R. P.

ANTONII

RVVIO RODENSIS,

DOCTORIS THEOLOGI
Societatis IESV, Sacræ Theologiæ Professoris,

COMMENTARII

IN LIBROS ARISTOTELIS STAGYRITÆ de ortu, & interitu rerum naturalium; seu de generatione, & corruptione earum: vnà cum dubiis & quæstionibus hac tempestate in Schola agitari solitis.

Cum duplici Indice, quorum vnus capita, & quæstiones eodem ordine quo agitantur; alter res omnes alicuius momenti continet.

LVGDVNI,
Sumptibus ANTONII PILLEHOTTE,
sub signo Sanctissimæ Trinitatis.

M. DC. XX.
CVM PERMISSV SVPERIORVM

ILLVSTRI ADMODVM, NECNON SAPIENTISSIMO VIRO, omniumque virtutum ſplendore clariſſimo D. D. Gabrieli Suario de Toledo, Matritenſi Archidiacono in ſacra Eccleſia Toletana, eiuſdemque Canonico, & Archiepiſcopalis Senatus præſidi digniſſimo, Doctor Antonius Rubio Societatis IESV Theologus æternam precatur fœlicitatem.

QVOD *habebam in votis (vir præſtantiſſime) quod optandum maximè; quærendumque fuit, id ſanè modo fœlici forte videmus oblatum; etenim ex quo illa cœpit (antiquior vtinam) neceſſitudo noſtra, cum mihi extitiſſet vnum, vt debitum maximè, ita & optatum, atque hoc vnum eſſet mei erga te animi, vel leue ſignum offerre: iam tandem fuit obtentum, quod erat tamdiu expetitum. Huius autem accenſi ſtudij, ac debiti officij tres ſimul præ aliis extitere cauſæ cum primis nobiles, & illuſtres. Quæ licet omnibus magna ex parte innoteſcant, vt à me ſunt præ multis obſeruatæ, ita & præ aliis à me pariter commemoratas volui: Primas ergo deferamus oportet meritorum tuorum eximiæ dignitati, tuarum virtutum laudi, & gloriæ ſingulari. Hæc vna cauſa eſt, quæ multorum animos tui amore ardentiſſimo tenet accenſos: atque vt alias omittam, ciuitatem, & loca, in quibus hæc viget fama clariſſima; in Eccleſia certè, atque vrbe Toletana virtutum ſplendor eſt maximus, laus creuit, ſumitque ſemper incrementa gloriæ. Clamant in ea pauperes, orbati, & afflicti; qui omnes in te vno, non tam patronum agnoſcunt quàm patrem, vt qui in eorum ſubleuandis miſeriis, nec laboribus parcas, nec ſumptibus. Diuites hoc laudant; & nobiles, quos veræ nobilitatis munera, rectumque diuitiarum vſum exemplo doces potius quàm ſermone; nec illud certe omittã, quod in Eccleſia illuſtri Toletana, in qua (vt tua ſunt merita) inter primas dignitates locum tenes, eam de te viri omnes grauiſſimi opinionem imbiberunt, vt quæ ſeſe offerunt negotia, & cauſæ, in quibus multorum communes, ſeu totius etiam Eccleſiæ res aguntur, tuæ præ cæteris fidei, prudentiæ, auctoritatique commiſſa velint. Teſtatur hoc idem, nec verbis tantum, ſed factis etiam oſtendit Illuſtriſſ. Cardinalis eiuſdem Eccleſiæ Toletanæ ſpectatiſſimum caput, qui eius quem habet Senatus, in quo totius Diœceſis graues deciduntur cauſæ, te*

vnum habet præsidem dignissimum, cuius vel maximè sunt omnia commissa iudicio. Verum licet plura hæc sint, atque maiora, quàm quæ à me possint hac breui nuncupatoria complecti, ea tamen sunt, quæ non ad me solum, vel ad nostræ Societatis alumnos spectare videantur, sed aliorum etiam animos haud difficile moueant. Quæ vero tua sunt in nostram Societatem merita, ex his qui hanc nostram degunt Toletanam prouinciã, ignota sunt nemini; hæc sanè sunt, quæ non communi in reliquos, sed peculiari in nos iure sibi vendicant tuo, vel maximè obsequio nos omnes omniaque nostra esse dicata.

Quoniam vero ita indulgendum est debitis laudibus, vt singulari etiam tuæ modestiæ consulatur; quamuis longæ texendæ orationis suppetebat copia, vnum tui erga nos animi signum perstringam breui. Atque hoc quidem est à me nõ raro obseruatum, quod cum de rebus nostris lubens sæpe loquaris, adeo te nobiscum exhibes coniunctum, vt quæ soliũ nostra sunt, non tua, te ipsum nobis annumerans communi appellatione appelles nostra. Cum Societatis nominas parentem Ignatium, Ignatium eumdem parentem nostrum vocas, ac rursus cum de Societate exoritur sermo (quasi vnus ex nostris esses) de eadem ipse Societate loquens nostrã dicere soleas Societatem. Accedit tandem (vir præstantissime) id quod licet postremo referatur loco, haberi à me non debet in postremo. Tuus est hic erga me ipsum animus, quæque inter nos amicitia, coniunctioque intercedit, nam si tuus erga omnes nostræ Societatis ardentissimus amor, vt complectitur omnes, ita & singulos cõmouere debet. Quid quæso maiorem apud me vim habeat oportet, quàm à te, non communi erga omnes amore, sed peculiari etiam studio prosequi & amari? Quapropter cum ex Philosophicis voluminibus, quæ non mediocri labore vulganda suscepimus, partem hanc de ortu, & interitu rerum naturalium iam tandem in lucem edere cogitassem, eamdem volui tuo semper nomini consecratam; hoc mei erga te animi vestigium, & signum, hæc litteraria munuscula exigua satis (si dignitatis tuæ ducatur ratio) mei tamen animi monumenta clarissima quæ præditus es benignitate suscipe, qui tanti semper optimarum artium studia fecisti: quod si tibi (vt spero) gratum extiterit, quod mihi gratius erat, & optatius obtinuisse videbor. Vale.

INDEX

INDEX CAPITVM, ET QVÆSTIONVM
quæ in hoc primo libro continentur.

INDEX CAPITVM, & quæstionum, quæ in hoc secundo libro continentur.

COMMEN

LICENTIA SVPERIORIS.

EGo Bartholomæus Perez de Neruos, Prouincialis Societatis IESV in Prouincia Toletana, potestate ad id mihi facta à Reuerendo admodum Patre Claudio Aquauiua Præposito nostro generali, facultatem concedo, vt typis mandentur Commentarij in libros Aristotelis de generatione, & corruptione à Patre Antonio Rubio Doctore Theologo Societatis IESV compositi, & grauium Doctorumque hominum nostræ Societatis iudicio approbati. In cuius rei fidem has litteras manu nostra subscriptas, sigilloque nostro munitas dedimus, 28. Septembris, anni 1608. in domo nostra IESV del monte Complutensis collegij.

Bartholomeus Perez de Nueros.

APPROBATIO.

SVpremi Senatus iussu perlegi commentaria in duos libros Aristotelis de ortu & interitu rerum naturaliũ, siue de generatione & corruptione earum, doctissimi Doctoris Antonij Rubij Societatis IESV, *laudo maximi authoris ingenium, & eruditionem, ac commentaria digna indico, velut vndique accuratè rimata, vt cum magna securitate, vtilitate, & laude typis mandari possint. Apud sanctum Philippum de Madrid, die 25. Octobris anno* 1608.

Christophorus de Fonseca.

CONCESSIO.

LIbrum hunc inscriptum *Philosophia R. P. Antonij Ruuio Rodensis à Societate* IESV. Ego aduocatus Regius typis mandari, ac demum in lucem exponi consentio. Lugduni 27. Febr. 1620.

BOLLIOVD.

LIbrum qui inscribitur *Philosophia R. P. Antonij Ruuio Rodensis Societatis* IESV, ab Antonio Pillehotte Bibliopola Lugdunensi in lucem dari permittimus, ac simul ne quis circa factam ei potestatem, denuò excudat, interdicimus. Datum Lugduni 28. Febr. 1620.

SEVE.

INDEX.

COMMENTARIORVM IN DVOS LIBROS

Aristotelis Stagiritæ de ortu, & interitu rerum naturalium, seu de generatione, & corruptione earum,

PROOEMIVM.

OMNIA ferè quæ in principio cuiusque operis inquiri solent, atque explicari, per se sunt de hoc manifesta. Nam inscriptio (vt solet) à principali affectione corporis naturalis sumitur, quæ est generatio per quam incipit esse; & corruptio, per quam desinit. Ordo etiam huius operis cum cæteris partibus Philosophiæ naturalis per se est manifestus; sunt enim libri isti tertia pars huius scientiæ post primam, & secundam, nempe octo libros Physicorum, in quibus disputatum est de ente naturali in communi, prout principia motus continet: & libros de Cælo, & Mundo, in quibus egit Aristoteles de eodem ente naturali; simplici quidem, vt habet principium motus ad certum locum, vel vbi; quod ex naturali constitutione totius vniuersi ei conuenit. In tertio verò loco agitur de eodem corpore, vt habet in se principium generationis, & corruptionis.

Diuisio verò non est minus facilis, nam duo explicat Aristoteles in toto opere. Primum, naturam generationis, corruptionis, alterationis, augmentationis, & mixtionis;

tionis; per quas mutationes, vel motus aliquam formam acquirit corpus naturale, nempe substantialem, a qua habet esse simpliciter; vel accidentalem, per quam habet esse tale. Secundum, naturam corporum simplicium, & qualitatum eorum, quæ vocantur primæ, in quantum per eas vnum in aliud transmutari potest, vel duo in tertium. Et ideo in duos libros diuiditur ab Aristotele, ita vt primum in primo libro explicet, & secundum in secundo.

Solum potest esse dubiũ de subiecto, seu obiecto adæquato huius partis; nam sicut tota Philosophia habet subiectum totale, sub quo comprehenduntur omnia, de quibus agit; ita singulæ partes eius habere debẽt partialia subiecta sibi adæquata, sub quibus comprehendantur omnia, de quibus agitur in singulis; quod autem sit obiectum huius non est certum inter expositores Aristotelis.

2 *Sed prima opinio asserit obiectum esse corpus simplex, seu elementum, in quantum moueri potest, non quidem secundum locum, vel vbi; nam hoc modo egit Aristoteles de illo in libris de Cælo, & Mundo; sed secundum formam absolutam, & inhærentem substantialem, vel accidentalem. Ita Albertus Magnus tractatu 1. de generatione capite 1. Auerroës 1. lib. de Cœlo comm. 3. & Alexand. lib. 1. Meteor. in principio. Probatur testimonio Aristotelis 1. lib. de sensu, & sensili cap. 4. vbi opus hoc de elementis vocat. Et lib. 2. de Anima affirmat se in eo egisse de elementis; hoc est in secundo libro. Probatur etiam ratione: quia postquam in libris Physicorum disputatum est de corpore naturali in communi, in reliquis partibus disputari debet de eodem in particulari; hoc est de simplici, & composito, vt habet in se principium mutationis, & motus: sed in libris de Cœlo egit Aristoteles de corpore simplici, vt habet principium motus ad locum, ergo in hac tertia parte agit de eodem, vt habet principium motus ad formam substantialem, vel accidentalem, hoc est vt alterari, augeri, & generari potest, quod solum habent*

bent elementa. Probatur consequentia, quia in nulla alia parte totius Philosophiæ agit de corpore simplici sub hac ratione vniuersali, vt per se est manifestum.

Secunda opinio tenet generationem, & corruptionem in communi esse subiectum huius operis. Cuius ratio sumitur ex inscriptione: nam si de generatione, & corruptione inscribitur: ergo de his tanquam de propria, & adæquata materia agitur, & consequẽter tanquam de adæquato obiecto.

Tertia opinio est quorundam modernorum asserentium subiectum esse corpus naturale, commune quidem ad simplex, & compositum, in quantum est generabile, & corruptibile. Quod probant, quia sicut hæc pars continetur sub tota Philosophia, ita obiectum eius debet contineri sub adæquato obiecto totius Philosophiæ, & ab eo distingui sub aliqua ratione speciali, per quam contrahatur. Sed vtramque conditionem habet corpus naturale, vt generabile, & corruptibile; ergo hoc, & non aliud erit obiectum. 5

Vltima opinio asserit obiectum esse ens naturale, vel corpus naturale, in quantum habet principium motus ad formam in communi, hoc est, abstrahentem à substantiali, & accidentali: per formam intelligens absolutam, vt excludatur, Vbi, quod licet aliquo modo possit vocari forma, in quãtum inhæret corpori, proprius tamen dicitur modus, qui in ordine ad extrinsecum accipitur, & ideo sub obiecto huius operis non comprehenditur: sed de corpore naturali, vt habet principiũ motus ad Vbi, per se agitur in libris de Cœlo. Hæc est communis, & vera sententia. Quam tenent Diuus Thomas, Ægidius, Marsilius, & Venetus in principio huius operis. Probatur à sufficienti diuisione ex refutatione aliarum. Quia subiectum adæquatum debet formaliter continere omnia de quibus in tali scientia per se agitur, & si sit scientiæ partialis, debet contineri formaliter, & per se sub totali subiecto integræ scientiæ; sed nullum aliud habet has duas conditiones præter ens mobile ad formam ita ex-

plicatum: ergo hoc solum erit obiectum adæquatum huius partis. Probatur minor, primo de corpore simplici, quod pro obiecto ponit prima opinio, de quo euidens est non comprehendere omnia, quæ tractantur in hoc opere: in quo agitur per se de generatione, & corruptione omnium corporum, & non solum de elementis: imo per se etiam agitur de augmentatione, quæ non conuenit propriè elementis, sed mixtis viuentibus tantum: ergo elementum non potest esse adæquatũ obiectum huius operis. Nec etiam comprehendit omnia, quæ tractantur in hoc opere, corpus vt generabile, & corruptibile, quod ponit pro obiecto tertia opinio, quia ratio sub qua agitur de corpore naturali vniuersalior est, nempe vt habet principium non solum generationis, & corruptionis, sed alterationis, & augmentationis: ergo solum vt generabile, & corruptibile non potest esse adæquatum obiectum, sed ad summũ principale: quia generatio præcipua mutatio est ad quam aliquo modo ordinantur cætera. Sed nec eadem generatio, & corruptio quas ponit secunda opinio, habent primam conditionem, quia non continentur directè, & per se sub obiecto totius Philosophiæ, quod est ens naturale, sed proprietates quædam, vel accidentia eius sunt, vt per se est manifestum: ergo repugnat esse obiectum huius operis. Vnde sequitur solum esse ens naturale, vt habet principium motus ad formam, quia in eo tantum concurrunt duæ illæ conditiones: nam directè, per se, & formaliter continetur sub obiecto totius Philosophiæ naturalis, quod est ens mobile, aut ens naturale: & formaliter continet omnia, quæ in hac parte tractantur.

5 *Ad testimonium primæ opinionis concedendum est: quod de elementis appelletur ab Aristotele opus hoc: sed neganda est consequentia, quod ideo sit adæquatum obiectum, quia satis est de elementis aliquo modo agere, vt tale possit appellari aliquando opus: non requiritur, quod de eis tanquam de obiecto adæquato agatur. Et eodem modo concedenda est*

tota

tota ratio eiusdem opinionis: sed neganda consequentia vltima, quod de corpore simplici, vt mobili ad formam agatur in hac parte Philosophiæ, vel in aliis tanquam de obiecto adæquato, sed in hoc agitur per se tanquam de parte obiecti adæquati.

Ad argumentum secundæ opinionis concesso antecedenti, quod de generatione inscribatur opus, neganda est consequentia, quod generatio, & corruptio sint obiectum adæquatum, sed solum sunt ratio quædam obiecti principalis, à quo sumitur denominatio.

Ad argumentum tertiæ opinionis concedenda est maior, & minor, sed neganda consequentia: nam illæ duæ conditiones non sufficiunt ad constituendum adæquatum obiectum, quia non continent omnes rationes sub quibus in hoc opere agitur de ente naturali: sufficere tamen possunt ad obiectum principale, quod concedimus esse ens naturale, vt generabile, & corruptibile.

Diuisio primi Libri.

QVamuis decem habeat capita liber primus, in quatuor præcipua membra diuidi potest: quia quatuor sunt præcipua in eo explicata ab Aristotele, nempe alteratio, generatio, augmentatio, & mixtio, ad quæ reducuntur actio & reactio, passio, & approximatio agentis ad passum necessario ad illas requisita. 6

LIBER PRIMVS ARISTOTELIS DE ORTV, & interitu rerum naturalium, seu de generatione, & corruptione earum.

CAPVT PRIMVM.

TEXTVS ARISTOTELIS.

De generatione autem, & corruptione, quæ natura generantur, & corrumpuntur, &c.

Breuis expositio textus.

7 VNIVERSALE intentum Aristotelis est in quatuor capitibus primis huius libri probare, quod detur generatio substantialis, per quam res naturales secundum substantiam de nouo fiant, & ostendere, quid sit hæc generatio substãtialis & quomodo à cæteris mutationibus, præsertim ab alteratione distinguatur. Vt autem hoc efficiat, proponit prius sententias antiquorum Philosophorum; quibus refutatis ex propria vtrumque docet.

Intentũ igitur huius primi capitis est afferre duas opiniones antiquorum Philosophorum de principiis rerum naturalium, secũdum quas quidam eorum non poterant distinguere generationem ab alteratione; alij verò distinguere quidem poterant; sed verè non solum non distinguebant eas, sed alterationem omnino tollebãt; & sibi erant contrarij in his, quæ afferebant: & ideo in duas partes diuidetur caput, nam in priori affertur, & refutatur prima, in posteriori secunda.

Prima opinio antiquorum circa principia rerum naturalium fuit, quod vnum tantum esset principium immobile, & perpetuum, ex quo omnia fierẽt, & illud quidem ens actu, atque completum, vt ex 1. lib. Phys. constat. Hos verò Philosophos ait non posse distinguere generationem ab alteratione; quod

quod ita probat. Si vnum tantum datur principium immobile, & perpetuum, quod sit ens actu, ergo non potest trãsmutari secundum substantiam, quia iam desineret esse: solum ergo posset transmutari secundum diuersas qualitates. Probatur consequentia, quia si erat immobile, nõ poterat mutari secũdum locum; & cum esset vnum semper manens, non poterat mutari secundum quantitatem, quia mutatio secundũ quantitatẽ, quæ est augmentatio, simul fit cum mutatione substantiali, quæ est nutritio; quare iam susciperet mutationẽ secundum substantiam, & ideo non esset omnino inuariabile substantialiter eo modo, quo illud ponebant. Sed mutatio secũdum diuersas qualitates est alteratio; ergo quidquid fiebat ex illo, per solam alterationem fieri posset, & hæc esset generatio, & ideo non distingueretur generatio ab alteratione.

8 Secunda opinio fuit aliorum, qui ponebant plura principia materialia, vt Empedocles, & Anaxagoras quatuor elementa; alij vero infinita quædam corpuscula indiuisibilia, quæ vocabant atomos, vt ex eodem 1. lib. Physicorum patet. Et isti bene poterant distinguere generationem ab alteratione (inquit Aristoteles,) quia per cõgregationem elementorum in quoddam chao, (quã vocabat amicitiam) dicebat Empedocles res generari; & per separationem ab eodem chao (quam vocabat litem) corrumpi, & ab illo chao procedere diuersas, non solum secundum substantiam; sed etiam secundum qualitates, quia ignis genitus procedebat calidus; & terra sicca, & dura: diuersitas autem secũdũ qualitates pertinet ad alterationem. Sed reuera nõ distinguebat generationem ab alteratione; imo potius tollebat alterationẽ, quia existimabat qualitates elementorum esse formas substantiales eorum, & ex alia parte asserebat non transmutari elementa secundum formas substantiales, quia sunt prima principia immutabilia, ex quibus cætera fiunt: præterea non potest dari alteratio, neque vlla mutatio, nisi detur vnum subiectum permanens sub terminis contrariis, inter quæ versari debet; sed Empedocles nõ ponit tale subiectum commune, sed plura principia materialia diuersa: ergo nec potest ponere alterationem. Vnde sequitur nec variari secundum qualitates, quod est non alterari, quia alteratio est variatio secundum qualitates.

Probat tandẽ Aristoteles, quod in his, quæ Empedocles dicebat, cõtinebatur cõtradictio, quia ex vna parte dicebat elementa fieri vnum quid per coniunctionẽ in chao illo, generari vero, atque procedere diuersa ex eodẽ chao, vt ignem calidum, & aquam frigidam: ex alia vero parte non transmutari

secundum substantiam, nec vnum fieri ex altero;sed non possunt fieri vnum quid per coniunctioně in chao, nisi corrumpantur; cùm ex propria natura sint diuersa & contraria, nec possunt procedere diuersa secundum substantiam, nisi ex illo vno generentur, quod est generari quodlibet ex altero: ergo sibi ipsi contrarius est.

CAPVT II.

TEXTVS ARISTOT.

Omnino itaque de generatione, & corruptione simplici dicendum est, &c.

Breuis expositio textus.

INtentum huius capitis est tradere duas alias opiniones antiquorum Philosophorum circa naturam generationis, & eas refutare. Diuiditur autem in duas partes; in prima tradit vtramque opinionem, asseritque minus falsam esse secūdam, quàm primam: in secunda affert rationem secundæ, & soluit falsitatem quæ eiusdem opinionem ostendit.

9 Communem ferè sententiam fuisse asserit antiquorū Philosophorum, res omnes generari per congregationem quacūdam magnitudinum indiuisibilium, & corrūpi per separationem earum. Sed Plato, & eius discipuli dicebāt has magnitudines esse superficies indiuisibiles; Democritus verò, & Leucipus esse indiuisibilia corpora, quæ vocabant atomos. Quorū sententiā minus esse falsam docet, quàm sentētiam Platonis, quia nec generatio, imo neque vlla mutatio physica intelligi potest ex ea: quod sic probat. Ex superficiebus congregatis nō potest fieri aliquod ens physicū, sed solùm figuræ mathematicæ abstrahentes à materia sensibili, quemadmodum neq; ex lineis, nisi triangulus, vel quadrangulus, & ex consequenti nec aliqua mutatio physica circa corpora; ergo non est intelligibilis ex ea natura generationis, aut alterationis. Opinio autem Democriti generationem, & corruptionem ponere potest: nam cùm ex paruis corporibus res naturales componi doceat, asserere potest, quod per diuersam dispositionem, & conuersionem atomorum transmutentur secundum diuersa accidentia, vt secundum diuersos colores, aut figuras, quemadmodum diuersi colores apparent in collo columbæ ex diuersa

uersa dispositione, aut modo se habendi ad lucem; & ita dicebat Democritus colores, & cęteras qualitates non habere esse permanens in corporibus, sed variari secundum diuersas positiones, aut conuersiones atomorum, ex quibus eadem corpora componuntur.

10 Ratio autem, qua Democritus probat res omnes naturales componi ex quibusdam corporibus indiuisibilibus, quæ atomos vocabat, euidens apparet: procedit autem sic. Vel cōponuntur res ex corporibus indiuisibilibus, vel ex diuisibilibus; ex his non potest componi; ergo necessario dicendū est, quod ex illis componatur. Minorē probat, quia si componitur ex corporibus, vel partibus dissimilibus in infinitum; cùm possibili posito in esse nullum sequatur incōueniens, poterit esse actu diuisum in omnes suas partes; & tunc ex omni diuisione actu facta, vel quod remanebit, erunt puncta, vel qualitates, vel nihil: nihil horum esse potest; ergo nec possibile est poni in actu diuisionem continui; & ex consequenti non componetur ex partibus aut corporibus diuisibilibus, sed ex atomis indiuisibilibus. Probat iterum minorem, quia si in nihilū resoluatur diuisio corporis; ergo ex nihilo erit factum; nam eodem modo se habet res ad corruptionem, sicut ad generationem; sed ex nihilo fieri repugnat; ergo etiam repugnabit in nihilū resolui. Quòd verò non resoluatur in sola puncta, probatur; quia sequeretur ex solis punctis esse compositum; quod repugnat, nam vnum punctum additum, vel coniunctum alteri, non facit maius; ergo nec potest fieri magnitudo, vel corpus ex eis. Nec tandē resoluitur continuū per diuisionem in qualitates; primo, quia corpus non generatur ex qualitatibus; ergo neq; in eas potest resolui: secundo, quia si in solas qualitates resolueretur, darētur separatæ à subiecto; sed repugnat (saltem naturaliter) dari accidens separatum à subiecto; ergo repugnabit diuisionem corporis in solas qualitates resolui.

11 Huic argumento respondet Arist. hac distinct. dum dicitur corpus esse diuisibile in quamlibet sui partem, vel in infinitum, aut in semper diuisibilia: dupliciter intelligi potest, cōplete, vel incomplete, aut simul, vel successiuè: simul, aut completè fieri diuisionem est, quod possit dari tota diuisio eius facta, & completa, & in hoc sensu non est verum, vt patet in successiuis; nam in prima parte horæ verum est omnes alias partes eiusdem horæ esse possibiles, sed non est possibile, quod sint simul existētes: & materia potest recipere omnes formas, sed repugnat naturaliter omnes simul habere. Successiuè autem, vel incōplerè fieri est, quod nunquā detur, nec dari pos-

set completa, aut totaliter facta, sed quod semper fit aliquid eius factum, & aliquid restet semper faciendum; & in hoc sensu verum est. Ex quo non sequitur continuum resolui per diuisionem in nihilum, nec in solas qualitates, nec etiam in indiuisibilia corpora, vel atomos, sed in corpora, vel partes diuisibiles in infinitum, ex quibus componitur, & non ex atomis, vt asserebat Democritus.

CAPVT III.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Determinatis autem his, primo speculandum vtrum sit aliquid, quod generatur simpliciter, &c.

Breuis expositio textus.

12 PRopositis iam, atque refutatis opinionibus antiquorum Philosophorum circa generationem substantialem, quam vult Aristoteles distinguere ab alteratione, intẽdit in hoc tertio capite ostendere, quod detur talis generatio substantialis, per quam aliquid dicatur generari simpliciter. Diuiditur autẽ caput in tres partes; in prima proponit quæstionem hanc; vtrũ aliquid generetur simpliciter? hoc est, an fiat, cùm prius non esset simpliciter; vel nihil generetur simpliciter; sed tantũ secũdum quid, ita vt prius esset simpliciter, fiat autem sub aliquo accidenti, nempe album, vel sciẽs. In secunda proponit, & soluit duo dubia valde necessaria ad solutionem eiusdem q. & in tertia soluit quæstionem, & respondet argumento.

Quæstio igitur est, an verũ sit aliquid simpliciter generari, hoc est fieri cùm prius nõ esset simpliciter? Et videtur (ait Aristoteles) quod non, propter hoc argumentum: quia si aliquid generatur simpliciter; ergo fit simpliciter ens: sed ꝙ fit, debet fieri ex suo contrario: ergo ens simpliciter fit ex non ente simpliciter, hoc autẽ est impossibile: ergo repugnat ꝙ generetur ens simpliciter. Probat hãc vltimam minorem; quia id ex quo aliquid fit, permanet in re facta; & hæc de illo prædicatur. Quẽadmodum lignũ ex quo fit statua, permanet in ea, & eadẽ statua prædicatur de ligno, dum dicimus, lignũ est statua. Sed nõ ens simpliciter non manet in ente simpliciter, neque hoc prædicatur de illo, cũ sint cõtradictoriè opposita; ergo nõ poterit ex eo generari. Et hoc in 1. p. cap. Vt autẽ melius soluere

possit

possit hanc quæstionem, proponit in secunda parte duo dubia, primum est, quænam sit causa ob quam generatio sit semper, ita vt nunquam cessent generationes? & ait, se non inquirere causam efficientem, quia 8.lib. Physicorum eam tradidit; probans dari vnum primum motorem semper mouentem, & vnum primum mobile semper motum; ex cuius motu perpetuò causatur perpetuitas generationum; sed causam materialem, quam probat non dari hoc argumento. Sicut in generatione fit ens simpliciter ex non ente simpliciter, ita in corruptione desinit ens simpliciter in non ens: ergo desinit in nihilum, quare aliqua entitas consumitur in singulis corruptionibus: sed tota entitas ex qua constat mundus est finita; ergo tandem consumetur, & cessabunt proinde generationes: probatur consequentia, quia omne finitum per ablationem finiti tandem consumitur. Et si dicatur primo, materiam ex qua fiunt res naturales esse actu infinitam, vt dixerunt quidam ex antiquis Philosophis ponentes vnum principium materiale actu infinitum; & ideo nunquam consumi, etiam si in infinitum extrahantur partes pro singulis generationibus. Contra hoc est, inquit Aristoteles, quod non est possibile dari infinitum actu, vt in 3.lib. Phys. probatum est. Et si dicatur secundo, quod licet materia sit actu finita, non consumetur per continuas generationes, quia non extrahuntur ab ea partes æquales pro singulis generationibus, sed minores semper, quæ appellantur proportionales, quia minores semper res generantur, quàm prius generabantur, ad quod sufficit esse infinitam in potentia, vt patet in diuisione continui, cuius diuisio in infinitum procedere potest, licet actu sit finitum, quia est infinitum in potentia, & diuisio non fit per partes æquales, sed proportionales. Respondet Aristoteles neque hoc sufficere, quia si per singulas corruptiones consumitur aliquid materiæ, & per singulas generationes aliquid extrahitur, licet sit semper minor pars, quæ consumitur, & extrahitur, distincta tamen omnino ab ea, quæ prius consumpta, atque extracta fuit, & non includens eam: quare necesse est consumi materiam per partes aliquotas, licet vna sit minor alia, & non per proportionales, sicut fit diuisio continui; & ideo tandem consumi, cum actu finita sit. 13

14 His autem solutionibus refutatis respondet Aristoteles, generationes posse esse perpetuas, quia generatio vnius rei est corruptio alterius, ita vt non introducatur vna forma in materia per generationem, quin ab eadem expellatur alia per corruptionem permanente tamen eadem materia, à qua vna expellitur, & in qua alia introducitur, & ita finita materia sufficit

pro

pro perpetuis generationibus, quia nihil eius desinit, aut consumitur.

15 Secundum dubium est; si generatio vnius est corruptio alterius, quare quædam dicuntur generari simpliciter, alia verò non, nisi secũdum quid? vt dum fit homo, & corrumpitur embrio, dicimus hominem simpliciter generari: & ex opposito dum desinit homo, & fit cadauer generari simpliciter, sed corrumpi hominem simpliciter, & cadauer secũdum quid generari. Atque etiam dum fit homo sciens, vel albus, non dicimus hominem generari simpliciter, vel fieri; sed fieri scientem, vel album. Et respondet hoc iudicandum esse ex termino ad quẽ generationis, hoc est ex te, quæ generatur, vel corrũpitur, non solùm in his, quorum vnum generatur ex alio, vel corrũpitur in aliud, sed etiam in aliis, quorum nec vnum generatur ex altero, neque in illud corrumpitur; nã si id quod generatur est ens perfectũ, dicitur simpliciter generari, vel corrumpi, si verò sit imperfectum, non nisi secundum quid. Vt dum fit homo, dicimus aliquid simpliciter generari, & non dicimus aliquid corrumpi simpliciter, licet corrumpatur embrio: atque etiam dum desinit homo, dicimus aliquid simpliciter corrumpi, & non dicimus aliquid simpliciter generari, licet fiat cadauer, quia homo est perfecta substantia, & perfectum ens, à quo generatio, & corruptio denominationem accipiunt simpliciter; embrio verò, & cadauer imperfecta, & quasi incõpleta, & quę nec denominãt generationem, nec corruptionẽ simpliciter, vel etiã dum fit ens sensibile, vulgo dicitur generari simpliciter, non verò si fiat ens, quod sensu non percipitur, vt si fiat ignis, vel aqua dicitur aliquid generari simpliciter, si verò fiat aër, (qui non sentitur) non concedunt generari aliquid, quia errore decepti putant, non esse entia, nisi ea, quæ sensu percipiuntur; cùm tamen cõtrarium potius verum sit, quod minus sensibilia sunt entia magis perfecta: in his etiam, quorum vnum non fit ex altero, dicitur aliquid simpliciter generari, si generetur id, quod simpliciter est ens, nempe substantia, & nõ nisi secundum quid, si generetur accidens, quia nõ est ens simpliciter, sed secundum quid, & supponit subiectum iam factũ, quod est substantia, & ens simpliciter. Vt dum fit homo, vel equus, dicimus generari simpliciter: dum verò fit album, vel sciens, non nisi secundum quid, quia supponitur homo, vel corpus, & solùm fit sub albedine, vel scientia, quod est fieri secundum quid.

16 Ex solutione horum dubiorum respondet in vltima parte ad quæstionem in principio propositam, nempe, an aliquid dicatur

dicatur generari simpliciter: affirmatiuè, quod aliquid generatur simpliciter. Quod probat; quia productio entis simpliciter, nempe substantiæ ex materia tanquam ex subiecto, & ex priuatione formæ existente in eadem materia tanquã ex termino à quo est generatio simpliciter; sed talem productionem dari constat, dum fit ignis ex materia ligni, in qua est priuatio eiusdem formæ ignis; ergo verum est aliquid generari simpliciter. Probat minorem, quia ignis, qui fit, est substantia, & ideo ens simpliciter; & eius productio simpliciter generatio.

Ad primum autem argumẽtum in contrarium propositum 17 respondet, generari ens simpliciter ex materia, quæ est non ens simpliciter, hoc est, non ens actu, sed est ens secundum quid, hoc est ens in potentia: quare non generatur ex omnino non ente, sed solum ex non ente actu, vel tali, & proinde non ex nihilo: & hoc ens in potentia ex quo generatur manet in re genita, eam componens: neque hoc repugnat, quia solum opponuntur contradictoriè ens, & non ens, quod est nihil. Sed aduersus hãc solutionem arguit Aristoteles hoc modo. Si ens simpliciter generatur ex ente in potentia, & non ex ente in actu; ergo generatur ex non substantia; vel ergo hæc materia, quæ est non substantia actu, est aliquod aliorum prædicamentorum actu, nempe quantum, vel quale, aut non; si nihil horum sit; ergo nihil est actu, & ideo ex nihilo fiet id, quod generatur; & si aliquid horum actu sit, cum non sit substantia actu erit accidens, & dabitur accidens extra subiectum. Et respondet, materiam non esse ita substantiam in potentia, vt nullo modo sit actu substantia, sed est substantia in suo ordine determinata, sed completa solum in potentia; per generationem vero fit substantia actu in eodem ordine secundum naturam formæ, cui coniungitur, & eadem materia secundum se est entitas substantialis actualis receptiua formæ, quod est esse potentiam realem ad illam, nec est actuale quid aliorum prædicamentorum.

CAPVT IV.

TEXTVS ARISTOTELIS.

De generatione autem, & alteratione dicamus quid differunt, &c.

Breuis

Breuis expositio textus.

18 INtentum huius capitis est assignare differentiam inter generationem, & alterationem. Diuiditur autem in duas partes, in prima præsuppositis duobus fundamentis docet, quid sit generatio, & quid alteratio, & in secunda breui quodam dubio proposito, & soluto, duas ponit differentias inter generationem, & alterationem.

Primum fundamentum, quod præsupponit est, subiectũ, & passionem, seu qualitatem ei inhærentem diuersa esse, vt homo qui subiectum albedinis est, diuersum quid est ab eadem albedine, sicque de cæteris subiectis, & qualitatibus. Secundũ fundamentum est, circa vtrumque fieri mutationem, nempe circa subiectum, & qualitatẽ; & circa subiectum quidem fit, quando substantia producitur per generationẽ, vt quando producitur ignis, vel aqua: circa qualitatem vero, quando producitur in subiecto præexistente, vt quãdo dealbatur homo. Hoc supposito asserit alterationẽ esse mutationem circa qualitatem eodem subiecto sensibili permanente sub vna, & altera; vt dum aqua calefit, cũ prius esset frigida, dicimus alterari, quia mutatio fit circa qualitates eius, non circa substantiam, sed hæc integra manet sub frigore, & calore: & quia substantia corporea est habens accidẽtia, per quæ sentitur, verum est in alteratione permanere idem subiectum sensibile. Generatio vero est mutatio circa substantiam, vel subiectum, & ideo non manet idem subiectum sensibile, sed corrumpitur, & fit aliud nouum, vt dum ex ligno generatur ignis, mutatio fit circa substãtiam ligni, quare nõ permanet idem lignum. Ex quibus hanc definitionem generationis colligũt interpretes, *Generatio est mutatio huius totius in hoc totum nullo sensibili subiecto permanente eodem.* Hoc est mutatio huius substantiæ in hanc substantiam non permanente eadem, sed corrupta vna, & genita alia. Tunc autem maxime fieri generationem asserit secundum opinionem vulgi, quãdo ex substantia insensibili, vel parum sensibili fit substãtia sensibilis, vel magis sensibilis, vt dum ex aëre, qui minus sensibilis est, fit aqua: putat enim vulgus magis sensibilem substantiam perfectiorem esse.

19 Sed quia posset aliquis dubitare, an in generatione fiat mutatio solum circa substãtiam, vel etiam circa qualitates? Respõdet Aristoteles in secunda parte capitis, circa aliquas qualitates mutationem fieri, nempè circa eas, quæ diuersæ rationis sunt in genito, & corrupto; aut etiã contrariæ: circa alias verò, quæ sunt eiusdẽ rationis non fieri mutationem: gratia exempli, si

pli, si ex aëre fiat aqua, non mutatur humiditas in contrariam qualitatem, videlicet in siccitatem, sed cum esset in aëre, permanet in aqua; mutatur tamen calor, qui erat in aëre in frigiditatem contrariam. An verò qualitas communis genito, & corrupto permaneat in vtroque eadem numero, vel eadem tantum specie, statim disputabitur.

Assignat tandem duplicem differentiam inter generationē, & alterationem; prior est ex parte termini per vtramque producti; posterior ex parte subiecti: ex parte quidē termini producti differūt, quia quando per mutationem producitur quātitas, est augmentatio; quādo producitur Vbi, est latio; seu localis motus; quando producitur qualitas, est alteratio; & quādo producitur forma substantialis constituens substantiā, est generatio, vt quando ex aëre producitur aqua. Itaque alteratio est mutatio ad qualitatē, & generatio est mutatio ad substantiam. Secundo differunt circa subiectum, quia sicut materia prima, quæ est pars substātiæ, est primum subiectum susceptiuum formæ, ita est subiectum immediatè susceptiuum generationis, alteratio vero non habet pro immediato subiecto materiam primam nudam, sed iam informatam forma substantiali, quo pacto vocatur materia secunda.

Tractatus I. De generatione substantiali.

IDeo sententia Arist. horum capitum à primo vsque ad quartum simul à nobis explicata est, quia in omnibus agit de generatione & corruptione; vt explicata natura vtriusq; eas distinguat ab alteratione, quæ ideo nō potest plenè intelligi, nisi integra sentētia eius percipiatur. Circa hæc igitur quatuor capita tres tractatus instituimus; primum de generatione substantiali, in quo suo ordine explicabuntur, quæ ad naturam eius pertinent, atque etiam modus, quo ab alteratione distinguatur: secundum, de corruptione etiam substantiali; postremum vero, de his quæ ad alterationem pertinent. Licet autem nonnulli ex modernis alium sequantur ordinem, prius de alteratione disputantes, posterius vero de generatione, & corruptione, quia alteratio tempore præcedit generationem; cum per eam disponatur materia ad receptionē formæ, & generationem compositi: nos vero ordinem potius Arist. sequimur, qui prius de generatione, & corruptione egit; deinde vero de alteratione: & merito quidem, quia non solum nobilior est generatio, sed ex explicatione eius melius intelligitur natura alterationis. 20

QVÆ

QVÆSTIO I.

An detur in rerum natura generatio, & corruptio substantialis?

21 PRima sententia cõmunis satis inter Philosophos Platone, & Aristotele antiquiores fuit, quod nulla detur generatio, aut corruptio substantialis. ita Anaxagoras, Empedocles, Leucipus, Democritus, & alij, quos citat Arist. hoc loco, & 1. lib. Physicorum in principio. Quorum potissimum fundamẽtum erat, quod vnum tantùm principium rerum naturalium datur, vel si plura, illa sunt entia actu, & corpora quædam, quę variis transmutationibus subduntur secundum congregationem, vel separationem inter sese, aut secũdum rarefactionem, vel condensationem, non verò secundum substantiam, ita vt vnum corrumpatur secundum substantiam, vel desinat esse, & aliud de nouo generetur substantialiter. Ex quo factum est, vt mutationem substantialem non cognouerint, sed accidẽtales tantum secundum diuersas qualitates, quæ verè appellantur alterationes, & hoc est, quod asserit Aristoteles in his capitib. eos non distinxisse generationem ab alteratione. Argumẽtum igitur eorum hoc erat; res naturales secundum substantiam non sunt compositæ ex multis principiis substantialibus quasi ex partibus, sed substantia earum simplex est: ergo necesse est, vel totam desinere, vel totã permanere; sed si tota desinat, nihil eius permanebit; ergo desitio eius ad nihilum terminabitur. Et etiam si tota fiat per generationem substantialem, ex nihilo sui fiet: ex nihilo autem nihil potest fieri, neque in nihilum potest res desinere: ergò impossibile est naturaliter, quod aliquid generetur, vel corrumpatur secundum substantiam; sed solum mutari poterunt res naturales secundum diuersa accidentia quæ ex congregatione, vel separatione in eis fiunt, vel secundum raritatem, aut densitatem; & ex consequenti impossibilis est generatio substantialis, sed accidentalis solum

22 admittenda est. Et si dicatur res naturales non esse simplices, sed compositas ex materia, & forma. Contra hoc est, quia res composita non poterit produci de nouo, nisi omnes partes eius de nouo producãtur, à quibus habet esse: sed materia saltem non potest produci de nouo, dũ res generatur; sed supponitur producta à solo Deo per creationẽ: ergo non est producibilis per generationem substantia composita: & cum repugnet magis substantiam simplicẽ generari, non erit possibilis genera

generatio ſubſtantialis Secundo probatur: quia ſi datur generatio ſubſtantialis, producetur per eam ſubſtantia, quæ eſt ens ſimpliciter: ſed ens ſimpliciter non poteſt produci, niſi ex non ente ſimpliciter: cum quodlibet debeat fieri ex ſuo oppoſito, & ex non ente ſimpliciter non poteſt aliquid generari: ergo impoſſibilis eſt generatio. Probatur minor, quia nõ ens ſimpliciter eſt nihil, & ex nihilo nihil generari poteſt. Tertio, quia vel per generationem producitur ſubſtãtia ſecundum eſſentiam, vel ſecundum exiſtentiam, neutro modo produci poteſt: ergo nec erit poſſibilis generatio. Probatur minor, quia eſſentię sũt perpetuæ: ergo non poſſunt produci de nouo ſubſtantiæ quãtum ad eſſentiam: exiſtentia vero extra eſſentiã ſubſtantiæ eſt: nam vel eſt accidens, vel ad ſummũ modus ſubſtantialis: ergo ſi ſolum producuntur res quantum ad exiſtentiam, nulla ſubſtantia noua producetur, ſed accidens eius, vel modus.

Secunda ſententia aſſerit ponendam eſſe generationem, & corruptionem ſubſtantialem, per quas res naturales fiunt de nouo ſecundum ſubſtantiam, & etiam ſubſtantialiter deſinunt eſſe. Ita Plato in Timæo, Ariſtot. 1. 5. & 8. lib. Phyſ. in his quatuor capitibus, & pluribus aliis ſuæ doctrinæ locis, & cum eo tota eius ſchola Peripatetica. Probatur primo ex tribus principiis 1. lib. Phyſ. tanquam certiſſimis in Philoſophia naturali pręſuppoſitis, & explicatis. Primũ eſt, res naturales compoſitas eſſe ex duobus principiis diſtinctis, nempe materia, & forma, quorum primum ſe habet tanquam potentia; aliud vero tanquam actus. Secundum principium eſt, materiam non eſſe producibilem per generationem, quia eſt primum ſubiectum, ex quo fiunt omnia, & ideo à ſolo Deo producibilis ex nihilo per creationem: tertium, formas omnes educi de potẽtia eius, præter animam rationalem, quæ creatur à Deo in eadẽ materia diſpoſita ab agente naturali. Ex his autem principiis hoc argumentũ colligitur: forma ſubſtantialis diſtincta à materia educitur de potentia eius, & per eductionem acquirit nouum eſſe actuale: cum prius ſolum haberet eſſe in potẽtia materiæ, ſic autem educta recipitur in eadem materia, cui coniungitur, tanquam actus ſubſtantialis potentiæ ſubſtantiali, & ideo ex coniunctione vtriuſque reſultat compoſitum ſubſtantiale nouum, quod prius non erat: hæc autem eductio formæ, & vnio ſubſtantialis cum materia eſt mutatio ſubſtantialis eiuſdem materiæ a priuatione eiuſdem formæ ad eandem formam, & compoſitum ex vnione reſultans: ergo eſt generatio ſubſtantialis totius nouæ ſubſtantiæ: quare neceſſe eſt dari generationem ſubſtantialem.

24 Probatur secundò euidenti experientia, quia videmus granum tritici terræ mandatum putrefieri, & corrumpi;atque ex ex corrupto pullulare spicam,& in ea noua quædam alia grana distincta a corrupto non solum secundum accidentia, sed secundum entitatem, & substantiam: ergo datur corruptio vnius substantiæ,& generatio alterius.

Tertio probatur ex proprietatibus, & operationibus,de quibus euidens est dimanare à substantia rerum,quibus conueniunt;sed constat euidenti experiētia proprietates, seu passiones,& operationes, quas vna res habuit;non solum ei iam non conuenire,sed nec conuenire posse per virtutē totius naturæ:ergo necessario concedendum est rem illam substātialiter desinere;cui co modo deficiūt proprietates,& operationes: & in aliam substantiam transisse per corruptionem & generationem substantialem.Probatur minor in morte hominis, vel leonis per quam factum est, vt corpori remanenti iam non conueniāt propriæ passiones sensibilitatis, aut risibilitatis,vel admirationis: nec etiam operationes sentiendi, aut ridendi, nec esse potestatem in tota natura per quam ei possint restitui vllo vnquam tempore: ergo euidens signum à posteriori est, quod non sit eadem substantia, quæ prius erat, sed in aliam insensibilem esse mutatam per corruptionem, & generationem substantialem.

25 Ad argumentum antiquorum Philosophorum neganda est maior,quod res naturales sint substantiæ simplices,vel quod vno tantum simplici principio constent:sed vtrumque horum est apertè falsum,quia experientia constat proprias passiones, & operationes rei naturalis, quæ a forma, & substantia eius tanquam à radice procedunt prorsus deficere,& ex consequēti deficere formam substantialem: aliquid tamen eiusdem substantiæ remanere, quod est materia sub alia noua forma. Ex quibus sequitur nec vno tantum principio substantiali constare,sed duobus,nempe forma, & materia: nec esse simplices substantias,sed ex vtroque compositas, & ideo generabiles,& corruptibiles:quare necesse est dari generationem, & corruptionem substantialem.

Ad aliud vero de partibus neganda est maior, quod necesse sit,vt totum dicatur produci de nouo, quòd omnes eius partes de nouo producantur: imo etiam si nulla pars producatur de nouo, produci potest totum:cuius ratio est,quia totum est substantia illa completa, quæ resultat ex substantiali vnione partium,de qua verum est, quod ante vnionem non erat,licet essent omnes partes,ex quarū vnione resultat. Quod manife-
stum

ftum est in resurrectione: per quam verum est hominem de nouo incipere, quia iam non erat, licet essent partes eius separatæ, nempe anima, & corpus. 26

Ad secundum distinguenda est minor ex parte illius termini, ex nõ ente simpliciter, qui duobus modis sumi potest; primo, vt est negatio totius entitatis; secundo, vt solũ negat ens in actu: & in prima significatione conuertitur cum nihilo; & verum est quod ex nõ ente simpliciter nihil possit fieri per generationẽ: falsum verò quod ens simpliciter, hoc est substantia, debeat fieri ex non ente simpliciter. In prima autem significatione concedendum est, quod ens simpliciter, vel substantia debeat fieri ex non ente simpliciter, hoc est ex non ente in actu, sed solum in potentia, quod est materia prima: negandum vero quod ex non ente simpliciter sic acceptum nihil possit fieri per generationem.

Ad tertium neganda est minor, quòd nec fiat substantia per generationem secundum essentiam, nec secundum existentiã, sed vtroque modo fit; ita quidẽ vt essentia sit terminus factus, existentia verò modus sub quo fit, vel ratione cuius fit extra causas. Et cũ dicitur essentias esse æternas, distinguendum est, quia dupliciter potest sumi essentia; primò secundum connexionem prædicatorũ essentialium abstrahentium ab existentia actuali; imo ab entitate reali extra causas; secũdò, pro natura reali extra causas ex suis principiis essentialibus cõposita, & sub prima acceptione perpetuæ sunt essentiæ, & de nouo fieri non possunt: sub secunda verò perpetuæ non sunt, sed de nouo possunt incipere, atque de nouo produci per generationem, vel creationem, iuxta earum naturam, & conditionem.

QVÆSTIO II.

Quid sit generatio substantialis?

VT intelligatur sensus quæstionis, explicare oportet diuersas acceptiones generationis. Primo enim accipitur prout commune quid est ad generationẽ substantialem, & accidentalem, in qua significatione loquitur de ea Aristot. 5. lib. Phys. c. 1. tex. 7. dicens esse mutationem de non subiecto in subiectum: hoc est à termino à quo negatiuo in terminum ad quẽ positiuũ; vt à non esse simpliciter ad esse simpliciter, vel à non esse tali ad esse tale: & hæc nõ est propria acceptio eius. Sed secũdo accipitur propriè pro sola substãtiali, siue per eã fiat substãtia viuens, vel nõ viuens, vt ignis, vel animal. Tertio pro sola 27

generatione viuentium. Et quæstio præsens non procedit de generatione in prima,& tertia acceptione:nõ quidem in prima,quia secũdum eam non distinguitur ab alteratione,à qua eã intendit distinguere Arist hoc loco; sed nec in tertia,quia de omni generatione substãtiali intendit agere,& non de sola generatione viuentium,de qua in libris de Anima,& reliquis naturalis Philosophiæ. Solũ ergo disputamus de generatione in secũda acceptione,prout ad solas substãtiales cõmunis est.

28 Generationis autem sic sumptæ tres definitiones assignat Aristoteles diuersis locis,vt cæteras omittamus. Prima habetur 8.lib. Phys.c.7. text.1. *Generatio est mutatio de nonente ad ens,siue de non esse ad esse.* Secunda habetur cap. 4. huius libri text.23. *Generatio est mutatio totius in totum nullo subiecto sensibili permanente.* Tertia vero capite 5.eiusdem libri text.25. *Generatio est mutatio à substantia in potentia ad substantiam actu.* Et omnes istæ definitiones continent eundem sensum, nam per generationem producitur substantia composita ex materia, & forma, ita vt materia præsupponatur tanquam subiectum circa quod operatur agens, & sua operatione educit formam de potentia eius, quam ei vnit, & ex tali vnione resultat compositum, quod est principalis terminus productus per eandem generationem, forma verò est terminus formalis, quo æque ab vtroque sumit speciem suo modo generatio:& tandem quia materia est ens in potentia,dicitur fieri per generationem ens ex nõ ente,hoc est ex non ente in actu,

29 vel quod idẽ est, ex ente in potentia Et hoc est quod per omnes istas definitiones explicatur; nam in omnibus dicitur generationem esse mutationem, cuius subiectum est materia,& esse mutationem de ente, vel substantia in potentia, quod est eadem materia carens forma, ad ens, vel substantiam in actu, nempe ad compositum substantiale per eandem generationẽ productum, quod est ens actu, vel substantia actu. In secunda autem definitione dicitur generationem esse mutationem totius in totum, non quia totum fiat per se ex toto; cum notum sit ex sola materia carente forma per se fieri, atque adeo ex non ente; quod euidenter probatur ex eo, quòd si daretur materia separata ab omni forma,in quam ignis posset operari,& inducere propriam formam, produceret alterum ignem per veram generationem, & non esset talis generatio mutatio totius in totum, sed solius materiæ à priuatione formæ ad eandem formam, ex qua simul cum materia totus ignis generaretur. Vnde sequitur per accidens esse ad generationem,quod totum fiat ex toto,per se verò,quod fiat ex materia,

teria, sed quia naturaliter materia nunquam est sine aliqua forma, ideo naturali modo fit semper totum ex toto; nunquã tamen per se; & ideo solum differt secunda definitio à prima, & tertia, quòd istæ explicant id quod est per se in generatione, illa verò illud etiam, quod contingit naturaliter, & non per se pertinet ad generationem. In eadem etiam definitione secunda additur, nullo sensibili subiecto permanente, hoc est, nullo ente completo, quia in generatione substantiali cõpositum præcedens semper corrumpitur, & aliud nouum fit, per quod distinguitur ab alteratione; nam in hac eadem substantia completa permanet in vtroque termino à quo, & ad quem, & mutatur ab vna qualitate in alteram, vt aqua à frigore in calorem sub vtroque permanens.

An definitiones istæ, vel aliqua earum sit essentialis?

His definitionibus sic explicatis difficultas quæstionis à 30 solis modernis excitata consistit in hoc, an omnes, vel aliqua earum sit essentialis? Circa quã est prima opinio quorũdam modernorum, nullam esse essentialem, quia ad essentiam generationis non pertinet, quòd sit mutatio, licet modo naturali fiat cum mutatione materiæ ab vna forma in aliam. Itaque existimant solum esse intrinsecum generationi, quod per eam educatur forma de potentia materię, & ei vniatur, vel quod iam producta per creationem vniatur eidem materiæ; vnde sic esse definiendam essentialiter. Generatio est actio eductiua formæ substantialis, vel vnionis eius cum materia. In qua non includitur mutatio, sed pro generatione ponitur actio: per alias vero particulas distinguitur à creatione, & cæteris actionibus, quibus producuntur accidentales formæ.

Probant duplici argumento: primo, quia eductio formæ substantialis de potentia materiæ, vel vnio eiusdem formæ cum materia, est generatio; sed hæc potest saluari sine mutatione materiæ ab vna forma in alterã, vel à priuatione vnius formæ ad eandem formam: ergo mutatio non pertinet ad essentiam generationis. Probatur maior: quia eductio formæ, & vnio eius cum materia est productio totius compositi substantialis, & non est creatio: cum non sit productio ex nihilo, sed ex materia: ergo est generatio, quia non datur productio substantialis præter generationem, & creationem. Minorem vero sic probãt: Si Deus crearet aliquam materiam sine omni forma, ex qua in eodem instanti educeretur ignis,

vel ipse Deus formã ignis, eamque vniret eidem materiæ, talis eductio, vel vnio esset vera generatio ignis, & non esset mutatio, cum materia illa nec sub alia forma, nec sub priuatione eiusdem formæ aliquando fuisset: ergo ad essentiã generationis non pertinet mutatio. Secũdò, quia nutritio est generatio partialis ex sententia Aristotelis, & omnium; sed hæc fit aliquando sine vlla mutatione materiæ: ergo mutatio non est de essentia generationis partialis; & consequenter nec de essentia generationis totalis, quia eadem est ratio vtriusque quantum ad hoc. Sed probatur minor in mutatione, quæ fit ex speciebus sacramentalibus in stomacho corruptis, ad quarum corruptionem Deus creat nouam materiam, cui vnitur anima rationalis in eodem instanti, & per talem vnionẽ producitur substantia partialis composita ex anima rationali, & noua illa materia, sed absque mutatione eiusdem materiæ: ergo mutatio non est de essentia nutritionis. Probatur minor; quia materia illa nec fuit sub alia forma, nec sub priuatione animæ, alioqui duplicem habuisset formam in eodem instanti, vel eandem simul, ac priuationem eius, quod repugnat: quare non est mutatio ab vna in aliam formam, nec a priuatione vnius formæ ad eandem formam.

31

Secunda opinio tenet primam saltem, & tertiam definitionem Aristotelis essentialem esse, nam secunda aliquid accidentale videtur includere, nempe quod totum fiat ex toto, vt contingit modo naturali: vtramque autem illam definitionem sub hac posse includi: *Generatio substantialis est mutatio à priuatione formæ substantialis ad eandem formam substantialem, atque compositum.* Cuius genus est mutatio, per quam distinguitur generatio à creatione, & cæteris actionibus etiam substantialibus, quæ mutationes non sunt. Per cæteras vero particulas explicantur subiectum, nempe materia prima, terminus à quo, & ad quem: & ab hoc accipitur species eius; per quam distinguitur à mutationibus accidentalibus; & ex hac definitione generationis ita explicata facile deducitur definitio corruptionis, quæ erit mutatio à forma substantiali, & compositio ad priuationem eiusdem formæ. Hæc est nostra sententia, quam videntur sequi Conimb. 1. lib. de generatione quæst. 9 art. 1.

32 Et probatur testimonio Aristotelis, qui in his tribus definitionibus ponit pro genere mutationem: ergo sentit essentialem esse generationi. Sed respondent moderni, non definire generationem præcise secundũ essentialia, sed vt modo naturali fit. Contra hoc tamẽ est aliud testimonium expressum eiusdem

eiusdem Aristot.5.lib.Phys.tex.7. Vbi distinguens essentialiter mutationem à motu ita ait: *Quæ igitur ex non subiecto est in subiectum mutatio secundùm contradictionem (hoc est de non esse ad esse) generatio est.* Sentit ergo expressè mutationem esse prędicatum essentiale generationis, in quo conuenit cum motibus, sed ab eis distinguitur essentialiter, quia inter contradictorios terminos, vel priuatiuè oppositos versatur, nempe inter esse, & non esse.

Probatur deinde ratione; primò, quia tria sunt principia generationis intrinseca, materia, forma, & priuatio: materia tanquā subiectū, forma, & priuatio tanquā terminus à quo, & ad quem; vt docet, atque probat Arist.1.lib.Phys. ergo repugnat dari veram generationem sine his. Sed materia mutatur de priuatione ad formam: ergo intrinsecum est generationi esse mutationem substātialem materiæ inter hos duos terminos. Et si dicatur hæc tria principia concurrere ad generationem solum vt fit modo naturali ab vna in aliam formam, & ideo hoc tantummodo esse mutationem, & non essentialiter: sed dari posse generationem, etiam si materia non fuerit sub priuatione per solam eductionem formę de potentia eius, vel vnionē cū ea, & ideo sine mutatione. Probo hoc esse falsum, quia ex eo sequitur euidēter priuationem non esse principiū per se generationis: probatur consequentia, quia quod per se conuenit alicui, omnibus eiusdem essentiæ conuenire debet: sed priuatio non est principium cuiuscunque generationis: ergo non est principium generationis per se, vel si est principium per se, necesse est cuicūque veræ generationi cōuenire.

Secundo probatur, quia essentialis ratio generationis non cōsistit in sola eductione formæ de potētia materiæ, & vnione cum ea, vt affirmat alia sententia: ergo vltra hoc requirit quod materia præcesserit sub priuatione eiusdē formæ, & ab ea mutetur ad eandem formā: probatur antecedens, nam formæ cœlorum eductæ fuerunt de potētia materiæ in principio mundi, vt efficaciter probaui 2.lib.Phys. quia in esse, & fieri dependent à suis materiis, & etiam fuerunt vnitæ eisdem materiis: & talis eductio, & vnio nō fuit generatio, quia corpora cœlestia non sunt generabilia; ergo generatio non consistit essentialiter in sola eductione formæ, & vnione cum materia, sed petit essentialiter, vt pręcesserit materia sub priuatione, & ab ea mutetur in formā, & ita sit essētialiter mutatio.

Ad primum argumētum alterius sententiæ negāda est maior, quòd sola eductio formæ, vel vnio cū materia sit generatio, nisi materia præcedat sub priuatione formæ. Et cū dicitur

non esse creationem, concedendum est; sed esse actionē substantialem distinctam essentialiter à generatione ratione mutationis, quā generatio dicit essentialiter. Et si dicatur habere eundem terminum ad quem, nempe formam, & compositum. & ideo esse eandem actionem, quia actiones habent speciem à termino ad quē, & non à termino à quo, neganda est consequentia, quia diuersum modum essentialem habet actio, quæ est mutatio, à sola actione; & ideo licet habeat eundem terminum ad quem materialem, diuersum habet formalē, quia diuerso modo productum; & hoc sufficit ad differētiam specificam actionis nudæ, à mutatione. Quod hoc exēplo explicari potest; nam si Deus solus produceret calorem extra subiectū, talis productio specie differret à motu alterationis, per quem alius calor produceretur ab igne, propter modum essentialem diuersum mutationis, & motus, quem non habet actio Dei, licet haberet eundē calorem secundum speciem pro termino.

Ad secundum respondeo, non esse certū, quòd nutritio ex speciebus sacramētalibus fiat per creationem nouæ materiæ: sed si ita fiat, negandum est, quod sit vera generatio partialis, sed est productio partialis substātiæ à generatione, & creatione distincta; à generatione quidē, quia nō est mutatio, à creatione verò, quia nō est ex nihilo, sed ex materia præsupposita.

QVÆSTIO III.

Quisnam sit terminus ad quem generationis à quo habeat speciem?

34 DE termino à quo generationis supposito quod essentialiter sit mutatio, certum est esse priuationem formę, à qua mutatur materia in eandem formam recipiendam; sed de termino ad quem, à quo actiones, mutationes, & motus speciem sortiuntur, non est certū quisnam sit. Vt autem quæstio intelligatur, & diuersę authorū opiniones; explicare oportet quot, & quæ producantur per generationem. Et in primis certū est formam educi de potētia materiæ; educi autem est suo modo extra causas fieri; cum prius solū haberet esse in eis, hoc est in potentia actiua agētis, & passiua materiæ. Fit etiam vnio substantialis, per quam eadem forma coniūgitur materiæ. Et tertio fit compositū ex materia, forma, & modo vnionis constās. Hoc autem compositum duplex est, nēpe natura, & supositū,

vt na

vt natura humana, & homo; vel hæc natura humana, quę alio nomine vocatur humanitas, & Petrus, vel Ioannes, qui sunt supposita: & compositum, quod est natura, resultat immediatè ex materia & forma vnitis; suppositum verò nō ex his immediatè, sed ex natura ex his constituta, & subsistentia tanquam termino eius: & hæc quidem omnia fiunt per generationem rerum omnium, excepta generatione hominis, per quam non fit forma humana, nempe anima rationalis, sed supponitur facta à solo Deo per creationem in eodem instanti, fiunt tamen cætera omnia.

35 Hoc supposito inquirimus, quodnam ex his terminus ad quem generationis sit? Et prima opinio quorundam modernorum, quam citant Conimb. lib. 1. de generat. c. 4. q. 15. ar. 1. asserit in generatione cuiuslibet rei duas actiones dari distinctas realiter, vnam per quam generatur compositum, alteram per quam producitur forma, (vel si producta supponitur, vt in generatione hominis,) per quam vnitur materię: & terminum prioris actionis esse compositum; terminum posterioris esse formam, vel vnionem. Probatur primò, quia quælibet entitas realis petit actionem propriam, per quam producatur; sed compositum, & forma sunt res distinctæ; ergo petunt actiones distinctas per quas producantur; & ita quælibet entitas erit terminus actionis ei correspondentis. Secundo, generatio sicut quælibet alia actio, vel mutatio est idem realiter cum termino per eam producto: sed forma & compositum distinguuntur realiter; ergo non possunt per eandem actionē produci; probatur consequentia, quia non potest eadem actio identificari cum duobus terminis realiter distinctis, vt per se est manifestum.

36 Secunda opinio aliorū modernorum nō ponit duas actiones pro forma & composito, quia educta forma de potentia materiæ, & eidem vnita, nō est necessaria alia actio pro composito; & ratio huius est, quia cōpositum non est res distincta à materia, & forma vt vnitis, sed eadē; ergo eo ipso quod forma est vnita materiæ, censetur productū compositū. Pro forma tamen, & modo vnionis ponit duas actiones, quasi partiales, ex quib. integratur vna totalis nomine generationis significata in his generationibus, in quibus forma educitur de potentia materiæ: nam in generatione hominis solū datur vnica actio ad modum vnionis terminata. Probatur primò: quia forma, & modus vnionis sunt distinctę entitates quasi partiales per se productæ, & per se concurrentes ad totum compositum efficiēdum: ergo quęlibet petit suam actionē quasi par-

tialē,ex quibus vna generatio totalis integratur:sicut ex forma ipsa,& vnione simul,cum materia integratur compositū. Secūdò,quia prius ratione,vel natura educitur forma de potentia materiæ, quam ei vniatur : ergo prior natura est actio eductiua,quàm vnitiua:sed idem non est prius natura seipso: ergo non potest esse eadem actio eductiua,& vnitiua : sed distinctæ ponendæ sunt,vt vna possit esse prior natura altera.

Tertia opinio vnicam tantùm ponit actionem in generatione,quæ sit productio totius cōpositi; formam verò asserit non fieri per se,sed quasi per comitantiam, in quātum totum compositum per se productum nō potest sine forma cōstare. Itaq; hæc sententia sicut ponit vnam tantùm actionem in generatione,ita ponit vnum terminum per se eius , nempe totū

37 compositum.Probatur primò,quia illud tātùm per se producitur, quod per se habet esse;sed forma educta de potētia materiæ non habet esse per se,sed inhæret materiæ,compositum verò per se subsistit,cùm sit suppositū:ergo per se producitur, & forma quasi comitatur productionē eius:& ideò illud solū terminat per se generationem.Secundò,idem est terminus ad quem generationis;& terminus à quo corruptionis : sed corruptio non habet pro termino à quo per se formam, sed solū compositum : ergo nec generatio habet pro termino ad quē per se formam,sed compositum.Probatur minor,quia terminus à quo corruptionis est non esse rei:sed aliquādo nō desinit esse forma per corruptionem, sed compositum tantum:vt patet in corruptione hominis : ergo non est terminus per se eius forma,sed solum compositum:quare hoc,& non illa erit terminus per se generationis.Pro solutione huius quæstionis duplex terminus generationis in primis distingui debet,vnus tanquam quod,& est res illa, quæ producitur:alius tanquam quo,& est id à quo, vel per quem habet esse eadem res producta,vt quod:& ideò ille dicitur terminus completus,vel totalis:sed terminus quo,dicitur formalis, & quasi incompletus; quilibet tamen est terminus per se in suo ordine.

38 Secundo notandum est duobus modis posse cōsiderari generationē:primò,via,aut ordine intentionis:secundo,via,aut ordine executionis:ordo intentionis cōsideratur ex eo, quod præcipuè intendit natura tanquam finem generationis:ordo verò executionis ex his , quæ primo exequitur , vel facit. Et vtrumque potest declarari exemplo artis,quæ imitatur naturam:artifex enim ordine intentionis prius intendit ædificare domum,deinde ligna,& lapides collocare,& tandem eos præparare, vt suis locis collocare possit:vnde ordine intentionis

constructio

constructio domus prior est, collocatio verò lapidũ, & lignorum posterior, sed præparatio eorum vltimum locum tenet. Sed ordo executionis quasi oppositus est, secundũ quē prius est præparatio lapidũ, & lignorũ, deinde sequitur collocatio eorum, & postrema est cõstructio domus. Eodē modo ordine intentionis totum cõpositum est primum, quod natura intēdit, deinde sequitur vnio formæ cum materia, & postrema est eductio eiusdem formæ de potētia materiç. Sed ordine executionis prior est eductio formæ, deinde sequitur vnio, postremũ est cõpositum, ꝙ ex materia, & forma vnitis resultat. Sed cõpositũ duplex est, primũ est natura, quç immediatè resultat ex vnione formæ cum materia, postremũ est suppositum ꝙ ex natura, & subsistentia tanquã ex proprio termino eius cõstat.

39 Quibus explicatis nostra sententia tribus assertionib. continetur. Prima est, in generatione non dantur plures actiones partiales, nec totales, sed per vnicam actionem indiuisibilem educitur forma de potētia materiæ, vnitur eidem materiæ, & fit vtrunq; compositum, nempe natura, & suppositum modo explicando in secunda assertione. Probatur hoc argumento. Forma materialis non habet propriam subsistentiã, sed inhæret materiæ: ergo per eandē actionem, per quam educitur de potentia materiæ, fit in materia, & fit inhærens materiæ. Probatur euidenter consequentia: quia per eandem actionem per quã fit accidens, fit in subiecto, & fit inhærens subiecto: cuius ratio est, quia esse accidentis non est esse per se, sed inesse subiecto, ex quo necessario sequitur, vt per eandem actionem, per quã fit, fiat in subiecto, vel inhærens subiecto, & non possint multiplicari duæ actiones, vna per quam fiat, & alia per quã fiat in subiecto: ergo cũ esse formæ materialis non sit per se, sed inhçrēs materiæ, non minus necessario sequitur quod per eandē actionem, per quam fit, fiat in materia, vel inhærēs materiæ Vlterius formã inhærere materiæ est esse vnitã materiæ, quia per inhæsionem ei vnitur; ergo per eandem actionem per quam fit in materia, vel inhærens materiæ, vnitur eidē materiæ, & non potest per aliã distinctã vniri: & ideò nec per aliam distinctam fieri vnio, sed per eandem. Probatur secundũ, quod 40 per eandem actionē, per quã forma educitur de potentia materiæ, & ei vnitur, fiat compositũ. Primò, quia cõpositum nõ est alia entitas distincta à materia, & forma, vt vnitis; sed eadē, vt in 1. lib. Phys. probauimus, ergo per eandem actionem realem, per quã forma fit, & vnitur materiæ, fit etiam natura ex vtraq; composita. Secundò, quia id tãtùm fit per se per actionē, ꝙ habet esse per se, sed cõpositum tãtùm habet esse per se, ergo

ergo actio per se solum terminatur ad compositum tãquam ad id, quod fit, & hoc est vnum: ergo fit per vnicam actionem. Deinde compositum includit formam, & vnionem: ergo per eamdem actionem per quam fit compositum, fiunt forma, & modus vnionis, quare non sunt ponendæ plures actiones pro forma, & vnione, sed per eamdem fit vtraque suo modo cum composito. Et si dicatur id tãtum fieri per se per actionem totalem, quod habet esse per se, sed per actionem partialem fieri posse aliquid, etiamsi non habeat esse per se, sed sit pars eius, quod habet esse per se. Contra hoc est, quòd actio quęcumq; terminatur ad esse rei, cùm per actionem fiat res extra causas; ergo repugnat per se fieri, etiam per actionem partialem, nisi habeat esse per se: sed nec forma materialis, nec modus vnionis habent esse per se: sed in materia, & composito; ergo nec possunt fieri per se per actionem partialem, quare non sunt ponendæ actiones partiales pro eis, sed per eamdem fieri debent, per quam fit compositum.

41 Secunda assertio. Compositum est terminus generationis, vt quod adęquatus, & principalis, & ordine intẽtionis primus, atque adeo primus simpliciter, quia primum ordine intẽtionis est primũ simpliciter. Hæc habetur expressa apud Aristotelem 7. lib. Metaph. c. 7. vbi docet formam non fieri, sed cõpositum, quod si non fit: ergo nõ est terminus, qui fit: sed hoc solum conuenit composito. Idem etiam docet D. Thom. 1. p. q. 45 ar. 8. & ratione probatur; quia illud est terminus generationis, vt quod per eam fit, quod per eam habet esse: sed solum compositum habet esse per generationem: ergo hoc solum est terminus per eam factus. Probatur minor, quia forma, & modus vnionis, per quem vnitur materiæ, non dicũtur esse, sed potius sunt, quo, vel quibus compositum est. Quod verò sit primarius terminus ordine intentionis, euidens est, quia primum, quod intendit natura per generationem, est compositum, vt autem consequatur hunc finem, educit formam de potentia materię, & producit modum vnionis, per quem eam vnit eidem materiæ, & eadem ratione dicitur terminus principalis: adæquatus verò, quia continet quidquid vno, vel alio modo fit per generationem. Sed totum compositum pro natura resultante ex vnione materiæ, & formæ est terminus adæquatus immediatus: pro supposito verò est terminus vltimatus, & quasi remotus, quia totum, quod primo resultat ex vnione materiæ, & formæ per generationem productum, est natura, ex qua tandem, & subsistentia eam terminante resultat suppositum, vt Petrus, vel Ioannes.

Tertia

Tertia assertio. Terminus formalis generationis, & vt quo, 41 atque etiam primarius ordine executionis, est forma cū modo vnionis substātialis, per quē vnitur materiæ. Hæc colligitur efficaciter ex Arist 1. lib. Physic. vbi docet formā esse principium generationis tanquam terminum, non à quo, quia terminus à quo est priuatio: ergo tanquam terminus ad quem, non qui fit, cum hoc sit compositum: ergo formalis, & vt quo. Et lib. 2. cap. 1. text. 14. asserit generationem esse viam ad naturū, hoc est ad formam, quæ est præcipuum significatum naturæ, vt exponunt interpretes eiusdem loci. Sed illud in quod tēdimus per viam, est terminus eius: ergo forma est terminus proprius, & formalis generationis. Et probatur ratione, quia forma tribuit esse specificum composito, & est ei ratio essendi, sed compositum est terminus, qui fit per generationem: ergo forma erit, quo fit compositum, quod est esse terminum formalem, & vt quo. De modo vero vnionis probatur, quia est id, quo forma vnitur materiæ, & ideo quo medio cōstituit compositum: ergo pertinet etiam ad terminum formalem generationis. Et quod tandem forma cum modo vnionis sit terminus immediatus ordine executionis, euidens est, quia primū, quod natura exequitur, vt compositum constituat, est eductio formæ de potentia materiæ, & vnio eius cum materia: ergo vtraque pertinet suo modo ad terminum generationis ordine executionis: qua autem ratione pertineant, nempe, vtraque tanquam terminus formalis, ita vt ex vtraque tanquam ex partiali constituatur vnus terminus formalis, vel sola forma, tanquam terminus formalis, modus vero vnionis tanquam conditio, statim explicabitur.

Ad primum argumentum primæ opinionis distinguēda est 42 maior, nā vel entitas realis per se fieri petit, vel in alio includitur, quod per se fit: & si primo modo se habeat, distinctam petit actionem ab alia, sic etiam se habente: si vero in alia includatur, quæ ex eius productione resultat, per eandem actionem cum ea fieri potest: & sic se habet forma in ordine ad cōpositum, quod ex eductione eius de potētia materiæ, & vnione eum eadem materia resultat, quare non indigent distinctis actionibus, sed per eandem fieri possunt, vt probatum est.

Ad secundum neganda est maior, quòd actio sit eadem entitas realis cum termino, præsertim cū terminus est substantia, vt in generatione est manifestum: sed distinguuntur ex natura rei, quia actio est accidens de prædicamento actionis: accidēs verò, & substantia non possunt esse eadem entitas realis, vt à nobis probatū est in prædicamento ad aliquid, atque

etiam

etiam in 3.lib.Phys.sed distingui debet à substantia saltem distinctione modali.

Ad primum argumentum secundæ opinionis concedendũ est antecedens,quòd forma,& modus vnionis sint duę entitates distinctæ,sed neganda est consequentia, quòd per diuersas actiones produci debeat,sed potius necesse est per eandẽ produci,vt ꝓbauimus;quia forma nõ fit per se,sicut nec habet esse per se,sed fit inhærens materiæ, quia eius esse est inesse materiæ:quare cum inhærere materiæ sit esse ei vnitam,per eandem actionem eductionis,per quam producitur in materia,producitur etiam modus vnionis,per quem ei vnitur.

44 Ad secundum,concedendum est antecedẽs,quòd prior natura sit forma,quàm modus vnionis,propter rationem causę, & effectus, nam modus vnionis effectus est formæ in genere causæ formalis; & consequenter,quod prius ratione sit formã educi,quàm vniri:sed neganda est consequentia, quòd distinctæ actiones sint eductio,& vnio,sed vna,& eadem, quia cum per eductionem producatur forma inhærens materiæ,per eãdem producitur vnita: & ideo eadem actio eductiua est etiam vnitiua:solum hoc potest esse verũ, quod prius natura terminetur ad formam,quam ad vnionem, & ideo prius natura sit eductiua,quàm vnitiua,nõ quod causa sui ipsius sit, sed quod terminari ad formã,vel esse eductiuã eius, sit causa suo modo eius,quod est esse vnitiuam,vel terminari ad modum vnionis: nec mirum hoc est,quod sicut forma,& vnio sunt duæ entitates,quarum vna est prior altera,& causa eius,ita sit prius actionem terminari ad vnã,quam ad alterã,non tempore, sed natura,vel ratione: hoc enim non est aliud,quam prius esse causationem vnius,quam alterius.Quemadmodum eadem generatio terminatur ad naturam,& suppositum, sed prius ad illam ordine executionis,quàm ad suppositum.

DVBIVM.

45 EX re resolutione huius quæstionis resultat quoddã dubiũ prius explicandum,quam ad sequentem transeamus: nam si per eandem actionem educitur forma de potentia materiæ, eique vnitur,& ex vnione vtriusque resultat compositum,tanquam præcipuus, & adæquatus terminus eius:merito poterit quis dubitare, à quònam horum triũ rationem generationis sortiatur:vel in quo potius, quam in aliis ratio generationis cõsistat.Et prima opinio quorundã recentiorũ tenet actionẽ, per quã prędicta omnia fiunt,formalem rationẽ generationis habere,nõ ex eo,quod est eductio formæ de potẽtia materiæ, nec ex eo,quod est productio totius cõpositi,sed ex eo,quod

est vnitio formæ cum materia. Et probatur primũ, quod non cõsistat formalis ratio generationis in eductione formæ, hoc argumẽto. Vera, atque formalis generatio datur sine eductione formæ de potentia materiæ, imo sine productione aliqua formæ; ergo non habet rationẽ formalẽ generationis ex eo, quod est eductio formæ; euidẽs est consequentia: sed probatur antecedens in productione hominis, quæ vera generatio est apud Arist. 2. Phys. c. 2. text. 26. asserentẽ, *Sol, & homo generãt hominẽ*: atque etiã apud omnes eius interpretes, per quam tamen nulla forma educitur, vel producitur; sed anima rationalis, quę vera forma hominis est, creatur à Deo immediatè; ergo formalis ratio generationis nõ potest cõsistere in eductione, vel productione formæ. Secũdo, quia si fieri posset, vt agens naturale educens formam de potentia materiæ non vniret eã materiæ, sed separatã produceret, talis eductio non esset generatio, quia nullum cõpositum generaretur: ergo formalis ratio generationis nõ cõsistit in eductione, vel productione formæ.

46 Quòd verò nõ consistat in productione compositi, probatur, quia productio compositi non petit distinctam actionem ab ea, per quam forma educitur, vel vnitur materiæ, sed educta forma, & vnita materiæ productum censetur compositum; cum non sit alia entitas à materia, & forma, & vnione: ergo cum generatio sit actio, per quam res generatur, non dicitur generatio ex eo, quòd sit productio totius cõpositi. Secundo, totum compositum non minus produci potest per aliã actionem, quæ non sit vera generatio, quam per veram generationem: ergo generatio non dicitur talis formaliter, quia est productio compositi, nam si ex eo talis diceretur, omnis productio compositi esset generatio; quod patet esse falsum.

Sed nostra sententia est, rationẽ formalẽ generationis habere ex eo, quod est productio cõpositi per vnionẽ formæ cũ materia, quæ primo explicanda est, deinde probanda: pro explicatione verò oportet præsupponere id, quod in hac eadem quæstione dictum est, nempe eadem actionẽ realem esse eductionem formæ de potentia materiæ, vnitionẽ eiusdem formæ cum materia, & productionẽ cõpositi, quare tria hæc sola ratione differũt, & tria ipsa nomina singulas, atque diuersas rationes eiusdem actionis realis exprimũt, dubium verò postulat, in quanam illarum consistat ratio formalis generationis, vel ex quo illorum habeat talẽ rationem formalem: & prima opinio recentiorum asserit, non habere rationem formalem generationis ex eo, quod est eductio formæ, nec productio cõpositi, sed ex eo, quod est vnitio formæ cum materia, vnde tenet consequenter terminum formalẽ generationis non esse

vel ipse Deus formã ignis,eamque vniret eidem materiæ,talis eductio,vel vnio esset vera generatio ignis,& non esset mutatio ,cum materia illa nec sub alia forma , nec sub priuatione eiusdem formæ aliquando fuisset: ergo ad essentiã generationis non pertinet mutatio.Secũdò,quia nutritio est generatio partialis ex sententia Aristotelis, & omnium ; sed hæc fit aliquando sine vlla mutatione materiæ: ergo mutatio non est de essentia generationis partialis ; & consequenter nec de essentia generationis totalis , quia eadem est ratio vtriusque quantum ad hoc.Sed probatur minor in mutatione , quæ fit ex speciebus sacramentalibus in stomacho corruptis,ad quarum corruptionem Deus creat nouam materiam , cui vnitur anima rationalis in eodem instanti , & per talem vnionẽ producitur substantia partialis composita ex anima rationali, & noua illa materia , sed absque mutatione eiusdem materiæ: ergo mutatio non est de essentia nutritionis.Probatur minor; quia materia illa nec fuit sub alia forma, nec sub priuatione animæ,alioqui duplicem habuisset formam in eodem instanti,vel eandem simul, ac priuationem eius, quod repugnat: quare non est mutatio ab vna in aliam formam, nec a priuatione vnius formæ ad eandem formam.

31

Secunda opinio tenet primam saltem,& tertiam definitionem Aristotelis essentialem esse , nam secunda aliquid accidentale videtur includere, nempe quod totum fiat ex toto,vt contingit modo naturali : vtramque autem illam definitionem sub hac posse includi: *Generatio substantialis est mutatio à priuatione formæ substantialis ad eandem formam substantialem,atque compositum.* Cuius genus est mutatio, per quam distinguitur generatio à creatione, & cæteris actionibus etiam substantialibus, quæ mutationes non sunt. Per cæteras vero particulas explicantur subiectum, nempe materia prima,terminus à quo,& ad quem:& ab hoc accipitur species eius;per quam distinguitur à mutationibus accidentalibus; & ex hac definitione generationis ita explicata facile deducitur definitio corruptionis , quæ erit mutatio à forma substantiali , & compositio ad priuationem eiusdem formæ. Hæc est nostra sententia,quam videntur sequi Conimb.1.lib.de generatione quæst.9 art.1.

32 Et probatur testimonio Aristotelis , qui in his tribus definitionibus ponit pro genere mutationem : ergo sentit essentialem esse generationi.Sed respondent moderni,non definire generationem præcise secundũ essentialia,sed vt modo naturali fit. Contra hoc tamẽ est aliud testimonium expressum eiusdem

eiusdem Aristot.5.lib.Phys.tex.7. Vbi distinguens essentialiter mutationem à motu ita ait: *Quæ igitur ex non subiecto est in subiectum mutatio secundum contradictionem (hoc est de non esse ad esse) generatio est.* Sentit ergo expresse mutationem esse prędicatum essentiale generationis, in quo conuenit cum motibus, sed ab eis distinguitur essentialiter, quia inter contradictorios terminos, vel priuatiuè oppositos versatur, nempe inter esse, & non esse.

Probatur deinde ratione; primò, quia tria sunt principia generationis intrinseca, materia, forma, & priuatio: materia tanquā subiectū, forma, & priuatio tanquā terminus à quo, & ad quem; vt docet, atque probat Arist.1.lib.Phys. ergo repugnat dari veram generationem sine his. Sed materia mutatur de priuatione ad formam: ergo intrinsecum est generationi esse mutationem substātialem materiæ inter hos duos terminos. Et si dicatur hæc tria principia concurrere ad generationem solum vt fit modo naturali ab vna in aliam formam, & ideo hoc tantummodo esse mutationem, & non essentialiter: sed dari posse generationem, etiam si materia non fuerit sub priuatione per solam eductionem formę de potentia eius, vel vnionē cū ea, & ideo sine mutatione. Probo hoc esse falsum. quia ex eo sequitur euidēter priuationem non esse principiū per se generationis: probatur consequentia, quia quod per se conuenit alicui, omnibus eiusdem essentiæ conuenire debet: sed priuatio non est principium cuiuscunque generationis: ergo non est principium generationis per se, vel si est principium per se, necesse est cuicūque veræ generationi cōuenire.

Secundo probatur, quia essentialis ratio generationis non cōsistit in sola eductione formæ de potētia materiæ, & vnione cum ea, vt affirmat alia sententia: ergo vltra hoc requirit quod materia præcesserit sub priuatione eiusdē formæ, & ab ea mutetur ad eandem formā: probatur antecedens, nam formæ cœlorum eductæ fuerunt de potētia materiæ in principio mundi, vt efficaciter probaui 2.lib.Physic. quia in esse, & fieri dependent à suis materiis, & etiam fuerunt vnitæ eisdem materiis: & talis eductio, & vnio nō fuit generatio, quia corpora cœlestia non sunt generabilia; ergo generatio non consistit essentialiter in sola eductione formæ, & vnione cum materia, sed petit essentialiter, vt pręcesserit materia sub priuatione, & ab ea mutetur in formā, & ita sit essētialiter mutatio.

Ad primum argumētum alterius sententiæ negāda est maior, quòd sola eductio formæ, vel vnio cū materia sit generatio, nisi materia præcedat sub priuatione formæ. Et cū dicitur

vt natura humana, & homo; vel hæc natura humana, quę alio nomine vocatur humanitas, & Petrus, vel Ioannes, qui sunt supposita: & compositum, quod est natura, resultat immediatè ex materia & forma vnitis; suppositum verò nō ex his immediatè, sed ex natura ex his constituta, & subsistentia tanquam termino eius: & hæc quidem omnia fiunt per generationem rerum omnium, excepta generatione hominis, per quam non fit forma humana, nempe anima rationalis, sed supponitur facta à solo Deo per creationem in eodem instanti, fiunt tamen cætera omnia.

35 Hoc supposito inquirimus, quodnam ex his terminus ad quem generationis sit? Et prima opinio quorundam modernorum, quam citant Conimb. lib. 1. de generat. c. 4. q. 15. ar. 1. asserit in generatione cuiuslibet rei duas actiones dari distinctas realiter, vnam per quam generatur compositum, alteram per quam producitur forma, (vel si producta supponitur, vt in generatione hominis,) per quam vnitur materię: & terminum prioris actionis esse compositum; terminum posterioris esse formam, vel vnionem. Probatur primò, quia quælibet entitas realis petit actionem propriam, per quam producatur; sed compositum, & forma sunt res distinctæ; ergo petunt actiones distinctas per quas producantur; & ita quælibet entitas erit terminus actionis ei correspondentis. Secundo, generatio sicut quælibet alia actio, vel mutatio est idem realiter cum termino per eam producto: sed forma & compositum distinguuntur realiter; ergo non possunt per eandem actionē produci; probatur consequentia, quia non potest eadem actio identificari cum duobus terminis realiter distinctis, vt per se est manifestum.

36 Secunda opinio aliorū modernorum nō ponit duas actiones pro forma & composito, quia educta forma de potentia materiæ, & eidem vnita, nō est necessaria alia actio pro composito; & ratio huius est, quia cōpositum non est res distincta à materia, & forma vt vnitis, sed eadē; ergo eo ipso quod forma est vnita materiæ, censetur productū compositū. Pro forma tamen, & modo vnionis ponit duas actiones, quasi partiales, ex quib. integratur vna totalis nomine generationis significata in his generationibus, in quibus forma educitur de potentia materiæ: nam in generatione hominis solū datur vnica actio ad modum vnionis terminata. Probatur primò: quia forma, & modus vnionis sunt distinctę entitates quasi partiales per se productæ, & per se concurrentes ad totum compositum efficiēdum: ergo quęlibet petit suam actionē quasi par-

tialē,ex quibus vna generatio totalis integratur:ſicut ex forma ipſa,& vnione ſimul,cum materia integratur compoſitū. Secūdò,quia prius ratione,vel natura educitur forma de potentia materiæ, quam ei vniatur : ergo prior natura eſt actio eductiua,quàm vnitiua:ſed idem non eſt prius natura ſeipſo: ergo non poteſt eſſe eadem actio eductiua,& vnitiua : ſed diſtinctæ ponendæ ſunt,vt vna poſſit eſſe prior natura altera.

Tertia opinio vnicam tantùm ponit actionem in generatione,quæ ſit productio totius cōpoſiti; formam verò aſſerit non fieri per ſe,ſed quaſi per comitantiam, in quātum totum compoſitum per ſe productum nō poteſt ſine forma cōſtare. Itaq; hæc ſententia ſicut ponit vnam tantùm actionem in generatione,ita ponit vnum terminum per ſe eius , nempe totū

37 compoſitum.Probatur primò,quia illud tātùm per ſe producitur, quod per ſe habet eſſe;ſed forma educta de potētia materiæ non habet eſſe per ſe,ſed inhæret materiæ,compoſitum verò per ſe ſubſiſtit,cùm ſit ſuppoſitū:ergo per ſe producitur, & forma quaſi comitatur productionē eius:& ideò illud ſolū terminat per ſe generationem.Secundò,idem eſt terminus ad quem generationis;& terminus a quo corruptionis : ſed corruptio non habet pro termino à quo per ſe formam, ſed ſolū compoſitum : ergo nec generatio habet pro termino ad quē per ſe formam,ſed compoſitum.Probatur minor,quia terminus à quo corruptionis eſt non eſſe rei:ſed aliquādo nō deſinit eſſe forma per corruptionem, ſed compoſitum tantum:vt patet in corruptione hominis : ergo non eſt terminus per ſe eius forma,ſed ſolum compoſitum:quare hoc,& non illa erit terminus per ſe generationis.Pro ſolutione huius quæſtionis duplex terminus generationis in primis diſtingui debet,vnus tanquam quod,& eſt res illa, quæ producitur:alius tanquam quo,& eſt id à quo, vel per quem habet eſſe eadem res producta,vt quod:& ideò ille dicitur terminus completus,vel totalis:ſed terminus quo,dicitur formalis , & quaſi incompletus: quilibet tamen eſt terminus per ſe in ſuo ordine.

38 Secundo notandum eſt duobus modis poſſe cōſiderari generationē:primò,via,aut ordine intentionis:ſecundo,via,aut ordine executionis:ordo intentionis cōſideratur ex eo, quod præcipuè intendit natura tanquam finem generationis:ordo verò executionis,ex his , quæ primo exequitur , vel facit. Et vtrumque poteſt declarari exemplo artis,quæ imitatur naturam:artifex enim ordine intentionis prius intendit ædificare domum,deinde ligna,& lapides collocare,& tandem eos preparare, vt ſuis locis collocare poſſit:vnde ordine intentionis

conſtructio

constructio domus prior est, collocatio verò lapidũ, & lignorum posterior, sed præparatio eorum vltimum locum tenet. Sed ordo executionis quasi oppositus est, secundũ quẽ prius est præparatio lapidũ, & lignorũ, deinde sequitur collocatio eorum, & postrema est cõstructio domus. Eodẽ modo ordine intentionis totum cõpositum est primum, quod natura intẽdit, deinde sequitur vnio formæ cum materia, & postrema est eductio eiusdem formæ de potẽtia materię. Sed ordine executionis prior est eductio formæ, deinde sequitur vnio, postremũ est cõpositum, ꝙ ex materia, & forma vnitis resultat. Sed cõpositũ duplex est, primũ est natura, quę immediatè resultat ex vnione formæ cum materia, postremũ est suppositum ꝙ ex natura, & subsistentia tanquã ex proprio termino eius cõstar.

39. Quibus explicatis nostra sententia tribus assertionib. continetur. Prima est, in generatione non dantur plures actiones partiales, nec totales, sed per vnicam actionem indiuisibilem educitur forma de potẽtia materiæ, vnitur eidem materiæ, & fit vtrunq; compositum, nempe natura, & suppositum modo explicando in secunda assertione. Probatur hoc argumento. Forma materialis non habet propriam subsistentiã, sed inhæret materiæ: ergo per eandẽ actionem, per quam educitur de potentia materiæ, fit in materia, & fit inhærens materiæ. Probatur euidenter consequentia: quia per eandem actionem per quã fit accidens, fit in subiecto, & fit inhærens subiecto: cuius ratio est, quia esse accidentis non est esse per se, sed inesse subiecto, ex quo necessario sequitur, vt per eandem actionem, per quã fit, fiat in subiecto, vel inhærens subiecto, & non possint multiplicari duæ actiones, vna per quam fiat, & alia per quã fiat in subiecto: ergo cũ esse formæ materialis non sit per se, sed inhęrẽs materiæ, non minus necessario sequitur quod per eandẽ actionem, per quam fit, fiat in materia, vel inhærẽs materiæ Vlterius formã inhærete materiæ est esse vnitã materiæ, quia per inhæsionem ei vnitur; ergo per eandem actionem per quam fit in materia, vel inhærens materiæ, vnitur eidẽ materiæ, & non potest per aliã distinctã vniri: & ideò nec per aliam distinctam fieri vnio, sed per eandem. Probatur secundũ, quod

40. per eandem actionẽ, per quã forma educitur de potentia materiæ, & ei vnitur, fiat compositũ. Primò, quia cõpositum nõ est alia entitas distincta à materia, & forma, vt vnitis; sed eadẽ, vt in 1. lib. Phys. probauimus, ergo per eandem actionem realem, per quã forma fit, & vnitur materiæ, fit etiam natura ex vtraq; composita. Secundò, quia id tãtùm fit per se per actionẽ, ꝙ habet esse per se, sed cõpositum tãtùm habet esse per se, ergo

ergo actio per se solum terminatur ad compositum tāquam ad id, quod fit, & hoc est vnum: ergo fit per vnicam actionem. Deinde compositum includit formam, & vnionem: ergo per eamdem actionem per quam fit compositum, fiunt forma, & modus vnionis, quare non sunt ponendæ plures actiones pro forma, & vnione, sed per eamdem fit vtraque suo modo cum composito. Et si dicatur id tātum fieri per se per actionem totalem, quod habet esse per se, sed per actionem partialem fieri posse aliquid, etiamsi non habeat esse per se, sed sit pars eius, quod habet esse per se. Contra hoc est, quòd actio quęcumq; terminatur ad esse rei, cùm per actionem fiat res extra causas; ergo repugnat per se fieri, etiam per actionem partialem, nisi habeat esse per se: sed nec forma materialis, nec modus vnionis habent esse per se: sed in materia, & composito; ergo nec possunt fieri per se per actionem partialem, quare non sunt ponendæ actiones partiales pro eis, sed per eamdem fieri debent, per quam fit compositum.

41 Secunda assertio. Compositum est terminus generationis, vt quod adæquatus, & principalis, & ordine intētionis primus, atque adeo primus simpliciter, quia primum ordine intētionis est primū simpliciter. Hæc habetur expressa apud Aristotelem 7. lib. Metaph. c. 7. vbi docet formam non fieri, sed cōpositum, quod si non fit: ergo nō est terminus, qui fit: sed hoc solum conuenit composito. Idem etiam docet D. Thom. 1. p. q. 45. ar. 8. & ratione probatur; quia illud est terminus generationis, vt quod per eam fit, quod per eam habet esse: sed solum compositum habet esse per generationem: ergo hoc solum est terminus per eam factus Probatur minor, quia forma, & modus vnionis, per quem vnitur materiæ, non dicūtur esse, sed potius sunt, quo, vel quibus compositum est. Quod verò sit primarius terminus ordine intentionis, euidens est, quia primum, quod intendit natura per generationem, est compositum, vt autem consequatur hunc finem, educit formam de potentia materię, & producit modum vnionis, per quem eam vnit eidem materiæ, & eadem ratione dicitur terminus principalis: adæquatus verò, quia continet quidquid vno, vel alio modo fit per generationem. Sed totum compositum pro natura resultante ex vnione materiæ, & formæ est terminus adæquatus immediatus: pro supposito verò est terminus vltimatus, & quasi remotus, quia totum, quod primo resultat ex vnione materiæ, & formæ per generationem productum, est natura, ex qua tandem, & subsistentia eam terminante resultat suppositum, vt Petrus, vel Ioannes.

Tertia

Tertia assertio. Terminus formalis generationis,& vt quo, atque etiam primarius ordine executionis, est forma cũ modo vnionis substãtialis, per quẽ vnitur materiæ. Hæc colligitur efficaciter ex Arist 1.lib. Physic. vbi docet formã esse principium generationis tanquam terminum,non à quo,quia terminus à quo est priuatio : ergo tanquam terminus ad quem, non qui fit,cum hoc sit compositum:ergo formalis,& vt quo. Et lib.2.cap.1.text.14.asserit generationem esse viam ad naturũ,hoc est ad formam, quæ est præcipuum significatum naturæ,vt exponunt interpretes eiusdem loci.Sed illud in quod tẽdimus per viam, est terminus eius : ergo forma est terminus proprius,& formalis generationis.Et probatur ratione, quia forma tribuit esse specificum composito,& est ei ratio essendi, sed compositum est terminus,qui fit per generationem: ergo forma erit, quo fit compositum,quod est esse terminum formalem,& vt quo.De modo vero vnionis probatur,quia est id, quo forma vnitur materiæ, & ideo quo medio cõstituit compositum:ergo pertinet etiam ad terminum formalem generationis. Et quod tandem forma cum modo vnionis sit terminus immediatus ordine executionis,euidens est, quia primũ, quod natura exequitur,vt compositum constituat,est eductio formæ de potentia materiæ, & vnio eius cum materia : ergo vtraque pertinet suo modo ad terminum generationis ordine executionis:qua autem ratione pertineant,nempe,vtraque tanquam terminus formalis, ita vt ex vtraque tanquam ex partiali constituatur vnus terminus formalis, vel sola forma, tanquam terminus formalis, modus vero vnionis tanquam conditio,statim explicabitur. 42

Ad primum argumentum primæ opinionis distinguẽda est maior,nã vel entitas realis per se fieri petit,vel in alio includitur, quod per se fit:& si primo modo se habeat, distinctam petit actionem ab alia,sic etiam se habente : si vero in alia includatur, quæ ex eius productione resultat,per eandem actionem cum ea fieri potest:& sic se habet forma in ordine ad cõpositum,quod ex eductione eius de potẽtia materiæ,& vnione cum eadem materia resultat, quare non indigent distinctis actionibus,sed per eandem fieri possunt,vt probatum est. 43

Ad secundum neganda est maior,quòd actio sit eadem entitas realis cum termino, præsertim cũ terminus est substantia, vt in generatione est manifestum : sed distinguuntur ex natura rei,quia actio est accidens de prædicamento actionis: accidẽs verò,& substantia non possunt esse eadem entitas realis,vt à nobis probatũ est in prædicamento ad aliquid,atque

etiam

etiam in 3. lib. Phys. sed distingui debet à substantia saltem distinctione modali.

Ad primum argumentum secundæ opinionis concedendũ est antecedens, quòd forma, & modus vnionis sint duę entitates distinctæ, sed neganda est consequentia, quòd per diuersas actiones produci debeãt, sed potius necesse est per eandẽ produci, vt probauimus; quia forma nõ fit per se, sicut nec habet esse per se, sed fit inhærens materiæ, quia eius esse est inesse materiæ: quare cum inhærere materiæ sit esse ei vnitam, per eandem actionem eductionis, per quam producitur in materia, producitur etiam modus vnionis, per quem ei vnitur.

44 Ad secundum, concedendum est antecedẽs, quòd prior natura sit forma, quàm modus vnionis, propter rationem causę, & effectus, nam modus vnionis effectus est formæ in genere causæ formalis; & consequenter, quod prius ratione sit formã educi, quàm vniri: sed neganda est consequentia, quòd distinctæ actiones sint eductio, & vnio, sed vna, & eadem, quia cum per eductionem producatur forma inhærens materiæ, per eãdem producitur vnita: & ideo eadem actio eductiua est etiam vnitiua: solum hoc potest esse verũ, quod prius natura terminetur ad formam, quam ad vnionem, & ideo prius natura sit eductiua, quàm vnitiua, nõ quod causa sui ipsius sit, sed quod terminari ad formã, vel esse eductiuã eius, sit causa suo modo eius, quod est esse vnitiuam, vel terminari ad modum vnionis: nec mirum hoc est, quod sicut forma, & vnio sunt duæ entitates, quarum vna est prior altera, & causa eius, ita sit prius actionem terminari ad vnã, quam ad alterã, non tempore, sed natura, vel ratione: hoc enim non est aliud, quam prius esse causationem vnius, quam alterius. Quemadmodum eadem generatio terminatur ad naturam, & suppositum, sed prius ad illam ordine executionis, quàm ad suppositum.

DVBIVM.

45 Ex re resolutione huius quæstionis resultat quoddã dubiũ prius explicandum, quam ad sequentem transeamus: nam si per eandem actionem educitur forma de potentia materiæ, eique vnitur, & ex vnione vtriusque resultat compositum, tanquam præcipuus, & adæquatus terminus eius: merito poterit quis dubitare, à quònam horum triũ rationem generationis sortiatur: vel in quo potius, quam in aliis ratio generationis cõsistat. Et prima opinio quorundã recentiorũ tenet actionẽ, per quã prędicta omnia fiunt, formalem rationẽ generationis habere, nõ ex eo, quod est eductio formæ de potẽtia materiæ, nec ex eo, quod est productio totius cõpositi, sed ex eo, quod

est vnitio formæ cum materia. Et probatur primũ, quod non cõsistat formalis ratio generationis in eductione formæ, hoc argumẽto. Vera, atque formalis generatio datur sine eductione formæ de potentia materiæ, imo sine productione aliqua formæ; ergo non habet rationẽ formalẽ generationis ex eo, quod est eductio formæ; euidẽs est consequentia: sed probatur antecedens in productione hominis, quæ vera generatio est apud Arist. 2. Phys. c. 2. text. 26. asserentẽ, *Sol, & homo generão hominẽ*: atque etiã apud omnes eius interpretes, per quam tamen nulla forma educitur, vel producitur; sed anima rationalis, quę vera forma hominis est, creatur à Deo immediatè; ergo formalis ratio generationis nõ potest cõsistere in eductione, vel productione formæ. Secũdo, quia si fieri posset, vt agens naturale educens formam de potentia materiæ non vniret eã materiæ, sed separatã produceret, talis eductio non esset generatio, quia nullum cõpositum generaretur: ergo formalis ratio generationis nõ cõsistit in eductione, vel productione formæ.

46 Quòd verò nõ consistat in productione compositi, probatur, quia productio compositi non petit distinctam actionem ab ea, per quam forma educitur, vel vnitur materiæ, sed educta forma, & vnita materiæ productum censetur compositum; cum non sit alia entitas à materia, & forma, & vnione: ergo cum generatio sit actio, per quam res generatur, non dicitur generatio ex eo, quòd sit productio totius cõpositi. Secundo, totum compositum non minus produci potest per aliã actionem, quæ non sit vera generatio, quam per veram generationem: ergo generatio non dicitur talis formaliter, quia est productio compositi, nam si ex eo talis diceretur, omnis productio compositi esset generatio; quod patet esse falsum.

Sed nostra sententia est, rationẽ formalẽ generationis habere ex eo, quod est productio cõpositi per vnionẽ formæ cũ materia, quæ primo explicanda est, deinde probanda: pro explicatione verò oportet præsupponere id, quod in hac eadem quæstione dictum est, nempe eãdem actionẽ realem esse eductionem formæ de potentia materiæ, vnitionẽ eiusdem formæ cum materia, & productionẽ cõpositi; quare tria hæc sola ratione differũt, & tria ipsa nomina singulas, atque diuersas rationes eiusdem actionis realis exprimũt, dubium verò postulat, in quanam illarum consistat ratio formalis generationis, vel ex quo illorum habeat talẽ rationem formalem: & prima opinio recentiorum asserit, non habere rationem formalem generationis ex eo, quod est eductio formæ, nec productio cõpositi, sed ex eo, quod est vnitio formæ cum materia, vnde tenet consequenter terminum formalẽ generationis non esse

formā, sed modum vnionis, quod videtur necessariò dicēdum supposito priori, nam si ex sola vnitione habet talis actio formalem rationem generationis, sequitur hanc esse veram, vnitio est formaliter generatio, ergo quod est terminus formalis vnitionis, erit terminus formalis generationis: sed vnio, vel vnionis modus est terminus formalis vnitionis, quia vnitio per se, & formaliter tendit ad vnionē: ergo idem modus vnionis erit terminus formalis generationis. Nos vero tenemus rationem formalem generationis habere ex productione cōpositi per vnionem materiæ cum forma. Et ex consequenti terminum formalem generationis esse formam, & non modum vnionis.

17 Præsupponendum est aliud, quod superius etiā docuimus, videlicet terminum per se, & primarium generationis, quem vocant, vt quod, esse primum cōpositum resultans ex vnione formæ cum materia, quod est natura, nam suppositum quod est quasi secundum compositum, terminus remotus est, atque vltimatus: gratia exempli, quia per generationē ignis id quod immediate producitur, & in quod immediate tendit generatio, est natura ignis resultans ex vnione formæ substantialis cum materia, & ideo hæc est terminus primarius per generationē productus: quis vero sit formalis, & vt quo, nempe forma ipsa, vel modus vnionis, prima opinio tenet non esse formam, sed modum vnionis: nos vero asserimus nō modum vnionis, sed formam: duo itaque continet nostra sentētia, primum est, quod actio per quam aliquid generatur, habeat rationē formalem generationis ex eo, quod est productio compositi, nēpe naturæ ex vnione formæ cū materia. Secundum, quòd terminus formalis generationis sit forma, & nō modus vnionis. Probatur primum, quia actio habet rationem formalem generationis à re genita: sed res genita non est modus vnionis, sed compositum, nam humana natura est genita, & ab ea dicitur generatio illa actio, per quam producitur, & non à modo vnionis: ergo ex eo est formaliter generatio talis actio, quia est productio compositi, nō quia est vnitio formæ cū materia: quod facile intelligetur, si consideremus, quod quemadmodū ad eductionem formæ de potentia materiæ requiritur vnitio eiusdem formæ cū materia, quia non educitur forma, nisi inhærens materiæ, & ideo nisi vnita materiæ, sed non propterea dicimus talem actionē, per quam educitur forma, habere rationem formalē eductionis à modo vnionis, vel ex eo, quod sit productio eius, sed potius à forma ex eo, quod per eā exiit in actum: cum prius solum esset in potentia actiua agentis, &

passiua materiæ: vel si non sit educta de potentia materiæ, per talem actionem fit, vt informet materiã, & constituat cum ea compositum, tanquam vera forma eius Eodem modo vt producatur compositum per generationem, requiritur tanquam conditio omnino necessaria, & secundũ rationem præsupposita vnitio per quam producatur modus vnionis, & modus ipse vnionis, per quem vniatur materia, & forma, quia forma non producitur, nisi in materia, & inhærẽs materiæ, inhærentia vero est modus vnionis per quem vnitur eidem materiæ, ex quo non sequitur actionem per quam generatur compositum, habere rationẽ formalem generationis à modo vnionis, sed ab eodem composito per eam genito ex vnione formæ cum materia: modus vero vnionis solum sit conditio necessaria, vt generatio dicatur per productionem compositi, tanquam per rationem formalem talis denominationis.

Probatur secundum, quòd forma sit terminus formalis generationis, & non modus vnionis, sed solum conditio intrinseca eiusdem termini, quia terminus immediatus, atque totalis generationis, vt quod generatur, est compositum pro natura: ergo ille erit terminus formalis, vt quo, qui est ratio formalis constitutiua eiusdẽ naturæ, sed talis est forma, non modus vnionis: ergo illa erit terminus formalis generationis, & non iste: minorem probo, quia natura constituitur per formam, & non per modum vnionis, quamuis iste sit conditio necessaria, vt constituatur, quia forma non constituit, nisi vnita materiæ: & si dicatur, forma non est terminus generationis, nisi vt vnita materia: ergo vnio erit terminus formalis, potius quàm forma; distinguendum est antecedens, quia si reduplicet rationem formalem terminandi, falsum est: si vero conditionem intrinsecam, verum: & si rursus dicatur animam rationalem esse terminum creationis, ergo non generationis, quia cum sint distinctæ actiones, debent habere distinctos terminos. Respondeo diuersa ratione esse terminum vtriusque actionis, creationem terminat secundum propriam entitatem ex nihilo productam, est autem terminus formalis generationis, vt constituit compositum genitum per informationem materiæ, & vnionem cum ea, ita tamen, vt sicut informatio solum est conditio necessaria ad terminandum, & non ratio terminandi; ita modus vnionis. Ad illud vero argument. pro contraria opinione, quo probabatur, actionem non esse necessariam nouam actionem, per quam producatur compositum præter vnitionem formæ cum materia, sed producto per eam modo vnionis statim resultare idẽ compositum; re-

48

spondeo verum id esse, quòd sine noua actione sequitur compositum, nihilominus virtute eiusdem vnitionis fieri,& ex eo sortitur vnitio rationem formalem generationis.

QVÆSTIO IV.

Quodnam sit subiectum proprium generationis.

29 PRæsupponendum est tanquam certum, vt quæstio intelligatur, quòd sicut omne agens creatum operatur per aliquam potentiam,aut virtutem,quę sit accidens superadditum substantiæ eius in prædicamento qualitatis,etiā operatur per actionem mediam inter ipsum,& effectum,quæ sit etiam accidens de prędicamento actionis:vnde sequitur,quod agens naturale educens formam de potentia materiæ, vel eam vniens eidem materiæ, generansque compositum per veram actionē id efficiat,quæ sit accidens de prædicamento actionis,& talem esse generationem certum est;nec est minus certum omne accidens reale habere subiectum propriū,cui inhæreat,& à quo sustenterur:& ideo inquirimus,in quonam subiecto sit hoc accidens,quod est generatio,in materia,in forma,in vnione,vel composito?

Circa quam quæstionē, primò refutanda est sententia illorum,qui vt superius vidimus, ponunt in generatione duplicē actionem partialem,vnam,quę sit eductio formæ de potentia materiæ,alteram,quæ sit vnitio eiusdem formæ cum materia; & illam dicunt esse immediatè in eadem forma,quæ educitur; vnitionem vero in eodem modo vnionis per eā producto: sed quia tam forma,quàm modus vnionis sunt in materia, vtrāque actionem mediatè etiam recipi in materia.Hæc tamē sententia falsa est,primo,quia falsum est, quod supponit dari duas illas actiones in generatione, vt probauimus:secundò, quia etiam si darentur,deberent recipi immediate in materia,& nō in forma,& modo vnionis;quod sic probo:Actiones istæ procedunt ab agente circa materiā,tāquam circa subiectū,de cuius potētia educit tā formam,quàm modū vnionis: ergo materia se habet ad illas actiones tanquam passum:& sunt actiones transeuntes,quæ oriuntur ab agente, & transeunt ad passum,in eoque recipiūtur: ergo tales actiones immediatè trāseunt ad materiā,in eaque tāquam in passio proximè recipiuntur,quod est recipi in ea tanquam in subiecto proximo:& tertio,quia duæ illæ actiones sunt vię ad formā,& modum vnionis tanquam ad proprios terminos,& versantur circa materiā tanquam

tanquam circa subiectum, de cuius potentia educuntur iidem termini: ergo ordine naturæ presupponunt materiam tanquã subiectum, & antecedunt formam, & vnionem, quare non possunt esse in eis tanquam in subiectis, sed in sola materia.

50 Hæc sententia refutata; prima opinio distinguit triplex subiectũ generationis, nempè denominationis, inhæsionis, & eius circa quod exercetur generatio; asseritque materiam non esse subiectũ denominationis ipsius generationis, quia nõ dicitur genita, nec etiam inhæsionis, quia generatio est accidens, & nullum prorsus accidẽs, siue sit completum, siue incompletũ; siue sit absolutum, vel relatio, potest recipi in materia tanquã in subiecto inhæsionis: Sed materiam cõcedit esse subiectum generationis, circa quod exercetur; quemadmodũ ait mobile esse subiectũ circa quod exercetur motus; nam generãs exercet suam actionem circa materiam, vt ex potentia eius educat formam, eamque vniat eidem materiæ, & ex vnione resultet compositum, quod intẽdit producere. Ita Bannez. 1. lib. de generatione c. 4. q. vlt. vbi nullam aliam rationem pro hac sua sententia attulit. Sed nec docet quodnam sit subiectum, in quo inhæreat generatio, quamuis sentire videatur inhærere in composito genito, sicut cætera accidentia.

Nos tamen eam probauimus duplici argumento. Primò, quia generatio est accidẽs, ergo debet sustentari à subiecto in quo inhæret, illique tribuere propriam denominationem; sed vtrumque repugnat materiæ; ergo repugnabit etiam, quod sit subiectum, cui inhæreat generatio. Probatur minor, quia subiectum sustentat accidentia per esse proprium ac per se; sed materia nullum esse habet à se, sed à forma accipit: ergo ante receptionem formæ, non poterit sustentare generationẽ, nec denominationem propriam eius suscipere, sicut nec propriũ effectum formalem, nempe genitam esse vel appellari: cum sit ex propria natura ingenerabilis, & incorruptibilis, vt in 1. lib. Phys. docuimus, & probauimus.

51 Secundò, materia est potentia substantialis; ergo prius respicit formam substantialem, quàm accidentalem; sed quod prius respicit, prius etiam recipit; cum eo fine respiciat vtrãque formã, vt eam in se recipiat; ergo non potest prius recipere formã accidentalem, quàm substantialem; & cõstat generationem habere modum accidentalis formæ, quia est verum, & reale accidẽs; ergo repugnat, quod in materia recipiatur prius, quã forma substãtialis; atque adeò, quod vlla materia sit subiectũ inhæsionis eius: & certe si prius reciperetur generatio in materia, quam forma substãtialis, efficeret cum ea compositũ

accidentale,& hoc esset prius,quàm compositum substantiale,quod cum forma constituit;quod repugnat, quia substantia omnibus modis est prior accidente.

52 Secunda opinio tenet, proprium, atque immediatum subiectum,cui generatio inhæret,esse materiam primam. Ita expressè Aristoteles in hoc primo lib.ad finem quarti capitis his verbis: *Est autem & materia maximè quidem, & propriè subiectum generationis,& corruptionis susceptibile.* Ita etiam D.Tho. non solum in commentariis horum verborum,sed etim in 2. distinct.1.q.1.art.2. & dist.12.q.1.art.1.ad 5. Albert. Magnus 1.lib.de generatione tractat.2 Venetus ibidem text.24.Caiet. 3.p.q.35.art.5.Toletus q.5.huius primi lib. & est communis, & vera.Probatur primò,quia generatio, vt superius probauimus, est mutatio substantialis, sed mutatio est in eo, quod mutatur,tanquam in subiecto, vt docet Arist 5.lib. Phys.text. 12.his verbis: *Quoniam cui inest,illud mutatur*; ergo illud erit subiectum generationis quod per eam mutatur, & mutatur sola materia: ergo hæc sola est subiectum generationis. Probatur minor, quia sola materia transit à priuatione formæ ad eandem formam, quam per generationem recipit, vt per se est manifestum. Secundò, quia generans agit in materiam per actionem, quæ dicitur generatio substantialis, & per talem actionem educit formam de potentia eius:ergo actio generationis est via, per quam materia tendit in formam; sed prius est ordine executionis via, quàm terminus: ergo prius eodem ordine materia est in via, quam in termino, quod est prius recipere in se generationem,quàm formam,esseque subiectum inhæsionis eius. Quod euidenter sequitur ex eo,quod Bannez concedit, nempe materiam nudam esse subiectum, circa quod exercetur generatio, sicut mobile est subiectum, circa quod exercetur motus; sed repugnat actionem generationis exerceri circa materiam nudam,quin in ea recipiatur: ergo quin sit subiectum inhæsionis eius.Probatur minor,quia exercetur circa materiam tanquam circa passum: ergo tanquam circa recipiens,& subiectum.

53 Ad primum argumentum concedendum est primũ enthymema, quantum ad eam partem, quæ asserit subiectum proprium sustentare accidentia,sed neganda est minor,quod materiæ repugnet sustentare generationem,habet enim propriã existentiam, & subsistentiam partialem, vt probauimus in 1. lib.Physic. per quas eam sustentare potest; quod vero ab aliis dicitur materiam semper esse cõiunctam alicui formæ, à qua potest accipere esse,& per illud sustentare generationem,non videtur

videtur mihi soluere argumentum; quod sic probo. Materia in instanti generationis est coniuncta nouæ formæ, & tempore immediatè præcedenti fuit coniuncta formæ antiquæ, sed cum tempore præcedenti nondum fuerit generatio substantialis, non potuit sustentare generationem materia, per illud esse, quod recipiebat ab illa forma: in instanti vero generationis habet quidem iam nouam formam, sed ratione illius nō potest sustentare generationē. Probatur efficaciter, quia prius natura, quàm recipiat formam, recipit generationem: ergo ratione alicuius esse prius debet eam sustentare, & consequēter nec ratione vnius formæ, neque alterius, sed ratione sui, hoc est ratione propriæ existentiæ, & subsistentiæ, quam à se habet, & non à forma. Quod verò dicitur in eodem enthymemate, non posse materiam esse subiectum generationis, quin effectum formalem eius recipiat, atque etiam propriā denominationem genitæ, distinguēdum est: quia vt ex D. Th. 3. p. q. 35 art. 1. ad 2. colligitur, generatio duo habet, & quod sit mutatio, & talis mutatio, nēpe substantialis, quæ dicitur generatio, & primum habet in ordine ad subiectum; secūdum in ordine ad terminum, nam subiectum est, quod propriè mutatur; & à termino accipit eadem mutatio rationem specificam; ratione ergo primi, quod habet in ordine ad subiectū, tribuit ei effectum formalem, & denominationem; & ideo dicitur materia mutata per generationē: sed ratione secūdi, quod habet in ordine ad terminū denominat eum genitum, non ergo sequitur materiā esse genitam licet sit subiectum generationis, sed solum esse mutatam, terminum vero eius esse genitum.

54 Ad secundum respondent aliqui materiā in genere causæ efficientis prius respicere generationem, quam formam, quia generatio est quasi effectio, vel causatio formæ, sed in genere causæ materialis prius respicere formam, quia eam respicit tanquam actum substantialem, generationem verò tanquam actum accidentalem, qui est posterior. Et quia recipere dicit genus causæ materialis, prius recipit in se formam, quàm generationem. Hæc tamen solutio nec vera est, nec satisfacit argumento. Probatur hoc modo: Per actionem agentis educitur forma de potentia materiæ, & fit in materia: ergo prius natura versatur actio generationis circa materiam, quàm sit forma, & vniatur materiæ, sed versatur circa illam, tanquam circa passum, atque subiectū: & ratio subiecti genus est causæ materialis: ergo adhuc in hoc genere materia prius respicit generationē, quàm formā ordine executionis, & consequenter prius natura eā recipiet. Et secundò, quia si prius reciperet

formam, iam nõ esset nuda materia subiectum generationis sed informata forma; quod patet esse falsum, quia subiectum motus, vel mutationis nudum, atque distinctum debet esse ab
55 vtroque termino, cum ex eo mutetur quod vnum demittat, & accipiat alterum. Respondetur ergo distinguendo maiorem, quòd materia prius respiciat formam substãtialem, quàm accidentalem: nam forma accidẽtalis duplex est, vna completa, quæ sequitur compositum, vel saltem formam substantialem in materia, & eam posterius respicit, quàm formam: alia est incompleta tanquam via ad formam, & talis est generatio, quam ordine executionis necesse est prius respiciat: & ideo prius in se recipiat, vt per receptionem educatur forma substantialis de potentia eius; nam vt in 1. lib. Phys. docuimus, & probauimus propria causalitas materię in ordine ad eductionem formæ est passio, hoc est actio generãtis, vt in se recepta, quare prius eam debet recipere, quam formam, alioquin non poterit concurrere in proprio genere causæ ad eductionem eius. Quòd vero componat cum ea totum accidenrale imperfectum statim desinens per aduentum formæ, nullum est inconueniens, quia ex hoc non sequitur prius esse simpliciter adhuc compositum hoc accidentale, sed solum secundum quid, nempe ordine executionis, & hoc ideo, quia forma accidentalis imperfecta ex qua fit, est via ad substantialem, per quam fit compositum substantiale.

QVÆSTIO V.

An generatio substantialis sit mutatio successiua, vel instantanea ab alteratione distincta?

56 PRima opinio non ponit actionem aliquam necessariã ad educendam formam substantialem de potentia materiæ, neque ad eam vniendam eidẽ materiæ, sed asserit virtute alterationum præcedentium, per quam disponitur materia, educi formam, & vniri materiæ, generarique compositum naturali sequella absq; alia noua actione. Gratia exempli, dum generatur ignis ex ligno, disponitur materia eius ad recipiendã formã ignis per calefactionem, & exsiccationẽ, & cum iam perfectè disposita est, nõ est necessaria noua alia actio, sed in vltimo instanti harũ alterationum virtute earum expellitur forma ligni, & educta censetur forma ignis, atque vnita materiæ ligni, genitusque ignis: & ita generatio nec est mutatio, neq; actio distincta ab alteratione. Ita Caietanus 1. p. q. 54. artic. 3.

&

& de ente,& essentia q.17.Heruęus in tract.de vnitate formarum q.17.Probatur primo, quia agens naturale nō potest cōcurrere ad aliquam actionē,nisi mediis accidentibus,vt ignis medio calore,& aliis qualitatibus:nam substantia creata non est per se ipsam operatiua,sicut Deus, sed per accidētia superaddita:ergo nec potest educere formam de potētia materiæ, & eam vnire materiæ,nisi mediis eisdem accidētibus,per quæ disponit eandem materiam;sed hęc accidentia,vel dispositiones nō sunt iam in instanti generationis;pręsertim in opinione eorum, qui asserunt in toto composito,tanquam in subiecto inhærere,cum quo etiam corrumpuntur:ergo impossibile est in eodem instanti generans agere , vel ab eo procedere actionem,per quam educatur forma de potentia materiæ , & producatur compositum;sed virtute alterationum pręcedentium produci censendum est.

Secundò,quia ita operantur secundę causę per accidētia;vt non præstent alium cōcursum ad actiones,& effectus substātiales,præter eum,quem per illa præstant, vt 2.l.Phys. docuimus,& probauimus; sed in instanti generationis nullum est iam accidens, sed corrupta sunt omnia cum composito, præsertim si in eo subiectanrur: ergo non potest concursum aliquem actualem præstare generās, nec poterit actio aliqua ab eo tūc procedere.Probatur cōsequentia;quia repugnat actionem procedere ab agente,nisi per actualem cōcursum. Quod clarius ostendo in generatione viuentium, ad quam nō concurrit viuens,nisi per virtutem seminalem,tanquā per instrumentum;sed virtus seminalis procedens à forma seminis corrumpitur necessariò cum eo:ergo sicut semen nō manet iam in instanti generationis , in quo iam est anima vnita materiæ eius ; ita nec potest manere virtus seminalis : quare nulla erit causa secunda , à qua possit actio procedere in illo instanti: nam viuens , aut iam non est, vt contingere solet , vel non est præsens:vnde non potest per se concurrere ad talem actionē, sed nec per instrumentum proprium,quod est virtus seminalis: repugnabit ergo, actionem ab eo procedere , sed effectus dicetur fieri virtute alterationum præcedentium. 57

Tertio per alterationes præcedentes disponitur materia,& expellitur sufficienter forma substantialis ab ea,cum nō possit naturaliter cum eis permanere , vt forma ignis cū summo calore,sed expulsionem formæ præexistentis sequitur naturaliter introductio nouæ : ergo alterationes præcedentes sufficiunt ad expulsionem vnius formæ,& introductionē alterius, qiod est sufficere ad generationem:& ideò nō erit necessaria 58

alia actio in instanti generationis, quæ sit generatio.

Secunda opinio præter alterationes tempore præcedentes ponit nouam aliam actionem instantaneam, per quam educatur forma, vniatur materiæ, fiátque compositum; & hanc distinguit realiter ab alteratione; vocátque generationē substantialem. Hæc est communis, & vera sententia, quam tenēt antiqui omnes, & moderni, D. Tho. q. 3. de potentia ar. 3. Scotus in 2. dist. 2. q. 9. Henric. quodlib. 9. q. 4. Auerroës 4. lib. Phys. comm. 29 Simpl. lib. 3. tex. 8. Capreol. in 2. distinct. 13. q. 1. ar. 3. Alexand. Alensis 3. p. q. 7. memb. 6. & moderni in expositione huius libri. Probatur testimonio Aristot. 5. lib. Phys. c. 1. tex. 9. & 10. & c. 5. tex. 51. quibus locis asserit ad substantiam non terminari motum per se, sed mutationem, & ideo generationem non esse motum. Quod etiam probat, quia motus versatur inter terminos positiuè contrarios, vt dealbatio inter album, & nigrum, generatio verò non nisi inter terminos contradictorios, vel priuatiuè oppositos, vt inter esse, & non esse: sed alterationes præcedentes generationem, vt calefactio, aut infrigidatio sunt motus; ergo generatio distinguitur ab eis ex mente Aristotelis.

59 Probatur etiam ratione ex parte subiecti, nam subiectum generationis substantialis est materia, alterationis verò compositum, vt docet expresè Arist. 5. lib. Phys. c. 1. tex 9. & cap. 4. huius libri circa finem. Et probat ratio, quia quod alteratur, compositum est, vt quod calefit, vel dealbatur: quod verò mutatur per generationem à priuatione formæ substantialis ad eandem formam, est sola materia; sed compositum, & materia sunt subiecta realiter distincta: ergo generatio, & alteratio sunt mutationes distinctæ realiter. Secundo, ex parte termini, nam per alterationem producitur qualitas: per generationem substantia; ergo sunt actiones realiter, atque specie distinctæ. Probatur tandem, quia productis accidentibus per alterationes præcedentes, non est eo ipso educta de potentia materiæ noua forma substantialis, neque vnita eidem materiæ; ergo requiritur noua, atque distincta actio, per quam educatur, & vniatur. Probatur antecedens, quia eductio formæ substantialis, & vnio eius cum materia, est nouus, atque distinctus effectus: & substantialis quidem, ac proinde alterius ordinis à qualitatibus per alterationes productis: ergo petit nouum, atque distinctum fieri, nouam, atque distinctam actionem, non successiuam, vt sunt alterationes, sed instantaneam, quia substantia totum suum esse habet simul, & non per partes, vel gradus, vt qualitates, & ideo postulat simul fieri, aut in instanti.

instanti. Ex quibus efficaciter colligitur generationem, per quam fit, esse actionem instantaneam, ab alterationibus præcedentibus specie, ac realiter distinctam.

60 Propter argumenta pro alia senteria posita (quæ verè difficillima sunt) dixerunt moderni quidam, causas secundas non posse quidem agere nisi mediis accidentibus, sed præter concursum, quem accidentia præbent, proprium habere, qui, cùm præsentes nõ sunt, suppletur à Deo, à quo procedit actio instantanea eductiua, & vnitiua formæ, tanquam à causa supplente concursum secundæ, & ideò maiorem præstante, quam ad alias actiones, ad quas concurrunt causæ secundæ, quæ ad generationes viuentiũ nec per se, nec per instrumenta occurrere possunt, & ideo nullo modo. Hanc tamen sententiã refutauimus 2. lib. Phys. quia expresè contradicit principiis Aristotelis, & inter alia incõuenientia habet hęc; primũ, ꝙ nullum viuens generet sibi simile, sed à solo Deo generetur: probatur euidenter, quia viuens non concurrit ad generationem per se, nec per instrumentum: ergo nullo modo est causa rei genitæ, sed solus Deus, qui supplet causalitatẽ eius: secũdum, quòd nulla detur generatio vniuoca viuẽtium: cũ causa proxima eius, quæ est Deus, sit diuersæ rationis, & ordinis ab effectu: tertium, quòd nulla detur relatio paternitatis, & filiationis in hominibus; cũ relationes istæ fundentur in eo, quod vnus homo genuerit alterum, & iste sit genitus ab illo, vt docet expresè Aristoteles in prædicamento ad aliquid.

61 Secundo, possent respondere, qui tenẽt accidentia recipi in materia prima tanquam in proprio subiecto, permanere accidentia impressa materiæ per alterationes præcedentes in instãti generationis, sicut permanet materia, in qua sunt: & ideò posse generans illis mediis agere ad eductionem, atque vnionem formæ substãtialis, & actionem generationis procedere ab illo in eodem instãti. Sed hæc solutio in primis non est firma, quia solum tenet supposita illa opinione de subiecto accidentium: cuius opposita magis consonat principiis Arist. & fortè est probabilior, vt in hoc lib. ostendimus. Deinde nõ habet locũ in generatione viuentium, in quibus euidẽs est apud omnes opinãtes semen, ac virtutẽ seminalem corruptam esse in instanti generationis, in quo verum est dicere nouũ viuens iam esse productum per introductionem animæ rationalis in materia seminis, atque adeò semen iam non esse, & ex consequenti, nec virtutem seminalem cum forma eiusdem seminis, cuius erat propria pereuntẽ, propter incõposibilitatem, quã habet cũ anima rationali, & perfecta organizatione corporis.

Quo supposito nullum datur agens, à quo possit procedere actio generandi in illo instanti; quia aut viuẽs, à quo decisum fuit semen, iam non est, vel est separatum à loco generationis; quare nec per se, nec per virtutem seminalem agere potest.

62 Quare alij respondent, ad rationem Physici instrumẽti nõ requiri quòd in eodem instãti sit, in quo sequitur effectus, vel actio ab eo procedens; sed satis est in tempore immediato fuisse, & tunc aliquid fuisse operatum, ex quo in instanti terminatiuo illius temporis sequitur actio, & effectus; qui licet non dicantur procedere ab eo formaliter, procedunt tamen virtualiter, quia virtute eius, quod immediatè fecit, sequũtur actio, & effectus. Gratia exempli, semen dicitur instrumẽtum generantis ad generationem viuentis, vt Arist. & cum eo tota schola docet, quia materiam disponit, & organizat, & virtute huius dispositionis, & organizationis sequitur eductio formę de potentia materiæ, vel saltem vnio eius cum materia, atque etiam productio totius compositi, nec requiritur quòd actu existat in instãti generationis, sed satis est tempore immediato fuisse; ex quo Physicè loquẽdo censetur quasi actu existere, hoc est ita effectum, & actionem virtute eius sequi, ac si in eo instanti existeret, nec maiorem simultatem cum effectu petit causalitas Physica, de cuius intrinseca ratione solũ est operari ex determinatione ad vnum; quod verò actu existat causa dũ operatur, vel tempore immediatè præcedẽti sufficit ad causalitatem; nec est possibilis naturaliter alius modus causandi in his instrumentis generationis viuentium; cùm non sit cõpleta causalitas eorum vsq; ad vltimum instans terminatiuum temporis, quemadmodum sacramenta dicuntur habere modum causalitatis Physicè, nec tamen causare vsque ad vltimum instãs, quia vsque ad illud non est completa significatio verborum, quæ tamen in illo instanti, iã non existunt: quare vel negandum est omnino viuentia generare sibi similia, vel admittendum, ꝙ virtualis simultas causæ cum effectu sufficiat, quã habet per actualem existentiam, & causalitatem in tempore immediato, sicut ad simultatem causæ moralis sufficit simultas moralis, hoc est non nisi per paruum tempus interrupta; hoc enim in moralibus censetur simul esse cum alio, quod non nisi per modicum spatium, vel tempus ab eo distat.

63 Quo supposito actio generandi, & effectus procedũt, ac dependent in instanti generationis formaliter à prima causa, nõ quidẽ supplente concursum secundę, & ideò nec maiorem, ac distinctũ concursum tribuente, quàm si causa secunda per se, vel per instrumentum esset præsens, sed eodem prorsus; quia concursus,

concursus, quem tunc adhiberent formaliter, adhibet virtualiter: à causa verò secunda procedunt virtualiter propter virtualem modum dependentiæ, quem habent ab eius instrumento tempore immediatè præcedenti existente, & operante, cuius operationis virtute procedunt actio, & effectus in instanti terminatiuo eiusdem temporis.

Sed hæc etiam sententia difficilè potest sustineri, quod sic probo; actio dicit ab intrinseco actualem egressionem, ac dependentiam ab agente; sed ab eo, quod non existit actu, nihil potest actu egredi, aut dependere; ergo nec potest agere id, quod non existit actu. Secundò, non potest agens agere, nisi per actualem concursum & influxum in effectum; sed influxũ actualé, vel concursum præstare non potest, nisi actu sit: ergo neque potest agere. Probatur minor, quia actualis concursus, vel influxus procedit ab entitate formæ, vel agentis; sed quod non existit actu, non habet entitatem realem extra causas: ergo non potest præstare concursum, neque influere in effectũ, nec proinde poterit agere. Quare nisi causa secunda actu existat, per se, vel per instrumentum, non poterit esse causa generationis, aut effectus.

64 Nostra igitur sententia est; causam secundam per se, vel per suum instrumentum actu existere, & præsens esse, actúque influere in instanti generationis, & ideò actionem instantaneam, quæ est generatio, ab ea procedere. Quod in generationibus rerum non viuentium satis est manifestum: cùm ignis à quo generatur alius ignis ex ligno in instanti generationis permaneat, atque etiam calor in eo existens, quo vtitur tanquam instrumento ad generationem: quod vero non permaneat calor, & alię dispositiones, quas produxit in ligno per alterationes præcedentes, impertinens est, quia valdè probabile est non concurrere effectiuè ad generationem ignis, sed solũ in genere causæ materialis disponendo materiam; & etiam si effectiuè concurrerent, necessarium non esset, quod in eo instanti permanerent: sed satis est permaneat instrumentum coniunctum, quod est calor proprius ignis, quo medio actio generationis procedit ab igne, à quo processerunt eædem dispositiones præcedentes. In generatione autem viuentiũ permanet etiam virtus seminalis in instanti generationis, qua media, tanquam instrumento producit actionem generandi, & effectum. Quod vt intelligatur, notandum est ex doctrina D. Thomæ 2. lib. contra gentes cap. 57. & cap. 89. atque etiam quæst. 3. de potentia art. 9. & 11. semen duplices partes habere, quasdam crassas, alias verò tenues, & quasi spirituosas in qui

in quibus sunt spiritus quidam similes vaporibus, & in his spiritibus contineri virtutem seminalē, per quam disponitur, & organizatur materia earundem partium subtiliorum, ex qua sola educitur anima, vel ei soli vnitur (si rationalis sit) & non ex materia partium crassiorum, sed istæ corrumpuntur,
65 vel resoluuntur in aliud compositum non viuens. Et huius distinctionis habemus exemplum per experientiam notum in grano tritici, & aliis seminibus, in quibus videmus virtutem seminalē, à qua procedit generatio, non in omnibus partibus grani cōtineri, sed in quibusdam distinctis ab aliis; distinctio autem in semine animalium per spiritus illos cognoscitur, quia partes quidem seminis distinctæ sunt ab illis, quarū materia organizatur, atq; disponitur pro introductione animæ in ea: & ideo possunt in illas agere per virtutem seminalem, quā continent actione reali, cum distinguantur realiter. Possunt etiā spiritus illi simul cum virtute seminali perseuerare in instanti generationis, & re vera permanent, quāuis corrumpantur reliquæ partes seminis, in quarum materia introducitur anima: permanens vero virtus seminalis potest actu concurrere ad generationem, & compositum genitum tanquam instrumentum generantis, & consequenter potest noua actio generationis instantanea ab ea procedere in instanti generationis, post eam vero spiritus illi, in quibus residet virtus seminalis, resoluuntur, & pereunt. Quod verò dicitur de hac virtute seminali existente in semine deciso à virtute pro generatione alterius similis in specie, dicendū est in reliquis generationibus, quæ sunt quasi viæ ad alias, & ideo imperfectæ, vt de generatione embrionis sub vita plantæ, & deinde sub vita sensitiua, si verum est (vt Aristoteles & D. Th. docent) in generatione hominis priùs introduci animā vegetatiuam in materia, deinde animam sensitiuam, & tandem rationalem: tunc enim pro singulis formis ponēda est virtus seminalis cuilibet formæ propria, ac proportionata residens in partibus distinctis ab his, ex quarum materia organizatur corpus ad introductionem animæ, à qua virtute tanquam ab instrumento generantis procedunt alterationes, per quas præparatur materia, & organizatur corpus, fitque aptum ad talem formā recipiendam, atque etiam eductio formæ de potentia materiæ, vel vnio eius cum materia, vt copiosius explicabitur 2. lib. de anima, vbi ex professo agemus de generatione viuentium, nunc enim solum de generatione substantiali in communi agit Aristoteles.

66 Et ex hac doctrina facile soluuntur argumenta primæ opinionis

nionis, nam ad primũ distinguenda est minor, quod in instãti generationis non permaneant accidentia; sunt enim duplicia, quędam producta per alterationes in materia, ex qua educenda est forma, pro eiusdem materiæ dispositione; alia in agente, per quæ producuntur, vt in generatione ignis ex ligno est calor productus in ligno pro dispositione materiæ, & est calor eiusdem ignis, cuius virtute productus est. Et de primis accidentibus concedi potest, quòd non permaneant in instanti generationis, quia corrumpuntur ad corruptionem totius ligni: sed negandum de posterioribus, quibus mediis tanquam instrumentis potest actio generationis procedere in instanti generationis ab agente suppositis alterationibus præcedentibus.

Ad secundum concessa maiori, neganda est minor, quòd in instanti generationis corrupta sint accidentia, per quæ agere possit generans, vt in generatione viuentium, quod corrupta sit virtus seminalis, cum sit corruptum semen, in quo erat; nam virtus seminalis non est in toto semine, sed in quibusdam partibus eius, quæ vocantur spirituosæ, ex eo quod in eis resident spiritus quidam continentes virtutem seminalem, & cum hi spiritus sint partes distinctæ, etiam ab eisdem, in quibus resident; sicut spiritus vitales, qui resident in sanguine, distinguuntur ab eo, possunt per eandem virtutem seminalem agere in easdem partes, quibus adiunguntur, vsque ad corruptionem earum, cum quibus tamen non corrumpuntur, sed permanent in instanti generationis, post illud verò resoluuntur in res alias.

67 Ad tertium, concessa maiori, & minori, neganda est consequentia, quod non requiratur noua alia actio in instanti terminatiuo alterationum præcedentiũ, pro introductione nouę formæ, nam cum eductio formæ substantialis de potentia materiæ, vel vnio eius cum materia sit nouus effectus substantialis distinctus à dispositione materiæ, & per se productus, requirit nouam, ac distinctam actionem substantialem, per quã producatur, præter alterationes præcedentes; per quas licet dispositiue expellatur forma substantialis præcedens, non tamen formaliter nisi per formam substantialem nouam atque eductam de potentia eiusdem materiæ, vel ei vnitam. Non est ergo bona consequẽtia; forma substantialis præcedens nõ potest permanere cũ dispositionib. cõtrariis, ergo ab eis expellitur sufficiẽter, sed ad formalẽ expulsionẽ eius requiritur introductio nouæ, à qua sola expellitur formaliter, ab agẽte effectiuè, à dispositionib. vero solũ dispositiuè, vt inferius ostẽdetur.

Et ex

Et ex doctrina huius quæstionis cõstat generationem esse actionem, vel mutationem distinctam realiter ab alteratione, propter distinctionem realem effectus per vtramque producti; & præterea distinguntur ex parte subiectorum, nam subiectum alterationis est compositum, quod ei præsupponitur, & circa quod agens operatur: subiectum vero generationis est materia prima, vt probabimus. Distinguntur tandem ex parte terminorum ad quos, quia terminus alterationis est qualitas, generationis vero substantia de nouo producta. Et hæc distinctio est specifica, quia species actionum, & mutationum, & distinctio earum specifica à terminis ad quos accipienda est, vt lib. 5. Phys. probauimus.

TRACTATVS SECVNDVS.

De corruptione substantiali.

QVÆSTIO I.

An sit, & quid sit corruptio substantialis, & an naturalis sit rebus sublunaribus?

68 QVatuor inquirit titulus quæstionis eodem ordine explicanda, primum, an sit corruptio substantialis? secundum, quid sit? tertium, an sit naturalis, vel violenta? quartum an intẽdatur per se à natura? Et circa primum, quod detur in rebus naturalibus corruptio substantialis, eisdẽ prorsus testimoniis Aristotelis, Platonis, & aliorum Philosophorũ, eisdem rationibus naturalibus, eadem experientia probatur, ac probatum est in principio tractatus præcedentis, quod detur generatio substãtialis; quia, vt inferius ostendetur, generationi naturali vnius rei necessariò coniuncta est corruptio alterius, ideo nõ est modò probandum, sed tamquam certum præsupponendũ.

Circa secundum vero: Quid sit corruptio substantialis? sic est corruptio definienda: *Corruptio est mutatio ab esse substãtiali formæ in materia ad non esse eiusdem.* In quã definitione ponitur mutatio, non tanquam genus, vt in definitione generationis, sed loco generis; quia generatio. & corruptio non conueniũt vniuocè in ratione mutationis, sed conueniẽtia quadam analogica, cum generatio sit vera, ac positiua mutatio, corruptio verò nõ positiua, & ideo nec vera, sed negatiua, & per similitudinem, vel attributionem ad generationem, & per mutationem

tionem ita explicatam excluduntur omnes actiones,quę non ſunt mutationes,vt creatio & anihilatio(ſi verę actiones ſunt) atque etiã prima eductio formarum ſubſtantialium de potẽtia materiæ,in qua cũ non præceſſerit materia ſub priuatione formæ,nõ eſt mutatio:& ideo neque eſt generatio,vel corruptio ſed actio productiua ſubſtãtiæ.Per cæteras verò particulas explicatur terminus à quo,& ad quẽ corruptionis:ille quidẽ, tãquam neceſſaria conditio mutationis , iſte verò tamquam id,à quo habet ſpeciem. Dicitur autem terminus à quo eſſe formæ in materia, quia ſicut eſſe formæ in materia eſt terminus formalis ad quem generationis,iſta eſt terminus formalis à quo corruptionis:ſed ſubſtantia compoſita eſt terminus totalis,atque completus, terminus verò ad quem eiuſdem corruptionis eſt non eſſe eiuſdem formæ in materia,non quidem purè negatiuè ſumptum,ſed priuatiuè:quod eſt dicere,priuationem eiuſdem formæ in materia eſſe terminum formalem, à quo habet ſpeciem,qu muis non eſſe totius ſubſtãtiæ completæ ſit terminus adæquatus, atque completus , & per hanc particulam ſic explicatam diſtinguitur corruptio ſubſtantialis à generatione ſubſtantiali , atque etiam à generatione , & corruptione accidentali , cuius terminus eſt non eſſe formæ accidentalis,in ſubiecto. Et ex his conſtat corruptionem ſubſtantialem eſſe in rerum natura,& quid ſit.

An corruptio ſit naturalis?

PRius quàm diuerſas opiniones afferamus, duo ſunt explicanda:primum,quot modis ſumatur naturale;ſecundum, in qua ſignificatione nunc accipiatur.Primo modo accipitur, prout oppoſitum ſupernaturali,& artificiali:neutrũ enim horum pertinet ad ordinẽ naturæ,ſed ſupra,vel præter illum dicuntur eſſe:& hoc modo non accipitur naturale in hac parte, quia certum eſt corruptionem ſubſtantialem nec ſupra naturam eſſe,nec ad artem pertinere.Secundo modo accipitur pro eo,ad quod inclinatur natura: in qua ſignificatione naturale eſt materiæ recipere formam, quia naturalem habet inclinationem ad illam,atque etiam eſt naturale lapidi moueri deorſum:& in hac ſignificatione opponitur violento,vt docet Ariſtoteles 5.lib.Phyſ.cap.6.tex.7. Tertio modo accipitur pro eo quod aliquo modo conuenit naturæ rei,vel ei conſentaneum eſt,vt dicimus,cœlo conuenire,quòd non habeat aliquam ex primis,vel ſecundis qualitatibus:accipitur autem naturale in his duabus acceptionibus. 69

Secundò notandũ eſt corruptionẽ cum tribus poſſe comparari,

parari,nempe cum materia,cum forma,& cõposito;nam materia est subiectũ eius,sicut generationis; forma vero,& compositum pertinent ad terminum à quo, & non esse totius ad terminum ad quem,modo iam explicato.

His explicatis prima opinio modernorum tria asserit. Primum, quod si corruptio cõparetur ad materiam nullo modo est ei naturalis. Probat hoc argumento, certum est materiam nullam habere virtutẽ actiuam naturalem,per quam concurrat efficiẽter ad corruptionẽ,sicut nec ad generationem;ergo non est ei naturalis corruptio tanquam principio actiuo: sed nec tanquam principio passiuo:ergo nullo modo est ei naturalis Probatur minor, quia si materiæ esset naturalis corruptio,vt principio passiuo,maximè quia dum habet vnam formã appetit aliam,& ad eam recipiendam inclinatur, & quia eam non potest recipere,nisi expulsa illa,quam habet, & corrupto composito inclinatur suo modo ad corruptionẽ; sed materia solum appetit formam amissibilem in communi,& nullam in particulari, satiata est enim ea,quam habet; ergo in materia nulla est inclinatio passiua ad corruptionem; nec potest esse naturalis ei corruptio.

70 Secundo,quia corruptio per se vel ratione sui non potest esse naturalis materiæ, sed solum propter generationem nouæ formæ: sed nec generatio nouæ formæ est naturalis materiæ; ergo multo minus est ei naturalis corruptio. Probatur maior, quia corruptio tendit ad non esse formæ, quam materia actu habet,sed materia nõ appetit non esse suæ formæ,quin potius ea gaudet,ac delectatur;ergo nõ appetit per se corruptionem. Et eodem modo probãda est minor,quod non ratione generationis,quia nulla potest assignari idonea ratio,propter quã materia appetat formam,quam non habet potius quam eã, à qua informatur:immo necesse est magis inclinetur in hanc,à qua accipit esse cum dispositionibus propriis:ergo nec appetit eductionẽ nouæ formæ ex propria potẽtia,quæ est generatio.

Tertio,quia materia habet esse à forma eam actu informãte:ergo amissio eius, nec potest esse secundum inclinationem materiæ,nec naturam eius sequi,atque adeo non potest esse ei naturalis primo,nec secũdo modo.Probatur prima consequẽtia,quia amissio formæ est opposita esse naturali, quod materia habet ab ea; non est ergo secundum propriam inclinationem,nec vllo modo ei naturalis,quia non esse proprium nulli est naturale.

71 Secũdum,quod asserit eadem opinio est,corruptionem non esse naturalem compositis non viuentibus,aut formis eorum.

Quam

Quam sic probant; non potest esse naturalis corruptio alicui composito, vel formæ, nisi propter principium intrinsecum actiuum, per quod expellat efficaciter propriam formam, & introducat alteram; sed tale principium non possunt habere res istæ vllo modo; ergo nec possunt efficienter se corrumpere. Probatur minor, quia tale principium non possunt habere, nisi à propriis formis, vel dispositionibus earum: sed ab his non potest procedere actio contraria conseruationi compositi, sed potius ei conueniens: ergo nec potest esse eis naturalis corruptio. Probatur minor, quia actio naturalis est conformis naturæ effectiui principij, à quo procedit, nempe formæ substantiali, atque etiam qualitatibus eius, quibus mediis operatur: ergo impossibile est in his rebus esse principium effectiuum corruptionis compositi, vel formæ eius. Gratia exépli; actio procedens ab igne, aut calore eius conformis debet esse naturæ suæ formæ, à qua procedit, & eidem calori, quo medio procedit, quare repugnat esse principium corruptionis eiusdem ignis, vel formæ substantialis eius; & ex consequenti repugnat corruptionem esse naturalem igni ex parte formæ, seu principij actiui: & cum probatum sit nó esse naturalem ex parte materiæ, sequitur non esse ei vllo modo naturalem, sed eiusmodi corpora naturalia ab extrinsecis agentibus semper corrumpi per violentiam.

Secundo probatur, quia corruptio ordinatur ad nõ esse horum compositorũ, sed repugnat aliquid naturaliter appetere, vel inclinari in suum non esse, quin potius omnia appetunt naturaliter esse proprium, & conseruationem eius; ergo non potest esse eis naturalis corruptio ex propria inclinatione naturali, sed nec potest sequi vllo modo naturam eorum, vel esse ei consentanea, quia impossibile est sequi naturam alicuius rei, vel ei esse vllo modo conforme, quod repugnat naturali inclinationi eius.

Asserit tertio, rebus naturalibus viuentibus naturalem esse corruptionẽ solum à principio intrinseco actiuo, à quo causatur naturaliter propria corruptio. Et principium hoc intrinsecum est calor naturalis, cuius continua actione consumitur humidum radicale, & ipse etiam calor repatitur agendo, ac debilitatur, & tandem deficit, & consequenter compositum actione eius consumptum.

72 Nostra tamen sententia duabus conclusionibus explicatur. Prima est; si naturale sumatur primo modo pro eo, quod res appetit, vel in quod inclinatur, corruptio non est naturalis comparata ad compositum, vel formam; benè tamẽ cõparata

ad materiam. Probatur prima pars hoc argumento. Corruptio tendit per se ad non esse formæ in materia, quod etiam est nō esse compositi; sed nihil inclinatur ad proprium non esse, sed potius appetit naturaliter esse, & conseruationem in eo: ergo corruptio non potest esse naturalis formæ, vel composito.

Secunda vero pars, quòd sit naturalis materiæ, sic probāda est. Materia appetit naturaliter quamlibet formam; ergo habens vnam, appetit aliam, & naturaliter potest eam recipere; sed non potest recipere, quam nō habet, nisi expulsa ea, quam habet; cum repugnet naturaliter simul habere plures, & ex consequenti sine corruptione compositi, atque eiusdem formæ, si sit educta de potentia eiusdem materiæ: ergo corruptio naturalis est ei ex inclinatione, & appetitu eiusdem materiæ. Primum antecedens, quòd materia appetat quamlibet formā etiam in particulari, & non solum rationem formæ in communi, probaui aduersus hos modernos 1. lib. Phys. tract. de materia; & probatur nunc hoc argumento. Materia ex se non habet minorem proportionem cum vna forma substantiali, quam cum alia, sed æqualem cum omnibus: nec habet proportionem solùm cum forma in communi, sed cum qualibet in particulari, quia quamlibet potest recipere, non solùm vt formam, sed vt talem: ergo quantum est ex se, omnes respicit, in omnes inclinatur, omnes appetit: vnde pro qualibet in particulari recipienda potest disponi: ergo quamlibet in particulari potest recipere: sed non potest recipere naturaliter vnam sine expulsione alterius, & corruptione compositi; ergo naturalis est corruptio materiæ ex inclinatione, & appetitu eius ad nouam formam.

73 Secunda conclusio. Naturale accepto secūdo modo pro eo, quod sequitur naturam alicuius, vel consonum est ei, naturalis est corruptio comparata ad compositum, ad formam, atque etiam ad materiam. Probatur primò quantum ad compositum; nam esse compositi dependet ex vnione materiæ cum forma, sed hæc potest ex natura sua dissolui; ergo compositum potest ex sua natura corrumpi. Probatur minor ex modo informandi eiusdem formæ in hoc distincto à modo informandi formæ cœlestis, quòd hæc comparatur ad materiam non potentem recipere aliam formam, & ideo modo inamissibili, atque perpetuo informat eam, & consequenter vnitur ei vnione naturaliter indissolubili; & propterea compositum sua natura incorruptibile constituit; formæ verò sublunares comparantur ad materiam potentem recipere alias formas, quod imperfectionis est, ideo modo amissibili, & non perpetuo informant;

formant; & vnione sua natura dissolubili vniuntur eidē materiæ. Ex quo sequitur compositū constituere sua natura corruptibile, & cui corruptio naturalis erit; quia vnio formæ cū materia, & informatio eius, atque conseruatio in materia dependet ex certis quibusdam dispositionibus, vt permanentia formæ ignis in materia ex calore, & siccitate; sed dispositiones istæ habēt alias naturaliter contrarias, à quibus expelli possunt a subiecto; eis verò expulsis impossibile est naturaliter formam permanere in materia, & vnionem non dissolui, ex cuius dissolutione euidenter sequitur corruptio cōpositi, cui eadem corruptio naturalis erit. Et ex his rationibus sequitur corruptionem esse naturalem formæ; quod sic probo: Formæ eductæ de potentia materiæ non subsistunt per se, vt probatū est 1. lib. Phys. tract. de forma, sed inhærent materiæ dependēter ab illa; sed talis vnio dissolubilis est, vt probauimus: ergo tales formæ naturaliter sunt corruptibiles. Probatur consequentia, quia separatæ à materia nō possunt cōsistere, sed statim desinunt esse. Et sicut à dispositionibus contrariis expelli possunt naturaliter propriæ, quibus mediis conseruantur formæ in materia, cōsequenter expelli possunt formæ ipsæ, & per expulsionem corrūpi: corrupto igitur composito, & formis eductis de potentia materiæ naturalis est, tanquā consequēs naturam eorū, atque etiam animæ rationalis, licet non quantum ab substantiam, sed quantum ad informationem corporis Et tandem quod materiæ sit hoc modo naturalis, sic probatur. Materia sua natura potest recipere omnes formas, etiā in particulari, & pro eis disponi; sed naturaliter est impossibile recipere vnā, sine expulsione alterius, & corruptione compositi: ergo ex propria natura est subiectum generationis, & corruptionis; quare non minus hæc, quàm illa est ei naturalis, tanquam consequens naturam eius.

74

Veritas denique huius conclusionis speciali ratione ostēdi potest in viuentibus, quorum substantia prima, in qua primo generantur, perfecta, atque consistens censetur; & temperamentum naturale eius, cum quo conseruatur, est humidum, ac frigidum, & ideo appellatur humidum radicale; in hac vero substantia incessanter agit calor naturalis calefaciendo, & exsiccando illam, & ideo consumendo humiditatem, ac frigiditatem eius, per quas conseruatur, & ex consequenti consumendo partes eiusdem substantiæ, quæ cum tanto calore, & siccitate non possunt conseruari: ad reparandam verò huiusmodi corruptionem indigent viuētia corpora noua sumptione sibi per virtutem eiusdem caloris naturalis conuertendi in

substantiã indigent quoque respiratione continua ad temperandam vim eiusdem caloris, qui cum repatiatur ab eodẽ humido radicali,& à qualitatibus alimenti sibi contrariis naturaliter etiam debilitatur, ita vt licet in principio vitæ possit plus alimenti conuertere in substantiã, & viuens seipsum augere, in statu vero non iam maiorem, sed æqualem tantũ substantiam potest conuertere, & tandem non æqualẽ, sed minorem; & ita paulatim consumitur viuens, & moritur: & ecce mors, vel corruptio est ei naturalis à principio actiuo intrinseco. Illa verò corruptio, quæ à causis extrinsecis, tã viuentibus, quam non viuentibus corporibus accidit, nõ dicitur naturalis, sed violenta; & propterea Aristoteles distinguit duplicem corruptionem, naturalem, & violentam 5.lib.Phys.c.6. text.57. Ex cuius principiis colligitur doctrina hæc, atque etiam ex D Th. 1 p.q.57.art.4.& ex Scoto in 2.distinct.9.

75 Ad primum argumentum primæ opinionis desumptum ex parte materiæ, neganda est minor, quòd materia sublunaris non appetat formas in particulari, sed solùm in communi,& quod satiata sit forma, quam habet, vtrumque enim falsum est, quia cum habeat naturalem capacitatem, & potentiam passiuam recipiendi omnes formas in particulari, necesse est omnes appetere,& nulla satiari, vt probatum est.

Ad secundum negandũ est, quòd materiæ non sit naturalis generatio nouæ formæ,& corruptio eius, quã habet; nam per se non minus appetit nouã formam, quàm præsentem,& cum dẽtur agentia naturalia, à quibus possint nouę introduci, naturalis est materiæ noua generatio, quæ cũ non possit fieri sine corruptione formæ præsentis: naturalis censetur ei corruptio, quam licet per se non appetat, benè tamen per accidẽs.

76 Ad tertiũ respondeo, quòd licet naturale sit materiæ illud esse, quod accipit à forma præsenti, etiã est ei naturale aliud esse, quod potest recipere ab alia forma, quã cũ possint agentia naturalia in eandem materiam introducere, potest etiam materia recipere aliud esse sibi naturale ab alia forma,& illud appetere; quod cum nõ possit recipere, nisi per corruptionem eiusdem esse præsentis, & expulsionem præsentis formæ: vtrumque dicitur appetere per accidens,& esse ei naturale.

Ad primũ desumptum ex parte compositi, & formæ, negãda est maior, quòd cõposito non viuenti nõ possit esse naturalis corruptio, nisi à principio intrinseco actiuo: potest enim esse naturalis ex parte vnionis naturaliter dissolubilis, propter modũ amissibilem informandi harum formarũ sublunarium.

Ad secundũ, concedenda est prior pars eius, quod non viuentibus

uentibus non sit naturalis corruptio ex propria inclinatione eorum, sed neganda est pars posterior; quòd non sit naturalis, tanquam consequens naturam. Et cùm dicitur, non posse esse naturale, quod repugnat naturali inclinationi rei, distinguẽdum est; naturale ex inclinatione esse non posse, bene tamen vt consequens eandem inclinationem naturalem; & ita se habet corruptio ad easdem res naturales, quarum inclinatio licet sit ad esse, non quodcumque, sed debile, ac sua natura defectibile per dissolutionem vnionis formę cum materia, à qua dependet: quare sicut naturalis est inclinatio ad eiusmodi esse, ita naturale est eidem esse, quod possit deficere, & ex consequenti corruptio tendens ad non esse naturalis dicetur, si non ex inclinatione eiusdem rei, saltem vt consequens naturam eiùs defectibilem ex propria conditione.

Tertium vero quod asserit eadem sententia, & argumentum, quo illud probat, conceduntur à nostra.

QVÆSTIO II.

An corruptio rerum naturalium sit per se intenta à natura?

PRima opinio asserit corruptionem non esse per se intentam à natura, sed omnimodò per accidens, & præter eius intentionem sequi Ita videtur loqui D.Th.3. contra Gentes cap 94.& 1.p.q.19.art.9 & q.49.art.2 quibus locis malum asserit non per se intẽdi, sed per accidens sequi in operationibus, & cum corruptio sit malum naturæ, videtur sentire, quòd non sit per se intenta ab eadem natura, quia nemo intendit proprium malum. Ita etiam loquuntur Henricus in Summa art 41. Caietan. in eisdem locis primæ partis, & Capreolus in 2.dist 4.q.1.art.3.& dist.34.q.2.art.1. Et probatur ratione; primo, quia natura per se intendit esse rerum naturalium, tanquam naturale bonum, sed corruptio tendit ad non esse earum: ergo non potest per se cadere sub intentione naturæ. 71

Secundo, quia natura non est aliud, quã naturales causæ, à quibus producũtur effectus; sed nulla causa naturalis intẽdit per se corruptionẽ; ergo non est intenta per se à natura. Probatur minor, quia causæ naturales tã vniuersales, quàm particulares solum intendunt per se educere formam de potentia materiæ, vnire eam materiæ, & producere compositũ ex vnione resultans: expulsio verò formæ præexistentis per accidens sequitur, quia accidit esse in materia, & esse contrariã formæ

introducendę, quæ non minus introduceretur, & generaretur compositum, si non adesset in materia alia forma: ergo a nulla causa naturali per se intenta est corruptio.

78 Hanc sententiam sequuntur Conimb. 1. lib. de gene. c. 4. q. 16. art. 5. & eam explicant hac distinctione. Duobus modis contingit aliquid intendi per se, primo, ita vt non ordinetur ad aliud, sed in eo sistat intentio; & ita intenditur ab infirmo sanitas: secundo, intenditur per se, ita vt sit obiectum intentionis, siue ordinetur ad aliud, siue non; quo pacto intenditur per se deambulatio, quia per se est obiectū electionis infirmi, quamuis ab eo ordinetur in sanitatem. Hoc supposito dicunt primo, corruptionem non intendi per se primo modo: in quo conueniunt omnes, quia quod per se ita intenditur, finis tantum est, finis verò debet esse bonum, & ideo entitas aliqua positiua, qualem non esse corruptionem euidens est, cum sit negatio quædam, & ad non esse rei ordinetur. Secundò asserũt, neque esse per se intentam secundo modo, quia malum non potest esse obiectum terminans intentionem, cum nemo intendens ad malum operetur, vt testatur D. Dionysius in lib. de diuinis nominibus cap. 4 & Aristot. 1. Ethic. cap. 1. sed habens pro obiecto aliquod esse, vel bonum: corruptio autem est malum naturæ, cum ordinetur ad non esse rei naturalis: ergo non potest esse in se obiectum intentionis, quod in moralibus videtur magis manifestum: in quibus certum videtur peccatum non intendi per se a peccante, sed bonum aliquod, vtile, vel delectabile, malitiam vero per accidens sequi, propterea quod peccatum priuatio quædam est, vt destructio rei, & ita se habet in naturalibus corruptio: quare non potest per se intendi à natura.

79 Vt autē nostram sententiam explicemus, duplex intentio naturæ distinguenda est, primaria & secundaria. Primaria intentio naturæ illa dicitur, quam primo habet in suis omnibus operationibus, nempe producere perfectissimū, quod potest. Secundaria vero versatur circa ea, quæ necessariò coniuncta sunt effectui per se primo intento, vel quæ eum naturaliter consequũtur, vt in generatione per se intendit natura primaria intentione producere rem naturalem secundum substantiam: secundaria vero producere passiones, vel proprietates eā naturaliter consequentes, vel etiam defectus naturales cum quibus generatur, quia dum non potest rem producere cum omni perfectione sibi debita, iuxta primariam intentionem, intendit eam producere saltem imperfectā intentione secundaria. Vtrumque membrum huius distinctionis habetur apud

Aristotelem,

Aristotelem, primum quidem 7. lib Phys. text. 18. his verbis: *Circulus tunc maxime secundum naturam est, cum maximè circulus.* Secundum vero habetur 2. lib. de generatione animalium cap. 3. Vbi de generatione animalium loquens ait, naturam per se primo marem intendere, sed dum nō potest id assequi, producere fœminam, quæ est quasi læsus mas, & ideo productio maris pertinet ad primariam intentionem naturæ, productio fœminæ ad secundariam. Eandem distinctionem posuit expresse D. Thomas loco statim citando.

Qua supposita asserit nostra sententia, corruptionem non esse per se intentam à natura primaria intentione, benè tamē secūdaria. Primum tanquam certum recipiunt omnes: & probatur euidenter argumentis primæ opinionis. Secūdum vero expressum est apud D. Th. in 4. dist. 36. q. 1. art. 1. ad 2. his verbis: *Nihil prohibet esse aliquid contra naturam, quantum ad primam intentionem ipsius, quod non est contra naturam quantum ad secundam eius intentionem, sicut omnis corruptio, & defectus, & senium est contra naturam: vt dicitur in 2. cæli, & mundi, quia natura intendit esse, & perfectionem, non tamen est contra secundam intentionem naturæ, quia ex quo natura non potest conseruare esse in vno, conseruat in altero, quod generatur corruptione alterius: & quando natura non potest producere ad maiorem perfectionem intendit ad minorem. Quod etiam tenet Ferra. 2. lib. contra Gent. cap. 40.*

Et probatur ratione, quia dum aliquid per se primo intenditur, necesse est consequenter intendi illud, quod in eo necessario, vel per se includitur, aut ne quo esse non potest, vel ex eo necessario sequitur, siue negatio sit, siue priuatio, vel defectus aliquis: consequenter vero intendi est per se secūdo intendi, vel secundaria intentione, sed generatio est per se primo intenta à natura, quæ non potest esse naturaliter sine corruptione: ergo intenditur corruptio ex necessario consequenti, quod est per se secundo, vel secundaria intentione naturæ per se intendi. Maior probatur, quia si illud, quod per se primo intenditur, non potest sine aliquo alio esse, sequitur nec intendi posse, nisi aliud per se secundo intendatur. Probatur consequentia, quia sicut res se habet ad esse, sic se habet ad intentionem. 80

Pro solutione argumentorum alterius sententiæ notandū est, sic se habere primariam intentionem, & secundariam, vt id quod per secundariā intenditur respectu eius, quod intenditur primaria intētione, non per se, sed quasi per accidens intentū reputetur, & etiā quasi per accidens subsequi dicatur, &

merito quidem, quia illud solum dicitur per se intentum simpliciter, quod primaria intentione respicitur, quod verò secundaria; quasi per se secundum quid. Ex quo intelligitur modus loquẽdi Aristotelis, diui Thomæ, & aliorum antiquorũ Philosophorum aliquando asserentium, defectus naturales, cùm quibus res generantur, atque etiam corruptiones; imo & in generatione viuẽtium productionem fœminæ quasi occasionata esse, & per accidens sequi, vel non esse per se intẽta à natura: loquuntur enim de primaria eius intẽtione, respectu cuius verum est; sed aliis locis etiam asserunt per se intendi cum addito quidẽ, hoc est non primaria, sed secundaria intẽtione.

Ad primum argumentum distinguẽda est minor, nam corruptio vnius rei, vel formæ dupliciter considerari potest, nẽpe secundum se, vel vt necessario coniuncta cum generatione alterius, quia naturaliter non potest introduci vna forma sine expulsione alterius, & consequenter nec vnum generari sine alterius corruptione. Et primo modo considerata non potest per se intendi a natura, vt probat argumentum; sed nec secũdo modo potest intendi primaria intentione naturæ, sed bene secundaria tanquam necessario coniuncta cum generatione per se primo intenta.

31 Ad secundum eodem modo distinguenda est minor, nã de primaria intentione verum est, nil aliud per se intendere causas naturales, præter introductionem formæ, & productionem compositi, falsum tamen de secundaria, quia cùm non possint illa consequi, nisi expulsa forma præcedenti; ex consequenti, & per se secundo intendunt expulsionem eius. Quod verò ad dicitur per accidens esse ad introductionem vnius formæ, quod alia sit in materia, & ab ea sit expellenda: hoc modo distinguendum est, nempe ad introductionem formæ secundum essentiam sumptam per accidens esse, ad eandem verò, vt modo naturali, hoc est secundum ordinem in natura constitutum, faciendam non esse per accidens, sed per se secundò; quia formæ substantiales introducendæ in materia, modo saltem virtuali sunt contrariæ; contraria verò per se respiciunt idem subiectum, à quo nata sunt se expellere, quare introductio vnius necessario coniuncta est cum expulsione alterius, & propterea non potest intendi per se primo, vel primaria intentione naturæ, quia expulsio ex consequenti, ac per se secundò intendatur.

Ad aliud denique, quod obiicit prima sententia: videlicet malum non posse esse obiectum per se intentionis, distinguẽdum est ratione sui, vel ratione boni, cui necessario coniunctum

iunctum est; & primo modo non potest malum terminare per se intentionem: secundo verò modo non solùm malum naturæ, quod est corruptio, aut priuatio, seu negatio potest esse obiectum, vel terminus intẽtionis, sed etiàm malum morale; sed quia non ratione sui id habet, non potest per se primo terminare intentionem, potest tamen per se secundo: quia eo ipso quod per se primo appetitur bonum, cui necessario coniungitur, ratione talis coniunctionis potest eã terminare; quæ coniunctio cùm sit per se, vel necessaria, per se secundo dicitur terminare, vel secundariam intentionem; & ita licet corruptio sit malum naturæ, potest terminare intentionem, si non ratione sui, bene tamen ratione boni, nempe generationis, cui necessario necessitate naturæ coniuncta est. In moralibus verò res est clarior, quia voluntas peccantis per se primo appetit bonum delectabile, vel vtile, vt in peccato fornicationis, aut furti notum est, sed quia tale bonum apparens tantùm est, verè tamen contrarium rationi, & ideò verè malum, necessario appetit malum, non quidem ratione malitiæ, sed bonitatis apparentis, cui coniuncta est; & ideò nõ per per se primo, vel primaria intentione, sed per se secundo, vel intentione secundaria.

82 Ex quibus intelligitur alia distinctio, qua alio modo soluitur idem argumentum, & veritas nostræ sententiæ notissima fit, nam vt aliquid sit obiectum intentionis necesse est, sit per se bonum, & appetibile ratione sui, sed vt sit obiectum per se electionis, nõ est necessarium, quod sit in se, vel per se bonum, sed satis est, quod habeat aliquam bonitatem participatam à fine quomodocũque eam participet. Quo supposito dici potest corruptionem assumi à natura, quasi pro medio respectu generationis, quia non potest vnam formam introducere in materiam, nisi media expulsione alterius: corruptio ergo licet secundum se sit malum naturæ, sed in quantum medium quodammodo ad generationem tãquam ad finem ordinatũ, participat bonitatem ab eadem generatione, ratione cuius potest esse per se intenta à natura; hæc autem participatio bonitatis à generatione, nihil reale intrinsecum est in eadem corruptione, sed quasi extrinseca denominatio realis, sufficiens quidẽ, vt per se intendatur à natura, non tanquã finis: & ideo nec primaria intentione, sed secundaria tanquam medium. Et potest dari exemplũ in moralibus, quia voluntas nõ potest appetere, immo nec tendere in peccatum sub ratione mali: sed bene potest velle vnum peccatum tanquam mediũ ad alterum: quod alterùm vult sub ratione boni apparentis.

quod contingere ait D.Tho.in peccatis ex malitia commissis, in quibus homo videns furtum esse malum eligit illud, vt consequatur adulterium, nec tamen eligit furtum sub alia ratione boni apparentis, nisi quā participat ab adulterio, quod appetit tanquam finem sub ratione delectabilis, quæ per extrinsecam denominationem deriuatur ad furtum, vt sic possit esse obiectum electionis.

QVÆSTIO III.

An verum sit, & in quo sensu, quòd generatio vnius sit corruptio alterius?

83 EIusmodi axioma, *Generatio vnius est corruptio alterius*, habetur apud Aristotelem 3. lib. Phys.tex.73. & cap.3. huius libri, tex.17. Quod autem in nullo sensu sit vniuersaliter verum, probatur primo, quia non in sensu formali; cùm generatio, & corruptio sint mutationes specie diuersæ, propter diuersos terminos in quos tendunt, nam generatio tendit ad esse rei, corruptio ad non esse eiusdem; sed nec verum esse potest in sensu identico, vel reali, quia generatio est actio positiua, corruptio negatiua; positiuum autem, & negatiuum non possunt esse idem realiter: ergo non erit verum in sensu reali, quod generatio vnius sit corruptio alterius. Nec tandem secundum comitantiam, vel consequentiam, ita vt corruptio vnius rei necessario comitetur generationē alterius, vel eam consequatur, nam aliquando contingit corrumpi vnam formam, & non generari, aut fieri alteram, vt in nutritione hominis corrumpitur forma alimenti, & nō generatur alia, sed anima rationalis iam existens extenditur ad informandam materiam eiusdem alimenti; ex opposito vnam formam generari absque corruptione alterius, vt in morte eiusdem hominis generatur forma cadaueris, & nulla corrumpitur, cum permaneat anima rationalis. Aliquando etiam fit nouum compositum substantiale sine corruptione alterius, vt in prima productione corporum patet; & quotiescunque nutritur homo ex speciebus sacramentalibus, sub quibus certum est nullam esse substantiam, quæ corrumpatur, sed dum in eis introductæ sunt dispositiones, cum quibus non posset cōseruari forma substantialis panis, desinunt esse, & supponitur loco earum noua materia, quā informat de nouo anima rationalis, & per talem informationē producitur non substantia partialis,

partialis, sine corruptione alterius substantiæ. Et tandē in accidentibus sæpè generatur vnum absq; corruptione alterius, vt patet in productione luminis: sæpe etiã corrumpitur vnum absque alterius generatione, vt cõstat in impulsu, & sono, qui in aëre corrumpuntur, in quo nullũ aliud generatur accidens ad corruptionē eorũ. Ex quib. sequitur in nullo sensu vniuersaliter verũ esse, quod generatio vnius sit corruptio alterius.

Secundo probatur quia si in aliquo sensu verũ esset, sequeretur res naturales, nec augeri posse, nec diminui secundũ numerum, sed tot esse indiuidua quarumlibet specierum vno tēpore, atque alio; quod euidenti experiētiæ repugnat; sed probatur cõsequentia, quia si generatio vnius semper habet cõiunctam alterius corruptionem, tot corrumpentur, quot generantur, & ita idem semper erit numerus indiuiduorum.

84 Circa sensum huius axiomatis nō conueniunt interpretes Aristotelis, præsertim Nominales, quos citat Tolet. 1. lib. de Generat. cap. 3. q. 3. eorum tamen opiniones non refero, quia nullam habent fundamentum in vera Philosophia: sed eis omissis tria dicenda sunt in hac re, in quibus omnes ferè conueniunt. Primum est non esse verum eiusmodi axioma in sensu formali, vel identico, ita vt generatio vnius rei sit eiusdem speciei cum corruptione alterius, vel idem realiter, vt probat primum argumentum, sed semper differunt specie & realiter, nō quidem distinctione specifica, vel reali positiua, sed negatiua, quia corruptio non est mutatio positiua, sed negatiua; cùm procedat ab esse rei ad non esse eiusdem. Inter esse autē, & non esse solùm potest esse distinctio realis, & specifica negatiua, vt inter Petrum, & Leonem mortuum, aut quid simile; & ita distinguendæ sunt duæ istæ mutationes; quo supposito nec verum esse potest, quòd generatio vnius formaliter sit corruptio alterius, nec etiam realiter.

Secundo dicimus verum esse in sensu causali, vel naturalis connexionis, aut consecutionis, quia esse vnius formæ in materia est causa formalis expulsionis alterius, & non esse eiusdem, vel in se, vel saltem in materia; & ex cõsequenti esse vnius compositi necessariò infert non esse alterius. Ita D. Tho. in 2. dist. 34. art. 2. ad 5. & q. 28. de veritate, ar. 1. & 6 Ferrar. 2. contra Gent. c. 41. Fonseca 5. Metaph. c. 2. q. 14. sect. 5. ad 4. Et est communis sententia interpretum Aristotelis sic intelligenda, vt dum dicimus generationem vnius esse corruptionē alterius, causalis, à priori sit sensus; & ex opposito dum dicimus; corruptionem vnius esse generationē alterius ab effectu potius, & à posteriori.

Funda

85 Fundamentum autem huius veritatis duplex est, primum conseruatio naturalis rerum sublunarium, ex quibus constat vniuersum hoc, quarum species non possunt conseruari, nisi in indiuiduis corruptibilibus, ad quorum corruptionem, nisi noua generentur, consumentur tandem omnia, & peribunt consequēter species: propterea necessarium est, quod ad corruptionem singulorum indiuiduorum generentur alia, vt ita per incessabilem transmutationem indiuiduorum conseruetur vniuersum, & vicissitudine generationum, & corruptionū eædem possint species conseruari. Secundum fundamentum sumitur ex natura materiæ sublunaris, cui tria hæc naturaliter conueniunt, primū, quod semper eadem maneat expulsis his formis, & de nouo introductis aliis: secundum, quod non possit esse sine vlla forma: tertium, quod non possit plures simul habere. Ex quibus euidenter sequitur non posse vnum compositum corrumpi, quin generetur aliud; alioquin nulla forma permanebit in materia, nec posse generari vnum, quin aliud corrumpatur, alioqui plures simul habebit formas.

Sed notandum est, verū esse idem axioma in prædicto sensu explicatum in generationibus, & corruptionibus modo naturali factis; hoc est, à causis naturalibus per naturalē virtutem operantibus, & secundum ordinem naturalem constitutum inter eas. Vnde si per miraculum aliquid fiat, vel certè virtute miraculi præsuppositi, non est necessarium fieri cum corruptione alterius: & ita contingit in nutritione hominis ex speciebus sacramentalibus, quæ non fit modo naturali, sed virtute miraculi præsuppositi, quo quantitas permanet sine subiecto. Sed adhuc modo naturali intellectum axioma alio modo verum est de generatione, & corruptione comparatis ad compositum, & ad formam, nam si de corruptione formæ loquamur, certum est vnam posse generari sine corruptione alterius, vt in morte hominis forma cadaueris sine corruptione animæ rationalis; & ex opposito potest corrumpi vna sine generatione alterius, vt in nutritione eiusdem hominis. Vnde sequitur in hoc tantùm sensu verum esse; vt generatio vnius formæ sit corruptio alterius, vel expulsio eius ab eadem materia: & corruptio vnius sit generatio alterius, vel saltem sit vnio substantialis eius cum eadem materia.

86 Sed comparatis generatione, & corruptione ad compositū, sine vlla exceptione verum est vniuersaliter, quòd generatio vnius compositi inferat corruptionē alterius. In accidentibus tandem non est vniuersaliter verum, nam in his, quæ cōtrario carent, manifestum est, posse generari vnum sine corruptione

alterius,

alterius, vt patet de lumine, atque etiam corrumpi vnum sine alterius generatione, vt impulsus, & sonus desinunt esse per substractionem concursus primæ causæ, sine generatione alterius qualitatis; quia natura harum qualitatum nō petit diuturnam cōseruationem, sed admodum breuem; & ideo prima causa accommodans suum concursum naturæ earum, eū substrahit, & per solam hanc substractionē desinunt esse sine noua alterius rei generatione, vt 8. lib. Phys. agentes de impulsu ostendimus. Nec etiam in his accidentibus, quæ habent contrarium, verum semper est, quòd generatio vnius sit corruptio alterius, nam dum mixtum generatur ex multis elementis sese corrumpentibus, consequēter producuntur in eo primæ qualitates in eo temperamento, quod postulat natura eius, atque etiam secundæ, vt odores, sapores, albedo, aut nigredo sine corruptione aliarum.

Ex his patet solutio argumentorum; nā ad primum concedimus non esse verum, quod generatio vnius sit corruptio alterius in sensu formali, vel idētico, sed tātùm in sensu causali diuerso tamen modo in formis, atque in compositis; nam in formis solum est verum, quòd generatio vnius formæ inferat corruptionem alterius, vel saltem expulsionem ab eadem materia: & ex opposito quòd corruptio, vel expulsio vnius formæ inferat generationem alterius. Sed in compositis semper est vtrumque verū naturali modo loquendo. Argumentū vero de speciebus sacramentalibus præsupponit miraculum, & ideo in eo casu fit generatio substātialis sine corruptione substātiali. In accidentibus verò concedimus non semper, aut necessario verum esse, nec ab Aristotele fuisse de eis prolatum, aut intellectum, sed solum de generatione, & corruptione substantiali.

Ad secundum neganda est consequentia, quod numerus indiuiduorum non augeatur, vel diminuatur, quia sæpe accidit ex vno generari multa, vt ex vno grano tritici, vel hordei: & aliquando ex multis vnum, vt ex multis elementis vnum, atque idem mixtum.

QVÆSTIO IV.

An in corruptione substantiali fiat resolutio vsque ad materiam primam?

Resolutio Physico modo accepta, vt accipitur in titulo quæstionis, idem est, quod desitio realis, vel corruptio: vnde

vnde sensus quæstionis est, an in corruptione substantiali fiat resolutio vsque ad materiam primam? id est, an dum corrumpitur compositum substantiale, præter materiam permanentē cætera omnia desinant esse simplicìter, vel desinant esse in materia, ita vt sola, & nuda materia permaneat, in qua noua forma recipiatur, vel aliqua forma substantialis, aut accidentalis perseueret in eadem materia, & maneat etiam in nouo composito? Et de formis substantialibus nō disputamus modo, an præter propriam, quam habet compositum, & à qua cōstituitur in specie atoma, dētut aliæ cōmunes genito, & corrupto: vt forma corporeitatis (quam posuit Scotus pręter animam in quolibet viuenti) quæ corrupto cōposito perseuerat in materia, vt corrupto homine in cadauere: sed supponimus nullā talem dari formam, sed quodlibet compositum habere vnam tantum, quæ corrumpitur in eius corruptione, vel saltē desinit informare materiā, vt anima rationalis: & ideo in corruptione fieri resolutionem omnium substantialium formarum, ita vt nulla perseueret in materia. Quæstio igitur solum procedit de formis accidētalibus, an aliquod accidens idem numero permaneat, dum corrumpitur homo, aut res alia substantialis: vel corrumpantur omnia, & ita materia sola, & nuda pèrmaneat omni forma substantiali, & accidentali: vnde eadem est quæstio, an in corruptione fiat resolutio vsque ad materiam primam, & an eadem numero accidentia, quæ erāt in corrupto, permaneant in genito, vel alia diuersa numero fiant. Non est tamē eadem quæstio cum alia de subiecto inhæsion s accidētium, an sit materia prima, vel compositum, quamuis aliquo modo ab ea dependeat.

88 Prima opinio asserit, in corruptione non fieri resolutionem vsque ad materiā primam, sed quædam permanere in ea accidentia, ita vt eadem numero communia sint genito, & corrupto. Ita Auicēna 1. sufficientiæ c. 7. Auerroēs in lib. de substantia orbis cap. 1. Albertus Saxonæ 1. lib. de generatione quæst 7. Henricus quodlib. 15. q. 7. Gregorius in 1. dist. 12. q. 2. art. 1. Gabriel dist. 16. quæst. vnica. Okam quodlib. 2. quæst. 11. Paulus Venetus in Summ. cap. 14. Pererius lib. 5. sui operis c. 18. & ex modernis multi, qui distinguunt duplicia accidētia, nam quædam sunt propria huius, vel illius compositi, quę procedunt à propria forma substantiali eius, qualia sunt propriæ passiones, vt in homine risibilitas: & hæc accidentia semper corrumpuntur ad corruptionē compositi: nō ex eo, quòd sint in eo tanquam in proprio subiecto inhæsionis, sed quia sunt in materia tanquam in proprio subiecto, non tamen nuda,

da, sed vt informata tali forma; & ideo corrupta tali forma, vel desinente informare materiam, corrumpuntur hæc accidētia. Alia vero sunt cōmunia accidentia, vt quātitas, & dispositiones, per quas disponitur materia ad recipiēdā talē formā, vt calor, frigus, siccitas, & humiditas, ac similes: & hæc sunt in materia tāquā in subiecto inhæsionis, nec ei cōueniunt ratione formæ introducendæ, cum eam præcedant tempore, sed ratione sui, & propterea non corrumpuntur, sed permanēt corrupto composito; & hanc affirmāt esse sententiam D. Tho. in 4. d. 44 q. 1. a. 1. Vbi approbat opinionē cōmentatoris asserentis, dimensiones interminatas (hoc est trinam dimensionem corporis de prædicamento quantitatis) esse perpetuas in materia, neque vnquam ab ea recedere, licet corrumpatur compositum. Et 4. lib. contra Gentes cap. 81. ad 2. obiectionem, vbi concedit post mortem hominis manere eandem materiā cum eisdem dimensionibus, à quibus habebat vt esset eadē numero. Et tandem 3. p. q. 9. art. 3. ad 2. vbi docet, quod in generatione ignis ex ligno remanet corrupto ligno in materia idem numero calor, per quem fuit disposita ad recipiendam formā ignis. Ex quibus sequitur sentire D. Tho. quod eadem numero accidentia, quæ præfuerunt in corrupto, permaneant in genito, & ex consequenti, quòd in corruptione non fiat resolutio vsque ad materiam primam.

89 Probant primò, testimoniis Aristotelis, deinde experientia, & tandem ratione. Aristoteles enim cap. 4. huius libri docet, quod dum aliquid generatur ex alio simili in aliquo accidenti, permanet idem accidēs, in quo assimilantur in vtroque, vt dum ex aëre generatur aqua; cum similia sint in diaphaneitate, vel transparentia, eadem diaphaneitas, quæ erat in aëre, permanet in aqua: ergo sentit non omnia accidentia corrumpi; & ideo non fieri resolutionem vsque ad materiam primā. Et 2. lib. de generatione cap. 4. docet facilius generari elementum symbolum, vel simile ex alio symbolo: vt aërem ex igne vel aqua: cum quibus cōuenit in calore, vel humiditate: quàm ex dissymbolo, vel dissimili, vt idem met aër ex terra, cū qua in nulla qualitate conuenit. Et rationem huius reddit, quia vt generetur ex elemento symbolo, non est necessarium, quod omnes qualitates corrumpantur, sed illa tantum, quæ dissimilis est, vt ad generationem aquæ ex aëre solus calor aëris corrumpi debet, non humiditas, quia hæc communis est aquæ, & aëris. Si ergo qualitas, in qua assimilantur, corrumpi non debet; ergo permanet in genito eadem, quæ fuit in corrupto, & consequenter non fit in corruptione, ex mente Aristot.

Aristot. resolutio vsque ad materiam primam.

Experientia etiam euidenti probatur, quia videmus eadem cicatricem, eundemque calorē, quæ erant in homine, permanere in cadauere: ergo non omnia accidentia corrumpuntur, nec fit resolutio vsque ad materiam primam. Et si dicatur eadem numero apparere iudicio sensus, non tamen esse eadem numero, sed eadem tantum secundum speciē, & ideo falli sensum, & corrigēdum esse ab intellectu, sicut quando iudicat Solem minorem esse terra, fallitur, & ab intellectu corrigitur. Contra hoc est, primo, quod sensus circa proprium sensibile debitè approximatum non fallitur; sed in cadauere debitè approximato iudicat visus eandem numero permanere cicatricem, & tactus eundem numero calorem: ergo hoc iudicium non potest esse falsum; quare contra experientiam est, negare quod eadem numero accidentia, quæ erāt in corrupto, permaneant in genito. Secundò, quia nō potest esse alia cicatrix, neque alius calor, ergo cum permaneant, erunt eadem numero. Probatur antecedens, quia neque cicatrix, neque calor est dispositio necessaria in materia ad formam cadaueris introducēdam, sed omnino impertinens: ergo si corrumpitur illa numero, quæ erat in homine, non est vlla necessitas ponendi aliam numero distinctam in cadauere; & cum certum sit in eo permanere, iudicandum est, quod sit eadem numero, & non alia: nec est agens, à quo alia cicatrix, aliusve calor producatur in cadauere, quia agentia naturalia solum producunt accidentia necessaria ad introductionem, vel conseruationem formæ, ad quam constat non pertinere cicatricem: ergo neque ab agēte particulari, nec ab vniuersali produci potest. Et si dicatur, propter necessitatem materiæ produci: quia cum præcesserit in homine alia cicatrix, petit materia, vt alia similis sequatur in cadauere. Hęc necessitas sine ratione fingitur, quia eodē modo dum generatur ignis ex ligno, deberet produci humiditas, vel frigus in igne genito, quia aliæ similes qualitates erant in materia ligni, quod tamen est falsum.

Probatur tandem ratione, primo, quia si in corruptione nō permaneant eadē numero accidentia in genito, quæ præfuerunt in corrupto, sequitur nunquam posse expelli formā præexistentem: neque introduci nouam: & ideo impossibilem esse generationem. Probatur consequentia, quia toto tēpore præcedente primum instās generationis non sunt sufficientes dispositiones ad expellendam formam, cum eam non expellant, sed simul cum ea permaneāt: sed nec in instanti generationis possunt eam expellere, quia iam non sunt, sed illud instans est primum

primum non esse earum; ergo nunquam possunt formam expellere, nec nouam introducere, quare nec erit possibilis generatio.

Secundo, quia si dispositiones, quas ignis generans producit in ligno, corrumpuntur cum eodem ligno, manetque materia ligni nuda omni accidenti, sequitur non esse magis determinatam ad formam ignis, quàm ad aliam quamcunque recipiendam. Probatur consequentia, quia determinatio ad talem formam fit per tales dispositiones, sed non permanent in materia in instanti generationis: ergo nec possunt eam determinare, immo nec disponere, quod idem est. Et si dicatur, satis esse, quod tēpore immediato præcesserint in materia, vt eam sigillatam reliquerint, hoc est ordinatam ad talem formam ignis; quod est relinquere eam sufficienter dispositam. Contra hoc est, quod talis sigillatio nihil reale potest esse in materia, cum ex eo, quod habuerit aliquam formam, nihil reale in ea relinquatur, sed ad summum denominatio quędam extrinseca, per quam nec potest esse realiter, & Physicè determinata ad talem formam, nec realiter pro ea disposita: quare necesse est aliquas dispositiones permanere in materia, vt sequatur generatio, & ideo impossibile est, fieri resolutionem omnium vsque ad nudam materiam.

Secūda opinio tenet, in corruptione fieri resolutionē vsque ad materiam primam, ita vt in instanti generationis desinant esse in ea, vel corrumpantur forma substantialis, quantitas, & omnes qualitates, vel dispositiones cū ea præcedentes; & nuda prorsus permaneat, & in ea sic denudata introducatur noua forma. Ita Albert. Magn. 2. p. summæ de homine, (quem falsò citant moderni quidam pro contraria sententia) Alensis 4. p. q. 57. memb. 4. Ægidius 2. lib. de generatione text. 25. Herueus de vnitate formarum quæst. 16. & 17. Caietan. de ente & essentia cap. 7. q. 17. Ferrar. 4. contra Gentes cap. 81. Iauel. 8. Metaphy. q. 7. Soncinas ibidem quæst. 9. Capreol. in 2. dist. 13. quæst. vnica, art. 3. Hispal. in 1. distinct. 5. quæst. 1. artic. 4 Bannez 1. lib. de Generatione c 4. quæst. 10. Conimb. ibidem quæst. 18. art. 2. & omnes illi, qui tenent accidentia non inhærere materiæ tanquam subiecto, quod, sed composito; atque etiam qui asserunt inhærere quidem materiæ, non nudæ, sed vt informatæ forma substantiali, & ideo cum necessaria dependentia à forma, qua expulsa, prorsus corrumpuntur. Hæc est etiam expressa sententia D. Thomæ 1. parte, quæst. 75. art. 1. c. 6. lib. de generatione lect. 10. vbi ita ait: *Dicendum, quod in corruptione non manet idem numero accidens, sed id, quod prius erat, corrumpitur per-*

91

accidens corruptione subiecti, & aduenit simile accidens consequens formam de nouo aduenientem, &c. Immo in eisdem locis citatis ab alia sententia id docet expresse: nam 4. contra Gentes cap. 81. licet prius ex sententia commentatoris dixerit, quod post mortem hominis permanet hæc materia cum eisdem dimensionibus, ex quibus habebat, vt esset indiuidualis materia; tandem ex propria loquens ita ait: *Alio modo accipitur corporeitas, prout est forma accidentalis, secundum quam dicitur corpus, quod est in genere quantitatis, & sic corporeitas nihil aliud est, quàm tres dimensiones, quæ corporis rationem constituunt; & si igitur hæc corporeitas in nihilum cedit, corpore humano corrupto, tamen impedire non potest, quin idem numero resurgat, &c.* Et 3. parte, quæstione 9. articul. 3. ad 1. vbi asserit, eandem numero dispositionem præcedentẽ introductionem formæ permanere cum forma, & non corrumpi. Loquitur expresè non de dispositione tempore præcedente, quæ dicitur præuia, sed de simultanea, cum dicat, permanere cum noua forma tanquam effectum eius; constat autem præuiam dispositionem non esse effectum nouæ formæ, quam tempore præcedit. In 4. denique dist. 44. loquitur etiam secundum opinionem Auerrois, vt ex verbis illius loci est manifestum. Et hoc ideo, quia vt benè Ferrar. adnotauit cap. illo 81. vbi de resurrectione corporum agit Diu. Thomas, ex sententia illius loquitur de quãtitate coæua materiæ, & nunquam ab ea separanda, eo quod sententiam hanc sequuntur Gentiles, & propterea vrgentius aduersus eos arguitur ex concessis ab eisdem. Hanc igitur sententiam, vt propriam D. Thom & magis consonam principiis Aristotelis, & rationi sequimur.

92 Probatur testimonio Aristot. cap. 4. huius primi libri textu 2. vbi ait, generationem, & corruptionem substantialem esse, dum totum aliquod transmutatur nullo manente sensibili, vt subiecto eodem. Ex quibus verbis efficaciter colligitur, nullum permanere accidens in materia, sed corrumpi omnia cum composito substantiali. Probatur consequẽtia, quia si aliquod permanet accidens: ergo permanet materia cum eodem accidenti sub forma corrupti, & geniti: sed forma cum aliquo accidenti est sensibilis: ergo manet sub vtraque forma aliquid sensibile: sed quod manet sub vtraq; forma est subiectum generationis, & corruptionis; ergo permanet in corruptione aliquid sensibile, vt subiectum, contra expressa verba Aristot. Sed respondent auctores oppositæ sentẽtiæ, per aliquod sensibile, vt subiectum, non intelligere Aristotelem aliquid habẽs accidentia, sed compositum substãtiale, vt substãtiale est, nam hoc est,

est, quod sentitur, & ab hoc tanquam à subiecto procedunt actiones, & passiones; quare hoc solum negat permanere in corruptione, non vero materiam cum accidentibus. Hæc tamen expositio probatur falsa, quia compositum substantiale, vel suppositum, vt quid substantiale est, non est sensibile, quia substantia, vt substantia etiam corporea non est sensibilis, sed solùm potest sentiri per accidentia: ergo per aliquid sensibile vel subiectum, quod negat Aristoteles permanere in corruptione, non potest intelligere, nisi aliquid affectum accidentibus, sed permanet materia affecta dispositionibus, & aliis accidentibus: ergo permanet aliquid sensibile tanquam subiectum generationis, & corruptionis contra verba, & sensum Aristotelis.

93 Probatur deinde ratione desumpta ex differentia, quã ponit Aristoteles inter generationẽ, & corruptionem ex vna parte, & alterationem ex altera, eodem cap. 4. text. 24. quòd alteratio non est circa substantiam rei, sed solùm circa accidentia, quæ vocat passiones eiusdẽ substantiæ, & passiones contrarias, quia alteratio versatur inter contrarias qualitates, vel passiones, vt inter calorem, & frigus; generatio vero, atque corruptio versantur circa substantiam rei, nam substantia est, quæ corrumpitur, & generatur; *Quando ergo* (inquit Aristoteles) *in transmutatione manet idẽ subiectum passionum, vel accidentium, circa quæ versatur, alteratio est, vt quando manet idem homo, cuius passiones sunt musica, & in musica. Quando autem nihil permanet, cuius altera passio est, & accidens, omnino generatio, huius autem corruptio: est autem & materia maximè quidem, & propriè subiectum generationis, & corruptionis susceptibile, &c.* Ex qua differentia sic argdo. In alteratione, inquit Aristoteles, permanet sub vtroque termino subiectum passionum, vel accidentiũ; in generatione vero, & corruptione nihil permanet, cuius sint passiones, vel accidentia: ergo nec permanẽt passiones ipsæ, quæ sunt qualitates, nec vllũ accidẽs, sed materia nuda, quæ est ens in potẽtia, & subiectum generationis, sicut est subiectum formæ. Probatur consequentia, quia si non permanet subiectum, nõ possunt permanere accidentia ei inhærentia. Deinde si permanẽt passiones, & accidentia: ergo subiectum generationis non est nuda materia, sed affecta accidentibus; nec ens in potẽtia, sed ens actu, quia materia cum accidentibus est ens actu, & cum illis permanet sub vtroque termino: ergo ens actu est subiectum generationis, immò ens per accidens, quia materia cum quantitate, & qualitatibus ens per accidens est.

94 Secundò, quia primum, quod intelligimus in materia est

esse potentiam substantialem; & primum quod respicit potẽtia substantialis, est actus substantialis; & primum, cui nata est vniri, est idem actus substantialis; ergo primum, cui vnitur. Probatur consequentia, quia eo ordine vniuntur actus potentiis, quo ab eis respiciuntur; cum respiciantur propter vnionem; sed forma substantialis est actus substãtialis, & forma accidentalis est actus accidentalis: ergo primo vnitur materia substantialis formæ, quã accidentalis; ex quo sequitur in corruptione nõ manere vllum accidẽs in materia, quia si maneret aliquod, prius esset materia ei vnita, quàm formæ substantiali aduenienti; quod constat esse falsum. Sed respondẽt, materiã ordine intentionis prius respicere formã substantialem, ad quam ordinatur tanquam ad finem potentia eius, sed ordine executionis prius accidentalem tanquam dispositionẽ ad substantialem recipiendam; & ideo prius ordine executionis vnitur accidẽtali, quia substantialis non introducitur nisi in materiam dispositam; quod etiam est manifestum in generatione; quæ licet sit actus accidentalis, prius tamen recipitur in materia, quàm forma substantialis, cum sit via ad illã: ergo eadem ratione prius recipiet materia dispositiones, quæ sunt quasi viæ ad formã. Contra hoc tamen est, quod materia, non solũ ordine intentionis, sed executionis vnitur materiæ immediatè per se: ergo non medio aliquo accidenti: sed si prius ordine executionis vniretur formæ accidentali propter substantialẽ ad quam disponit, illa media vniretur substantiali, & non immediatè per se: ergo nulla forma accidentalis potest prius vniri materiæ ordine executionis, vel in ea permanere in corruptione. Nec est necessarium vt disponatur ad receptionem formæ substãtialis, quod in ea recipiantur dispositiones tanquam in proprio subiecto, vel in ea permaneant, dum corrumpitur compositũ: sed per receptionem accidentium in eodem composito tanquã in proprio subiecto disponitur ad receptionem nouæ formæ, vt suo loco explicabitur. Generatio verò non est forma accidentalis propriè loquendo, quia non est quid completum, sed est via ad formam substantialem, & fieri eius: ideo prius in materia recipitur, quam forma. Ex quo non sequitur, quod alia accidentia, quæ propriæ formæ sunt habentes esse completum accidentale recipiantur, vel permaneant in materia, dum corrumpitur compositum, quia nec sunt via ad formam substantialem, nec fieri eius.

95 Probatur tandẽ communis sententia, quia subiectum proprium, & immediatum, cui inhærent accidentia, est compositum, vt inferius probabitur, sed destructo subiecto destruũtur

accidẽn-

accidentia eius:ergo in corruptione, per quam destruitur cõpositum,nullum accidens permanere potest, sed sola & nuda materia,quare vsque ad illam fiet resolutio in corruptione.

Ad primum testimonium Aristotelis respondet D. Thomas in cõmentariis illius,cuius verba citauimus, sensum eius esse, non de identitate numerica,sed specifica, ita vt dum generatur aqua ex aëre,alia similis diaphaneitas permaneat in aqua, non eadem numero, quæ erat in aëre. Ad secundum testimonium respõdetur verum esse quod asserit Aristoteles, facilius generari vnum elementum ex alio sibi simili in qualitate aliqua,quod vocatur symbolum, quam ex omnino dissimili, vt facilius aqua ex aëre, quàm ex igne. Et potissimam esse rationem,qua id probat,quia in generatione ex symbolo pauciora corrumpũtur,sed intelligendum hoc esse de corruptione per se,hoc est à suo contrario, non de corruptione per accidens ad corruptionem subiecti:quo pacto tot corrumpuntur qualitates in vna generatione,ac in alia. Itaque dum generatur aqua ex aëre, solum vna qualitas corrumpitur per se à suo contrario,nempe calor aëris à frigore aquæ,nam in humiditate non contrariantur, sed conueniunt:quare hæc non potest per se corrumpi, quia non est contrarium à quo corrumpatur, nihilominus corrumpitur per accidens ad corruptionem compositi, in quo inhærebat, tanquam in proprio subiecto:sed in generatione vnius elementi ex alio dissymbolo,vt ignis ex aqua; vtraque qualitas aquæ per se corrumpitur,quia vtraque habet contrariam in igne, & quia facilitas, vel difficultas generationis attenditur ex qualitatibus per se corrumpendis,quia ratione ipsarũ pugnant elementa inter se,& non ex corrumpendis per accidens, quarum ratione non pugnãt,sed potius conueniunt, ideo suam habet efficacitatẽ ratio Aristotelis,licet tot qualitates corrumpantur per se, vel per accidens in generatione elementi symboli. Et ex ea non colligitur eandem numero qualitatem, in qua sunt similia elementa,permanere.

96 Ad experientiam de cicatrice duo dicimus. Primum, quòd non permaneat eadẽ numero in cadauere,quæ erat in corpore viuo, sed alia similis consequatur. Et dum dicitur sensum iudicare, quòd sit eadem numero, respondendum est, falli sensum, si id iudicat, vel intellectum si sensum sequatur, & corrigi debere a se ipso iudicante potius secundũ naturas rerum; & cum ex natura accidentis sit in composito inhærere, tanquam in proximo,& adæquato subiecto,quod non est idẽ numero,sed aliud,intellectus iudicat,non esse eandẽ numero

E 3 cica

cicatricem, sed aliam; valdè tamen similem præcedenti. Et dum rursus additur, sensum circa proprium sensibile debitè approximatum, & cum aliis circunstantiis propositum non falli, concedendũ est; negandum tamen, quod identitas numerica, vel diuersitas accidentis sit propriũ sensibile, quia vel non pertinet ad obiecta sensuum externorum, vt probabiliter asserunt Conimbricẽses cap. 4. huius libri quæst. 17. art. 4. sed ad intellectum, & fortassis ad sensus internos, qui non iudicabunt esse eandem numero cicatricem, (si rectè iudicent) vel quod verius puto esse idem numero accidẽs, vel diuersum ad sensus externos pertinere, non tamen vt propriũ sensibile alicuius; sed vt sensibile commune: & ratio huius est, quia idem est, quod accidens sit idem numero, vel numero diuersum, & quod sit vnum, vel duo, esse autem vnum, vel duo ad numerũ pertinet, quem Aristoteles 2. lib. de anima text. 64. inter communia sensibilia numerauit. Circa sensibilia vero communia etiam debitè approximata constat posse falli sensus exteruos, vt circa motum, atque etiam circa numerum: nam facile iudicat sensus, quod corpus debitè approximatum moueatur, dum verè non mouetur, vel quòd non moueatur, dum mouetur. Et si alicui ostenderis duo oua valde similia vnum post alterum, facile iudicabit esse idem. Fallitur ergo circa communia sensibilia, & tũc ab intellectu debet corrigi; & ita sentiendum est, quod si sensus iudicet cicatricem hominis, & cadaueris eius esse vnam, & eandem, corrigi debet per intellectum iudicantem ex diuersitate numerica subiectorum diuersam numero esse cicatricem.

97 Secundò dicimus cicatricẽ numero distinctam produci in cadauere à causa proxima mortis, non quidem tanquã effectus per se, sed per accidens, producitur autẽ propter necessitatem materiæ sic organizatæ: hæc autem necessitas est, quia dum res naturalis corrumpitur, non transfert eam natura de extremo ad extremum sine medio, sed per media quædã similia: & ideo dum animal corrumpitur, non statim fit elementum, quia elementũ est corpus homogeneũ, animal vero heterogeneũ. Sed succedit animæ expulsæ à corpore alia forma similis, quę dicitur cadaueris, hæc verò ex se petit similẽ organizationẽ ei, quam habet corpus animalis, quia ex se nata est succedere animæ in corpore; quòd euidenter probat cõmunis experientia: nam quod semper ita fit in naturalibus, censemus per se fieri; sed semper sequitur forma cadaueris expulsionem animæ: ergo per se sequitur eã, & quia ex tali cõsecutione petit similem organizationẽ, similemq; figuram corporis, per se eam

eàm petit: cicatrix verò efficit deformitatem quandam in eadem materia ita organizata, & in figura corporis, ad quã pertinet, & propterea dũ contingit esse in corpore viuo, sequitur similis alia in cadauere, ne similitudo intẽta à natura in forma succedere, atque etiam in figura corporis, deficiat ex hac parte.

Calor verò permanens in eodẽ cadauere producitur ab eo, quem habent sanguis, & alij humores; qui cùm non informẽtur ab anima, sed proprias habeant formas, non statim corrumpuntur, ac animal moritur; & cùm calorem habeãt proprium, possunt eum imprimere in cadauere: vnde non sequitur quod in corruptione igni, vel alterius rei permaneat aliquid de dispositione eius in re genita.

Ad primum argum. neganda est prima consequentia, quod nunquam possit expelli vna forma, nec introduci alia. Negãdum est etiã, ꝙ dispositiones antecedentes non sint sufficientes ad expellendam formam, nam, vt in sequentibus dicetur, dispositiones tempore præcedentes non expellunt formã cõtrariam efficiẽter, sed materialiter tantũ, in quantum disponùnt materiã ad introductionẽ nouę formę, à qua expellitur formaliter; & cùm sufficienter disponant materiam, ita vt in instanti terminatiuo alterationis necessariò sequatur introductio formæ, sufficienter dicuntur expellere formã in eodem genere materialis causæ, sufficienter determinãtes materiam ad receptionẽ talis formæ, vt inferius explicabitur; & cũ hoc præstent tempore immediatè pręcedente, nihil refert, quod in instanti generationis non permaneant, quia in eodem introducitur noua forma, à qua sufficienter expeditur in genere causæ formalis, & ab agente in genere causæ efficientis.

98 Ad secundum, concedendum est antecedẽs, quod corrupta te naturali, corrumpantur omnes dispositiones antecedẽtes, atque etiam quod sola, & nuda maneat materia in instãti generationis. Sed neganda est consequentia, ꝙ non maneat determinata ad hanc, vel illã formam, sed indifferẽs ad omnes; manet nãq; determinata, & ratio huius determinationis sunt alterationes pręcedentes cum dispositionib. per eas inductas, quæ cũ ab agente ordinentur ad expulsionem formæ ligni, & introductionem formę ignis, petunt naturaliter expulsionem eiusdẽ formæ in instãti terminatiuo alterationis, & à tali forma eis consentanea, vel cui ipsę cõsentaneæ sunt, & ad quam introducendã ordinãtur ab agente, ita vt nisi per miraculũ nõ possit non sequi expulsio eiusdẽ formę, nec etiã possit ab alia, quã à forma ignis expelli, quia ordine naturę talis debet sequi

generatio,& talis corruptio,qualem intendit agens naturale per tales alterationes, & dispositiones naturaliter ordinatas ad expulsionem determinatæ formæ,& introductionem quoque talis formæ eis consentaneæ.Et hanc consecutionem naturalem talis formæ in materia sic disposita vocauerunt plures discipuli D.Thomæ sigillationem eiusdem materiæ, vtentes metaphora sigilli impressi;quod vt verum sit, nō sic debet intelligi vt sigillatio sit aliquid reale intrinsecum in materia relictum ex præcedentibus alterationibus,& dispositionibus, sed sola denominatio extrinseca ab eisdem, quibus tempore proximè præcedenti affecta fuit materia,eas namque necessitate naturæ sequitur in instanti terminatiuo earumdem alterationū expulsio formæ ligni, & introductio formæ ignis, & non alterius,de quo inferius copiosius dicetur.

QVÆSTIO V.

An generatio, & corruptio sint omnino simul,vel aliquis sit inter eas ordo prioris, & posterioris?

99 PRioritas, atque simultas, vt quæstio intelligatur,duplex est, vt docet Aristoteles in postprædicamentis capite de modo prioris,& capite de modis simul.Vna est temporis,altera naturæ. Illa dicuntur simul tempore,quæ in eodem tempore existunt,vt res quælibet simul tempore est cum suis proprietatibus.Illud verò dicitur prius tēpore alio,quod aliquo tempore existit, in quo non existit aliud, vt ea, quæ existunt hodie,prius tempore dicuntur esse his,quæ incipiunt esse die crastino. Illa etiam dicuntur simul natura, quæ sunt simul tempore,& vnum non est causa alterius,vt relatiua. Prius autem natura altero dicitur illud in præsenti consideratione, quod licet simul tempore cum alio existat, aliquo modo est causa eius, vt Sol prius natura dicitur lumine à se egrediente. Quibus expositis certum est quæstionem non intelligi de simultate, vel prioritate temporis, quia certum est generationem,& corruptionem esse in eodem instanti, cùm nec forma præcedēs expulsa sit ante instans generationis,nec forma subsequens introducta.Si enim esset expulsa ante instans generationis: cùm expellatur in instāti,daretur materia sine forma, quia ante instans generationis non est noua forma introducta:ergo si ante illud sit præcedens expulsa, sequitur tempore aliquo

aliquo dari materiam sine vlla forma. Veritas ergo est in eodem instanti introductam esse nouam formam, & expulsam esse antiquam; & cùm introductio nouæ sit generatio,& expulsio antiquæ corruptio,in eodem instanti erunt corruptio, & generatio. Quæstio igitur procedit de simultate aut prioritate naturæ:& sensus eius est,an corruptio sit aliquo modo, vel in aliquo genere causæ prior natura generatione, vel generatio prior corruptione, aut sint simul natura.

Et prima opinio, quam sequuntur omnes moderni,tenet, generationem in genere causę formalis esse priorẽ corruptione,hãc verò in nullo genere causæ esse priorem generatione, sed posteriorẽ omnib. modis.Probant primò, quia vna forma substantialis non expellitur ab altera, nisi ratione incõpossibilitatis,quam habent in eadem materia,nam simul in ea esse naturaliter saltem repugnat; & ideò eo ipso,quod vna introducitur,alia expellitur. Ex quo sequitur ex vi introductionis nouæ expelli antiquam:quare non potest vllo modo intelligi, quod hæc sit prius expulsa,quàm illa introducta:sed expulsio vnius est corruptio vnius compositi; & introductio alterius est generatio:ergo repugnat corruptionem vllo modo intelligi priorem. Secundò, effectus secundarius alicuius formæ nõ potest intelligi ante primarium,& multo minus potest intelligi effectũ esse priorem sua causa vllo genere prioritatis. Sed expulsio formæ præcedentis est effectus secundarius formæ sequentis,& etiam est effectus introductionis eius,& introductio est generatio, expulsio verò est corruptio:ergo impossibile est hanc esse vllo modo priorem illa. Antecedens pro vtraque parte est certum,quare non indiget probatione, sed explicatione,explicatur autem sic. Primarius effectus formæ ignis,dum introducitur in materia ligni, est esse ignis, quod tribuit materiæ per informationem. Secundarius verò effectus est expulsio formæ ligni, quare non potest esse prior informatione:deinde introductio formæ ignis in eadem materia est generatio ignis, & hæc eadẽ est causa expulsionis formæ ligni,quæ est corruptio eiusdem ligni.Nam agens producendo vnam formam in materia efficienter expellit ab ea aliam incompossibilem: ergo corruptio est effectus generationis,& ideo omnibus modis ea posterior. 100

Secunda opinio distinguit diuersa genera causarum, efficientis,& materialis, asseritq; introductionem nouæ formæ, quæ est generatio,priorẽ esse expulsione antiquæ,quę est corruptio, ex parte efficientis, sed ex parte materiæ priorem esse purgationem materiæ à forma præcedente,quàm receptionẽ 101

nouæ,& cùm purgatio materiæ à forma antiqua sit quasi corruptio passiua, & receptio nouæ formæ quasi passiua generatio, priorem esse ex parte materiæ corruptionem. Ita tenet expresse D.Tho.1.2.q.113.ar.8. ad 1. his verbis: *Ex parte Solis prius est illuminare, quàm tenebras remouere; ex parte autem aëris illuminandi prius est purgari à tenebris, quàm consequi lumen ordine naturæ, licet vtrumque sit simul tempore.* Et hæc est ferè communis in schola,& vera:sed quia veritas rerum aliquando obscura est,prius explicanda est,deinde probanda. Pro explicatione autem notandum est, generationem, & corruptionem posse considerari ex parte agentis, & ex parte passi. Et primo modo consideratæ sumuntur per modum actionis: secundo verò modo per modum passionis; & cùm passum circa quod operatur agens ad introductionem nouæ formę,& expulsionem antiquæ,sit materia, considerari possunt ex parte agentis,& ex parte materiæ,non tamen sunt comparandæ,vt considerantur ex parte agentis ad se ipsas,vt considerãtur ex parte materiæ,neque hoc modo potest esse in eis ordo prioris,& posterioris, quia agens, & materia continent diuersa genera causarum,& ideò non habent ordinem prioris,& posterioris, nisi in quantum causæ possunt esse sibi inuicem causæ, vt 2. lib.Phys. ostendimus:solùm ergo comparari possunt, vt se tenent ex parte agentis inter sese,& etiam vt se tenent ex parte passi inter sese;quo pacto possunt habere ordinem prioris, & posterioris. Sed vt considerantur ex parte agentis, generatio vocatur introductio nouæ formæ, quia agens intendit formam introducere ad generationem compositi: corruptio verò vocatur expulsio formæ præcedentis,quia agens per introductionem actiuam nouæ formæ,actiuè etiam dicitur expellere pręcedentem. Sed vt se tenent ex parte materiæ, generatio dicitur receptio nouæ formæ, corruptio verò purgatio, vel emundatio à forma præcedente siue passiua expulsio eiusdem formæ præcedentis: integra verò ratio generationis vtramque includit, nempe introductionem formæ in materia, & receptionem eiusdem formæ in eadem materia, vt ex se est manifestum.Et integra ratio corruptionis includit actiuam expulsionem formæ præcedentis à materia,& purgationem eiusdem materiæ ab apposita forma, siue passiuam expulsionem eius.

102 Itaque nostra sententia sic explicata duo asserit. Primum est,generatio, vt se tenet ex parte efficientis, prior natura est corruptione. Secundum, vt se tenet ex parte materiæ, posterior: & ideò in genere causæ efficientis, & absolutè prior, sed

sed in genere causæ materialis posterior, quod est esse secundum quid posteriorem. Probatur primũ hac ratione. Generatio, vt se tenet ex parte efficientis, dicit introductionem nouæ formæ in materia, & corruptio expulsionem formæ antiquæ ab eadem materia: sed introductio nouæ formæ est prior natura expulsione antiquæ: ergo generatio est prior natura corruptione. Probatur minor, quia agens per introductionem nouæ formæ operatur ad expulsionẽ antiquæ; ergo prius natura introducit illam, quam expellat hanc. Et hanc partẽ probant etiam argumenta prioris sententiæ. Probatur etiam secundum, in quo differt nostra sententia ab alia; primo, quia generatio ex parte materiæ dicit receptionem nouę formę; & corruptio dicit purgationem materiæ à forma antiqua: sed prius est ex parte materię purgari à forma opposita, quàm nouam recipere: ergo prior natura est corruptio generatione. Probatur minor duobus exemplis adductis à D. Thoma: primum est de illuminatione aëris, quæ vt se tenet ex parte Solis, dicit productionem luminis in aëre, corruptio verò tenebrarum dicit remotionem earum; & quia Sol remouet ab aëre tenebras per illuminationem, quę est productio luminis; ideò prior est natura hæc, & posterior illa in ordine causæ efficiẽtis, sed ex parte aëris illuminandi prior natura est purgatio eius à tenebris, quæ est corruptio passiua, quàm consecutio luminis, siue informatio eiusdem aëris, ab eo, quam dicit generatio luminis. Exemplum secundum est de aëre aperiente fenestram, & per eam ingrediente, nam ex parte ipsiusmet aëris, quod est agens, prius est ingressio actiua quàm apertio fenestræ, cùm fenestra aperiatur effectiuè ab ingressu aëris, sed ex parte eiusdem fenestræ prius est eam aperiri, quàm aërem ingredi, quia fenestra, non nisi aperta locum ingrediẽdi præbet aëri. Et exemplum hoc clarius ostendit vim argumenti, & veritatem nostræ sententiæ, cùm per sensum sit notius.

105 Secundo probatur, quia materia recipit formam per potentiam, & aptitudinem, quam habet recipiendi illam: ergo ex parte materiæ prius est esse aptam ad recipiendam formã, quam receptio eiusdem formæ: sed non intelligitur naturaliter sufficiens aptitudo, nisi sit expedita: ergo prius in hoc ordine intelligitur expedita, quàm recipiens formam: sed fit expedita per purgationem à forma opposita naturaliter impediente receptionem nouæ: ergo ex parte materiæ prior natura est purgatio ab illa, quam receptio huius, & ex consequenti prior natura corruptio in ordine causæ materialis generatione.

Tertio,

Tertio, quia materia in hoc ordine prius intelligitur omnino apta ad recipiendam formam, quam actu eam recipiēs: sed non intelligitur omnino apta naturaliter, nisi intelligatur purgata ab impedimentis, vel expedita ab eis, quā purgationem, & expeditionem dicit corruptio, vt se tenet ex parte eiusdem materiæ: ergo hoc modo sumpta prior natura est receptione formæ, quam dicit generatio sumpta eodem modo.

Si autem dicatur pro alia opinione: purgatio materiæ, aut expeditio eius ab impedimento formæ oppositæ fit per informationem, vel receptionē formæ: ergo illa est effectus huius: quare repugnat priorem esse, sed omnibus modis erit posterior. Probatur cōsequentia, quia effectus non potest esse prior sua causa vllo genere prioritatis. Neganda est consequentia, quia de vno genere causæ transit ad aliud. Et ideò nō est bona: concedimus enim totū, quod in materia fit, dum res vna generatur, & alia corrumpitur esse effectum causæ efficientis, & inter plures effectus, positiuos esse priores natura negatiuis, quia illi fiunt per se, & isti quasi per accidens, atque etiam isti illis mediis. Vt introductio formæ, informatio eius, & expulsio formæ oppositæ: sed cùm fiat ab agēte circa passum, vtrūque respiciunt, & in ordine ad vtrumque considerari debēt, & vt considerantur in ordine ad vnum, & alterum suis propriis nominibus significantur, quia diuersas rationes formales, & diuersum genus causæ dicūt. Gratia exempli: generatio, vt est ab efficienti, significatur nomine introductionis formæ, & vnionis cum materia, corruptio verò nomine expulsionis, aut dissolutionis eiusdem vnionis cum eadem materia: & introductio, atque vnio cùm sint effectus positiui, priores sunt expulsione, & dissolutione. Sed eadē introductio formæ, & eadem vnio eius cum materia, vt respiciunt passum, nempe materiam, aliis nominibus significātur, quia diuersam rationem formalem dicunt: cùm aliud genus causæ significent: & introductio formæ vocatur consecutio eius à materia, vel receptio, (si propriū effectum materialis causæ velimus significare) vt autem cōsiderantur in ordine causæ efficientis, & materialis, non possunt comparari: & si comparentur nō erit bona argumentatio à prioritate alicuius in vno genere consideratæ ad prioritatem, vel posterioritatē alterius consideratæ in genere alio. Cuius ratio est manifesta, quia diuersa genera causarum, vt talia sunt, nō possunt simpliciter comparari, nisi quatenus ad inuicem possunt mutuam causalitatem inter sese exercere, vt vidimus 2. lib. Physic. quæ tamen comparatio non pertinet

104 ad præsentem considerationem. Ex his ergo patet non esse bonam

bonam illam consequẽtiam, purgatio materiæ à forma opposita fit ab agente per introductionem nouæ; aut per informationẽ eius: ergo est effectus huius, quare non potest esse prior: procedit enim à genere causæ materialis, quod dicit purgatio materiæ, ad genus causę efficiẽtis, quod dicit introductio formæ: licet enim re ipsa ab efficiente procedat vtrumque. Sed sub his nominibus non comparatur vtrumque ad causam efficientem, sed sola introductio: purgatio vero solum ad materialem: quare nõ est comparabilis cum introductione formæ, neque cum expulsione oppositæ in ordine causæ efficientis contentis, sed solum cum consecutione, vel receptione formę contẽtis in eodem ordine materialis causæ, in quo probatum est purgationem vel expeditionem materiæ esse priorem natura, & ex consequenti corruptionem, vt se tenet ex parte materiæ, priorem esse generatione, hoc est, receptione formæ: quãuis in ordine efficientis sit natura posterior actiua expulsio, quam actiua introductio.

Primum argumentum alterius opinionis concedendũ est; nam solum colligit, quod expulsio formæ præcedentis sit posterior introductione formæ sequentis, & hoc verum est, quia introductio, & expulsio se tenent ex parte agentis, & expulsio fit ab agente per introductionẽ alterius formę. Ex quo solum sequitur, quod corruptio, vt se tenẽs ex parte agentis, dicensque expulsionem, sit posterior generatione, vt dicit introductionem formæ: sed eadẽ generatio, & corruptio, vt se tenent ex parte materiæ, opposito modo ordinantur, quia generatio ex parte materiæ dicit consecutionem formæ, vel receptionẽ eius; corruptio vero purgationem eiusdem materiæ ab opposita forma impediente; purgatio vero à forma opposita, quia est emundatio materiæ pertinens ad potentiam & aptitudinem eius, per quam recipit formam; & quædã dispositio eius prior est in hoc ordine materialis causæ, quàm cõsecutio, vel receptio eiusdem formæ, quia non intelligitur recipere formam, nisi materia purgata, mundata, expedita, atq; disposita. Et eodem prorsus modo soluitur argumentum, quod probat prioritatem generationis respectu corruptionis in eodem ordine efficientis causæ: cum tamen in ordine causæ materialis sit posterior, vt probatũ est. Nec argui potest à prioritate eiusdem in ordine efficientis causæ ad prioritatẽ in ordine causæ materialis; quia licet generatio, & corruptio secundum rem sint effectus causæ efficientis, & generatio prior corruptione in eodem genere: sed non solùm respiciunt causam efficientem, licet ab ea sola fiant, sed etiam causam materialem, circa quam

Quid sit alteratio.

SEd 3. acceptio satis propria est, & omnem, ac solam alterationem Physicam comprehendit: ideo secundum eam definienda erit hoc loco alteratio, vt intelligamus quid sit, eamque à generatione distinguamus. Talis vero definitio eius assignari potest. *Alteratio est motus Physicus, qui inter contrarias qualitates versatur.* In qua motus Physicus ponitur pro genere, quia in eo conuenit alteratio cum augmentatione, & aliis mutationibus Physicis, à quibus per cæteras particulas distinguitur, & primo à mutationibus instantaneis, aut etiã successiuis, quæ non versantur inter contrarios terminos, sed cõtradictoriè, vel priuatiuè tantũ oppositos: alteratio verò eo ipso, quod versatur inter qualitates cõtrarias, versatur inter terminos positiuos, quia vera contrarietas inter extrema positiua solum reperitur. Distinguitur etiã à cæteris motibus successiuis, qui versantur suo modo inter contrarios, & positiuos terminos ex eo, quod ad qualitatem tẽdit tanquam ad terminũ ad quem: alij vero motus ad quantitatem, vel vbi; nam vnitas, atque distinctio specifica motus à solo termino ad quem sumitur, ab vtroque verò, nempè à quo, & ad quem, sumitur distinctio quasi generica, quia motus illi, qui inter terminum à quo, & ad quem positiuos versantur, genere distinguuntur ab aliis, qui versantur inter priuatiuè, aut contradictoriè oppositos, qui nomine mutationum significari solent.

Quomodo distinguatur alteratio à generatione.

107 PRæter vniuersalem modum distinguendi alterationem à mutationibus instantaneis, quæ versantur inter terminos contradictoriè, vel priuatiuè oppositos, inter quos numeratur generatio, & corruptio substantialis, specialiter nunc distinguenda est ab eisdem. Et licet in multis differat, tria sunt præcipua, quæ ex principiis Aristot. manifestè colliguntur. Prima differentia essentialis est ex parte terminorũ ad quos tẽdunt; nam generatio terminatur per se ad substantiam, alteratio ad qualitatem; ex qua sequitur alia ei proxima; nã cum substantia per se careat latitudine graduali, & in indiuisibili cõsistat, per se petit simul, aut in instanti fieri; & non nisi per accidens successiuè fieri potest: qualitas vero habens per se contrarium petit ex opposito fieri successiuè; & ita alteratio secundum propriam naturam facta successiuus motus est; & licet possit fieri in instanti per potentiam Dei absolutam, vt 5. lib. Phys. ostendi

ostendimus, quia in momento potest Deus totam resistētiam contrarij vincere; hoc non tollit primum, quia considerata natura contrariarū qualitatum, & virtute naturali earum, per quam resistentia vnius vincēda est ad introductionem alterius in eodem subiecto, non potest in momento, sed paulatim vinci, & ex consequenti, nec potest alteratio simul, aut in instanti fieri, sed successionem postulat. Tertia differētia sequitur etiā ex prima, & sumitur in ordine ad subiectum, nam si alteratio per se tendit ad qualitatem, generatio verò mutatio est circa substantiam, sequitur subiectum huius materiam solam esse debere, quia forma de nouo fit, atque etiam substantiale compositum, & sola materia potest mutari ab vna forma substantiali in alteram. Alteratio verò mutationem dicit circa solam qualitatem, non circa substātiam rei, quam præsupponit permanentem sub vtroque termino à quo, & ad quem; & ideo subiectum alterationis non est materia nuda, sed compositum substantiale, vel saltem materia informata substantiali forma iuxta diuersas opiniones, de quibus inferius disputabitur. Omitto minores alias differentias ab aliis explicatas, quia tres istæ sunt præcipuæ.

BREVE DVBIVM.

An si impossibilis esset generatio; impossibilis quoque alteratio censeretur?

DVbium hoc pertinet ad connexionem alterationis cum generatione substantiali, an adeo naturalis sit, vt si generatio esset naturaliter impossibilis, censeretur etiam impossibilis alteratio, vel adhuc possibilis foret. Desumpsit verò occasionem ex Aristot. cap. 1. huius lib. text. 1. vbi ita naturaliter esse connexam alterationem cum generatione docet, vt impossibilis hæc censeretur, si illa non posset dari in rerum natura, his verbis. *Quapropter, si non sit possibile ex igne fieri aquam, neque ex aqua terram, neque ex albo nigrum, neque ex molli durum, eadem autem ratio, & de aliis, hoc autem erat alteratio.* Sed ex alia parte videtur non habere necessariam connexionem cum alteratione, quia alteratio non versatur circa substantiā, sed eam præsupponit; & alteram, aut alteratam facit secundum qualitatem: ergo licet nunquam generaretur de nouo substātia, posset alterari, sicut videmus suo modo alterari corpora cœlestia per illuminationem, licet non sint generabilia. 102

Quid sit alteratio.

SEd 3. acceptio satis propria est, & omnem, ac solam alterationem Physicam comprehendit: ideo secundum eam definienda erit hoc loco alteratio, vt intelligamus quid sit, eamque à generatione distinguamus. Talis vero definitio eius assignari potest. *Alteratio est motus Physicus, qui inter contrarias qualitates versatur.* In qua motus Physicus ponitur pro genere, quia in eo conuenit alteratio cum augmentatione, & aliis mutationibus Physicis, à quibus per cæteras particulas distinguitur, & primo à mutationibus instantaneis, aut etiã successiuis, quæ non versantur inter contrarios terminos, sed cõtradictoriè, vel priuatiuè tantũ oppositos: alteratio verò eo ipso, quod versatur inter qualitates cõtrarias, versatur inter terminos positiuos, quia vera contrarietas inter extrema positiua solum reperitur. Distinguitur etiã à cæteris motibus successiuis, qui versantur suo modo inter contrarios, & positiuos terminos ex eo, quod ad qualitatem tẽdit tanquam ad terminũ ad quem: alij vero motus ad quantitatem, vel vbi; nam vnitas, atque distinctio specifica motus à solo termino ad quem sumitur, ab vtroque verò, nempè à quo, & ad quem, sumitur distinctio quasi generica, quia motus illi, qui inter terminum à quo, & ad quem positiuos versantur, genere distinguuntur ab aliis, qui versantur inter priuatiuè, aut contradictoriè oppositos, qui nomine mutationum significari solent.

Quomodo distinguatur alteratio à generatione.

107 PRæter vniuersalem modum distinguendi alterationem à mutationibus instantaneis, quæ versantur inter terminos contradictoriè, vel priuatiuè oppositos, inter quos numeratur generatio, & corruptio substantialis, specialiter nunc distinguenda est ab eisdem. Et licet in multis differat, tria sunt præcipua, quæ ex principiis Aristot. manifestè colliguntur. Prima differentia essentialis est ex parte terminorũ ad quos tẽdunt; nam generatio terminatur per se ad substantiam, alteratio ad qualitatem; ex qua sequitur alia ei proxima; nã cum substantia per se careat latitudine graduali, & in indiuisibili cõsistat, per se petit simul, aut in instanti fieri; & non nisi per accidens successiuè fieri potest: qualitas vero habens per se contrarium petit ex opposito fieri successiuè; & ita alteratio secundum propriam naturam facta successiuus motus est; & licet possit fieri in instanti per potentiam Dei absolutam, vt 5. lib. Phys. ostendi

ostendimus, quia in momento potest Deus totam resistētiam contrarij vincere; hoc non tollit primum, quia considerata natura contrariarũ qualitatum, & virtute naturali earum, per quam resistentia vnius vincēda est ad introductionem alterius in eodem subiecto, non potest in momento, sed paulatim vinci, & ex consequenti, nec potest alteratio simul, aut in instanti fieri, sed successionem postulat. Tertia differētia sequitur etiã ex prima, & sumitur in ordine ad subiectum, nam si alteratio per se tendit ad qualitatem; generatio verò mutatio est circa substantiam, sequitur subiectum huius materiam solam esse debere, quia forma de nouo fit, atque etiam substantiale compositum, & sola materia potest mutari ab vna forma substantiali in alteram. Alteratio verò mutationem dicit circa solam qualitatem, non circa substātiam rei, quam præsupponit permanentem sub vtroque termino à quo, & ad quem; & ideo subiectum alterationis non est materia nuda, sed compositum substantiale, vel saltem materia informata substantiali forma iuxta diuersas opiniones, de quibus inferius disputabitur. Omitto minores alias differentias ab aliis explicatas, quia tres istæ sunt præcipuæ.

BREVE DVBIVM.

An si impossibilis esset generatio; impossibilis quoque alteratio censeretur?

DVbium hoc pertinet ad connexionem alterationis cum generatione substantiali, an adeo naturalis sit, vt si generatio esset naturaliter impossibilis, censeretur etiam impossibilis alteratio, vel adhuc possibilis foret. Desumpsit verò occasionem ex Aristot. cap. 1. huius lib. text. 1. vbi ita naturaliter esse connexam alterationem cum generatione docet, vt impossibilis hæc censeretur, si illa non posset dari in rerum natura, his verbis. *Quapropter, si non sit possibile ex igne fieri aquam, neque ex aqua terram, neque ex albo nigrum, neque ex molli durum, eadem autem ratio, & de aliis, hoc autem erat alteratio.* Sed ex alia parte videtur non habere necessariam connexionem cum alteratione, quia alteratio non versatur circa substantiã, sed eam præsupponit; & alteram, aut alteratam facit secundum qualitatem: ergo licet nunquam generaretur de nouo substātia, posset alterari, sicut videmus suo modo alterari corpora cœlestia per illuminationem, licet non sint generabilia. 102

Quid sit alteratio.

SEd 3. acceptio satis propria est, & omnem, ac solam alterationem Physicam comprehendit: ideo secundum eam definienda erit hoc loco alteratio, vt intelligamus quid sit, eamque à generatione distinguamus. Talis vero definitio eius assignari potest. *Alteratio est motus Physicus, qui inter contrarias qualitates versatur.* In qua motus Physicus ponitur pro genere, quia in eo conuenit alteratio cum augmentatione, & aliis mutationibus Physicis, à quibus per cæteras particulas distinguitur, & primo à mutationibus instantaneis, aut etiã successiuis, quæ non versantur inter contrarios terminos, sed cõtradictoriè, vel priuatiuè tantũ oppositos: alteratio verò eo ipso, quod versatur inter qualitates cõtrarias, versatur inter terminos positiuos, quia vera contrarietas inter extrema positiua solum reperitur. Distinguitur etiã à cæteris motibus successiuis, qui versantur suo modo inter contrarios, & positiuos terminos ex eo, quod ad qualitatem tẽdit tanquam ad terminũ ad quem: alij vero motus ad quantitatem, vel vbi; nam vnitas, atque distinctio specifica motus à solo termino ad quem sumitur, ab vtroque verò, nempè à quo, & ad quem, sumitur distinctio quasi generica, quia motus illi, qui inter terminum à quo, & ad quem positiuos versantur, genere distinguuntur ab aliis, qui versantur inter priuatiuè, aut contradictoriè oppositos, qui nomine mutationum significari solent.

Quomodo distinguatur alteratio à generatione.

107 PRæter vniuersalem modum distinguendi alterationem à mutationibus instantaneis, quæ versantur inter terminos contradictoriè, vel priuatiuè oppositos, inter quos numeratur generatio, & corruptio substantialis, specialiter nunc distinguenda est ab eisdem. Et licet in multis differat, tria sunt præcipua, quæ ex principiis Aristot. manifestè colliguntur. Prima differentia essentialis est ex parte terminorũ ad quos tẽdunt; nam generatio terminatur per se ad substantiam, alteratio ad qualitatem; ex qua sequitur alia ei proxima; nã cum substantia per se careat latitudine graduali, & in indiuisibili cõsistat, per se petit simul, aut in instanti fieri; & non nisi per accidens successiuè fieri potest: qualitas vero habens per se contrarium petit ex opposito fieri successiuè; & ita alteratio secundum propriam naturam facta successiuus motus est; & licet possit fieri in instanti per potentiam Dei absolutam, vt 5. lib. Phys. ostendi

ostendimus, quia in momento potest Deus totam resistētiam contrarij vincere; hoc non tollit primum, quia considerata natura contrariarū qualitatum, & virtute naturali earum, per quam resistentia vnius vincēda est ad introductionem alterius in eodem subiecto, non potest in momento, sed paulatim vinci, & ex consequenti, nec potest alteratio simul, aut in instanti fieri, sed successionem postulat. Tertia differētia sequitur etiā ex prima, & sumitur in ordine ad subiectum, nam si alteratio per se tendit ad qualitatem; generatio verò mutatio est circa substantiam, sequitur subiectum huius materiam solam esse debere, quia forma de nouo fit, atque etiam substantiale compositum, & sola materia potest mutari ab vna forma substantiali in alteram. Alteratio verò mutationem dicit circa solam qualitatem, non circa substātiam rei, quam præsupponit permanentem sub vtroque termino à quo, & ad quem; & ideo subiectum alterationis non est materia nuda, sed compositum substantiale, vel saltem materia informata substantiali forma iuxta diuersas opiniones, de quibus inferius disputabitur. Omitto minores alias differentias ab aliis explicatas, quia tres istæ sunt præcipuæ.

BREVE DVBIVM.

An si impossibilis esset generatio; impossibilis quoque alteratio censeretur?

DVbium hoc pertinet ad connexionem alterationis cum generatione substantiali, an adeo naturalis sit, vt si generatio esset naturaliter impossibilis, censeretur etiam impossibilis alteratio, vel adhuc possibilis foret. Desumpsit verò occasionem ex Aristot. cap. 1. huius lib. text. 1. vbi ita naturaliter esse connexam alterationem cum generatione docet, vt impossibilis hæc censeretur, si illa non posset dari in rerum natura, his verbis. *Quapropter, si non sit possibile ex igne fieri aquam, neque ex aqua terram, neque ex albo nigrum, neque ex molli durum, eadem autem ratio, & de aliis, hoc autem erat alteratio.* Sed ex alia parte videtur non habere necessariam connexionem cum alteratione, quia alteratio non versatur circa substantiā, sed eam præsupponit; & alteram, aut alteratam facit secundum qualitatem: ergo licet nunquam generaretur de nouo substātia, posset alterari, sicut videmus suo modo alterari corpora cœlestia per illuminationem, licet non sint generabilia. 102

Quid sit alteratio.

SEd 3. acceptio satis propria est, & omnem, ac solam alterationem Physicam comprehendit: ideo secundum eam definienda erit hoc loco alteratio, vt intelligamus quid sit, eamque à generatione distinguamus. Talis vero definitio eius assignari potest. *Alteratio est motus Physicus, qui inter contrarias qualitates versatur.* In qua motus Physicus ponitur pro genere, quia in eo conuenit alteratio cum augmentatione, & aliis mutationibus Physicis, à quibus per cæteras particulas distinguitur, & primo à mutationibus instantaneis, aut etiã successiuis, quæ non versantur inter contrarios terminos, sed cõtradictoriè, vel priuatiuè tantũ oppositos: alteratio verò eo ipso, quod versatur inter qualitates cõtrarias, versatur inter terminos positiuos, quia vera contrarietas inter extrema positiua solum reperitur. Distinguitur etiã à cæteris motibus successiuis, qui versantur suo modo inter contrarios, & positiuos terminos ex eo, quod ad qualitatem tẽdit tanquam ad terminũ ad quem: alij vero motus ad quantitatem, vel vbi; nam vnitas, atque distinctio specifica motus à solo termino ad quem sumitur, ab vtroque verò, nempè à quo, & ad quem, sumitur distinctio quasi generica, quia motus illi, qui inter terminum à quo, & ad quem positiuos versantur, genere distinguuntur ab aliis, qui versantur inter priuatiuè, aut contradictoriè oppositos, qui nomine mutationum significari solent.

Quomodo distinguatur alteratio à generatione.

107 PRæter vniuersalem modum distinguendi alterationem à mutationibus instantaneis, quæ versantur inter terminos contradictoriè, vel priuatiuè oppositos, inter quos numerãtur generatio, & corruptio substantialis, specialiter nunc distinguenda est ab eisdem. Et licet in multis differat, tria sunt præcipua, quæ ex principiis Aristot. manifestè colliguntur. Prima differentia essentialis est ex parte terminorũ ad quos tẽdunt; nam generatio terminatur per se ad substantiam, alteratio ad qualitatem; ex qua sequitur alia ei proxima; nã cum substantia per se careat latitudine graduali, & in indiuisibili cõsistat, per se petit simul, aut in instanti fieri; & non nisi per accidens successiuè fieri potest: qualitas vero habens per se contrarium petit ex opposito fieri successiuè; & ita alteratio secundum propriam naturam facta successiuus motus est; & licet possit fieri in instanti per potentiam Dei absolutam, vt 5. lib. Phys. ostendi

ostendimus, quia in momento potest Deus totam resistétiam contrarij vincere; hoc non tollit primum, quia considerata natura contrariarū qualitatum,& virtute naturali earum,per quam resistentia vnius vinceda est ad introductionem alterius in eodem subiecto, non potest in momento,sed paulatim vinci,& ex consequenti,nec potest alteratio simul, aut in instanti fieri,sed successionem postulat. Tertia differétia sequitur etiã ex prima,& sumitur in ordine ad subiectum, nam si alteratio per se tendit ad qualitatem, generatio verò mutatio est circa substantiam, sequitur subiectum huius materiam solam esse debere,quia forma de nouo fit,atque etiam substantiale compositum, & sola materia potest mutari ab vna forma substantiali in alteram. Alteratio verò mutationem dicit circa solam qualitatem,non circa substãtiam rei, quam præsupponit permanentem sub vtroque termino à quo, & ad quem; & ideo subiectum alterationis non est materia nuda,sed compositum substantiale, vel saltem materia informata substantiali forma iuxta diuersas opiniones, de quibus inferius disputabitur. Omitto minores alias differentias ab aliis explicatas, quia tres istæ sunt præcipuæ.

BREVE DVBIVM.

An si impossibilis esset generatio; impossibilis quoque alteratio censeretur?

DVbium hoc pertinet ad connexionem alterationis cum generatione substantiali,an adeo naturalis sit,vt si generatio esset naturaliter impossibilis, censeretur etiam impossibilis alteratio, vel adhuc possibilis foret. Desumpsit verò occasionem ex Aristot.cap.1.huius lib.text.1. vbi ita naturaliter esse connexam alterationem cum generatione docet, vt impossibilis hæc censeretur, si illa non posset dari in rerum natura,his verbis. *Quapropter,si non sit possibile ex igne fieri aquam, neque ex aqua terram, neque ex albo nigrum, neque ex molli durum,eadem autem ratio, & de aliis, hoc autem erat alteratio.* Sed ex alia parte videtur non habere necessariam connexionem cum alteratione,quia alteratio non versatur circa substantiã, sed eam præsupponit;& alteram,aut alteratam facit secundum qualitatem:ergo licet nunquam generaretur de nouo substãtia, posset alterari, sicut videmus suo modo alterari corpora cœlestia per illuminationem,licet non sint generabilia. 102

Tertio, quia materia in hoc ordine prius intelligitur omnino apta ad recipiendam formam, quam actu eam recipiẽs: sed non intelligitur omnino apta naturaliter, nisi intelligatur purgata ab impedimentis, vel expedita ab eis, quã purgationem, & expeditionem dicit corruptio, vt se tenet ex parte eiusdem materiæ: ergo hoc modo sumpta prior natura est receptione formæ, quam dicit generatio sumpta eodem modo.

Si autem dicatur pro alia opinione: purgatio materiæ, aut expeditio eius ab impedimento formæ oppositæ fit per informationem, vel receptionẽ formæ: ergo illa est effectus huius: quare repugnat priorem esse, sed omnibus modis erit posterior. Probatur cõsequentia, quia effectus non potest esse prior sua causa vllo genere prioritatis. Neganda est consequentia, quia de vno genere causæ transit ad aliud. Et ideò nõ est bona: concedimus enim totũ, quod in materia fit, dum res vna generatur, & alia corrumpitur esse effectum causæ efficientis, & inter plures effectus, positiuos esse priores natura negatiuis, quia illi fiunt per se, & isti quasi per accidens, atque etiam isti illis mediis. Vt introductio formæ, informatio eius, & expulsio formæ oppositæ: sed cùm fiat ab agẽte circa passum, vtrũque respiciunt, & in ordine ad vtrumque considerati debẽt, & vt considerantur in ordine ad vnum, & alterum suis propriis nominibus significantur, quia diuersas rationes formales, & diuersũm genus causæ dicũt. Gratia exempli: generatio, vt est ab efficienti, significatur nomine introductionis formæ, & vnionis cum materia, corruptio verò nomine expulsionis, aut dissolutionis eiusdem vnionis cum eadem materia: & introductio, atque vnio cùm sint effectus positiui, priores sunt expulsione, & dissolutione. Sed eadẽ introductio formæ, & eadem vnio eius cum materia, vt respiciunt passum, nempe materiam, aliis nominibus significãtur, quia diuersam rationem formalem dicunt: cùm aliud genus causæ significent: & introductio formæ vocatur consecutio eius à materia, vel receptio, (si propriũ effectum materialis causæ velimus significare) vt autem cõsiderantur in ordine causæ efficientis, & materialis, non possunt comparari: & si comparentur nõ erit bona argumentatio à prioritate alicuius in vno genere consideratæ ad prioritatem, vel posterioritatẽ alterius consideratæ in genere alio. Cuius ratio est manifesta, quia diuersa genera causarum, vt talia sunt, nõ possunt simpliciter comparari, nisi quatenus ad inuicem possunt mutuam causalitatem inter sese exercere, vt vidimus 2. lib. Physic. quæ tamen comparatio non pertinet

104 ad præsentem considerationem. Ex his ergo patet non esse bonam

bonam illam consequētiam, purgatio materiæ à forma opposita fit ab agente per introductionem nouæ, aut per informationē eius: ergo est effectus huius, quare non potest esse prior: procedit enim à genere causæ materialis, quod dicit purgatio materiæ, ad genus causę efficiētis, quod dicit introductio formæ: licet enim re ipsa ab efficiente procedat vtrumque. Sed sub his nominibus non comparatur vtrumque ad causam efficientem, sed sola introductio: purgatio vero solum ad materialem: quare nō est comparabilis cum introductione formæ, neque cum expulsione oppositæ in ordine causæ efficientis contentis, sed solum cum consecutione, vel receptione formę contētis in eodem ordine materialis causæ, in quo probatum est purgationem vel expeditionem materiæ esse priorem natura, & ex consequenti corruptionem, vt se tenent ex parte materiæ, priorem esse generatione, hoc est, receptione formæ: quāuis in ordine efficientis sit natura posterior actiua expulsio, quam actiua introductio.

Primum argumentum alterius opinionis concedendū est; nam solum colligit, quod expulsio formæ præcedentis sit posterior introductione formæ sequentis, & hoc verum est, quia introductio, & expulsio se tenent ex parte agentis, & expulsio fit ab agente per introductionē alterius formę. Ex quo solum sequitur, quod corruptio, vt se tenēs ex parte agentis, dicensque expulsionem, sit posterior generatione, vt dicit introductionem formæ: sed eadē generatio, & corruptio, vt se tenent ex parte materiæ, opposito modo ordinantur, quia generatio ex parte materiæ dicit consecutionem formæ, vel receptionē eius; corruptio vero purgationem eiusdem materiæ ab opposita forma impediente; purgatio vero à forma opposita, quia est emundatio materiæ pertinens ad potentiam & aptitudinem eius, per quam recipit formam; & quædā dispositio eius prior est in hoc ordine materialis causæ, quàm cōsecutio, vel receptio eiusdem formæ, quia non intelligitur recipere formam, nisi materia purgata, mundata, expedita, atq; disposita. Et eodem prorsus modo soluitur argumentum, quod probat prioritatem generationis respectu corruptionis in eodem ordine efficientis causæ: cum tamen in ordine causæ materialis sit posterior, vt probatū est. Nec argui potest à prioritate eiusdem in ordine efficientis causæ ad prioritatē in ordine causæ materialis; quia licet generatio, & corruptio secundum rem sint effectus causæ efficientis, & generatio prior corruptione in eodem genere: sed non solum respiciunt causam efficientem, licet ab ea sola fiant, sed etiam causam materialem, circa

quam

quam fiunt. Et quæ in suo genere ad esse earum concurrit; vt autem respiciunt materiam, diuersam rationem formalem habent, & diuerso, immo opposito modo ordinantur, ita vt corruptio sit natura prior, vt probatum est.

BREVE DVBIVM.

An generatio, & corruptio distinguantur realiter à materia?

105 EX his, quæ diximus 3. lib. Phys. de distinctione reali motus à mobili, intelligitur solutio huius dubij, nam motus, vt ibi sumitur ab Aristotele, communis est ad mutationes instantaneas, etiã substantiales, quales sunt generatio, & corruptio: & motus successiuos, vt ex cõmuni sententia probauimus: sed probatum ibidẽ est vniuersaliter, quod motus distinguatur realiter à mobili, quia realiter potest ab eo separari vt euidenti experientia cõstat, qua videmus transeunte motu quocumque permanere subiectum, quod per eum mouebatur, aut mutabatur, ergo probatũ quoque erit, generationem, & corruptionem (quæ sunt mutationes quædam, & motus) distingui realiter à materia, a qua realiter separantur. Sed diuerso modo distinctionis realis, nam generatio cum sit mutatio positiua, distinguitur distinctione reali positiua; corruptio verò cum sit mutatio negatiua, solum distinguitur distinctione reali negatiua, sicut distingui potest negatio realis à natura reali positiua, vel res iam non existens à re actu existente.

TRACTATVS TERTIVS.

De alteratione.

QVÆSTIO I.

An sit, & quid sit alteratio, & quomodo distinguatur a generatione substantiali?

106 POstquam Aristoteles explicuit rationem generationis, & corruptionis substantialis, iam incipit agere de varijs generationibus accidentalibus, & primo de alteratione, de qua euident

euidenti experientia cõstat, quod sit in rerum natura; cum nõ solũ videamus, sed sensu tactus experiamur ex calefactionibus, & frigefactionibus alterari corpora. Sed vt cætera suo ordine explicemus, à nomine ipso alterationis incipiẽdum est, quod multas habet significationes, & iuxta illas alteratio ipsa diuersas acceptiones. Primo accipitur vniuersalissimè pro quacumque mutatione, per quã res alteratur, hoc est fit altera, nã vt Porphyrius docet in prædicabilibus, c. de differentia: sicut forma, seu differentia essentialis facit aliud, hoc est aliã substantiam; ita forma, seu differentia accidentalis facit alterum, vel alteratum; vnde alteratio hoc modo sumpta significat quamlibet mutationem accidentalem, quia per eam dicitur subiectum alterari, hoc est, fieri alterum, & comprehendit etiã augmentationem. Secundo modo accipitur minus vniuersaliter, pro mutatione secũdum qualitatem, quia qualitas magis propriè dicitur facere alterum, vel alteratũ, quàm reliqua accidentia. Sed neque acceptio ista propria est huius vocabuli, quia comprehendit quascumque alterationes improprias, per quas subiectum fit alterum: tales enim sunt non solùm intentionales, vt sensationes, sed etiam spirituales, vt intellectiones, & volitiones, quæ impropriè dicuntur alterationes, quia alteratio propriè sumpta disponit subiectum ad corruptionẽ, istæ verò illud potius perficiunt. Ideo accipitur tertio pro omni, & sola mutatione Physica, per quam producitur qualitas sensibilis habens contrarium; per hanc enim solam fit subiectum propriè alterum, vel alteratum, & quia in solis qualitatibus tertiæ speciei, quæ vocantur possibiles, reperitur propria contrarietas: ideo Aristoteles 7. lib. Phys. docuit propriam alterationem (quæ motus Physicus est) illam esse, quæ tendit ad qualitates tertiæ speciei. Et cum motus Physicus propriè acceptus ex propria natura sit successiuus, vt docuit etiam Aristoteles 5. lib. Phys. ideo alteratio propriè sumpta successionẽ postulat. Et tandem, quia qualitates habentes propriè contrarium, quædam sunt primæ, inter quas primò reperitur contrarietas, vt calor, frigiditas, humiditas, & siccitas: aliæ verò secundæ, quæ fiunt ex earum permixtione, vt albedo, nigredo, cæterique colores, qui per participationem primarum dicuntur habere contrarium, propterea vltimo, ac propriissimè potest sumi alteratio pro mutatione circa primas qualitates per quam propriissimè fit alterum, vel alteratum subiectum. Et hoc modo sumpta deseruit primò, & per se generationi substantiali; & ad eam tanquam ad finem ordinatur.

Quid

Quid sit alteratio.

SEd 3. acceptio satis propria est, & omnem, ac solam alterationem Physicam comprehendit: ideo secundum eam definienda erit hoc loco alteratio, vt intelligamus quid sit, eamque à generatione distinguamus. Talis vero definitio eius assignari potest. *Alteratio est motus Physicus, qui inter contrarias qualitates versatur.* In qua motus Physicus ponitur pro genere, quia in eo conuenit alteratio cum augmentatione, & aliis mutationibus Physicis, à quibus per cæteras particulas distinguitur, & primo à mutationibus instantaneis, aut etiã successiuis, quæ non versantur inter contrarios terminos, sed cõtradictoriè, vel priuatiuè tantũ oppositos: alteratio verò eo ipso, quod versatur inter qualitates cõtrarias, versatur inter terminos positiuos, quia vera contrarietas inter extrema positiua solum reperitur. Distinguitur etiã à cæteris motibus successiuis, qui versantur suo modo inter contrarios, & positiuos terminos ex eo, quod ad qualitatem tẽdit tanquam ad terminũ ad quem: alij vero motus ad quantitatem, vel vbi; nam vnitas, atque distinctio specifica motus à solo termino ad quem sumitur, ab vtroque verò, nempè à quo, & ad quem, sumitur distinctio quasi generica, quia motus illi, qui inter terminum à quo, & ad quem positiuos versantur, genere distinguuntur ab aliis, qui versantur inter priuatiuè, aut contradictoriè oppositos, qui nomine mutationum significari solent.

Quomodo distinguatur alteratio à generatione.

107 PRæter vniuersalem modum distinguendi alterationem à mutationibus instantaneis, quæ versantur inter terminos contradictoriè, vel priuatiuè oppositos, inter quos numeratur generatio, & corruptio substantialis, specialiter nunc distinguenda est ab eisdem. Et licet in multis differat, tria sunt præcipua, quæ ex principiis Aristot. manifestè colliguntur. Prima differentia essentialis est ex parte terminorũ ad quos tẽdunt; nam generatio terminatur per se ad substantiam, alteratio ad qualitatem; ex qua sequitur alia ei proxima; nã cum substantia per se careat latitudine graduali, & in indiuisibili cõsistat, per se petit simul, aut in instanti fieri; & non nisi per accidens successiuè fieri potest: qualitas vero habens per se contrarium petit ex opposito fieri successiuè; & ita alteratio secundum propriam naturam facta successiuus motus est; & licet possit fieri in instanti per potentiam Dei absolutam, vt 5. lib. Phys. ostendi

ostendimus, quia in momento potest Deus totam resistētiam contrarij vincere; hoc non tollit primum, quia considerata natura contrariarū qualitatum, & virtute naturali earum, per quam resistentia vnius vincēda est ad introductionem alterius in eodem subiecto, non potest in momento, sed paulatim vinci, & ex consequenti, nec potest alterario simul, aut in instanti fieri, sed successionem postulat. Tertia differētia sequitur etiā ex prima, & sumitur in ordine ad subiectum, nam si alteratio per se tendit ad qualitatem; generatio verò mutatio est circa substantiam, sequitur subiectum huius materiam solam esse debere, quia forma de nouo fit, atque etiam substantiale compositum, & sola materia potest mutari ab vna forma substantiali in alteram. Alteratio verò mutationem dicit circa solām qualitatem, non circa substātiam rei, quam præsupponit permanentem sub vtroque termino à quo, & ad quem; & ideo subiectum alterationis non est materia nuda, sed compositum substantiale, vel saltem materia informata substantiali forma iuxta diuersas opiniones, de quibus inferius disputabitur. Omitto minores alias differentias ab aliis explicatas, quia tres istæ sunt præcipuæ.

BREVE DVBIVM.

An si impossibilis esset generatio; impossibilis quoque alteratio censeretur?

DVbium hoc pertinet ad connexionem alterationis cum generatione substantiali, an adeo naturalis sit, vt si generatio esset naturaliter impossibilis, censeretur etiam impossibilis alteratio, vel adhuc possibilis foret. Desumpsit verò occasionem ex Aristot. cap. 1. huius lib. text. 1. vbi ita naturaliter esse connexam alterationem cum generatione docet, vt impossibilis hæc censeretur, si illa non posset dari in rerum natura, his verbis. *Quapropter, si non sit possibile ex igne fieri aquam, neque ex aqua terram, neque ex albo nigrum, neque ex molli durum, eadem autem ratio, & de aliis, hoc autem erat alteratio.* Sed ex alia parte videtur non habere necessariam connexionem cum alteratione, quia alteratio non versatur circa substantiā, sed eam præsupponit; & alteram, aut alteratam facit secundum qualitatem: ergo licet nunquam generaretur de nouo substātia, posset alterari, sicut videmus suo modo alterari corpora cœlestia per illuminationem, licet non sint generabilia. 108

Dicendum tamen est, alterationem propriã, de qua loquimur, & quam definiuimus, naturalem connexionem habere cum generatione substantiali, & ideo si hæc esset impossibilis naturaliter, etiam esset impossibilis naturaliter alteratio. Probatur hac ratione: alteratio propria est motus Physicus, qui versatur inter qualitates propriè contrarias: ergo sua natura disponit subiectũ ad corruptionẽ, ad differentiã alterationis impropriæ, quæ potius perficit subiectum, vt sensatio, intellectio, illuminatio, sed non corrumpitur vna substantia, nisi vt generetur altera, quia natura non intẽdit per se primo corruptionem, sed solum propter generationem: ergo de primo ad vltimum alteratio ordinatur naturaliter ad generationẽ: quare si hæc non esset possibilis, nec alteratio naturaliter censeretur possibilis, nam deficiente fine, naturaliter quoque deficit medium ex se ad illum ordinatum.

109 Testimonium autem Aristotelis, licet sit pro nostra sententia adductum, lõgè diuersum habet sensum, vt ex contextu facilè potest intelligi. Loquitur enim aduersus Empedoclẽ duo asserentem: primum, nunquã posse transmutari vnum elementum in aliud, nec ideo vnum ex alio generari. Secũdum, qualitates elementorum tam primas, quam secũdas, vt calor, frigiditas, humiditas, & siccitas, durities, mollitudo, & similes, esse proprias passiones eorundem elementorũ. Quo supposito euidenter sequitur non posse secundum easdem qualitates transmutari, quia impossibile est transmutationem fieri secundum proprias passiones, si non potest fieri secundum substantiam, quam naturaliter sequuntur: & cum transmutatio secundum illas qualitates verè sit alteratio, infert Aristoteles, quod sicut non est possibilis genetatio substantialis apud Empedoclẽ; ita non est possibilis mutatio secundũ qualitates apud ipsum, quę cum re vera sit alteratio, hæc etiã erat apud ipsum impossibilis. Quid sit autem sentiendum de connexione naturali veræ generationis, & veræ alterationis secundum se, in eo loco non docet, ex aliis verò eius principiis deduci potest quod asserimus, nempe connexionem naturalem habere hanc cum illa, & ita, si impossibilis esset naturaliter generatio, impossibilis quoque censenda esset naturaliter alteratio.

Probatur secũdò, quia si impossibilis esset naturaliter generatio, impossibilis etiã esset naturaliter corruptio, quę non intenditur per se primo à natura, sed secundario, in quantũ consequitur necessario generationẽ: ergo sublata generatione naturaliter aufertur corruptio. Quare sequitur hãc esse naturaliter impossibilem, si impossibilis esset naturaliter generatio.

Sed

Sed quid dicendũ secundum potentiã Dei absolutam? Respondeo etiã hoc modo esse verum, quod si impossibilis esset generatio secundũ hanc potentiã, impossibilis quoq; esset alterátio propria, de qua loquimur. Probatur hoc argum. quia si implicaret cõtradictionẽ dari generationẽ in rerũ natura, etiã implicaret dari corruptionẽ. Probatur euidenter ex corporib. cœlestibus, quibus, supposito ꝙ repugnat omnino generari, eodẽ modo repugnat corrũpi: & vniuersaliter loquẽdo, si repugnaret materiã mutari à priuatione formæ ad eãdẽ formã, (quod intrinsecũ est generationi substautiali) etiã repugnaret mutari à forma substãtiali ad priuationem eius, (quod est intrinsecum corruptioni substãtiali.) Probatur paritas rationis, quia eo ipso, quod posset mutari materia à forma ad priuationẽ eius, possibilis foret priuatio formæ in materia; sed priuatio dicit negationẽ cum aptitudine; ergo possibilis esset aptitudo in materia ad recipiendã aliam formam. Et ex aptitudine infertur euidẽter, posse eam recipere, & consequenter mutari ad illam ex priuatione, quam mutationẽ patet esse generationẽ; ergo possibilitas corruptionis infert necessariò possibilitatem generationis; quare si impossibilis foret generatio, etiam foret impossibilis corruptio. Ex quo etiam infertur necessariò impossibilitas alterationis, quod sic probo. Propria alteratio essentialiter habet quod inter qualitates positiuè contrarias versetur, in quo distinguitur à mutationibus, quæ versantur inter terminos priuatiuè oppositos, quales sunt generatio, corruptio, illuminatio; sed qualitates cõtrariæ ab intrinseco habẽt, posse ab eodẽ subiecto mutuo se expellere, & mutua expulsio dicit intrinsecũ ordinẽ ad expulsionẽ formæ substantialis saltẽ possibilẽ; quam patet esse substantialẽ corruptionem: ergo si hæc implicaret contradictionem, etiã implicaret alteratio propria. Quod probatur secũdo à posteriori, in corporibus cœlestibus, quæ supposito quod sint ingenerabilia, & incorruptibilia, non habent capacitatem recipiẽdi accidentia propriè cõtraria, vt calorẽ, & frigus: vnde nec possunt tangi, quia omnium qualitatum tangibilium incapacia sunt. Quod ita verum esse existimo, vt nec per potentiam Dei absolutã possint tangi, vel calorem, aut frigus recipere, quia capacitate omnimoda carent recipiendi talia accidentia, eó ferè modo, quo incapacia sunt recipiendi accidentia spiritualia: ex quo sequitur nec esse capacia alterationis propriæ ad talia accidentia contraria per se terminatæ; si ergo impossibiles forent omnibus modis generatio, & corruptio quorumlibet corporum, impossibilis esset omnino alteratio.

QVÆSTIO II.
An alteratio sit motus continuus?

110 Titulus quæstionis intelligitur de sola alteratione propria, quæ versatur inter qualitates contrarias, & disponit subiectũ ad corruptionẽ, qualis est calefactio, aut infrigidatio; non de impropria, quæ nec versatur inter cõtrarias qualitates, nec disponit subiectum ad corruptionem, qualis est illuminatio secũdum suam naturam accepta. Propria autem alteratio duplex est: vna vocatur extensio; alia intensio. Extẽsio dicitur illa, per quam extenditur qualitas per diuersas partes subiecti, vt dum calor, qui est in sola manu, se extendit ad brachium, & alias partes corporis. Intensio verò est alteratio, per quam perficitur qualitas circa eandem partem subiecti per additionem alicuius gradus noui, vel quia magis radiatur in eadem parte, vt si calor, qui est in digito, vel manu, in eodem digito, vel manu perficiatur. Quæstio autem intelligitur de vtraque alteratione tam extẽsionis, quam intensionis, de quibus quærit, an sint motus continui, hoc est, àn fiant per tempus continuum, in quo pars post partem extensionis, vel intensionis qualitatis acquiratur sine vlla interruptione.

Et prima opinio asserit vtramque alterationẽ esse successiuam, extensionem vero non esse vllo modo continuam, sed fieri in diuersis instantibus temporis per partes minimas subiecti; & cum instãtia temporis non sibi succedant immediatè, nec possint esse continua, sed inter quælibet duo medium sit tempus, non esse possibile, quod alteratio quoad extensionem fiat motu continuo, quamuis fiat successiuè, in quantum vnũ instans succedit post alterum. Itaque hoc modo fit alteratio quantum ad extensionem, vt dum ignis (exempli gratia) applicatur ligno, per aliquod tempus disponat minimam quandam partẽ eius, ita vt minor nec possit disponi, nec in ea introduci calor; in instanti autem terminatiuo illius temporis introducat calorem in eadem minima parte, non ita vt prius eum introducat in medietatem eius, sed simul, & absque successione in tota, & singulis eius partibus. Tempore autem sequenti disponat aliam partem minimam, & in instanti terminatiuo eiusdem temporis, simul etiam introducat in ea calorem, & sic de cæteris instantibus, in quibus fit extensio caloris per alias partes minimas, quousque extendatur ad totũ lignum, & hoc est fieri extensionem per minima, & non continuè, quia in partibus temporis intermediis non fit extensio

caloris,

caloris, sed disponitur minima pars subiecti, vt in instanti terminatiuo extendatur.

Eãdem vero alterationem quoad intensionem continuam esse docet hæc sententia, quia toto tempore medio inter instãtia, in quibus extenditur qualitas per partes minimas subiecti, intẽditur in eisdem partibus. Ita vt tempore immediato post primum instans, in quo producitur in prima parte subiecti, perficiatur in eadem vsque ad secundum instans extensionis ad secundam partem, in qua etiam intẽditur tempore statim sequenti, & cum tempus sit continuum, continuè etiam fit alteratio secundum intensionem. Hæc est opinio Ægidij 1. lib. de Generatione q. 16. quam videtur sequi Iandun. 8. lib. Phys. q. 8. probabitur autem simul cum sequenti. 111

Secunda opinio tenet alterationẽ non esse continuam vllo modo, hoc est, nec secundum extensionẽ, nec secundum intensionem, sed vtroque modo fieri per minima; & ideo vtroque modo discretè, ita vt sicut in tempore non extẽditur calor, sed quiescit mobile ab alteratione extensiua, & disponitur minima pars subiecti, vt in instãti terminatiuo eiusdem temporis per eam simul extẽdatur, ita in tempore disponitur eadem pars ad intensionem, & quiescit ab alteratione intensiua, & in eodem instãti terminatiuo simul intenditur calor in eadem parte. Ita Capreolus in 1. distinct. 7 q. 2. art. 2. Soncinas 8. lib. Metap. q. 22. Iauellus, & Ferra. 8. lib. Phys. q. 7. Probatur testimonio Aristotelis 8. lib. Phys. tex. 23 vbi de omni alteratione negat expressè, quod sit continua his verbis: *Dicere alterationem fieri continuè est aduersari valde manifestis.* Et lib. 6. tex. 58. vniuersaliter docet motus, qui versantur inter terminos contrarios non posse continuari, & ideo in 8. lib. text. 65. & 66. probat motus sursum, & deorsum eiusdem corporis necessariò interrumpi in puncto reflexionis; quia cum sint contrarij, non possunt continuari. Ex altera vero parte asserit 5 lib. Physicorum in principio, motum propriè dictum (qualis est alteratio) versari inter terminos contrarios, in quo distinguitur à generatione. Et ex vtroque sequitur alterationem à calido in frigidum, vel ab albo in nigrum non posse fieri continuè.

112 Probatur deinde ratione de vtraq; alteratione extensionis, & intensionis: primò, quia si vtraque sit motus continuus, sequitur in quolibet instanti continui temporis, in quo fit, extensam esse qualitatem ad nouam partem subiecti, & nouam partem, vel gradum intensionis esse productum: sed instantia cuiuslibet temporis sunt actu infinita; ergo verum erit, in

ſpatio horæ v.g. per quam fit extenſio, vel intenſio continuè, qualitatem eſſe extenſam, atque intenſam in infinitum, hoc eſt ad infinitas partes ſubiecti; & infinitas partes intenſionis habere, & æquales quidem, vel aliquotas, quia in quolibet inſtanti verum eſt extenſam eſſe qualitatem ad nouam partem ſubiecti, atque diſtinctam ab ea ad quam fuit intenſa in inſtāti præcedente, & diſtinctum gradum intenſionis habere ab eo, quem habuit in inſtanti præcedente, quæ cum falſa ſint, falſum erit, quod vtraque alteratio ſit continua.

Secundo, quia ſi tempore cōtinuo fit vtraque alteratio; vel in ſingulis inſtantibus eiuſdem temporis producitur aliquid extenſionis, atque intenſionis, vel nihil; ſi producitur aliquid, nō poteſt ſucceſſiuè, neque continuè produci, quia in inſtāti, nec ſucceſſio, neque continuitas eſſe poteſt: ergo quantum ad ea, quæ producuntur in inſtantibus, non poteſt eſſe alteratio continua: ſi vero nihil producitur in inſtātibus: ergo quieſcit in eis mobile, motuſque interrumpetur, & diſcontinuabitur.

Tertio, de ſolo motu intēſionis ſic probatur; quia qualitas contraria ſecundū omnes gradus intēſionis expellitur ſimul, aut in inſtanti a ſubiecto: ergo tota qualitas, per quam expellitur ſecundum omnes gradus intēſionis, ſimul introducitur in eodem ſubiecto; & ideo non per motum intenſionis ſucceſſiuum, vel continuum. Probatur antecedens, quia octo gradus frigoris, quos habet aqua, ſunt eiuſdem ſpeciei, atque etiam idem numero, & ex conſequenti ſunt prorſus eiuſdem rationis: ergo non eſt maior ratio ob quam vnus eorum prius expellatur, quàm alter; quare vel nullus expellitur, vel omnes ſimul: ſed expelluntur per introductionem caloris: ergo omnes etiam gradus caloris ſimul introducentur, & non ſucceſſiuè per motum continuum.

113 Tertia opinio aſſerit alterationem ſemper eſſe ſucceſſiuā, atque continuam, ſiue ſecundum extenſionem, ſiue ſecundum intenſionem accipiatur. Hæc eſt communis, quam ſequuntur omnes ferè interpretes Ariſtot. 5. & 6. lib. Phyſ. locis inferius citandis; atque etiam c. 4. huius lib. & eſt vera, & tenenda. nam primo colligitur euidenter ex principiis eiuſdē Ariſt. qui tria docet de motu. Primum eſt, motū propriè dictum, vt diſtinguitur à mutatione tres tātum habere ſpecies, nempe alterationem, augmentationē, & lationem. Ita habetur 5. lib. Phyſ. text. 18. his verbis: *Relinquitur ſecundum qualitatem, & quantitatem, & vbi, motum eſſe ſolum, &c.* Secundo docet omnem motum propriè dictum eſſe continuum, text. 39. his verbis: *Quoniam autem continuus omnis motus eſt, & ſimpliciter quidem vnum,*

vnum, & continuum esse, necesse est. Quod confirmat text. 41. vbi agens de vnitate numerica motus asserit, motum esse vnũ numero, si sit continuus; continuum verò esse, si fiat tempore cõtinuo, si autem interrumpatur tempus, & mobile quiescat, & post aliquod tempus moueatur, non esse iam eundem numero motum, sed alium numero distinctum. Ex quibus hoc argumentum euidens colligitur; omnis motus apud Aristotelem est continuus, & fit tempore continuo; sed alteratio tam secundum extensionẽ, quam secundum intensionem est propriè motus; ergo vtroque modo est continua. Tertiò asserit quod sicut in instantibus non est tẽpus, nec in punctis magnitudo, sed hæc, & illud habent partes diuisibiles in infinitũ, & neutrum componitur ex indiuisibilibus; ita etiam motus nõ est in istanti, neque cõponitur ex indiuisibilibus, sed ex partibus continuis, & diuisibilibus in infinitum, 5. lib. Phys. his verbis: *Eiusdem rationis est, & magnitudinem, & tempus, & motum ex indiuisibilibus componi, & diuidi in indiuisibilia, aut nullum.* Ex quo aliud argumentum non minus euidens colligitur aduersus primam, & secundam opinionem hoc modo: motus secundum Aristotelem non fit in instantibus temporis, sed in partibus eius continuis, neque componitur ex indiuisibilibus: sed alteratio tam secundum extensionem, quàm secundùm intensionem est verè, & propriè motus: ergo falsa est vtraque opinio, quæ asserit fieri in instantibus temporis, & non in partibus eius; fieri etiam modo indiuisibili per minima, ex quibus componitur.

114 Probatur deinde ratione vtramque opinionem esse falsam: primo, quia si agens approximatum passo in instãti producit minimum caloris, aut tempore statim sequenti agit, aut non: non agere repugnat, quia ab agente approximato naturaliter emanat actio: nec potest afferri alia ratio ad probandũ, quod in instanti producat minimum qualitatis, nisi quia virtutem agendi habet passo approximatam: qua ratione ergo dicitur agere in instãti, probatur euidentèr agere tempore statim sequenti: si vero agit; ergo aliquid producit circa passum; probatur euidenter consequentia, quia non potest dari actio sine termino producto, sed nihil potest producere præter qualitatem: ergo falsum est, quod in tempore non detur alteratio, quæ non est aliud, quam productio qualitatis Sed dicũt agere quidem tempore sequenti, & producere qualitatem, non tãdem circa quam versatur alteratio, sed aliam, quæ est quasi dispositio subiecti ad illam, vt si agens sit ignis, non producit tẽpore sequenti calorem, sed raritatem quandã disponentem

lignum ad recipiendum aliud minimum caloris in instãti terminatiuo eiusdem temporis. Hoc tamen falsum est,& argumento non satisfacit. Probo esse falsum, quia vel ignis simul producit vtramque qualitatem,nempe calorem,& raritatem; cùm per vtramque qualitatem in se existentẽ naturaliter operetur,vel si aliquam producit prius,hæc erit calor,quia fortior est calor ignis,& maioris actiuitatis ad agendum, quàm raritas;ergo prius producet calorem, quam raritatem in aqua. Et si dixeris ex parte sui verum esse, sed ex parte subiecti necesse est præcedere raritatem illud disponentem ad recipiendum calorem. Probatur hoc esse falsum,& contra experientiã,quia aqua inclusa in vase vitreo vndique clauso calefit à Sole, vel igne,& non rarefit,quia statim plenum vas confringeretur:ergo producitur calor per alterationẽ sine raritate præuia;quare falsum est,quod raritas sit dispositio necessaria ad calorem, & consequenter, quòd ignis tempore statim sequente producat raritatem disponentem, & non calorem. Quod verò non satisfaciat argumento,etiam si verum esset, raritatem in tempore producere,ita probo.Raritas est qualitas quædam,vt docet expressè Arist. multis locis, & concedit vtraque opinio, & est qualitas habens contrarium,nempe densitatem ; ergo productio raritatis est propria alteratio facta in tempore intermedio,& non in instãtibus, nec per minima modo indiuisibili:sed verè continua,sicut tẽpus,in quo fit.Hæc igitur solutio non solum argumentum non soluit,sed ex ea probatur falsam esse vtramque opinionem, quòd alteratio non sit continua.

115 Secunda ratio procedit de illuminatione, quæ licet non sit propria alteratio,quia lux non habet cõtrarium,nec per se sit successiua,hoc tamen habet per accidens,quia luminosum approximatur corpori opaco per motum localem successiuũ, vt patet in Sole illuminante hoc hemisphærium:ab ea itaque tale argumentum desumitur. Agens naturale quo propinquius est passo,fortius agit in ipsum : ergo quo Sol propinquior fit per motum localem huic hemisphærio, intensius illud illuminat: quod etiam est experientia notum , cum constet meridiano tempore intensius producere lumen, quã matutino:sed motus localis Solis est successiuus,& continuus, vt fatẽtur aduersarij: ergo approximatur agens passo motu successiuo, atque cõtinuo:vnde sequitur illuminationem esse successiuam,atq; continuã, & à fortiori alterationem propriam , quæ versatur inter qualitates contrarias,quia resistentia contrarij non potest in momento, aut simul superari, sed successiuè , & continuè. Nec potest vlla ratio probabilis afferri propter quam Sol approxi

approximatus aëri, cum non illuminet tempore intermedio, sed necessariò concedendum est agens naturale eo tempore, quo approximatum est passo, nihil in ipsum agere: cùm non habeat locum in illuminatione dispositio raritatis, ad eam minimè requisitam.

Ad primum testimonium Arist. hac distinctione respondeo, in duplici sensu potest dici motus continuus. Primus sensus est, quòd nunquam interrumpatur, sed sine principio, & fine tendat mobile, vel saltem à puncto in quo incipit, sine vlla interruptione temporis moueatur, atque etiam sine vllo termino, in quo quiescat. Secundus sensus est, quod licet motus nō semper duret, sed aliquando interrumpatur per quietem, eo tamen tempore, quo fit, continuè fiat, & non in instantibus temporis, sed in partibus eius continuis. Aristoteles ergo loco citato in argumento de solo primo modo continuitatis loquebatur intendens probare corpora non esse in cōtinuo motu, hoc est, non semper moueri, sed aliquando interrumpere motum aduersus quosdam antiquiores Philosophos; & in eodem sensu asseruit, quod qui dicit alterationem fieri cōtinuè, aduersatur valde manifestis; cùm experientia constet aliquando interrumpi. Quod verissimum est, sed non tollit esse continuam in secundo sensu, nam continuè fieri eo tempore, quo durat, omni motui propriè sumpto necessariò conuenit, vt idē met Aristoteles locis pro nostra sententia citatis expresè docet, in quibus eumdem sensum tenet, non primum.

116 Secundum testimonium nihil probat contra nostram sententiam, nam in omni motu à contrario in cōtrarium reperitur productio vnius qualitatis, & corruptio alterius, vt in calefactione productio caloris, & corruptio frigoris, quas dicimus esse continuas in se, non inter se, hoc est, quamlibet esse continuam per proprias partes aliquo modo copulatas, non tamē esse continuam cum alia; ita vt calefactio continuetur cum corruptione frigoris, hoc enim benè probatur repugnare ex verbis Aristotelis, in quibus non negatur propria continuatio cuiuslibet motus per suas partes, & indiuisibilia.

Ad primum argumentum negandum est, quod in instantibus temporis producantur partes qualitatis intēsionis, vel extensionis, quia sicut in instanti nō datur alteratio, nec motus, ita nec producitur pars qualitatis; sed licet non producatur pars in instanti, verum est in eo esse productam per partem motus praecedentem, & cum instantia sint actu infinita, videtur adhuc probare argumentum quòd infinita qualitas producatur secundum intensionem, & extensionem, si alteratio

continuè fiat in partibus temporis. Cui respondent Conimbr. c.4. huius lib. q.2.art.3. non fieri alterationem per partes proportionales, nam si per has fieret, tam intensio, quàm extensio procederet in infinitum: cùm partes proportionales qualitatatis productæ in infinitum procedant, & ita intenderetur, & remitteretur qualitas in infinitum, quod est falsum, sed fieri per partes aliquotas, quarum quælibet habet certam dimẽsionem, & omnino est extra aliam, vt in quantitate se habent palmi, vel digiti. Et cùm istæ partes, siue intensionis sint, siue extensionis, finitæ sint, quælibet alteratio est finita, & quælibet etiam qualitas finitam habet intensionem, & extensionẽ. Hæc tamen solutio nec omnino vera est, nec satisfacit argumento. Primum statim probabitur. Secundũ verò sic probo. Siue fiat per partes proportionales, siue aliquotas alteratio, necessariũ videtur, quod argumentum assumit; nempe in quolibet instãti temporis, quo durat, verum esse, quòd producta sit maior pars qualitatis intensionis, vel extensionis; nam licet in instanti nõ producatur pars qualitatis, producitur tamen in parte temporis, quam terminat, & ideo verum est, in instanti esse productam: ergo adhuc restat soluendum argumentum.

117 Pro cuius solutione notandum, intensionem, & extensionem qualitatis, immo etiam productionem cuiusuis termini motus fieri per partes proportionales, atque etiam per æquales, vel aliquotas, diuersa ratione, quia eodem modo diuiduntur tempus, in quo fit motus, qualitas per motum acquisita secundum partes intensionis, & extensionis, & motus ipse per quem acquiritur. Vnde sequitur, quod sicut in parte aliquota temporis, fit pars aliquota motus, & in parte proportionali pars etiam proportionalis, & ita per partem aliquotam motus in parte aliquota temporis facta producitur pars aliquota intensionis, vel extensionis qualitatis, & in parte proportionali producitur etiam proportionalis, vt si in dimidia hora producitur vnus gradus caloris, in quadrante producetur medietas eiusdem gradus, quod tamen non est accipiendum secundum omnimodam proportionem, cum motus non sit eiusdem velocitatis secundum omnes partes, vt per se est manifestum. Partes autem proportionales tam temporis, quam motus, & qualitatis productæ sunt actu infinitæ, sed includũtur in partibus aliquotis actu finitis, & cùm singulæ partes qualitatis aliquotæ, atque etiam omnes producantur tẽpore finito, & motu finito, non sequitur intensionem, & extensionem qualitatis procedere in infinitum, sed certum terminum habere, quo definiuntur, & certo etiam tempore absolui, ita

vt vlterius non procedant. Ad formam igitur argumenti dum dicitur in quolibet instāti temporis, in quo fit alteratio, plus qualitatis esse productum secundum intensionem, vel extensionem; distinguendum est, nam in quolibet instanti terminante partem aliquotam temporis, & motus, verum est, sed non in quolibet instanti terminante partem proportionalem; quia sicut in qualibet parte aliquota includūtur infinitę proportionales, quæ non faciunt eam maiorem, eodem modo includuntur infinita instantia, quibus terminantur, in quibus non est verum plus qualitatis esse acquisitū, quam in vno illo instanti terminatiuo eiusdem partis aliquotæ: & ideo non est bona illa consequentia; instantia temporis sunt infinita; ergo in toto tempore mensurante alterationem continuā erit qualitas intensa, vel extensa in infinitum, quia non est verum in quolibet instanti esse magis intensam, vel extensam, sed solum in instantibus terminantibus partes temporis aliquotas. Vnde finita semper intensio, atque extensio erit, cùm tempus sit actu finitum, atque etiam alteratio. Et ex his intelligitur non esse negandum, quod intensio, vel extensio fiat per partes proportionales, sed per has simul, ac per æquales fit modo explicato. Et nihilominus argumentum non probat, continuam esse non posse, vel per minima fieri in solis instantibus temporis.

Secundum argumētum copiosius soluendum est quæstione sequente, vbi de modo, quo alteratio fit continua disputabitur; nunc verò dicendum est in singulis instantibus temporis mensurantis alterationem aliquid qualitatis produci, non quod sit pars intensionis, vel extensionis eius, sed indiuisibile, quo continuantur partes, ex parte cuius non est propriè successiua alteratio; sed ratione partium eiusdem qualitatis, quæ producuntur in partibus temporis, & quæ continuantur per eadem indiuisibilia in instantibus producta, vt quæstione sequenti declarabitur.

Tertium argumentum tangit aliam quæstionem inferius disputandam, nempe, an gradus intensionis eiusdem qualitatis perfectione differant; & priores subordinentur posterioribus, vel omnes sint eiusdem perfectionis nullam habētes subordinationem naturalem. Et qui tenent primum, asserunt primum gradum ordine naturæ prius produci, ita vt non possit produci secundus, nisi eo præsupposito in subiecto. Et ex opposito octauum gradum prius expelli, deinde septimum, & ita vsq; ad primum. Alij verò alio modo respōdent sic distinguentes; gradus qualitatis, vel cōparantur ad virtutē secūdę causæ

in se

in se consideratæ, vel ad eandem, vt determinatam à causa prima, à qua determinatur ad hanc numero actionem, & hunc numero effectum producendum, & non alterum: si ergo considerentur gradus qualitatis primo modo, concedendum est nō esse maiorem rationem ob quam vnus gradus expellatur prius quàm alter; si verò considerentur secundo modo, ille prius expellitur, ad quem expellendum determinatur causa secunda à prima: & ideo non sequitur, quod omnes simul expelli debeāt, vel nullum, sed successiuè expelluntur omnes, & vnus post alterum, iuxta modum prædictæ determinationis: & hæc est vera solutio, vt quæstione sequente ostendetur.

QVÆSTIO III.

Quonam modo continuetur alteratio secundum extensionem, & intensionem?

119 PRæsupposito ex quæstione præcedenti, quòd alteratio secundum extensionem, & intensionem sit continua, inquiritur in præsenti modus, quo cōtinuetur. Et apud antiquiores interpretes Aristotelis nihil de tali modo continuationis reperitur, sed à solis recentioribus disputatur. Et quidem de extensione non est res adeò difficilis, quia cùm qualitas corporea extendatur per superficiem corporis: & superficies sit continua per propria indiuisibilia, nempe puncta, atq; lineas, facilè intelligitur partes extensionis eiusdem qualitatis continuari per indiuisibilia superficiei quasi per accidens, sicut per accidens extensa est, vel per propria indiuisibilia, quæ in indiuisibilibus eiusdem superficiei inhæreant; illo enim modo continuari dicunt, qui soli quantitati concedunt proprias partes, & indiuisibilia, substātiæ verò, & qualitatibus, nec partes, nec indiuisibilia; sed hæc, & illas à quantitate accipere, quia motus à termino accipit continuationem, & eodem modo ac ille continuatur. Sed de intensione res est difficilior, quia cùm fiat circa eandem partem subiecti, immo circa idem indiuisibile eius, valde difficile est continuationem ei tribuere, non enim possunt continuationem accipere partes intensionis qualitatis à partibus superficiei; cùm non fiat intēsio circa diuersas partes, sed circa eandem, in qua perficitur qualitas, & eodem modo non possunt continuari per indiuisibilia eiusdem superficiei: cùm fiat etiam circa idem indiuisibile, necesse est ergo proprias partes intensionis, propriáque indiuisibilia concedere

quali

qualitati, per quę cōtinuetur, & consequenter alterationi, per quam intenditur, sed adhuc hoc supposito difficile est continuationem ei tribuere.

Et prima opinio recentiorem asserit intensionem non continuari per propria indiuisibilia, quia vel illa non habet, (vt quidam eorū opinantur) vel etiāsi habeat, non potest propriè cōtinuari per illa, sed solum pes immediatā successionē, quam habet vna pars eius post aliam. Quod hoc argumento probāt. Impossibile est partes alicuius rei actu copulari termino communi, nisi actu existant, sed partes intensionis, cū sint successiuæ, non existūt in instanti: quod est propria mēsura indiuisibilium eiusdem intensionis: ergo non possunt per hæc indiuisibilia continuari. Probatur vtraque pars antecedentis simul: quia non potest indiuisibile realiter copulare partes, vt punctum partes lineæ, nisi vtramque actu, & realiter attingat, sed indiuisibile motus nō attingit actu, & realiter partem præcedentem, & subsequentem eiusdem motus; ergo nec potest eas actu, & realiter copulare, vel cōtinuare. Probatur minor, quia indiuisibile motus solum durat per instās, in quo iam non est pars præcedens, subsequens vero nondum est, ergo neutrā potest actu, & realiter attingere, neque cōtinuare. Probatur hæc vltima consequentia, quia non potest attingi reali, & Physico contactu, id quod actu non est. Et propter hoc idem argumētum vniuersaliter asserit hæc opinio successiua omnia, vt tempus, & motū non posse alio modo continuari, quàm per immediatam successionem partium, per quam aliquo modo dicuntur facere vnum tempus, & vnū motum. Hæc tamen sententia in principiis Aristotelis, & in vera Philosophia prorsus est improbabilis. Probatur primum, quia Aristoteles 5. libr. Phys. text. 39. & 40. tria asserit de continuatione motus. Primum, illos motus dumtaxat continuos esse, quorum vltima sunt vnum. Secūdum, idem esse quod motus sit vnus numero, atque continuus. Tertiū, illos motus, qui immediatè sibi succedunt, non esse continuos, sed contiguos, & consequenter se habere. Ex quibus sequitur primo falsam esse prædictam sententiam, quod partes motus, & temporis continuētur per solam immediatā successionem partium. Probatur, quia immediatè sibi succedentia consequenter se habent: ergo non sunt continua, sed contigua. Probatur consequētia, quia vel vltima eorum (si vltima habent) simul sunt, quod est definitio contiguorum, vel consequenter se habentium, vel si non habent vltima, non possunt esse vllo modo cōtinua, quia vltima eorum non sunt vnum. Secūdo sequitur, quod si immediata successio partium

120

partium sufficeret ad aliquam continuationem, motus specie diuersi possent hoc modo continuari. Probat Aristoteles hāc consequentiam his verbis: *Postquā enim cucurrit aliquis, statim febricitare potest.* Consequēs autem patet esse falsum: ergo prędicta opinio nullam potest habere probabilitatem in doctrina Aristotelis.

121 Sed probatur idē habere in vera Philosophia, quia impossibile est aliqua efficere vnum, nisi actu, & realiter vniantur; & impossibile est actu, & realiter vniri, nisi vnum actu, & realiter attingat aliud, aut immediatè per se, aut per aliquem modum vnionis; sed partes motus, & temporis iuxta eandem sententiam, nec se attingunt per se, quia non existunt simul, sed vna iam non est, & alia nondum est, sed nec se attingunt per instans, nec per indiuisibile motus, quia cum neutra sit, dum est instans, non possunt ab eo attingi, nec eo medio vna attingere aliam; ergo nec possunt partes motus, & temporis efficere vnum tempus, vel vnum motum realiter: & ideo nullus dabitur motus realiter vnus, aut vnus numero, nec tempus erit vnum, sed tot, quot sunt partes: quod est falsum.

Hac refutata sententia cæteri omnes recentiores conueniunt in eo, quod intensio qualitatis continuetur propriis indiuisibilibus, sicut qualitas ipsa per eam producta habet proprias partes intensionis, & propria indiuisibilia etiam intensionis, quibus continuatur. Sed non omnes sentiunt eodem modo, nam quidam eorum tenentes indiuisibilia esse modos, & non res, & ideo per se adhærere partibus, à quibus separari repugnat, & nō per alios modos vnionis, ponunt in motu duplicia indiuisibilia terminatiua, & continuatiua. Et terminatiua asserunt produci per partes motus, quas terminant, ita vt pars quælibet motus producatur suo indiuisibili terminata, sed quia indiuisibilia hæc non possunt permanere sine partibus, quas modificant, necesse est desinere esse eum illis, & produci de nouo alia continuatiua, quibus vna pars motus cōtinuetur cum alia, & ideo continuatiua hæc sunt modi vnionis, & distinguuntur ratione officij realiter, & formaliter à terminatiuis desinentibus cum partibus motus, sicut cum eisdem producuntur; non tamen producuntur per partes motus eadē continuatiua, sed sunt mutationes quædam instantaneæ procedentes ab eodem agente, & successiuè receptæ in eodem mobili in singulis instātibus temporis mensurantis motum,

122 & per has mutationes instātaneas, quæ sunt indiuisibilia continuatiua motus, producuntur indiuisibilia qualitatis, continuatiua partium intensionis eius, vel in aliis motibus partium

tium termini per motum producti. Et hæc est secunda opinio in ordine.

Quæ probatur hoc argumento. Repugnat produci partem termini, nisi suo indiuisibili terminatam: ergo repugnat etiam produci partem motus, nisi suo indiuisibili terminatam. Probatur consequentia, quia eadem est proportio inter partem motus, & termini per eam producti: vnde sequitur tot dari indiuisibilia terminatiua partium motus, quot sunt partes in eodem motu: & per easdem partes motus produci ab eodem agēte, sicut per easdem partes motus producuntur partes termini suis indiuisibilibus terminatæ. Hæc autem indiuisibilia terminantia sunt modi earundem partium, quas terminant: ergo ita terminant, vt non sint continuatiua. Probatur consequentia, quia tempore, quo fiunt, nondum sunt partes motus sequentes: ergo nec eas copulant cum præcedentibus, quia quod non est, non potest realiter coniungi alteri, nec potest dici, quod copulare eas poterũt, dum fuerint, quia de ratione intrinseca modi duo sunt: & quod actu modificet, & quod non possit separari à re, quam modificat: ergo si eas actu non copulant, repugnat posse eas copulare, immo repugnat esse modos earum: cum semel ab eis inueniantur realiter separata. Quare necesse est desinere cum partibus motus, quas terminãt, & produci noua alia indiuisibilia, quibus continuẽtur partes motus: cum non possint per terminatiua continuari, & necesse sit continuas esse per aliqua indiuisibilia. Secundo, quia terminare, & cõtinuare sunt diuersa officia; cum continuatiuum sit modus vnionis duarum partium: terminatiuum vero solum vni parti adhæreat: ergo non possunt officia hæc in eodem indiuisibili concurrere, sed diuersa secundum speciem, & entitatem postulant. Et cum duo indiuisibilia nõ possint esse immediata, repugnat terminatiuo succedere immediatè continuatiuum, nisi corrupto eodem terminatiuo, quare necesse est tot ponere terminatiua, quot continuatiua, sed corrumpi illa per immediatam successionem horum. 122

Sed hæc etiam sententia falsa est, quia multiplicat infinita indiuisibilia sine necessitate, quod sic probo: eadē indiuisibilia possunt terminare partes motus præcedentes, & copulare eas cum sequentibus: ergo sufficiunt indiuisibilia continuatiua pro vtroque officio terminãdi, & continuandi: quare frustra multiplicantur alia ad terminandas partes præcedentes. Probatur antecedens, quia indiuisibile continuatiuum etiam in successiuis, vt docet expresse Aristoteles 8, lib. Physic. tex 69. idem 123

idem est secundum rem tangēs vtramque partem; sed ratione diuersum, quia finis præcedentis est, & initiū sequentis, vt instans temporis copulans præteritam partem cum futura finis præteritæ est, & initiū futuræ. Esse autem finem partis præcedentis est esse terminum eius: ergo indiuisibilia continuatiua sufficiēter terminant partes præcedētes, quare frustra ponūtur infinita terminatiua diuersa à cōtinuatiuis pro eis terminādis. Secundò probatur falsitas eius argumento ad hominem, quia indiuisibilia terminatiua, quæ producuntur cū partibus motus, non possunt esse continuatiua partium præcedentium (quas terminant) cum sequentibus, quia dum hęc indiuisibilia actu sunt, nondum sunt partes motus sequētis: ergo non possunt eas realiter attingere, nec realiter copulare, quia id, quod non est, non potest attingi, neque copulari realiter; & ideo debēt poni alia indiuisibilia (his corruptis) quæ sint mutationes instantaneæ, per quæ continuentur pars præcedens cū sequenti, ex quo ego ita arguo. Hæc alia indiuisibilia producta ad continuandum (corruptis terminatiuis) non possunt continuare partes motus: ergo frustra ponuntur. Probatur antecedens eadem ratione, quia hæc indiuisibilia sunt mutationes instantaneæ, & ideo in instanti sunt, & tantum durant per instans: sed in instanti, in quo sunt, nō sunt partes motus præcedētes, nec etiam sequentes, quia nulla pars motus datur in instanti, ergo nō possunt eas continuare. Probatur cōsequentia eodē modo, quo probatur ab eis de indiuisibilibus terminatiuis. Quia quod non est actu, non potest actu, nec realiter attingi: ergo nec potest actu, & realiter copulari cum altero, etiam nō existente actu, & realiter: sed pars motus præcedens nō est in illo instanti, sed præcessit, pars vero sequens nondum est, cum sit futura: ergo nō potest attingi actu, & realiter ab illa mutatione instantanea, quæ ponitur pro indiuisibili continuatiuo motus, nec ideo poterit copulari.

Ideo alij ex iunioribus tenentes indiuisibilia non esse modos partiū, sed res distinctas ab eis, & ideo nō adhærere per se eisdem partibus, sed per alios modos vnionis, nō distinguunt in motu indiuisibilia terminatiua à cōtinuatiuis, sed asserunt continuatiua omnia esse terminatiua partium præcedētium, & eas simul copulari cum sequentibus: immo quodlibet continuatiuum posse esse terminatiuū totius motus, si in eo sistat mobile, atque etiam vltimum indiuisibile terminans totum motum potuisse esse continuatiuum, si non sisteret mobile in eo, sed vltra procederet continuans motum. Et hæc est tertia opinio, quam sic probant: frustra fiunt per plura, quæ per pauciora

ctora possunt sufficienter; sed eadem indiuisibilia cõtinuatiua actu terminant partes præcedentes motus, & possunt etiã terminare totum motum, si in eis sistat: ergo per hæc sola potest continuari, & terminari motus, supposito quod non sint modi partium eius, sed res à partibus distinctæ; quare hæc sufficiunt, & superuacanea erunt alia.

Hæc tamen sententia satis probabilis posset reputari, si verum esset, quod præsupponit, nẽpe indiuisibilia non esse modos, sed res distinctas à partibus, quibus non per se adhærent, sed per alios modos ex natura rei distinctos. Hoc tamen falsum esse probauimus 6. lib. Physic. Et ideo falsa censenda est. Quod breuiter nũc probari potest, quia si indiuisibilia motus non sunt modi partium, sed res, sequitur eas non continuare. Probatur ex definitione continuorum tradita ab Aristotele 5. lib. Physicorum text. 3. *Continua sunt, quorum vltima sunt vnũ.* Sed indiuisibilia motus secundum hanc opinionem non sunt vltima partium, cum non adhæreant eis per se, sed per alios modos, qui propriè sunt vltima earum: ergo partes nõ continuantur per indiuisibilia, quæ sunt res, immo nec per illa possunt immediatè terminari, sed per modos earum; & ideo nec erunt continuatiua, nec terminatiua. Secundo sequitur partes motus nullo modo continuari, hoc est, nec per indiuisibilia, nec per modos earum. Probatur, quod non per modos, quia quodcũque indiuisibile vnitur diuersis partibus: ergo per diuersos modos vnionis: quare non erit vnus modus duarũ partium: per diuersos autem continuari non possunt, quia vltima earum non erunt vnum, sed multa. Quod vero non continuẽtur per indiuisibilia ipsa, iam probatum est; cum non per se attingant partes, sed per modos. Tertio sequitur ex eadẽ sententia indiuisibilia in cõtinuo esse immediata, contra Aristotelem, & omnes. Probatur consequentia, quia modi per quos indiuisibilia adhærent partibus, non minus sunt indiuisibiles, quã ipsa; & tamen sunt immediati respectu eorũ cum per ipsos vniantur partibus: ergo dantur indiuisibilia immediata. Et tandem hæc sententia multiplicat infinitos modos, qui cum sint entitates distinctæ ex natura rei ab eisdem indiuisibilibus, atque etiam à partibus, multiplicat infinitas entitates reales, & sine necessitate, quia si dicatur indiuisibilia esse modos, (quod valde probabile est) per se vnientur partibus, & non erit necessarium multiplicare alios modos.

His igitur sententiis refutatis, nostram explicamus tribus conclusionibus præsupponentibus indiuisibilia omniũ continuorum, siue successiuorum, vel permanentium modos partiũ

esse, & non res ab eis distinctas, vt nunc probatum est, & in 6. lib. Phys. Prima conclusio sit, qualitas habet propria indiuisibilia intensionis, quibus continuãtur partes intẽsionis eius, & his indiuisibilibus correspondẽt propria indiuisibilia in motu intensionis, quibus partes eiusdem motus continuãtur. Prima pars huius conclusionis præsupponitur probata ex 6. lib. Phys. secũda vero ex refutatione primæ opinionis, quia alteratio est motus continuus secundum extensionem, & intensionem; sed motus intẽsionis non potest esse continuus per solam successionem immediatam partium; nec per indiuisibilia subiecti, cùm fiat circa eandem partem eius, immo circa idem indiuisibile: ergo debet habere propria indiuisibilia, quibus continuentur partes eius.

Secunda conclusio; motus intensionis, & quicumque alius non habet indiuisibilia terminatiua, sed solum continuatiua, præter vltimum, quod est primum esse mobilis in termino ad quem, & primum non esse motus. Hæc etiam quãtum ad primam eius partem probatur primò ex refutatione secũdæ opinionis, hoc modo. Non sunt multiplicandæ entitates reales sine necessitate, sed per sola indiuisibilia continuatiua præstatur totum illud, propter quod præstandum multiplicãtur terminatiua, ergo non debent multiplicari, sed solum sunt ponenda continuatiua. Probatur minor, quia terminatiua solum multiplicantur ad terminãdas partes præcedentes motus, sed has terminant sufficienter continuatiua: ergo hæc sufficiunt. Minorem sic probo. Quodlibet indiuisibile continuatiuum motus vnit partem præcedẽtem cum sequenti, tanquam finis illius & principium huius; sed esse finem, & terminum idem prorsus sunt: ergo quodlibet continuatiuum est sufficiens terminus præcedentis partis.

Secundo probatur ex aliis continuis, & præsertim ex tempore, nam in nullo continuo permanente ponuntur terminatiua indiuisibilia, sed solum continuatiua, quorum quodlibet est terminus partis præcedentis, & initium sequentis, & etiam in continuo successiuo, quod est tempus, solum ponuntur instantia continuatiua, nec ab aliquo multiplicantur alia, immo nec multiplicari possunt: ergo nec multiplicanda sunt in motu.

126 Secunda pars eiusdem conclusionis asserit præter indiuisibilia continuatiua ponendum esse vltimum terminatiuum. Quam probo ex continuis permanentibus, in quibus communis sententia Philosophorum, & Mathematicorũ ponit duo extrema indiuisibilia pro terminis præter continuatiua, quæ sunt in

sunt in medio, vt in linea duo puncta, & in superficie duas lineas: ergo in motu ponendum est vnum ex parte finis, quia ex parte principij nullum habet indiuisibile. Probatur consequentia ex similitudine omnium, & ex Arist 6. libro Phys. tex. 45. & 49. vbi expressè docet in motu non dari primum indiuisibile, sed vltimum tantum præter infinita continuatiua partium eius. Hoc autem indiuisibile terminatiuum distinctum est à continuatiuis, non solum secundum entitatem, sed etiam secundum speciem, vel rationem formalem. Quod sic probo. Terminare, & continuare sunt distincta officia indiuisibilium, quorum vtrumque non potest eidem conuenire: ergo distinguuntur continuatiua à terminatiuis ratione formali. Probatur antecedens, quia indiuisibilia hæc sunt modi partiũ, vt supponimus, sed de ratione intrinseca modi est, actu modificare, & inseparabilem esse à re, quam naturaliter modificat: ergo de ratione indiuisibilis continuatiui est esse modum vnionis actu copulantem vnam partem cum altera; & de ratione intrinseca terminatiui est esse actualem teminũ non vnius, sed solum finiens rem, cuius est: ergo neque terminans potest continuare, alioqui separaretur taliter à re, quam continuare potest, cum eam actu non continuet, neque etiã continuans potest terminare simpliciter, quia terminare simpliciter non est esse modum vnionis, quod est ratio intrinseca continuatiui. Dixi autem continuatiuum non posse terminare simpliciter, hoc est non posse esse extremum totius continui, quia secundum quid terminare potest, hoc est partẽ præcedentem, cuius finis est, & simul eam coniungere cum sequẽti, vt docuit expressè Aristoteles, & nos probauius: hoc tamẽ ideo est, quia in officio continuandi includitur officium terminandi partem præcedentem, quod solum est terminare secundum quid: sed ab officio terminandi simpliciter omnino diuersum est officium continuandi: & ideo repugnat in eodem indiuisibili realiter coincidere. 117

Sed contra has duas conclusiones est argumentũ satis difficile; quia subsistẽtia ex communi sententia omnium est modus naturæ; & nihilominus terminans propriam naturam actu potest terminare alienam, vt videmus in Christo, in quo vnica subsistẽtia verbi terminauit naturam diuinam ab æterno, humanam verò, non nisi in tempore; & probabile est, posse subsistentiam creatam terminare alienam naturam per potẽtiam Dei absolutam: ergo datur modus, qui vnum officium exercet actu, & aliud potest exercere in potentia & ideo realiter separari potest à re, quam modificat: nam si subsistentia

creata terminaret alienā naturam, posset etiam illam dimittere,& solū terminare propriam.Respondetur tamen concesso antecedenti,quod subsistētia sit modus suæ naturæ,cui per se vnitur,à qua nō potest separari,sed negando quod respectu alienæ sit modus, nā licet posset ei vniri, eamque terminare, sed non potest ei vniri per se immediatè,sed per alium modū vnionis,quem ponunt cōmuniter Theologi in vnione Verbi diuini cum humanitate, & ponendus esset in vnione naturæ creatæ ad suppositum creatum, & huius ratio est natura, & essentia modi consistēs in actuali modificatione. Itaque subsistentia in his casibus esset modus, & res diuersa ratione, aut respectu diuersorum,respectu quidem propriæ naturæ,cui per se vnitur, & quam inseparabiliter teminat, modus: respectu vero alienæ,res,cui per alium modum vnionis vnitur, & quā separabiliter terminat. Daturque exemplum in linea,& superficie, quæ respectu suarū dimensionum sunt res, & veræ species quantitatis distinctæ inter sese,& à corpore; sed respectu alterius sunt modi vnionis,& indiuisibilia, per quæ copulantur partes,vt linea in quātum indiuisibilis est modus vnionis, per quem continuātur partes superficiei,& superficies modus vnionis,per quem copulātur partes corporis:has autem duas rationes modi,& rei in eodem indiuisibili motus concurrere repugnat, sicut repugnat concurrere in puncto, & hæc repugnantia prouenit ex officiis naturalibus eorum,quia cum sint pure indiuisibilia, sicut punctum, & modi vnionis partium non possunt habere officium terminandi in potentia,nec indiuisibile terminatiuum potest continuare, quia ex propria ratione repugnant in eodem duo hæc officia, vt ex propriis rationibus satis est manifestum.

Vltima conclusio,indiuisibilia motus intensionis, & cuiuscumque alterius non producuntur per partes motus,sed sunt mutationes quædam instantaneæ procedentes ab eodē agente à quo est motus in instantibus temporis mensurantis motum,& per illas producūtur in eisdem instantibus indiuisibilia termini.Probatur,quia si indiuisibilia motus producuntur per partes motus,per easdem producētur indiuisibilia termini;sed partes motus sunt in partibus tēporis,& non in instantibus:ergo in instantibus temporis nihil omnino motus aut termini producitur. Et ex hoc sequitur, indiuisibilia motus nihil esse reale,sed solā denominationem extrinsecā. Probatur cōsequentia,quia indiuisibile motus est mutatum esse,sed mutatum esse est in instanti, & non in tempore: (vt per se est manifestum) ergo indiuisibilia motus sunt in instantibus tē-

poris,

poris, tanquã in propria, & adæquata mensura; quare si in instantibus tẽporis nihil producitur, nec vlla actio, vel motus datur, nihil reale in eis erit pertinẽs ad motum, sed solum dicetur in eis mobile mutatum per extrinsecam denominationem à parte motus factã, & ita nihil reale erunt indiuisibilia motus, sed sola denominatio extrinseca. Secũdo, si indiuisibilia motus, & termini producuntur in tempore cum partibus motus, & termini, sequitur partes motus nõ alio modo cõtinuari, nisi per immediatam successionem, quod tãquam improbabile reiecimus supra. Probatur cõsequẽtia, nam si cum parte motus producitur cõtinuatiuum eius: ergo in tempore erit, sicut pars ipsa motus; vnde sequitur, quòd sicut in instãti sequenti post partẽ temporis, in quã est pars motus cum suo continuatiuo, iam non est eadem pars motus, sed desinit esse per primum non esse, ita nec erit continuatiuum eius, quod cum ea desinere necesse est, sicut fuit cum ea productum; sed nec est pars sequens motus in eodem instãti temporis, neque aliquid eius: ergo neutra pars, neque aliquid earum, quod sit principium vnius, & finis alterius est in eodem instanti, quare in eo non poterunt per aliquid reale ad eas pertinens, vel eas attingẽs continuari, sed solum dicentur continuæ per immediatam successionem. Et ex his infertur veritas nostræ conclusionis, quod cum indiuisibilia motus sint realia, & in instantibus temporis sint tanquam in propria mensura, & non in tempore, necesse sit ponere, quod sint mutationes instantaneæ, per quas partes motus continuentur, & indiuisibilia termini producantur, sicut partes eiusdem termini producuntur per partes motus. Quòd vero mutationes istæ instantaneæ sint actu infinitæ per totam successionem motus fluentes, nõ est inconueniẽs, cum sint modi quidam imperfectissimi, sicut indiuisibilia ipsa termini per eas producta; & sicut instantia temporis, puncta, lineæ, & superficies, quibus continuantur, & terminantur partes corporis, in quibus omnibus nullum est inconueniens dari actu infinitum, sicut nec in partibus proportionalibus eorundem continuorum, nam incompletæ quædam entitates sunt, ex quibus fit vna entitas numerica, atque completa motus.

Restat soluere argumenta aliarum opinionum. Et ad argumentum primæ distinguenda est minor de existẽntia partium motus, sicut de existentia partium temporis; nam existentia duplex est permanens, & successiua, sicut etiam essentia vna est permanens, alia successiua, & existentia partium motus, & temporis non est permanens, sed successiua, vel fluens; 12.

creata terminaret alienā naturam, posset etiam illam dimittere, & solū terminare propriam. Respondetur tamen concesso antecedenti, quod subsistētia sit modus suæ naturæ, cui per se vnitur, à qua nō potest separari, sed negando quod respectu alienæ sit modus, nā licet posset ei vniri, eamque terminare, sed non potest ei vniri per se immediatè, sed per alium modū vnionis, quem ponunt cōmuniter Theologi in vnione Verbi diuini cum humanitate, & ponendus esset in vnione naturæ creatæ ad suppositum creatum; & huius ratio est natura, & essentia modi consistēs in actuali modificatione. Itaque subsistentia in his casibus esset modus, & res diuersa ratione, aut respectu diuersorum, respectu quidem propriæ naturæ, cui per se vnitur, & quam inseparabiliter teminat, modus: respectu vero alienæ, res, cui per alium modum vnionis vnitur, & quā separabiliter terminat Daturque exemplum in linea, & superficie, quæ respectu suarū dimensionum sunt res, & veræ species quantitatis distinctæ inter sese, & à corpore; sed respectu alterius sunt modi vnionis, & indiuisibilia, per quæ copulantur partes, vt linea in quātum indiuisibilis est modus vnionis, per quem continuātur partes superficiei, & superficies modus vnionis, per quem copulātur partes corporis: has autem duas rationes modi, & rei in eodem indiuisibili motus concurrere repugnat, sicut repugnat concurrere in puncto, & hæc repugnantia prouenit ex officiis naturalibus eorum, quia cum sint pure indiuisibilia, sicut punctum, & modi vnionis partium non possunt habere officium terminandi in potentia, nec indiuisibile terminatiuum potest continuare, quia ex propria ratione repugnant in eodem duo hæc officia, vt ex propriis rationibus satis est manifestum.

Vltima conclusio, indiuisibilia [illegible] nsionis, & cuiuscumque alterius non producun[illegible] motus, sed sunt mutationes quædam instantan[illegible] es ab codē agente à quo est motus in i[illegible] duranteis motum, & per ill[illegible]
lia termi[illegible]
per pa[illegible]
ni; s[illegible]
ti[illegible]

poris, tanquã in propria, & adæquata mensura; quare si in instantibus tẽporis nihil producitur, nec vlla actio, vel motus datur, nihil reale in eis erit pertinẽs ad motum, sed solum dicetur in eis mobile mutatum per extrinsecam denominationem à parte motus factã, & ita nihil reale erunt indiuisibilia motus, sed sola denominatio extrinseca. Secũdo, si indiuisibilia motus, & termini producuntur in tempore cum partibus motus, & termini, sequitur partes motus nõ alio modo cõtinuari, nisi per immediatam successionem, quod tãquam improbabile reiecimus supra. Probatur consequẽtia, nam si cum parte motus producitur cõtinuatiuum eius: ergo in tempore erit, sicut pars ipsa motus; vnde sequitur, quòd sicut in instãti sequenti post partẽ temporis, in qua est pars motus cum suo continuatiuo, iam non est eadem pars motus, sed desinit esse per primum non esse, ita nec erit continuatiuum eius, quod cum ea desinere necesse est, sicut fuit cum ea productum; sed nec est pars sequens motus in eodem instãti temporis, neque aliquid eius: ergo neutra pars, neque aliquid earum, quod sit principium vnius, & finis alterius est in eodem instanti, quare in eo non poterunt per aliquid reale ad eas pertinens, vel eas attingẽs continuari, sed solum dicentur continuæ per immediatam successionem. Et ex his infertur veritas nostræ conclusionis, quod cum indiuisibilia motus sint realia, & in instantibus temporis sint tanquam in propria mensura, & non in tempore, necesse sit ponere, quod sint mutationes instantaneæ, per quas partes motus continuentur, & indiuisibilia termini producantur, sicut partes eiusdem termini producuntur per partes motus. Quòd vero mutationes istæ instantaneæ sint actu infinitæ per totam successionem motus fluentes, nõ est inconueniẽs, cum sint modi quidam imperfectissimi, sicut indiuisibilia ipsa termini per eas producta; & sicut instantia [illegible]mporis, puncta, lineæ, & superficies, quibus continuantur, terminantur partes corporis, in quibus omnibus nullum inc[illegible] [illegible]ari actu infinitum, sicut nec in partibus [illegible]rundem continuorum, nam incompletæ [illegible]t, ex quibus sit vna entitas numerica, [illegible]s.

[illegible]menta aliarum opinionum. Et ad argu- 125. [illegible]uenda est minor de existẽntia partium [illegible]itia partium temporis; nam existentia, [illegible] & successiua, sicut etiam essentia vna [illegible]ccessiua, & existentia partium motus, [illegible]rmanens, sed successiua, vel fluens;

creata terminaret alienā naturam, posset etiam illam dimittere,& solū terminare propriam.Respondetur tamen concesso antecedenti,quod subsistētia sit modus suæ naturæ,cui per se vnitur,à qua nō potest separari,sed negando quod respectu alienæ sit modus, nā licet posset ei vniri, eamque terminare, sed non potest ei vniri per se immediatè,sed per alium modū vnionis,quem ponunt cōmuniter Theologi in vnione Verbi diuini cum humanitate, & ponendus esset in vnione naturæ creatæ ad suppositum creatum ; & huius ratio est natura , & essentia modi consistēs in actuali modificatione. Itaque subsistentia in his casibus esset modus,& res diuersa ratione, aut respectu diuersorum.respectu quidem propriæ naturæ,cui per se vnitur, & quam inseparabiliter teminat, modus : respectu vero alienæ,res,cui per alium modum vnionis vnitur , & quā separabiliter terminat Daturque exemplum in linea,& superficie, quæ respectu suarū dimensionum sunt res, & veræ species quantitatis distinctæ inter sese,& à corpore ; sed respectu alterius sunt modi vnionis,& indiuisibilia, per quæ copulantur partes,vt linea in quātum indiuisibilis est modus vnionis, per quem continuātur partes superficiei,& superficies modus vnionis,per quem copulātur partes corporis:has autem duas rationes modi,& rei in eodem indiuisibili motus concurrere repugnat, sicut repugnat concurrere in puncto, & hæc repugnantia prouenit ex officiis naturalibus eorum,quia cum sint pure indiuisibilia, sicut punctum , & modi vnionis partium non possunt habere officium terminandi in potentia,nec indiuisibile terminatiuum potest continuare , quia ex propria ratione repugnant in eodem duo hæc officia , vt ex propriis rationibus satis est manifestum.

Vltima conclusio,indiuisibilia motus intensionis, & cuiuscumque alterius non producuntur per partes motus,sed sunt mutationes quædam instantaneæ procedentes ab eodē agente à quo est motus in instantibus temporis mensurantis motum,& per illas producūtur in eisdem instantibus indiuisibilia termini.Probatur,quia si indiuisibilia motus producuntur per partes motus,per easdem producētur indiuisibilia termini;sed partes motus sunt in partibus tēporis,& non in instantibus ergo in instantibus temporis nihil omnino motus aut termini producitur. Et ex hoc sequitur, indiuisibilia motus nihil esse reale,sed solā denominationem extrinsecā. Probatur cōsequentia,quia indiuisibile motus est mutatum esse,sed mutatum esse est in instanti, & non in tempore: (vt per se est manifestum) ergo indiuisibilia motus sunt in instantibus tē-

poris,

poris,tanquã in propria,& adæquata mensura; quare si in instantibus tẽporis nihil producitur, nec vlla actio, vel motus datur,nihil reale in eis erit pertinẽs ad motum,sed solum dicetur in eis mobile mutatum per extrinsecam denominationem à parte motus factã, & ita nihil reale erunt indiuisibilia motus,sed sola denominatio extrinseca.Secũdo,si indiuisibilia motus,& termini producuntur in tempore cum partibus motus,& termini, sequitur partes motus nõ alio modo cõtinuari,nisi per immediatam successionem, quod tãquam improbabile reiecimus supra.Probatur consequẽtia,nam si cum parte motus producitur cõtinuatiuum eius: ergo in tempore erit,sicut pars ipsa motus;vnde sequitur, quòd sicut in instãti sequenti post partẽ temporis, in qua est pars motus cum suo continuatiuo, iam non est eadem pars motus, sed desinit esse per primum non esse, ita nec erit continuatiuum eius, quod cum ea desinere necesse est, sicut fuit cum ea productum; sed nec est pars sequens motus in eodem instãti temporis, neque aliquid eius: ergo neutra pars, neque aliquid earum,quod sit principium vnius,& finis alterius est in eodem instanti,quare in eo non poterunt per aliquid reale ad eas pertinens, vel eas attingẽs continuari, sed solum dicentur continuæ per immediatam successionem.Et ex his infertur veritas nostræ conclusionis,quod cum indiuisibilia motus sint realia, & in instantibus temporis sint tanquam in propria mensura, & non in tempore, necesse sit ponere, quod sint mutationes instantaneæ,per quas partes motus continuentur,& indiuisibilia termini producantur,sicut partes eiusdem termini producuntur per partes motus. Quòd vero mutationes istæ instantaneæ sint actu infinitæ per totam successionem motus fluentes,nõ est inconueniẽs,cum sint modi quidam imperfectissimi,sicut indiuisibilia ipsa termini per eas producta; & sicut instantia temporis,puncta,lineæ, & superficies, quibus continuantur, & terminantur partes corporis, in quibus omnibus nullum est inconueniens dari actu infinitum, sicut nec in partibus proportionalibus eorundem continuorum,nam incompletæ quædam entitates sunt, ex quibus fit vna entitas numerica, atque completa motus.

Restat soluere argumenta aliarum opinionum.Et ad argumentum primæ distinguenda est minor de existentia partium motus, sicut de existentia partium temporis; nam existentia duplex est permanens, & successiua, sicut etiam essentia vna est permanens, alia successiua, & existentia partium motus, & temporis non est permanens, sed successiua, vel fluens; 125.

creata terminaret alienā naturam, posset etiam illam dimittere,& solū terminare propriam.Respondetur tamen concesso antecedenti,quod subsistētia sit modus suæ naturæ,cui per se vnitur,à qua nō potest separari,sed negando quod respectu alienæ sit modus, nā licet posset ei vniri, eamque terminare, sed non potest ei vniri per se immediatè,sed per alium modū vnionis,quem ponunt cōmuniter Theologi in vnione Verbi diuini cum humanitate, & ponendus esset in vnione naturæ creatæ ad suppositum creatum, & huius ratio est natura, & essentia modi consistēs in actuali modificatione. Itaque subsistentia in his casibus esset modus,& res diuersa ratione, aut respectu diuersorum,respectu quidem propriæ naturæ,cui per se vnitur, & quam inseparabiliter teminat, modus: respectu vero alienæ,res,cui per alium modum vnionis vnitur, & quā separabiliter terminat Daturque exemplum in linea,& superficie, quæ respectu suarū dimensionum sunt res, & veræ species quantitatis distinctæ inter sese,& à corpore; sed respectu alterius sunt modi vnionis,& indiuisibilia, per quæ copulantur partes,vt linea in quātum indiuisibilis est modus vnionis, per quem continuātur partes superficiei,& superficies modus vnionis,per quem copulātur partes corporis:has autem duas rationes modi,& rei in eodem indiuisibili motus concurrere repugnat, sicut repugnat concurrere in puncto, & hæc repugnantia prouenit ex officiis naturalibus eorum,quia cum sint pure indiuisibilia, sicut punctum, & modi vnionis partium non possunt habere officium terminandi in potentia,nec indiuisibile terminatiuum potest continuare, quia ex propria ratione repugnant in eodem duo hæc officia, vt ex propriis rationibus satis est manifestum.

Vltima conclusio,indiuisibilia motus intensionis, & cuiuscumque alterius non producuntur per partes motus,sed sunt mutationes quædam instantaneæ procedentes ab eodē agente à quo est motus in instantibus temporis mensurantis motum,& per illas producūtur in eisdem instantibus indiuisibilia termini.Probatur,quia si indiuisibilia motus producuntur per partes motus,per easdem producētur indiuisibilia termini;sed partes motus sunt in partibus tēporis,& non in instantibus ergo in instantibus temporis nihil omnino motus aut termini producitur. Et ex hoc sequitur, indiuisibilia motus nihil esse reale,sed solā denominationem extrinsecā. Probatur cōsequentia,quia indiuisibile motus est mutatum esse,sed mutatum esse est in instanti, & non in tempore: (vt per se est manifestum) ergo indiuisibilia motus sunt in instantibus tēporis,

poris, tanquã in propria, & adæquata mensura; quare si in instantibus tẽporis nihil producitur, nec vlla actio, vel motus datur, nihil reale in eis erit pertinẽs ad motum, sed solum dicetur in eis mobile mutatum per extrinsecam denominationem à parte motus factã, & ita nihil reale erunt indiuisibilia motus, sed sola denominatio extrinseca. Secũdo, si indiuisibilia motus, & termini producuntur in tempore cum partibus motus, & termini, sequitur partes motus nõ alio modo cõtinuari, nisi per immediatam successionem, quod tãquam improbabile reiecimus supra. Probatur consequẽtia, nam si cum parte motus producitur cõtinuatiuum eius: ergo in tempore erit, sicut pars ipsa motus, vnde sequitur, quòd sicut in instãti sequenti post partẽ temporis, in qua est pars motus cum suo continuatiuo, iam non est eadem pars motus, sed desinit esse per primum non esse, ita nec erit continuatiuum eius, quod cum ea desinere necesse est, sicut fuit cum ea productum; sed nec est pars sequens motus in eodem instãti temporis, neque aliquid eius: ergo neutra pars, neque aliquid earum, quod sit principium vnius, & finis alterius est in eodem instanti, quare in eo non poterunt per aliquid reale ad eas pertinens, vel eas attingẽs continuari, sed solum dicentur continuæ per immediatam successionem. Et ex his infertur veritas nostræ conclusionis, quod cum indiuisibilia motus sint realia, & in instantibus temporis sint tanquam in propria mensura, & non in tempore, necesse sit ponere, quod sint mutationes instantaneæ, per quas partes motus continuentur, & indiuisibilia termini producantur, sicut partes eiusdem termini producuntur per partes motus. Quòd vero mutationes istæ instantaneæ sint actu infinitæ per totam successionem motus fluentes, nõ est inconueniẽs, cum sint modi quidam imperfectissimi, sicut indiuisibilia ipsa termini per eas producta; & sicut instantia temporis, puncta, lineæ, & superficies, quibus continuantur, & terminantur partes corporis, in quibus omnibus nullum est inconueniens dari actu infinitum, sicut nec in partibus proportionalibus eorundem continuorum, nam incompletæ quædam entitates sunt, ex quibus fit vna entitas numerica, atque completa motus.

125. Restat soluere argumenta aliarum opinionum. Et ad argumentum primæ distinguenda est minor de existẽntia partium motus, sicut de existentia partium temporis; nam existentia duplex est permanens, & successiua, sicut etiam essentia vna est permanens, alia successiua, & existentia partium motus, & temporis non est permanens, sed successiua, vel fluens:

esse, & non res ab eis distinctas, vt nunc probatum est, & in 6. lib. Phys. Prima conclusio sit, qualitas habet propria indiuisibilia intensionis, quibus continuātur partes intēsionis eius, & his indiuisibilibus correspondēt propria indiuisibilia in motu intensionis, quibus partes eiusdem motus continuātur. Prima pars huius conclusionis præsupponitur probata ex 6. lib. Phys. secūda vero ex refutatione primæ opinionis, quia alteratio est motus continuus secundum extensionem, & intensionem; sed motus intēsionis non potest esse continuus per solam successionem immediatam partium; nec per indiuisibilia subiecti, cùm fiat circa eandem partem eius, immo circa idem indiuisibile: ergo debet habere propria indiuisibilia, quibus continuentur partes eius.

Secunda conclusio; motus intensionis, & quicumque alius non habet indiuisibilia terminatiua, sed solum continuatiua, præter vltimum, quod est primum esse mobilis in termino ad quem, & primum non esse motus. Hæc etiam quātum ad primam eius partem probatur primò ex refutatione secūdæ opinionis, hoc modo. Non sunt multiplicandæ entitates reales sine necessitate, sed per sola indiuisibilia continuatiua præstatur totum illud, propter quod præstandum multiplicātur terminatiua, ergo non debent multiplicari, sed solum sunt ponenda continuatiua. Probatur minor, quia terminatiua solum multiplicantur ad terminādas partes præcedentes motus, sed has terminant sufficienter continuatiua: ergo hæc sufficiunt. Minorem sic probo. Quodlibet indiuisibile continuatiuum motus vnit partem præcedētem cum sequenti, tanquam finis illius & principium huius; sed esse finem, & terminum idem prorsus sunt: ergo quodlibet continuatiuum est sufficiens terminus præcedentis partis.

Secundo probatur ex aliis continuis, & præsertim ex tempore, nam in nullo continuo permanente ponuntur terminatiua indiuisibilia, sed solum continuatiua, quorum quodlibet est terminus partis præcedentis, & initium sequentis, & etiam in continuo successiuo, quod est tempus, solum ponuntur instantia continuatiua, nec ab aliquo multiplicantur alia, immo nec multiplicari possunt: ergo nec multiplicanda sunt in motu.

126 Secunda pars eiusdem conclusionis asserit præter indiuisibilia continuatiua ponendum esse vltimum terminatiuum. Quam probo ex continuis permanentibus, in quibus communis sentētia Philosophorum, & Mathematicorū ponit duo extrema indiuisibilia pro terminis præter continuatiua, quæ sunt in

sunt in medio, vt in linea duo puncta, & in superficie duas lineas: ergo in motu ponendum est vnum ex parte finis, quia ex parte principij nullum habet indiuisibile. Probatur consequentia ex similitudine omnium, & ex Arist 6. libro Phys. tex. 45. & 49. vbi expressè docet in motu non dari primum indiuisibile, sed vltimum tantum præter infinita continuatiua partium eius. Hoc autem indiuisibile terminatiuum distinctum est à continuatiuis, non solum secundum entitatem, sed etiam secundum speciem, vel rationem formalem. Quod sic probo. Terminare, & continuare sunt distincta officia indiuisibilium, quorum vtrumque non potest eidem conuenire: ergo distinguuntur continuatiua à terminatiuis ratione formali. Probatur antecedens, quia indiuisibilia hæc sunt modi partiū, vt supponimus, sed de ratione intrinseca modi est, actu modificare, & inseparabilem esse à re, quam naturaliter modificat: ergo de ratione indiuisibilis continuatiui est esse modum vnionis actu copulantem vnam partem cum altera; & de ratione intrinseca terminatiui est esse actualem teminū non vnius, sed solum finiens rem, cuius est: ergo neque terminans potest continuare, alioqui separaretur taliter à re, quam continuare potest, cum eam actu non continuet, neque etiā continuans potest terminare simpliciter, quia terminare simpliciter non est esse modum vnionis, quod est ratio intrinseca continuatiui. Dixi autem continuatiuum non posse terminare simpliciter, hoc est non posse esse extremum totius continui, quia secundum quid terminare potest, hoc est partē præcedentem, cuius finis est, & simul eam coniungere cum sequēti, vt docuit expressè Aristoteles, & nos probauius: hoc tamē ideo est, quia in officio continuandi includitur officium terminandi partem præcedentem, quod solum est terminare secundum quid: sed ab officio terminandi simpliciter omnino diuersum est officium continuandi: & ideo repugnat in eodem indiuisibili realiter coincidere. 117

Sed contra has duas conclusiones est argumentū satis difficile; quia subsistētia ex communi sententia omnium est modus naturæ; & nihilominus terminans propriam naturam actu potest terminare alienam, vt videmus in Christo, in quo vnica subsistētia verbi terminauit naturam diuinam ab æterno, humanam verò, non nisi in tempore; & probabile est, posse subsistentiam creatam terminare alienam naturam per potētiam Dei absolutam: ergo datur modus, qui vnum officium exercet actu, & aliud potest exercere in potentia & ideo realiter separari potest à re, quam modificat: nam si subsistentia

poris,tanquã in propria,& adæquata mensura; quare si in instantibus tẽporis nihil producitur, nec vlla actio, vel motus datur,nihil reale in eis erit pertinẽs ad motum,sed solum dicetur in eis mobile mutatum per extrinsecam denominationem à parte motus factã, & ita nihil reale erunt indiuisibilia motus,sed sola denominatio extrinseca.Secũdo,si indiuisibilia motus, & termini producuntur in tempore cum partibus motus,& termini, sequitur partes motus nõ alio modo cõtinuari,nisi per immediatam successionem, quod tãquam improbabile reiecimus supra.Probatur consequẽtia,nam si cum parte motus producitur cõtinuatiuum eius: ergo in tempore erit,sicut pars ipsa motus;vnde sequitur, quod sicut in instãti sequenti post partẽ temporis, in qua est pars motus cum suo continuatiuo, iam non est eadem pars motus, sed desinit esse per primum non esse, ita nec erit continuatiuum eius, quod cum ea desinere necesse est, sicut fuit cum ea productum; sed nec est pars sequens motus in eodem instãti temporis, neque aliquid eius: ergo neutra pars, neque aliquid earum,quod sit principium vnius,& finis alterius est in eodem instanti,quare in eo non poterunt per aliquid reale ad eas pertinens, vel eas attingẽs continuari, sed solum dicentur continuæ per immediatam successionem.Et ex his infertur veritas nostræ conclusionis,quod cum indiuisibilia motus sint realia, & in instantibus temporis sint tanquam in propria mensura, & non in tempore, necesse sit ponere, quod sint mutationes instantaneæ,per quas partes motus continuentur,& indiuisibilia termini producantur,sicut partes eiusdem termini producuntur per partes motus. Quòd vero mutationes istæ instantaneæ sint actu infinitæ per totam successionem motus fluentes,nõ est inconueniẽs,cum sint modi quidam imperfectissimi,sicut indiuisibilia ipsa termini per eas producta; & sicut instantia temporis,puncta,lineæ, & superficies, quibus continuantur, & terminantur partes corporis, in quibus omnibus nullum est inconueniens dari actu infinitum, sicut nec in partibus proportionalibus eorundem continuorum,nam incompletæ quædam entitates sunt, ex quibus fit vna entitas numerica, atque completa motus.

Restat soluere argumenta aliarum opinionum.Et ad argumentum primæ distinguenda est minor de existentia partium motus, sicut de existentia partium temporis; nam existentia duplex est permanens, & successiua, sicut etiam essentia vna est permanens, alia successiua, & existentia partium motus, & temporis non est permanens, sed successiua, vel fluens; 12.

Dum ergo dicitur in instanti non esse partes motus, nec temporis, concedendū est tunc non habere esse permanens, sicut habent homo, vel equus; sed nec habere existentiam fluentem adæquatè, quia successio non potest esse adæquatè in instāti; habent tamen inadæquatè existentiam in instanti, in quātum instans est finis, vel terminus immediatus partis præcedentis, & principium immediatum partis sequentis. Et hoc sufficit vt vtramque attingat actu, & realiter, non quidem contactu, vel attingentia permanenti, sed fluente; quia medio instanti coniunguntur, & efficiunt vnum continuum successiuum, & adæquatè fluens, habéntque proinde existentiam, atque præsentiam actualem fluentem. Quod in flumine constat euidēti experientia, nam si iuxta illud permaneat homo, euidens est totam aquam transactam ab eo puncto, quo cœpit esse in eo loco, fuisse ei præsentem, & tamen nulla pars fuit illi præsens præsentia permanenti, cum nulla iuxta eum permanserit; sed per continuum fluxum omnes transierunt. Fuerunt igitur ei præsentes omnes præsentia fluēte, aut successiua, & ita de motu, & tempore sentiendum, cuius partes attingūt indiuisibilia tactu fluente, in quantū quodlibet eorum est immediatus terminus præcedentis, & immediatum principium sequentis.

Ad primum argumentum secundæ opinionis concedendū est antecedens cū prima consequentia, quod non producatur pars motus, nisi suo indiuisibili terminata; sed negāda est secunda consequentia, quod dētur indiuisibilia terminatiua in medio motus distincta à continuatiuis, quia quodlibet cōtinuatiuum sufficienter terminat partem præcedentem motus, cum sit finis eius, & principium partis sequentis, ideo superfluunt indiuisibilia terminatiua diuersa à continuatiuis, & propterea nōn sunt ponenda. Consequenter etiam negandum est, quod per partes motus producantur indiuisibilia motus, sed sunt mutationes instātaneæ succedentes partibus motus, quia si per partes motus producerentur, nihil remaneret producendum in instantibus temporis, in quibus cum sint mutata esse motus tanquam in propria mensura, sequeretur nihil esse mutata esse motus, sed solam denominationem extrinsecam à parte motus præcedente, quod est falsum.

129 Ad secundum distinguendum est antecedens, quod terminare, & continuare partes motus sint diuersa officia, nam terminare dupliciter sumitur, simpliciter, & secūdum quid. Simpliciter sumitur pro eo quod est, esse vltimum, in quod res finitur, vel desinit, ita vt vlterius non transeat, vt extremum punctū, vel vltimus terminus, vltra quem non transit motus, dicuntur

dicuntur termini simpliciter, sed terminare secundum quid est esse finem partis præcedẽtis, vltra quem non transit, sequitur tamẽ alia pars immediatè, cuius ille idem finis partis præcedentis initium est, vt punctum quodlibet in medio lineæ, & instans temporis dicuntur termini secundum quid, quia non terminant totam lineam, vel totum tempus, sed partem tantùm præcedentem. Esse igitur terminum simpliciter, & continuatiuum officia sunt specie diuersa. Et ideo indiuisibile terminatiuum simpliciter, & continuatiuum distinguuntur specie; terminare verò secundum quid non distinguitur ab officio continuandi, sed in eo includitur essentialiter tanquam pars, vel aliquid eius, nam continuare dicit esse modum vnionis duorum, ita vt vnius sit finis, & alterius principium. Vnde sequitur omne indiuisibile continuatiuum ex propria ratione esse terminatiuum, non simpliciter, sed secundum quid. Secundo sequitur indiuisibilia terminatiua totius motus, & continuatiua partium eius distingui non solùm ex natura rei, sed specie; terminatiua verò secundum quid, hoc est præcedentis partis coincidere omnino cum continuatiuis. Et cùm vnum sit tantùm indiuisibile terminatiuum totius motus, & duo terminatiua continuorum permanentium, hæc solùm multiplicanda sunt præter continuatiua.

Ad argumentũ tertiæ opinionis cõcedenda est maior, quod non sint plura multiplicanda, quãdo pauciora sufficiunt. Sed minor neganda, quod indiuisibilia continuatiua sufficiant ad motum. Et cùm dicitur, quodlibet continuatiuum posse esse terminatiuum totius motus si in eo sistat mobile, negandum est; quia eo ipso, quod indiuisibile continuat, debet esse modus vnionis duarum partium, nempe principium sequentis, & finis præcedentis, quod nõ habebit si in eo sistat motus, & ideò necesse est, dum mobile sistit, loco indiuisibilis continuatiui, quod daretur, si continuaretur motus, dari aliud indiuisibile terminatiuum, quod est mutatio instantanea specie distincta ab aliis, quæ ponuntur in medio motus, ratione diuersi officij. Vt autem detur hoc indiuisibile terminatiuum, numquam est necessarium corrumpi continuatiuum, nisi dum diuiditur continuum permanens, quia dum sistit mobile, non sequitur alia pars motus, & ideò nec præcedens cum ea vnitur: ergo nõ datur modus vnionis pro ea vnienda cum sequenti, sed indiuisibile terminans totum motum sequitur partem motus præcedentem productum non per partem motus præcedentem, sed quod sit mutatio instantanea eidem parti motus succedens in instanti terminatiuo temporis.

130 Notandum denique est doctrinam à nobis traditam in hac quęstione de indiuisibilibus in tribus esse diuersam ab his,quę de eisdem indiuisibilibus diximus in 6.lib. phys. vbi primo dictum est eadem esse indiuisibilia terminatiua, & continuatiua. Secundò,omne indiuisibile continuatiuum posse esse terminatiuum. Tertiò, omnia produci per partes motus praecedentes,& non per mutationes instantaneas. Nunc verò (re melius considerata) dicimus non esse eadem indi uisibilia continuatiua,& terminatiua totius motus,sed diuersa, atque specie distincta. Secundo nullum continuatiuum esse posse terminatiuum simpliciter. Tertiò,omnia indiuisibilia motus esse mutationes instantaneas, & nullum indiuisibil e termini produci per partes motus, sed per tales mutationes instantaneas produci indiuisibilia termini eiusdem motus; per hæc igitur corrigi debent,quæ eo loco scripta à nobis sunt.

QVÆSTIO IV.

An intensio semper, & necessariò sit continua?

131 PRius quàm diuersas sententias proponamus, explicanda sunt diuersa indiuisibilia continuatiua necessario ponenda in motu alterationis, atq; in termino per eam producto, qui est qualitas corporea habens partes,vel gradus intensionis, & extensionis,sicut per motum intensionis, & extēsionis producibilis est eum expulsione cōtrarij.Indiuisibilia autem motus, per indiuisibilia termini explicanda, atque intelligenda sunt. Qualitas igitur in subiecto producta habet partes extēsionis, & cùm sit vna numero extēsa per totum subiectum,debet esse continua secundum extensionem, quia vnum numero,& vnū continuum idem sunt.Ideò debet habere continuatiua suę extensionis,quæ sint indiuisibilia secundū extensionē,quia continuatiuum extensionis extensione carere debet.Hæc autē indiuisibilia continuatiua extensionis recipiuntur in indiuisibilibus cōtinuatiuis quantitatis,in qua proximè extēditur qualitas,vt in punctis; sed hæc eadem indiuisibilia qualitatis continuātia extensionē eius in subiecto, intensionē possunt suscipere,quia sicut ipsamet qualitas extensa potest intendi,hoc est perfici in eisdem partibus subiecti;ita indiuisibilia extensionis eius possunt secundū gradus intēsionis perfici circa eadē indiuisibilia quantitatis,in quib.inhærēt. Et sicut intensio partiū qualitatis successiuæ, atque continuæ, ita intensio eorumdem

indiuisi

indiuisibilium ad eundẽ motũ continuũ pertinens debet esse successiua, atq; continua; ita vt in eodem tempore in quo intenduntur partes extensionis qualitatis inhærẽtes in partibus subiecti, intendantur indiuisibilia eius inhærentia in punctis eiusdem subiecti: itaque hæc indiuisibilia extensionis habent latitudinem gradualem intensionis, quam necesse est esse continuam & indiuisibilem in hoc genere;& ideò propria indiuisibilia habere, quibus continuetur. Et hæc indiuisibilia extensione carent, quia sunt continuatiua intẽsionis rei inextensæ, hoc est illius indiuisibilis, quod continuat extensionem partium, carent quoque intensione, quia sunt continuatiua intensionis eiusdẽ. Et propterea vocari possunt indiuisibilia omnino, quia partibus omnino carent, hoc est tam extensionis, quàm intẽsionis;& recipiũtur in eisdẽ indiuisibilibus subiecti, vt in punctis, quia circa idẽ subiectũ perficiuntur indiuisibilia qualitatis, sicut partes extensionis eiusdem qualitatis, quas continuant, perficiũtur circa easdem partes subiecti. Præter hęc duo genera indiuisibiliũ, quæ recipiuntur in indiuisibilibus subiecti, vt in punctis, necesse est ponere alia, quæ sint continuatiua intensionis, quam habent partes eiusdem qualitatis extẽsę per partes subiecti; cùm notum sit partes caloris vt vnum extẽsas per omnes partes subiecti, perfici posse in eisdem partibus subiecti, ita vt sint intensæ vt duo, vt tria, vel vt quatuor. Et de hac intensione partium qualitatis certum est successiuè, atq; continuè fieri: quare sua indiuisibilia habere debet, per quæ continuetur;& eiusmodi sunt illa, quæ vocantur gradus intẽsionis, vt calorem in his partibus esse vt vnum, vel vt dimidiũ, aut vt tertiã partem vnius gradus; & sic de cæteris partibus minoribus eiusdem gradus, atq; etiam de aliis gradibus superioribus cũ suis partibus, vt de calore, vt duo, vt tria, vel vt quatuor. Et hæc dicuntur indiuisibilia intensionis continuantia intensionem partium qualitatis, quas habet in diuersis partibus subiecti,& ideò intensione carẽt eadem indiuisibilia, quia quod intensionem continuat, intensione carere debet; cùm sit sub tali ratione intensionis indiuisibile. Sunt tamen diuisibilia secundum extensionem, quia calor vt vnũ per totã manum extenditur,& similiter calor vt duo,& vt tria, atq; etiã vt dimidiũ, vel vt tertia pars, aut quarta vnius gradus, & ideò sicut carẽt partibus intẽsionis, quia esse vt vnũ, vel vt duo cõsistit in indiuisibili, ita habent partes extensionis; cùm idẽ gradus intensionis in hoc genere indiuisibilis sit extensus per partes subiecti, & propterea vocantur indiuisibilia intensionis tantùm, per quæ cõtinuatur intẽsio partiũ qualitatis extẽsę per partes subiecti:

132

 sed

sed diuisibilia secundum extẽsionem. Vnde sequitur in subiecto diuisibili recipi, nẽpe in eisdẽ partibus subiecti, per quas extenduntur. Et cùm extensio horum sit continua per easdem partes subiecti, indiget suis cõtinuatiuis, quę sint indiuisibilia vtroque modo, nempe secundum extensionem, & intensionẽ simul; & sint in eisdem indiuisibilibus subiecti; non tamẽ sunt alia distincta ab illis, quos posuimus pro continuatione intẽsionis indiuisibilium extensionis, vt inferius ostendemus. Vnde sequitur tria genera indiuisibilium esse ponenda, & nõ plura: primum genus est indiuisibilium extensionis pro continuãda extensione partium intensarum qualitatis. Secundum, indiuisibiliũ, tam intensionis, quàm extensionis pro cõtinuanda intẽsione indiuisibilium primi generis. Hæc duo genera indiuisibilium debent esse in subiecto indiuisibili, hoc est in indiuisibilibus subiecti. Tertium genus est indiuisibiliũ intensionis tantùm pro continuanda intensione partiũ eiusdẽ qualitatis, diuisibilia verò secundum extensionem, & ideo debent esse in subiecto diuisibili, nẽpe in partibus eiusdẽ subiecti, in quibus extenduntur. Præter ea verò nõ est aliud genus indiuisibilium multiplicandum, quia non restat aliud officium continuandi in intensione, & extẽsione partium, & indiuisibilium qualitatis, ad quod sit necessarium, vt consideranti erit manifestum.

133 His suppositis prima opinio recentiorũ distinguit duplicẽ intensionem qualitatis; vnã, quæ conuenit indiuisibilibus extensionis existẽtibus in partibus subiecti, & cõtinuantibus extensionẽ partiũ qualitatis in partibus subiecti factã, & aliam, quæ conuenit partibus eiusdẽ qualitatis extẽsis ad partes subiecti, quã simpliciter vocamus motum intensionis: & de intensione indiuisibiliũ dicunt semper, & necessariò esse continuã. De intensione verò partium distinguendum esse; nã vel hęc fit simul cum extẽsione earundem partium qualitatis, vel fit sine illa: & si primo modo fiat, asserũt non esse continuã, bene tamẽ si fiat sine extensione. Quod probant primo, quia vt motus sit cõtinuus debet habere cõtinuatiua, quibus pars posterior cõtinuetur cũ priori, & cõtinuatiua hęc debẽt esse indiuisibilia sub tali ratione, qua cõtinuant partes, & per ea debẽt produci indiuisibilia cõtinuatiua partiũ termini, sicut partes eiusdem termini producũtur per partes motus: ergo sicut partes motus producũtur successiuè, & ita in tẽpore, ita indiuisibilia debent produci simul; & ideò in instãti, vt sic in instãtib. tẽporis continuãtibus tẽpus sint mutata esse motus cõtinuantia motũ, sed intensio partiũ qualitatis simul facta cũ extẽsione eã non habet, nęc habere potest in partibus subiecti: ergo nõ est motus conti

continuus. Probatur minor: quia indiuisibilia intensionis partium sunt diuisibilia secundum extensionem, vt probatum est supra: ergo dũ intensio, & extensio partiũ qualitatis simul fiũt, simul etiã fiũt eadẽ indiuisibilia intẽsionis, & simul ac fiũt, extenduntur per partes subiecti, in quib. recipiuntur tanquã in subiectis: hæc autẽ extẽsio indiuisibiliũ fit successiuè, & in tẽpore, cũ fiat per partes subiecti extẽsas: ergo indiuisibilia ipsa simul facta, & extensa successiuè fient, & nõ in instãti. Ex quib. euidenter sequitur nihil posse fieri in instantibus tẽporis mẽsurantis intensionem partiũ qualitatis; & ideò in eisdem instãtibus nihil esse per ꝙ partes eiusdẽ intensionis continuentur; sed per omnia instantia temporis hanc alterationem intensiuam interrumpi: quare non posse esse continuam, nisi fiat sine extensione: tunc enim indiuisibilia intensionis non recipientur in partibus subiecti, sed in indiuisibilibus eiusdem, nec habebunt extensionem ratione cuius successiuè fieri debeant.

Secundo probatur, quia hæc indiuisibilia intensionis producuntur in partibus subiecti cum expulsione contrarij, hoc est cum expulsione indiuisibilis oppositæ qualitatis existentis in eisdem partibus subiecti; sed productio vnius cum expulsione alterius contrarij ab eodem subiecto non potest fieri in instanti, sed successiuè, & in tempore, vt patet in productione eiusdem qualitatis secundum suas partes: ergo repugnat hæc indiuisibilia in instantibus produci. 134

Hæc sententia duo asserit falsa. Primum est, quod intensio qualitatis possit fieri sine extensione (loquitur enim de intensione quę est motus Physicus, & per quem adquiritur qualitas corporea, nam intensio spiritualis qualitatis non pertinet ad Philosophũ naturalẽ.) Probatur autẽ hoc esse falsũ, quia qualitas corporea est accidẽs corporeũ inhærens substãtiæ media quantitate, ergo non potest naturaliter recipi, nisi in subiecto extenso: sed intendi est perfici in eodem subiecto, vel in eadem parte eius: ergo naturaliter repugnat intẽdi sine extẽsione. Probatur cõsequẽtia, quia pfici in eodẽ subiecto, vel in eadẽ parte eius, est pfici eũ extẽsione. Secũdo, quia alteratio, per quã producitur qualitas corporea, vel sumitur pro prima productione eius, p quã mouetur subiectũ immediatè ab vna qualitate cõtraria in alterã, vt à frigore in calorem, vel pro sola intensione eiusdẽ qualitatis prius productæ: vt si calor vt vnũ prius existẽs in ligno intẽdatur vsq; ad calorẽ vt duo: sed quocũq; ex his modis fiat, necesse est extẽsionẽ simul repiri eũ intẽsione: ergo nõ est possibile naturaliter separari intensionẽ ab extẽsione. Probatur minor, quia dũ incipit pduci, in subiecto extẽso incipit

produci

produci:ergo simul incipit intendi, atque extendi. Probatur consequentia,quia simul incipit intendi in subiecto extenso: ergo simul intendi,atque extendi. Quod non minus euidẽter probatur in posteriori modo intensionis; nam si calor vt vnũ olim productus in ligno, vel parte eius hoc tempore intendatur,non est aliud intendi,quàm perfici circa idem lignum, vel eamdem partem eius vsque,ad secundum gradum;sed lignum, vel pars eius,circa quam perficitur, est extensa:ergo nõ potest perfici in ea sine extensione. Probatur consequentia, quia intendi in subiecto extenso idem est,ac intendi, & extẽdi simul, vt per se est manifestum.

Secundum,quod asserit eadem sententia est, intẽsionem simul cum extensione factam, non esse continuam;bene tamen dum fit sine illa. Hoc autem probatur falsum, primò ex falsitate primi, nam si repugnat naturaliter fieri intensionem sine extensione,vt probauimus ; non habet locum talis distinctiõ. Secundo,quia ex eodem sequitur aduersus hos authores nunquam esse intensionem continuam : immo naturaliter repugnare,quòd continua sit.Probatur consequentia,quia intẽsio simul facta cum extensione,non potest esse cõtinua apud eos: sed probatum est,semper & necessariò fieri simul:ergo cõuincuntur concedere , quod semper,& necessariò fit discontinua.

135 Solum restat argumento eorum respondere,quod licet magnam habeat appatẽtiam, satis bene solui potest.Pro solutione autem eius explicari debet modus,quo intenditur,& extenditur simul qualitas in eodẽ subiecto , vel parte eius hoc modo,dum intenditur qualitas in subiecto , hæc omnia fiunt necessariò,atque etiam simul,hoc est in eodem tempore, in quo fit motus intensionis:producitur quidem gradus aliquis qualitatis circa subiectum,vel partem eius habens latitudinẽ gradualem diuisibilem in infinitum, & ideò infinitas partes proportionales,graduales,& infinita indiuisibilia intensionis,per quæ continuantur.In toto igitur tempore,quo durat intensio vnius gradus,producitur tota latitudo gradualis eius,& in singulis partibus proportionalibus eiusdem temporis producũtur singulæ partes proportionales eius, & in singulis partibus aliquotis,singulæ etiam partes aliquotæ, quamuis non eiusdẽ mensuræ, quia motus non semper est vniformis , sed velocior aliquando in vna parte temporis , quàm in alia,& ideò in minori parte temporis solet produci maior pars intensionis. In eodem etiam tempore,quo producitur vnus gradus intensionis, producitur in aliqua parte subiecti circa quam fit intẽsio, quamuis vniformiter difformiter secundum maiorem,vel mi-

noremi

motem approximationē partium eius respectu agentis, vt alibi explicatū est, & hæc est extensio eiusdem qualitatis necessario simul facta cū intensione, & ideo in eodem tempore. In instantibus vero eiusdem temporis verum est mobile peruenisse ad tantam, vel tantam intensionem eiusdem qualitatis, atque etiam eamdem intensionem ad tantam quantitatem subiecti extensam esse: & cum tāta intensio cōsistat in indiuisibili, atque etiam tanta extensio, & ad illas sit peruentum in instanti, a quo eodē instanti necesse est incipere productionē alterius partis gradualis intensionis, atque etiā extensionem eiusdem partis intensionis ad eādem partem subiecti, necesse est in eisdem instantibus tēporis produci indiuisibilia intensionis in tota illa parte subiecti, in qua verum est productam esse tantā intensionem, quia neque qualitas dicitur tanta secundum intensionem, nisi sit terminata per indiuisibile intēsionis, neque motus intensionis tātus, nisi sit terminatus per mutatū esse indiuisibile: necesse est etiam in eisdem instantibus temporis terminatā esse tantam extensionem motus per indiuisibile extensionis eiusdē qualitatis productū in indiuisibilibus subiecti, vt in punctis: itaque sicut verū est in eodem tempore extendi qualitatem, atque adeo in partibus eius, in quas est diuisibile: & sicut verū est in instantibus eiusdē temporis produci indiuisibilia intensionis, quia verum est ad tātam intensionem peruenire mobile in instanti, & ideo in eodem instāti produci indiuisibile intensionis continuatiuum, ratione cuius verum est, tantam esse intensionem productam; ita in eisdem instantibus verum est productum esse idemmet indiuisibile intensionis in parte illa, in qua fit intensio. In eodem etiam tempore intensionis, & extensionis qualitatis in parte subiecti, verū est illa indiuisibilia extensionis producta in indiuisibilibus subiecti, quibus cōtinuatur extensio partiū qualitatis, intendi in eisdem indiuisibilibus subiecti. Quod probatur hac ratione. Hæc indiuisibilia continuant extensionem partium qualitatis simul intensarū: ergo necesse est ipsa quoque habere propriā intensionem. Probatur consequētia, quia cum indiuisibilia, siue modi sint partiū, quas continuāt, & ideo per se immediatè eis vniātur; siue sint res vnitæ partibus per suos modos, certum est esse cōtinuatiua partium, hoc est vnitiua earum; sed non possunt eas vnire, nisi habeant suo modo eādem perfectionem, quam habent partes ipsæ, vt indiuisibile caloris non potest esse continuatiuum partium intensionis eiusdem gradus, nisi eādem cum ipsis habeat intensionem gradualem: ergo necesse est indiuisibilia extensionis

136

partium

partium intensarum posse habere suo modo intensionẽ circa idem subiectum indiuisibile, sicut partes, quas continuant, habent eam circa easdẽ partes subiecti, in quibus extenduntur. Supposito autem, quod intensibilia sint, necesse est in eodem tempore intendi, quo intenduntur partes quas continuant, cùm constituant eandem numero qualitatem cum illis tunc intensam, & extensam. Vnde sequitur habere alia indiuisibilia, quibus continuetur intensio propria, quæ vocantur omnino indiuisibilia, hoc est eam secundum intẽsionem, quàm secundum extensionem. Et hæc etiam produci in instantibus eiusdem temporis.

Ex hac doctrina non est difficile respondere argumentis, & ad primum respondent aliqui intensionem partium qualitatis per motum factam continuari per illa indiuisibilia omnino, quæ ponuntur in indiuisibilibus subiecti pro continuãda intensione indiuisibilium extensionis continuantium extensionem earundem partium qualitatis. Nam intensio debet continuari per indiuisibilia secundum intensionem; sed hæc indiuisibilia sunt talia secundum intensionem, & ex alia parte sunt indiuisibilia intensionis eorundem indiuisibilium extensionis, à quibus continuatur extensio earundem partium qualitatis: ergo apta sunt ad continuandam intensionem earundem partium. Hæc tamen solutio non potest esse vera, neque sufficiens. Probo primum, quia intensio partium qualitatis, & intensio indiuisibiliũ eius sunt distinctæ realiter: ergo habẽt partes distinctas realiter, & indiuisibilia continuatiua distincta realiter. Quare non possunt indiuisibilia intensionis indiuisibilis continuatiui continuare intensionem partium: sed sicut distinguũtur partes intensionis à partibus etiã intensionis, necessariò debent distingui realiter continuatiua vnius intensionis à continuatiuis alterius. Probatur antecedẽs quia partes qualitatis, & indiuisibilia earum sunt in subiectis distinctis realiter, partes quidẽ in partibus subiecti, & indiuisibilia in indiuisibilibus: ergo distinguuntur realiter: quia indiuisibilia continuantia intensionem partium qualitatis debent esse in partibus subiecti, sed illa indiuisibilia secundum extensionem, & intensionem non sunt in partibus, sed in indiuisibilibus eiusdem subiecti, vt probauimus: ergo non possunt continuare intensionem partium. Probatur antecedens, quia calor vt vnum, atq; etiam vt dimidium, sicque de cæteris, quæ sunt indiuisibilia intensionis partium, extensa sunt per partes subiecti, vt per se est manifestum: ergo in eis debẽt esse tãquam in subiecto. Quod vero sit insufficiẽs, probo; quia nõ

assignat

assignat immediatum continuatiuũ intensionis partium qualitatis:ergo non erit talis intẽsio per se immediatè continuatiua,quod est falsum. Probatur antecedens, quia illa indiuisibilia omnino per se immediatè continuant intensionem indiuisibilis:ergo non possunt per se immediatè continuare intensionem partium distinctam realiter.

137 Respondeo igitur argumento ex doctrina tradita;indiuisibilia partiũ intensionis,vt gradus,dimidius gradus, vel tertia pars,neque de cæteris,continuare intensionẽ partium.Et cùm dicitur, hæc indiuisibilia recipi in partibus, & in eis extendi, concedendũ est;sed negandum,quod ex eo colligitur, nempe in tempore produci,& non in instãtibus. Nam licet latitudo gradualis inter quæcumque indiuisibilia producatur in tempore,& in eodem tẽpore extendatur in subiecto diuisibili,sed in instanti verum est de ea, & qualibet eius parte esse primò productam,quia esse primo productum aliquid in indiuisibili consistit,& simul esse dicitur;& cũ habeat esse productũ quælibet pars gradualis intensionis non per solam denominationem extrinsecam, sed per verum,& reale indiuisibile,quod est finis eius,& principiũ partis sequentis, & ideo continuatiuũ vtriusque, fit vt in instãtibus producantur indiuisibilia continuantia intensionis partium, & cum intensio eadem partis qualitatis fiat in parte subiecti, verũ est in eisdem instãtibus, in quibus primo producta est quælibet pars gradualis intensionis,productum esse in eadẽ parte subiecti indiuisibile,quod est finis eius,& principium alterius,& consequenter est verum productum esse in eodem instanti in eadem parte subiecti indiuisibile continuatiuum partium intensionis.

Ad secundum respondeo indiuisibilia intẽsionis contrariarum qualitatum produci quidem per proprias mutationes instantaneas,quæ sunt indiuisibilia continuatiua motus intensionis: corrumpi vero in tẽpore simul cum partibus suæ qualitatis corruptis per partes motus, & ideo non esse necessariã successionẽ in productione contrariorũ indiuisibiliũ propter eorum corruptionẽ,sed simul, & in instantibus produci posse. Vel secundo dici posset indiuisibilia contrariarũ qualitatum suo modo esse contraria,sed non cum latitudine requisita ad successiuam expulsionẽ:sed sicut habẽt esse indiuisibile, posse etiam in instanti indiuisibili se corrumpere, vel expellere ab eodem subiecto. Latitudo vero extensionis eorũ non impedit simultaneã corruptionẽ,quia sicut in instãtibus producuntur in partibus diuisibilibus subiecti,vt probauimus;sic possunt in eisdẽ instantibus expelli ab oppositis indiuisibilibus in eisdem instan

instantibus productis circa idem subiectum diuisibile.

138 Sed restat explicandū à quibusnā indiuisibilibus continuetur extensio horum indiuisibilium intensionis partium qualitatis per partes subiecti;cum enim successiuè extendatur quilibet gradus indiuisibilis intensionis per partem subiecti, in qua fit intensio eius, & extensio hæc sit continua, necesse est assignare indiuisibilia,quibus talis extensio continuetur,sicut assignata sunt pro continuatione extēsionis partium.Et videtur, quòd per eadémet indiuisibilia extensionis,per quæ continuatur extensio partium qualitatis,continuetur extensio indiuisibilium intēsionis earumdem partium. Quod sic probari potest:extēsio partium intensarum,& extensio indiuisibilium intensionis earū fit per easdem partes subiecti:ergo per eadem indiuisibilia extensionis in indiuisibilibus subiecti producta pro continuatione extensionis partium intensarum poterit continuari extensio indiuisibilium intensionis earum, & non oportebit quærere alia; præsertim cū continuatiua vtriusque extensionis debeant recipi in eisdem indiuisibilibus subiecti. Hoc tamē non potest esse verum,quod sic probo.Continuatiua extensionis rei indiuisibilis secundū intensionem, aut rei intensæ (vt vno verbo loqui liceat) debent esse indiuisibilia vtroque modo, sicut indiuisibilia cōtinuatiua intensionis indiuisibiliū extensionis debent esse vtroque modo indiuisibilia,vt per se est manifestum,& superius explicatum;sed indiuisibilia continuatiua extensionis partium intensarum sunt indiuisibilia intensionis,& ideo res intensæ: ergo extēsio earum non potest continuari per indiuisibilia extensionis tantum,& diuisibilia secundum intensionem,sed per indiuisibilia vtroq; modo,vel indiuisibilia omnino.Et ita dicendum est extensionem horum indiuisibilium continuantium intensionem partium,continuari per illa eadē indiuisibilia,quibus continuatur intensio indiuisibiliū extensionis, hæc enim sunt omnino indiuisibilia,& in eisdem instantibus temporis producta, quibus continuatur tempus,in quo fit extēsio successiua eorum, vt ostendimus,& in eodem instāti,atque in eisdem indiuisibilibus subiecti producta, & ideo possunt continuare extensionem indiuisibilium partium intensarum; quod non habent indiuisibilia extensionis, quibus continuatur extensio earumdem partium intensarum, quia sunt diuisibilia secundum intensionem.

QVÆSTIO

QVÆSTIO V.

An intensio qualitatis fiat per additionem vnius gradus ad alterum, vel per maiorem radicationem eius in subiecto?

SVpposito, quod alteratio tam secundum extensionem qualitatis ad diuersas partes subiecti, quàm secundum intensionem circa eandem partem sit motus continuus, explicandum est, quonam modo qualitas ipsa per eam producatur in subiecto; & de extensione certum est fieri per productionem noui gradus, vel partis eiusdem qualitatis circa diuersas partes subiecti, quia alia pars caloris producitur in manu (dum calefit homo) distincta realiter ab ea, quæ producitur in brachio, & pede: ideo certum est quod non solum fiat extensio per maiorem radicationem extensiuam, sed etiam per additionem noui gradus, aut nouæ partis eiusdem qualitatis, quæ educitur de potentia partis subiecti, ad quam dicitur qualitas extendi. Solum ergo potest esse quæstio de intensione, per quam perficitur qualitas circa eandem partem subiecti, an fiat per additionem noui gradus, vel nouæ partis eiusdem qualitatis, aut solum per hoc, quod ille idem gradus, vel pars, quæ prius fuit producta, magis radicetur in eadem parte, quod est quærere, an sicut producitur per extensionem noua pars, vel gradus qualitatis, hoc est noua, & distincta entitas realis partialis eiusdem qualitatis circa nouam partem subiecti de cuius potentia educitur, ita in intensione producatur circa eandem partem noua pars, aut nouus gradus, qui sit noua entitas realis partialis distincta à gradu, vel parte præexistenti in eadem parte. Vt dum manus in qua prius fuit productum aliquid caloris ab igne, iterum calefit, per hanc secundam calefactionē, quæ dicitur intensio caloris, producatur in ea noua entitas realis partialis distincta à præexistenti, & educta de potentia eiusdem manus, vel solum fiat per secundam calefactionem, quod eademmet entitas caloris præexistens, & non alia noua magis radicetur in eadem manu, hoc est, fortius, aut firmius ei inhæreat, quàm antea, quod est solum fieri nouum modum eiusdem entitatis, non vero nouam entitatem partialem. 139

Et prima opinio asserit, intensionem fieri per additionem nouæ partis, & noui gradus qualitatis; ita tamen, vt gradus superueniens non permaneat cum præexistente, sed illum 140

corrumpat. Vt dum intenditur calor in manu, qui prius erat remissus, corrumpitur remissus omnino, & educitur intensus de potentia eiusdem partis subiecti, eamque informat. Itaque sic se habent partes, seu gradus qualitatis, quæ producitur per motum intensionis tanquam terminus eius, sicut partes eiusdem motus, nam motus, & terminus eius debent proportionari; sed constat partes motus intensionis sic se habere, vt adueniente posteriori desinat esse prior: ergo ita etiam se habebunt partes seu gradus qualitatis per intensionem productæ. Ita sentit Durand. in 1. distinct. 17. quæst. 7. n. 13. & sequentibus, nam quæst. 15 vbi citatur à recentioribus, nec verbum ferè de hac re scribit.

Probat autem multis argumentis, quorũ hæc duo sunt potissima. Primum, omnis motus versatur inter cõtrarios terminos, & ita per aduentũ termini ad quem expellitur a subiecto terminus a quo, vt per aduentum caloris expellitur frigus, sed intensio est verè & propriè motus: ergo terminus ad quem eius, qui est qualitas intensa, expellit terminum à quo, qui est qualitas remissa.

Secundum argumentum: agens intendens formam, vel producit in eadem parte subiecti aliquid formæ distinctum à gradu præexistente, vel non; hoc secundũ est falsum, quia si nihil distinctũ producit; ergo per intensionem non variatur forma, sed eodem modo se habet, ac prius, quod est contra experientiã: qualitas igitur intensa, & remissa distinctæ sunt: & constat esse eiusdẽ speciei, vt calor remissus, & intensus: ergo non possunt simul permanere in eadem parte subiecti, sed intensa expellit necessariò remissam. Probatur consequentia, quia repugnat duas formas eiusdem speciei simul esse in eodem subiecto, vt duos calores, vel duas albedines.

141 Hæc tamen sententia falsa est. Quod probo primo ex propria natura intensionis, nam intensio non est aliud, quàm perfectio eiusdem qualitatis circa eandem partem subiecti, vt intensio qualitatis in manu perfectio eiusdem caloris, qui prius erat imperfectus in eadẽ manu: perficitur ergo calor præexistens per calorem, vel modum superuenientem eidem parti subiecti per intensionem: ergo non destruitur, vt asserit Durand. Probatur consequentia, quia id, quod perficit aliud, non destruit illud, sed potius in modo perfectiori essendi cõstituit, & relinquit. Secundo probatur ex augmentatione, nam si verum esset fundamentum Durandi, quod in omni motu corrũpitur terminus à quo, per aduentum termini ad quem sequitur ita contingere in augmentatione, quæ verus motus est,
quod

quod tamen est contra naturam eius, nam si minor quantitas, quam prius habebat viuens, corrumpitur per aduentum maioris, euidenter sequitur non augeri, vel maius fieri Probatur consequentia, quia non potest maius fieri, nisi quia quantitati praeexistenti coniungitur superueniens, & cum ea permanet: non est ergo necessarium in omni motu corrumpi terminum à quo per terminum ad quem, & ideo nec intensione, vt contendit Durand.

Probatur tandem, quia si in intēsione corrumpitur gradus qualitatis remissae adueniente gradu intensiori, dabitur actio sine agente, & effectus sine causa, vel producetur effectus ab agente contrario, quae sunt manifestè falsa. Probatur consequentia in reductione aquae calidae ad pristinam frigiditatem hoc modo. Calor aquae non simul, sed successiuè, & paulatim deficit, vt euidēti experientia cōstat; tunc ergo, si vera est sententia Durādi, quod tota qualitas remissa praeexistens corrūpitur, sequitur quod etiā in remissione corrūpetur tota qualitas intēsa, & producetur alia remissa; sed in reductione aquae ad pristinam frigiditatem non est agens, à quo possit produci calor remissus, vt corrūpatur intensus: ergo non fiūt simul intēsio, & remissio, vt putauit Durand. Probatur minor, quia recedente igne, non est agens naturale, praeter aquam, à qua possit produci calor remissus, ab aqua vero repugnat produci, vel concedendum est produci ab agente contrario.

142 Secunda opinio tenet intensionem qualitatis fieri, non per productionem alicuius nouae entitatis pertinentis ad substātiam eius, sed ad existentiā, ita vt corrumpatur existentia qualitatis remissae, tanquā imperfecta, & producatur alia existentia perfectior in eodem gradu praeexistēti omnino immutato secundum essentiam. Hanc sententiā cirauit, atque impugnauit Durand. vbi supra, quam tamē sequitur Astudillo 1. lib. de generatione q. 9. & ratio eius videtur esse haec. Qualitatem intendi est perfectius inhaerere subiecto, sed inhaerentia accidētis non est aliud, quàm existentia eius in subiecto: ergo intensio eius est perfectior existentia in subiecto, aduenieīte autem perfectiori existentia corrumpitur imperfectior, quia repugnat eamdem rem simul existere perfecte, & imperfecte: ergo intensio qualitatis non fit secundum essentiam eius, sed solum secundum existentiam perfectiorem corrupta imperfecta, quam habebat prius qualitas remissa.

Haec etiam sententia non est minus falsa, quàm praecedēs, quod sic probo. Siue existentia distinguatur realiter ab essentia, siue sola ratione, hoc est certum, quod essentia habet esse

reale extra causas per illam: ergo repugnat corrumpi existentiam, quia eo ipso desinat esse realiter extra causas essentia, quare falsum est, quod intensio fiat per corruptionem existentiæ qualitatis remissæ, salua essentia eiusdem. Secũdo, existentia est idem realiter cum essentia, vel si ab ea distinguitur, certum est ab eadem emanare tãquam naturalem terminum; sed repugnat ab eadem essentia præsertim inuariata emanare diuersas existentias, nempe imperfectam, atque perfectam: ergo repugnabit intensionem fieri per corruptionem existentiæ imperfectioris, & aduentum alterius perfectioris, atque distinctæ, inuariata essentia, vt asserit hæc opinio.

143 Tertia igitur sententia docet per intensionem nullum gradum nouum qualitatis, aut nouam partem eius produci, immo nihil prorsus qualitatis, vel entitatis eius, sed præexistentem qualitatem magis radicari in eadem parte subiecti, magis autem radicari nihil aliud esse, quam magis educi de potẽtia eius, & perfectius ab eo participari, itaque per intensionẽ nihil nouum adquirit qualitas præexistens, aut illa pars subiecti, in qua inhærebat, nisi modum maioris radicationis, vel perfectioris participationis. Exempli gratia; si calor erat in manu remissus, & intendatur ab igne, intendi non est nouum aliquem calorem, vel aliquam nouam entitatem eius illi aduenire, sed solum, quod antiquus magis radicatus sit in eadem manu, magis eductus de potentia eius, fortiusque, aut firmius ei inhæreat. Et hoc est intensionem non fieri per additionem gradus ad gradum, sed per maiorem radicationem in subiecto. Ita Henricus quodlib. 5. quæst. 5. & in summa art. 66. quæst. 2. Herueus quodlib. 6 quæstione 11. Ægidius 1. lib. de generatione quæst. 19 & omnes Thomistæ, Sonzinas 8. lib. Metaph. quæst. 11. Iauell quæst. 6. Flandria. quæst. 4 Caiet. & Medina 1. 2. quæst. 52. art. 1 & 2. & 2. 2. q. 24. art. 4. & 5. Bannez, & Aragon 2. 2. q. 24. art. 4. & 5. Sotus cap. de qualitate in prædicam. & 4. lib. Phys. text 84 & hi omnes asserunt esse sententiam D. Th duobus locis citatis, atque etiam in 1. d. 13 q. 1. & de virtutibus q. 1. art. 11. in quibus negat expresse intensionem fieri per additionem vnius qualitatis, vel vnius gradus ad alterum, & affirmat per solam maiorem radicationem in eadem parte subiecti fieri.

Probatur testimonio Aristotelis 4. lib. Phys. text. 85. vbi ita ait: *Ex calido fit magis calidum, nullo facto in materia calido, quod non erat calidum, quando minus erat calidum, &c.* Ex quibus hoc argumentum colligitur. Subiectum, quod prius erat calidum, fit magis calidum nullo facto de nouo calido: ergo nullo

nullo facto de nouo calore; euidens est consequentia à concreto ad suum abstractum; deinde, si nullo facto de nouo calore, ergo per intensionem nihil caloris noui aduenit præexistenti, quod est intensionem nõ fieri per additionem alicuius gradus, vel partis eiusdem qualitatis ex mente Aristotelis.

144 Probatur etiam ratione Primo, quia si qualitas augetur per additionem gradus, vel talis additio fit ei secundum essentiã, vel solum secundum existentiam, hoc secundum est impossibile, quia cùm existentia sit idem realiter cum essentia, vel si distinguatur realiter, oriatur ab ea, repugnat intendi qualitatem secundum existentiam, quin etiam intendatur secundum essentiam, vt probauimus contra secundam opinionem: ergo primum est necessarium, quod fiat additio qualitati secundum essentiam, sed hoc est impossibile: ergo impossibile est etiam intensionem fieri per additionem. Probatur minor, quia essentiæ rerum consistunt in indiuisibili, sicut numeri, vt docet Aristoteles 4. Meta. text. 10. & ita sicut non potest fieri additio alicuius vnitatis, quin varietur species numeri, ita nec essentiæ qualitatis aliquid potest addi, quin mutetur, & diuersa fiat: ergo si additio fieret essentiæ qualitatis, esset etiam qualitas intensa diuersæ speciei a remissa, quod patet esse falsum.

Secundo, si intensio fit per additionẽ vnius gradus ad alterum, vel gradus superueniens distinguitur specie a præexistẽti, vel solo numero, vtrumque est falsum: ergo etiam est falsum, quod intensio fiat per additionem. Probatur minor, quod nõ differant specie, quia intensio est vnus motus numero, & speciei: ergo non potest terminari ad terminos specie diuersos, præterquàm quod magis, & minus non variat speciem, sed qualitas intensa, & remissa solum differunt secundum magis, & minus in ordine ad subiectum, vt per se est manifestũ: ergo non distinguuntur specie: sed nec solo numero, quia accidentia, præsertim absoluta, ex quibus est qualitas, distinguuntur numero per subiecta, & ideo non possunt esse duo distincta solo numero in eodem subiecto, sed nouus gradus productus per intensionem est in eadem parte subiecti cum præexistente: ergo non potest distingui ab eo solo numero.

145 Vltima opinio tenet intensionẽ fieri per additionem vnius gradus, aut partis ad alterum, ita vt sicut per primam calefactionem, vel per primam partem eius aliquotam fit primus gradus, vel prima entitas caloris, ita per secundam, & tertiam fiat alia pars caloris distincta realiter à prima, & ei vnita in eadem parte subiecti intenditur in ea calor, sicque additur

ſemper pars parti, & gradus gradui per totam intenſionem. In hac autem additione graduali fundatur modus maioris radicationis in eadem parte ſubiecti: quem non negat hæc opinio, ſed tanquam neceſſarium ponit: negat tamen eundẽ modum poſſe acquirere qualitatem per intenſionẽ, ſine additione nouæ partis gradualis, quæ continuata cum præexiſtẽte in eadem parte ſubiecti conſtituat eandem numero qualitatem intenſam magiſque perfectam, ita Scotus in 1. diſt. 17. q. vltima. Greg ibid. q. 4. art 1. Gab. & Okamus q. 6. Antonius Andreas 8. Metaph. q. 6. Venetus in ſumma de generatione c. 1. Nimphus 8. Metaph. diſput. 11. Toletus 4. libro Phyſ. q. 11. & eſt iam communis ferè inter iuniores, & videtur mihi vera, ſed nullo modo contraria doctrinæ D. Thomæ.

Et primo probanda eſt veritas eius, ſecundo oſtendendum, quòd non ſit contra D. Th. Veritas probatur teſtimonio Ariſtotelis eodem loco citato pro tertia opinione, vbi ante illa verba relata habentur hæc: *Vt enim ex frigido fit calidum, & ex calido frigidum, quia eadem qua erat in potentia, ſic & ex calido magis calidum, &c.* Ex quibus ſic arguo. Subiectum fit calidum ex frigido per eductionem caloris de potentia eius, & fit magis calidum ex minus calido eodem modo per eductionem caloris de potentia eiuſdem ſubiecti, vel eiuſdem partis illius ex mente Ariſtotelis: ergo ſicut prima calefactio, vel prima pars aliquota eius eſt eductio caloris de potentia ſubiecti; ita ſecunda calefactio, vel ſecunda pars aliquota eius, per quam intenditur idem calor, eſt noua eductio caloris de potentia ſubiecti: ſed eductio prima caloris eſt productio caloris: ergo etiam eductio ſecunda: quare ſicut per primam calefactionem producitur calor, ita per ſecundam, quæ eſt intenſio; & ita fit ex mente Ariſtotelis per additionem vnius caloris, vel vnius gradus ad alterum. Et ſi reſpondeatur ſecundam calefactionem eſſe eductionem caloris de potentia ſubiecti, non ſecundum entitatem, ſed ſolum ſecundum nouum modum intenſionis. Contra hoc ſic arguo. Non datur alius modus producendi formam naturalem ſecundum ſuam entitatem, præter eductionem eius de potentia materiæ, vel ſubiecti, vt patet euidenti inductione in omnibus: ergo idem eſt formam educi de potentia materiæ, & produci ſecundum entitatem in rerum natura; quare repugnat educi de potentia materiæ, & non produci ſecundum entitatẽ, ſed ſolum ſecundum modum. Secundo, eductio formæ de potentia materiæ idem eſt ac produci ſecũdum entitatem; quia idem eſt ac fieri actu extra cauſas; cum prius eſſet ſolum in potentia earũ. Sed per

per primam calefactionem producitur qualitas secundum entitatem:quia educitur de potentia subiecti ex mente Aristotelis:ergo per secũdam magis producitur secundum entitatem, quia magis educitur de potentia subiecti,vel materię,quod est magis produci secundũ entitatẽ ; & hoc non potest esse verũ, nisi producatur per intensionẽ noua entitas eiusdẽ qualitatis.

146

Vt autem rationibus ostendatur veritas nostræ sententiæ,& falsitas oppositæ,tria probanda sunt.Primum,quod per intensionem addatur qualitati præexistenti aliquid reale.Secundũ, ꝙ hoc reale additum sit realiter distinctum ab ea.Tertium, ꝙ non sit solus modus,sed entitas eiusdem qualitatis:quib. probatis cõstabit intensionem fieri per additionem vnius gradus, vel partis ad alterum.Probatur ergo primum,quia intensio est motus realis , & distinctus specie realiter,& numero à prima productione eiusdẽ qualitatis , vt patet in calore primo producto ab aliquo igne,& pòst tempus aliquod intensо ab eodẽ igne,vel diuerso;sed motus realis producit terminum realem: ergo intensio caloris producit aliquid reale in eadẽ parte subiecti,& hoc reale nõ habebat subiectum,dum erat remisse calidum:ergo intensio fit per additionem alicuius realis.Secundo, qualitas intensa habet plures , & diuersos effectus reales, quos non habebat dum erat remissa ; ergo habet aliquid reale nouũ per intensionẽ.Probatur consequentia,quia idẽ in quãtum idẽ semper facit idẽ;ergo si est omnino idem realiter,non potest aliquẽ effectũ realem facere , ꝙ prius non faciebat,& si nouũ effectũ realẽ facit,non potest non esse variatũ realiter.

Probatur secundum,quòd hoc reale nouum, quod additur qualitati remissæ per intẽsionem sit realiter distinctum ab ea, primo, quia illud, quod separatur ab alio realiter,distinctum debet esse realiter ab eo,& non solum per intellectum, sed illud,quod additur qualitati remissę separatur ab ea realiter,cũ prius esset sine illo, & per remissionem illud amittit : ergo distinguitur realiter.Probatur maior,quia separatio realis datur ante operationem intellectus ; ergo id quod per eam separatur, distinguitur ab eo,à quo separatur ante operationem intellectus,& ideò realiter, nam separata sunt distincta:ergo separata ante operationem intellectus debẽt distingui ante operationẽ intellect⁹,vel dabitur realis separatio ante operationẽ intellectus,per quã nihil reale separetur,quod repugnat.Probatur tertiũ , ꝙ hoc reale distinctum additũ qualitati remissæ p intẽsionẽ,nõ sit solus modus maioris radicationis, sed noua entitas eiusdẽ qualitatis ; primo quia virtus agẽdi in qualitate est ipsamet entitas qualitatis,& non modus,vel aliquid super-

additum entitati, vt virtus calefaciẽdi in calore non est aliud, quam entitas ipsius caloris: ergo maior virtus agendi est maior entitas qualitatis; sed qualitas intensa habet maiorem virtutem agendi, quàm remissa: cùm producat effectus perfectiores, vt patet in calore intenso; ergo habet plus entitatis additum per intensionem, quare fiet intẽsio per additionem nouæ entitatis, & gradus. Secũdo, quia magis esse radicatam in subiecto qualitatem per intensionem est magis, aut fortius, vel firmius ei inhærere: ergo extensio fit per additionem alicuius realis pertinentis ad inhærentiam qualitatis in subiecto; sed repugnat fieri additionem ex parte inhærentiæ, quin fiat per additionẽ ex parte naturæ, & entitatis eiusdem qualitatis: ergo fit per additionẽ nouæ entitatis. Probatur minor, quia inhærẽtia actualis accidẽtis promanat naturaliter à natura eius, sicut subsistentia substãtiæ ab eius natura: ergo repugnat qualitatem perfectius inhærere subiecto, quin sit perfectior secundum naturam, & entitatem. Et consequenter repugnabit fieri intensionem per maiorem radicationem in subiecto, quin fiat etiam per additionem nouæ entitatis, vel gradus. Tertio, quia si qualitas intensa, & remissa solùm differunt per maiorem radicationem in subiecto, sequitur quòd si separentur à subiecto per diuinam potentiam, non erunt distinctæ vllo modo, quod patet esse falsum. Probatur consequentia, quia separatæ à subiecto non possunt retinere modum actualis inhęsionis, vel radicationis. Et si respondeas adhuc esse diuersas, quia intensa est apta perfectius inhærere subiecto, vel magis radicari in eo, quam aptitudinem non habet remissa. Contra hoc est; quod talis aptitudo est realis; ergo est entitas realis, quare differunt iam in entitate reali, & non in solo modo maioris radicatio-
148 nis. Probatur tandem, nam si per intensionem non producitur entitas qualitatis, sed solus modus maioris radicationis, sequitur nunquam produci qualitatem, sed modum tantum, & ideo qualitatem nihil esse præter modum, quod patet esse falsum. Ad probandam cõsequentiam præsuppono id, quod tota ferè schola sequitur, & inferius probabitur, videlicet non dari minimam intensionem qualitatis factã per mutationem instantaneam, sed intentionem esse motum ita successiuum, sicut lationem, & alterationem non habentem primum mutatum esse, nec primam partem ex parte principij: sed ante quodlibet mutatum esse dari partem motus, & ante quamlibet partem motus dari mutatum esse, vt docuit expresè Aristoteles 6. lib. Physic. & nos ibidem ostendimus. Hoc supposito, probatur consequentia hoc modo. Productio qualitatis, & intẽsio eius

simul

simul incipiunt cùm sint idem motus realis: & cùm sit per se successiuus, sicut non datur prima pars, aut primum mutatum esse productionis, sic neque intensionis; sed per intensionem non producitur qualitas secundum entitatem, sed solũ secundum modum maioris radicationis: ergo nunquam datur productio eius. Probatur consequentia, quia non datur productio realis, quæ non sit realis intensio; sed per realem intensionem non producitur entitas qualitatis, sed solus modus: ergo nunquam producitur entitas qualitatis. Et si respondeas eundem esse motum realem productionis, & intensionis, sed vt productio est, terminatur ad qualitatem secundum entitatem, vt intensio verò ad eandem qualitatem sub modo maioris radicationis. Contra hoc sic arguo; per alterationem, vt productio est, producitur entitas qualitatis, sed alteratio, vt est productio, est etiam motus per se successiuus; ergo vt talis habet partes, in quibus producetur entitas qualitatis, & ita singulis partibus alterationis correspondebũt partes qualitatis, nam motus, & terminus eodem modo diuiduntur: sed posterior pars perficit priorem, cùm produeat nouam partem qualitatis secundum entitatem circa eandem partem subiecti supra priorem productam per priorem partem eiusdem alterationis: ergo posterior pars est intensio respectu prioris; quare per intensionem producitur qualitas secundum entitatem, & non tantùm secundum modum maioris radicationis.

149 Probata iam veritate nostræ sententiæ, restat probandum, quod non sit vllo modo contra D.Thomam, quod probo primo, quia qualitatem intendi per maiorem radicationẽ in subiecto, & non per additionẽ gradus, vt asserit, multis modis exponitur à discipulis eius, sed omnes expositiones reducũtur ad duas, & vtraque est contra D.Thomam, & in se falsa; ergo non est ei attribuenda, sed intelligẽdum quod oppositum senserit, nempe intensionem fieri per productionem nouæ partis entitatiuæ caloris; & reddenda est ratio propter quã in modo loquẽdi id videatur negare. Prima ergo expositio est, quod dum asserit D.Th. intensionem fieri per maiorem radicationem in subiecto, idem sit apud ipsum magis radicari qualitatem in subiecto, quod firmius, atq; tenacius ei inhærere ad similitudinẽ arboris, quę tunc dicitur magis radicari, quãdo profundiores radices in terrã emittit; profundiores verò radices emittit qualitas intẽsa in subiecto, & ideò magis in eo radicatur, quia magis complet potentiã eius, magis illud actuat, magisq; illud sibi subiicit: & vt clarius dicatur, magis educitur de potentia eius, magisq; in eo perficitur per informationẽ perfectiorẽ,

non quia aliquid nouum habeat pertinens ad essentiam, vel entitatem propriam, sed quia perfectius terminat potentiam subiecti, dum habet intensionem vt tria, quam dum habebat intensionem vt duo, & dum remittitur, nihil entitatis eius corrumpitur, sed sola terminatio vt tria, & producitur de nouo terminatio, vt duo. Ita Bannez vbi suprà, & Caiet. ex Sonzinate, Iauel. 8. Met. q.6. Sed hæc expositio expresse est contra D. Thomam in 1. dist. 17. q. 2. ar. 1. in quæstione de virtutibus. ar. 11. & 2.2. q. 24. ar. 4. ad 3. vbi ait: *Quidam dixerunt charitatem non augeri secundum essentiam, sed solum secundum radicationem in subiecto; sed hi propriam vocem ignorarunt; cum enim accidens sit, eius esse est in esse. Vnde nihil est aliud ipsam secundum essentiam augeri, quàm eam magis inesse subiecto, quod est eam magis radicari in subiecto. Similiter etiam in ipsa essentialiter est virtus ordinata ad actum: vnde idem est ipsam augeri secundum essentiam, & ipsam habere efficaciam ad producendum feruentioris dilectionis actum, augetur ergo essentialiter, non quidem ita, vt esse incipiat, aut esse desinat in subiecto: sed ita, quod magis ac magis in subiecto esse incipiat.* Hæc D. Thomas. Quibus expresse docet charitatem, & qualitates alias duobus modis augeri, vel (quod idem est) intendi, primo quidem secundum essentiam, non quidem ita, vt nouum aliquod prædicatum essentiale eis proueniat per intensionem, hoc enim impossibile est, quia addito prædicato essentiali mutaretur essentia, atque species; sed ita, vt entitas, vel substantia augeatur. Augeri autem substantiam, & entitatem eius, sine aliqua substantia, aut entitate partiali noua patet esse impossibile: ergo ex mente D. Thomæ noua entitas qualitatis producitur per intensionem. Secundo augetur per maiorem radicationem in subiecto fundatam in maiori, ac noua entitate, quia impossibile est (vt iam probaui) magis radicari in subiecto sine noua entitate superaddita; ergo contra D. Thomam loquuntur prædicti eius discipuli asserentes, qualitatem non intendi primo modo, sed solum secundo per maiorem radicationem in subiecto; & vocem intensionis videntur ignorare, vt asserit D. Thom. Sed ex eisdem verbis eius colligitur hæc ratio, qua probatur falsa, qualitas intensa habet maiorem virtutem ad operandum quàm remissa, vt patet in calore vt quatuor magis vrente, quàm calor vt vnum: sed virtus operandi non est aliud, quam entitas eius, vel essentia; ergo plus entitatis habet aduenientis ei per intensionẽ.

Propterea asserit secunda expositio aliorum Thomistarum, negari non posse, quod qualitas intendatur secundum essentiam,

tiam,ita vt noua ei proueniat entitas per intensionem,nō tamen distincta realiter ab entitate,quam habebat,dum erat remissa, sed sola ratione. Et quia additio vnius ad alterum præsupponit distinctionem realem eorum, ideo negauit D. Thomas intensionem fieri per additionem vnius partis, vel gradus ad alterum. Sed hæc etiam expositio est non minus contraria verbis D. Thomę,nec minus falsa,quàm pręcedens.Probatur, quia D.Thomas probauit qualitatem intendi secundum substantiam,quia qualitas intensa habet maiorem virtutem operandi,per quam producit perfectiores operationes; sed virtus operandi est ipsamet substantia, vel entitas eius; ergo habet maiorem entitatem, & eam habet ante operationem intellectus,quia ante operationem intellectus perfectiores producit operationes, & effectus: ergo distinctam realiter à priori,quā habebat,dum erat remissa. Probatur consequentia, quia ea, quorum vnum est maius altero ante operationem intellectus realiter distinguuntur. Est ergo prædicta expositio contra D. Thomam,& etiam falsa.

Mens igitur D. Thomæ satis clara est; qualitatem non intendi per solam radicationem maiorem in subiecto, sed quia noua entitas ei aduenit,& ex eo, quod intenditur secundū entitatem, fit vt intendatur per maiorem radicationem in subiecto,vt docuit expressè idem Doctor sanctus, quia esse eius est inesse subiecto, & entitas eius est esse aliquid subiecti, quare non posset magis radicari in eo, nec magis illud actuare,aut fortius ei inhærere, seu perfectius terminare potentiam eius, magisq; illud sibi sibi subiicere, & actuare, perfectiusve informare,nisi plus entitatis per intensionem ei adueniret.Vnde sequitur non differre Scotū,& alios (quorum sentētiam sequuti sumus) à D.Thoma in re ipsa, sed solum in modo loquendi, quia D.Tho.noluit vti verbo,additionis,nec dicere,quod per additionem vnius entitatis, vel vnius gradus ad alterum fiat intensio, sed solùm dicit fieri per maiorem radicationem in subiecto, cuius rationem reddit 2. 2. q. 24. ar. 5. in principio, nam additio (inquit) vnius ad alterum (propriè loquendo) præsupponit distinctionem vtriusque,aut in re existentem,aut saltem præintellectam;& ideo si dicatur intensionem fieri per additionem gradus ad gradum,videretur significari,quod per additionem vnius formæ ad alterā fiat, specie, vel numero ab ea distinctam,quod patet esse falsum. Et hoc quidem peculiare est in intensione formarum, nam in intensione earum satis clarum est non esse distinctam formam, quæ additur, sed solum partialiter;per continuationem verò partiū subiecti fieri 152

vnam,

vnam, & similiter in augmento quantitatis, sed in intensione cum fiat circa eãdem partem subiecti, difficilius intelligitur continuatio gradus, vel partis aduenientis cum præexistenti, & ideo si dicatur vnam addi alteri, videtur significari distinctio formarum, propriùs autem dicitur magis perfici qualitatem, vel magis radicari in subiecto per intensionem, quia hoc verbo clarius significatur vnitas formæ, per intensionem perfectæ, & intensio propriùs dicitur noua eductio formæ, quàm additio. Cæteri vero authores ad rem solum attendentes verbo additionis vtuntur satis esse intelligentes, vt pars vel gradus qualitatis productæ per intensionem partialiter distinguatur ab altero, & per continuationem efficiat cum eo vnam numero formam, licet continuatio ipsa non ita difficile intelligatur. Omnes tamen idem prorsus sentiunt.

152 Solùm restat argumenta aliarum opinionum soluere, & ad primũ Durandi distinguenda est maior, quod motus versatur inter terminos cõtrarios; nã duplex est contrarietas, propria, & impropria; illa versatur inter qualitates contrarias, quæ ab eodem subiecto se expellunt secundũ proprias entitates, quia per eas opponuntur, vt calor, & frigus. Contrarietas vero impropria, est quæcũque repugnantia, vel incompossibilitas secundum aliquam rationem, & hæc sufficit ad proprium motũ si sit positiua, & cũ latitudine successiuè, & non simul percurrẽda, vt patet in motu locali, & motu augmẽtationis, in quibus sufficit talis incompossibilitas terminorũ, vt mobile non possit vnũ assequi, nisi relinquendo alterum: non enim potest corpus simul esse sub maiori, & minori quãtitate, nec tendere ad adquirẽdam vnam præsentiam, nisi relinquendo alteram; nec est necessariũ vt termini hoc modo cõtrarij se expellant, nisi ratione incompossibilitatis, quam habent, ita vt si incõpossibiles sint secundũ proprias entitates, hoc modo se expellant; si vero solùm secundũ aliquem modum satis est ratione illius, & primo modo se habent termini alterationis primæ, quæ versatur inter qualitates propriè contrarias, atque etiã termini motus localis, & ideo secũdum proprias entitates se expellũt. Termini vero augmentationis, & intensionis se habent secundo modo, quia maior, & minor quantitas, atque etiã qualitas intensa, & remissa non opponuntur, nec sunt incõpossibiles secũdum proprias entitates, vt calor intensus, & remissus, sed solum secundum modos intensionis, & remissionis, & eodem modo maior, & minor quantitas, quia remissa qualitas vt talis dicit quandam negationem intensionis, non ita, vt remissio sit pura negatio, sed quia imperfectus quidam

modus

modus est includens negationem perfectionis, quam dicit intensio. Hoc supposito neganda est minor eiusdem argumenti; quod intensa qualitas debeat expellere remissam secundum entitatem eius, sed satis est eam expellere secundum modum remissionis imperfectum, ratione cuius sunt incompossibiles, quod euidenter probatur in augmētatione, quæ verus motus est, & tamen maior quantitas, quæ est terminus ad quem non expellit minorem, quæ est terminus à quo, nisi secundum modum imperfectum minoris, ratione cuius sunt incompossibiles.

153 Ad secundum concedendum est primum antecedens, quod agens intendēs qualitatem in subiecto, aliquid formæ producit nouum, atque distinctu a gradu eiusdem formæ remissæ, & eiusdem speciei, nam secundus gradus coloris eiusdem speciei est cum primo Sed neganda est consequentia, quod non possint simul permanere in eodem subiecto. Et dum rursus dicitur duas formas absolutas eiusdem speciei non posse simul esse in eodem subiecto, absolutè debet concedi, quia non appellātur duæ formæ eiusdem speciei, nisi totales sint, & distinctæ numero. Primus autem, & secundus gradus caloris ei superueniens per intensionem non sunt duę formę absolutè loquēdo, quia non sunt totales, & numero distinctę, sed sunt potius partes eiusdem formæ totalis, quam componunt integraliter per continuationē, sicut pes, & manus non sunt duæ substantiæ absolutè loquēdo, sed potius duæ partes eiusdem substantiæ eam integraliter componentes per continuationem Physicam. Vnde sequitur permanere posse primum, & secundum gradum caloris in eadem parte subiecti, quia non distinguūtur numero, nisi partiali & efficiunt eandē numero formā totalem, quamuis multa accidentia totalia, & absoluta eiusdē speciei non possint esse simul in eodem subiecto, non ergo probat argumentum Durandi quod secundus gradus caloris debeat corrumpere primum.

Ad argumentū secundæ opinionis distinguenda est minor, quod adueniente perfectiori inhærentia accidētis in subiecto corrumpenda sit imperfecta; nā si intelligatur corrumpēdam esse secundum entitatem, falsum est, quia secundum entitates non sunt incompossibiles, sed solum debet corrūpi secundum modum imperfectionis, vt dictum est de entitate, vel essentia qualitatis remissæ.

Testimonium autem Aristotelis adductum pro tertia opinione apparentem quandam difficultatem habet, si solum inspiciantur verba; si vero contextus loci, nullam. Sensus igitur verbo

verborum est secũdum expositionem D.Th.& aliorum, quod sicut corpus fit calidum ex frigido, non ex eo, quod noua aliqua materia, vel corpus frigidum ei superueniat, sed quia calor educitur de potentia eiusdem corporis, in quo prius erat frigus; eodem modo corpus calidum fit magis calidum, nullo alio corpore calido ei adueniente de nouo, sed ex eo solum, quod calor magis educitur de potentia eiusdem corporis, & ideo perfectius participatur ab eodem secundum easdem partes, in quo propriè consistit intensio eiusdem caloris.

154 Ad primum argumentum concedenda est illa pars antecedentis, quod in intensione fit additio secũdum essentiam, sed quod essentia non possit suscipere additionem, distinguendũ est, quia essentia duo dicit, nempe essentialia prædicata, quæ constituunt rẽ in genere, & specie, ac prædicamento, vt calorem esse qualitatẽ passibilem talis speciei, dicit præterea entitatem realẽ extra causas, in qua fundãtur talia prædicata, & ratione prædicatorum essentialium non potest suscipere additionem, quia cõsistit hoc modo in indiuisibili, nam tot habet prædicata essentialia, & talem differentiam atomam, vt si ei addatur aliud, vel alia differentia, mutetur essentia in aliã, sicut numerus variatur addita vnitate, & ideo in hoc sensu dixit Aristoteles species esse sicut numeros. In hoc etiã sensu nõ intenditur qualitas, nec fit ei additio secundum essentiam, sed benè secundum entitatem, in qua fundantur prædicata essentialia: qui sicut animali, dum augetur, additur noua substantia, & ideo verum est, quod plus substantiæ habeat, quàm prius: eodem modo additur qualitati per intensionem noua entitas, cui conueniunt eadem prædicata essentialia, vt calori nouus calor, & hoc est intendi qualitatẽ secundum essentiã; ex quo patet non sequi, quod qualitas intensa sit alterius speciei à remissa, quia licet plus habeat entitatis, eadem tamen essentialia prædicata habet; & ideo eãdem speciem, ac prius.

Ad secũdum neganda est maior secundum vtramque partem, videlicet quod gradus adueniens per intensionẽ distinguatur specie, vel numero à præexistẽti, quia nec habet aliam essentiam specificam, nec est alia forma numero distincta ab eo, sed per continuationem fit ex vtroque eadem forma numero, nam vt docet Aristoteles 5.lib.Phys. vnum continuum, & vnum numero idem sunt; solum ergo potest distingui numero partiali à gradu præexistẽti, sicut distinguũtur numero partiali diuersæ partes substãtiæ, vt manus, & caput; quia sicut ex his integratur eadem numero substantia totalis, ita ex distinctis gradibus caloris tanquam ex partibus integrantibus

com,o

componitur eadem forma totalis numerica caloris.

Quid tandem sentiat D. Thomas, non solum diximus, sed probauimus, nihil sentire cõtrarium, sed idem prorsus, nempe qualitatem non solum intendi per maiorem radicationem in subiecto, sed etiam secũdum essentiam, ita vt aliquid essentiæ nouũ producatur, & coniungatur qualitati præexistẽti, modo tamen loquendi additionis vtendum non esse; sed solum maioris radicationis, ne significetur distinctio formarum eiusdem speciei in eadem parte subiecti.

155 Sed contra hoc videtur esse id, quod sæpe docet D. Thomas, qualitatem, vel formam separatam à subiecto, nõ posse intendi, vel remitti. Idque Aristoteles docere videtur in prædicamentis capite de qualitate dicens, qualitatem in cõcreto suscipere magis, & minus, non in abstracto, vt iustum dicitur magis, vel minus iustum, iustitia vero non. Ex quibus hoc argumentum desumitur. Ea, quæ conueniunt qualitati secundum essentiam, dicuntur de ea in abstracto, vt de albedine, quod sit qualitas talis speciei: quæ vero cõueniunt ei, vt inhæret subiecto dicuntur in concreto, vt disgregare visum de albo; si ergo qualitas in abstracto non suscipit intensionem, sed solùm in cõcreto: ergo non intenditur secundum essentiam, sed solum, vt est in subiecto, & ideo non per additionem gradus ad gradum, sed solum per maiorem radicationẽ in subiecto ex mẽte Aristotelis, & D. Thomæ. Huic argumento respondendum est ex doctrina eiusdem D. Thom. 1. 2. quæst. 53. artic. 2. ad 3. vbi ait accidens quocumque modo significatum, hoc est, siue in concreto, siue in abstracto dicere ordinem ad subiectum: diuersa tamen ratione, nam significatum in abstracto dicit ordinem ad subiectum, vt incipientem ab ipsomet accidenti, & terminatum ad subiectum solum sub ratione concreti, sicut cæteræ formæ, etiam substantiales in abstracto significatæ, & ideo dicimus albedinẽ esse, qua aliquid est album, sicut dicimus humanitatem esse, qua aliquid est homo. Vnde in definitione accidentis in abstracto significati non ponitur subiectũ tanquam prima pars, quæ est genus, sed tanquam secunda, quæ est differentia, quia significatur tanquam terminus habitudinis eius. Significatum vero in concreto dicit quidem eundem ordinem ad subiectum, sed vt incipientem ab ipso subiecto. & terminatum in idem accidens. Dicimus enim simum esse nasum curuum; vel album esse corpus affectum albedine. Et ideo in definitione concreti ponitur subiectum pro genere, quæ est prima pars definitionis, sicut quoduis aliud concretum ponitur in definitione sui abstracti. Ex quibus

sequitur

sequitur (ait D. Thomas) quod quæ conueniunt accidenti ratione subiecti solum ei attribuũtur, vt significato in concreto, non in abstracto; & talis est intensio, & remissio, quæ conueniunt accidenti secũdum essentiam quidem, sed præcisè, vt est aliquid subiecti de potentia eius eductum, & hoc modo significatur accidens secundum propriam rationem accidentis. In abstracto vero non tam significatur vt accidẽs, quàm per modum substantiæ, & ideo intenditur eius essentia, in quantum magis actuat subiectum, & magis illud perficit, quod constat non posse habere, nisi per eductionem nouæ partis, vel gradus de potẽtia eiusdem subiecti, nam de essentia accidentis, vt talis est esse aliquid subiecti, vel substantiæ. Et hæc est ratio propter quam non attribuuntur qualitati intensio, & remissio, vt significatæ in abstracto, sed in concreto: quod adeo verum est, vt si per impossibile qualitas esset forma sua natura separata à subiecto, non posset vllo modo intendi vel remitti; & ratio est manifesta, quia tunc non esset accidens, sed substantia, cui repugnat suscipere magis & minus. Nihilominus intensa qualitas separata a subiecto per diuinam potentiam retinebit eandem intensionem, quam tamen non potest naturaliter accipere, nisi in subiecto, & per maiorem radicationem in eo, supernaturaliter vero posset produci à Deo extra subiectum cum tota sua intensione, per vnicam creationem, si cum tota simul produceretur, vel per plures, si diuersis temporibus, vel instantibus producerentur diuersi gradus eius. Et hæc etiam distinctio D. Thomæ explicat sensum verborum Aristotelis, quamuis non sint ab eo scripta ex mente propria, sed referente sententiam aliorum, vt legenti fiet per se manifestum.

QVÆSTIO VI.

An omnes gradus intensionis eiusdem qualitatis sint omnino similes, & eiusdem perfectionis, vel diuersa, aut dissimiles, atque essentialiter subordinati?

156 EX quæstione præcedente habemus, qualitatem producibilem per intẽsionem habere plures gradus, vel partes in sua entitate, ex quibus vnitis per continuationem indiuisibilium tanquam ex partibus integrantibus componitur vna numero

numero forma habẽs totam latitudinem gradualem ex eis resultantem, vt calor ignis, quem vocamus vt octo, componitur ex octo gradibus tanquã ex partibus integrantib us suam latitudinem, & aliquotis quidem, seu æqualibus, nã quilibet gradus, & tota ipsa qualitas secundum latitudinem intẽsionis est diuisibilis in infinitas partes proportionales ad similitudinem quantitatis, quæ in partes æquales finitas suæ extensionis diuiditur, & in infinitas proportionales.

Quo supposito quæritur titulus quæstionis, an sicut partes quantitatis, vt lineæ, vel superficiei, non solum sunt eiusdem speciei, sed etiam eiusdem rationis indiuidualis, vt omnes palmi, nec vnus subordinatur alteri, aut illum necessariò præsupponit, sed naturaliter potest ab eo separari, ita se habeant gradus eiusdem caloris intẽsi, à primo vsque ad octauum, vel aliquo modo sint dissimiles in ratione indiuiduali partiali, & diuersæ perfectionis, naturaliterque subordinati, ita vt secũdus sit perfectior indiuidualiter primo, eũque necessario præsupponat, nec possit produci in subiecto, in quo nõ præsupponatur ille productus, & secũdum hanc subordinationem naturalem omnem eius perfectionem eminenter contineat; sicque de tertio respectu secundi, & primi vsque ad octauum. Quæstio sanè difficilis, & solum inter iuniores interpretes Aristotelis hoc tempore agitata.

Circa quam prima opinio tenet gradus intensionis eiusdem qualitatis à primo vsque ad octauum dissimiles esse modo explicato, ita sentiunt plures. Probant multis argumentis ad impossibile ducentibus, quæ ideo sub hoc vno possunt comprehendi. Si gradus intensionis essent omnino similes nullam habentes subordinationem, sequitur primo intensionem posse procedere in infinitum; ita vt eadem qualitas numero possit habere gradus intẽsionis actu infinitos. Probatur consequentia, quia si sunt omnino similes, non est difficilius producere secundum, quàm primum, nec tertium, quàm secundum, & sic de cæteris: ergo quodlibet agens quantumcunque remissum poterit producere quemlibet gradum caloris, & ab vnoquoque poterunt produci gradus infiniti, quia postquam produxit vnum, potest producere alterum in infinitum, cum non postulet maiorem virtutem in agẽte vnus gradus, quàm alter, eo ipso, quod non habet maiorem perfectionem. Secundò sequitur, posse aliquid agere vltra suam perfectionem, quod patet esse falsum. Probatur consequentia, quia calor, vt vnum potest producere aliquid caloris in multis corporibus: ergo potest illos omnes calores producere in eodem, quod si fiat,

 producet

producet calorem vt duo, vt quatuor, & vt octo, qui erit longè intensior, atque perfectior se. Sed probatur iterum consequentia, quia vnus gradus non est perfectior altero: ergo non requiritur maior virtus ad producendum vnum, quam plures, nec ad producendum eos in vno subiecto, quam in diuersis, quia non sunt maioris perfectionis in vno, quàm in diuersis, & accidentale prorsus est eis, quod in eodem, vel diuersis producantur: nec etiam est minor capacitas in eodem, quam in diuersis subiectis ad recipiendum omnes. Et eadem ratione sequitur posse duo calida vt vnum se intendere vsque ad octo, immo posse mutuo se corrumpere, atque conuertere in ignem. Probatur consequentia, quia quodlibet potest producere vnum gradum caloris in altero, sicut potest in quouis alio corpore nullum calorem habente, & sicut potest producere vnum, potest duo, & sic vsque ad octauum, cum possit eos producere in diuersis corporibus. Sequitur tertio qualitatem intensam non posse remitti, immo nec vllo modo corrumpi à contrario. Probatur consequentia, quia cum omnes gradus, quos habet, sint eiusdem omnino rationis, & omnino similes, non est maior ratio ob quam ab vno potius, quam ab alio incipiat corruptio: ergo nec poterit omnino incipere, nec poterit talis qualitas corrumpi, vel remitti. Et si dicatur incipere ab vltimo gradu producto in tali subiecto, quia dissolutio rei opposita est productioni eius, & ideo ab vltima eius perfectione incipit, vt dissolutio domus à culmine. Non soluitur argumentum, primò, quia nec dissolutio rei postulat ab vltima eius parte incipere, nisi sit aliquis ordo inter partes ipsas, qui cùm nō ponatur inter gradus ipsos, non postulabit corruptio qualitatis ab vltimo incipere, potius quam à primo, sed per accidens omnino erit, quod ab vno, vel ab altero, & ideo à neutro per se incipere poterit. Secundò, quia potest contingere, vt non prius vnus gradus, quàm alter producatur, sed simul, & in instanti omnes, vt videmus in lumine simul producto secundum omnes gradus intensionis, quia illuminatio non est per se successiua, sed instantanea. Tunc ergo non erit maior ratio propter quam ab vltimo potius, quam à primo incipiat remissio luminis, quare non poterit vnquam incipere. Vltimò sequitur intensionem non esse aliud, quàm coaceruationem plurium entitatū sine ordine, & qualitatem intensam esse vnum per accidens, sicut cumulum lapidum. Probatur consequentia, quia ex intensione nihil aliud resultat, quam vnum ex multis entitat[illegible] non ordinatis: ergo non est [illegible]s intensa [illegible] quidam entitatum nō ordina

ordinatarum, quod est esse vnum per accidens.

Secunda opinio est communis, quòd gradus qualitatis intensæ sint eiusdem rationis, & omnino similes, nullam habētes subordinationem essentialem, ita vt posteriores necessariò non præsupponant priores, sed solum constituant vnam numero qualitatem intensam, quia in eadem parte subiecti vniuntur per propria indiuisibilia intensionis, quæ sunt modi vnionis, nā vnio hæc est continuatio realis, & ideo sufficiens ad constituendā vnam numero formam; quemadmodum plures gradus eiusdem qualitatis in diuersis partibus eiusdem subiecti producti, & per indiuisibilia continuati efficiunt vnā numero formam extensam per totum subiectum, quia tam in intensione, quam in extensione verum est, quod docuit Aristoteles 5. lib. Phys. vnum continuum, & vnum numero idem esse. Ita sentiunt omnes ferè antiqui, & grauiores Theologi in 1. dist. 17. Albertus Magnus art. 10. Scot. q. 3. D. Bonau. in 2. parte dist. art. 1. q. 1. ad 2. Richardus art. 2. q. 2. Okam. q. 6. Gab. & Greg. ibidem, Mars. in 2. q. 1. art. 1. suppositione 8. Nimphus 8 Metaph. disput. 6. & 11. Antonius Andreas 8. Metaph. qu. 6. Toletus 1. lib. de generat. c. 3. q. 4. & Conimb. 1. lib. de generatione cap 4. q. 3. art. 3. ad vltimum, & videtur mihi probabilior, & tenenda.

158 Quæ primo probāda est ex refutatione oppositæ hoc modo. Posterior gradus intensionis sic est dissimilis priori, & sic eo perfectior, vt totā eius perfectionē, & virtutem contineat, non solum eminenter, sed formaliter: ergo superfluit omnino prior, quare adueniente posteriori corrumpi debet, vt Durād. quæstione præcedēte à nobis refutatus asserebat, quia natura nihil superfluum permittit. Probatur antecedens, nam prima opinio concedit posteriorē gradum eminenter cōtinere perfectionē prioris, & si non contineret, non esset eo perfectior, nec essentialiter ei subordinatus. Sed ego probo, quod etiam cōtineat formaliter, nā continere formaliter est cōtinere per modum formæ informantis subiectum, vt patet de anima rationali, ideo continēte formaliter gradum naturæ sensitiuæ, quia continet per modum formæ informantis corpus, & talē ei gradum tribuētis formaliter, sed ita continet gradus posterior perfectionem prioris: ergo formaliter. Probatur minor, quia continet tanquam forma subiecti, quod cōstituit perfectius calidum formaliter: ergo cōtinet formaliter. Et confirmo idem argumētum, & declaro simul; nam ideo sufficit vna forma sensitiua in equo, & vna rationalis in homine ad tribuēdum corpori omnes gradus essendi priores, atque imper-

fectiores, vt gradum corporis, & vitæ, quia forma posterior continet totam perfectionem prioris, non solum eminenter, sed etiã formaliter; quia per modum formæ informantis materiã, & ideo tribuit corpori gradus, quos ipsas tribueret. Vnde sequitur superfluam esse priorem in præsentia posterioris, & ideo non admittenda. Et hæc est potissima ratio, propter quã non admittitur forma corporeitatis, quam posuit Scotus, nec pluralitas formarum, quam alij ponũt in eodem composito, vt 1. lib. de anima ostendemus. Sed gradus posterior caloris cõtinet eminenter, & formaliter totam perfectionem prioris, quia continet per modum formæ, & eam tribuit subiecto in genere causæ formalis constituendo illud perfectius calidum formaliter, vt probaui: ergo eo adueniente superfluit omnino prior, & corrumpi debet. Et eadem ratione probatur, superfluans esse omnes partes priores cuiuscũque gradus, & corrũpi debere adueniente vltima parte aliquota eiusdem gradus; quia sicut gradus posterior continet totam perfectionem prioris, ita pars posterior eiusdem gradus continet totam perfectionem prioris, & vltima perfectionem omnium.

Secundo probatur falsitas eiusdem sentẽtiæ, quia si gradus posterior continet eminenter virtutem prioris: ergo si produceretur separatus ab illo per diuinam potentiam, totum effectum producere posset, quem producit vterque simul existens in subiecto; sed eãdem virtutem habet posterior existens cum priori, ac haberet separatus ab eo: ergo sufficit ad producendum, quidquid producitur ab vtroque, & cum virtus eius sit naturalis, agit in quantum potest: ergo superfluit primus gradus ad agendum adueniente secundo, & ideo corrumpi debet. Et confirmo argumentum, quia si contineret eminenter perfectionem inferioris gradus, & ideo potest similem alium gradum producere, erit causa æquiuoca eius, & non vniuoca, quod est falsum. Probatur consequentia, quia causa æquiuoca differt ab vniuoca in eo, quod illa continet effectum eminenter, hæc vero formaliter. Immo etiam sequitur posteriores gradus differre specie à prioribus, probatur consequentia, quia id quod est calor vt vnum eminenter, specie distinguitur ab eo, quod est calor vt vnum formaliter.

159 Tertio probatur ex intensione, vel augmento charitatis, & gratiæ per sacramenta, in quo difficile potest defendi opposita sententia; duo enim sunt certa in receptione sacramentorum. Primum per dignam receptionem cuiuslibet sacramenti intendi gratiam, & charitatem, si eam prius habebat recipiẽs, etiam si cum remississima dispositione recipiatur. Secundo sacramenta

cramenta

cramenta omnia ab adultis recepta conferre gratiam secundum mensuram dispositionis, ita vt tanta, & non maior conferatur, quãta est dispositio recipientis. Ex quibus sic arguo, si posterior gradus gratiæ perfectior sit priori secũdum entitatem indiuidualem, sequitur per sacramentum cum minori dispositione receptum dari maiorem, & perfectiorem gratiam, & per sacramentum receptum cum æquali dari maiorem, quod est contra secudum præsuppositum. Probatur primum, quia fieri potest, vt ille idem, qui recipit primum gradum gratiæ per sacramentum cum tanta dispositione, iterum recipiat illud cum multo minori, & tamen recipiat secundum gradum gratiæ, vel aliquam eius partem, quæ perfectior est, & maior secundum entitatem primo gradu; quare maiorem, & perfectiorem recipiet; immo sequitur per hoc secundũ sacramentum nullam recipere gratiam cõtra primum præsuppositum. Probo consequentiam, quia sacramentum receptũ à diuersis cum eadem dispositione eũdem gradum gratiæ tribuit, sed sacramentum receptum ab eo, qui non habet gratiã cum remississima dispositione, non conferret nisi primũ gradum, qui est minor secũdum entitatem, & perfectionẽ, quam secundus: ergo in habente iam primũ gradum non posset cõferre secũdum, quia non est maioris virtutis in vno, quam in alio. Sed probo secundum, quia sacramentum receptum cum dispositione vt vnũ, producit gratiam, vt vnum in eo, qui nullam habebat; & in eo, qui habebat iã primum gradum, producet secundum; qui maior est, atq; perfectior primo: producet ergo maiorem, & perfectiorẽ gratiam receptum cum eadem dispositione. Probatur tandem in augmento eorundem habituum per actus meritorios: ad quod probandum suppono opinionem magis iam receptam in schola, etiam ab autoribus oppositæ sententiæ, videlicet gratiam, & charitatẽ augeri, vel intendi per actus quantumlibet remissos ab eis procedentes. Ex quo ita arguo. Si quis eliciat actum charitatis vt duo, meretur primum, & secundum gradum charitatis, & si postmodum eliciat alium actum longe remissiorem, nõ dabitur illi per eũ tertius gradus, neque aliquid eius: ergo per talem actũ remissum non augebitur in eo charitas, contra præsuppositam sententiam. Antecedens probatur, quia calidũ vt vnum non potest augere calorem vt vnum existentem in eodem, nec in alio subiecto, secundum oppositã sententiam, non solum, quia iam repetit productum in subiecto totum calorem, quem ipse habet, sed præcipuè, quia calor vt duo maior est, atque perfectior secundum entitatem indiuidualem: ergo

actus meritorius vt vnum nō poterit mereri tertium gradum charitatis in eo, qui habet duos. Probatur consequentia, quia tertius gradus maior, & perfectior est duobus primis: ergo non potest dati pro actu meritorio vt vnum. Et si respondeas diuersam esse rationem in agentibus Physicis, & per modum meriti, quia illa operantur secundū modum Physicæ virtutis, quam non possunt excedere, hæc vero non operantur modo Physico, sed morali longe diuerso. Probatur nullū esse discrimen quantum ad hoc, nam etiam quæ operātur per modum meriti producūt perfectiorem effectum, vel imperfectiorem secūdum modum, quo mouētur per auxilium diuinæ gratiæ, & secundum modum affectus, & conatus eum quo operātur: ergo actui remisso procedenti ex minori auxilio gratiæ, & elicito cum minori affectu, atque conatu non potest correspondere tam perfectus gradus gratiæ per modum meriti, ac illi actui, qui à maiori auxilio procedit, & cum maiori affectu, atque conatu fit; quare non poterit ei correspondere tertius gradus gratiæ in eo, qui habet primum, & secundum, nec poterit charitatem in eo augere. Probatur consequentia, quia sicut agens naturale non potest agere vltra virtutem suam naturalem, ita agens morale per modum meriti non potest agere vltra suam virtutem moralem.

161 Vt autē veritas nostræ sententiæ propria ratione probetur, meliusque intelligatur, & argumenta oppositæ commodius soluantur, explicanda est differentia inter intensionem, & extensionem in eo consistens, quod per extensionem perficitur eadem forma in diuersis partibus subiecti, ita vt partes extensionis formæ educantur de potentia diuersarum partiū subiecti; sed per vnionem continuationis efficiunt vnam numero formam extensiuè perfectam. Per intēsionem verò perficitur forma in eadem parte subiecti, ita vt de potentia eius educātur nouæ partes; vel gradus, atque etiam in eadem vniantur per continuationem suorum indiuisibilium, & per talē vnionem efficiant vnam numero formam magis eductam de potentia subiecti, & ideo perfectius illud informantē, & actuantem potentiam eius, & ex hoc magis in eo radicatam, & habentem perfectiorem modum essendi. Probatur hoc duplici argumento. Primò, quia totam perfectionem, quam habet forma in diuersis subiectis, habet in eodem; sed in diuersis subiectis habet longe maiorem perfectionem indiuidualem, cum in quocumque habeat perfectionem realiter distinctam ratione indiuidualis differētiæ diuersæ: ergo cum has omnes perfectiones simul vnitas, & efficiētes vnam habeat in eadem

parte

parte subiecti, sequitur euidenter maiorem perfectionem indiuidualem habere formam intensam in eodem subiecto, quàm diuisam in diuersis secundum diuersos gradus. Quod hoc exemplo ostendi potest, nam calor vt vnum productum in duobus subiectis habet duplicem differentiam indiuidualem realiter distinctam: & cum differentia indiuidualis sit aliqua perfectio realis, saltem modalis, habet duplicem perfectionem realem: si vero in vno tantum subiecto esset idem met calor vt vnum, non haberet, nisi vnam differentiam indiuidualem eiusdem perfectionis, ac eam habebat in singulis; ergo minorem perfectionem indiuidualem haberet. At si vterque gradus per intensionem vniatur in eodem subiecto, habet vtramque perfectionem indiuidualem, & per modum vnius; quod est perfectiorem modum essendi indiuidualem habere, quàm in diuersis subiectis. Secundo, quia virtus vnita fortior est se ipsa dispersa, sed per intensionem vnitur in eodē subiecto eadem virtus, quæ in diuersis subiectis dispersa foret: ergo fortior est forma caloris resultans ex duobus gradibus vnitis in eodem subiecto per intensionem, quam esset si dispersa foret; hoc est diuisa secundum vnum, & alterum gradum in diuersis subiectis: sed esse fortiorem non est aliud, quàm esse potentiorem ad operandum; & esse potentiorem ad operandum repugnat, nisi perfectior sit, vel perfectiorem modum essendi habeat: ergo eadem forma caloris intensa perfectius esse habet in eodem subiecto, quam habere diuisa in diuersis secundum diuersos gradus. ad quod asserendum non est necessarium ponere diuersam perfectionem indiuidualem, nec subordinationem aliquam in eisdem gradibus.

162 Et ex hac doctrina colligitur hoc argumentum ad probādam veritatem communis sententiæ Sicut non sunt multiplicandæ entitates reales sine vrgenti necessitate, ita nec multiplicari debent perfectiones reales in eisdē rebus, sed sine multiplicatione reali perfectionum indiuidualium inter eosdem gradus intensionis saluatur proprissima intensio qualitatis distincta ab extensione: & cætera omnia, quæ in intensa qualitate esse debent: ergo non est ponenda, sed dicendum æquales esse omnes, & secundum se non subordinatos. Probatur minor, quia perfectio intensionis consistit in eo, quod qualitas vere sit magis radicata in subiecto, quàm prius, magis actuet potentiam eius per informationem perfectiorem, & tandem maiorem virtutem ad agendum ei tribuat: sed hæc omnia habet qualitas intensa per gradus omnino similes,

omnino æqualis perfectionis vnitos in eadem parte subiecti, vt probatum est: ergo non est necessaria dissimilitudo illa, & inæqualitas graduum cum essentiali subordinatione, quam ponit opposita sententia, nec vllo modo admittenda.

Atque ex eadem etiam doctrina facile soluitur argumentum eius, & quia multa afferebat inconueniencia, quæ ex nostra sententia sequuntur, ad singula per se respondendum est. Et ad primum negamus, quod sequatur intēsionem procedere in infinitum, quia non potest à quocumque agente remisso intendi calor: & cum dicitur non esse necessariam maiorem virtutem in agente ad producendum secundum gradum caloris, quàm primum, distinguendum est; nam ad producendum illum in alio subiecto, non est necessaria maior, bene tamen ad producendum in eodem, in quo est primus gradus propter perfectiorem modum essendi, quem habet vterq; gradus vnitus in eadem parte subiecti, iam explicatum. Negandum est etiam quod sequatur secundum inconueniens, videlicet quod agens possit agere vltra perfectionem propriam. Et cum dicitur calidum remissum posse producere diuersos gradus caloris in diuersis subiectis: ergo posse eos omnes producere in eodem. Concesso antecedenti, neganda est consequentia, quia vniti in eodem subiecto perfectiorem effectum constituunt propter perfectiorem modum essendi indiuidualem resultantem ex vnione omnium in eadem parte subiecti, vt probatum est. Et propter eandem rationem negandum est, quod duo calida vt vnum possint sese intendere vsque ad octauum gradum; licet enim detur capacitas ex parte subiecti, sed deficit virtus ex parte vtriusque agentis, quia neutrum potest intendere calorem alterius, ex eo, quod licet primus & secundus gradus sint omnino similes, & æquales, sed ex eis simul vnitis in eodem subiecto longè perfectior effectus secundum rationem indiuidualem resultat, quam neutrum potest attingere, nec vtrumque simul, cum virtutem vtriusque in diuersis subiectis diuersam excedat. Ad tertium inconueniens bene respondent Conimbr. vbi suprà, negando quod remissio qualitatis efficiatur impossibilis ex nostra sententia: & cum dicitur non esse maiorem rationē, ob quam remissio incipiat à corruptione vnius gradus, quàm alterius distinguendum est, nam comparando gradus ipsos cum causa secunda naturali, verum est, quia ex se non determinatur ad singulares has actiones & effectus, potius quàm ad alios, sed indifferens est ad omnes, & solùm ad speciem determinata, sed à causa prima determinatur ad talem actionem singularē, ad talémq; effectum producendum,

163

cendum, potius quàm ad alterum, vt in 2. lib. Phys. agentes do modo concurrendi primæ causæ cum secundis docuimus, neque hoc est pro libito recurrere ad primam causam, sed naturale ac necessarium in quibuscumque effectibus producendis à causis secundis naturalibus. Ita ergo in remissione caloris contingit, vt à prima causa determinetur secũda ad corruptionem huius gradus, potius quàm alterius; & ita incipit, atque procedit semper remissio, sicut etiam intensio, & neutra redditur impossibilis. Solutio autem illa de inceptione remissionis ab vltimo gradu producto in tali subiecto tanquam a culmine totius ædificij insufficiens est, & bene impugnata in argumento. Ad vltimum tandem incommodum, quod inferebatur, videlicet intensionem, & qualitatem intensam esse vnũ per accidens, cum constet ex pluribus gradibus non ordinatis, facilè soluitur hac distinctione; nam multis modis contingit resultare vnum per se ex multis, nempe tanquam ex potentia, & actu; quo pacto ex materia, & forma, aut ex genere & differentia resultat vnum per se essentiale. Secundo, tanquam ex per se ordinatis, vt ex multis vnitatibus resultat vnus numerus per se. Tertio tanquam ex multis partibus integrantibus per continuationem vnitis, etiamsi non sint vllo modo subordinatæ, vt ex multis partibus integrantibus substantiæ, & quantitatis resultat vna substantia per se, vt vna aqua, vel ignis, aut vna linea, vel superficies absque vlla subordinatione, & ita resultat vna qualitas intensa ex multis partibus gradualibus suis indiuisibilibus vnitis, etiamsi non sint vllo modo subordinati.

QVÆSTIO VII.

An intensio qualitatum habeat terminos magnitudinis, & paruitatis?

QVæstio hæc solet tractari in 1. aut 6. lib. Phys. vbi de terminis magnitudinis, & paruitatis rerum naturaliũ agitur. Ego verò in commentariis physicis eam remisi in hunc locum tanquam sibi proprium. Vt autem sensus quæstionis intelligatur, distinguenda est duplex qualitas naturalis, & supernaturalis: naturalis qualitas ea est, quæ conuenit substantiæ à natura, vt calor igni, & frigiditas aquæ. Supernaturalis verò, quæ non à natura, sed per infusionem ab agenti supernaturali, vt gratia, & charitas. Et de qualitate naturali

164

præcipuè procedit quæstio, quia hæc sola pertinet ad considerationem Philosophiæ naturalis, quamuis vno verbo dicemus in fine quæstionis, quid de terminis qualitatis supernaturalis sentiendum sit. Qualitas autem naturalis dupliciter consideratur, nempe quoad intensionem, & quoad extensionem. Et primo de intensione eius agendum est, deinde de extensione. Sed tandem qualitas secundum intensionem, duplicem considerationem habet, nam primo consideratur secundum se, deinde vt est dispositio ad formam substantialem introducendam in materiæ, & contrariam expellendam. Et difficultas præcipua quæstionis de qualitate procedit quantum ad intensionem secundum se consideratam, nam vt est dispositio ad formam substantialem facile intelligi potest, quonam modo terminetur. Supponenda est autem distinctio terminorum quantum ad magnitudinem, & paruitatem in intrinsecos, & extrinsecos ex 1. lib. Physicor. vbi copiosè explicati sunt. Intrinsecus terminus magnitudinis vocatur, maximum quod sic, extrinsecus, minimum quod non. Et intrinsecus paruitatis, minimum quod sic; extrinsecus, maximum quod non, & applicandi sunt ad intensionem qualitatum, sicut 1. lib. Physicor. applicati sunt ad extensionem quantitatis. Ex quibus iam patet sensus nostræ quæstionis, qui talis est: an qualitates naturales quoad intensionem habeant terminum magnitudinis intrinsecum, ita vt ad talem gradum intensionis possint peruenire, vt maiorem intensionem habere non possint, vel solum habeant terminum extrinsecum; ita vt aliquem gradum intensionis ita magnum habere non possint, bene tamen quemcumque minorem illo, atque etiam quoad paruitatem habeant terminum intrinsecum ita paruum, qui sit tam minima intensio, qua non possint minorem habere; vel solum habeant terminum extrinsecum, qui sit minima etiam intensio, quam habere non possunt, benè tamen quamcumque maiorem. Loquimur autem de qualitatibus secundum se sumptis, nam de eisdem, vt sunt dispositiones formarum, postmodum dicetur.

Et prima opinio tenet qualitates naturales secundum se sumptas, habere terminum intrinsecum magnitudinis, & paruitatis in sua intensione, ita vt ad talem gradum intensionis possint peruenire, vt vltra illum non possint intendi, etiã per potentiam Dei absolutam, versus paruitatem quoque petunt minimam quandam intensionem, sub qua primo producãtur, ita vt sub minori non possint saltem naturaliter produci. Ita Scotus in 1. d. 4. §. *Ad primam quæstionem dico*. Vbi loquitur de

termino

termino magnitudinis,& in 2. d. 2. q. 9. in solutionibus argumentorum,vbi loquitur de termino paruitatis, de quo idē tenent cum eo Conimb. 8.lib.Phys.com.23. Greg. in 1. d.17.q. 1. ar.3. Capr.ibid.q.2.art.1.Sonzin. 8.Metaph.q.21.vbi pro eadē sententia citat D.Tho.Ægid.1.lib.de gener.q.15.Iandun.6.lib. Phys.q.15. Tolet. 1.lib. de gener. q.6. Sed diuerso modo explicatur iste terminus intrinsecus paruitatis a Toleto & Sonzinate:nam Toletus minimum illum gradum intensionis non ponit acquisitum per motum,vel partem eius,ne compellatur ponere primam partem in motu contra expressam sententiam Aristotelis 6.lib.Phys.vbi ante quodlibet mutatum esse motus asserit dari partem motus, & ante quamlibet partem motus dari mutatum esse,& ita motum non habere primam partem, nec primum mutatum esse,atque etiam contra rationem continui,quod cùm sit diuisibile in infinitum, non potest habere primam partem,& ita repugnat motum habere primam, cùm sit continuum,& consequenter repugnabit qualitatem habere primam partem productam per motum. Ideo ponit qualitatem secundum minimam illam intensionem habere modū essendi indiuisibilem, & produci per mutationem, etiam suo modo indiuisibilem, à qua tanquam à termino a quo incipit motus intensionis per vltimum non esse. Sonzinas verò per motum produci asserit, & ideo videtur ponere minimum alterationis,& primum esse eius ex parte termini a quo.

Sed probatur hæc opinio quantum ad terminum intrinsecū magnitudinis hoc argumento. Qualitas secundum essentiam habet terminum intrinsecum magnitudinis:ergo etiam secūdum intensionem. Probatur consequentia, quia intensio est modus consequens naturam, & essentiam qualitatis:ergo habet proportionem cum ea. Antecedens verò euidens est, quia qualitas,sicut res quælibet determinatum habet gradum perfectionis essentialis, sicut determinata prædicata essentialia, vltra quæ non potest crescere,nam eo ipso quòd aliquod prędicatum essentiale addatur calori, variabitur essentia, atque species eius. Exemplum huius rei habemus in calore, qui ad intensionem vt octo peruenire potest, & hanc habet in igne, ita vt maiorem habere repugnet:sicque de cęteris qualitatibus secundum proportionem,necessariò dicendum erit.

Probatur secundo, quantum ad terminum intrinsecum paruitatis ex Aristot. 6.lib. Physic. tex.69. vbi vniuersaliter docet cuiuslibet rei permanentis dari primum esse in instanti productum, sed qualitates non solum secundum esse, sed etiam secundum intensionem sunt res permanentes; cùm constet 166

calorem,

calorem, & reliquas permanere postquam producta sunt: ergo habet primum esse suæ productionis: in quo verum est dicere, nunc primo calor est in aqua, & immediatè ante non erat, & necesse est habere aliquam intensionem, quia non est producibilis qualitas in subiecto, sine aliqua perfectione, & ideo nec sine aliqua intensione: ergo datur prima intensio qualitatis apud Aristot. qua non est alia minor; quare hæc erit minima. Probatur etiam ratione primò, quia dum primo producitur calor in aqua, vbi prius non erat, certum est expelli frigus per primum non esse, ita vt verum sit dicere, nunc non est frigus in aqua, & immediatè ante non erat, non quidem totaliter, sed secundum aliquam eius partem, quia cùm expellatur successiuè, euidens est in eodem instanti adhuc multum frigoris permanere in ea. Si igitur verum est nunc aliquid frigoris expulsum esse ab aqua: ergo verum erit in eodem instanti aliquid caloris esse introductum in ea. Probatur consequentia, quia non expellitur vnum contrarium, nisi ad introductionem alterius; sed illud caloris non potest introduci, nisi per motum, vel mutationem instantaneam: ergo necesse est dari primum esse motus alterationis, vt asserit Sonzinas, vel mutationem instantaneam præcedentem eundem motum alterationis, per quam producatur calor minimus secundum intensionem, vt asserit Toletus. Secundo, si talis intensio minima simul, & primo producta non datur, sed quælibet intensio qualitatis est diuisibilis in infinitum, sequitur nec dari qualitatem ita remissam, quin remissior alia in infinitum detur. Ex quo etiam infertur remissionem procedere in infinitum, & ita nullum terminum, vel finem habere, sed postquam semel incipit, esse perpetuam versus finem, quod est absurdum. Probatur hæc vltima consequentia, nam si intensio caloris versus paruitatem est diuisibilis in infinitas partes proportionales, ergo diuisio eius procedit in infinitum, sed sicut diuiditur, sic etiam corrumpitur per remissionem per partes non æquales, quia iam daretur vltima, & hæc esset maximè remissa, vltra quam non daretur alia remissior, & consequenter minima intensio eiusdem caloris, vltra quam non daretur minor: ergo sit remissio qualitatis per partes proportionales, sicut eius diuisio. Vnde sicut diuisio eius procedit in infinitum, & ideo nullum terminum habere potest, ita remissio eius.

167 Secunda opinio duo asserit. Primum, qualitates secundum intẽsionem habere terminum intrinsecum magnitudinis naturaliter, sed per potentiam Dei absolutã posse intendi in infinitum. Secundum, versus paruitatem quoque nullum habere

termi

terminum suæ intensionis. Itaque quantum ad terminum magnitudinis conuenit cũ Scoto in vno,& differt in alio: conuenit quidem in eo quod tribuit eis terminum intrinsecum magnitudinis naturaliter; differt vero secundum potentiam Dei absolutam, quo pacto etiam Scotus concedit eis eundem terminũ intrinsecum. Secunda vero opinio negat hoc modo habere talem terminum, sed existimat signato quocumque termino posse vltra illum intendi in infinitum. Quantum ad terminũ vero paruitatis omnino contraria est Scoto,& aliis. Sed eam sequuntur Scotus 2.lib.Phys.q.4.art.3. concl.5. Conimb. ibidem q.1. Franciscus Suarius 2. tomo suæ Metaph. disp. 46. sect.4.& moderni ferè omnes,& videtur nobis probabilior,& sequenda.

Probatur primum, quod de potentia Dei absoluta non habeant terminũ intrinsecum magnitudinis, sed dato quocumque gradu intensionis, possunt habere maiorem in infinitum hac ratione. Dato quocumque gradu intẽsionis, non repugnat habere maiorem ex parte diuinæ potẽtiæ, nec ex parte ipsiusmet qualitatis, nec ex capacitate subiecti: ergo semper potest crescere intẽsio, quod est nullum habere terminum intrinsecum magnitudinis. Antecedens ex parte diuinæ potentiæ euidens est: sed probatur ex parte ipsiusmet qualitatis, quia intẽsio est perfectio quædam accidentalis eius, non pertinens ad essentialia prædicata, sed solum ad entitatem, in qua fundatur vt superius ostendimus: ergo quãtumcumque crescat intẽsio, non variantur essentialia prædicata eiusdem qualitatis: quare non repugnat essentiæ eius quælibet intensio quantũcumque magna, sed maior poterit dari semper in infinitũ ex hac parte. Quod vero non repugnet ex parte subiecti probatur, quia licet capacitas subiecti sit finita in ordine ad essentiam qualitatis, sicut essentia ipsa finita est; nihilominus sicut essentiæ qualitatis finitæ non repugnat maior intensio in infinitum, quia non variat essentiam eius, ita capacitati subiecti, ad quã essentia qualitatis ordinatur, non repugnat quæcumque intensio qualitatis finita, quia capacitas subiecti proportionatur formæ recipiendæ.

Probatur deinde secundum, quòd intensio qualitatis non habeat terminũ intrinsecum paruitatis, ita vt via generationis producatur qualitas sub minima intensione, qua non sit dabilis minor alia, sed necessarium esse, vt quacumque intensione data prius sit producta sub minori in infinitum. Primo ex illo principio Aristotelis, quod habetur 6.lib.Physic.cap.6. text.53.& 54. in omni motu propriè sumpto, nec dari primam 168

partem,

partem, nec primum mutatum esse, ex parte principij, sed ante quamlibet partē dari mutatum esse indiuisibile, & ante quodlibet mutatum esse dari partē motus, & ideo nec dari primam partem motus, nec primum mutatum esse, sed solum habere initiatiuum extrinsecum, nempè contrariam qualitatem, à qua moueri incipit corpus. Ex quo ita arguo. Alteratio est propriè motus à contrario in contrarium, per quem fit qualitas, & intensio qualitatis est idem motus, per quem incipit qualitas produci, quia non potest produci de nouo, quin producatur cum aliqua intēsione: ergo non datur prima pars qualitatis producta quoad intensionem. Probatur consequentia, quia partes termini per motū producti correspondent partibus motus, per quas producuntur, & indiuisibilia termini indiuisibilibus motus: sed non datur prima pars motus intensionis, nec primum mutatum esse: ergo nec dabitur prima pars qualitatis quoad intensionem, nec primum indiuisibile eius, sed ante quamlibet intensionem quantumlibet paruam datur minor in infinitum. Secundo probatur, quia motus intensionis realiter est continuus, vt superius probauimus, & qualitas etiam quoad intensionem habet latitudinem continuatam suis propriis indiuisibilibus; sed repugnat continuo habere minimam partem, cum quælibet pars eius sit diuisibilis in infinitum: ergo repugnat dari minimam intēsionem qualitatis, quin sit dabilis alia minor in infinitum. Istæ rationes efficaciter probant aduersus Sonzinatem asserentem minimam illam qualitatem quoad intensionem produci per motum. Sed probatur duabus aliis, quod non sit naturaliter producibilis per alterationem instantaneam. Primò, quia quilibet gradus qualitatis productę quantumcumque paruæ intensionis diuisibilis est secundum eandem intensionem, & ideo suam habet latitudinem, non minus, quàm alij gradus maioris intensionis, & præterea habet contrarium sine cuius expulsione nō potest produci in subiecto, vt calor nō potest produci in aqua sine expulsione frigoris: ergo non potest naturaliter produci in instanti, sed necessariò successiuè, sicut cæteri gradus maioris intensionis. Probatur consequentia, quia propter has duas causas tātùm repugnat quemlibet aliū gradum eiusdem qualitatis produci in instanti, vel per mutationem instantaneam. Vnde si primus gradus caloris potest produci per alterationem instantaneam naturaliter, quilibet alius gradus eodem modo produci poterit, & ita fiet alteratio in instantibus temporis per mutationes instantaneas, ac per minima, vnde non erit motus continuus; quod ostēdimus esse falsum. Sed respōdet

169

det Toletus qualitatem habere distinctam productionem ab intensione, ita vt alia sit alteratio, per quam producitur secundum entitatem, vel substantiam, ab ea per quam intenditur; & ideo per primam alterationem instantaneam præcedentem motum intensionis produci qualitatem simpliciter, & simul, non successiuè in subiecto, & sic producta vocatur minima: diciturque consistere in indiuisibili, quia caret omni intensione, ratione cuius est diuisibilis. Hæc tamen solutio supponit falsum, nempe quòd productio qualitatis in subiecto sit distincta realiter ab omni eius intensione. Quòd vero idem sit motus realis, per quem producitur in subiecto, & per quem producitur cum aliqua intensione; sic ostēdo: impossibile est produci qualitatem in subiecto extenso, quin producatur cum aliqua extensione ad partes eius; ergo impossibile est, quod producatur sine aliqua intensione: antecedens euidens est, quia pars subiecti, in qua producitur, extensa, ac diuisibilis est: ergo qualitas in ea producta habet esse extensum, & diuisibile: & ita producta est, vt prius sit producta in medietate illius partis agenti proxima, quàm in alia medietate remota. Consequētia vero sic probatur, agēs naturale agit vniformiter deformiter in subiectū extensum, in quo inhæret contrarium; ita vt prius, & fortius agat in partem magis sibi propinquam, quam in remotiorem: ergo perfectiorem effectum producit in ea, & consequenter intensiorem, quàm in remotiori, quod verum est de qualibet parte propinquiori in infinitum: ergo repugnat produci qualitatem, quin producatur cum aliqua intensione.

170 Secundò, quia si minima qualitas producitur per mutationem instantaneam præcedentem motum: ergo falsum erit principium illud ex Aristotele adductum, quòd nō detur primum mutatum esse in motu, sed ante quodlibet mutatū esse detur pars motus. Probatur consequentia, quia per illam mutationem instantaneam verum est mutatum esse mobile, & tamen nōdum mouetur: ergo datur mutatum esse ante motum: quod repugnat, quia mutatum esse nō est aliud, quàm mobile perueniſſe ad talem partem, vel gradum termini acquisiti, ad quam non peruenit, nisi per motum: ergo repugnat dari mutatū esse præcedens totū motū. Et si dicatur mutatū esse motus, hoc est indiuisibile terminatiuum, vel continuatiuum partium eius, non posse præcedere totum motum, bene tamen mutatum esse per mutationem instantaneam, & Aristotelem solum loqui de mutato esse motus, non de alio, quare non erit contra doctrinam Aristotelis ponere minimam qualitatem acquisitam per mutationem præcedentem motum in instan

in instanti, quod est vltimum non esse eiusdem motus. Cõtra hoc est, quod in cæteris motibus, nempe augmẽtatione, & latione, neque Aristoteles, neque alius vnquam posuit talem partem minimam termini productam per mutationem instantaneam, nec est naturaliter possibilis, quod sic probo Impossibile est in rebus ad quas per se terminatur motus, vllam partem earum simul, aut in instanti produci, sed necessariò in tempore, & cum successione; ergo falsum est in alteratione ponere minimam qualitatem simul, & in instanti productam per actionem instantaneam; probatur consequentia, quia nõ est minus diuisibilis qualitas acquisita per alterationẽ versus principium, quã versus medium, & finem: sed nulla datur pars in medio, & fine acquisita in instanti, aut simul; ergo nec dari potest in principio. Non est etiam minus diuisibilis qualitas, quàm termini aliorum motuum, sed per cæteros motus nulla pars termini acquiri potest in instanti; ergo neque in motu alterationis. Et randem probatur, quia aliæ partes eiusdem qualitatis non possunt simul, vel in instanti produci, quia producuntur in subiecto cum resistentia contrarij, sed eodem modo producitur prima, vt per se est manifestum, cum sit eiusdem rationis, & eodem modo habeat contrarium in subiecto; ergo non potest simul, sed successiuè produci, & ideo non potest dari prima.

271 Sed contra hoc est difficile argumentũ, quia qualitas producta per alterationem est res permanens, cõtinua quoad intensionem, & finita: ergo est cõtinuum finitum, sed omne cõtinuum finitum, & permanẽs habet duo indiuisibilia extrema quibus terminatur, vt patet de linea terminata duobus extremis punctis: ergo quælibet qualitas intensa debet habere duo indiuisibilia intensionis, quibus finita eius intensio sit terminata, videlicet primũ, & vltimum: sed primũ non potest produci per partem motus cum præcedat totũ motum: ergo producitur per mutationem instantaneam præcedentem motum; & non potest produci separatum ab omni parte eiusdem qualitatis; ergo producitur cõiunctũ alicui parti: hæc igitur pars erit minima qualitas quoad intensionem simul, & in instanti producta per alterationem instantaneam pręcedentem totum motum intẽsionis. Respondetur tamen primò negando antecedẽs, quod qualitas producibilis per motum sit res omnino permanens, sed aliquid successiui habet ex modo suæ productionis; & ideo vocari potest successiua quantum ad fieri, licet sit permanens in facto esse. Et quia ex modo, quo producitur, debet sumi modus, quo terminatur intensio eius, talis modus termina

terminationis similis est ei, quem habet motus, per quem fieri nata est. Et de motu constat non habere terminum intrinsecum versus principium, sed extrinsecum tantum, intrinsecum vero versus finem: ergo eodem modo terminatur qualitas per eum producibilis. Et propterea non habet nisi vnum extremũ intrinsecum, & positiuum, nempè versus finem, ex parte vero principij solum terminatur negatiuè intẽsio eius, quia verum est à contrario incepisse, & ideo principium habere intensionem eius, quia primam partem aliquotam habet, licet nõ primam proportionalem. Secũdo respondetur habere quidẽ primum indiuisibile intẽsionis ex parte principij, non tamen esse productum per mutationẽ instantaneam, sed per primam partem aliquotã motus, cũ parte qualitatis aliquota, cuius principium est, quod nõ potest esse verum de aliquo alio indiuisibili termini, quia omne aliud indiuisibile succedit parti, & est quasi esse acquisitum eius; ideo supponit partem motus, per quam producitur eadem pars termini, & non potest per eam produci, sed per mutationem instãtaneam subsequentem partem motus, & eam terminantem: primum autem indiuisibile intensionis non præsupponit partem intensionis productam, sed est initium primæ partis aliquotæ, & propterea simul cum ea producitur per partem motus, & in parte temporis, non quidem primario, vel adæquatè, sed quasi ex consequenti, & inadæquatè.

171 Ad primum argumentum oppositæ sententiæ, quod probabat qualitates secundũ se habere terminum intrinsecum magnitudinis suæ intensionis, respondetur, probare intentum modo naturali loquendo, & hoc modo non esse contra nos, qui cõcedimus modo naturali terminari intrinsecè intensionem qualitatis, per maximum quod sic, non tamen probare, quod talem terminum habeat, etiam per potentiam Dei absolutam, vt videtur intendere Scotus, quia licet consona sit naturæ harum qualitatum determinata intensio, vltra quam nõ amplius possint intendi ab agente naturali, sed non repugnat essentiæ earum maiorem habere posse in infinitum, sicut non repugnat quantitati maiorem semper esse posse in infinitum, ideo per potentiam Dei absolutam, dato quocumque termino vltra illum possunt intendi in infinitum.

Ad testimonium Aristot. pro termino paruitatis intrinseco adductum respõdetur, qualitates producibiles per motum esse quidem permanentes in suo esse, sed aptas fieri successiuè per motum, propter latitudinem contrarietatis, quam habent, & propterea non habere primum esse dum fiunt, sed per vltimũ

non esse produci ad modum rerum successiuarum. Aristoteles ergo dum asserit res permanentes habere primum esse, solum loquitur de permanentibus in esse, & fieri, quales sunt perfectæ substantiæ, nam adhuc de imperfectis valde probabile est successiuè fieri, vt aqua, vel ignis, & ideo non habere primum esse.

Ad primum argumētum pro eadem minima intensione negandum est antecedens, quod in productione caloris expellatur, vel desinat frigus per primum non esse, sed absque dubio desinit per vltimū sui esse. Quod sic probo; motus calefactionis incipit per vltimum non esse, & nullo modo per primum esse: ergo verum est dicere de calore, qui per eum producitur, nunc non est, & immediatè post erit: sed productio caloris est expulsio frigoris; & ideo esse caloris in subiecto est nō esse frigoris in eo: ergo verum erit de frigore, nunc esse in subiecto, & immediatè post nō esse, quod est desinere per vltimum esse. Et si dicatur desinere per vltimum esse, non absolutè, sed sub esse tanto, nempe in eodem gradu, in quo incipit esse calor, & hoc esse possibile, quia frigus vt tantum, hoc est, sub tali gradu vt vnum, vel vt dimidium habet modū indiuisibilis incipientis, & desinentis simul, & in instanti. Probatur esse falsum hoc argumento. Calor incipit esse immediatè post, & frigus etiā desinit immediatè post: sed immediatè post non dicit instās, nec determinatum tempus, sed tēpus indeterminatum; sed in tempore indeterminato repugnat produci calorem, vel frigus sub aliquo gradu determinato, vel indiuisibili, sed solum producitur sub ratione indeterminata, & ideo dicimus absolutè futurum immediatè post, & non cum additione aliqua: ergo absolutè verum est, quod desinat per vltimum sui esse. Quod vero dictum est 6. lib Phys. res omnes diuisibiles desinere per primum non esse, & non posse desinere per vltimum esse, intelligi debet dum res ad cuius inceptionem desinunt, incipit per primum sui esse; tūc enim necessarium est, sed non est minus necessarium easdem res desinere per vltimum esse, si res aliæ, ad cuius inceptionem desinunt, incipiant per vltimum non esse, vt consideranti est manifestum.

173 Ad secundum, negāda est consequentia, quòd remissio qualitatis procedat in infinitum, quamuis diuisio eius secundum intensionem procedat in infinitum: & ratio differētiæ est, quia diuisio fit per solas partes proportionales, & ideo nullū prorsus terminum habet, nec habere potest, remissio cū sit motus, non fit per solas partes proportionales, sed etiam per æquales, in quibus illæ continentur, ita vt per partem motus æqualem

infinitas proportionales habentem, & partem temporis finitam mensuratam producatur etiam pars æqualis intensionis habens infinitas proportionales, & cum partes aliquotæ, seu æquales motus, & qualitatis productæ, atque etiam temporis sint finitæ, & nihilominus quælibet contineat proportionales actu infinitas, tota intensio finita simpliciter est, sicut motus finitus est simpliciter; ideo tempore etiam finito absoluitur, & in infinitum non procedit, sicut de motu locali probat Aristoteles aduersus Zenonem 6. & 8. lib. Physicorum, quod non procedat in infinitum, sed tempore finito absoluatur, quia non procedit per solas partes proportionales, sed etiam per æquales, in quibus infinitæ proportionales includuntur, facientes nihilominus partes aliquotas actu finitas, & totum motum actu finitum, per quem omnes partes aliquotæ spatij actu finitæ, & totum spatium actu finitum tempore etiam finito pertransit mobile.

Quomodo terminentur qualitates quoad intensionem, vt sunt dispositiones formarum substantialium.

Explicatum est iam quomodo terminentur qualitates secundum se consideratæ, quantum ad intensionem. Sequitur autem ordine debito explicandum, quomodo terminetur intensio earum, vt sunt dispositiones formarum substantialiũ, in quo minor est difficultas. Et ideo breuiter explicanda est. Primo quidem quantum ad terminum magnitudinis, quem dicimus habere intrinsecum, ita vt ad tãtam possint perueni-re intensionem, vt maiorem habere naturaliter repugnet, vt ignis petit intensionem caloris vt octo, ita vt maiorem non possit habere naturaliter, siccitatẽ verò fortè vt sex, vel quid simile; & hos gradus habent pro terminis intrinsecis magnitudinis suæ intensionis, & eadem est ratio de cæteris qualitatibus secundum proportionẽ in ordine ad formas substantiales, cuius dispositiones sunt, & hoc est verum de dispositionibus simultaneis. De termino vero paruitatis via generationis, quæ consideratio pertinet ad dispositiones præcedentes introductionem formæ, diuerso modo loquendum est secundum diuersas opiniones de subiecto accidentium: nam qui tenent accidentia esse in sola materia tanquam in subiecto inhæsionis, & propterea eadem manere posse in genito, quæ erant in corrupto, dicent dispositiones habere terminum intrinsecum paruitatis, ita vt talis gradus intensionis requiratur ad introductionem talis formæ, & expulsionem oppositæ, vt cum minori non possit vna introduci, nec expelli altera, vt ad 174

introductionem formæ ignis, & expulsionem formæ ligni ex parte materiæ requiri calorem vt sex, ita vt cum minori introduci non possit vna, nec expelli altera. Qui vero putant subiectum accidentium esse compositum, & propterea non posse vlla accidentia eadem numero quæ erant in genito manere in corrupto, non possunt concedere dispositionibus terminũ intrinsecum paruitatis suæ intensionis, quia non potest esse verum cum hac opinione, quod talis gradus caloris requiratur ad introductionẽ formæ ignis, & expulsionem oppositæ, ita vt cum minori non possit vna introduci, & expelli altera, quia talis gradus caloris debet esse in ligno tanquam in subiecto; nam si in igne sit, non expelletur ab eo forma ligni, nec introducetur forma ignis; in ligno autem esse non potest, quia quamdiu est in ligno, non potest esse expulsa forma eiusdem ligni, nec introducta forma ignis; vnde sequitur intensionem disputationum non posse cum hac opinione habere terminum paruitatis intrinsecum, sed extrinsecum tantum, ita vt verum sit, cum tali gradu caloris non posse permanere formam ligni, sed expulsam esse, & introductam formam ignis, cum quacumque tamen minori non esse expulsam illam, nec introductam hanc, sed expelli in fieri, hoc est, toto tempore, quo dispositiones non attingunt illum gradum agere causam efficientem ad expulsionem vnius, & introductionem alterius; vno igitur, vel alio modo loquendum est de termino paruitatis secundum diuersas opiniones de subiecto accidentium. Itaque vniuersaliter verum est, intensionẽ qualitatum, vt sunt dispositiones formarum substantialium, terminati ad certum gradum, tam versus magnitudinem, quàm versus paruitatem; sed versus magnitudinem termino intrinseco, qui dicitur *maximum quod sic*; versus paruitatem vero termino etiam intrinseco, qui dicitur *minimum quod sic*; vel saltem extrinseco, qui vocatur *maximum quod non*. Probatur vtrumque hoc argumento. Quælibet forma substantialis habet perfectionem determinatam, non solum secundum speciem, sed etiam secundum differentiam indiuidualem: ergo petit pro suo esse, atque introductione in materia determinatum gradum dispositionis, quãtum ad intensionem. Probatur consequentia, quia inter formam substantialem, & dispositiones ad eam requisitas debet esse proportio, præcipuè secundum gradum intensionis, a quo sumitur determinata perfectio qualitatis, vt est dispositio ad formam.

De termino intensionis qualitatum supernaturalium.

175 QValitates supernaturales vocantur gratia,& charitas, ac cæteræ virtutes, quæ cum eis infunduntur nobis à Deo, vt ab agente supernaturali, & intenduntur duobus modis, videlicet ex opere operato, hoc est ex virtute sacramentorũ, si dignè recipiatur, vel per nostros proprios actus bonos in gratia,& charitate factos; & quamuis ad Theologiam propriè pertineat agere de intēsione harum qualitatum, sicut de qualitatibus ipsis, vt tamen completa sit disputatio de terminis qualitatum quantum ad intensionem, breuissimè agendũ est de terminis intensionis earum; habent enim suos gradus, vel graduales partes intēsionis qualitates istæ proportionales, & aliquotas, in quas diuidi possunt in infinitum, sicut qualitates naturales,& corporeas; sed differunt ab his, quia non sunt dispositiones ad formas substãtiales, sed solum sunt supernaturales quædã participationes diuini esse supernaturalis, per quas anima nostra maximè perficitur. Et de termino paruitatis earum nullum video dubitantem, sed omnes tenent non esse eis concedendum intrinsecum, ita vt tam minima detur gratia, vel charitas in anima, vt minor, vel minus intensa dari non possit, sed data quacumque, potest dari alia minus intensa in infinitum; quod absolutè verum est de his qualitatibus secundum se sumptis: sed quia per sacramenta infunduntur animæ secundum mensuram dispositionis, contingit aliquãdo, vt nulla sit dispositio in anima, vt in pueris baptizatis ante vsum rationis, & tunc datur eis minima gratia determinata per diuinam voluntatem: dicitur autem minima, nõ absolutè, & secundum se, quia secundum se minor esse potest, sed accidentaliter, & ex suppositione in ordine ad subiectum nullam habens dispositionem. Solum potest esse dubium de termino magnitudinis earum quantum ad intensionem, an intrinsecus sit; ita vt ad talem gradum intensionis peruenire possint, vltra quem non possit intendi, vel dato quocumque gradu maiorem habere possint in infinitum.

176 Et prima opinio tenet, quod qualitates istæ secũdum propriam naturam habent terminum intrinsecum suæ intēsionis versus magnitudinem, ita vt ad talem gradum peruenire possint, vltra quem repugnat intendi etiã per potentiam Dei absolutam, & talem gradum summum habere dicunt gratiã habitualem Christi, quæ si posset intendi, posset etiam dari alia maior, & melior, quod est absurdum. Ita Scotus in 3. dist.

quæst. 4. 5. *Ad primam quæstionem dico.* Quem sequuntur Durand. ibidem, & Caiet. 3. p. q. 7. art. 12.

Probatur primò, quia si accipiamus gratiam vt vnum, & intendatur quantum possibile est per potentiam Dei absolutã; certum est non posse amplius intendi, vel ergo habebit tunc determinatum gradum intensionis, & talis gradus erit *maximum quod sic* intensionis eius; cum non possit amplius intẽdi: vel non habebit determinatum gradum intẽsionis; sed intensionem actu infinitã, quod est impossibile, cum infinita intẽsio, sit infinita perfectiõ repugnãs creaturæ. Secundo, si gratia, & charitas non habent terminũ intrinsecum suæ intensionis, sed dato quocunque gradu possunt maiorem intensionem in infinitum suscipere, sequitur posse esse actu infinitas secundũ intensionem. Probatur consequentia, quia totam intensionẽ, quam possunt habere successiuè, potest Deus per absolutã potentiam simul eis tribuere; sed intensio earũ potest successiuè esse maior in infinitũ: ergo possunt simul habere à Deo actu infinitam: consequens autẽ probatur falsum, quia gratia actu infinita secundum intensionem non potest recipi in anima, cum capacitas eius omnibus modis sit finita: ergo necesse est gratiam, & charitatem habere terminum intrinsecum suæ intensionis versus magnitudinem, quem si non habeant, poterit gratia cuiuslibet hominis in hac vita existẽtis maiorẽ habere intensionẽ, quàm gratia cuiuscunque beati, cõtra illud Matthæi 11. vbi de Ioanne Baptista, qui habuit perfectissimã gratiam, dicitur: *Qui autem minor est in regno cælorum, maior est illo.*

177 Secunda opinio affirmat has qualitates supernaturales nullum habere terminum intrinsecum magnitudinis in sua intẽsione, sed dato quocumque gradu intensionis quantumcumque maximo posse adhuc intendi in infinitum. Ita D. Thomas de gratia, & charitate 1. 2. q. 24. art. 7. & hæc est probabilior, & tenenda. Probatur efficaciter ratione D. Thomæ ibidem hoc modo. Intensio alicuius formæ solum ex triplici capite potest esse finita, nempe ex parte ipsius formæ, quæ ita petit determinatum gradum intensionis, vt non possit illum excedere, quin varietur essentia eius, & in aliã speciem conuertatur: vel ex parte agentis, cuius virtus ad intendendam talem formam limitata est, ita vt vltra certum gradum non possit eam intendere: vel ex parte subiecti in quo recipitur talis forma, cuius capacitas finita est, & ideo non potest recipere formam, nisi cum determinato gradu intensionis. Sed ex nullo capite habent qualitates istæ terminum intrinsecum magnitudinis: ergo nõ est eis cõcedendus. Probatur minor, nã qualitates istæ super

supernaturales sunt immediatæ quædam participationes diuini amoris supernaturalis, per quem diligitur anima à Deo in ordine ad beatitudinem; sed participatio ista nullum habet ex se terminum, nisi quem ei præfigit Deus ipse eam diligens: ergo non habet ex se terminũ intrinsecum suæ intensionis. Virtus etiam Dei agentis supernaturalis, à quo infunduntur gratia, & charitas in anima, de se est infinita, vt constat; & tandem capacitas subiecti, quod est anima, non diminuitur, sed augetur per has qualitates, ita vt quo plus intensionis earum recipit, plus etiam recipere possit, quia quo plus recipit, eo fit obiectũ maioris dilectionis, per quã gratia & charitas eius intẽdi debet: ergo nulla ex parte postulat terminum intrinsecum.

178 Ad primum argumentũ Scoti negandum est, quod supponit, nempe gratiam vt vnũ posse intendi à Deo quantum possibile est, quia tota intensio, quam potest suscipere, non est determinata, sed infinita in potentia, ita vt data quacumque possit semper habere maiorem, id autem, quod non habet actualem terminum vltra quem procedere non possit, licèt habeat esse finitum, sed non determinatum ad talem gradum, quod vero nõ habet esse sic determinatum, non potest totum simul produci extra causas, quia quidquid producitur extra causas, sub certo gradu perfectionis produci debet. Exemplum esse potest diuisio continui, quæ semper est actu finita, sed infinita in potentia, nullum habẽs terminum, vltra quem procedere non possit: & tamen non sequitur quod omnes diuisiones possibiles continui possit Deus simul facere: sic ergo dicendum est, intensionem qualitatum supernaturalium esse actu finitam, sed infinitam in potentia, & ideo repugnat totam simul produci à Deo, vel intendi qualitatem, quantum possibile est.

Ad secundum, neganda est consequentia, quod intensio harum qualitatum possit esse actu infinita. Et dum dicitur posse Deum simul facere quæcumque facit successiuè, negandum quoque est, etiam in rebus permanentibus, nam si perfectio earum actuali termino careat, vltra quem non possit crescere, impossibile est totam eius perfectionem actu produci extra causas, quia quod non habet esse actuale determinatum, non est actu producibile totum extra causas, vt probat diuisio continui. Et quod additur in eodem argumento, nempe capacitatem animæ omnibus modis esse finitam, negamus, quia licet sit actu finita, ita vt non possit recipere gratiam actu infinitam, sed quidquid gratiæ actu recipit, finitum esse debeat, est tamen infinita in potentia, ita vt semper possit

intensiorem gratiam recipere. Ex quo euidenter sequitur, gratiam, quam recipere potest, non habere terminum intrinsecũ magnitudinis, quoad intensionem, sed extrinsecum tantùm, & terminus iste non est alius, quam gratia actu infinita, quam recipere non potest (sed nec possibilis est) bene tamen quamlibet finitam sine termino. Et quod tandem additur, ex hoc sequi gratiam hominis in hac vita existentis posse esse æqualẽ, immo maiorem gratia cuiuscumque beati, distinguẽdum est: nam secundum intensionem, æqualis, & maior esse potest per potentiam Dei absolutam, sed secundum eam perfectionem, quam habet gratia cuiuslibet beati ex dignitate, & qualitate actus beatitudinis, semper est maior quacumque gratia viatoris: in quo sensu intelliguntur verba Scripturæ allata.

179 De gratia tandem Christi Domini eodem ferè modo respondet D. Thomas 3. p. q. 7. a. 12. dupliciter sumi posse, nempe secundum intensionem, aut secundum dignitatem, quam habet ex tali persona, hoc est, ex vnione naturæ humanæ ad Verbum, quam sequitur, atque etiam ex aliis effectibus ex eadem vnione prouenientibus. Et si sumatur secundum intensionem præcise, concedendum est posse Deum de potentia absoluta facere aliam gratiam intensiorem in infinitum, & ideo maiorem, & meliorem secundũ hanc considerationem, quàm sit gratia Christi; repugnat tamẽ fieri aliquid maius, & melius eadem gratia secundo modo considerata, etiam per potentiã Dei absolutã, quia nec possibile est, sequi maiorem, aut excellentiorem vnionẽ, nec reperiri in persona digniori, aut in altiorem finem ordinari. Et adhuc secundum intensionem considerata gratia Christi dicitur summa, in hoc sensu, quia non potest dari maior secundum potentiam ordinariam, quamuis non sit summa. Reliqua vero, quæ ad has qualitates pertinent, Theologis relinquenda sunt.

De terminis qualitatum naturalium quoad extensionem.

180 Eodem prorsus modo loquendum est de qualitatibus naturalibus quoad extensionem, ac loquuti sumus de intensione earũ, & ita dicendũ primo, nõ habere terminum intrinsecum magnitudinis; sed ad qualscũque partes subiecti posse se extendere in infinitum, ita vt si dari potest corpus actu infinitum, ad totũ illud possit se extendere qualitas. De termino etiam paruitatis intrinseco via generationis, dicendũ est, qualitatibus non conuenire, etiã vt sunt dispositiones formarum

substan-

substantialium, nam licet substantiæ concedatur determinata quantitas, sub qua generari potest, & non sub minori, adhuc in tali minimo non haberet minimam extēsio nem calor, vel frigus, vt dispositiones sunt; sed prius in medietate eius proximiori agenti introduceretur, & prius in medietate illius medietatis in infinitum, ita vt nulla detur tam parua extensio eius, quin data sit prius minor in infinitum. Solum ergo conceditur eis terminus extrinsecus extensionis, qui videtur esse punctum: nam data qualibet quantitate, ad quam extendātur, prius extenduntur ad minorem. Et eisdem rationibus, quibus probatum est, nō habere terminos intrinsecos magnitudinis, & paruitatis, quoad intensionem, probandum est, nec eos habere quoad extensionem, non sunt tamen eadem argumenta repetenda, sed applicanda, quod facili negotio fieri potest.

QVÆSTIO VIII.

De subiecto alterationis, & aliorum accidentium corporeæ substantiæ, an sit sola materia, vel compositum?

INter alias differentias, quas Aristoteles assignauit inter generationem, & corruptionem ex vna parte, & alterationem ex alia, vna fuit ex parte subiecti, quia per generationem solū mutatur materia à priuatione vnius formæ ad eandem formam; per alterationem vero mutatur compositum secundum diuersas passiones, quæ ei possunt accidere, hoc est, secundum diuersas qualitates. Propterea sicut de subiecto generationis suo loco dubitatū est, an sit materia, vel compositum, ad quod terminatur, ita de alteratione dubitamus modo, an sit cōpositum, vel sola materia. Et cum idē debeat esse subiectū motus, & termini, quia subiectū mouetur propter terminum adquirendum, & terminus, in quē tēdit alteratio, sint qualitates, de his est eadem quæstio, an sint in materia prima vel composito. Et tandē cum qualitates corporeæ ad quas terminatur Physica alteratio (de qua sola agit Aristoteles, & cum eo nos) inhæreant substantiæ media quantitate, sicut cætera accidentia corporea in eodē subiecto, in quo fuerit quantitas, erunt qualitates istæ cum suis alterationibus, per quas producūtur, atq; etiam cum cæteris corporeis accidētibus. Propterea procedit quæstio de quātitate primò, & consequenter de qualitatibus, 188

cæterisque accidentibus corporeis,quę duplicia sunt;quędam incompleta,vel quasi partialia,quæ ex propria natura parti,& non toti conueniũt,vt relationes partium inter sese,& ad totum;atq;etiã generatio,& corruptio substantialis, & his similia,de quorum subiecto cõstat,quod non sit compositum, sed partes ipsæ,nẽpe forma,vel materia: quare de his nõ procedit quæstio,sed de aliis,quæ conueniũt quidẽ cõposito,atq;etiam materię,vt quantitas,& reliqua accidẽtia corporea,de quibus merito dubitatur,an in hac,vel potius in illo sint tanquam in proprio subiecto.Sed adhuc subiectũ duplex esse potest,inhęsionis,& denominationis, vt in simitate constat,cuius subiectum inhæsionis est nasus,denominationis vero totus homo, qui denominatur simus à simitate existente in solo naso: non ergo inquirimus de subiecto denominationis, sed inhæsionis tantum.Quod adhuc est duplex,proximum,& remotum;proximum est,cui proximè inhærẽt accidentia, remotum,cui inhærent ratione proximi. Procedit autem quæstio de subiecto inhæsionis proximo,non remoto.

182 Et prima opinio asserit nõ esse compositum, sed materiam: ita Auerroës in lib.de substantia orbis,& 1.lib.Phys.comm.63. quibus locis docet in materia prima esse quasdam dimensiones interminatas illi coæuas, hoc est à principio , quo creata est,ei inhærentes,& nunquam ab ea separabiles,sed ingenerabiles,atque incorruptibiles.Per dimẽsiones autẽ interminatas intelligit quantitatem,quæ quantum est ex parte ipsius materiæ,in qua inhæret,nec certã aliquam raritatem , vel densitatem,nec certum terminũ suæ magnitudinis,aut paruitatis,nec aliquam determinatam figuram postulat,quamuis à parte rei determinatam semper figuram habeat , atque etiam aliquem terminum magnitudinis , aut paruitatis secũdum exigentiam formæ substantialis.Quantitatem igitur interminatam asserit esse in nuda materia tanquam in proprio subiecto , & semper cum ea perseuerare eãdem numero in omnibus generationibus,& corruptionibus:& cũ cętera accidentia corporea inhęreant subiecto mediante quantitate,in eadem materia esse.Ita etiam sentiunt Simplicius 1.lib.Phys.text.69. Philop.1.lib.de generat.text.33.& 40.Ammonius in Prædicamẽto quãtitatis, Gregor.in 2.d.11.q.2.artic.1.Aureol.apud Capreol.d.13.q.1.in argum.contra 3.concl.Marsilius 1.lib. de generat.q.7.Venetus in summa de gen.cap.54.Ægidius 7.Metaph.q.4.Nimphus 8. Meta.disp.4.Zimara theorem.46.& à quibusdam citatur pro hac sententia D.Tho.in 4.d.11.q.1.art.2.quæstiuncula 4. Sed solum eã refert ad propositum illius quæstionis, nõ sequitur.

Sed

Sed tribus modis intelligitur hæc sententia a recẽtioribus, qui eam sequuntur. Multi enim solam, & nudam materiã asserunt esse subiectum proximum quantitatis, & omniũ accidentium materialium; ita vt ipsa per se, & sine adminiculo formæ sufficiẽs sit ad recipiẽda hæc omnia accidentia, & formam ad id non esse vllo modo necessariam, quamuis nõ possit esse materia in rerum natura sine illa materialiter: & ita ad recipienda accidentia solum se habeat quasi comitãter: vnde cum non dependeat receptio accidẽtium in materia ex vnione formæ cum ea, nec etiam desinunt esse in materia per separationem formarum, sed eadem numero, quæ erant in corrupto, permanent in genito. Alij vero materiam quidem subiectum inhæsionis omnium accidentiũ esse concedunt, nõ tamen nudam, sed prius vnitam formæ; ita vt nõ possit ea naturaliter recipere sine forma: sed non ideo dicunt formam esse aliquo modo subiectum eorum etiam partiale, nam officium subiecti sola materia exercet; sed quia existentia actualis materiæ, per quam est in rerum natura, ex se est imperfectissima, sicut materia ipsa: & propterea non potest materia per illam existere naturaliter, nisi vnita, & quasi fulcita per formã; nec etiam potest sustentare naturaliter accidentia, nisi informata, quia per informationem quasi perficitur, atque fulcitur existentia eius, vt possit esse subiectum eorum: cõsequenter asserunt separata forma in corruptione compositi desinere accidentia omnia, quæ erant in materia, nec permanere eadem numero in re genita, quæ erant in corrupta. Ita Conimb. 1. lib. de generat. cap. 4. quæst. 4. artic. 1. & alij.

183 Alij denique cum primis, & secundis conueniunt in eo, quod sola materia sit subiectum accidentium, sed dependenter a forma id habere docent, non tamen vt à causa formali extrinseca, vt secundi, sed tamquam ab efficienti, à qua procedit in hoc genere quantitas, & consequenter cætera accidentia, ita vt à prima forma, quam materia habuit, processerint tanquam ab efficienti, a formis vero succedentibus tãquam a conseruante in genere causæ efficientis: quia non repugnat eumdem numero effectum conseruari à Deo per diuersas causas secũdas sibi succedentes. Et quod de quãtitate dicitur, de cæteris accidentibus, in quibus conueniunt corpora genita cum corruptis intelligunt; de his vero, in quibus dissimilia sunt, asserunt, de nouo procedere a noua forma. Et ideo nec omnia accidentia rei, quæ corrumpitur, permanere eãdẽ numero in re genita, nec omnia esse numero diuersa, sed quãtitatẽ cũ his, in quibus similia sũt, permanere

eandem

eamdem numero: cætera vero, in quibus differunt corrumpi cum substantia, & alia numero diuersa procedere à forma geniti, quia licet similia possint à diuersis conseruari eadem numero, sed diuersa non possunt, nisi à diuersis efficientibus procedere.

Probant autem, quod materia sit subiectum accidentium, in quo omnes isti authores conueniunt, testimoniis Aristot. 1. lib. de Gener. c. 4. tex. 24. & lib 2. tex. 27. vbi ait, quod dum vnũ elementũ transmutatur in aliud, non corrumpuntur omnia accidentia, sed permanent in genito illa omnia, in quibus assimilantur, vt quando ex aëre generatur aqua, permanent in aqua genita transparentia, & humiditas aëris, cum non sit à quo corrumpantur. Sed non possunt permanere eadem accidentia, si sint in composito, tanquam in subiecto; cum non maneat idem compositum: ergo si eadem permanent, erunt in materia eadem numero permanente: & 1. lib. de generat. text. 6. asserit dispositiones præcedentes pro introductione alicuius formæ cum alterationibus, per quas producuntur, versari circa materiam: sentit ergo esse in ea tamquam in subiecto, circa quod operatur agens.

Probatur etiam innumeris penè argumentis ab eisdem, ex quibus hæc videntur mihi seligenda, quæ maioris momenti sunt. Primum, quia vt aliquid sustentet aliud tamquam subiectum eius, hoc solum requiritur, & sufficit, quod habeat entitatem realem extra causas, cum actuali existentia, & subsistẽtia, sed hæc habet materia ex se, & non à forma, vel composito, vt in 1. lib. Phys. probauimus: ergo sufficiens est ex se ad sustentanda accidentia. Quod ex formis substantialibus materialibus confirmari potest, quas materia sustentat, tamquam proprium subiectum earum, in quo inhærent, & à quo depẽdent, non minus, quam accidentales, & hoc ratione propriæ existentiæ, & subsistentiæ, sine quibus non posset eas sustentare, quia quod non existit, nec subsistit in se, & ex se, non potest alia sustentare: ergo materia sufficiens est, atque idoneum subiectum omnium accidentium.

184 Secundo, probãt compositum non posse esse subiectum accidentium in homine, in quo vnica est forma substantialis, & hæc spiritualis, vt probabitur 1. lib. de anima. Quo supposito ita arguũt; quantitas non potest esse in toto homine tãquam in subiecto, in quo inhęreat, nec potest esse in anima: ergo est in sola materia. Antecedẽs quantum ad animã euidens est, nã cum sit spiritualis, atque indiuisibilis, non est capax quãtitatis, nec accidentium materialium. Sed probatur de cõposito,

quia

quia repugnat accidens immediatè vnire composito per inhæsionem, quin immediatè etiam attingat sua vnione materiam,& formam per modum vnius, nam ex his vnitis constat compositum,& secundum probabiliorem sententiam non est alia entitas realis, præter materiam, formam,& vnionem: sed repugnat quantitatem,& accidentia corporea attingere animam rationalem, aut ei vllo modo inhærere: ergo non minus repugnabit inhærere composito cuius ipsa est forma.

Tertium, quia agens naturale, atque corporeum nō potest agere, nisi in subiecto quanto, atque extenso: sed agens à quo procedit generatio substātialis, agit circa materiam, tāquam circa propriū subiectum generationis: ergo generationi præsupponitur materia quanta, & extensa nō solum toto tēpore alterationū præcedentium, sed in instanti generationis. Probatur cōsequentia, quia in illo instanti agens naturale expellit à materia vnam formam,& introducit alteram: ergo agit circa illam. Et præterea in illo instanti materia est subiectum generationis, quæ est actio extensa, atque diuisibilis, & ideò non potest recipi, nisi in subiecto diuisibili: in illo autem instanti non habet materia quantitatem præcedentis cōpositi, quod iam non existit, nec proinde accidētia eius, si in eo subiectantur, sed nec potest præcedere in materia quantitas cōpositi tunc geniti, quia generatio est via ad illud: ergo prior natura via executionis introductione formæ substantialis, & ideo prior etiam quantitate ab eadem forma procedente. Ex quibus sequitur materiam secum afferre quantitatem, tanquam sibi coæuam,& proprium eius subiectum esse, aliorumque accidentium materialium.

Quartum, agens naturale non introducit formam, nisi in materia iam determinata ad illam, potius quàm ad aliam per dispositiones præcedētes; sed nō potest esse materia disposita, nec determinata in instāti generationis, in quo introducitur forma, si accidentia non sint in ea tāquam in subiecto, sed in composito: ergo ita sentiendū est. Probatur minor, quia licet toto tēpore alterationis præcedentis intelligi possit materia disponi receptis dispositionibus in composito corrumpēdo; sed in instāti generationis hoc iam non est: ergo non permanent dispositiones præcedentes; sed nuda intelligitur materia omni forma substantiali,& accidentali: nuda autē materia nō potest esse disposita, nec magis ad hāc, quam ad illam formā determinata, sed indifferens ad omnes. Quod manifestum est in generatione animalis, ad quam requiritur materia organizata; cū anima sit actus corporis Physici,& organici: esse autē organi

185

organizata in instanti generationis repugnat, cum sit nuda, & organizatio non sit intelligibilis sine quantitate, & accidentibus corporeis: ergo nec poterit introduci ab agente naturali vna potius forma, quā altera propter defectum determinationis, immo neq; vlla, poterit introduci propter defectū dispositionū. Et si dicatur primo sufficere dispositiones immediatè præcedentes, quæ licet iam non sint, sed ratione illarū, aut quia eas proximo tempore habuit in se materia, quasi sigillata manet pro tali forma, potius quàm alia recipienda, quod est dispositā simul, & determinatam esse. Cōtra hoc est, quod habuisse dispositiones tempore proximo, nihil reale intrinsecū est in materia in instanti generationis, sed sola denominatio extrinseca, ratione cuius, nec disposita, nec determinata tūc erit materia, quia dispositio, & determinatio nō fit, nisi per aliquid reale intrinsecum in re disposita, ac determinata: ergo esse actu dispositā, & determinatā non potest intelligi, nisi per aliquid reale, & intrinsecum actuale in ea: quare non sufficit denominatio extrinseca ex præcedētibus dispositionibus adquisita. Si vero dicatur secundo, dispositam esse materiam, atque organizatam in instanti generationis per dispositiones, quas secum affert in eodem instanti forma introducta, quæ licet ab ea procedant in genere causæ efficientis, & in hoc genere sint posteriores, sed in genere causæ materialis, vt præparāt materiam pro introductione eiusdem formæ præcedere possunt ordine naturæ. Cōtra hoc est, quod effectus in nullo genere causæ potest esse prior sua causa efficiente, à qua recipit esse, & quam proinde supponit iam existentem in rerū natura: ergo cum dispositiones istæ sint effectus eiusdē formæ, à qua procedūt, necesse est eam præsupponant existentē in rerum natura, atque adeo informātem materiam, quia nihil intelligitur agere, nisi intelligatur existere.

186 Probatur tandem multis experientiis, nam in generatione hominis videmus eo mortuo remanere eādem quantitatem, figurā, organizationem, calorem, & easdem cicatrices, si quas habuit viuus: ergo hæc, & reliqua accidentia non poterūt esse in toto composito iam corrupto, sed in sola materia eadem permanente. Sed respondent non permanere eadem numero, sed specie; videri autem eadem numero propter maximam similitudinem, & talia iudicari non quidem ab intellectu, sed à sensu, qui plane decipitur, & corrigi debet ab intellectu, sicut decipitur, atque corrigitur cum iudicat solē, vel stellam lōge minorem esse tota terra. Hæc tamen solutio aliquid valeret, si esset vrgens aliqua ratio probans prædicta accidentia non esse

esse eadem numero, sed alia distincta, ac de nouo producta: sed non solum nulla datur talis ratio, sed potius dantur valde vrgentes, quibus probatur non posse esse alia numero distincta: ergo iudicio sensuum standum est; cum sit rationi consonum, & nullo modo corrigi debent. Probatur minor, quia si illa accidentia, quæ sunt in cadauere post mortem hominis, sunt distincta numero ab his, quæ erant in eodem homine viuo, necesse est assignare aliquā causam determinatam, & particularem à qua producantur: cōstat vero nullam dari, quia siue naturali morte ab aliqua interna causa, & naturali, siue violēta, à causa extrinseca intereat homo, nulla talis causa datur, quæ possit producere nouam quantitatem, nouam figuram, nouū calorem, & cicatricem, quia plura ex his non sunt necessaria pro forma cadaueris, sed impertinenter omnino se habent ad quamlibet generationē nouam. Recursus autem ad vniuersales causas, vel ad primam, à quibus producātur, nullum habet fundamentum, quia nullus effectus fieri solitus a causis particularibus, fit à solis vniuersalibus, vel à prima, nisi vrgente necessitate, & deficiēte causa particulari, in proposito vero nulla vrget necessitas, vt per se est manifestū; ergo nec talis recursus admitti debet. Et si dicatur vrgentem rationem esse, quod accidentia subiectantur in composito, & ideo non possunt permanere eadem numero, sed alia distincta debere fieri, nec dari causam particularem, à qua fiant, manifesta petitio principij est; cum supponatur id, quod probandum est, & pro ratione afferatur id, de quo est tota controuersia.

187 Secunda opinio asserit, quantitatē, & cætera accidentia corporea esse in composito tanquam in proprio adęquato, atque immediato subiecto inhæsionis, ad materiam vero quædam tātum ratione inadæquata comparari. Ita D. Thomas expresse multis suæ doctrinæ locis, sed præsertim quæstione vnica de spiritualibus creaturis artic. 3. ad 18. & 1. p. q. 76. art. 6. Albertus Magnus in summa de homine par. 2. quæstione an nutritio fiat ex simili, art. 1. Duran. in 1. d. 8. q. 4. Capreol. in 2. d. 13. q. 1. concl. 2. & 3. & d. 8. q. 1. conclus. 6. Caietan. in opusc. de ente, & essentia, cap. 7. q. 16. Sonzin. 8. Metaph. q. 7. & 15. Ferrar. 4. contra gent. cap. 81. q. 2. & 3. Soto 1. libro Phys. q. 7. & videtur nobis, si non facilior, probabilior tamen, & magis conformis doctrinæ, & principiis Aristotelis.

Probari posset hoc secūdum multis testimoniis Aristotelis, sed præclara sunt hæc. Cap. de substātia in prædicamētis, postquam probauit tam prædicata substātialia, quàm accidētalia realiter esse in primis substantijs, quæ sunt substantiæ singulares,

lares, & realiter de illis prædicari, & ideo esse fundamentum omnium prædicatorũ, vt homo, animal, viuẽs, corpus, & substantia, album, aut nigrum de Petro, & Ioanne. subdit, *No ergo existentibus primis substantiis impossibile est aliquid aliorum esse.* Nomine autem aliorum, non sola vniuersalia, & substantialia prædicata intelligit, sed etiam accidentia, quibus expresse docet substare primas substantias, ergo sentit his destructis per corruptionem non remanere accidẽtia, & consequenter in eis esse tanquam in subiectis; & non in materia quæ permanet. Testimonium hoc præcipuè probat aduersus eos, qui dicunt materiã sufficiens subiectum quantitatis, & aliorum accidentium esse, ita vt in ratione subiecti non dependeat à forma, vel composito, & ideo corrupto composito eadem numero accidentia permanere. Sed respondent primo, non loqui Aristotelem de primis substantiis in particulari, sed vniuersaliter de omnibus, ita vt sensus sit, destructis omnibus primis substantiis, & non genitis de nouo aliis nullum accidens earum permanere. Sed hæc solutio valde aliena est a verbis, & sensu Aristotelis: à verbis quidem, quia exemplum ponit in substantiis particularibus, vt in quodam homine, & quodam animali: à mente verò, quia Aristoteles non existimauit possibilem corruptionẽ substantiæ, cui non succedat generatio: ergo nec potuit in hoc sensu loqui. Ideò secũdò respondẽt loqui Aristotelem de corruptione primarum substantiarum secundum totã suam entitatem, ita vt non solum forma desinat esse, sed etiam materia, sic autem desinentibus primis substantiis impossibile est remanere accidẽtia. Hæc tamen solutio non minus est cõtra mentẽ Aristotelis, quàm præcedens, quod sic probo. Aristoteles non cognouit desitionem substantiæ secundum totã entitatẽ, quia hæc est annihilatio: ergo nõ potuit de ea loqui. Præterea de materia docuit expresse 1. lib. Phys. esse incorruptibilẽ; ergo non putauit possibile, quòd prima substantia corrumperetur ex parte materiæ. Et si dixeris loquutum esse ex suppositione cuiusdam impossibilis: probatur esse falsum, quia loquitur expresse de primis substantiis, quæ verè corrumpuntur, & asserit eis corruptis, vt passim contingit, nihil permanere, hoc est, nullum prædicatum substantiale, nec accidentale realiter permanere. Sentit ergò proprium subiectum accidentium esse compositum, & non materiam.

188 Et in hoc 1. lib. de generat. cap. 4. tex. 23. asserit generationẽ substantialem differre ab alteratione ex parte subiecti, quia subiectum alterationis est compositum manens sub vtroque termino, hoc est, sub vno, & alio cõtrario accidenti, inter quæ versatur

versatur alteratio; vt subiectum calefactionis est aquá, vel lignum, quia manet modo sub frigore, quod est terminus a quo, deinde sub calore, qui est terminus ad quem, & solum suscipit mutationem secundum diuersas passiones, hoc est, secundum diuersa accidentia, quæ in se recipiens patitur: subiectum vero generationis substãtialis est materia prima: ergo sentit alterationem, & cætera accidentia corporea esse in composito tanquam in proprio subiecto. Verba eius sunt. *Alteratio quidem est, quãdo manente subiecto sensibili existente transmutatur in eius passionibus, aut contrariis existentibus.* Sed respondent subiectum alterationis esse compositum, non ratione totius, sed ratione partis, nempe materiæ. Hæc tamen solutio non potest esse ad mentem Aristotelis, qui propriissime loquitur de subiecto inhæsionis, totũ vero ratione partis non est subiectum inhæsionis, sed solũ denominationis, vt in simitate constat, cuius subiectum est homo ratione nasi, non est tamen subiectum inhæsionis homo ratione totius, quia simitas non inhæret in toto homine, sed in sola parte: dicitur tamen subiectum denominationis, quia per inhærentiam accidẽtis in vna illà parte, in qua sola aptum est inhærere, denominatur totum ab illo. Si ergo compositum non ratione totius, sed ratione solius partis est subiectum alterationis: ergo nõ est subiectum inhæsionis eius, sed solum denominationis. Quod vero Aristoteles de subiecto inhæsionis loquatur, euidẽs est, cum dicat, compositum transmutari per alterationem in propriis passionibus: ergo sentit in se recipere alterationem ipsam, quia nihil transmutatur, nisi quod transmutationem in se recipit. Sed clarius hoc idem cõstat ex 5. lib. Phys. cap. 1. text. 3. vbi explicans Aristoteles, quod sit primum, & proprium subiectum motus simul cum terminis à quo, & ad quem, ita ait: *Alterum enim est, quod primum mouetur, & in quod mouetur, & ex quo, vt lignum, & calidum, & frigum: horum autem aliud quidem, quod, aliud vero in quod, aliud autem ex quo, motus manifestum est, quod in ligno est, &c.* Et text. 11. eiusdem libri sic etiam loquitur de subiecto motus. *Primum enim dupliciter contingit motus esse motum, aut vt subiecti, vt homo mouetur, quia ex albo in nigrum mutatur, &c.*

Sed probatur ratione, quod materia nõ possit esse primum, & adæquatum subiectum motus, sed compositum, materia vero ad summum inadæquatum, & remotum. Primo, quia illud est subiectum proprium, & adæquatum accidentis, quod propriè, & adæquatè suscipit in se effectum formalem eius, vt subiectum propriũ, & adęquatum albedinis, quod formaliter, 189

& adæquatè est album; sed compositum suscipit in se primo, & adæquatè effectum formalē motus: materia verò, non nisi inadæquatè, & quasi remotè: ergo compositū, & non materia est primum, & adæquatum subiectū motus. Probatur minor, quia formalis effectus motus est moueri, sicut albedinis esse albū: sed quod primo, & adæquatè mouetur quocūque genere motus est compositum: materia verò siue nuda accipiatur, siue informata forma inadæquatè tātum sicut pars, & ratione totius compositi: ergo hoc, & non illa est subiectum primum, & adæquatum motus, & ex consequenti cuiuscumque accidentis producti per motum, quia idem est subiectū motus, & termini.

Secundo probatur eadem sententia ex potentiis, & actibus vitalibus, vt ex sensibus externis, & actibus eorum, quæ cum sint accidentia corporea, ponūtur in materia prima tanquam in proprio, & adæquato subiecto ab opinione opposita. Quod vero sint potius in composito, tenet expressè Aristotel 1 lib. de Anima textu 66. vbi in hoc ait distingui in homine potentias sensitiuas, tam cognoscitiuas, quam appetitiuas ex vna parte, ab intellectu ex altera; quod intellectus non est potentia organica, hoc est, in organo corporeo inhærens, sed spiritualis inhærens immediatè in anima rationali: appetitus autem sensitiuus, & sensus, quorum cognitionem sequitur, sunt potentiæ organicæ, non inhærentes immediatè in anima, sed in organo corporeo, hoc est, in quadam parte determinata corporis, vt visus in oculo; vnde actus earum (inquit) non sunt actus animæ immediatè, sed totius coniuncti, nempe organi compositi ex corpore, & anima, siue ex materia, & forma; in quo residet potentia sensitiua, vt videre, & audire sunt actus oculorum, & aurium; siue potentiæ auditiuæ intra aures ipsas, vt in suo proprio organo residentes: ita vt à potentia ipsa sensitiua in illa parte residente eliciantur, & in eadem permaneant. Ex quibus hæc tria argumenta colligūtur. Primum est: potentiæ sensitiuæ immediatè sunt totius coniuncti, aut compositi ex corpore, & anima; nam ideo vocantur potentiæ organicæ: ergo immediatè inhærent in eo, & actus earum procedit ab eodem tāquam a principio proximo, operante virtute potentiæ, & recipiuntur etiam in eo: ergo sunt in toto coniuncto tanquam in proximo subiecto, vt potentia visiua, & actus videndi in oculo, & non in sola materia prima, vt asserit opposita sententia. Secundum, actiones immanentes hoc differunt à transeuntibus, quod istæ procedūt ab agente, & in eo non recipiuntur, sed transeunt ad passum ab eodem agēte diuersum, & in illo tanquam in proprio subiecto inhærent, vt

calefactio

calefactio procedit ab igne tanquam ab agente, & transit ad aquam, in qua tanquam in subiecto recipitur: immanentes vero procedunt ab agente, & non transeunt ad passum distinctum, sed in eodem agente manēt tanquam in proprio subiecto, sed actiones sensitiuæ sunt immanentes, vt Aristoteles, & vniuersa schola fatetur: ergo recipiuntur in eodem principio actiuo, à quo immediatè procedūt, vt visio in oculo: sed principium à quo proximè eliciuntur, est compositum ex organo, & potentia in eo residente, & non materia prima secūdum se nullā habēs actiuitatem respectu harum actionum; nec etiam materia prima vt informata anima, quia neq; hoc modo sumpta elicit actum videndi, nec per potentiam sensitiuam; sed principium est totum coniunctum ex materia, & forma; vt docuit expresse Aristoteles, quod patet realiter esse distinctū à materia, etiam vt informata forma: ergo recipiuntur in eodem composito tanquam in proprio subiecto, & non in materia.

190 His argumentis ex eadem radice procedentibus respondere conantur aduersarij distinguendo actionem transeuntem hoc modo. Actio transiens duplex est, vna quæ procedit ab agente, & transit ad passum, non solum ab eo distinctum realiter, sed extra illud existēs, quo pacto calefactio procedit ab igne, & transit ad aquam, quæ est res alia extra ignem, & hæc est actio simpliciter transiens, quia nullo modo permanet in agente, sed extra illud trāsit. Alia est actio ab agente procedens, & transiens ad passum, quod licet sit res alia distincta ab eodem agente, sed non est extra illud: quia pars eius est intra ipsum clausa, & hæc est immanens simpliciter, quia intra agēs ipsum permanet; transiens vero secundum quid, quia ad passum transit distinctum ab agente, quamuis intra ipsum manens, & tales sunt sensationes, quæ à potentia sensitiua, vel organo per ipsam sentiente eliciuntur, & recipiuntur in materia, ex qua componitur idem organum, & propterea immanentes dicuntur simpliciter, quia in materia organi inhærentes permanere dicuntur intra idem agens, sicut eadem materia intra ipsum est, quamuis ex eo, quod est distincta realiter ab eo, sicut pars actu, secundum quid possint transeuntes vocari, quia ad aliud transeunt quodāmodo extra ipsum propter distinctionē realem. Quod vero Arist. asserit has actiones, sicut potentias, à quibus eliciuntur, esse totius coniūcti, hac distinctione explicari debet, nēpe esse totius coniuncti, vt principij operantis, à quo procedunt, non tamen vt subiecti recipiētis, sed solius materiæ: quod vero vocantur immanentes, verū est

absolutè loquendo, sed ex eo non probatur, quod in eodem organo adæquatè recipiantur, sed satis est in materia eius recipi, quæ aliquid eius est, & intra ipsum permanet, & consequenter sensationes ipsæ, quamquam ad aliud etiam transeat quodammodo extra organum existens propter distinctionem realem eiusdem materiæ ab eodem organo.

Hæc tamen solutio, nec vera est, nec argumento satisfacere potest, quod probo primo à simili, nā si aqua calefiat ab igne secūdum vnam partem tantum, & postquam sic est calefacta, remoueatur ab ea ignis, tunc tota ipsa aqua secūdum omnes partes eius per modum vnius agentis agit in solam materiam illius partis, per frigiditatem summam, quam habet producendo in ea frigiditatem amissam, & expellendo calorem ab igne receptū, & omnes fatentur talem alterationem infrigidationis esse actionem transeuntem, quia passum est distinctū realiter ab agente, licet in eo includatur tanquā pars in toto. Actiones etiam, quibus anima rationalis per vnam potētiam aliquo modo agit in aliam, dicuntur ab omnibus transeūtes, vt dum per voluntatem mouet intellectum, vel è conuerso, & tamen materia illius partis aquæ, in qua recipitur infrigidatio, includitur in aqua ipsa tāquam aliquid eius, atque etiam potentia illa, in qua recipitur motio pocedens ab anima per aliam, includitur in anima ipsa tanquam aliquid eius: ergo licet materia organi in qua recipitur sensatio, includatur in eodem organo tanquam pars eius: satis est esse realiter ab eo distinctam, vt sensatio eadem sit actio transiens, quia distinctio realis agentis, & passi, vel identitas vtriusque est, quæ facit actionem esse immanentem vel transeuntem.

Secundo probatur, quia actio immanens, vt nomen ipsum probat, est illa, quæ manet in principio agēte, sed si sentationes recipiantur in materia organi, & non in eodem organo operante per potentiam, non est verum vllo modo, quod maneant in principio agente: ergo nec erit vllo modo verū, quod sint immanentes. Probatur minor, quia materia non est vllo modo principium actiuum sensationis, cum non possit esse principium actiuum alicuius operationis, etiam radicale, vt in 1. lib. Phys. ostendimus, nam id quod est pura potentia, non potest esse principium actiuum radicale actus, & ideo nec potest esse formale per potentiam in se receptam, quia principium formale per potentiam, debet esse radicale per propriam entitatem, à qua ipsamet potentia procedat, vt in quibuscumque agentibus est manifestum; hæc vero ab imperfectione materiæ aliena sunt.

Probatur

193 Probatur tandē ex parte omnium, quæ concurrūt ad sensationes, & primo ex parte speciei impressæ, quia species est virtus obiecti, per quam vnitur potentiæ tāquam virtuti actiuæ, vt eam constituat sufficienter in actu primo ad eliciendā talem sensationem: ergo nō inhæret in materia tāquam in proximo subiecto, sed organo agenti per potentiā. Probatur consequentia, quia materia non est principium actiuum sensationis per potentiam, sed organum, vt ipsimet aduersarij fatentur. Et si fortè respondeant vniri quidem organo operanti per potentiam tanquam principio actiuo ad operandum ex eo, quod inhæret materiæ eius, probatur hoc nō esse verum, nec sufficiens, quia species ita debet vniri organo operāti per potentiam, vt constituat vnum integrum, & totale principium actiuum operationis cum ea, sed non potest sic vniri per solā adhærentiam cum eo, & inhærētiam in materia: ergo falsum id est, atque insufficiens. Probatur minor, quia species debet vniri principio sentienti tanquam actus determinans potentiam, & constituens eam sufficienter in actu primo tanquam repræsentans obiectum: ergo per realem, & veram vnionem, nam per solam adhæsionem non potest efficere vnum principium vitalis cognitionis, sed tāquam forma extrinseca se habebit, necesse est ergo ei vniri tanquam formam intrinsecam, vt sic à principio intrinseco completo procedat vitalis operatio, vt forma autem intrinseca non vnitur, nisi per veram, & realem inhæsionem, quare organo debet inhærere species per se immediatè, & non sufficit, vt inhæreat materiæ. Secundo, probatur ex parte speciei expressæ, nam siue sensatio dicat veram actionem realem de prædicamento actionis formaliter, vel præsuppositiuè, vel nullo modo, sed solum speciem expressam immediatè per se dependentem à potentia, hoc est, sine vlla actione media secundum diuersos modos opinandi, omnes tamen modi conueniunt in eo, quod tanquam rationem intrinsecam dicat vnionem formalem eiusdem speciei expressæ cum potentia, in qua formalis ratio cognitionis posita est. Sed ex hoc sequitur efficaciter non posse recipi eandem speciem expressam adæquatè in materia, sed in organo: ergo in eo debet inhærere tanquam in subiecto. Probatur minor, quia potentia non sentit, neque cognoscit per se, neque materia per ipsam, sed principium adæquatum sentiēs, atque cognoscens est organum per eandem potentiam: huic ergo debet vniri formaliter species expressa, vt vitalis vnio sit cognitio obiecti, quod patet non posse fieri, nisi per realem inhærentiam in eo. Probatur tādem ex parte potētiæ sensitiuæ,

& ipsiusmet actus sentiendi,hoc est, actionis realis sentiédi,si hæc interuenit in sensatione, quia repugnat accidés recipi in aliquo tanquam in subiecto inhæsionis,quin ei tribuat proprium effectum formalem,sed materia non est capax effectus formalis potentiæ sensitiuæ,neque actionis sentiédi:ergo repugnat,quod in ea recipiantur accidétia hæc táquam in subiecto adæquato. Minorem sic probo, effectus formalis potétiæ sensitiuæ est cóstituere subiectum formaliter potens sentire,atque cognoscere sensibile obiectũ, quod est esse formaliter potens elicere sensationem, vt principium actiuum eius. Et effectus formalis sensationis est constituere subiectum vt actu,& formaliter sentiens. sed materia nó est formaliter potens elicere sensationem,vt principium actiuum eius,nec etiã formaliter sentiens,sed vtrumque effectum formalem recipit adæquatè organum quod est compositum:ergo composito,& nó materiæ insunt hæc accidétia tanquã subiecto adæquato.

192 Propterea recentiores alij his argumentis conuicti fatétur potentias, & actus vitales, atque etiam species sensibiles impressas,& expressas non recipi in materia tanquã in subiecto, sed in composito,nec priorem séntétiam defendi posse de his accidentibus,sed de cæteris imperfectioribus Sed hic modus dicendim(ea quidé sententia)probabilis non est,quia destruit imprimis vnicũ fundamentum eiusdem sententiæ, quod omnes patroni eius præsupponunt,& cui innituntur,népe quãtitatem esse coæuã materiæ,& prorsus inseparabilem ab ea,qua media omnia accidentia corporea inhærent eidem materiæ tanquam adæquato subiecto,in eaque permanent destructis formis substantialibus, atque compositis; vnde sequitur vel nullum medium admittendum esse de his, vel illis accidentibus corporeis, vel fundamentum ab omnibus admissum destrui, cum eodem modo se habeat in omnibus; ideo modus iste medium ponens omni authoritate caret;& cum probabile sit,quod pluribus,vel sapientibus apparet,vt docet expressè Aristoteles,sequitur nullam probabilitatem habere.

Sed probatur ratione esse apertè falsum argumentũ ad hominé,præsupposito illo principio,quod cum cæteris omnibus admittunt recétiores isti: videlicet omnia accidentia corporea inhærere substátiæ media quantitate,ex quo sic arguo. Potentiæ vitales cum suis actibus, atque speciebus non inhærét materiæ,tãquam subiecto adæquato,sed composito,ergo cætera omnia accidentia corporea inhærét etiam composito, & nullum inhærebit materiæ, quod est contra ipsos. Probatur cósequentia,quia accidentia hæc corporea sunt:ergo inhærét

composito

composito media quantitate; ex quo euidenter colligitur eādem ipsam quantitatem inhærere etiam eidem composito, & proinde cætera omnia accidentia corporea. Probatur hæc vltima consequentia, quia omnia debēt inhærere media quantitate: ergo eidem omnino subiecto, cui inhæret quantitas, quod est compositum. Nec potest solui argumentū, si dicatur probare quidem de omnibus aliis accidentibus, quæ sunt in animalibus, vt de quantitate, & cæteris ea media inhærētibus; non tamen de eadem quantitate, & cæteris inhærentibus in reliquis corporibus non sentientibus; nam hoc apertè falsum est, quia quantitas, & reliqua accidentia corporea, quæ sunt in animalibus, præter vitales potentias, actus atque species sunt eiusdem prorsus naturæ, & rationis, vt quantitas corporis sensibilis, & insensibilis eiusdem naturæ sunt, & similiter primæ qualitates, atque secundæ; ergo omnes postulant idem subiectum. Quare si ea, quæ sunt in animalibus postulant pro subiecto compositum, euidenter sequitur, quod ea quæ sunt in cæteris corporibus insensibilibus, idem compositum postulent, & in materia esse repugnet.

Probatur tandem ex augmentatione viuētium, de qua duo docet Aristoteles. Primo, quod sit verè, & propriè motus terminatus per se ad quantitatem. 5. lib. Physic. Sed terminus motus debet produci per motum cum motus sit via, & fieri termini, ergo per motum augmentationis producitur quātitas: quod non potest esse verum, si quantitas sit in materia prima tāquam in subiecto, nam si ita sit, necesse est quantitatem cibi, vel alimenti permanere in carne, in quam conuertitur alimentum, & vniri viuenti cum ipsamet carne per mutationem producta; cum eadem quantitas maneat in genito, & in corrupto iuxta hanc opinionem; sed non potest viuens simul adquirere duplicem quantitatem: ergo præter hanc, quam affert secum materia alimenti, non potest produci alia per motum augmentationis contra expressam sententiam Aristotelis. Respondent tamen pro opposita sententia iuniores, augmentationem esse propriè motum terminatum ad quantitatem, non de nouo productam, sed resultantem ex vnione quantitatis alimenti cum quantitate viuentis; nec Aristotelem vnquam dixisse, quòd per augmentationem producatur quantitas. Itaque existimant motum augmentationis habere pro termino producto vnionem vnius quātitatis ad alteram, & consequenter maiorem quātitatem ex vnione resultantem; sicut generatio hominis, habet pro termino producto modum vnionis animæ cum corpore, & ideo totum hominem ex

193

materia,& forma vnitis constantē:hunc autem modum vnionis dupliciter ponunt diuersi;nam quidam præter indiuisibilia, quibus continuantur partes determinatæ, aut aliquotæ quantitatis,qualia sunt pūcta in linea,ponunt modum alium diuisibilem coëxtensum partibus, quo vniuntur partes indeterminatæ quantitatis; & hunc modum vnionis dicunt produci per augmētationem,per quem vnitur quantitas alimenti quantitati viuentis corporis, & per additionem eiusdem quantitatis alimenti augeri corpus viuens.Hæc tamen sententia non solum est falsa, sed expresse contra Aristotelem, qui vbicumque de quantitate,vel continuo loquitur, nullū aliud continuatiuum ponit præter indiuisibile, quod vocat terminum communem,quo medio vniuntur,& continuantur partes. Quod vero sit falsa, probatur primo, quia eodem modo continuātur partes proportionales,vel indeterminatæ,ac determinatæ, vel aliquotæ: cum sint omnes eiusdem rationis: ergo si istæ vniuntur,vel continuantur per modos vnionis indiuisibiles,eisdem vniri debent partes proportionales,vel indeterminatæ,& nō debet multiplicari alius modus diuisibilis. Secundo, quia talis modus diuisibilis est: ergo habebit partes, & vnitas quidem per alios modos vnionis indiuisibiles, & diuersos ab indiuisibilibus,quibus vniuntur partes quantitatis, quia partes istæ diuersæ rationis sunt à partibus modi: ergo diuersis indiuisibilibus vniri debent, quæ inaudita sunt in schola, & superflua, & ideo admitti non debent. Alij vero dicunt per augmentationem produci indiuisibile quantitatis, quo vnitur quantitas alimenti quantitati viuentis, & fit vna numero cum ea; & ideo per eam sic vnitam viuens augetur. Sed hæc etiam sententia contra Aristotelem est,qui nunquam somniauit per motum augmentationis produci indiuisibile tantum, sed formam habentem latitudinem, ratione cuius potest per se terminare motum;est etiam falsa,quia indiuisibile quātitatis non potest produci per se motu successiuo, cum careat latitudine: nec etiam motu continuo, quia per diuersas partes motus continui debent produci diuersi termini partiales,& continui; sed vnum indiuisibile non potest esse continuum alteri, nec immediatum; ergo nec potest esse terminus motus successiui, & continui. Et eodem modo impugnantur alij modi dicendi recentiorum de productione indiuisibilium per motum augmentationis,quos non refero, quia non habent fundamentum in doctrina Aristotelis, nec in vera Philosophia,sed in sola imaginatione eorum.

Sed

Sed probatur iam contra Aristotelem, & rationem esse, 194 quod per augmentationem non producatur quantitas. Contra Aristotelem quidem ex 1. lib. de generatione, cap. 5. text. 41. vbi loquens de alimento, ex quo fiunt nutritio, & augmentatio, ita ait: *Secundum igitur quod potentia compositum ex vtroque est, vt quanta caro, sic quidem auget: etenim quantum oportet generari, & carnem; secundum autem, quod solum caro est, nutrit; &c.* Quibus verbis docet primo alimentum, nempe sanguinem esse materiam nutritionis, & augmentationis in quãtum in potentia est caro quanta, & compositum ex vtroque, nempe ex carne, & quantitate, sed diuersa ratione, nam vt caro in potentia est materia nutritionis, & vt in potentia quantum est materia augmẽtationis, sed fit caro actu per nutritionem: ergo fit etiam actu quantum per augmentationem Probatur consequentia, quia vtrumque ait Aristoteles esse in potentia ante nutritionem, & augmẽtationem. Sed fieri actu carnem per nutritionem, est produci carnem per eandem nutritionem: ergo fieri actu quantũ per augmentationẽ, cum ante illam esset quantum in potentia, est produci quantitatem per augmentationem. Secundo, docet eisdem verbis carnem quãtam per nutritionem, & augmentationem factam, vel etiam non factam, cõpositum quoddam esse ex carne, & quantitate: ergo sentit vnum compositum resultare ex vtroque, nõ potest autem vnum compositũ resultare ex duobus, nisi inter se vniis: ergo sentit quantitatem vniri carni; carnem vero non esse solam materiam, sed compositum substantiale ex corpore, & anima euidentissimum est: ergo ex mẽte Aristotelis quantitas vnitur composito, & non potest vniri ei, nisi vt forma subiecto per realem inhærentiam, sicut nec albedo vnitur corpori, nisi vt subiecto ad compositionem albi: ergo quantitas ex mente Aristotelis vnitur composito immediatè, cum quo componit totum quoddam accidẽtale, non vero materiæ, nisi remotè, & inadæquatè. Quod vero sit cõtra rationem probo, quia ex ea sequitur primo, per motum augmentationis solum per se produci punctum indiuisibile, quo vniuntur duę quãtitates, quod est contra rationem motus, & indiuisibilis, quia motus habet diuisibilitatem à termino, quam non potest habere à puncto indiuisibili: & indiuisibile cum sit continuatiuum, vel terminatiuum partium, non est per se producibile per motum, vt euidenter patet in cęteris motibus: sed ad summum potest consequenter produci cum parte termini, quam continuat, vel terminat. Secundo sequitur, quod si per motum 195 augmentationis non producitur quantitas, sed præexistens in

[illegible] viuentis per continuatio
[illegible], augmentatio viuentis solum sit qu[illegible]
[illegible] ad alteram, sicut augmen
[illegible] lignorum, vel vnius aquæ a[illegible]
[illegible] est falsum, & contra omnes Philoso
[illegible] viuentibus impropriissimam aug
[illegible] iuxtapositionem, propriam verò i[illegible]
[illegible] adhuc saluari propriam aug
[illegible], quia nō fit per quamcunque iux
[illegible] sumptionem, & secundum omne
[illegible] distribuitur alimētum iuxta exigen
[illegible] & in non viuentibus non fit iuxtapo
[illegible] omnes partes, sed secundum aliquas tantum
[illegible] & ideo pura quædam iuxta
[illegible] non propria augmentatio. Hæc tamen soluti
[illegible] quod iuxtapositio fiat vno, v[illegible]
[illegible] per omnes partes, conditiones sunt extrinsec[illegible]
[illegible], in quibus non consistit propria r[illegible]
[illegible] ad proprium terminum, quæ e[illegible]
[illegible] per potentiam vitalem conuerten
[illegible] in substantiam viuentis, quam deperditu[illegible]
[illegible] habebat viuens, in quo propriè, & a[illegible]
[illegible] augmentum viuentis, ab impropri[illegible]
[illegible]. Quod probatur hoc argumento. Si nutritio v[illegible]
[illegible] productio partialis substantiæ per virtute[illegible]
[illegible] substantiæ iā productæ etia[illegible]
[illegible] etiamsi fieret per omnes parte[illegible]
[illegible] esset, operatio vitalis; nam ad vniendam
[illegible] per continuationem non est necess[illegible]
[illegible] vel certe non specialis, vt patet in vnion[illegible]
[illegible] corpori viuēti: ergo multo minus er[illegible]
[illegible] productio quantitatis Proba[illegible]
[illegible] sic ad vniendā vnam quantitatem a[illegible]
[illegible] secundum omnes partes est n[illegible]
[illegible] in igne, cui si iuxta ponant[illegible]
[illegible], vt patet in igne [illegible] impropria augmēt[illegible]
[illegible] ergo huius rei est, quod primo,
[illegible] augmentatio, quod producat[illegible]
[illegible] vitalis, ad quam conditi[illegible]
[illegible] augmentatio consistit in eo, qu[illegible]
[illegible] viuens tali modo: & ex hoc pr[illegible]
[illegible] augmentationem, quam [illegible]
[illegible] propriā [illegible] posita quātitate in mater[illegible]
[illegible]
prim[illegible]

prima tanquam in subiecto, quia non potest dari productio maioris quantitatis per potentiam vitalem.

Vt autem haec nostra sententia melius intelligatur, & argumenta oppositae commodius soluantur, notandum est illud, quod Aristoteles docet 1. lib. de anima cap. 1. text. 2. substantiam quae est primum ex decem praedicamẽtis, tripliciter sumi; primo pro materia, quae secundum se non est hoc aliquid, hoc est, non est substãtia completa singularis, quia in sua essentia nihil habet actus, sed est pura potẽtia apta recipere formam. Secundò sumitur substantia pro forma, quae etiam non est hoc aliquid, sed incompletum quid, nempe actus substantialis, ex quo simul cum materia fit cõpleta substantia distincta realiter ab vtraque. Et pro hac accipitur tertio modo, atque propriissimo substãtia, quae cum habeat esse à forma substantiali, habet etiam plures gradus essendi magis, vel minus perfectos secũdum diuersos etiam gradus perfectionis, quos habet forma: & gradus isti substãtiae non sunt realiter distincti, sed ratione formali fundata in eminenti perfectione formae substantialis. Gratia exempli. Petrus, vel Ioannes est substantia quaedã completa composita ex materia, & fõrma, quę est anima rationalis, à qua habet hos omnes gradus essendi, nempe substantialem, corpus, viuens, animal, & hominem. Et quemlibet gradũ essendi sequũtur quaedam proprietates, vel accidentia, vt gradũ substantiae esse susceptiuam accidẽtium, vel ea posse sustentare, gradum corporis trina dimensio quãtitatiua, quae etiam in praedicamento quantitatis appellatur corpus: vnde corpus de praedicamento quantitatis est propria passio substantiae corporeae, quia eo ipso quod substantia corpus substãtiale est, immediatè est susceptiuum corporis quãtitatis, per quod extenditur; gradum viuentis sequitur proprietas generandi sibi simile; gradum vero animalis posse sentire; & gradum hominis esse risibilem, & admiratiuum. Haec autem accidentia sequuntur hos gradus essendi substãtiae ratione formae, vel ratione materiae: ratione materiae sequitur gradum corporis, quantitas: risibilitas vero gradum rationalitatis ratione formae: & quia nec forma, vel anima, nec materia est homo, sed pars hominis, ita nec est risibilis; sed risibilitas conuenit soli homini, & ideo in eo solum inhaeret tãquam in proprio subiecto; & etiam, quia corpus quantitatis conuenit corpori substantiali; & nec materia est corpus substãtiale, nec forma, sed sunt partes eius, ideo corpus quãtitatis non conuenit materiae, nec formae, sed substantiae ex eis compositę, & ab eis realiter distinctae; & ideo nec inhaeret materiae tanquam

materia alimenti vnitur quantitati viuentis per continuationem,& fit vna numero, augmentatio viuentis solum fit quædam iuxtapositio vnius quantitatis ad alteram,sicut augmentatio ignis per iuxtapositionem lignorum,vel vnius aquæ ad alteram, quod tamen est falsum, & contra omnes Philosophos, qui in his rebus non viuentibus impropriissimam augmentationem ponunt per iuxtapositionem, propriam verò in solis viuentibus.Sed respondent adhuc saluari propriam augmentationem in viuentibus,quia nõ fit per quamcunque iuxtapositionem, sed per intus sumptionem,& secundum omnes partes viuentis,per quas distribuitur alimẽtum iuxta exigentiam cuiuslibet partis. At in non viuentibus non fit iuxtapositio secundum omnes partes, sed secundum aliquas tantum, quia non per intus sumptionem;& ideo pura quædam iuxtapositio est, non propria augmentatio. Hæc tamen solutio non satisfacit argumento: nam quod iuxtapositio fiat vno,vel alio modo,aut per omnes partes,conditiones sunt extrinsecæ respectu augmentationis, in quibus non consistit propria ratio eius,sed solum in ordine ad proprium terminum, quæ est maior quantitas producta per potentiam vitalem conuertentem plus alimenti in substantiam viuentis,quam deperditum fuerat, vel quàm prius habebat viuens, in quo propriè, & ab intrinseco distinguitur augmentum viuentis, ab improprio non viuentiũ. Quod probatur hoc argumento.Si nutritio viuentis non esset productio partialis substantiæ per virtutem potentiæ vitalis,sed solum vnio substantiæ iã productæ etiam viuentis,impropriissima esset, etiamsi fieret per omnes partes viuentis, quia non esset operatio vitalis; nam ad vniendam vnam substantiam alteri per continuationem non est necessaria potentia vitalis, vel certe non specialis,vt patet in vnione alicuius partis abscissæ corpori viuẽti : ergo multo minus erit propria augmentatio,si non fit productio quantitatis Probatur consequentia,quia nec ad vniendã vnam quantitatem alteri per continuationẽ etiam secundum omnes partes est necessaria virtus vitalis, vt patet in igne, cui si iuxta ponantur ligna per omnes partes, non erit minus impropria augmẽtatio eius,ac est modo.Veritas ergo huius rei est,quod primo,& per se in eo consistit propria augmentatio, quod producatur maior quantitas virtute potentiæ vitalis, ad quam conditionẽ consequuntur aliæ,sicut augmentatio consistit in eo,quod producatur partialis substãtia viuens tali modo:& ex hoc probatur efficaciter non dari propriã augmentationem,quam in viuentibus posuit vbiq;Aristoteles;posita quãtitate in materia prima

prima tanquam in subiecto, quia non potest dari productio maioris quantitatis per potentiam vitalem.

Vt autem hæc nostra sententia melius intelligatur, & argumenta oppositæ commodius soluantur, notandum est illud, quod Aristoteles docet 1. lib. de anima cap. 1. text. 2. substantiam quæ est primum ex decem prædicamētis, tripliciter sumi; primo pro materia, quæ secundum se non est hoc aliquid, hoc est, non est substātia completa singularis, quia in sua essentia nihil habet actus, sed est pura potētia apta recipere formam. Secundò sumitur substantia pro forma, quæ etiam non est hoc aliquid, sed incompletum quid, nempe actus substantialis, ex quo simul cum materia fit cōpleta substantia distincta realiter ab vtraque. Et pro hac accipitur tertio modo, atque propriissimo substātia, quæ cum habeat esse à forma substantiali, habet etiam plures gradus essendi magis, vel minus perfectos secūdum diuersos etiam gradus perfectionis, quos habet forma: & gradus isti substātiæ non sunt realiter distincti, sed ratione formali fundata in eminenti perfectione formæ substantialis. Gratia exempli. Petrus, vel Ioannes est substantia quædā completa composita ex materia, & forma, quę est anima rationalis, à qua habet hos omnes gradus essendi, nempe substantialem, corpus, viuens, animal, & hominem. Et quemlibet gradū essendi sequūtur quædam proprietates, vel accidentia, vt gradū substantiæ esse susceptiuam accidētium, vel ea posse sustentare, gradum corporis trina dimensio quātitatiua, quæ etiam in prædicamento quantitatis appellatur corpus: vnde corpus de prædicamento quantitatis est propria passio substantiæ corporeæ, quia eo ipso quod substantia corpus substātiale est, immediatè est susceptiuum corporis quātitatis, per quod extenditur; gradum viuentis sequitur proprietas generandi sibi simile; gradum vero animalis posse sentire; & gradum hominis esse risibilem, & admiratiuum. Hæc autem accidentia sequuntur hos gradus essendi substātiæ ratione formæ, vel ratione materiæ: ratione materiæ sequitur gradum corporis, quantitas: risibilitas vero gradum rationalitatis ratione formæ: & quia nec forma, vel anima, nec materia est homo, sed pars hominis, ita nec est risibilis; sed risibilitas conuenit soli homini, & ideo in eo solum inhæret tāquam in proprio subiecto; & etiam, quia corpus quantitatis conuenit corpori substantiali; & nec materia est corpus substātiale, nec forma, sed sunt partes eius, ideo corpus quātitatis non conuenit materiæ, nec formæ, sed substantiæ ex eis compositę, & ab eis realiter distinctæ; & ideo nec inhæret materiæ tanquam

materia,& forma vnitis constantẽ:hunc autem modum vnionis dupliciter ponunt diuersimam quidam præter indiuisibilia, quibus continuantur partes determinatæ, aut aliquotæ quantitatis,qualia sunt pũcta in linea,ponunt modum alium diuisibilem coëxtensum partibus, quo vniuntur partes indeterminatæ quantitatis; & hunc modum vnionis dicunt produci per augmẽtationem,per quem vnitur quantitas alimenti quantitati viuentis corporis, & per additionem eiusdem quantitatis alimenti augeri corpus viuens. Hæc tamen sentẽtia non solum est falsa, sed expresse contra Aristotelem, qui vbicumque de quantitate,vel continuo loquitur, nullũ aliud continuatiuum ponit præter indiuisibile, quod vocat terminum communem,quo medio vniuntur,& continuantur partes. Quod vero sit falsa, probatur primo, quia eodem modo continuãtur partes proportionales,vel indeterminatæ,ac determinatæ, vel aliquotæ: cum sint omnes eiusdem rationis: ergo si istæ vniuntur,vel continuantur per modos vnionis indiuisibiles,eisdem vniri debent partes proportionales,vel indeterminatæ,& nõ debet multiplicari alius modus diuisibilis. Secundo, quia talis modus diuisibilis est: ergo habebit partes, & vnitas quidem per alios modos vnionis indiuisibiles, & diuersos ab indiuisibilibus,quibus vniuntur partes quantitatis, quia partes istæ diuersæ rationis sunt à partibus modi: ergo diuersis indiuisibilibus vniti debent, quæ inaudita sunt in schola, & superflua, & ideo admitti non debent. Alij vero dicunt per augmentationem produci indiuisibile quantitatis, quo vnitur quantitas alimenti quantitati viuentis, & fit vna numero cum ea; & ideo per eam sic vnitam viuens augetur. Sed hæc etiam sententia contra Aristotelem est,qui nunquam somniauit per motum augmentationis produci indiuisibile tantum, sed formam habentem latitudinem, ratione cuius potest per se terminare motum;est etiam falsa,quia indiuisibile quãtitatis non potest produci per se motu successiuo, cum careat latitudine: nec etiam motu continuo, quia per diuersas partes motus continui debent produci diuersi termini partiales,& continui; sed vnum indiuisibile non potest esse continuum alteri, nec immediatum; ergo nec potest esse terminus motus successiui, & continui. Et eodem modo impugnantur alij modi dicendi recentiorum de productione indiuisibilium per motum augmentationis,quos non refero, quia non habent fundamentum in doctrina Aristotelis, nec in vera Philosophia,sed in sola imaginatione eorum.

Sed

Sed probatur iam contra Aristotelem, & rationem esse, quod per augmentationem non producatur quantitas. Contra Aristotelem quidem ex 1. lib. de generatione, cap. 5. text. 41. vbi loquens de alimento, ex quo fiunt nutritio, & augmentatio, ita ait: *Secundum igitur quod potentia compositum ex vtroque est, vt quanta caro, sic quidem auget: etenim quantum oportet generari, & carnem; secundum autem, quod solum caro est, nutrit, &c.* Quibus verbis docet primo alimentum, nempe sanguinem esse materiam nutritionis, & augmentationis in quãtum in potentia est caro quanta, & compositum ex vtroque, nempe ex carne, & quantitate, sed diuersa ratione, nam vt caro in potentia est materia nutritionis, & vt in potentia quantum est materia augmẽtationis, sed fit caro actu per nutritionem: ergo fit etiam actu quantum per augmentationem. Probatur consequentia, quia vtrumque ait Aristoteles esse in potentia ante nutritionem, & augmẽtationem. Sed fieri actu carnem per nutritionem, est produci carnem per eandem nutritionem: ergo fieri actu quantũ per augmentationẽ, cum ante illam esset quantum in potentia, est produci quantitatem per augmentationem. Secundo, docet eisdem verbis carnem quãtam per nutritionem, & augmentationem factam, vel etiam non factam, cõpositum quoddam esse ex carne, & quantitate: ergo sentit vnum compositum resultare ex vtroque, nõ potest autem vnum compositũ resultare ex duobus, nisi inter se vnitis: ergo sentit quantitatem vniri carni; carnem vero non esse solam materiam, sed compositum substantiale ex corpore, & anima euidentissimum est: ergo ex mẽte Aristotelis quantitas vnitur composito, & non potest vniri ei, nisi vt forma subiecto per realem inhærentiam, sicut nec albedo vnitur corpori, nisi vt subiecto ad compositionem albi: ergo quantitas ex mente Aristotelis vnitur composito immediatè, cum quo componit totum quoddam accidẽtale, non vero materiæ, nisi remotè, & inadæquatè. Quod vero sit cõtra rationem probo, quia ex ea sequitur primo, per motum augmentationis solum per se produci punctum indiuisibile, quo vniuntur duę quãtitates, quod est contra rationem motus, & indiuisibilis, quia motus habet diuisibilitatem à termino, quam non potest habere à puncto indiuisibili: & indiuisibile cum sit continuatiuum, vel terminatiuum partium, non est per se producibile per motum, vt euidenter patet in cęteris motibus: sed ad summum potest consequenter produci cum parte termini, quam continuat, vel terminat. Secundo sequitur, quod si per motum augmentationis non producitur quantitas, sed præexistens in

194

195

materia alimenti vnitur quantitati viuentis per continuationem,& fit vna numero, augmentatio viuentis solum fit quædam iuxtapositio vnius quantitatis ad alteram,sicut augmentatio ignis per iuxtapositionem lignorum,vel vnius aquæ ad alteram, quod tamen est falsum, & contra omnes Philosophos, qui in his rebus non viuentibus impropriissimam augmentationem ponunt per iuxtapositionem, propriam verò in solis viuentibus.Sed respondent adhuc saluari propriam augmentationem in viuentibus,quia nō fit per quamcunque iuxtapositionem, sed per intus sumptionem,& secundum omnes partes viuentis,per quas distribuitur alimētum iuxta exigentiam cuiuslibet partis. At in non viuentibus non fit iuxtapositio secundum omnes partes, sed secundum aliquas tantum, quia non per intus sumptionem;& ideo pura quædam iuxtapositio est, non propria augmentatio. Hæc tamen solutio non satisfacit argumento: nam quod iuxtapositio fiat vno,vel alio modo,aut per omnes partes,conditiones sunt extrinsecæ respectu augmentationis, in quibus non consistit propria ratio eius,sed solum in ordine ad proprium terminum, quæ est maior quantitas producta per potentiam vitalem conuertentem plus alimenti in substantiam viuentis,quam deperditum fuerat, vel quàm prius habebat viuens, in quo propriè, & ab intrinseco distinguitur augmentum viuentis, ab improprio non viuentiū. Quod probatur hoc argumento.Si nutritio viuentis non esset productio partialis substantiæ per virtutem potentiæ vitalis,sed solum vnio substantiæ iā productæ etiam viuentis,impropriissima esset, etiamsi fieret per omnes partes viuentis, quia non esset operatio vitalis; nam ad vniendam vnam substantiam alteri per continuationem non est necessaria potentia vitalis, vel certe non specialis,vt patet in vnione alicuius partis abscissæ corpori viuēti: ergo multo minus erit propria augmentatio,si non sit productio quantitatis Probatur consequentia,quia nec ad vniendā vnam quantitatem alteri per continuationē etiam secundum omnes partes est necessaria virtus vitalis, vt patet in igne, cui si iuxta ponantur ligna per omnes partes, non erit minus impropria augmētatio eius,ac est modo.Veritas ergo huius rei est,quod primo,& per se in eo consistit propria augmentatio, quod producatur maior quantitas virtute potentiæ vitalis, ad quam conditionē consequuntur aliæ,sicut augmentatio consistit in eo,quod producatur partialis substātia viuens tali modo:& ex hoc probatur efficaciter non dari propriā augmentationem,quam in viuentibus posuit vbiq;Aristoteles;posita quātitate in materia

prima

prima tanquam in subiecto, quia non potest dari productio maioris quantitatis per potentiam vitalem.

Vt autem hæc nostra sententia melius intelligatur, & argumenta oppositæ commodius soluantur, notandum est illud, quod Aristoteles docet 1. lib. de anima cap. 1. text. 2. substantiam quæ est primum ex decem prædicamētis, tripliciter sumi; primo pro materia, quæ secundum se non est hoc aliquid, hoc est, non est substātia completa singularis, quia in sua essentia nihil habet actus, sed est pura potētia apta recipere formam. Secundò sumitur substantia pro forma, quæ etiam non est hoc aliquid, sed incompletum quid, nempe actus substantialis, ex quo simul cum materia fit cōpleta substantia distincta realiter ab vtraque. Et pro hac accipitur tertio modo, atque propriissimo substātia, quæ cum habeat esse à forma substantiali, habet etiam plures gradus essendi magis, vel minus perfectos secūdum diuersos etiam gradus perfectionis, quos habet forma: & gradus isti substātiæ non sunt realiter distincti, sed ratione formali fundata in eminenti perfectione formæ substantialis. Gratia exempli. Petrus, vel Ioannes est substantia quædā completa composita ex materia, & fōrma, quę est anima rationalis, à qua habet hos omnes gradus essendi, nempe substantialem, corpus, viuens, animal, & hominem. Et quemlibet gradū essendi sequūtur quædam proprietates, vel accidentia, vt gradū substantiæ esse susceptiuam accidētium, vel ea posse sustentare, gradum corporis trina dimensio quātitatiua, quæ etiam in prædicamento quantitatis appellatur corpus: vnde corpus de prædicamento quantitatis est propria passio substantiæ corporeæ, quia eo ipso quod substantia corpus substātiale est, immediatè est susceptiuum corporis quātitatis, per quod extenditur; gradum viuentis sequitur proprietas generandi sibi simile; gradum vero animalis posse sentire; & gradum hominis esse risibilem, & admiratiuum. Hæc autem accidentia sequuntur hos gradus essendi substātiæ ratione formæ, vel ratione materiæ: ratione materiæ sequitur gradum corporis, quantitas: risibilitas vero gradum rationalitatis ratione formæ: & quia nec forma, vel anima, nec materia est homo, sed pars hominis, ita nec est risibilis; sed risibilitas conuenit soli homini, & ideo in eo solum inhæret tāquam in proprio subiecto; & etiam, quia corpus quantitatis conuenit corpori substantiali; & nec materia est corpus substātiale, nec forma, sed sunt partes eius, ideo corpus quātitatis non conuenit materiæ, nec formæ, sed substantiæ ex eis compositę, & ab eis realiter distinctæ; & ideo nec inhæret materiæ tanquam

tanquam proprio subiecto, nec formæ, sed substantiæ ex eis compositæ, quia hæc sola est, quæ proximè, & adæquatè suscipit effectum formalem eius, nempe extensam esse, ac diuisibilem in partes extenias.

197 Ad testimonia Aristotelis pro eadem sententia adducta respondeo, in primo loqui de eisdem accidentibus secundum speciem, quæ non corrumpuntur per se, quia non corrumpũtur à contrario, nam dum generatur aqua ex aëre, nullum habet contrarium à quo corrumpatur humiditas eius, nec diaphaneitas, aut trāsparentia; nam similia potius sunt in aqua, sed corrumpuntur per accidens ad corruptionem subiecti, nempe aëris, vt sæpe accidit in aliis generationibus. Nec secūdum testimonium habet vllam difficultatem, quia verum est alterationes præcedentes generationem versari circa materiam, non tanquam circa subiectum adæquatum, sed inadæquatum, quia est pars ligni, vel aquæ circa quam versantur tanquam circa proximum, & adæquatum subiectum.

Ad primum argumentum neganda est maior, quod ad sustentandū aliud, requiratur, & sufficiat entitas realis cum existentia, & subsistentia: licet enim hæc requirantur, non tamē sufficiunt, sed requiritur amplius quod tale existens, & subsistens sit idoneum receptiuum eius: & quia materia est idoneū receptiuum formæ substantialis, tāquam substantialis potentia, ex qua educitur, vel cui vnitur, & ideo proximè sustentat formas substantiales, & proximum est earum subiectum, non est tamen idoneum susceptiuum quantitatis, & aliorum accidentium, quia quantitas, vt probauimus, proximè oritur à substantia corporea composita ex materia, & forma, tāquam propria passio naturalis eius, cum sit proximum susceptiuum trinæ dimensionis, & ideo habet se ad illam tanquam ad proprium, & immediatum subiectum, sicut cæteræ propriæ passiones se habent ad res, vel essentias, à quibus emanant. Ad materiam vero habet se tanquam ad radicem, & quasi remotum, & inadæquatum subiectum.

Pro solutione secūdi notandum est, primo, quantitatem, vt probauimus, sequi naturam corporis substantialis, vel substātiæ corporeæ: vnde non cōuenit homini, vel leoni, vt homo, & leo sunt, sed vt corpora, homo autem, vt est corpus substantiale, cōponitur ex materia organizata & anima rationali, vt est forma corporis. Sed istę partes duobus modis sumūtur, aut secundum se, vel omnes simul, vt vnitæ modo vnionis substātiali. Et primo modo constat non componere totum, sed secūdo modo ita componunt, vt totū non sit alia entitas realis distincta

distincta ab eisdē, vt vnitis, bene tamen a quolibet, atque etiā ab omnibus secundum se acceptis. Secundo, notandum vnum accidens completum vnum primum subiectum postulare cui primo inhæreat, & cum quātitas inhærens homini, vt corpus est, sit vnum accidens completum, vnum postulat subiectum, ita vt in multis inhærere primo repugnet; & hoc subiectum, cui primo inhæret, est compositum ex materia, & forma corporis, & consequenter inhæret eisdem partibus, vt copulatim, & vnitæ accipiuntur, vel vt constituentes compositum, omnibus quidem non tamen singulis, etiam vt copulatim sumptis, & vnitis, quia singulæ etiā, vt vnitæ aliis distinctam entitatē realem cōtinent ab omnibus vt vnitis, & cōsequenter à composito, quod idem est realiter cum omnibus sic acceptis, non tamen cum singulis etiam sic acceptis. Et hoc quidem compositum, atque etiam omnes partes, vt simul vnitæ ipsum cōstituentes recipiunt effectum formalem quātitatis, per quem fiunt extensæ, ac diuisibiles in partes integrātes eodem modo ex eis compositis; sed quælibet harum partium etiam vt vnita aliis, non participat eundem effectum quantitatis, nisi capax eius sit, vel eo modo, quo capax eius est materia quidem tanquam primum, licet inadæquatum subiectum: ex quo etiam primo tanquam ex radice educeuntur omnes formæ: forma vero, si materialis sit, non tanquam subiectum, sed tanquam aliquid receptum in materia extensa, quia quantitas non est accidens consequens formam, sed materiam: ideo non potest recipi in forma tanquam in subiecto etiam partiali. Si vero nō sit materialis, sed spiritualis, atq; indiuisibilis, nullo modo recipiet effectum formalem quantitatis, neque id necessariū est. Quod notissimis exemplis probatur ab authoribus primę opinionis necessariò concedendis; nam ipsi docent quantitatem primo recipi in materia, & per eam primo extendi materiam, & ratione materiæ formas substātiales in eadem materia extēsa receptas, atque etiam extendi compositum, etiam si sit corpus humanum; nihilominus negant animā rationalem, etiam si recipiatur in materia extensa, & sit pars corporis humani extensi, extendi, quia non est capax extensionis: ergo nō mirum est, si extenso composito, tanquam proprio subiecto quātitatis, non extendatur anima, quæ pars eius est, quia partes compositi non participant effectum formalem in eo receptū, nisi sint capaces, vel secūdum capacitatem earum. Quod alio exemplo non minus euidenti probatur, nam verum est cōpositum ex materia, & anima rationali non esse aliam entitatem realem distinctā ab eisdem partibus, vt simul sumptis

&

& vnitis:nec est minus verum idem compositum esse substan-
199 tiam corpoream, vel corpus vt quod. Et tādem verum est easdem partes, vt simul sumptas, & vnitas realiter, & vt quod, esse corpus, & substātiam corporeā. Et ex hoc non sequitur, quod anima rationalis realiter sit substantia corporea, vel corpus, etiam vt quod partiale, sicut verum est de materia. Et tota ratio huius exempli & aliorum est, quia ea, quæ conueniūt realiter composito, atque etiam partibus copulatim sumptis, & vnitis, non conueniūt etiam realiter singulis partibus, nisi eo modo quo concurrunt ad cōstitutionem eiusdem compositi; & quia materia concurrit tanquam primum, & radieale recipiens omnes formas, ita conuenier ei, quod sit corpus, vel substantia corporea, vt quod partiale ita etiā conuenit ei esse extensum, quod esse primo recipit compositum à quantitate, formis vero materialibus conuenit alio modo lōge diuerso, nam quia de potentia materiæ vt primo recipienti educūtur, conuenit eis esse substantiam corpoream, vel corpus, non vt quod, etiam partiale, sed solum vt quo; hoc est vt rationi formali tribuenti esse materiæ, & cum ea tanquam quo formali concurrenti ad constitutionem totius: extensio vero tāquam quod eis conuenit, non vt subiectis etiam partialibus quantitatis, sed tanquam habentibus partes substantiales integrantes, quarum ratione capaces sunt extensionis per receptionem in materia extensa. Animæ denique rationali non conuenit esse corpus, vel corporea substantia tāquam quod etiam partiale, sed solum, vt quo: quia verum est constituere corpus, vel corpoream substantiā, tanquam formam eius; & ideo verum est etiam esse corpoream substantiam vt quo, quod non est aliud, quam esse formā corporis, vel id, quo aliud est formaliter corpus, vel corporea substantia. Extensio vero non potest ei conuenire tāquam subiecto, etiam partiali; cum hoc etiam repugnet formis materialibus, sed nec vt receptæ in materia extensa, quia cum non educatur de potentia materiæ, nec ab ea dependeat, materialis non est, sed spiritualis; ideo non habet partes substantiales integrantes, quarum ratione coëxtēdatur materiæ, sed cum prorsus sit indiuisibilis, recipitur in ea absque participatione extensionis propter eius incapacitatē: solum ergo potest dici extensa vt quo, hoc est, vt principium formale tribuens materiæ gradum corporis, quem sequitur tanquam propria passio quantitas, & extensio.

200 Ex quibus ad formam argumenti neganda est minor, quod non possit quantitas recipi in homine, in quantum est corpus substantiale. Et cum dicitur quātitatem receptam in homine

nece

necessariò attingere vnionē animæ cum materia, distinguendum est, nā primo, & per se non attingit vnionem sicut neque formam, etiam materialem, sed quasi secundariò, in quātum modus ipse vnionis educitur de potentia materiæ, & in ea recipitur eo modo, quo de formis eductis de potentia materiæ dictum est. Vnde negandum est consequens, quod ex eo infertur, nempe debere etiā attingere animam, quia licet attingat omnes partes copulatim sumptas, & vnitas, nō sequitur attingere quamlibet, etiam vt vnitam aliis, nam compositum eadē entitas est cum omnibus partibus, vt copulatim sumptis, & vnitis, non tamen cū qualibet, etiam vt vnita aliis, sed à qualibet etiam vt vnita distinguitur realiter, vt satis notum est secundum communem sentētiam de distinctione totius à partibus: ideo sicut nulla earum, nec secundum se sumpta, nec vt vnita aliis realiter est compositum, ita nec realiter recipit necessariò effectum formalem, quem tribuit quantitas composito. Quod exēplo signi vniuersalis copulatim sumpti in materia Summularum facile ostendi potest, nam omnes Apostoli copulatim sumpti sunt duodecim, & tamen non sequitur, quemlibet, vel aliquem etiam, vt copulatim sumptum cum aliis esse duodecim.

Ad tertium distinguenda est maior, quod agens naturale non possit agere nisi circa materiam extensam: nam duo sunt genera actionū, quæ agens exercet circa materiam. Primum est alterationū, per quas introducit dispositiones pro expulsione vnius formæ, & introductione alterius; & actiones istæ, cū sint veri motus, & habeant pro termino qualitates corporeas inhærentes subiecto media quantitate, in eodē cōposito recipiuntur cum eisdē qualitatibus, quia vniuersaliter verum est, in eodē subiecto recipi motum, & terminū; actiones ergo istæ non versantur circa materiam, tanquam circa subiectum proximum, & adæquatum, sed remotū, & inadæquatum: circa compositum vero corrumpendū tanquam circa proximū, & adæquatum, & vtrumque extensum est, extensione quantitatiua cōpositum quidē primo, tāquam proximum, & adæquatum subiectum quantitatis: materia vero tāquam remotum, & inadæquatum. Secundum genus actionum est earum, per quas non producūtur accidentia, sed forma substātialis educitur de potentia materiæ, & vnitur formæ, fitque ex vtraque compositum; & talis est generatio, quam propterea merito vocant actionem substantialem: quæ cum habeat pro termino formali substantialem formam vnitam materiæ, in eadem materia recipitur cum ea, non quidem, vt actu quanta, vel extensa,

extensa, sed vt subiecto disposito toto tempore proximè præcedenti per quantitatem præcedentis cōpositi; cæteraque accidentia per præcedentes alterationes circa illud producta. Itaque materia prima, circa quam versatur generatio substātialis, tāquam circa proprium, & adæquatum subiectum, semper est quanta, & extensa, quantitate præcedentis compositi, vel sequentis, non tamen recipit in se actionem media quantitate, vel eius ratione, sed ratione sui, atque immediatè, sicut ratione sui, & immediatè recipit substantialem formam ad quam ordinatur per se, & immediatè eadē generatio tanquam ad terminum formalem: comitanter ergo tantum se habet quantitas ad receptionem substantialis formæ, non tanquam ratio recipiendi. Quod vero dicitur generationem esse accidēs extensum, etiam est distinguēdum, nam si intelligatur ita esse extensum, vt media quantitate recipiatur in subiecto, sicut cętera accidentia materialia, atque extensa, falsum est; cum immediatè, & per se recipiatur in materia, sicut recipitur forma. Si vero intelligatur esse extensum, quasi à posteriori, ita vt per quantitatem consequentem compositum in eodem instanti generationis, coëxtēdatur materiæ, sicut coëxtēduntur formę materiales eductæ de potentia eiusdem materiæ per eandem generationem, verum est: habet enim generatio sicut formæ istæ suas partes integrantes entitatiuas, per quas capax est extensionis materiæ ratione quantitatis compositi, sicut formæ prædictæ. Ex quibus patet argumentum non probare, quod quantitas, & cætera accidentia sint in materia tanquam in proprio subiecto.

101 Ad quartum respondetur concessa maiori, quod nō potest agens naturale introducere suam formam, nisi in materia disposita, & determinata pro tali forma; sed neganda est minor, quod nec sit disposita, nec determinata per dispositiones, quas habuit compositum corrumpendum tempore præcedente instans generationis, nā licet illæ non maneant in instāti generationis, satis est immediatè præcessisse; cum verum sit virtute earum expulsam esse formam præcedentem, & introductam sequentem; quod sic ostendo: instans generationis est primum nō esse alterationis, & dispositionum, quas per eandem alterationem induxit agens, est etiam primum non esse formæ substantialis, quæ corrūpitur, ergo virtute earum expellitur forma, etiamsi non existant in instanti generationis: euidens est consequentia, quia si Deus suspenderet consecutionem nouæ formæ, & vellet conseruare materiā sine vlla forma, nō minus sequeretur naturaliter expulsio formæ, quam modo sequitur

per intro

per introductionẽ nouę: ergo sequitur sufficiẽter fuisse expulsam virtute earum. Sed probatur antecedẽs, quia vel cum dispositionibus pręcedentibus tẽpore immediato potest naturaliter permanere in materia forma corrũpenda in instanti terminatiuo alterationis, vel nõ potest: si potest, ergo illud instãs non erit primum non esse eius in materia, quod patet esse falsum, cum supponamus contrarium, suspẽdente Deo consecutionem alterius; & volente conseruare materiam sine forma; si vero non potest permanere in eodem instãti terminatiuo alterationis, sed necessariò est expulsa, sequitur naturaliter esse expulsam virtute dispositionũ præcedentium, quia non est aliud medium, per quod potuerit expelli ab agente, vt per se est manifestum. Ex quo infertur primo virtute etiam dispositionum præcedentium modo introduci nouã formam. Probatur consequẽtia, quia expulsionem vnius formæ sequitur naturaliter introductio alterius. Secundo infertur virtute earundem dispositionũ sequi introductionem talis formæ determinatæ, vt ignis, exempli gratia, si dispositiones sint calor, siccitas, & raritas. Probatur consequentia, quia impossibile est naturaliter, quod expulsionem formæ ligni à materia virtute taliũ dispositionũ sequatur alia forma, nisi ignis, nam tales dispositiones eam expellentes dicunt determinatum ordinem ad eam tanquam ad finem, in quem ab agente naturali ordinãtur, & repugnat cuicumque alteri formæ. Tertio sequitur materiam sic dispositam per tales dispositiones præcedentes sufficienter esse determinatam ad talem formã in specie, & ad talem etiã in indiuiduo: primum iam probatum est, quia si expulsionem talis formæ per tales alterationes, & dispositiones non potest sequi nisi forma ignis, determinata erit materia ad eandem, & non aliam suscipiendã virtute talium dispositionum. Sed probatur etiam secundum, quia mediis talibus dispositionibus, & alterationibus præcedentibus à tali agente, à tali proximo, & tali tempore, ex quibus sequitur in tali instanti terminatiuo eius expulsio talis formæ, determinatur idem agens naturale proximum à primo ad talem formam introducẽdam; cum ex se esset indifferens ad quamcumque aliam suæ speciei, & consequẽter manet materia ex parte sua ordinata, ac determinata ad talem formam, & non aliam susci iendam. Hic autem ordo, & hæc determinatio solum fundatur in ordine naturalis consecutionis, quem habent formæ inter sese respectu eiusdem materiæ dispositæ talibus dispositionibus, atque etiam in ordine naturali, quẽ habẽt dispositiones ipsæ, ex eo, quod procedunt à tali agente, & dispositiuè expellunt à materia formã,

102

quam habet, ad formam introducendam ab eodē agente eiusdem speciei cum ipso tanquam ad finem ad quem ordinantur ab eodem agente. Quod vero naturalis hæc ordinatio sit relatio realis intrinseca in materia fundata in actione, per quam producūtur dispositiones, vel sola denominatio extrinseca ab eisdem dispositionibus, nihil refert, quia sine relatione reali potest stare naturalis consecutio formarum, & dispositionum in materia, vt patet in anima, & cadauere, atque etiam in forma vini, & aceti, nam, vt docet Aristoteles, acetum non potest fieri nisi ex vino: & quod sigillatio appelletur in materia talis determinatio, vel non quæstio est de solo nomine, de qua nihil curandum est, dummodo res significata fundamentum habeat in natura rerum. Ex quibus intelligitur, materiam sufficienter esse dispositam in instanti generationis per dispositiones præcedentes, licet in ea non permaneāt: satis est enim virtute earum expelli formam oppositam, & introduci nouam, vt dicatur disposita, ac determinata, vt probatum est: permanētia vero, vel præsentia earum non solum non iuuat introductionem nouæ, sed impedit modum vnionis substantialis eius cū materia, quia si illis mediis permanentibus in eadem materia vniatur forma, accidentalis erit vnio secundum modum cum mediis accidētibus prius vnitis eidem materiæ fiat, quod non est admittendum, vt ergo substantialis sit, non solum secundum rem, sed etiam secundum modum necesse est, nudæ materiæ vniatur forma, hoc est, nullo accidenti medio actu in ea existente, & prius natura ei vnito. Quod vero dicimus virtute dispositionum præcedentium expelli vnā formam, & introduci alteram non ita intelligimus, vt tales dispositiones aliquid agant in instanti, in quo non sunt, quia nec dū sunt, dicuntur aliquid efficere, sed solum in genere causæ materialis disponere materiam pro recipienda noua forma. Virtute igitur earum dispositam esse materiam, & formam antiquam expulsam, id tantum esse dicimus, quod est, per immediatā præcessionem earum in materia virtute talis agentis, & in tali tēpore illo instanti terminato, nec posse formam antiquā permanere, nec aliam ab ea, quæ sequitur, introduci, quia talis est ordo præcedētiæ, & consecutionis inter formas, & dispositiones a tali agente procedentes, & in tali materia inductas, a natura constitutus, vt post dispositiones has, & hanc formam non possit alia sequi in materia.

103 Ad vltimum, in quo afferuntur experientiæ, de quantitate, organizatione, figura, cicatrice, & calore permanentibus in cadauere, negandum est antecedens, quod permaneant eadem numero,

numero,sed permanent solũ eadem specie,valde tamen similia,& propter maximã similitudinem iudicant sensus esse eadem numero,quemadmodum contingeret, si vidente aliquo ouum quoddã,supponatur eo inscio loco illius alterum valde simile in eodem loco,vel distantia, ac situ, certũ est iudicare esse idem numero,iudicio quidem sensus falso. Quod absque dubio cõtingit,quia identitas, vel diuersitas numerica nõ est propriũ sensibile,sed commune,sicut numerus.Circa sensibilẽ autem cõmune,etiam debitè approximatum falli possunt sensus externi:cum nõ sit proprium obiectum eorum,à quo specificantur:quare corrigi debent ab intellectu, vel intellectus ipse sequens ductum sensuum corrigi debet à seipso iudicante potius secundũ naturas rerum,quàm secundum ea,quæ apparent sensibus.Ita ergo dicendũ est in proposito,sensus decipi, vel intellectum sequentem ductum eorum, & iudicautẽ esse eadem accidentia numero in cadauere, quæ erant in corpore viuo,& rationem deceptionis esse maximã similitudinem eorũ.Decipi vero satis probabiliter existimamus, propter rationes,quib. cõfirmata est nostra sententia,quibus fit valde probabilis, & ferè expressa in doctrina Aristotelis. Circa causam vero, à qua producuntur diuersa numero accidentia, non est maior difficultas, quã circa causam, à qua producitur forma cadaueris,nã plures ex eis sunt dispositiones eiusdem formę, causam vero cadaueris non minus tenetur assignare opposita sententia,quàm nostra.Ad educẽdam igitur formã cadaueris de potentia materiæ in instãti corruptionis viuẽtis corporis, & productionem totius compositi, quod vocamus cadauer, omnes ferè cõcedunt concurrere vniuersales causas, vt Deũ, & corpora cælestia.Tota autem difficultas est, an præter causas vniuersales habeat aliquam particularem per se concurrẽtem cum illis, vel à solis vniuersalibus educatur illa, & fiat hoc.Et quidam ex authoribus oppositæ opinionis, qui tenẽt eadem numero accidentia,quæ fuerunt in genito,permanere in corrupto,asserunt ab eisdem dispositionibus, a quibus expellitur anima, tanquam ab instrumentis vniuersalium causarum educi formam cadaueris, & generari cadauer: ita sentiunt Conimb.lib. 1. de generatione cap.4.q. 12.art.2. & q.18. art.3..Sed hæc sententia innititur duobus valdè incertis. Primum est,quod eadem numero accidentia permaneant in genito,& in corrupto.Secundum,quod dispositiones præcedẽtes in materia,nõ solum dispositiuè,& quasi materialiter,sed efficienter concurrãt ad eductionẽ,& introductionem sequẽtis formæ,vt calor,qui producitur in ligno ad productionem

104

ignis ex eo. Et hoc secundum, non solum est incertum, sed expresse contra D Tho. & communem sententiam, vt inferius ostendetur. Ideo alij dicunt, non a his dispositionibus, sed à causa particulari eas conseruante instrumẽtaliter produci: hanc autem causam imprimis esse corpora intrinseca ambiẽtia, vt aerem, vel aquam iuxta temperamẽtum corporis: deinde partes quasdam non viuentes admixtas viuentibus, vt sunt humores, & spiritus vitales, & animales, & plura alia, quæ omnia cum non viuant, nec informentur anima, permanent mortuo corpore, & concurrere possunt ad eductionẽ formæ cadaueris, tãquam similem animæ, cui pro materia, & instrumentis deseruiebant. Sed hæc sententia non videtur habere fundamẽtũ in vera Philosophia: quod sic probo Spiritus vitales, & animales sunt propria instrumenta animæ in ordine ad vitales operationes, humores vero sunt quasi partes secundariæ eiusdẽ viuentis ordinatæ à natura ad nutritionẽ, nẽpe, vt in partes viuentes conuertantur, vt patet de sanguine, atq; etiã ad conseruationem vitæ, vt patet de eodem sanguine, & cæteris humoribus: ergo per se ordinantur omnes ad vitã, & conseruationẽ eius; sed forma cadaueris est incompossibilis in materia cum anima, & quodãmodo ei opposita, a qua expellitur, atq; etiam quasi terminus corruptionis vitæ: ergo repugnat spiritus vitales, & animales, sanguinẽ, & alios humores ordinari per se ad eductionem formæ cadaueris, & esse instrumenta per quæ effectiuè educatur, iã enim agerẽt ad corruptionem corporis viuentis. Dicendũ igitur est de forma cadaueris idẽ prorsus, quod de formis animalium imperfectorum, quæ fiunt ex putrefactione terræ, naturali quidem consecutione educi de potentia materiæ, in qua tales dispositiones præcesserunt, nẽpe talis organizatio, talis figura, tale tẽperamentum, & aliæ; nec dari causam efficiẽtem particularẽ, à qua producatur, sed à solis vniuersalibus, & prima eas determinante ad tales effectus cum eisque cõcurrente produci.

205 Quod probatur primo ex refutatione aliarum opinionũ à quibus nulla assignatur idonea causa particularis. Secũdo experiẽtia, quia repentinæ mortis iugulati nulla datur verisimilis causa particularis interna, nulla alteratio humorum, vel membrorũ, à qua produci possit dispositio congrua, & per se ordinata ad eductionẽ formæ cadaueris, sed respectu causarum particulariũ efficientium omnino per accidens sequitur: solũ ergo potest esse talis consecutio per se ex ordinatione, & concursu naturæ vniuersalis. hoc est, vniuersalium causarum, ad quas per se pertinet eductio formæ iuxta exigẽtiam materiæ

riæ sic dispositæ, in qua talis forma præcessit: ita vt quemadmodum forma aceti non potest introduci in alia materia, ab ea, in qua præcessit forma vini; sic in materia in qua fuit anima, quæ est actus corporis Physici, & organici, non potest sequi naturaliter, nisi alia quodammodo similis secundum organizationem, quam necesse est vitæ quodammodo opponi. Et tota ratio huius est, quia sicut cor us mixtum compositū ex elementis, ita dissolutio, vel corruptio eius tendit in elementa, sed quia elementa sunt corpora homogenea, & ideo ex hac parte quasi per extremum dissimilia corpori organico, & non potest naturaliter aliquid trāsire de extremo, ad extremum, nisi per media minus dissimilia, propterea prouidit natura de his formis, quodammodo similibus, & mediis, vt per eas transiret materia ad elementa dissimilia: & ex his formis naturali necessitate materiæ eductis, & introductis à causis vniuersalibus, & prima, sequuntur aliæ etiam similes dispositiones, nempe similis organizatio, figura, atque etiam quantitas accommodata præcedenti, quam habuit corpus viuum, quorum accidentium iam forma ipsa cadaueris educta, & introducta causa efficiens est particularis, qua media vniuersales producunt similia accidentia; eadem etiam ratione sequitur similis cicatrix ei, quæ præfuit in organizatione corporis viui radicata, & similis etiam calor aliquando propter nimiam radicationem eius in corpore viuo.

Ex his, quæ dicta sunt à nobis in tota hac quæstione colligitur, quod præter incompleta accidentia, quæ soli materiæ, vel soli formæ conueniunt, quales sunt generatio, relationes partium, vel similia, nullum accidens permanet idem numero in re genita, ex his quæ fuerunt incorrupta.

QVÆSTIO IX.

An omnia accidentia proximè inhæreant substantiæ, vel quædam non nisi mediis aliis?

PRima opinio asserit nullum accidens recipi immediatè in substantia, sed quodcumque ei inhærere media potentia receptiua, quæ sit accidens eiusdem prædicamenti cum ipsomet accidenti recepto, vt qualitas recipitur in substantia media potentia, quæ sit qualitas, & quantitas media potentia de genere quantitatis. Ita Sonzinas 12. lib. Metaph. q. 26. conclusione 2. & Iauellus quæst. 8. Pro bant testimonio Aristotelis, & 206

M 3 D.Th.

D.Th. nam Aristoteles 12. lib. Metaph. text. 26. asseruit, *Eadem esse principia omnium generum*, quæ verba exponit Comment. non de identitate vniuoca, sed analogica, ita vt sicut substantia habet tria principia Physica, nempe materiam, formam, & priuationem, sic quodlibet prædicamentum accidentis habeat hæc eadem principia eis proportionata. Et adducit exẽplum Aristoteles, nam principium albi (inquit) tanquam forma est albedo, tanquam priuatio, nigredo, tanquam subiectum, vel materia, superficies, in qua recipitur. Ex quibus verbis sic expositis hoc argumentum colligunt. In quocumque prædicamento est propria potentia receptiua formæ illius prædicamenti: ergo omnis forma accidentalis recipitur in substantia media tali potentia sui generis; quare nullum accidens recipitur immediatè in substantia. Et D.Tho. 1. p. q. 77. art. 1. ex eisdem verbis Aristotelis videtur colligere hoc principium vniuersale à multis post ipsum receptum. *Potentia & actus sunt in eodem genere*, sic enim ait: *Cum potentia, & actus diuidant ens, & quodlibet genus entis, oportet, quod ad idem genus referantur potentia, & actus: & ideo si actus non est in genere substantiæ, potentia, quæ dicitur ad illum actum, non potest esse in genere substantiæ, &c.* Probatur etiam ratione, quia potentia specificatur ab actu: ergo si actus est accidentalis, potentia etiam ad illum ordinata debet esse accidentalis: ergo omnis potentia substantiæ ad recipiendum formam accidentalem erit accidentalis, & ideo media tali potentia eam recipiet, & non immediatè per se. Secundo, quia si substantia per se immediatè recipit formam accidentalem: ergo per se immediatè est capax talis formæ, & potens eam recipere; quod est per se immediatè habere potentiam passiuam ad eam recipiendam. De illa ergo potentia passiua inquiro, an sit substantialis, vel accidentalis: non potest esse substantialis, quia potentia substantialis ordinatur per se ad actum substantialem, & non ad accidentia, nam res superioris ordinis, qualis est substantia, non potest per se ordinari ad rem inferioris ordinis, qualis est accidens: erit igitur accidentalis potentia, qua media recipiet quodcumque accidens, & nullum immediatè per se.

207 Hæc tamen sententia falsa est. Probatur primo ex natura substantiæ, quæ in duabus consistit; primum est, vt ei debeatur subsistentia per se, & independens ab alio; secundo, vt per hanc subsistentiam per se possit substare omnibus; ideo de prima substantia in se, & per se substante asseruit Aristoteles in primo prædicamento; primo, per se, principaliter, & maximè substare,

substare, quia ratione sui substat, non solum accidentibus, sed secundis substantiis, hoc est, vniuersalibus prædicatis substantialibus: sed substare idem est, ac sustentare tanquam subiectum cæteraергo substantia sua propria virtute, & sine adminiculo alicuius accidentis potest esse subiectum accidentis. Probatur consequentia, quia esse subiectū non est aliud, quàm sustentare id quod in se recipit Secundo probatur argumēto ducente ad impossibile; nam si substantia non potest sustētare accidens, nisi media potentia, quæ sit accidens eiusdē prædicamenti, vt asserit hęc sentētia, sequitur euidenter dari processum in infinitum. Probatur consequentia: nam potētia illa accidentalis per quam sustentat quantitatē, est accidens eiusdem prædicamenti quantitatis: ergo vel immediatè inhæret substantiæ, vel media alia potētia, quæ sit accidens; si primum admittatur, iam cōceditur, substantiam immediatè sustentare aliquod accidens contra eandem opinionem; si vero secundum, de illa secunda potētia per quam recipitur prima in substantia eadē est quæstio, an immediatè recipiatur, vel per aliā potentiam accidētalem; & sic dabitur processus in infinitum, vel concedendum erit aliquod accidens immediatè recipi in substantia tanquam in subiecto. Tertio, quia nō solum debet admitti processus infinitus, sed adhuc eo admisso, probatur nō minus euidenter, quod aliquod accidens recipiatur immediatè in substātia, nā admisso processu infinito, de tota illa collectione infinita accidentium verum est, quod sit in alio tanquam in subiecto: nam omnia, & singula sunt accidentia; sed illud aliud in quo debet esse tanquam in subiecto, non est accidens; cum sit extra totam illam collectionem infinitam accidentium: ergo est substantia, cui inhæret tota eadem collectio accidentium, vel aliquod saltem eorum.

208 Nostra igitur sententia est quod non omne accidens recipiatur in substantia medio alio accidenti sui, vel alterius prędicamenti, sed aliquod sit immediatè in ea receptum; hoc est, nulla media potentia, quæ sit accidens reale distinctum ab ea ex natura rei. Ita Caiet. 1. p. q 54. art. 3 Pater Suarius 1. tom. suę Metaph. disp. 14. sect. 5. num 8. & 9. & omnes recentiores. Probatur ex Aristotele cap. 5 anteprædicamentorum, & pluribus aliis suæ doctrinæ locis, in quibus diuidit ens reale in substātiam & accidens: sed membra huius diuisionis debent esse immediatè opposita, & consequēter immediatè comparari inter sese; sed ratio intrinseca accidentis est esse in alio tāquam in subiecto saltem secundum aptitudinem: ergo necesse est aliquod saltem accidēs à toto (vt aiunt) genere, vel vniuersaliter

 immediatè

immediatè comparati ad substantiam, tãquam ad subiectum, & immediatè ei inhærere. Probatur etiam testimonio D. Tho. 1. part. quæst. 77. art. 1. ad 5. vbi ita ait: *Si accidens accipiatur secundum quod diuiditur contra substantiam: sic nihil potest esse medium inter substantiam, & accidens, quia diuiduntur secundum affirmationem, & negationem, scilicet secundum esse in subiecto, & non esse in subiecto, &c.* Ex quibus colligit potentias animæ, vt intellectus, & voluntas, cum sint accidentia in secunda specie qualitatis, non esse realiter substantiam animæ, sed immediatè ei inhærere, tanquam subiecto: sentit ergo aliquod accidẽs immediatè inhærere in substantia sine vlla media potentia, quæ sit accidens.

Probatur deinde ratione, ex natura accidentis, nã accidens est extra rationem, & entitatem substantiæ, & conceditur ei à natura pro perfectione, & ornatu proprij esse, & vt per illud possit præstare plura, quæ per se immediatè non potest, vt operationes, & alia: ergo necessariò debet concedi in ipsamet essentia, & in ipsomet esse substantiæ capacitas naturalis respectu talis ornatus, alioqui nõ esset ei naturalis, nec naturaliter reciperetur in ea. Hæc autem capacitas, per quam recipitur, est potentia passiua recipiendi: ergo non potest esse res distincta ab ipsamet substantia, nec requiritur ad recipienda omnia accidentia aptitudo, vel potentia receptiua in substantia, quæ sit accidens reale distinctum ex natura rei ab ea, sed realiter per seipsam immediatè recipiet aliquod accidens. Secundo probatur, nam substãtia Angeli essentialiter est intellectiua, & anima nostra essentialiter est rationalis: ergo vtraque substantia per se immediatè capax est potentiæ ad intelligendum, & ratiocinandum; sed hæc potẽtia, vt alibi ostendetur, est accidens superadditum substantiæ creatæ ad operandum in secunda specie qualitatis: ergo immediatè, & per se illud recipit substantia Angeli, & animæ rationalis.

209 Ad testimonium Aristotelis respondeo, ita esse quod eadem sunt principia omnium entium, vel omnium prædicamentorum secundum proportionem, ita vt res quæcumque tria illa principia habeat suo modo, substantia quidem verè, & propriè habet tria principia in fieri, nempe materiam, formã & priuationem; accidẽtia vero solum per similitudinem; nam quodlibet dum fit, habet aliquid, quod se habet tanquam materia, quod est subiectum, & aliquid, quod se habet tanquam priuatio in subiecto, videlicet carentiam sui, vel formam oppositam includentem quandam rationem priuationis eius; sed non est necessarium, quod hæc tria principia sint eiusdem generis,

generis, vel prædicamenti secundum entitatem, sed hoc solum habet verum in substantia, in qua reperiūtur propriæ; in cæteris vero prædicamentis secundum aliquam saltem denominationem; ita vt subiectum, quod se habet vt materia, sit tale in potentia qualis est forma ipsa accidentalis in actu, quamuis secundum propriam entitatem sit alterius prædicamenti; vt album habet pro forma albedinem, pro priuatione nigredinem, sed pro materia substantiam, quæ licet alterius sit prædicamenti secundum entitatem, in potentia tamen est alba, quia potest recipere albedinem, & ideo vt talis reducitur ad idem prædicamentum qualitatis, in quo sunt forma, & priuatio. Quare non sequitur ex verbis Aristotelis sic explicatis, quod substantia recipiat albedinem, & subiectum eius per aliam potentiam receptiuam, quæ sit accidens ex natura rei ab ea distinctum, sed per propriam entitatē eam recipit; quæ tamen entitas per quandam denominationem accidentalem dicitur pertinere ad idem prædicamentum qualitatis. Vnde sequitur male intellexisse verba Aristotelis authores primæ opinionis existimantes, quodlibet prædicamentum habere principia propria eiusdem entitatis, ita vt si sit qualitas habeat præter formam, & priuationē, potentiam receptiuam, quæ secundum suam entitatem sit qualitas, hoc enim nō est ex mente Aristotelis, nec in doctrina eius potest sustineri; sed verba eius in prædicto sensu debent intelligi.

210 Aliud verò axioma, quod ex eodem testimonio videtur colligere D. Tho. nempe actum, & potentiam esse eiusdem generis, non est ita intelligendum, vt eiusdem prædicamenti esse debeant secundum entitatem, sed saltem secundum eandem denominationem, quia licet potentia sit alterius prædicamenti secundum entitatem, suscipit tamen denominationem formæ, ita vt corpus substantiale sit albū in potentia, in quantum potest habere formam albedinis ipsum actu, & formaliter denominantem album. Et hoc idem videtur esse, quod Scotus asseruit in 2.d.16.q.1. potentiam esse eiusdē generis cum actu, non quidem actiuam, aut passiuam, sed obiectiuam, in quantū ab intellectu apprehenditur habere formam, vel actum in esse possibili, vt corpus in quantū apprehenditur posse habere albedinem dicitur pertinere ad prædicamentū qualitatis, & speciem albedinis, & ex hoc dicitur habere potentiam obiectiuā respectu talis actus, vel formæ, non vero potentiam passiuam realē, quæ sit accidens de prædicamēto qualitatis. Nā si de potentia passiua, aut actiua reali eiusdē prædicamēti intelligatur idem axioma, apertè falsum erit: cū potentia quælibet actiua

realis,& accidentalis sit in secunda specie qualitatis, & actus eius in prædicaméto actionis, vt patet de grauitate,risibilitate,& cæteris. Et si in substãtia corporea daretur potentia passiua realis,quæ esset reale ac idés.in prædicamento qualitatis deberet collocari:vbi collocantur omnes potentiæ naturales ad agendum, vel recipiendum, & tamen actus eius, qui est quantitas,est in alio prædicamento.

111 Ad primum argumentum distinguendum est antecedens, quod potentia specificetur ab actu,nam de his,quæ per se ordinãtur ad actum,verum est,& in hoc sensu prolatum ab Arist.2.lib.de Anima,c.4 de his vero,quæ non per se,sed per accidens ordinantur ad aliquẽ actum,non potest esse verũ, quia quæ sunt per accidens,non conferunt speciẽ;entitas vero substantiæ habet quidem capacitatem, & potentiã recipiendi accidentia, non tamen per se ordinatam ad illa,quia substantia cum sit per se, & essentialiter independens à quocũque accidenti,& etiam quodcumque accidens sit extra essentialem, & completam rationẽ eius,non ordinatur per se ad ea recipiẽda, sed per accidens:quare nec potẽtia passiua eius accipit speciẽ ab actu,seu forma accidẽtali recepta. Et propterea docuimus, & probauimus in antepraedicamentis ex mente Aristotelis, & D.Thomæ,ex potentia substãtiæ ad recipiendũ accidens,& ex ipso accidenti recepto non fieri vnũ per se,sed per accidens,& ideo excludendum à prædicamento,quia talis potentia nõ est per se ordinata ad actum accidentalem, quia repugnat rem vnius prædicaméti per se ordinari ad rẽ alterius prædicaméti.

Ad secundum concedendum est primum enthimema, népe substantiam per se immediatè recipere formam accidentalem,& per se immediatè esse capacem recipiẽdi illam, & cum deinde inquiritur,an capacitas hęc,seu potẽtia passiua sit substantialis,vel accidentalis;respõdeo realiter,& entitatiuè esse substantialem,quia non distinguitur ex natura rei à substãtia, nec est aliquid reale ei superadditum, sed solum dicitur potẽtia,vel capacitas eadẽ entitas substantiæ denominatione quadam accidentali,in quantũ per accidens,hoc est,propter quẽdam ornatum,quem ab accidentibus nata est suscipere,ad illa ordinatur quadam ordinatione accidentali;cum tamen non sit realiter accidens,sed substãtia,vt dictum est. Negandum est igitur,quod sit potentia substãtialis, hoc est,ordinata ad substantialem actum,sed solum potest dici entitatiuè substantialis,quia entitas substantialis est, denominatiuè verò accidentalis potentia vocatur ab actu, vel forma accidentali, quam per accidens suscepit,vt expositum est.

QVÆSTIO

QVÆSTIO X.

An omnia accidentia inhæreant immediatè in substantia, vel quædam, non nisi mediis aliis?

PRima opinio tenet accidentia esse in duplici differentia, nam quædam sunt congenita substantiæ, qualia sunt, quę per naturalem emanationem ex ea procedunt in eodem instanti, in quo fit, vel generatur: nã ex hoc dicuntur congenita, vt proprietates, & potentiæ naturales ad aliquem actum eliciendũ ordinatæ à natura; nam intellectus naturaliter procedit ab anima in instãti, quo creatur à Deo, & risibilitas ab homine in instanti, in quo generatur. Alia sunt, quæ per motum, vel mutationem, aut actionem, vel passionem acquiruntur, & tales sunt omnes actus potentiarum, vt sensationes, intellectiones, immo & motus ipsi, & mutationes. Et accidẽtia primi ordinis ait immediatè recipi in substantia; alia vero non nisi media potẽtia reali, & accidẽtali. Ita Caietanus vbi supra; cuius rationẽm videtur posuisse 1. p. q. 77. art. 1. nam accidentia congenita substantiæ essentialiter sunt potentiæ, quia ad hoc principaliter ordinantur, vt aliquos actus eliciant, atque in se recipiant, vt intellectus intellectiones, & sensus sensationes: dicuntur autẽ actus substantiæ, non propriè, sed solùm secũdum communem rationem accidentis, reliqua vero accidẽtia propriè dicũtur actus. Vnde sequitur propriè postulare potẽtias, in quib. immediatè recipiantur; potentias vero ipsas non postulare alias potẽtias, in quibus recipiantur; sed absque vlla media potentia receptiua inhærere in substantia; cũ ipsæ sint secundum proprias rationes essentiales potentiæ, & solum quadam ratione communi, & impropria dicantur actus. 212

Hæc tamen sententia Caietani insufficiens est; quia licet verum sit, accidentia congenita inhærere in substantia absq; aliqua media potentia receptiua, quæ sit accidens reale, non est tamen vniuersaliter verum de aliis, quæ possunt acquiri per actionem, & passionem, quod indigeant potentia reali accidentali, in qua recipiantur, & qua media inhæreant substãtiæ, nam quantitas imprimis vtrumque habet, nempe congenitam esse substantiæ corporeæ, & etiam acquiri per motum augmentationis, & amitti per diminutionem, & tamen non indiget potẽtia receptiua accidentali, sed sine illa, atq; per se immediatè inhæret substãtiæ: & relationes identitatis, & diuersitatis nõ sunt necessariò congenitæ substantię, sed acquiri possunt,

possunt,& amitti per actionem,& passionem,saltem secundariò,& quasi per accidens, & nihilominus inhærent substantiæ fine aliqua potentia accidentali receptiua,sed immediatè; et se.Idemque de simplici præsentia ostendi potest, quæ videtur immediatè cõuenire substãtiæ,& tamẽ posse acquiri,& amitti per motum: alia ergo regula sufficiens assignanda est,vt in particulari intelligi possit, quæ accidentia immediate per se inhæreant substantiæ, & quæ non nisi media potentia reali receptiua,quæ regula à nemine, quem viderim, præscribitur.

213 Nostra igitur sententia est,sufficientem regulam ex effectu formali,quem accidentia tribuunt substantiæ, desumendam esse:erit autẽ talis. Omnia illa accidentia,quæ tribuunt proprium effectum formalem substantiæ absque vllo medio inhærent ei,& absque vlla potentia receptiua reali accidentali præsupposita in ea.Ratio huius regulæ manifesta est,quia vniuersaliter verum est accidẽs tribuere subiecto suum effectum formalem(loquimur enim de solis intrinsecis) media actuali inhærentia in eo; vt albedo constituit corpus formaliter album media inhærentia,sicque de cæteris;ergo eo modo,quo tribuit effectum formalem substantiæ, ei inhærebit, si per se immediatè,eodem modo ei inhærebit, si vero medio alio,nõ immediatè,sed illo medio dicetur inhęrere.Potest etiam probari inductione in quibuscumque: nam quantitas per se immediatè facit substantiam extensam extensione mollis, quia euidens est nullo indigere ad eam extendendam, & ideo absq; vlla potẽtia receptiua reali, & accidẽtali:sed per se immediatè ei inhæret. Relatio etiã identitatis specificæ per se immediatè constituit substantiã relatiuam,& ideo absque vllo medio ei inhæret;intellectus etiã, & voluntas idem habent,sicq; de cæteris ostendi potest.Cætera vero accidentia,quæ nõ per se immediatè,sed medio alio tribuunt suos effectus formales substãtiæ,non dicentur ei inhærere per se immediate,sed media potentia receptiua reali accidentali.Sed circa hãc partem eiusdẽ regulæ quædam distinctio notanda est:nam dupliciter contingit accidens tribuere suum effectũ formalem substantiæ medio alio,nempe tãquam subiecto, vel solum tanquam conditione fine qua non.Et quotiescumque tribuitur medio alio, vt subiecto, non potest immediatè per se inhærere, sed media potentia receptiua reali accidentali. Si vero ad tribuẽdũ effectũ formalẽ nõ indigeat alio medio,vt subiecto,sed vt cõditione tantũ semper inhærebit per se immediatè. Quãdo vero vno modo & quãdo alio effectũ tribuat,ex eo intelligetur,quod si eidem medio tribuat propriũ effectum inhærebit

substan

substantiæ eo medio vt subiecto, & ideo non immediatè per se, sed media potentia reali accidentali. Si vero non tribuat medio effectum formalem, non inhærebit eo medio tãquam subiecto, sed solum vt conditione: & ex consequẽti immediatè per se inhærebit substantiæ, & non media potentia reali accidentali: exemplis fiet res manifesta. Albedo inhæret substantiæ media superficie tribuens ei proprium effectum formalem, ideo inhæret illi media superficie vt subiecto, & non per se immediatè: risibilitas inhæret homini media quãtitate, cum sit accidens extensum, sed non tribuit quantitati proprium effectum formalem, nec enim verum est quantitatem esse risibilem, & ideo non inhæret media quantitate, vt subiecto, sed vt conditione: quare non tollit, quin inhæreat per se immediatè substantiæ hominis, & absque vlla media potentia receptiua reali accidentali: & sic de cæteris accidentibus iudicandum est quod facilè iudicari, & intelligi potest.

QVÆSTIO X.

An vnum accidens verè, & propriè sit subiectum alterius accidentis.

Restat explicandum, an vnũ accidens verè, & propriè sit subiectũ inhæsionis alterius accidentis: Circa quod omnes conueniunt in eo, quod aliqua accidentia inhæreant substantiæ mediis aliis, vt accidentia corporea media quãtitate, & actus intellectus, & voluntatis animæ, mediis potentiis intellectus, & voluntatis: supposito quod istæ potentiæ sint accidentia realia superaddita substantiæ animæ: sed quod vnum accidens inhæreat substantiæ medio altero, dupliciter potest intelligi. Primo, ita vt in eo recipiatur, & verum genus causæ materialis circa illud exerceat. Secundo, non ita, vt illud in se recipiat, nec verũ genus causæ materialis circa illud exerceat, sed vt sit dispositio necessariò requisita ex parte substãtiæ ad illud recipiendum, vel conditio necessaria: & si primo modo vnum accidens inhæreat medio alio, erit in eo tãquam in subiecto immediato. Si verò solum secundo modo, nõ erit in eo tanquam in subiecto. Sed rursus vnum accidens esse in substãtia medio alio, vt subiecto, duobus modis intelligi potest. Primo, ita vt solum sit ei ratio materialis inhærendi, & hoc solent vocare subiectum, quo. Secundo, ita vt sit etiã cui proximè inhæreat, & hoc solent vocare subiectum, quod, immedia- 214

immediatũ. Si ergo vnum accidens sit solum ratio materialis inhærendi alteri, & non inhæreat ei, vt subiecto, quod, proximo, omnia accidentia erunt in substantia tanquam in subiecto, quod, proximo, & nullum erit hoc modo subiectum alterius; si vero vnũ accidens sit in substantia medio alio, cui inhæreat tanquam, quod, non omne accidens erit in substãtia tanquam in subiecto proximo, sed illa, quæ hoc modo in ea fuerint mediis aliis erunt in eis tanquam in proximo subiecto, & in substantia tanquam in primo, atque remoto.

Secundò certum est, & in quo conueniunt omnes; nullum accidens posse esse subiectum quod alterius, tanquam per se illud sustentans; quod ex extrinseca ratione substãtiæ, & accidentis probatur euidenter; nã sola substantia est ens per se, & ei soli debetur existentia, & subsistentia per se, ratione cuius ei sóli cõuenit substare cæteris, hoc est, ea in se sustentare: accidens etiam ab intrinseco habet esse ens in alio, & ideo non potest esse in rerum natura, nisi inhærendo alteri, & ab eo sustentatum, naturali modo loquẽdo. Ex quibus sequitur naturaliter nullum accidens posse esse subiectum per se sustentans alterũ proximè, vel remotè, sed hoc soli substantiæ conuenire. Solum ergo potest esse dubiũ, an vnum accidens possit esse subiectum quod proximum sustentatum ab alio, & in se sustentans aliud, & hoc naturaliter, nam per miraculum nullus ferè est, qui dubitet, quin quantitas sit subiectum aliorũ accidentium sustentatum a Deo per miraculum. Cõmunis namque sententia est in schola, quod cætera accidentia specierum sacramentalium non existant per se, sed quantitati inhæreant, & ab ea sustententur, sicut prius a propria substantia.

15 Et circa hoc dubium sic explicatum est prima opinio asserens nullum accidens posse esse subiectũ alterius vllo modo, sed ad summum esse dispositionem, vel conditionem necessariam, qua media inhæret substantiæ tãquam subiecto proximo. Ita Greg. in 1 d. 12. q. 1. art. 2. & videtur esse sententia Nominalium, quos citauit pater Suarius in 3. tomo tertiæ partis disp. 56. sect. 3. Probatur testimonio Aristotelis 4. Metaph. tex. 14. expresse id asserentis his verbis. *Accidens enim non est accidentis accidens, nisi quia vtrumque eidem accidit, dico autẽ veluti album est musicum, & hoc album, quoniam vtrumque homini accidit, sed non ita Socrates musicus; quoniã vtrumque alicui alteri accidit.* Quibus negat vllo modo posse vnum accidens esse subiectum alterius. Deinde ratione, quia omne accidens est forma actuans subiectum, & tribuens ei proprium effectum formalem in genere causæ formalis: ergo omne accidens est

forma

forma subiecti, & subiectum exercet causam materialem respectu accidentis in se recepti: ergo repugnat accidens esse subiectum accidentis. Probatur consequentia, quia si admittatur, confundentur causa formalis, & materialis.

Secunda opinio concedit vnum accidens inhærere substantiæ medio alio, non tãquam subiecto, cui inhæreat, sed solum vt ratione inhærendi substantiæ, vel quod idem est, solum vt subiecto, quo, non vt subiecto, quod. Ita sentiunt recentiores quidam, & probant hoc argumento, quia si vnum accidens est subiectum quod alterius: ergo substat illi; substare vero alteri non est aliud, quàm sustentare illud: ergo vnum accidens sustentat aliud, quod est falsum propter duo. Primum, quia nullum accidens potest sustentare seipsum, sed necesse est ab alio sustentetur: ergo multo minus poterit sustentare aliud. Secundum, quia substare aliis est proprium substantiæ quarto modo: ergo repugnat conuenire aliis, quare nullum accidens potest substare alteri, nec ideo esse subiectum, cui alterum inhæreat, sed ad summum potest esse ratio inhærendi alteri, quod est esse subiectum, quo.

216 Nostra vero sententia duo asserit. Primum est, quod vnum accidens inhæreat substantiæ medio altero, vt subiecto, quod, proximo; substantiæ vero, non nisi tanquam subiecto remoto. Vtrumque tenet Durand. in 1. d. 8. p. 2. q. 4. num. 15. Patet Suarius tomo 1. Metaph. disp. 14. sect. 4. num. 6. & recentiores ferè omnes. Probatur testimonio Aristotelis 2. lib. de anima text. 121. vbi potentias sensitiuas asserit esse susceptiuas formarum sine materia, hoc est, spe ierum sensibilium, quæ ab obiectis producuntur, & in eis recipiuntur, vt exponunt omnes interpretes: ergo sentit Aristoteles potentias recipere has species. Sed quod recipit aliud est subiectum quod eius: ergo vnum accidens ex mente Aristotelis recipitur in alio tanquam in subiecto quod. Probatur consequentia, quia si tantum esset ratio recipiendi, non esset susceptiuum. De sensatione etiam, quæ est actus earundem potentiarum, asserit esse quoddam pariter; si eiusdem libri est author, quod non potest esse verũ, nisi recipiatur in eisdem potẽtiis tanquã in subiectis proximis vt quod: nihil enim pateretur potentia, si solum esset ratio recipiendi actũ, & non reciperet illum. Probatur etiã testimonio D. Thomæ 3. p. q. 77. art. [illegible] ad primũ & secundũ, vbi docet vnũ accidens non esse subiectum per se alterius, ita vt per se illud recipiat, & per se illud sustẽtet, quia hoc soli substãtię cõuenit; ab alio tamen sustentatum potest esse subiectũ alterius, sicut superficies ait esse subiectũ caloris, quod non potest esse verũ,

si solum

si solum est ratio inhærendi,& propterea 1.2.q.7. art.1. ad 3.& q.56.art.1.ad 3.asserit expresse vnum accidens inhærere alteri; inhærere vero alteri non dicitur nisi illud, quod in eo recipitur,quod est esse subiectum,quod eius.

Probatur deinde ratione,quia,vt D. Tho.in eodē loco 3. p. & cum eo tota schola docet, in accidētibus Eucharistiæ nihil est de nouo factū per transsubstantiationē,nisi circa quātitatem,quæ cum prius inhæreret substantiæ panis,desinente illa habet esse per se diuina virtute,& ideo per se sustentat reliqua accidentia,hæc vero non sunt separata ab eadem quantitate, sed ei coniuncta, sicut prius. Itaque nō prius separata ab ea,& postea nouo modo coniuncta,sed eodem semper modo ei cōiuncta.Ex quo efficacissimum hoc argumentum colligitur pro nostra sententia:albedo,& cætera accidētia panis eodē modo se habent ad quantitatem eiusdem panis post transsubstātiationem,& ante illam; sed post transsubstantiationem sunt in quantitate,tāquam in subiecto,cui inhærent;ergo ante illam erant eodē modo in ea. Solum potest esse discrimen ex parte ipsiusmet quantitatis, quod ante consecrationem erat subiectum proximum,cui inhærebant, non à quo sustentabantur, nisi vt ab alio sustentatum,nempe à substantia panis,post cōsecrationem vero sunt subiectum cui inhærent,& à quo sustētantur,in quantum quantitas ipsa diuina virtute sustentatur, vel per nouum modū perseitatis ei concessum,vel per nouum concursum diuinum, quo Deus in genere causæ efficientis supplet materialem concursum substantiæ panis.

417 Secundo probatur de intellectu,& voluntate,& cæteris potentiis sensitiuis,de quibus verum est recipere in se intellectionem,& volitionem tanquam proxima principia earum,& tāquā proxima subiecta, quæ,quod efficaciter colligitur ex denominatione ab eis suscepta,nam verum est,& ita ab omnibus pronūtiatur, intellectus intelligit,sensus sentit,volūtas vult: verum est etiam obiecta agere in his potentiis cognoscitiuis, & eis imprimere proprias species:quas apud se cōseruat intellectus, & sensus internus: & voluntas producit in se actus , & habitus,eosque conseruat,non minus ac intellectus:ergo istę omnes potentiæ sunt subiecta, quæ patiuntur ab eisdem obiectis,vel ab aliqua alia potentia actiua,vt intellectus possibilis ab agente,& quæ in se recipiunt species, actus, & habitus, eosque sustentatæ ab anima sustentant:& ex consequenti sunt subiecta proxima eorum , anima vero solum eos recipit tanquam subiectum remotum,in quātum potentias ipsas proximè recipit,& ideo accidētia in eis proximè recepta. Probatur

consequen

consequentia, quia potentiæ ipsæ sunt proxima subiecta passionum, per quas species, actus, & habitus recipiunt. Et eodem modo probari potest de figura, præsentia locali, de relationibus etiam æqualitatis, & similitudinis; nam illæ conueniunt quantitati, istæ vero qualitati, vt proximis subiectis, quibus inhærent, & solum remotè substantiæ.

Sed restat dubium, an ita sit vnum accidens subiectum proximum alterius, vt ipsum solũ exerceat genus causæ materialis circa illud, dũ fit, & conseruatur, & non substantia; sed prę- ter genus causæ materialis, quod eadẽ substantia exercet circa accidens medium dum recipitur, & sustentatur ab illa, nullam aliam causalitatẽ materialem exerceat circa alia, quæ eo mediante recipit. Gratia exempli: albedo recipitur in quantitate tanquã in proximo subiecto, dubitamus, an sola quãtitas exerceat genus causæ materialis circa illã, dũ fit, dũ recipitur, & sustentatur; substantia vero nullum concursum materialem præbeat circa illam, vel etiam simul cum quãtitate concurrat tanquam materialis causa ad productionem, receptionem, & sustentationem eius; nam si primum dicatur, consequenter erit dicendum; cætera accidentia præter illa, quibus mediis inhærent substantiæ, non educi de potentia eiusdem substantiæ, sed de potentia solius accidentis, quo medio inhærent: immo verè, & propriè his solis inhærere, & non substantiæ, quod videtur falsum.

218 Quidam distinguũt diuersa accidentia, quædam composita; & hæc aiunt componi ex duplici accidenti: vt præsentia localis videtur composita ex præsentia substantiæ, & præsentia quantitatis: alia simplicia, quæ non componuntur ex duplici entitate accidentali, vt albedo, calor, &c. Et de compositis dicunt adæquatè esse in subiecto composito ex substantia, & accidenti, & ideo non solum accidens, quo medio inhærẽt præstare concursum materialem respectu eorum, sed etiam substãtiam De simplicibus vero solum accidens, quo medio inhærent, substantiam vero nullum præstare concursum materialem ad receptionem totã. Alij vero de solis actibus vitalibus probabile essẽ dicunt, postulare concursum materialẽ, non solum potentiarum, quibus mediis inhærent animæ, sed etiam substantiæ eiusdem animæ. Et ratio horum est, quia principiũ efficiens immediatum actus vitalis non est sola potentia, sed etiam anima ipsa cum potentia, sed actus vitales, cum sint immanentes, debent recipi in eodem principio à quo eliciuntur: ergo non in sola potentia, sed etiã in anima debent recipi, tãquã in subiecto proximo, & ideo non sola potentia præstabit

concursum materialem ad receptionem eorum, sed substãtia animæ: de cæteris vero asserunt à solo concursu materiali accidentis, quo medio inhærent dependere, substantiam vero nullum præstare.

Vtraque tamen hæc distinctio impertinẽs est, quia dubium hoc non habet locum, nisi vbi duo sunt subiecta accidentium, proximum, & remotum: tunc enim merito dubitatur, an vtrũque concurrat tanquam materialis causa eorum, nec in accidentibus cõpositis (si verè dantur) nec etiam in actibus vitalibus (si principium proximum non est sola potentia, sed etiam anima sunt duo subiecta, proximum, & remotum, sed proximum tantum ex substantia, & accidenti compositum: ergo nõ potest esse dubium, quin ex concursu materiali vtriusque cõponentis proximè depẽdeant, sicut reliqua accidẽtia, siue simplicia sint, siue diuersa ab actibus vitalibus; valeat ergo distinctio hæc, nihil ad rem conferens. Qua refutata, duo dicimus. Primum, quod quæcumque accidentia, quæ inhærent substãtiæ mediis aliis, dependent ex concursu materiali substantiæ præsupposito non quidem per accidẽs, sed per se, & necessariò naturali modo loquẽdo. Secundũ, non dependere ex concursu eiusdem substantiæ attingente illa, sed solum attingẽte accidens illud, cui proximè inhærent. Ita Durand. vbi supra; &

219 probatur primum, quia vnum accidens non potest esse subiectum quod alterius primo, & per se; vt ex communi consensu omnium adduximus; nam quod non habet esse per se, sed in alio, non potest sustentare aliud, nisi ipsummet ab alio sustentetur, sed nullum accidens habet esse per se, sed inhærens substantiæ: ergo non potest sustentare aliud, nec proinde esse subiectum eius, nisi ab ea sustentatum, sed ad sustentãdum ipsum necessarius est concursus materialis substãtiæ naturaliter loquendo: ergo cætera accidentia quæ medio illo inhærent, postulant concursum substantię necessariò pręsuppositum, ita vt si deficeret, omnia desinerent esse naturaliter. Quod vero non dependeant ex concursu materiali substãtiæ circa se exercito, probatur; quia accidens sustentatum à substantia immediatè recipit aliud, & hoc ei inhæret tanquam subiecto quod proximo: ergo concursus materialis eius sufficit ad illud sustentandũ præsupposito concursu substantiæ, quo ipsummet sustẽtatur; quare superfluus erit concursus substantiæ circa illud; immo & impossibilis, nã cum non inhæreat proximè substantię, nec in ea proximè recipiatur, impossibile est, quod substantia exerceat suum concursum materialem circa illud. Probatur consequentia, quia concursus materialis in receptione ipsa

consistit,

consistit. Et signum euidens huius veritatis est, quod ablata substantia conseruatur eadem inhærentia eorum in quantitate, absque nouo concursu primæ causæ immediatè circa illa exercito, sed solum per nouum concursum, vel modum sustentandi quantitatem, vt probauimus in accidentibus Eucharistiæ: ergo non erat necessarius concursus actualis substantiæ circa illa, sed præsuppositiuè tantum, & ideo non posset conseruari inhærentia eorum in quantitate, nisi talis concursus substantiæ præsuppositus suppleretur à Deo. Ita ergo se habet substantia in quibuscumque aliis accidentibus, medio alio sibi inhærentibus.

Ad argumentũ vero pro ratione dubitandi propositũ concedenda est consequentia, quod accidentia omnia, quæ inhęrent medio alio tanquã subiecto, educũtur de potentia eiusdem sustentati à substantia, & non ex potentia ipsius substãtiæ, vt de speciebus intelligibilibus, & sensibilibus satis est per se manifestum, quod educantur ex intellectu, & sensibus, & non ex potentia substantiæ: itaque ad eductionem horum accidentiũ non requiritur nouus concursus substantiæ materialis, sed præsuppositus sufficit, per quem sustentatur subiectum eorũ immediatum. Quod ex eisdem accidentibus Eucharistiæ probatur, nam si calefiat hostia, educitur nouus calor de potentia quãtitatis absque nouo miraculo, sed præsupposito primo: ergo Deus non præstat nouum cõcursum ad talem eductionem, præter generalem, quem præstat dum educitur idem calor de potentia ligni, & præter miraculosam cõseruationem quãtitatis præsuppositam supplendo cõcursum substantiæ panis: ergo nec substãtia ipsa panis, si adesset, præstaret alium concursum præter eum, quo sustentaret quãtitatem in genere causæ materialis; nec inhærent talia accidentia substantiæ propriè loquendo, sed remota quadam ratione, in quantũ ei inhæret tanquã subiecto proximo illud accidens, quod est proximum subiectum eorum, & ab ea sustentatur. Et hoc sufficit, vt dicatur substantia primum, & per se subiectum omnium accidẽtium, & eorum prædicationes, & denominationes in communi modo loquendi suscipiat, potius quàm accidens, quo medio inhærent, quod constat non esse subiectum primum, quia nec est subiectum per se eorum. **110**

Ad testimoniũ Aristotelis adductum pro opinione illorũ, qui omnino negant vnum accidens inhærere substãtiæ medio alio, vt subiecto proximo, respondetur ex D. Th. in commentariis eius, solum negare Aristotelem, quod vnum accidens alteri accidat, tanquam subiecto primo, & per se; nam hoc **111**

modo soli substantiæ accidere potest, cum non possit alteri inhærere, vel ab eo sustentari, nisi præsupposita inhærentia eiusdem primi accidentis in substantia,& virtute eius, à qua sustentatur. Benè tamen potest ei inhærere, vt subiecto proximo sustentato à primo, vt expositum est. Et secundo dici potest non solum agere ibi Aristotelem de inhærentia accidentali, sed specialius de modo prædicandi omnino per accidens vnius accidentis de altero, vt cum musicus dicitur albus, & hunc modum prædicandi asserit non procedere ex eo, quod vnum accidens alteri accidat, sed potius ex eo, quod casu cōiungantur in aliquo tertio, vt in homine; quare non omnino negat, quod vnum accidens inhærens substantiæ medio alio possit de illo prædicari, sicut prædicatur de substantia, sicut dicimus superficiem esse albam, vel calidam, intellectum intelligere, & oculum videre.

Ad argumentum vero concedendum est primum enthimema, quòd accidens sit forma actuans subiectum, & tribuens ei suum effectum formalem in genere causæ formalis. Sed negāda est posterior consequentia, quod vnum accidens non sit subiectum proximum alterius; ex quo non sequitur confundi genus causæ formalis, & materialis, quia non conueniunt eidem respectu eiusdem, sed diuersorum, vt accidenti, quo medio aliud inhæret substantiæ, conuenit esse causam formalem respectu substantiæ, cui ipsummet inhæret, & respectu alterius sibi inhærentis conuenit esse causam materialem: vt quātitas respectu substantiæ habet rationem causæ formalis, & respectu albedinis est causa materialis, in quo satis per se constat nullam esse repugnantiam, nam anima rationalis respectu corporis, quod informat, est causa formalis, & respectu intellectus, quem in se recipit, materialis.

QVÆSTIO XI.

An dispositiones præcedentes in materia efficienter concurrant ad expulsionem formæ præsentis, & introductionem sequentis, vel solum materialiter?

222 VT intelligatur quęstio, distinguendæ sunt duplices dispositiones in generatione naturali cuiuslibet rei, quædam tempore præcedunt generationem ipsam, & producuntur in composito corrumpendo, aut materia eius per alterationes præcedentes, vt disponatur pro noua forma generanda, talis

est

est calor productus ab igne in ligno,& aliæ similes. Aliæ sunt dispositiones non præcedentes, sed simultaneæ, quæ producuntur cum forma substantiali noua,& composito in instanti generarionis pro conseruatione eiusdem formæ substantialis nouæ in materia, vt calor summus, & siccitas maxima, quæ producitur cum igne in instanti generationis eius. Et de his dispositionibus simultaneis certum est apud omnes, non concurrere effectiuè ad productionem formæ ignis. Cuius ratio est manifesta, quia dispositiones istæ procedunt effectiuè ab eadem forma,& in eodem instanti generationis: ergo sunt effectus eius; sed quod effectus est alicuius in aliquo genere causæ, non potest esse causa eius in eodem genere: ergo repugnat tales dispositiones effectiuè concurrere ad generationem ignis, vel ad eductionem formæ eius. Quæstio igitur solum procedit de dispositionibus tempore præcedentibus generationem, an effectiuè concurrant ad productionem nouæ formæ. Supponimus autem communem sententiam scholæ, quod accidentia in virtute substantiæ, cuius accidentia sunt, possunt effectiuè concurrere ad productionem substantiæ tanquam instrumenta, vt calor ad productionem ignis.

Et prima opinio asserit dispositiones præcedentes efficienter concurrere ad eductionem nouæ formæ de potentia materiæ,& productionem eius. Ita Toletus 1. lib. de gener. c. 4. q. 7.& Conimb ibidem q. 18 art. 3. Soto 2. lib. Phys. q. 3.& cum his iuniores quidam, qui pro eadem sententia citant D. Tho. 1. p. q. 77.& 3. p. q. etiam 77. art. 3. immerito tamen; cum his locis solum loquatur D. Th. in communi de accidentibus asserens posse attingere productionem substantiæ tanquam instrumenta, de quo non procedit quæstio præsens, sed id supponit tanquam verum: inquirit vero in particulari de accidentibus tempore præcedentibus generationem, materiamque disponentibus pro noua forma in ea introducenda. Potest tamen adduci pro hac sententia aliud testimonium D. Th. 2. 2. q. 24. art. 10. vbi expresse docet peccatum expellere ab anima effectiuè charitatem, quia ei contrariatur: ergo ex eius sententia etiam calor, & quælibet alia dispositio producta ab agente in materia expellet aliam dispositionem contrariam in eadem materia existentem,& consequenter formam substantialem, cuius est dispositio: sed ad expulsionem formæ substantialis, sequitur introductio nouæ: ergo effectiuè concurret ad productionem eius ex mente D. Thomæ.

Sed ratione probãt. Primo, quia agens non potest producere effectum in passo distante, nisi ei coniungatur per aliquam 113

virtutem à se emissam, vt patet de Sole, qui non potest producere effectum in his inferioribus, nisi eis coniungatur per lucem circa ea productā; & ideo talis lux est instrumenrū eius, quo effectiuè operatur: sed quodlibet agens cõiungitur passo per virtutem suam circa illud productam: vt ignis ligno per calorem in eo productum, ita vt si illum non imprimat ligno non possit idem lignum corrumpere, nec ignē ex materia eius generare: ergo agit per talem calorem ligno impressum tanquam per instrumentum ad producendam formam ignis. Et confirmari potest, quia calor ignis secūdum communem sententiā effectiuè concurrit ad generationem alterius ignis ex ligno, sed non potest effectiuè cõcurrere, nisi coniungatur eidem ligno per aliū calorē in eo productū: ergo non est minus verū de calore producto in ligno, quod effectiuè cõcurrat ad productionē nouæ formæ, quam de calore existente in igne.

Secundo, quia in generatione viuentis concurrit effectiuè virtus seminalis existens in eodem semine ad organizandam materiam eius, ad expellendam formam, & educendam nouā ex eadem materia. Ergo eodem modo concurrent cæteræ dispositiones præcedentes in materia ad expulsionem cõtrariæ formæ, & generationem nouæ. Probatur consequentia, quia sicut operatur viuens per virtutem seminalem existentem in eodem semine tanquam per instrumentum, ita ignis, & alia agentia naturalia per accidentia, quæ producunt circa passum pro expellenda forma contraria, & educenda propria ex potentia materiæ eius.

224 Tertiò, quia contraria se expellunt effectiue ab eodē subiecto, vt in definitione eorum dicitur; sed dispositiones præcedentes in ligno sunt contrariæ dispositionibus conseruātibus idem lignū, & ratione illarum forma ignis substantialis contrariatur formæ ligni, vt per se patet: ergo tales dispositiones effectiuè corrumpunt dispositiones alias; atque etiam formā substantialē ligni. Tūc vltra agens, à quo expellitur efficiēter vna forma, producitur etiā efficiēter alia eisuccedēs: ergo sicut expelluntur dispositiones ligni, & forma substantialis eius ab eisdē dispositionib. præcedentibus, quas producit ignis in eodē ligno; ita producetur efficiēter noua forma ignis: nā, quod sint in eodē subiecto. nō obstat, quominus possint circa illud efficienter operari, vt patet de virtute seminali circa propriā materiam operante, & de potentiis vitalibus circa seipsas.

Secunda opinio est opposita, negās, quod tales dispositiones præcedentes in materia effectiuè concurrant ad expulsionem contrariarum, vel formæ substantialis corrumpendæ,

atque

atque etiam ad generationem nouæ formæ, aut compositi, sed asserit solum concurrere in genere causæ materialis ad præparandam materiam pro introductione nouæ formæ. Itaque calor productus in ligno nõ expellit efficienter frigus in eo existẽs, sed formaliter, nec expellit formã ligni, nisi materialiter disponendo materiam pro introductione formæ ignis nouæ, à qua expellitur eadem forma ligni in genere causæ formalis, & non efficientis Hæc est expressa sententia D Thom. q.8. de veritate art.7. ad 5. argumentum ex his, quæ proposuit in contrarium, vbi ita ait: *Ad quintum dicendum, quod dispositio non facit aliquid ad formam effectiuè, sed materialiter tantum, in quantum per dispositionem materia fit congrua ad receptionem formæ.* Et 1.2.q.85. art.1. ad 4 vbi hæc habentur verba. *Ad quartum dicendum, quod accidens non agit effectiuè in subiectum, agit tamen formaliter in ipsum, eo modo loquendo, quo dicitur, quòd albedo facit album.* Ita etiam Pater Suarius tomo 1. Metaph. disput.28. sectione 2. num. 29. & videtur mihi probabilior, & tenenda.

Probatur primò, quia dispositiones præcedentes nihil efficiunt circa subiectum, in quo recipiuntur toto tempore præcedente, nec etiam in instanti generationis: ergo non concurrunt effectiuè ad productionem formæ. Euidens est consequẽtia, quia agens naturale non potest aliquid operari, nisi circa subiectum; sed probatur antecedens, quia non expellunt effectiuè dispositiones contrarias, nec formam substantialem; sed neque aliquid efficiunt ad eductionem nouæ formæ de potẽtia materiæ: ergo nihil effectiuè operantur. Antecedens conceditur ab aduersariis quantum ad expulsionem effectiuam dispositionum contrariarum, & formæ. Et probatur hac ratione. Agens naturale non intendit per se primo corrumpere suum contrarium, vel expellere illud, quia corruptio non potest esse per se primo intenta à natura, sed solum secundaria intentione, in quantum primo intendit producere formam, vel effectum positiuum, ad cuius productionem sequitur corruptio alterius: ergo expulsio dispositionum, vel formæ non potest fieri ab aliquo agente, nisi media productione alicuius effectus positiui, ad quam sequitur talis expulsio; sed dispositiones præcedentes nullum effectum positiuum efficiunt toto tempore alterationum; nam calor productus in ligno, non producit nouum calorem in eadem parte subiecti, alioqui seipsum intenderet, quod constat esse impossibile: ergo nullum habet effectum circa lignum præter expulsionem aliquorum graduum frigiditatis, quos constat non

expellere in genere causæ efficientis, quia repugnat solam expulsionem fieri ab aliquo agente, sed solum in genere causæ formalis, sicut vna forma expellit alteram ab eodem subiecto, vel materia Sed multo minus potest habere effectum positiuum in instanti generationis: primo, quia si subiectatur in composito, iam non est: secundo, quia etiamsi subiectetur in materia, & ideo adhuc permaneat, non potest producere aliquid caloris in eodem ligno, vt probatum est, nec etiam formam ignis, vt instrumentum; quia accidens non attingit productionem formæ substantialis, nisi producendo aliud accidens, vel intendendo illud, ad cuius productionem, vel intensionem sequitur forma substantialis in materia: vt calor ignis non attingit productionem alterius ignis, nisi producendo, vel intendendo calorem in subiecto, quod non potest facere calor existens in ligno.

126

Sed respondent aliqui nobiscum tenentes, quod dispositiones istæ subiectentur in composito posse eas in instanti generationis agere, quamuis in eo non sint, quia satis est tempore immediatè præcedente fuisse, & ratione illarũ dispositã fuisse materiam pro introductione nouæ formæ: ex hoc enim fit, vt virtute illarum sequatur generatio eius in instanti, quod est primum non esse earum; nam agens naturale non agit per existentiam, sed per virtutem agendi: quare non est necessarium actu existere, dũ effectus sequitur, sed sufficit immediatè extitisse virtutẽ eius, & immediatè egisse, vt effectus, qui sequitur in instanti terminatiuo temporis, in quo extitit, & egit, ei tribuatur, vt causæ efficienti virtualiter agenti. Hæc tamen solutio iam est à nobis in superioribus refutata, quia licet actualis existentia efficientis causæ non sit ei ratio agendi, est tamẽ conditio adeo necessaria ad agendum, vt non sit intelligibile actu agere tẽpore, vel instanti, in quo non existit. Primo, quia in eo instanti datur actualis productio effectus: ergo datur actio realis tunc procedens ab agente, per quam effectus producitur; sed repugnat actionem realem procedere ab eo, quod non est, dum actio procedit: ergo repugnat aliquid agere, dum non est in rerum natura. Secundo, quia actio realis dicit realem, & actualem dependentiam effectus à sua causa efficiente, sed non est intelligibilis realis, & actualis dependentia ab eo, quod non habet esse reale in rerũ natura: ergo nec est intelligibile actionem procedere ab eo, quod non est. Probatur consequentia, quia non est intelligibilis depẽdentia, nisi à principio: ergo non est intelligibilis, realis, & actualis dependentia, nisi à principio reali, & actuali: cõstat autem in instanti generationis

rationis non dari principiũ reale, nec actuale: ergo nec potest dari realis, & actualis dependentia, quam dicit actio realis, & actualis, etiamsi tempore præcedenti extiterit agens.

217 Ad testimonium D. Thomæ respondeo cum Caietano in eodem articulo peccatum duo habere, nempe quod sit actio quædam, & quod sit deformis, vel rationi contraria; (loquitur enim D. Thomas de peccato commissionis) & inquantum est quædam actio, potest expellere gratiam effectiuè, sed ratione deformitatis expellit eam formaliter: dispositiones vero solum sunt formæ quædam, & non actiones, ideo non possunt expellere contrarias effectiuè, sed solum formaliter, sicut vna forma expellit alteram ab eodem subiecto solum in genere causæ formalis.

Ad primum argumentum concessa maiori, quod agens nõ attingit passum distans nisi per virtutem à se emissam, distinguenda est minor, quia virtus emissa ab agente duplex est, quędam emissa per medium, & in eo recepta, per quam fit contiguum passo, illúdque tangit, vt patet de luce Solis emissa per aërem vsque ad terrã. Alia est virtus emissa ab agente, hoc est producta in eodem passo. Et inter has duas virtutes hæc est differentia, quod per primam operatur agens circa passum secundam, & ideo illa est insttumentum, vel efficiens causa; quia se tenet ex parte agentis, hæc vero non nisi effectus per eam productus, quia se tenet ex parte passi; illa est principiũ actionis, hæc vero terminus eiusdem, per quam nõ dicitur operari agens tanquam per instrumentum, sed per primam, per quam tangit passum contactu virtutis, licet eum non tangat contactu quantitatis. Itaque ignis agens in lignum ei cõniungitur per calorem emissum per aërem coniunctione agentis cum passo, non per calorem in eodem ligno productum, nisi coniunctione effectus, vel termini producti circa ipsum: per illum ergo calorem in se existentem, & per medium emissum agit ignis in lignum tanquam per insttumentum, non per calorem in eodem ligno productum vllo modo.

218 Ad confirmationem neganda est minor, quod non possit ignis coniungi ligno, nisi per calorem in eo productum; coniungitur enim per calorem in se existentem, si sit contiguus cum eodem ligno; si vero sit distans ab eo per calorem productum in aëre idem lignum tangente, & hæc est coniunctio propria agentis: coniunctio vero per calorem productum in ligno non est agentis, vt agens est, sed supponit hanc, & dicitur coniunctio per effectum, & terminum productum per actionem.

Ad secundum concesso antecedente de concursu effectiuo virtutis seminalis ad illa omnia, neganda est consequentia, quod ita cōcurrāt exteræ dispositiones productæ in passo; est enim manifesta differētia ex his, quæ superius diximus de modo concurrendi virtutis seminalis: non enim operatur circa materiam, vel subiectum, in quo est, immo nec posset; sed cum sit in quibusdā partibus eiusdem seminis, operatur circa alias, in quarū materia introducenda est anima; dispositiones vero præcedentes alias generationes (de quibus loquimur) sunt in eodem passo, in eademque materia, in qua introducenda est forma, circa quā nihil operantur, nec operari possunt, & ideo nec possunt effectiuè expellere dispositiones cōtrarias, sed solum formaliter; ad ex ulsionē vero formæ præsentis, & eductionem aduenientis solum possunt concurrere disponendo materiam pro noua forma, a qua expellenda est antiqua formaliter, talis autem modus concurrendi earum, non est efficientis causæ, sed ad materialem potius reducitur, vt per se est manifestum.

229 Ad vltimum distinguenda est maior, nam contraria duobus modis considerari possunt. Primò, in quantū se tenent ex parte agentis, & passi, vt calor ex parte ignis, & frigus ex parte aquæ, vel è contra. Secundo in quātum comparantur ad idem subiectum, in quo inhærent tāquam formæ contrariæ; & sub vtraque consideratione se expellunt ab eodē subiecto, sed sub prima efficienter, sub secunda non nisi formaliter, tanquam formæ naturaliter incompossibiles in eodem subiecto. Et cum dispositiones præcedentes generationem in subiecto comparentur ad contrarias in eo existentes tanquam formæ incompossibiles in eodem subiecto, & non vt se tenent ex parte agētis, non possunt eas expellere efficienter, sed solum in genere causæ formalis. In definitione autem contrariorum non sumitur expulsio pro efficiente tantum, nec solum pro expulsione formali, quia repugnat se expellere efficienter, quin etiam se expellant formaliter, sed pro vtraque simul; & quia dispositiones præcedētes in subiecto solum comparantur, vt incompossibiles formæ, solum potest eis conuenire formalis expulsio; effectiua verò conuenit eis sub alia consideratione; nam propria contrarietas vtramque considerationem comprehendit: supposito vero, quod non nisi formaliter expellunt dispositiones contrarias, & formam substātialem solum materialiter, vt probauimus, non possunt effectiuè cōcurrere ad generationem nouæ formæ. Quod vero dicitur, non obstare, quòd idē non possit agere in seipsum, distinguendū est: nam actione

trans-

transeunte, & vniuoca repugnat idem secundum eadem partem in seipsum agere, quia in actione transeunte necesse est agens realiter esse diuersum à passo, & in vniuoca seipsum intendere, & cum calefactio, aut quæuis alia alteratio propria, qualis est illa, per quam posset excogitari dispositiones antecedentes agere, sit actio transiens, & vniuoca, repugnat exerceri circa idem omnino subiectum, quamuis actione immanente, vel habente modum immanentis, & æquiuoca non repugnet idem in seipsum agere, de qua procedit secundum exemplum in argumento assumptum. De virtute vero seminali aliam esse rationem ostendimus, ideo nihil probant contra nostram sententiam.

CAPVT V.

TEXTVS ARISTOTELIS.

De augmentatione autem reliquum est dicere, & quonam differat à generatione, & alteratione, &c.

Breuis expositio textus.

Explicata distinctione alterationis à generatione substantiali capite præcedenti, distinguit Aristoteles in præsenti satis diffuso augmentationem, & diminutionem ab eadẽ generatione, & hoc est intentum capitis. Quod vt consequatur tria proponit tractanda de augmentatione. Primũ, quomodo distinguatur à generatione, & alteratione. Secundum, quonã modo fiat augmentatio, & diminutio rerũ naturalium. Tertium, quibus modis differãt nutritio, & augmentatio, & ideo in tres partes diuiditur caput iuxta horum trium explicationem. In duobus asserit differre augmentationem à generatione, & alteratione: nam primo differunt ex parte terminorum, in quos tendunt, nam generatio substantialis habet substantiam pro termino ad quem, alteratio qualitatem, augmẽtatio vero tendit ad quantitatem: & hæc est præcipua differentia, quia mutationes, & motus habent vnitatem, & distinctionem specificã à terminis ad quos, vt 5. lib Phys. docuit Aristoteles. Secundo differunt, quia id quod generatur, vel alteratur, nõ necessariò mutat locũ: vt patet cum ex ligno fit ignis, vel cum calefit aqua permanentibus in eisdem locis: id autẽ, quod augetur necessariò mutat locum, nõ quidem ita vt totaliter deserat locũ, quẽ prius habebat, & acquirat alterum; hoc enim modo

modo non est necessarium mutare locum, sed ita vt ad maiorem locum necessariò extendatur. Itaque necessarium est, quòd nouas partes loci acquirat, quas prius non habebat, nō tamen quod aliquam partem prioris loci relinquat, vt patet dum arbor crescit permanens in eodem loco, sed necessariò se extendens ad minorem, quam habebat prius, & opposito modo id, quod diminuitur, necessariò mutat locum, non totaliter deserens eum, quem habebat prius, sed aliquas partes eius, reducens se ad alias, & ideo ad minorem locum. Et hæc de explicatione primi.

2 Vt explicet secundum, proponit duo dubia, & soluit: & tādem duo supponit. Primum dubium est, an id, quod augetur, augeatur per additionem alicuius habentis magnitudinem, seu quantitatem, vel carentis omni magnitudine. Et respōdet necessariū esse, vt illud ex quo augetur aliquid, quod vocatur alimentum, magnitudinem habeat, quia si esset materia sine magnitudine, aut esset separata ab omni corpore, vel esset in aliquo corpore; separatā esse repugnat, quia nec esset in loco, sicut punctū, nec esset aliquid sensibile. Probatur consequentia, quia vtrumque habet res quælibet per quātitatem, nempe in loco esse, & sentiri posse; esse autem insensibile, & extra locum illud, ex quo aliquid augetur, impossibile est, quia cum id, quod augetur, sit corpus naturale, & ex consequenti sensibile, & in loco, augeri nō potest per additionem rei insensibilis, & sine loco. Sed non minus repugnat, quod materia ex qua aliquid augetur, careat magnitudine, & sit in aliquo corpore, nam vel esset pars eius, vel accidens, quod patet esse impossibile, quia partes, & accidentia corporis coëxtenduntur quantitati, vel magnitudini eius: ergo repugnat sic esse in corpore, & nō habere magnitudinem. Vel esset in corpore, ita vt nec esset pars eius, nec accidens, quod nō esse minus impossibile probat, quia ex hoc sequerentur tria absurda. Primum, quod generatio vnius non esset corruptio alterius, sed posset aliquid generari ex alio non corrupto, sed permanente. Nam ex tali materia existente in alio corpore posset generari aliquid, vt ex alimēto existente in aqua aër, sed nihil aquæ corrumperetur, quia talis materia alimenti in ea existens, nec est pars aquæ, nec accidens eius: ergo potest separari ab aqua sine vlla eius corruptione. Secundo sequeretur, quod in eodem composito possent esse infinitæ materiæ alimentorum, quia si non sunt partes eius, nec accidentia, non se impedient, nec vna excludet alteram: qua ratione potest esse vna, poterūt esse infinitæ. Tertio sequeretur, quod dum generatur aliquid

ex

ex aliquo, vt aër ex aqua, exiret ex ea, tanquam ex vase absque vlla mutatione eiusdẽ aquæ. Et ex eisdem argumentis asserit probari, quod ex indiuisibilibus quantitatis, vt ex punctis, & lineis magnitudine carentibus, non fiat augmentũ corporis naturalis: ideo concludit necessarium esse, quod alimentum, seu materia, ex qua corpus augetur, magnitudinem habeat. Quod probat primo, quia materia non potest esse separata ab omni forma substantiali, & qualitatibus, per quas forma cõseruatur in materia: sed repugnat esse vnitam formæ substantiali sine quantitate omnino necessaria ad diuersas formas substantiales recipiendas: ergo non minus repugnat esse sine magnitudine. Maiorem probat, quia quidquid generatur, fit ex aliquo habente formam substantialem, per cuius expulsionem corrumpitur, & ab agente inducente nouam formam in eadem materia: ergo repugnat materiam permanere sine vlla forma. Secundo ex propria ratione augmentationis, quę non est generatio corporis, sed additio nouæ quantitatis ad eam, quam habebat prius: ergo necesse est quantitatem habere illud, ex quo augetur corpus.

Secundum dubium: an supposito quod augmentum debeat fieri ex alimento habente magnitudinem, vel quantitatem, & ideo duo interueniunt corpora in augmento, nempe illud, ex quo fit, quod vocatur alimẽtum, & illud, cui de nouo aduenit alimentum, quod est corpus viuẽs, quodnã horum corporum augeatur primũ vel secundum. Vt autem dubiũ soluat, proponit tres conditiones necessariò seruandas in augmento, & tria inconuenientia vitãda, vt bene fiat. Prima conditio est, vt illud, quod augetur, vel diminuitur, secundum omnes suas partes augeatur, vel diminuatur. Secunda, vt omnibus, & singulis partibus eius aliquid nouũ addatur, vel detrahatur; repugnat enim augeri aliquid, nisi aliquã suscipiat additionẽ, vel minui, nisi per detractionem: ergo repugnat augeri, vel minui secundum omnes partes, nisi nouo aliquo recepto in eis, vel ex eis amisso. Tertia cõditio est, vt illud, quod augetur, nec de nouo fiat, nec corrumpatur per augmentationem, sed idem numero permaneat ante, & post eam, immo sub vtroq; termino eius, à quo, & ad quẽ, nempe sub minori quantitate, quæ est terminus à quo, & etiã sub maiori, quæ est terminus ad quem, & mutatio eius solum fiat secundum maiorem, & minorem quantitatem. In qua conditione conuenit augmẽtatio cum alteratione (inquit Aristoteles) quia etiam in alteratione manet idem corpus sub cõtrariis qualitatibus, vt sub calore, & frigore, & ideo sub vtroq; termino à quo, & ad quẽ, nam

nam ab vna mouetur ad aliã mutationẽ eius solum facta secundum easdem qualitates. Conueniunt etiã in alio, videlicet, quod sicut virtus augmẽtatiua est in eo, quod augetur, sic sæpe contingit alteratiuam virtutem esse in eo, quod alteratur: quo autem modo hoc sit intelligendum in quæstionibus explicabitur. Ex tribus autem inconuenientibus vitandis in augmentatione primum est, vt intra corpus, quod augetur, non admittatur vacuum, in quo recipiatur cibus, vel alimentum, vt falso à quibusdam antiquioribus admittebatur, putãtibus nõ posse recipi, nisi admisso vacuo. Vacuum vero non esse admittendum, probatum est in 3 lib. Phys. Secundum inconueniens vitandum est, vt non admittatur penetratio alimẽti de nouo aduenientis cum corpore, quod augetur, & cui aduenire dicitur, quia penetratio corporum impossibilis est per naturam. Tertium non debet admitti, quod augmentum fiat per additionem alicuius carẽtis magnitudine, sed eam habentis. Quibus enumeratis conditionibus, seruandis in augmento, & incommodis vitãdis, respondet dubio proposito, in augmentatione non augeri cibum seu alimentum adueniens, sed corpus viuẽs, cui aduenire dicitur. Quod probat ex tertia conditione, nam ex natura augmentationis est, vt illud, quod augetur, non corrumpatur secundum substantiã, sed idem permaneat ante, & post augmentationem, mutatione solum facta circa quantitatem, sed alimentum non permanet, sed corrumpitur substantialiter, & conuertitur in substantiam corporis viuentis; corpus autem viuens permanet idem ante, & post augmentũ, vt docet experientia: ergo alimentum non est, quod augetur, sed corpus viuens per conuersionem eius in propriam substantiam.

4 Duo tandem supponit tãquam certa. Primũ est, per augmẽtationem primo augeri partes similares corporis viuentis, & harum ratione partes dissimilares. Quæ sint autem partes similares, & quæ dissimilares docet Arist. ipse 1. lib. de historia animalium cap. 1. dicens, similares esse, quæ constãt ex particulis eiusdem rationis, & nominis cum toto, quod proximè componunt, vt caro, & os. Vocantur similares, quia quælibet pars carnis est caro, & caro vocatur, & etiam quælibet pars ossis est os. Partes vero dissimilares sunt, quæ ex similaribus componũtur, vt pes, manus, & brachium, quia ex carne, & osse constãt, nec sunt eiusdem rationis, & denominationis partes earum cum ipsis, quia pars brachij nõ est brachium. Secundo supponit partes corporis viuentis dupliciter cõsiderari posse, aut secundum materiam, aut secundum formam, quia materia,

&

& forma suo modo constant, sicut totum; vt manus hominis constat materia partili, & anima eam informante. Augmentationem vero fieri secundum partes formales, non secundum materiales, quia id, quod augetur debet manere idem ante, & post augmentum, sed viuens non manet idem secundum materiam, quia partes materiæ fluūt, & consumuntur per continuam actionem caloris naturalis: ergo non fit secundum eas augmētum, sed potius secundum formales. quia forma videtur eadem semper manere. Quid autem per formam & materiam, & quid per partes formales, & materiales intelligat Aristoteles, difficile est, explicabitur vero in quæstionibus. Ex his omnibus asserit intelligendum esse modum, quo fiat augmētatio, fit enim accedente de nouo alimēto, atque conuerso in substantiam corporis viuentis, additoque omnibus, & singulis partibus corporis viuētis, ita vt per augmentū omnium partium augeatur totum corpus viuens idem permanēs secundū substantiā, & sola mutatione facta circa quātitatē, sed mutato substātialiter alimēto, ita vt in principio augmētationis dissimile sit corpori viuenti, tā secundū formam substātialem, quā secūdū qualitates, vt patet de sanguine, ex quo augētur animalia, sed in fine iā sit factū simile secundū vtrumq; per diuersas alterationes, & substantialē conuersionem in substātiā eiusdē corporis viuentis, in fine namque augmētationis iam sanguis factus est caro, atque etiam os, parsque substantialis animalis eiusdem rationis cum cæteris; & hæc de explicatione secundi.

Vt autem explicet tertium, nēpe discrimen inter nutritionem, & augmentationem, proponit aliud dubiū; qualis naturæ, vel conditionis debeat esse cibus, vel alimentum, ex quo augetur corpus viuens. Respondet vero, actu quidem diuersum esse debere, non solum secundum substantiam, sed etiam secundum accidentia ab eo, quod augetur, & ideo actu etiam ei dissimile. Probat, quia per sui corruptionem debet augere illud: ergo debet esse diuersum, ac dissimile actu, alioqui nec pati posset, nec corrumpi; cum nihil patiatur, neque corrumpatur, nisi à diuerso, & dissimili, sed potētia debet esse idem, & omnino simile, quia in idemmet corpus viuens conuertitur, & formam eius substantialem, atque accidentia suscipit. Ex quibus infert generationem quādam substantialem necessariam esse ad augmentum, nam si alimentum substantialiter corrumpitur, necesse est generationem alicuius præsupponat, cui eadem corruptio succedat: eum semper verum sit, corruptionem vnius esse generationem alterius, vt superius probatum

probatum fuit. Sed hanc generationem (inquit) ad augmentum requisitam diuersam esse à generatione, cuius natura in præcedentibus capitibus explicata fuit, nam per illam generatur totum quoddam substantiale separatum a quocũque alio, & per se consistens, vt patet in generatione hominis, vel leonis: per generationem vero ad augmẽtum requisitam non generatur totum substantiale, sed pars quædam substantiæ de nouo addita corpori viuenti, & ideo non vocatur generatio simpliciter, sicut illa aggeneratio quædam substantialis, atque etiam nutritio.

§ His explicatis asserit ad augmentum viuentis duas mutationes concurrere, vnam per quam materia alimenti suscipit formam substantialem viuentis, & amittit propriam ; & hæc appellatur nutritio, vel aggeneratio: alteram per quam corpus viuens maiorem acquirit quãtitatem, quam habebat prius, & hæc vocatur augmentatio. Has autem mutationes conuenire ait in vno, & differre in duobus. Conueniũt quidẽ in eo, quod vtraque fit per additionem rei quantæ, nempe alimenti conuersi in substantiam aliti. Differunt vero primo ex parte materiæ, ex qua fiunt, nempe alimenti; nam vtraq; fit ex eo diuerso modo sumpto, augmentatio quidẽ ex eo, vt potentia quanto, nutritio vero ex eodem, vt est potentia caro, vel os; hoc est, vt in substantiam rei viuentis conuerti potest. Secundo differunt ex parte subiecti, quia nutritio durat toto tempore vitæ, nam verum est corpus viuens semper nutriri, quamdiu viuit; augmentatio vero non durat semper, sed augetur corpus viuẽs vsque ad certum tempus, quod appellatur status, & non vltra, nutritur tamen semper, & huius ratio est, quia virtus vitalis in prima vitæ ætate fortior est ad conuertendum plus alimẽti in substantiã propriam, quàm sit deperditum de eadẽ propria substantia, per continuam actionem caloris naturalis, post vero debilitatur, ita vt non possit tantum conuertere, quantum consumptum est: & ideo non potest iam viuens augeri, sed potius diminuitur, semper tamen conuertit aliquid, & ideo semper durat nutritio, sed non durat semper augmentatio: & hæc est sententia totius capitis.

TRACTA

TRACTATVS DE NVTRITIONE ET augmentatione.

QVÆSTIO I.

An detur nutritio, & augmentatio in rerum natura, & quid vtraque sit?

Vt à nomine ipso augmentationis incipiamus, tribus modis accipi solet. Primo communissimè pro qualibet mutatione, per quam aliquid crescere, vel augeri dicitur in quocũque genere rerum, hoc est, siue in substantia, siue in qualitate, aut quantitate; vel etiam in sola extensione ad maiorem locum. In qua significatione dici solet, calorē, ac cæteras qualitates augeri secundum intensionem, & extensionem. Secunda acceptio minus vniuersalis est pro mutatione, per quam acquiritur pars aliqua integralis rei, eique superadditur, & per additionem eius augeri dicitur. In qua significatione ignis, aqua, & cætera elementa augentur, dum nouæ partes eis adduntur, prius, vel simul productæ, vt aqua augetur dum noua portio ei additur; & ignis, dum noua combustibilia in se conuertit. Tertio modo accipitur specialius, ac proprius pro mutatione accidẽtali, per quam acquiritur quantitas ex conuersione alimenti in substantiam aliti vitali modo facta, hoc est, per virtutem intrinsecam viuentis, & per eius additionem viuens efficitur maius secundum omnes suas partes: & de augmentatione hoc tertio modo sumpta agit Aristoteles capite præsenti, & secundo libro de anima à textu 42. vsq; ad 50. & nos quoque de illa sic sumpta agemus in præsenti tractatu. Nutritio vero duobus tantum modis sumitur. Primo pro quacumque conuersione nutrimenti in propriam substantiam: in qua acceptione non solum viuẽtibus corporibus attribuitur, sed etiam nō viuentibus, nam ignis nutritur per conuersionem olei, aut etiam lignorum, vel stupæ, quæ dicuntur pabulum, vel nutrimẽtum eius. Secundo modo accipitur proprius pro ea tantum conuersione nutrimenti, quæ fit virtute vitali, atque intrinseca secũdum omnes partes viuentis, ita vt singulis distribuatur secundum exigentiam propriæ naturæ, & hæc sola est, quæ concurrit ad propriam augmenta-

tionem viuentium;& propterea de hac tantum agendum nobis erit cum Aristotele,& prius quàm de augmentatione,quia ex notitia eius pendet notitia augmentationis.

7 De qua primo inquirit quæstio, an sit in rerum natura? Et prima opinio negat veram nutritionem dari in viuentibus, Quam tacito nomine authoris refert D.Thom. 1. par. quæst. 119.artic.1.sed eam tenuit Magister sententiarum in 2.disp.3, duobus vltimis paragraphis,vbi asserit, viuens nunquam adquirere nouam substātiam,sed cum ea, quam accepit per primam generationem,conseruari per totam vitam:cibo tamen, vel alimento indigere,nō vt illud conuertat in propriam substantiam,sed vt sit pabulum,vel fomentum caloris naturalis, circa quod operatur, ne agens circa propriam substantiam viuentis eam consumat.Per operationem vero caloris naturalis circa illud(ait)solum conuerti in excrementa,quæ per virtutē expulsiuam eiusdē viuentis à corpore expelluntur.Quam sententiam videtur sequi Albert.Magn.in summa de homine q.1. art.2.differt tamen non parum à Magistro,quia nō solum veram nutritionem tollit,sed etiam veram augmentationem,asserens non augeri viuens per additionem alicuius nouæ quātitatis,sed ex eo solum,quod quātitas illa,quam in prima generatione accipit,rarefit,& ad maiorē locum se extendit:Magister vero non videtur veram augmentationem tollere per acquisitionem nouæ quantitatis.

Probat autem Magister non dari veram nutritionem testimonio Christi Domini Matth.5.vbi sic ait:*Omne,quod in os intrat,in ventrem vadit,& in secessum emittitur*, quasi dicat, nihil aliud efficere calorem naturalem circa cibos , nisi eos in excrementa conuertere: docet igitur nihil eorum conuerti in substantiam viuentis , & consequenter , nec ex eis fieri veram nutritionem. Quod potest etiam probari hoc argumento : si fieret vera nutritio per conuersionem alimenti in substantiam aliti,necessarium esset,quod anima vniretur materiæ eiusdem alimenti virtute caloris naturalis,vel nutritiuæ potentiæ, cuius instrumentum est;sed impossibile est nutritiuam virtutem attingere vnionem animæ cum materia alimenti : ergo impossibilis est naturaliter nutritio. Euidens est consequentia cum maiori , quia si datur vera nutritio , debet esse operatio vitalis procedens à virtute vitali tanquam à principio intrinseco efficiente. Sed probatur minor in homine ; quia impossibile est aliquid attingere vnionem extremorum , nisi attingendo extrema ipsa;sed virtus nutritiua,cum sit potentia corporea,non potest attingere substātiam animæ rationalis,quæ

est spi

est spiritualis: ergo neque vnionem eius cum materia. Nec solum anima rationalis spiritualis est, sed etiam vnio eius cum materia; nam vnio debet esse in re vnita tanquam in subiecto: ergo vnio animæ cum materia erit in anima, & ideo spiritualis, sicut anima ipsa; si enim esset corporea, non posset esse vinculum rei spiritualis: ergo nullo modo attingi potest à virtute nutritiua corporea, quare nec nutritio erit possibilis.

Hæc tamen sententia falsa est, & principiis Aristotelis expresse contraria. Probatur hoc secundũ, quia principium Aristotelis est ea pite præsenti expressum, atque etiã 2 lib. de anima text. 46. quod alimentum, ex quo fit nutritio, in principio est dissimile viuenti, sed in fine eiusdem nutritionis omnino simile, quia per conuersionem in substantiã aliti suscipit eandem formam, nempe animam, & verè animatum, & viuẽs per eam constituitur, & ita dicitur nutrire corpus: ponit igitur Aristoteles veram nutritionem, quam negat Magister. Sed probatur primum, quod sit contra rationem; nam euidenti experientia constat hominem, & cætera animalia non solum partem sanguinis, sed substãtiæ, in qua geniti sunt deperdere per continuam actionem caloris naturalis, quod præcipuè ostenditur dum grauem aliquem patiũtur morbũ: necesse est ergo sanguinem deperditum, atque etiam deperditam substãtiam aliquo medio reparari, vel cito consumi corpus: nullum est autem mediũ excogitabile, quo possint reparari naturaliter præter conuersionem alimenti in sanguinem, & substantiam aliti, quæ verè, & propriè est nutritio: ergo necessariò admittenda est. Et eam tanquam necessariam admittunt omnes interpretes Aristotelis tã antiqui, quàm recentiores duobus locis citatis: & præter eos D. Augustin. in lib. de vera religione, qui habetur in 1. tom. cap. 40. in principio his verbis, *Alimenta carnis corrupta, id est, amittentia formam suam membrorum fabricam migrant.* Et D. Th. 1. p. q. 119. art. 1. non solum id asserit, sed contrariam sententiam irrationabilem esse affirmat. Falsa est etiam sententia Alberti Magni, quod non detur vera augmentatio, quæ sit acquisitio nouæ quãtitatis, sed solum per rarefactionem primæ, quam in generatione acceperunt, dicantur crescere animalia: quod sic probo. Euidenti experientia constat maioris virtutis, ac roboris esse animalia post incrementum, quam ante illud, siue fiat vno modo, siue alio, & homines in ætate virili, quàm in puerili; sed per rarefactionem nõ solum non crescũt vires, sed necessariò debilitantur: ergo falsum est, quod augmentatio sit sola rarefactio,

Probatur minor, quia virtus vnita fortior est se ipsa dispersa; sed per rarefactionem magis est dispersa, vt cõstat: ergo debilior, quàm prius. Secundo, quia eadem experientia docet mẽbra corporis densiora, atque solidiora esse in viris, quam in pueris: ergo euidens signum est non crescere per rarefactionem, sed per acquisitionem nouæ quantitatis, quã necesse est acquirere supposita acquisitione nouæ partis substantiæ per nutritionem. Tanquã certum igitur tenendum est, verã nutritionem, & veram augmentationem dari in rebus naturalibus.

Ad testimonium ex Euangelio respondet D. Thom. 1. p. q. 119. artic. 1 ad primum, sensum illius propositionis non esse quod omnes cibi, & secundum omnes suas partes in ventrem vadant, & in secessum emittantur; sed quod ex cibo quocumque aliquid emittatur, nempe terrestre illud, atque impurum, quod relinquitur ex ciborum cõcoctione, atque expurgatione in stomacho facta. Itaque vniuersalis est propositio ex parte ciborum, & subiectum eius distributum pro omnibus, & singulis cibis, sed in ordine ad partes eorum indefinita. Et est legitima expositio verborum, si contextum capitis inspiciamus, quia cum Pharisæi pro delicto opposuissent discipulis, quod illotis manibus manducarent, Christus respondit nullum in hoc peccatum inesse, quia cibus assumptus operibus naturalibus deseruit, hoc est nutritioni, & augmento corporis, & quod residuum est in ventrem vadit, & in secessum emittitur: in his autem operibus cum naturalia sint, nihil peccati reperiri, & ideo nec in sumptione cibi, ex eo quod illotis, vel ablutis manibus sumatur, ea vero, quæ de ore exeunt, cum procedant à corde, hoc est, à voluntate libera peccata esse posse, & ideo hæc, & non illa inquinare animam; ad hoc autem institutum nihil refert, quod totus cibus assumptus, vel partes eius per hanc, aut illam viam emittantur; quare sufficienter declaratur intentum Christi, & verba eius per explicatum sensum.

Ad argumentũ concedunt iuniores quidam, vnionem animæ rationalis ad corpus esse spiritualem, & ideo non attingi per virtutem corpoream. Hoc tamen falsum esse censeo. Primo, quia isti solum ponunt vnicam vnionem inter animam, & corpus cum communi sententia, & hanc dicunt educi de potentia materiæ; ex quo sequitur attingi à virtute corporea agentis naturalis. Secundo, quia si non attingeretur: ergo neque verum esset, quod homo generaret hominem, neq; quod efficienter se nutriret, quod est falsum. Probatur consequentia, quia homo non attingit animam à solo Deo creatam, neque

neque attingit vnionem eius cum corpore: ergo nec attingit hominem, vel substantiam factam per generationem, & nutritionem, quia homo nihil est realiter distinctum a corpore, & anima, vt vnitis. Probatur tandem, quia homo generãs hominem producit modum vnionis, vel falsum est eum generare, cum nihil ad eum pertinens producat: sed non producit modum vnionis ex nihilo per creationem: ergo ex præsupposita materia, quare necesse est illum educere de potentia eius; sed quidquid educitur de potentia materiæ, est materiale, & corporeum: ergo repugnat modum vnionis esse spiritualẽ, & ideo repugnat esse in anima rationali tãquam in subiecto. Sed respondent educi quidem de potentia materiæ, ed trãsire ad animam, & non permanere in materia: hoc tamen apertè falsum est, & argumento non satisfacit. Probatur esse falsum, quia repugnat aliquid educi de potentia materiæ, & in ea nõ permanere: primo, quia educi de potentia materiæ est fieri in materia: ergo necesse est simul fieri, & materiæ inesse, atque adeo in ea esse tanquam in subiecto. Secundo educi de potentia materiæ est dependere ex materiali concursu eius, vt subiecti præsuppositi: ergo est in ea fieri tanquam in subiecto, & proinde in ea permanere, vel de subiecto in subiectum migrare. Quod vero non fiat satis argumento, euidens est, nam si semel concedatur educi de potentia materiæ, vt conuincit argumentum, & conceditur ab his, materialis debet esse & ideo nõ poterit in anima rationali recipi tanquã in subiecto. Negandum igitur est, quod vnio sit spiritualis, sed verè corporea est, vt suo loco ostendetur. Quod vero dicitur esse in anima, vt in subiecto, falsum est, sed solum adhæret ei tanquam modus eam coniungens materiæ, vel corpori, quod non repugnat rei corporeæ: & ita dicimus, agens naturale eandem vnionem attingere per virtutem corpoream tanquam per instrumentum in generatione, & nutritione: & ex hoc verum est quod homo generat hominem, & efficienter se nutrit.

Quid sit nutritio, & quid augmentatio?

VT intelligatur in quanam actione consistat nutritio, & in qua augmentatio, notandum est nutritionem viuentium plures alterationes alimenti præcedere; & prima fit in ore, vbi non solum conteruntur cibi, sed verè alterantur per admistionem saliuæ, quæ magnam habet virtutem alterandi, & resoluendi, vt testatur Galenus 1. lib. de simplicibus cap. 6. & colligitur ex colore, odore, & sapore; quos mutasse constat 10

cibos post attritionem; ab ore deferuntur cibi in ventriculũ, vel stomachum, vt docet idem Galenus 4.lib. de vsu partium cap.5. vbi fit secunda alteratio quæ est prima concoctio, vel digestio eorum, & per quam magna pars excrementorum ab eis extrahitur, & in inferiorem partem intestinorũ reiicitur, sicq; permanent cibi magna ex parte expurgati sub forma cuiusdam substantiæ liquidæ, & colore albæ, quam chylum vocant. Ex ventriculo vero trahitur ad iecur per venas mesaraicas, vbi fit tertia alteratio & secunda digestio, vel concoctio, maioremque expurgationem cibus accipit; nam terrestriores chyli partes ibi subsident, & leuiores aliæ quasi spuma supernatant; aliæ denique sunt mediæ. Et terrestriores quidem sunt naturæ atræ bilis, seu melancholiæ, descenduntque à iecore ad lien, vt ex eis magis ab eo expurgatis nutriatur: leuiores vero sunt naturæ cholericæ, seu flauæ bilis, ascenduntque ad folliculum, seu vesicam fellis. Denique partes mediæ colorem rubeum ibi acquirunt similem coloris iecoris, habentq; naturã sanguinis. Circa sanguinem vero in iecore factum diuerso modo opinãtur Medici ex vna parte, & Aristoteles ex alia, nam Aristoteles 2. lib. de partibus animalium c.4. & lib.3. de historia animalium cap. 19. asserit officinam sanguinis esse cor, non iecur, sed à iecore dimitti, & in corde recipi, vt ibi vltimam expurgationem recipiat, & ad singulas partes corporis per venas deriuetur. Medici vero, præsertim Galenus 6.lib. de placitis cap.17. ex opposito affirmant officinam sanguinis esse iecur, à quo deriuatur per venas ad cor, & cæteras partes corporis, vt in eis vltimam expurgationem accipiens conuertatur in substantiam aliti, & præcipuè in corde summam recipiat expurgationẽ, & purissimus euadat, ita vt in spiritus vitales cõuerti possit, quos certum est apud omnes in corde fieri ex purissimo sanguine, quia certũ est in corde residere virtutem seu facultatem vitalem tanquam in fonte totius vitæ. Vnde & in eodẽ residet pulsatrix virtus, vt ostendit continua agitatio, & motus eius, & ab eodem etiam deriuatur per arterias, & ita sentitur in brachiis, & aliis partibus corporis, in quibus ostenditur, & morborum signum est. Et videntur hanc sententiam desumpsisse Medici ex Platone in Timæo, ex Philone Iudæo in libro de victimis, quos sequuti sunt D.Greg. Nyssenus in lib. de creatione hominis c.vltimo, D. Nemesius in lib. de natura hominis cap.23. D. Theodor. sermone 3. de prouidentia. Lactan. in lib. de Opificio Dei cap.14. Richar. in 2.d.3.q 2.ad 5. Maior ibidem quæst.5. Et eodem ferè modo differunt quãtum ad spiritus animales, nam Aristoteles 2. lib.

de

de generatione animalium cap.4.& lib.2. de partibus animalium cap.7.putat in corde etiam esse principium sensitiuæ virtutis, & ideo in eodem fieri spiritus animales ex purissimo sanguine, & suo motu per arterias discurrere partim ad cerebrum, partim ad reliquas partes corporis. Cæteri vero, & cum eis medici omnes principium virtutis sensitiuæ primo in cerebro potius collocant pro internis sensibus, & in reliquis sensoriis eiusdem capitis pro externis; vnde spiritus animales non in corde, sed in cerebro fieri docent, ita vt à corde quidem deriuetur pars quædam spirituum vitalium, & per quasdã obliquas, atque angustas vias perueniãt ad cerebrum, vbi per virtutem eiusdem cerebri magis attenuãtur, & ex vitalibus fiunt animales absque corruptione substantiali per solam attenuationem, nam opera animalis præsertim sensationes internæ omnium aliarũ perfectissimæ, quibus deseruiunt spiritus animales perfectiores sunt vitalibus, & ideo perfectioribus, ac tenuioribus spiritibus indigent; hi ergo spiritus animales à cerebro deriuantur per neruos ad reliquas partes, per quas exercẽtur operationes animæ sensitiuæ, quales sunt sensationes, & motus progressiui. Itaque vt breui sermone hæc explicentur, spiritus non est aliud, quam substãtia quædam tenuissima facta ex purissimo sanguine ad modum vaporis ex eodem sanguine extracti: nam quemadmodum Sol in mundo magno sua virtute calefactiua extrahit ab aqua vapores, qui sunt tenuissimæ quædam substantiæ quasi de natura aëris, ita in mũdo paruo, hoc est, in corpore animali, vel humano, se habet cor, & sua virtute caloris vitalis extrahit ex purissimo sanguine in se recepto, & nimis expurgato quasi vapores quosdam, qui sunt substantiæ quædam subtilissimæ, quasi de natura aëris, & ideo vocantur spiritus, & vapores isti subtilissimi, & ideo leuissimi per virtutem vitalem, quam in se habent, moueri possunt, & suo motu facile discurrunt per arterias, & alias vias corporis. Distinguuntur autem in vitales, & animales, quia operationibus vitales, vt nutritioni, & augmentationi deseruiunt, atque etiam operationibus animalibus, hoc est, animæ sensitiuæ, vt sensationibus, & motibus localibus eiusdem animalis: necessarij autem sunt imprimis ad replendas vias corporis, per quas, si plena omnino essent alimẽto, nõ posset idem alimentum omnino deriuari: necesse est ergo aliquam partem earũ vacuam esse, sed spiritibus plenã, ne detur vacuum; & cum spiritus facile cedãt, facile etiam decurrit alimentũ, & ad partes corporis defertur. Deseruiunt præterea ad motum eiusdẽ alimenti vitales, in quantum sunt instrumenta

12

quędam vitalis virtutis,& animales deseruiunt sensationibus, & motibus localibus, in quantum sunt instrumenta virtutis motiuæ vitalis:nec tamen differunt substantialiter, sed solum accidentaliter,quia animales subtiliores sunt, & magis attẽperati, & ideo ex vitalibus transeunt in animales per alterationem,vt explicatum est. Et hæc de spiritibus adnotare placuit, vt quadam saltem imperfecta ratione cognoscatur natura,& officium eorum in corpore, & ex ea melius intelligatur modus, quo fiunt nutritio, & augmentatio. Postquam ergo sanguis per venas,siue à corde siue à iecore procedentes deriuatur ad reliquas partes corporis,in eis consequitur vltimam expurgationem,maiorem, vel minorem,secundum maiorem, vel minorem perfectionem cuiuslibet partis ex eo nutriendæ. Expurgatur autem,& perficitur per virtutem vitalem in singulis partibus participatam ab anima,& sic expurgatus,& perfectus sanguis dicitur vltimum alimentum, quia nondum est conuersum in substantiam aliti,immo nec mutatum substantialiter, sed accidentaliter tantum per varias alterationes explicatas.Sequitur deinde conuersio eius substantialis in carnẽ, ossa, & neruos, aliásque corporis partes.quæ conuersio non est aliud,quàm corruptio eiusdem sanguinis,in cuius materia introducitur anima,& vnitur substantialiter,& per talẽ vnionem generantur in toto corpore diuersæ partes substantiæ, & vniuntur præexistentibus,& cum nõ possit produci substantia corporea naturaliter sine quantitate, quæ est propria passio eius,simul ac producuntur nouæ partes substãtiæ,acquirũtur etiam cum eis nouæ partes quantitatis, siue de nouo productæ, sicut producuntur partes substantiæ, siue de nouo aduenientes, cum materia alimenti iuxta diuersas opiniones de subiecto accidentium superius explicatas.Et partes istæ quantitatis de nouo aduenientes vniuntur quantitati præexistenti eiusdem corporis viuentis,& ideo per eas sic vnitas dicitur viuens propriè augeri,& maius fieri.

14 Ex quibus iam intelligitur in quanam actione cõsistat nutritio,atque etiam augmentatio,& quid vtraque sit: nutritio quidẽ consistit non in aliqua alteratione præcedenti,per quã cibus præparatur in ore, aut vẽtriculo,nec etiam in ea alteratione,per quam fit sanguis in iecore,vel corde, nec etiam expurgatione,quã acquirit in singulis partibus, ad quas per venas,& arterias peruenit, sed in conuersione substantiali, per quam desinit esse sanguis in singulis partibus, & materiæ eius vnitur substantialiter anima.Erit igitur nutritio, ***Mutatio substantialis,per quã materia alimenti mutatur ex priuatione formæ viuentis***

viuentis ad formam ipsam. Vel erit, *Productio partialis substantiæ viuentis ex conuersione substantiali alimenti.* Et in vtraque definitione intelligitur vnio substantialis partialis substantiæ productæ cum substantia ipsius viuentis simul facta cum conuersione vel ordine naturæ ei præsupposita secūdum diuersas opiniones inferius explicandas. Augmentatio vero consistit in actione per quam acquiritur maior quantitas, vel de nouo producta, & vnita quātitati viuentis, vel præexistens in materia alimenti, & vnita eidem quantitati viuentis secundum diuersas opiniones. Sic igitur poterit definiri: *Augmentatio est acquisitio maioris quantitatis ex substantiali conuersione alimēti.* Et ecce iam explicata duo illa proposita in titulo quæstionis, an sint in rerum natura nutritio, & augmentatio, & quid vtraque sit.

QVÆSTIO II.

An nutritio, & augmentatio sint mutationes distinctæ realiter.

Sequitur secundo disputādum, an nutritio, & augmentatio sint mutationes distinctæ realiter, vel vna & eadem secundum diuersas rationes formales, aut considerationes distincta. Et prima opinio iuniorum tenet non esse mutationē distinctam, sed eandem realiter; distinctam vero ratione, quia conuersio alimenti in substantiam, in quantum dicit productionem partialis substantiæ ex vnione animæ ad materiam alimenti, est nutritio, ex vi autem nutritionis præcisè absque vlla noua actione quantitas alimenti fit propria viuentis. & per illam dicitur augeri, & ideo augmentatio non est actio distincta à nutritione, sed eadem nutritio, vt per eam acquirit viuens nouam quantitatem. Hanc sequuntur plures, sed non omnes eodem modo illam defendūt, sed antiquiores quidam ideo dicunt facta nutritione, sine alia noua actione adquirere viuens maiorem quantitatem, quia quantitas est propria passio substantiæ corporeæ, propria autem passio nō fit noua, aut distincta actione ab ea, per quam producitur eius subiectum, sed naturali quadam resultantia sequitur, vt risibilitas non fit alia actione distincta ab ea, per quam fit homo, sed ex eadem resultat naturaliter. Ita Pererius lib. 8. suæ Philosophiæ cap. 13. ad quartum, Marsilius 1. lib. de generatione quæst. 10. Albertus Saxoniæ ibidem quæst. 9. Venetus cap. 6. eiusdem

libri, Vallef. 5. Phyf. cap. 2. & controuer. 29. ad Tyrones. Alij vero recentiores ad defendendam eandem sententiam tria supponunt. Primum dari motum per se ad quantitatem, vt docet expresse Aristoteles 5. lib. Physic. capite 2. quod præsuppositum, licet sit apud Aristotelem certum, negatur tamen ab aliis omnibus citatis. Secundo supponunt, per augmentationem non produci quantitatem aliquam, sed eandem, quam habet alimentum transire ad corpus viuēs cum materia eius

16 in qua est tanquam in proprio subiecto. Secundo supponunt, prius saltem natura, quam alimentum conuertatur in substātiam viuentem, vniri materiam eius materiæ eiusdem viuentis; & quantitatem quantitati per actiones proprias, atque distinctas, sed in his vnionibus non consistere nutritionem, nec augmentationem, sed supponi ad conuersionem alimenti per modum approximationis eius ad corpus viuens, quod in idē alimentum agit per virtutem nutritiuam, & calorem naturalem, atque adeo ad nutritionem, & augmentationem in eadem conuersione consistentem, qua facta, & adquisita partiali substantia eo ipso absque noua actione incipit viuens habere in se quantitatem alimenti, per quam augetur, & fit maius. Itaque conuersio substantialis alimenti, quæ est productio partialis substantiæ viuentis, duplicem terminum habet, intrinsecum, & primarium, nempe substantiam partialem per eam productam, & ab hoc termino habet, quod sit nutritio: alium vero non factum per ipsam, neque vnitum, sed acquisitum supposita vnione, & productione partialis substantiæ, & ideo extrinsecum, & secundarium, à quo denominatur augmentatio extrinseca tātum denominatione, & exemplum afferunt in motu locali duos terminos habente, nempe, vbi, vel præsentiam localē, quam in se acquirit mobile; & iste est primarius, atque intrinsecus, à quo habet speciem: extrinsecum, & secundarium, nēpe locum circumscribentem, & iste est secundarius, & extrinsecus, quia locus nō est formaliter in corpore locato. Et quemadmodū acquisitio, vbi, per motum, absque noua alia actione, vel motu sequitur acquisitio loci, pari ratione acquisita partiali substantia, absque noua actione, vel motu, sequitur maior quantitas in viuente, & ideo augmentatio non est noua alia mutatio, sed eadem sub quadam alia denominatione extrinseca considerata.

17 Hanc sententiam ita explicatam probant testimonio Aristotelis capite præsenti, vbi ita ait: *Etenim sic differunt nutrimentum, & augmētatio ratione.* Et statim in translatione Vatabli sequuntur hæc verba. *Nutritio idē, quod accretio existit, ratio tamen*

& tamen est diuersa. In translatione vero antiqua eodē ferè modo dicitur. *Et nutrimentum augmentatione idem est quidem, esse autem aliud.* Probant deinde ratione, primo, quia supposita vnione materiæ alimenti cū materia viuentis, atq; etiā vnione quantitatis alimenti cum quantitate viuentis; & tandem vnione substātiali animæ cum materia eiusdē alimenti, absq; vlla noua actione verum est quantitatem alimenti esse eamdem numero cum quantitate viuentis, & eidem viuenti propriā, sicut materia eiusdem alimenti facta est ei propria: ergo sine vlla noua actione verum est, viuens acquisisse nouam, atque maiorem quantitatem, per quam factum est maius, & ex consequenti augmentum suscepisse; sed augmentum suscipitur per augmentationem: ergo augmentatio non est noua, vel distincta actio realiter à nutritione, sed sola ratione.

Secundo probant à sufficiente diuisione, quia augmentatio non consistit in productione nouæ quātitatis, sed in additione eius, quā secum affert materia alimenti, vt supponitur, neque in vnione quantitatis alimenti cum quantitate viuentis, quia talis vnio præsupponitur augmentationi: ergo solū potest consistere in mutatione, per quā materia alimenti recipit formā viuentis. Probatur consequentia, quia nulla alia interuenit mutatio in augmento viuentis, sed receptio formæ viuentis in materia alimenti est ipsa nutritio, vt ex præcedenti quæstione est manifestum: ergo augmentatio non est mutatio distincta realiter à nutritione.

18 Secunda opinio asserit, nutritionem & augmentationē esse actiones, & mutationes realiter distinctas. Hæc est communis omnium interpretum Aristotelis hoc loco 5. lib. Phys. c. 1. & 2. lib. de anima tex. 42. vsque ad 50. tam antiquorum, quam recentiorum (paucis illis exceptis, quos pro alia opinione citauimus, ideo nullum nominare oportet.) Sed diuerso etiam modo eam defendunt, qui opinantur subiectum quantitatis, & aliorum accidentium esse compositum: & alij, qui putant esse materiam primam; nam illi ideo dicunt augmentationē esse distinctam actionem, vel mutationem à nutritione, quia per eam producitur maior quantitas, quæ cùm sit accidens distinctum realiter à substantia partiali producta per nutritionem, petit distinctam actionem, per quā producatur. Alij vero quamuis non admittant, per augmentationem produci quantitatē, sed eam, quam secum affert materia alimēti, asserant vniri quantitati viuentis, dicunt tamen augmentationē consistere in hac vnione quātitatis cum qu[illegible]titate, quæ cum fiat per modum vnionis realis de nouo [illegible] necesse est,

fiat

fiat quoque per nouam actionem,& distinctam realiter à nutritione,quia nouus,& realis terminus nouã,& realem actionem postulat. Et nos hanc sententiam tanquam probabiliorem,& valde consonã principiis Aristotelis sequimur, primo tamen modo eam intelligimus. Sed nunc solum probanda est aduersus primam, vt à iunioribus defenditur admittentibus cum Aristotele, dari motum per se ad quantitatem, qui sit augmentatio; nam aduersus antiquiores alios,hanc speciem motus non admittentes, sed ex eo negantes distinctionem realem inter nutritionem, & augmentationẽm, quia negant omnino dari per se motum ad quantitatem duas tantum ponentes species motus,nempe alterationem, & lationem cum Platone,& Galeno, inferius agemus disputantes de augmentatione,an sit per se motus ad quantitatem.

19 Præsupposito ergo ex doctrina Aristotelis 5.lib. Phys. cap.2. quod augmentatio sit per se motus ad quantitatem distinctus ab alteratione,& latione;& admisso à recentioribus illis,probatur contra eosdem esse distinctam realiter à nutritione adiuncto alio testimonio eiusdem Aristotelis ex 3. lib. Phys. tex. 16.vbi sic definit motum. *Motus est actus mobilis prout mobile est.* ex quibus probo augmẽtationem addere supra nutritionem entitatem realem atque intrinsecam formaliter denominantem subiectum proprium, nempe viuens, quod augetur,& nõ solam denominationem extrinsecã, & ideo distingui realiter ab eadem nutritione hoc modo; augmentatio est motus per se ad quãtitatem ex priori testimonio: ergo est actus mobilis prout mobile est ex altero: quare ex vtroque colligitur esse actum viuentis, quod augetur,tanquam subiecti existentis in potentia ad illũ;sed actus alicuius, vt subiecti debet esse in eo formaliter, & non per solam denominationem extrinsecam, vt patet in dexteritate denominante extrinsecè columnam, quæ ideo nõ est actus eius,sed animalis, in quo reperitur formaliter:ergo augmentatio vt motus est, formaliter reperitur in subiecto, quod denominat formaliter mobile, & aliquid reale ponit in eo formaliter, per quod necesse est distingui realiter à nutritione, & non tanquã denominatio extrinseca. Probatur consequentia, quia distinguitur ab ea sub ratione motus reali,& positiua, atque intrinseca, & inhærens mobili.

20 Probatur secũdo ex separatione,quia ea,quæ possunt inter se separari per diuinam potentiam,distinguuntur realiter:sed augmẽtatio potest separari realiter à nutritione: ergo distinguitur ab ea realiter.Probatur minor,quia nutritio est productio partialis substãtiæ vnitæ viuenti ex conuersione alimẽti:

sed

sed facta conuersione alimenti, & producta partiali substãtia, atque vnita viuenti, potest Deus destruere quantitatem alimenti, atque suspendere augmentationem viuentis, ita vt nutriatur, & non augeatur: ergo dabitur nutritio sine reali augmentatione. Respondent possibile hoc esse, & dari tũc nutritionem sine augmentatione, sed adhuc nihil reale intrinsecũ separari à nutritione, nec proinde aliquam actionem, vel mutationem, sed solã denominationem extrinsecam, ex qua habebat nutritio rationem augmentationis, & ideo nõ probari ex tali separatione, quod sint actiones, vel mutationes realiter distinctæ. Hãc tamen solutionem esse falsam sic probo, in casu illo separationis euidens est separari augmentationem à nutritione, cum sit euidens permanere nutritionem sine augmentatione; sed augmentatio realiter, & formaliter est motus, & nutritio realiter, & formaliter est mutatio; ergo separatur motus realis à mutatione reali; deinde motus realis, vt motus realis est, & vt distinguitur à mutatione, nõ est sola denominatio extrinseca, sed aliquid intrinsecum formaliter afficiens mobile: cum sit actus eius, vt subiecti, & vt existentis in potentia; ergo separatur à nutritione tãquam entitas realis positiua, & intrinseca mobilis, & ideo distinguitur ab ea realiter vt talis entitas realis, positiua, atque intrinseca mobilis. Probatur tandem, quia nutritio formaliter est mutatio substantialis, & augmentatio formaliter est motus; sed rationes formales mutationis, & motus sunt positiuæ, & formaliter denominantes subiectum, ergo distinguuntur tanquam duæ rationes formales, positiuæ, atque intrinsecæ, & vt tales sunt separabiles; ergo falsum est, quod augmentatio solum distinguatur à nutritione tãquam denominatio extrinseca, falsum quoque, quod solum addat supra illam extrinseeam denominationem; & falsum tandem, quod si suspendatur à Deo augmentatio permanente nutritione, solum separetur ab eadem nutritione quædam denominatio extrinseca.

21 Testimonium Aristotelis, quod iuniores pro se adducunt, difficile visum est verba solum considerãtibus, & non contextum litteræ, quod considerans D. Tho. in Commentatiis eius egregiè illud exposuit, & expositio eius difficultatem prorsus tollit. Notandum est ergo nutritionem, & augmentationem tribus modis differre apud Aristotelem, & omnes. Primo ex parte materiæ, seu subiecti, vel obiecti, circa quod versantur, quod est alimentum, circa quod operatur virtus, seu potentia vitalis; alimentum vero duo habet; primum, esse substantiam viuentem in potentia, & ita consideratum est obiectum nutritionis;

tionis; secundum habet esse quantum, & vt quantum est materia, seu subiectum augmentationis, quia non potest (inquit Aristoteles) viuens augeri, nisi ex alimento quāto, & diuisibili: habent ergo idem subiectum, vel materiam diuerso modo cōsideratam, & ideo ex hac parte sunt idem subiecto, & differūt ratione: hæc tamen differentia rationis, cum se teneat ex parte materiæ, circa quam versantur, materialis est, non formalis, sed formali, atque specificæ necessariò præsupposita. Alia est differentia formalis, & essentialis, quæ sumitur ex parte terminorum, in quos per se tendunt, nam terminus nutritionis est partialis substātia producta ex conuersione alimenti: terminus vero augmentationis maior quātitas acquisita. Tertia differentia realis erit, quia sunt duæ mutationes reales, & separabiles inter sese, & ideo realiter distinctæ, vt probauimus, licet hoc non admittat contraria opinio, nos vero necessariū esse censemus in doctrina Aristotelis, & secundum veritatem Philosophicam. Aristoteles ergo loquitur de obiecto, vel materia nutritionis (inquit D. Th.) quod est nutrimentum, & cōsequenter de nutritione ipsa, & augmentatione, in quantum circa illud versantur, & ideo asserit idem esse subiectum, seu materiam vtriusque, diuerso modo consideratum, & consequenter ex parte eiusdem subiecti, vel materiæ sola ratione distingui easdem actiones, vel mutationes, quia diuersa ratione versantur circa illud, & hāc distinctionem voluit præ aliis explicare Aristoteles, vt ex ea solueret aliam quæstionem à multis suo tempore agitatam, an nutrimentum sit simile nutrito, vel dissimile; & an viuens nutriatur ex suo simili, vel ex dissimili. De aliis autem differentiis specifica, & reali, quæ aliunde sumuntur, non loquitur in præallegato testimonio: & ex hoc patet nihil contra nostram sententiam probare, quę distinctionem realem ponit aliunde sumptam.

22 Ad primum argumentum neganda sunt omnia, quæ in antecedenti assumuntur tanquam falsa, quia quantitas alimenti non vnitur quantitati corporis viuentis, sed corrupto alimento corrumpitur, & cum ea cætera accidentia, & noua quantitas partialis producitur cum partiali substantia: & hæc est, quæ per se terminat motum augmentationis, quæ cum realiter distinguatur ab eadem substantia partiali terminante nutritionem, realiter etiam distinguuntur nutritio, & augmentatio.

Ad secundum negandum est etiam antecedens, ex ea parte, qua dicit augmentationem non consistere in productione maioris quantitatis, sed in additione eius, quam secū adducit materia

materia alimenti, nullam enim quantitatem adducit materia alimenti, sed ea, quam habebat idem alimentum, corrumpitur eo corrupto, atque conuerso in substãtiam aliti, quia cum esset proprium subiectum eiusdem quantitatis, necesse est corrumpi ad corruptionem eius. & materiam relinqui nudam omni forma tam substantiali, quam accidentali pro recipienda anima, vt cap. 4. huius libri diximus contingere semper in generatione substantiali, in qua fit resolutio vsque ad materiã primam. Vel secundo responderi potest, quod licet non produceretur noua quantitas per augmentationẽ, sed solum vniretur quantitas alimenti quantitati viuentis, distincta actio ad talem vnionem requiritur, quæ actio propriè est augmentatio, nam apertè falsum est, & contra Aristotelem, quod augmentationi præsupponatur vnio eiusdem quantitatis alimenti cum quantitate viuentis, sed per eam fit, vt inferius probabitur.

QVÆSTIO III.

An nutritio sit mutatio successiua, vel instantanea?

QVamuis nutritio, & augmentatio simul tempore, vel in eodem instanti fiant, nutritio tamen prior natura est augmentatione, sicut substantia partialis per eam producta prior est quantitate acquisita per augmentationem: ideo prius de illa agendũ est in particulari, deinde de augmentatione. Quędam etiam prius de nutritione disputanda sunt cum augmentatione cõmunia, & propterea de vtraque disputata censebuntur. Quærimus ergo, an nutritio fiat successiuè, & in tempore, vel simul, aut in instanti. 23

Et prima opinio asserit simul, aut in instãti fieri, ita vt tempore aliquo disponatur materia alimenti per alterationem successiuam à calore naturali, & in instanti terminatiuo illius temporis illa pars alimenti, quæ fuerit perfectè disposita, conuertatur in substantiam aliti, tempore vero sequenti disponatur alia pars, & in instãti terminatiuo eius conuertatur, & quia anima postulat determinatam quãtitatem in materia, vt introduci possit, ita vt in minori non possit, vt 1. lib. Physic. definitum est, & materia sub illa determinata quãtitate appellatur minimum, quod sic, ideo istæ partes alimenti, quæ in instantibus terminantibus tempus alterationis cõuertuntur,

tuntur, dicuntur minima, & ex hoc dicitur fieri nutritio in instantibus per minima: *Et propterea non successiuè sed simul:* quamuis in alio sensu possit vocari successiua in quãtũ vnum instãs, in quo fit cõuersio vnius minimi, succedit alteri priori, in quo facta fuit conuersio alterius, non quidem successione immediata, sed post certum tempus, ideo non propriè successiua vocatur, sed propriè simultanea, aut instantanea, quia in solis instantibus fit. Ita Toletus 1. lib. de Generatione, quæst. 11. pro se referens Auerroëm, Albertum Magnum, & D. Thomam de quo inferius ostendemus oppositum expressè sentire; Pomponatius lib. de nutritione, & augmentatione, cap. 19. & 8. Metaphys. disp. 7. cap 4. qui etiam citat pro se Themistium, Simplicium, & D Thomam.

24 Probat ratione, supposita ex 1. lib. Phys. communi opinione, quod viuentia terminantur termino intrinseco paruitatis, quod vocatur minimum, quod sic, ita vt certam quantitatem postulent in materia ad introductionem animæ, & sub minori non possit naturaliter introduci. Ex quo ita arguit. Id, quod producitur per nutritionem, est partialis substantia viuens per introductionem animæ in materia alimenti: ergo petit determinatam quantitatem, ita vt sub minori non possit introduci: sed materia sub tali quãtitate minima simul, & in instanti debet esse completè disposita, & non vna pars eius prius alia, nã si ita fieret cum non possit introduci anima in parte illius minimi, daretur vltima dispositio in materia, in qua non esset introducta forma, quod naturaliter est impossibile: sequitur ergo dari necessariò minimum alimenti, quod simul, & in instanti sit completè dispositum pro introductione animæ, & non prius vna pars eius, quam altera; sed vltimam dispositionem sequitur naturaliter forma in eodem instanti: ergo concedendum est, simul, & in instanti introduci animam in illa minima materia alimenti; & ita in instanti semper fieri conuersionem, & nutritionem in ea consistentem.

25 Huic autem argumento aliud addere possumus longè efficacius, quia si nutritio fit successiuè: ego incipit per vltimum non esse, ita vt sit verum dicere, nũc non est, & immediatè post hoc erit: quo supposito inquiro, an in illo instanti, quod est vltimum non esse conuersionis alimenti, completa sit dispositio eiusdem alimenti, vel alicuius partis eius, aut nõ sit completa: si completa sit, necessariò debet fieri conuersio in eodem instanti, vel dabitur vltima dispositio formæ in materia, sine tali forma; immo cum opposita, & cõsequenter fiet nutritio simul, & non successiuè, aut in tempore: si vero dicatur in illo instanti nullam

nullam partem alimenti esse completè dispositam,& ideo nō posse fieri in eo nutritionē,sequitur neq;in tempore sequenti posse fieri.Probatur consequentia, quia si in illo instanti non fuit completa dispositio,non potest compleri in tempore immediatè sequenti,in quo si verum est conuersionem eius fieri, necessarium quoque erit alimentum secundum eam partem disinere esse,secundum quam fit conuersio eius in substantiam aliti, quod si desinit: ergo nullū dabitur subiectum in quo recipiatur vltima dispositio pro conuersione illius partis. Quod præsertim necessarium est secundum communem sententiam, quam defendimus de subiecto accidentium,quod sit compositum , & non sola materia; nam compositum , quod est alimentum secundum illam partem tempore sequenti completè disponendam,& conuertendam non manet;cum sit iam conuersa: ergo non potest recipere vltimum complementum dispositionum , quod deficiet ei ad conuersionem ; sed sine vltima dispositione recepta in eodem alimento pro dispositione materiæ eius,non potest fieri conuersio,nec nutritio:ergo repugnat fieri successiuè,& in tempore,& necessarium erit fieri simul, vel in instanti. Nec minorem vim habet aduersus eos, qui tenent accidentia esse in materia prima tanquam in subiecto,quod sic probo;vel in illo instanti,quod est vltimum nō esse nutritionis,completa est dispositio, vel non , si completa sit : ergo in eodem introducetur forma viuentis in materia alimenti,& fiet nutritio in instanti; si vero non est completa: ergo compleri debet tempore immediatè sequenti, & ideo successiuè,ex quo sequitur non posse eodem tempore immediato introduci forma substantialis. Probatur consequentia, quia si tempore immediato completur dispositio : ergo non est completa, quia dum res mouetur , non est verum iam esse motam,sed in instanti sequente,& terminante tempus,in quo mouetur,& si immediatè post non est completa: ergo immediatè post manet alimentum conuertendum:& ideo non erit conuersum , nec nutritio poterit eodem tempore fieri, sed in instanti terminatiuo eius , in quo verum erit tunc primo esse dispositionem completam, & immediatè ante nō fuisse completam,& consequenter tunc esse nutritionem, & immediatè ante non fuisse,& ita non per vltimum non esse incipiet;nec successiua erit,sed per primum sui esse,& erit instantanea.

26 Secundum argumentum , & tertium in ordine pro eadem sententia præsupponit ex lib. 6. Physic. res materiales, atque corporeas non posse desinere per vltimū esse naturaliter,quia ex tali modo desinendi sequitur aut dari duo instantia imme-

diata, aut materiam sine vlla forma pro aliquo tempore; sed si nutritio sit successiua, sequitur alimentum desinere per vltimum sui esse: ergo non est admittendum. Minorem sic probo, si nutritio est successiua: ergo incipit per vltimum non esse, sicut reliqua successiua; & ita verum erit dicere, nunc non est nutritio, & immediatè post erit; sed quamdiu non est nutritio, permanet alimentum: ergo verum erit dicere in vltimo non esse nutritionis alimentum esse, & immediatè post non esse; quia immediatè post datur nutritio, quæ cum sit conuersio eiusdem alimenti in substantiam aliti, repugnat simul cum ea permanere alimentum; quare verum erit de eo, quod nunc sit, & immediatè post non sit futurum, quod est desinere per vltimum esse.

Secũda opinio tenet nutritionem ferè semper fieri successiuè, quia cum alimẽtum sit diuisibile, & non sit æquè approximatum secundum omnes suas partes partibus viuentis, in quo residet calor naturalis, sed quædã partes eius sint proximiores eis, aliæ vero magis distãtes, & agens naturale prius, atque perfectius opere · in passum sibi proximum, quam in remotum, prius etiam disponi per actionẽ caloris naturalis partes proximas alimẽti, quàm remotas; & ideo successiuè omnes, atque etiam successiuè conuerti in substantiam aliti, & ita nutritionẽ successiuè fieri, non tamen semper, (inquiunt) quia naturaliter potest cõtingere aliquam particulam sanguinis in venis, aut in poris æquè approximatã esse secũdum omnes suas partes carni, in qua residet calor naturalis: quo supposito, simul, & æquè perfectè disponentur omnes, & ex consequenti simul fiet conuersio omnium, & nõ successiuè, sed in instanti terminatiuo temporis mensurantis alterationem, in quo verum erit totam illam particulam sanguinis conuerti, & partialem substantiam ex tali conuersione produci in instanti, & per primũ sui esse, & ita nutritionem in casu isto, & similibus fieri in instanti, quamuis ferè semper fiat successiuè. Ita sentiunt iuniores quidam.

27 Sed tertia opinio asserit semper, & necessariò fieri nutritionem successiuè, ita vt naturaliter repugnet fieri in instanti. Ita D. Thomas docet expressè, & probat 3. parte, quæst. 33. artic. 1. in corpore, & ad 4. Marf. 1. lib. de Generatione, quæstione 14. Albertus Saxoniæ, quæst. 13. Venetus in summa de Generatione ca ite 7. Sotus 1. lib Phys. quæst 4. artic. 3. § contra secundam conclusionem. Pererius lib 14. suæ Philosophiæ, c. 2. ad 8. Iandunus 8. lib. Physic quæst. 1. & est communis inter recentiores, & vera. Quam, vt probemus primo aduersus primam

mam opinionem, duo sunt præsupponenda ab omnibus ferè recepta, & efficaciter confirmata. Primum est, quod agens naturale approximatum passo diuisibili, & sibi cõtrario fortius agit in partes eius sibi propinquiores, quam in remotiores, vt ignis approximatus ligno fortius agit in partes superficiales eius, quàm in profundiores, quia proximiores sibi sunt illæ, quàm istæ; & illis mediis calefacit has. Et præsuppositum hoc euidenti experientia notum est in his, qui ad ignem accedũt, quorum propinquiores partes citius, & fortius calefiunt ab eo, quàm remotiores, ideo non est necessarium illud probare. Secundum præsupponendum est, quod licet viuentia, quantum ad primam sui generationem postulent minimum materiæ, in quo introducatur anima, ita vt in minori, vel immediatè, aut parte eius non possit adæquatè introduci, & propterea simul, & in instanti debeat introduci in toto: in nutritione vero non postulant tale minimum, immo nec materiã sic determinatam, quin in quacumque minori, & immediate cuiuslibet minimæ introduci possit anima. Et ratio manifesta est, quia anima in prima generatione postulat determinatã materiam ad sui introductionem, quia cum sit actus corporis Physici, & organici, in quo diuersas debet operationes exercere, determinata membra, certæque magnitudinis postulat: per quæ tãquam per instrumenta eas exerceat, nam adeo minima esse possunt, vt inepta prorsus sint ad exercendas operationes, vt per se est manifestum; sed nutritio supponit iã animam introductam in corpore sub debita quantitate, & proportione omnium membrorum eius, & operãtem per eadem membra, & est quædam extensio eiusdem animæ ad nouam materiam pro consecutione perfecti status naturalis in ea: ergo non postulat determinatam materiam, quin in quãlibet minima, atque in eius medietate introduci possit, quia quãlibet minimam, & minorem minima potest disponere calor naturalis, & in ea introduci anima, & quodlibet minimum alimentum, & minus minimo conuertere in substantiam aliti, & quolibet minimo conuerso efficere corpus maius; quod euidenti experientia constat in igne, de quo nemo sanæ mentis dicet adeò minimum esse posse lignum, vt non possit illud in se conuertere, si sibi sit approximatum: quare neque vllus sanæ mentis dicere potest, adeo minimum esse alimentum, vt conuenienter approximatum calori naturali non possit ab eo conuerti in substantiam aliti.

His duobus præsuppositis probatur communis sententia, quam sequimur testimonio Arist. 5. lib. Physic. cap. 2. vbi docet

P 2 augmen

augmentationẽ esse motum per se ad quantitatem. Ex quo ita arguo. Nutritio, & augmentatio apud omnes fiunt simul, hoc est in eadẽ duratione, quia eo ipso, quod producta est partialis substantia per nutritionẽ, consequitur naturaliter quantitas maior, per quam viuens augetur; sed de augmentatione docet expresse Aristoteles, quod sit verè, & propriè motus, & ideo quod sit successiua: ergo idem sentit de nutritione.

Probatur deinde ratione ex duobus illis principiis, quia calor naturalis est naturale instrumentum animæ, & agit in alimentum sibi in principio dissimile, & contrarium, vt docuit expresse Aristoteles cap. præsenti: ergo prius, & fortius agit in partes eius proximiores carni, & ossi aliisve partibus viuẽtis, in quibus residet, quia fortior est virtus eius ad minorem distãtiam, quam ad maiorem: vnde sequitur citius, & perfectius disponere proximas, quã remotas, & ideo prius in illas, quàm in has inducere vltimã dispositionem pro introductione animæ; sed introductio animæ in materia alimenti sequitur vltimam dispositionem: ergo prius introducitur anima in proximiores, & prius illæ conuertũtur in substantiam aliti. Probatur consequentia ex alio principio, quod anima ad quamcũque minimã materiam dispositam informandam potest se extendere, postquã semel introducta est per primam generationem, & ad quamlibet minorem minima, siue ad primam medietatem eius, vt probauimus; sed vbi datur prius, & posterius, datur etiam successio temporis: ergo nutritio ex modo naturali agendi animæ circa alimentum per calorem naturalem non potest simul fieri, sed successiuè, & in tempore.

29 Secundo probatur ratione à posteriori, qua vsus est D. Th. vbi supra, quia augmentatio fit cum motu locali, per quem corpus viuens eo ipso, quod adquirit maiorem quantitatem, se extendit ad maiorem locũ occupandum, & acquirit per se maiorem præsentiam localem, quæ est terminus motus localis; sed motus localis fit successiuè, & in tempore ex propria natura: ergo etiam augmentatio; & hæc fit simul cum nutritione, vt probauimus; ergo de primo ad vltimum nutritio fit successiuè, & in tempore, contra primam opinionem.

Vt autẽ probemus semper, & necessariò fieri successiuè, ita vt naturaliter repugnet fieri in instanti in aliquo casu contra secũdam opinionem iuniorum. Duo alia principia præsupponenda sunt, nõ minus vera, & necessaria, quàm duo alia præsupposita aduersus primam sententiam. Primũ autem tale est; omne corpus habet trinã dimensionem longitudinis, latitudinis, & profunditatis: & secundũ has tres dimensiones habet partes,

partes, in quas diuidi potest, ita vt diuisibile sit, non solum secundum longitudinem, & latitudinem, sed etiam secundum profunditatem. Secundum præsuppositũ est, alimẽtum quodcumque quantumuis exiguum esse verum corpus, & ideo eisdem modis diuisibile. Ex quibus probo semper, & necessariò fieri nutritionem successiuè, quia agens naturale fortius agit in passum sibi contrariũ, quo magis est ei approximatum; sed alimentum non põtest naturaliter æquè approximari secundũ omnes partes, sed necessariò debet esse magis approximatum secundum aliquas, quam secundum alias; ergo repugnat calorem naturalem vniformiter, & non difformiter agere circa omnes, & cõsequenter simul omnes disponere, atque conuertere in substantiam aliti; sed necesse est magis approximatas prius disponere, & prius conuertere. Probatur minor, nam cætera per se patent. Quodcumque alimentum, siue quicumque sanguis, quantumlibet paruus, in angustissimis venis, vel poris existens, est corpus naturale habens trinam dimensionem: ergo est diuisibile secundum profunditatem. Vnde sequitur, quod etiam si secundum superficies extremas omni ex parte tangat extremas partes venæ, vel pori, repugnet esse æquè eis approximatum secundum profunditatem, nam cum hæc sit diuisibilis versus omnem partem, necesse est partes eius minus profundiores esse etiã proximiores extremis superficiebus, quibus terminantur, atq; etiam extremis superficiebus cuiuslibet venæ, & pori, & partes profundiores esse remotiores; & ex consequenti repugnat calorem naturalem in venis, aut poris residentẽ vniformiter, aut secundum eãdem efficaciter agere in omnes, sed necesse est in proximiores citius, & fortius agere, & prius in eas vltimã dispositionem inducere, & animam ipsam, quod est prius has, quàm illas conuertere, & ideo successiuè omnes. Et hæc ratio non est minus efficax aduersus hanc secundam sententiã, quam illa, quæ facta est contra primã. Quare miror profectò deceptionẽ adeo manifestã horum iuniorum, qui cum putauerint rationem illam conuincere aduersus primam sententiam, crediderũt nihilominus, nõ probare quod semper, & necessariò fiat successiuè nutritio, sed dari casum naturalem, in quo fiat simul, & in instãti. Et causa deceptionis fuit, quod sibi persuaserint posse naturaliter paruum corpus æquè approximatũ esse agenti secundum omnes partes, quod naturalem continet repugnantiam; nam licet per extremas superficies tangere posset vndequaque superficies etiã venæ, aut pori, impossibile est, quod secundum partes profunditatis sit æquè approximatum, vt 30

31 probauimus. Quod euidenti experientia conuinci potest. Nã si lignũ in medio alicuius ignis proieceris, ita vt per proprias superficies extremas attingat vndequaque ignem, nullus sanè mentis dicere audebit æquè approximatas esse igni omnes partes profunditatis eius, quia euidẽs est, non æquè distare à superficiebus propriis extremis, quibus tangit ignẽ: ergo euidens est non æquè distare ab igne; etiam si illum vndequaque attingat per easdem extremas superficies. Quod verò paruum sit lignum, vel magnum nihil refert; cum vtrumque sit eodem modo diuisibile secundum profunditatem. Vnde sicut magnũ successiuè conuertet in se ignis, ita & paruũ, sed hoc in minori tempore. Nec minus euidens est exemplũ loci, nam si corpus sit in aëre calidissimo tãquam in loco omni ex parte eum circumdante: quamuis vndequaque attingeretur ab eo secũdum superficiem extremam, per quam se tangunt, non tamen esset æquè approximatum loco secũdum partes profunditatis inter sese cõparatas: quia licet centrum huius corporis æqualiter distaret ab omni parte circũferentiæ; partes tamen profunditatis proximiores centro versus partem vnã remotiores essent à circũferentia, facta comparatione per eãdem lineam, quàm aliæ magis distantes ab eodem centro, vt facile potest quisq; intelligere; quare repugnat æque approximatas esse in ordine ad actionem, & passionem, nisi per penetrationem naturaliter impossibilem. Parem autem esse rationem de alimẽto, vel sanguine approximato naturali calori per venas, vel poros, quis non videat, & eandem esse rationem de paruo, & magno quantum ad successiuam conuersionem?

32 Sed licet argumentũ factum non adeò afficaciter probaret falsitatem eiusdem secũdæ opinionis, posset à posteriori probari hoc modo. Certum est apud Aristotelem, augmentationem esse verè, & propriè motum, & admissum ab authoribus eiusdem opinionis: certum quoque est, motum propriè sumptum ex natura sua esse successiuum apud ipsum, atque etiam ab eisdem concessum: ergo certũ est semper fieri successiuè, & in nullo casu posse fieri naturaliter in instanti. Sed certum est tertio ab eisdẽ concessum, simul fieri nutritionem, & augmẽtationem; hoc est, in eadem duratione, ex quib. necessariò sequitur, quod sicut in nullo casu naturali potest fieri augmentatio in instanti, cùm sit motus; nec fieri poterit naturaliter nutritio in instanti in casu aliquo naturali; vel si fieri possit, non erit motus, qui per se est successiuus. Et tandem probo, quia eo i. so, quod corpus acquirit maiorem substantiam per nutritionem; necesse est etiam acquirat maiorem quãtitatem

per

per augmentationem;sed eo ipso quod acquirit maiorē quantitatem, necesse est moueri localiter per extensionē ad maiorem locum,& acquirere maiorem præsentiam localem: motū autem localem repugnat saltem naturaliter simul, vel in instanti fieri,sed semper,& necessariò fit successiuè,& in tempore:ergo de primo ad vltimum, semper,& necessariò debet fieri successiuè,& in tempore nutritio.

Ad primum argumentum primæ opinionis distinguendum est fundamentum, quod ex 1. lib. Phys. præsupponit,nempe, quod viuentia postulent terminum intrinsecum paruitatis, nam via generationis verum est,vt ibidem probauimus;in nutritione vero apertè falsum:nam cum iam præsupponatur anima esse introducta in materia debitæ magnitudinis, & substantia genita cum suis omnibus membris sub magnitudine proportionata in ordine ad opera vitæ exercenda, indifferenter nutriri, & augeri possunt secundum quamlibet partē minimam substātiæ,& quantitatis,& sub minori minima, & sub medietatē minimæ,vt probauimus,& ideo successiuè,& in tēpore nutriuntur,& augentur,& non simul,vel per minima in instantibus terminatiuis partium temporis.

Secundum argumentum difficillimum est in hac materia,& à quibusdam putatur solui non posse ab his,qui tenēt,dispositiones cum cæteris accidentibus corporeis esse in composito tanquam in subiecto adæquato,& non in sola materia: nam hoc supposito, videtur repugnare, quod nutritio fiat successiuè, quia repugnat incipere per vltimum sui non esse, vt cætera successiua incipiunt. Mihi tamen videtur, non minorem difficultatem habere aduersus eos, qui tenent accidentia esse in materia tanquam in subiecto. Quod vt ostendam, placet afferre,& impugnare duas solutiones, quæ adhibentur ab his Prima asserit in illo instanti, quod est vltimum non esse nutritionis,non esse completam dispositionem secundum intensionem in aliqua parte alimenti, sed deficere ei aliquem gradum complendum tempore immediatè sequenti. Et cum infertur non posse eodem tempore immediatè compleri dispositionem, & introduci formam viuentis in materia alimenti,negant consequentiam,quia sicut in actionibus instātaneis in eodem instanti, in quo est vltima dispositio, introducitur forma,ita in successiuis potest in eodem tempore produci vltima dispositio in materia, & introduci forma. Hæc tamen solutio falsa est, quod sic probo. Si nutritio successiua est,& incipit per vltimum non esse, verum erit dicere, in hoc instanti non est nutritio, & tempore immediatè sequenti

33

 erit:

erit: ergo verum quoque erit dicere, nunc est alimentum, & tempore immediato non erit. Ex quo euidẽter sequitur, quòd tempore immediato non possit compleri dispositio. Probatur consequentia; quia si verum est tempore immediatè sequenti non esse alimentum: ergo verum quoque erit formam eius esse expulsam, & formam viuentis esse introductam in materia eius; sed forma alimenti expellenda erat, & forma viuentis introducenda per complementum dispositionum; nam ideo non fuit illa expulsa, neque ista introducta in instanti praecedenti, quod fuit vltimum non esse nutritionis, quia non fuit tum completa dispositio; ergo repugnat, quod eo tempore compleatur, in quo verum est, vnã esse expulsam, & aliam introductam, nam ex hoc sequitur euidenter introductam esse formam sine sufficienti dispositione, & aliã expulsam sine dispositione sufficiente ad eam expellendam, & vtrumque patet esse absurdum. Secundo probatur esse falsam, quia si in eo instanti, quod est vltimum nõ esse nutritionis, non est completa dispositio secundum intensionem: ergo nõ potest esse verum, quod immediatè post sit nutritio, & ideo, nec poterit esse successiua. Probatur consequentia, quia si verum est tunc non esse completam dispositionem quoad intensionem: ergo deest illi aliqua pars gradualis intensionis, quam certum est esse diuisibilem; & si diuisibilis est, prius producetur medietas eius quàm tota, & successiuè quidem, cum sit producenda per motum alterationis: ergo producetur prius tempore, quàm tota, & eo tempore, quo producitur, non est completa dispositio, cùm non compleatur per primam medietatem, sed per vtramque: ergo euidẽs est, quod in aliqua parte priori immediati tẽporis non erit cõpleta dispositio, & ex consequenti nec introducta forma: quare nec verũ erit in eadẽ parte temporis priori, & immediata esse nutritionem, ex quo sequitur euidenter falsum esse, quòd incipiat per vltimum nõ esse, cùm falsum sit immediatè post hoc esse, ideo non poterit hæc solutio defendere, quod nutritio sit successiua. Et si dicatur, nõ esse cõpletã dispositionem in illo instãti, quod est vltimum nõ esse nutritionis, sed deesse illi aliquid intensionis indeterminatũ, ita vt verum sit, in illo instanti non introduci formam alimenti cum tanta intensione dispositionis, bene tamẽ cũ qualibet maiori, & ideo immediatè post introduci, quia significatur tẽpus indeterminatum, & simul tẽpore introduci formam viuentis, licet prius natura in genere causæ materialis introducatur dispositio sufficiens. Probatur hoc impossibile, quia impossibile est formã substantialẽ introduci, quousque verũ sit cõpletam

esse dispositionem: sed immediatè post non est verũ: ergo nec introduci poterit, nec nutritionẽ dare. Minorẽ sic probo, immediatè post completur dispositio successiuè: ergo immediatè post nõ est verũ, quod sit cõpleta. Probatur consequentia, quia repugnat fieri, & factũ esse mutationis successiuæ omnino esse in eadẽ duratione, vt patet in motu quocũque: sed in tempore est mutatio ipsa, & in instãti terminante idem tempus mutatum esse, quod est terminus eius, & factum esse, vel completum esse termini: repugnat ergo immediatè post esse alterationem successiuam, per quam producitur complementum intẽsionis indeterminatum, & in eodem tẽpore esse productum, vel esse completam dispositionem, sed in instanti terminatiuo temporis primo verum est esse productum, ac dispositionẽ completam, & non ante illud, quare nec ante illud introduci potest forma, nec dare nutritionem, & consequenter, nec immediatè post illud instans, quod supponitur esse vltimum non esse nutritionis, sed necesse erit dari nutritionem in instanti, in quo primo verum est completam esse dispositionem, nec poterit cum hac solutione defendi successio eius.

34 Secunda solutio aliorum est, in illo instanti, quod est vltimum nõ esse nutritionis, completam esse dispositionem quoad intensionem, sed deficere ei aliquid diuisibile quoad extensionem; quia dispositio (exempli gratia) intensa vt sex, quæ est sufficiens ad introductionem formæ viuentis, & datur in illo instanti, debet produci in partibus materiæ alimenti, vt in eis introducatur forma: producitur autẽ in partibus materiæ immediatè post, & simul introducitur forma viuẽtis in eisdẽ partibus, successiuè tamẽ fit vtrũque, quia prius producitur vltima dispositio in partibus propinquioribus, & prius etiã introducitur in eisdem forma, quam in remotioribus; cum illa producatur, & hæc introducatur simul tẽpore, & ideo successiuè potest nutritio fieri. Sed non est minus falsa hæc solutio, quã prima, quod sic probo Si in vltimo nõ esse nutritionis completa est dispositio secundũ intensionẽ, ergo in illo instanti verũ est dicere, quod dispositio sit in materia alimenti, quia in ea producta est per alterationẽ præcedentem; sed materia alimenti, in qua est talis dispositio cõpleta quoad intensionem est capax formæ viuẽtis: ergo in eodem instanti introducetur in ea. Probatur consequentia, quia subiectũ est capax, & sufficienter dispositum, & agens approximatum: ergo nihil deest ad introductionem formæ. Quare apertè falsum est, & sine vllo fundamento confictum, dicere expectandam esse extensionem eiusdem dispositionis ad partes materiæ, vt forma introducatur.

Probatur tandem,quia vel sufficiens dispositio quoad intẽsionem ad introductionem formæ viuẽtis consistit in indiuisibili,nempe in quinto,vel sexto gradu , & ideo completur in instanti ;vel consistit in intensione aliqua diuisibili : si hoc secundum dicatur,falsum est,quòd in eo instanti, quod est vltimum non esse nutritionis,sit primo completa , & immediatè ante non fuerit,sed ante illud instans potuit esse completa,& introduci forma. Si vero dicatur in vltimo nõ esse primo cõpleri,quia consistit in indiuisibili dispositio cõpleta , tunc inquiro,an talis dispositio cõpleta sit in aliquo indiuisibili materiæ alimenti tanquam in subiecto, vel in aliqua parte eius. Et si dicas esse in parte,sequitur primo in eodẽ instanti introduci in ea parte formam viuentis.Probatur consequẽtia,quia est capax eiusdẽ formæ,& sufficienter disposita pro illa.Secũdo sequitur,prius fuisse productã in medietate illius partis,& ideo in ea fuisse iam introductã formam viuentis ;quare illud instans,in quo dicitur esse cõpleta,non erit vltimum non esse nutritionis,cũ ante illud fuerit eadẽ nutritio. Si verò dicatur esse in solo indiuisibili materiæ:vel istud est primũ indiuisibilẽ initiatiuũ alimenti,vel terminatiuum, aut cõtinuatiuum alicuius partis eius.Si hoc secundũ dicatur, sequitur prius fuisse productam talem dispositionẽ in alio indiuisibili proximiori,& consequenter prius in parte media inter vtrumque indiuisibile, & consequẽter iam erit introducta forma viuentis in eadẽ parte priori per nutritionẽ Probatur consequentia,quia agens naturale prius,& fortius agit in proximum,quam in remotum.Si vero dicatur illud indiuisibile materiæ alimenti,in quo est sufficiens dispositio quoad intensionem, esse primum initiatiuum eiusdẽ materiæ,& ideo non fuisse prius introductam in alio indiuisibili,vel parte eius:sequitur prius,atque in instanti introduci formã viuentis in illo indiuisibili materiæ, quam in parte;sed introductio formæ viuẽtis est nutritio,ergo dabitur nutritio in eo instãti;& ideo falsum erit,quod sit vltimum nõ esse nutritionis. Probatur prima cõsequẽtia,quia illud indiuisibile est capax vltimæ dispositionis : ergo est capax formæ.Secũdo,sequitur non posse introduci illud indiuisibile complens dispositionẽ immediatè post in parte materiæ terminata ab eodẽ indiuisibili materiæ,in quo dicitur primò recipi tan quam in subiecto; & ideo non posse introduci formã viuentis in eadem parte,nec dari nutritionẽ immediatè post. Probatur prima consequẽtia,quia vel illud indiuisibile dispositionis introducitur in parte materiæ cũ resistentia,& expulsione contrarij,vel sine illa,si hoc secũdo modo introducitur: ergo

ergo in instāti,sicut lux,& ideo non immediatè post,quia immediatè post dicit tēpus. Deinde,si in instanti producitur:ergo in instanti fit nutritio, quia vltimā dispositionem in subiecto capaci formæ productā naturaliter,& in eadē duratione sequitur introductio formæ. Si vero indiuisibile producitur in parte complens dispositionem sufficientem cum resistētia, & expulsione contrarij:ergo successiuè,& in tēpore immediato; sed producitur per actionē circa partem alimenti,vt per se est manifestū: ergo immediatè post permanet alimentū in parte materiæ terminata per primū indiuisibile; & cōsequenter nō erit forma viuentis in ea,nec erit substātia partialis producta per nutritionē ex alimento; & tandē non erit nutritio immediatè post. Probatur prima cōsequētia, quia repugnat in eodē tēpore esse formā alimenti,& animā in eadem parte materiæ.

36 His duabus solutionibus refutatis eorum,qui tenent accidentia esse in materia tanquam in subiecto; sequitur solutio aliorum,qui ponunt ea in composito. Qui asserunt in instanti,quod est vltimum non esse nutritionis, non esse completā dispositionem sufficientem ad expellendam formam alimēti, & introducendam animam, neque à dispositionibus tūc existentibus in materia alimenti expelli vnā,& introduci alterā, sed à dispositionibus, quas secū adducit forma viuentis,quæ licet in genere causæ efficientis sint posteriores eadem forma viuentis,sed in genere causæ materialis, hoc est,vt se tenēt ex parte materiæ, priores sunt receptione eiusdē formæ in materia,quia prius est ex parte materiæ expulsio formæ oppositę, quam receptio nouæ:prius est materiam emūdari ab illa forma,quàm recipere nouam. Prius denique materiam disponi, quàm formam recipere,quia non recipitur forma noua,nisi à materia noua emūdata,atque disposita : ergo sufficienter expellitur forma alimēti à dispositionibus simul introductis cū forma viuentis in materia eiusdem alimenti; sufficientérque disponitur eadem materia per illas ad eam recipiendā. Quare licet illæ dispositiones,quæ sunt in materia alimenti in vltimo nō esse nutritionis, desinant esse immediatè post,expelli potest forma eiusdē alimenti ab aliis aduenientibus cū forma viuentis,eāque præcedentibus in genere causæ materialis, & ab eisdem disponi eadem materia;licet à præcedentib. non fuerit sufficiēter disposita,nec alia expulsa. Huic solutioni fauet D.Th. 28.q.de veritate art.8.vbi hūc ordinem præcedendi in materia ponit ex parte dispositionum, nō solum in formis supernaturalibus,qualis est gratia iustificationis,sed etiam in naturalibus;& 1.2.q.113.art.8.in formis supernaturalibus.

Hæc

37 Hæc tamen solutio licet probabilis sit quãtum ad modum præcedẽdi dispositionum ex parte materiæ, præsertim in formis supernaturalibus: sed hæc sola præcedentia non soluit argumentum propositũ, quod sic probo. Primo, quia illæ dispositiones præcedentes in materia alimenti in vltimo non esse nutritionis non sunt completæ, nec sufficiẽtes ad expellendã formam eiusdem alimenti, & disponẽdam materiam pro introductione formæ viuẽtis, vt cõceditur, sed immediatè post non possunt cõpleti, nec sufficientes fieri: ergo nec potest expelli forma alimenti, nec introduci anima. Minor euidẽs est, quia immediatè post, nec est iã alimentum, nec sunt tales dispositiones in materia; sed desinunt esse cum eodem alimẽto, in quo erant tãquam in subiecto, vt supponunt sic opinãtes: ergo immediatè post non agit calor naturalis circa illã partem alimẽti iam non existentem, quare nec potest complere dispositiones illas, nec sufficientes efficere: & ex hoc sequitur immediatè post non introduci formam viuentis in materia, nec expelli formam alimenti, nec fieri nutritionem. Probatur consequentia, quia non est magis disposita, quam fuit in instanti præcedenti; sed tunc non potuit expelli vna, & introduci altera: ergo nec immediatè post; vel si potest immediatè post, potuit etiam in instanti præcedenti, quia idem in quantum idem & eodem modo se habens semper eodem modo operatur, & semper facit idem.

Secundò, quia calor naturalis non corrumpit alimentũ in instanti, quod est vltimum non esse nutritionis: ergo neq; in tempore immediatè sequẽti; sed non potest introduci anima in materia eiusdẽ alimenti, nec proinde dari nutritio immediatè post, nisi corrupto simul tẽpore alimento: ergo non erit verũ quod nutritio sit immediatè post; & ex consequenti, nec incipiet per vltimũ non esse, nec erit successiua. Probatur prima cõsequentia, quia calor naturalis non corrũpit sua actione alimentum toto tempore alterationis præcedentis, nec in instanti terminatiuo eiusdem temporis, quod est vltimũ non esse nutritionis, quia adhuc permanet in illo instanti, sed immediatè post non agit in alimentum, quia supponitur iã non esse: ergo illud non corrũpit, nec proinde dabitur immediatè

38 post nutritio. Et si dicas corrũpere alimentum, non per actionẽ quã habeat immediatè post circa illud, sed virtute actionis præcedẽtis, quam habuit toto tempore alterationis, & in instãti terminatiuo eius; probatur hoc esse falsum, quia actio præterita non fuit sufficiens ad corrumpendum alimentum, dum erat præsens, nec dispositio producta per illam potuit

præsens

præsens expellere dispositionem propriã alimenti, cum qua tũc conseruata est in materia; & consequenter nec potuit expellere formã eiusdem alimenti: ergo multo minus erũt sufficientes actio præterita, & præterita dispositio, vt earum virtute expellatur forma alimenti, & corrumpatur alimentum ipsum immediatè post;& cõsequenter, nec vt forma viuentis introducatur in materia,& fit nutritio.His suppositis,duabus assertionib. explicãda est summa difficultas huius rei. Et prima assertio sit, nutritionẽ necessario incipere per vltimũ sui non esse, ita vt naturaliter non possit incipere per primũ esse, & ita successiuè,atque in tempore fieri,& non in instanti,quã probo hac euidenti ratione. Duo tantũ sunt modi incipiendi omnium rerum, nempe primum esse & vltimum non esse,sed nutritio nõ potest incipere per primum sui esse: ergo necesse est,incipiat per vltimum sui non esse.Minorem sic probo,per nutritionem extenditur anima ad informandã materiam alimenti, sed ad hanc informationem non postulat certam,aut determinatã quãtitatem sicut postulauit in prima generatione viuẽtis, sed ad quãlibet exiguam materiam informandam extẽdi potest, cum iam habeat ex prima generatione materiã sufficiẽtis magnitudinis ad exercendas proprias operationes; ergo signata qualibet parte alimenti,verum est posse ad medietatem eius informãdam prius extendi, & prius ad medietatem huius medietatis,& ita in infinitum: sed quælibet pars alimenti disponitur per alterationem à calore naturali agẽte vniformiter difformiter,sicut cętera agẽtia naturalia, & ideo successiuè,ita vt prius sit medietas eius sufficienter disposita, quàm tota:& prius medietas huius medietatis,& sic in infinitũ:ergo necesse ęst successiuè,& nõ simul informari ab anima: & talis informatio est nutritio,cum sit conuersio alimenti in substantiam aliti. ergo necesse est nutritionem nõ esse totam simul,nec in instanti, sed vnã partem eius post alteram,& ita successiuã,atque in tempore,& consequenter non posse incipere per primũ sui esse, sed per vltimum non esse, quod proprius modus est incipiendi successiuorũ. Assertio posterior,in illo instãti,quod est vltimum non esse nutritionis, datur quidem vltima dispositio in materia alimenti pro introductione animæ, sed non datur prima pars eiusdem materiæ primo disposita per eã,quæ sit minimum quod sic materiæ sufficienter dispositæ,in qua possit anima simul, atque in eodem instanti introduci. Probatur,atque explicatur ratione,& exemplis,ratione quidẽ, quia dispositio materiæ pro introductione animæ producitur à calore naturali operãte vniformiter difformiter

miter, & ideo per alterationem, quæ est motus per se successiuus, sed neque in vllo instanti, nec in tempore vllo successiui motus datur certus gradus dispositionis in prima parte subiecti, quæ sit minimum primo dispositum per illum: ergo nec datur in materia alimenti vltimus gradus dispositionis in prima parte eiusdem materiæ, quæ sit primo disposita per illum tanquam minimum, in quo primo productus sit talis gradus, & ex consequenti in quo primo introduci possit anima simultanea introductione, & ideo in instanti, sed solum datur vltimus gradus eiusdem dispositionis in parte eiusdem materiæ indeterminata, quare non potest habere primum esse in materia, sed per vltimum non esse necessario introducenda est.

39. Exemplum autem primum sit calefactionis, per quam producitur calor ab igne in ligno, in qua alteratione accipere possumus instans determinatum, in quo verum sit dicere primo productum esse calorem vt vnum in ligno, non tamẽ erit verum in eodem instanti, quod talis gradus sit primo productus in aliqua parte determinata eiusdem ligni, quæ sit minimum extensionis eius, sed solum potest esse verum, quod in eodem instanti sit primo productus talis gradus in aliqua parte eiusdem ligni indeterminata. Et huius ratio est manifesta, quia calor non habet minimum quod sic extensionis in subiecto, in quo sit primo productus, etiam secundum gradũ indiuisibilem intensionis, sed signata qualibet parte subiecti verum est primo fuisse productum in minori, sicut nec habet minimum intensionis in eadem parte subiecti: eum data qualibet parua intensione verum est prius fuisse productum sub minori. Et si supponamus calorem vt sex esse sufficientem dispositionem pro forma ignis, verum erit, quod in instanti aliquo determinato sit primo productus calor vt sex in ligno, sed non primo in parte aliqua, quæ sit minimum extensionis eiusdem caloris, quia non est dabile tale minimum; quare nec poterit in eodem instanti introduci forma ignis, quia non datur prima pars sufficienter disposita, quæ sit minimum, in quo possit simul, vel in instanti introduci: vnde nec dabitur primum esse eiusdem formæ in materia, sed necesse est, quod idem met instans sit vltimum non esse suæ introductionis. Pari ergo ratione in illo instanti, quod est vltimum non esse nutritionis, datur quidem alimentum vltimo dispositum pro introductione animæ, sed non datur alimentum primo dispositum, quod sit minimum, in quo primo possit introduci anima, nec proinde simul, aut in instanti, quod est dari vltimam

vltimam dispositionem in parte alimenti indeterminata. Et ratio est eadem, quia talis dispositio non habet minimum extẽsionis in subiecto, sicut nec habet minimum intensionis in eadem parte eius, & propterea non habet primum esse in eo, sed vltimum non esse suæ extensionis, & eadem est ratio de introductione animæ: cum debeat fieri secũdum exigentiam, & modum dispositionis materiæ, cuius nõ datur minimũ quod sic primo dispositum sufficienter, in quo simul, & in instanti introduci possit. Datur vero in prima generatione eiusdem viuẽtis, quod nutritur, vt probauimus in 1. l. Phys. & hæc est tota ratio propter quam anima in prima generatione viuentis habet primum esse in materia, & generatio ipsa viuẽtis fit in instanti, & ex opposito, quia nõ datur minimum in prima generatione non viuentium, nec forma habet primum esse in materia, nec talis generatio fit in instãti, sed in tẽpore, nec generatio ipsa, nec res genita incipit per primũ sui esse, sed vtraq; per vltimũ non esse, & hoc est secundũ exemplum, ex quo satis aperta fit doctrina tradita, nam anima in nutritione non postulat minimũ quod sic materię alimenti pro sui introductione: cum iã habeat materiã sufficientis magnitudinis ad exercendas proprias operationes ex prima generatione viuentis, & ideo in nullo instãti, nec in tempore vllo nutritionis verũ est dari vltimã dispositionẽ in aliqua parte determinata, aut minima materiæ alimenti, quę sit primo disposita sufficiẽter pro introductione animæ, in qua simul, aut in instanti introducatur, sed solũ potest dari vltima dispositio in materia indeterminata, in qua nõ potest simul introduci anima, sed successiuè, & ideò nec datur instãs, quod sit primũ esse suæ introductionis, sed solũ potest dari vltimũ non esse, ita vt immediatè post introducatur, quod est in tempore indeterminato introduci, sicut materia ipsa sufficienter disposita indeterminata est. 40

Et ex hac doctrina constat solutum esse argumentum illud difficile, nam ad formam eiusdum quærir, an in illo instanti, quod est vltimum non esse nutritionis, materia alimenti sit sufficienter disposita pro introductione animæ, distinguendum est; nam sufficiens dispositio in eo instanti datur, sed non datur minimum eiusdem materiæ primo dispositum per illã, sed solũ datur dispositio sufficiens, vel vltima in parte eiusdem materiæ, nec minima, nec prima, sed indeterminata, in qua nõ potest anima simul introduci, nec proinde in eodem instanti, sed in tempore immediato, quod indeterminatum est, & ideo per vltimum non esse, & non per primum. Et si dicatur ex hoc sequi, dari aliquando vltimam dispositionem in materia

sine

fine introductione formæ ad quam ordinatur, quod videtur absurdum: respondeo, dari quidem, non tamen in mensura adæquata introductioni naturali eius, sed in mensura inadæquata, in qua repugnat naturaliter introduci, sicut repugnat introduci simul, & illud quidem absurdum esset, hoc vero absurdum non est, sed necessarium.

41 Ad vltimum argumentum solet responderi, alimentum desinere per vltimum sui esse, non absolutè, sed sub determinata quantitate, vel quod aliis verbis dici solet, alimentũ desinere per vltimum sui esse, non absolutè, sed vt tantũ, hoc est, vt digitale, vel quid simile, quia nõ est verũ quod immediatè post non sit, nisi in ea quantitate, in quam conuersum erit in substantiam aliti. Sub determinata vero quantitate desinere, est quasi desinere sub modo indiuisibili, quia alimentum esse, vel non esse vt tantum, modũ indiuisibilem extensionis dicit; sicut calorem esse tantum, vel sub tali gradu dicit modum indiuisibilem intensionis eius, indiuisibilia vero, vel ea, quæ habent modum indiuisibilem vt talia, per vltimum esse desinũt: vt patet de indiuisibilibus motus, & temporis ex 6. lib. Phys. Hæc tamẽ doctrina videtur mihi falsa, & minus necessaria ad solutionem argumenti. Probatur esse falsam, quia nutritio incipit per vltimum non esse: ergo verum est, nunc non esse, & immediatè post esse; sed immediatè post nõ dicit instans temporis, sed tempus; nec dicit determinatum tempus, sed quasi tempus singulare sub indiuiduo vago. Cuius ratio est manifesta, quia non datur prima pars tẽporis post hoc instãs, neque primum tempus: cum tẽpus quodlibet sit diuisibile in infinitum, sed in tẽpore indeterminato non producitur nisi aliquid etiam indeterminatum: ergo repugnat, quod immediatè post producatur determinata pars substantiæ viuẽtis, in quã sit alimentum conuersum: & consequenter repugnat alimentũ desinere immediatè post sub quantitate determinata, sed solum potest desinere sub quadam ratione indeterminata, sicut incipit substantia viuentis, in quam conuertitur. Quare falsum est etiam, quod desinat sub modo indiuisibili, quin potius necessariò debet desinere sub modo diuisibili, quia non datur prima pars desinens, sed quacumque data, datur alia prius desinens: ergo nec datur primum alimentum desinens, sicut nec datur prima substantia viuens. Quorum ratio est, quia nec datur primum tempus, in quo incipiat vnum, & desinat alterum, nec prima pars nutritionis, per quam producatur prima pars viuentis, & consequenter nec prima pars corruptionis alimenti.

Probatur

Probatur secundũ, quòd prædicta doctrina non sit necessaria ad solutionem argumenti, quia benè potest sine illa solui, concedendo, quòd alimentũ absolutè desinit per vltimum sui esse; ex quo nullum sequitur inconueniens; nam solum posset sequi vnum è duobus, vt 6. Phys. vidimus, nempe quod dentur duo instantia immediata, vel materia sine forma pro aliquo tempore; sed inconuenientia hæc solum sequũtur ex eo, quod res materialis desinat per vltimum esse, dũ ea ad cuius productionem sequitur desitio eius, incipit per primum sui esse, non vero si incipiat per vltimum non esse: quod hoc argumento probari potest. Nã cum primum esse rei sit instans, in quo primo est, vel hoc instans erit immediatum alteri instanti, quod est vltimum esse desitionis rei, quæ corrũpitur, vel mediatum, si immediatum, dabuntur duo instãtia immediata, quod repugnat; si vero sit mediatum, cum sit primum esse formæ incipientis in materia; sequitur tempore immediatè præcedenti, quod intercedit inter vtrumque instans, non fuisse in materia; sed nec fuit eodem tempore in materia forma rei, quæ corrũpitur, quia idem tempus est post vltimum instans, in quo fuit, & ideo in eodem tempore verum est iam non esse, & consequenter formam eius non esse in materia; sed materiam in tali tempore esse sine vtraque forma. Quod vero nihil horum sequatur, si res ad cuius productionem desinit, incipiat per vltimum sui non esse; euidenter potest probari, quia dum res ad cuius inceptionem desinit, incipit per vltimũ sui non esse, non datur instans, in quo primo sit, sed incipit esse tempore sequẽti, cum verũ sit, nunc non esse, & immediatè post esse; nam immediatè post non dicit instans tẽporis, sed tempus immediatè futurum: ergo non dabuntur duo instantia immediata, nec etiam materia sine forma, quia toto tempore immediato, in quo verum est dicere non esse illud, quod desinit per vltimum sui esse, & consequenter non esse formam eius in materia, verum est etiam, quod in eadem materia sit forma eiusdem rei ad cuius inceptionem desinit. Et vt in eadem nutritione assignemus exemplum, sicut verum est nunc esse alimentum, & immediatè post non esse, & ex consequenti non esse formam eius in materia, verum est etiam eodem tempore immediato esse substantiam viuentem per nutritionem productam, cum incipiat per vltimum non esse, & ideo animam tũc informare materiam alimenti, à qua fuit expulsa eius forma; & ita soluitur argumentum sine illa distinctione refutata, & sine vllo incommodo, quia vniuersaliter verum est, rem quamlibet materialem, siue sit substantia, vel accidens, absolutè, & sine

addito desinere per vltimum sui esse, quo tiescumque res alia, ad cuius inceptioné, vel productionem desinit, producitur, vel incipit per vltimum sui non esse. Doctrina autem illa ex 6. lib. Phys. ab Aristotele, & ab omnibus approbata, quod res materiales, ac diuisibiles non possunt naturaliter desinere per vltimum sui esse, sed necessariò per primũ non esse, intelligi debet cũ hac limitatione; nẽpe, quãdo res aliæ, ad quarũ productionem, vel inceptionem desinunt, producũtur, vel incipiunt per primum sui esse; nam si non intelligatur cum tali limitatione, magna ex parte erit falsa, vt probauimus.

QVÆSTIO IV.

An nutritio sit continua?

43 DVplicem sensum habere potest id, quod quęrimus, an nutritio sit continua? Prior est, an a principio vitæ vsque ad finem incessanter fiat, & absque vlla interruptione, queadmodum motus cœli a principio, quo cœlum factum est, vsque ad diem iudicij, sic est cõtinuus, vt nunquam interrumpatur. Secundus sensus est, an licet interrũpatur aliquando, sicut interrumpitur alteratio, & motus localis inferiorum corporum, dũ tamẽ fit, tempore continuo fiat, sicut alteratio, & motus localis, vel non fiat in tempore continuo, sed solum in quibusdam instantibus terminantibus tempus alterationis, per quam disponitur alimentũ; ita vt hoc tempore disponatur aliqua pars, & in instanti terminante illud conuertatur, & fiat nutritio, & tempore sequente disponatur pars alia, & in instãti terminatiuo eius cõuertatur; sicque de reliquis; si enim hoc modo fiat, non erit continua, sicut neque instantia temporis in quo fit, sunt cõtinua Et quæstio præcipuè procedit, & primo disputabitur in hoc secũdo sensu; deinde aliquid etiam de primo sensu dicemus; & sicut procedit de nutritione, sic etiam de augmentatione, cum notum sit eodem modo fieri.

44 Prima opinio asserit, nutritionem non esse continuam in primo, nec in secundo sensu, quia nõ fit in tempore, sed in instantibus discontinuis per minima, vel explicatum est. Ita Toletus, & Põponatius, qui vtrumque asserunt, videlicet nec nutritionem esse successiuã vt retulimus quæstione præcedente, nec esse continuam, sed fieri in instantibus discretis per minima, & non in tempore, & citant pro se plures alios, vt vidimus. Probant testimonio Aristotelis 8. lib. Physic. textu 23. vbi

vbi de diminutione docet non fieri continuè; & probat exemplo guttarum cadentium supra lapidem, & eam exeauātium, non quidem continuè, ita vt si particula extracta sit aliquo tempore, dimidiū eius extractum sit in dimidio eiusdem temporis, vel saltem aliqua pars eius, sed sic fieri extractionem, vt per tempus aliquod nihil extrahant guttæ cadentes, sed solū disponant ad extractionem, & alia gutta superueniens integram particulam simul, & quasi vno ictu extrahat; & eodem modo ait fieri diminutionem viuentis corporis, vt tempore aliquo disponatur aliqua pars corporis viuentis, & in fine illius temporis corrumpatur, vel à corpore extrahatur, fiatque diminutio, quod est simul, & in instantibus fieri per minimas partes dispositas tempore præcedente, in quo asserit nihil extrahi, sed partem extrahendam in fine illius temporis disponi, vt extrahi possit. Et cum eadem sit ratio de diminutione, & augmentatione, atque etiam de nutritione, quia eodem modo fiunt omnes, videtur expressè tenere Aristoteles, quod non fiant in tempore, nec successiuè, sed simul, & in instantibus terminantibus tempus alterationis, per quam disponitur alimentum, & consequenter non continuè, sicut instantia nō sunt continua, sed quodammodo discreta. Probari etiam potest tribus illis argumentis, quibus probatum est quæstione præcedenti nutritionem non esse successiuam, quia si successiua non est, euidenter sequitur non esse continuam. Sed probatur hac ratione particulari, quia nutritio est conuersio alimenti in substantiam aliti virtute caloris naturalis facta, sed prius quàm conuertatur alimentum, debet disponi per alterationem factam circa ipsum ab eodem calore naturali; toto autem tempore, quo disponitur, non conuertitur, immo nec conuerti potest, quia calor naturalis occupatus in disponendo, non potest simul occupari in conuersione alimenti, nec illud conuertere, quousque sit dispositum: ergo non fit vlla conuersio vsque ad finem temporis terminantis alterationem, nec vlla nutritio, quare nec fieri potest continuè, cum interrumpatur toto tempore alterationis.

45 Secunda opinio asserit nutritionem esse continuam in secundo sensu, quia non fit in instantibus temporis, sed in tempore aliquo continuo, sicut alteratio, & motus localis. Hæc est communis, & vera, quam tenet D. Thom. 3. part. quæst. 33. artic. 1. Marsil. 1. lib. de Generatione quæst. 14. Albertus Saxoniæ ibidem quæst. 13. Venetus in summa de Generatione c. 17. Sotus 1. lib Physic quæst. 4. Pererius lib. 14. suæ Philosophiæ c. 2. Iandun. lib. 8. Phys. quæst. 7. & moderni ferè omnes.

Et probatur ex doctrina Aristotelis 5. lib. Physic. cap. 2. vbi docet augmentationem, & diminutionẽ esse motus propriè, & per se ad maiorem, & minorem quantitatem; sed motus propriè sumptus est continuus,vt testatur ipse 3.lib.Physic.in principio :[ergo augmentatio], & diminutio sunt motus continui; sed eodem prorsus tempore, quo fiunt motus isti, fit nutritio, quæ est quasi fundamentum augmentationis: ergo est mutatio in tempore continuo facta, quod est esse continuam. Probatur deinde ratione. Nutritio sequitur alterationem,& dispositionem alimenti, quia eo ipso,quo dispositum est,conuertitur in substãtiam aliti,sed alteratio, atque etiam dispositio alimenti est continua: ergo continua erit cõuersio eius,in qua consistit nutritio Probatur minor,quia calor naturalis disponens alimentũ per alterationem,est agens naturale; sed agens naturale agit in passum sibi approximatũ vniformiter difformiter,hoc est in totum simul,quod sibi est approximatum, non tamen æqualiter in omnes partes eius, sed prius,& fortius,ac perfectius in proximiores, quàm in magis distantes: ergo calor naturalis hoc modo agit in alimentum, & singulas partes eius,quod est motu continuo agere,& motu continuo eas disponere; conuersio autem alimenti in substantiam aliti fit secundum modum dispositionis eius: ergo sicut alteratio fit continuè per partes alimenti, ita vt proximiores disponantur prius, atque perfectius, & posterius magis distantes; ita conuersio eiusdem alimenti secundum suas partes fiet successiuè. Quod etiam probari potest exemplo flammæ, quæ continuè nutritur per conuersionem olei in propriam substantiam, nam eodem modo fit nutritio viuentis corporis ex alimento, virtute caloris naturalis conuerso in propriam substantiam.

46 Ad testimonium Aristotelis respondetur eodem modo loqui eo loco de augmentatione, ac de cæteris duob. motibus, nempe alteratione,& latione;de quibus probat non esse continuos,sed solã lationem circularem inter omnes motus continuam esse posse,hoc est perpetuam sine initio,& fine;& nũquam interruptam:in hoc enim sensu de motu continuo loquitur,non in eo in quo nos quæstionem agitamus de continuatione nutritionis; concedimus ergo non esse continuam in eo sensu,in quo loquitur Aristoteles,sicut nec alteratio,aut motus localis rectus; sed negamus non esse continuam,ita vt tempore aliquo continuo fiat, & non in solis instantibus per minima.Ita enim esse continuam augmentationem,& consequenter nutritionem docuit expressè Aristoteles 3. & 5. lib. Physicor

Physicor. locis superius citatis. Similitudo verò excauationis lapidis à guttulis cadētibus, quam eodem loco tradit Aristoteles, optima est, in eo tenens, quòd sicut extractio alicuius particulæ non fit, quousque fuerit disposita per guttas præcedentes quodāmodo mollificantes lapidem; nec fit æqualiter in toto tempore, & singulis partibus eius, ita vt si in aliquo tempore extrahitur aliqua particula, in dimidio illius tēporis extrahatur medietas eius; sed tempore aliquo extrahitur tota, & in parte illius temporis nihil, quod est quodammodo simul extrahi; ita conuersio alimēti fit quidem in tempore, sed non æqualiter, aut vniformiter, ita vt si in aliquo tempore aliqua pars conuertatur, in medietate eiusdem temporis cōuertatur medietas, sed vniformiter difformiter secundum modū dispositionis, ita vt plus cōuertatur in aliqua parte temporis, quam in alia. Itaque conuersio partis alimenti nō fit, quousque fuerit disposita per actionem caloris naturalis. Ex quo non sequitur in instanti fieri, sicut nec fit in instanti extractio particulæ ex lapide, sed in tempore, cum sit motus localis: ita ergo fit nutritio simul quidem per omnes partes viuētis corporis, vt inferius ostendetur, sed successiuè, & continuè in quacumque, quia prius conuertuntur partes proximiores alimenti in singulis partibus viuentis, quam magis distantes; vt ex modo, quo fit nutritio in 1. qu. huius tractatus explicato, facile intelligitur.

47 Argumenta verò contra successionem nutritionis iam sunt soluta quæstione præcedenti, & eisdē modis soluenda sunt; in quantum procedunt contra continuationem eius: si enim nō probant in instanti fieri, nec probabunt quòd non fiat continuè; quia ex successione euidenter sequitur continuitas. Ad aliud verò nunc additū distinguenda est minor, quod per totum tempus, quo disponitur alimentum, non possit conuerti, nā si de eadem parte, quæ disponitur, intelligatur, vera est; sed quāuis illa non conuertatur, conuerti poterit proximior iam disposita, & sicut disposita est per motum continuum, ita per continuam conuersionem transmutatur in substantiam aliti. Quòd vero dicitur calorem naturalem nō posse eodem tempore disponere alimentum, & conuertere illud, eadem distinctione soluitur; nam de eadem parte verum est, de diuersis falsum: quare non probatur continuam esse non posse conuersionem alimenti, nec nutritionem ex ea factam.

Dubium de secundo sensu quæstionis, an semper fiat nutritio?

48 Restat aliquid dicamus de secũdo sensu quæstionis, videlicet, an necesse sit viuens nutriri toto tempore vitæ absque vlla prorsus interruptione per conuersionẽ alimenti nũquam interruptã, vel dari possit tempus aliquod, in quo nulla fiat conuersio alimenti, nec nutriatur corpus. Et videtur nũquam interrumpi nutritionem; quod sic probo. Quia nunquam cessat actio caloris naturalis, per quam disponitur alimentum; neque vnquam deest alimentum, quod disponatur: ergo absque vlla interruptione fit dispositio, ita vt prius, atq; perfectius disponantur partes proximiores eius, deinde remotiores; omnes tamen motu successiuo, atque continuo vniformiter difformiter, vt patet in flamma continuè agente circa oleũ; & ideo continuè illud conuertente: ergo necesse est semper fieri nutritionem, quæ sequitur naturaliter dispositionem alimenti. Antecedens probatur, quantum ad eam partem, quę asserit nunquam deficere alimentum, quia vltimum alimentum disponendum, & conuertendum est sanguis; sed nũquam deficit sanguis, quamdiu animal viuit; ergo nunquam deficiet actio caloris naturalis circa illum: quare nunquam deficiet dispositio, nunquam deficiet conuersio, atque nutritio. Pro solutione huius dubij tria dicenda sunt. Primum est, conuersionem alimenti in substantiam aliti, & consequenter nutritionem non esse operationem sic præcisè necessariam ad vitam, vt eo ipso, quod pro aliquo tempore cesset, necesse sit viuens perire, sed posse naturaliter pro aliquo tempore in vita conseruari sine vlla cõuersione, vel nutritione. Hoc est ita certum, vt probari possit euidenti ratione: quia euidens est hominem in primo instãti, in quo generatur, nutriri nõ posse, quia nondum sumpsit alimẽtum, nec etiam si haberet approximatum, posset illud in instanti alterare, atq; disponere, quia alteratio fit successiuè, & in tẽpore; ergo indiget tempore sequẽte ad sumendum cibum, eumque alterandum, ac disponendum; quo tempore etiam est euidens non dari vllam conuersionem, & ideo necesse est concedere, quòd sine operatione nutritionis conseruetur; quare non est precisè necessaria ad vitam conseruandam. Secundo dicimus, valdè probabile esse, quòd non semper fiat conuersio alimenti, nec semper nutriatur viuens, sed pro aliquo tempore interrumpatur nutritio: ita videtur sentire D. Thomas 2.2. quæst. 24. art. 7. his verbis. *Augmentum corporale in animalibus, & plantis non est motus cõtinuus, ita scilicet, quod si aliquid tantum augetur in tanto tempore, necesse sit, quòd proportionaliter in qualibet parte illius temporis aliquid augeatur; sicut cõtingit in motu locali: sed per aliquod*

tempus

tempus natura operatur disponens ad augmentum, & nihil augens actu, & postmodum producit in effectum id, ad quod disposuerat augendo ipsum animal, vel plantam in actu, &c. Quibus licet de sola augmentatione loquatur expresse, docet tamen, aliquo tempore eiusdem augmenti, naturam solum disponere alimentum, & postea illud conuertere. Ita etiam videtur sentire Aristoteles 8. libro Physicor tex. 33. vbi docet ita fieri diminutionem viuentis, vt nõ necesse sit quolibet tempore aliquam partem substantiæ amittere, sicut non est necesse quolibet tempore aliquam partem lapidis extrahere guttas aquæ cadentes; sed constat eodem modo fieri diminutionem, augmentationem, & nutritionem: ergo de omnibus sentit Aristoteles, aliquibus temporibus interrumpi.

49 Probatur etiam ratione, quia ad conuersionem duo requiruntur, nempe calorem naturalem esse bene dispositum ad agendum circa alimentum, atque etiam alimentum aptum ad conuersionem ei approximatum; sed vtrumque potest deficere naturaliter: ergo naturaliter potest nutritio interrumpi pro aliquo tempore. Probatur minor; quia calor naturalis non minus subditur morbis, quàm cætera membra, & partes corporis: ergo sicut membrum quodcumque potest tali morbo affici, vt motus eius omnino impediatur, ita calor naturalis potest morbo aliquo debilitari, vel alio modo impediri à sua operatione; ita vt per aliquod tempus agere non possit, vel adeo remissè, atque imperfectè, vt nõ possit alimentũ perfectè disponere, neque illud conuertere. Nec minus est certum contingere posse, quòd calor naturalis per magnam ciborum assumptorum congeriem impediatur, & penè obruatur; & per aliquod tempus non possit dare operam conuersioni, nec dispositioni alimenti, & in vtroque casu cessabit prorsus nutritio. Ex parte etiam eiusdem alimenti potest impediri conuersio, si ineptum sit ad cõuersionem, vel certè difficile possit disponi, & conuerti; nam tunc necesse est pro aliquo tẽpore cessare conuersionem. Aliquando etiam potest cibus omnino deficere, vel non posse vllo modo sumi ab infirmo, & etiam tunc cessabit nutritio ob defectum alimenti.

50 Secundò probatur, quia licet calor naturalis cõtinua operatione, & nunquam interrupta ageret circa alimentum, non est tamen naturaliter possibile, alimenta omnia, neque partes omnes eiusdem alimenti adeò vniformes esse, vt æquali tempore disponantur; sed quædã citius, aliæ tardius disponuntur; etiamsi omnes æqualem habeant approximationem successiuam, ita vt vna sit post aliã eodẽ modo approximata: ergo non

sequitur statim post conuersionem vnius partis magis accommodatæ ad conuersionem conuerti alteram, ei proximam minus aptam, sed necesse erit per aliquod tempus expectare, vt completa sit dispositio eius, & pro hoc medio tempore cessabunt conuersio, & nutritio, vt Aristoteles, & D. Thomas docet.

Ad argumentum negandum est antecedens, quòd nũquam deficiat alimentum. Et cum dicitur, sanguinem esse vltimum alimentum, distinguendum est; quia non quicumque sanguis est conueniens alimentum, sed ille, qui ex cibo assumpto præparatur, præter quem datur alius, qui pro consistentia, & conseruatione humorum, & spirituũ vitalium, ac totius corporis in venis, & arteriis, atque etiam in poris residet, & iste nõ est conueniens alimentum corporis, nec conuersioni, aut nutritioni deseruit. Quod ex eo probari potest à posteriori, quia dũ per multum tempus viuens non assumit cibum, consumuntur actione caloris naturalis partes propriæ corporis viuentis remanente adhuc sanguine in arteriis, venis, & poris, quia experientia constat posse adhuc ab eo extrahi per venas: ergo signum est calorẽ naturalem circa hunc sanguinem non agere. Nam si circa illum ageret, facilius, atque etiam prius illum prorsus consumeret, quàm carnem. Ex quibus sequitur non semper fieri conuersionem, nec semper adesse alimentum, licet semper adsit sanguis.

QVÆSTIO V.

An materia alimenti prius vniatur materiæ corporis viuentis, quàm fiat conuersio, vel nutritio; aut simul ac fit, vniatur?

51 QVæstio hæc à solis iunioribus tractatur, & prima opinio eorum tenet materiam sanguinis prius vniri materiæ corporis viuentis, quàm fiat conuersio eius in substãtiam aliti, non quidem prius duratione temporis, sed in instanti, ita vt in instãti initiatiuo conuersionis, vel nutritionis, quod est vltimum non esse eiusdem nutritionis, fiat vnio, vel continuatio vnius materiæ cum altera. Probant hoc argumento. Vnio materiæ alimenti est quasi approximatio eius, vt possit virtus naturalis eiusdem agentis educere formam de potentia eius, vel propriam extendere ad eam informandam; sed approximatio agentis ad passum debet præsupponi actioni eius: ergo prius debet continuari materia sanguinis cum corpore viuenti, quã recipiat

recipiat formam: continuatio autẽ fit medio quodam indiuisibili producto: ergo debet fieri in instãti. Probatur consequẽtia; quia productio indiuisibilis non habentis partes simul debet fieri, & proinde in instãti. Conuersio denique, aut nutritio incipit tẽpore sequenti: quare necesse est, quòd in instanti præcedenti idem tempus, quod est vltimum nõ esse eisdẽ conuersionis, fiat continuatio materiæ. Secundo potest probari, quia nõ potest naturaliter vna forma informare duas materias diuersas, aut discontinuas, sed eo ipso, quò d manus, vel brachiũ separatur ab homine, desinit informari ab anima: ergo nõ potest materia sanguinis informari ab anima, vt fiat conuersio eiusdem sanguinis in substantiam aliti, nisi prius continuetur cum materia corporis viuentis; continuatio vero simul fit, vt probauimus: ergo in aliquo instanti præcedente tempus conuersionis fieri debet.

52 Secũda opinio asserit nõ prius duratione tẽporis, nec instãtis fieri cõtinuationem materiæ sanguinis cũ corpore viuẽte, sed simul duratione, prius tamẽ natura. Itaq; eodẽ prorsus tẽpore, quo fit cõuersio, vel nutritio incipiẽs per vltimũ sui nõ esse, fit etiã cõtinuatio materiæ, & eodẽ modo incipit, sed prius natura, quia vnio, vel approximatio agẽtis ad passum ordine naturæ præsupponitur actioni eius, tanquã causa sine qua nõ.

Sed hæc sententia duabus viis defenditur à diuersis; quidã enim ideo reputãt impossibile, quod prius tempore, vel instãti fiat continuatio materiæ sanguinis cum corpore viuente, quia cum sanguis non informetur anima, vel certe nõ informetur secundum gradum specificũ. sed specie distinguatur à corpore viuente, non potest continuari cum materia eiusdem corporis viuentis, priusquã informetur eadem anima, & fiat eiusdem speciei, quia ea, quæ distinguũtur specie, continuari non possunt, non solum secundũ formas specie differẽtes, sed etiã secundum materias, ita vt eadem numero materia secundum diuersas partes informetur diuersis formis secundum speciem. Ita Sotus 5. lib. Phys. q. 3. ad 8. Fonseca 5. Metaph. c. 4 q. 3. & alij ex iunioribus. Probant testimonio Arist. 5. lib. Phys. text. 39. vbi docet expresѐ, quod ea, quæ differunt specie, non possunt cõtinuari. Probant deinde ratione, quia si cõtinuatur sanguis cũ corpore viuẽte, priusquam informetur anima: ergo datur vnũ indiuisibile commune vtriq; materiæ, nã continua sunt, quorum vltima sunt vnũ, sed hoc repugnat: ergo repugnabit etiã talis cõtinuatio. Probatur minor, quia indiuisibile illud materię, quo continuantur, aliqua forma debet informari, ne detur materia etiam indiuisibilis sine vlla forma: sed non est maior

ratio ob quã informetur anima, quã forma sanguinis: ergo à neutra, vel ab vtraque simul informatur, & vtrũque patet esse impossibile; quare impossibilis quoque erit talis cõtinuatio.

53 Alij vero ex iunioribus falsum reputant hunc modum defendendi hanc sententiam, quia existimant nõ repugnare naturaliter, quod continuentur ea, quæ sunt diuersæ speciei, nisi in quantum diuersæ speciei sunt; & cùm diuersitatem specificam non efficiant materia, neque quantitas, sed formę substãtiales, asserunt continuari posse secundũ materiam, & quantitatem, licet non possint continuari secundum formas substãtiales, quæ cum sint diuersæ speciei, repugnat vltima earũ esse vnum; vnde cum sanguis non distinguatur specie à corpore viuente ratione materiæ, vel quantitatis, sed solum ratione formæ substantialis, dicunt non repugnare, quòd per materiam, & quantitatem continuentur; & ideo ex hac parte posse fieri continuationem prius tempore, vel instãti, quàm fiat cõuersio, vt affirmat prima opinio. Ita sentiunt de continuatione eorum, quæ distinguuntur specie, Albertus Saxoniæ 5. lib. Phys. quæst. 5. ad 1. Vallesius controuersia 31. ad Tyrones. Toletus 5. Phys. quæst. 2 ad 3. & cum his nonnulli ex recentioribus, quibus videtur fauere D. Tho. 3. p. quæst. 77. art. 8. ad 2. vbi docet, quòd si vino consecrato admisceatur alius liquor diuersus, poterit nihilominus ex vtroque fieri vna dimensio secundum continuationem quantitatis, licet non fiat vna secundũ modum essendi, quia vna pars illius dimensionis erit sine subiecto, alia vero erit in subiecto. Et addit: *Quod si aliquod corpus fiat ex duobus metallis, erit vnum corpus secundum rationem quãtitatis, non tamen vnum secundum speciem naturæ.* Quibus verbis concedit ea, quæ differunt specie, posse continuari saltem secundum quantitatem.

54 Sed probant primo experientia, quia non est intelligibile, quòd pars sicca eiusdem rami sit discontinuata à parte viridi, quia si discontinuata esset, eadem ratione esset diuisa, ac separata ab ea, atque adeo distincta numero; sed est eadem numero: ergo continua. Euidens est consequentia, quia vnũ continuum, & vnum numero idem sunt. Sed probatur minor, quia mouentur eodem numero motu, vt patet; ergo sunt idem numero saltem secũdum quantitatem per continuationem. Experientia etiam constat pedes hominis, & quasdã alias partes eius extremas prius tempore vita destitui; & tamen nemo dicit tunc esse separatas à corpore, sed vere continuari cum aliis partibus: ergo non repugnat continuari secundum quãtitatem ea, quæ specie differunt. Sed quòd non repugnet continuari

continuari secundum materiam, probant exemplo: quia non repugnat duas formas accidentales specie diuersas informare idem numero subiectũ, etiã secundũ easdẽ partes, vt patet de calore, & albedine; ergo nec repugnabit duas formas substantiales specie diuersas, quales sunt forma sanguinis, & anima, informare eãdem materiã continuã secundũ partes diuersas.

Refutato verò hoc modo defendendi duo asserunt. Primũ, non fieri continuationem materiæ prius duratione, sed solum prius natura. Et prima ratio, qua id probãt, præsupponit duo. Primum est, materiã, & formam diuisibilem habere proprias partes integrantes substãtiales, & propria etiam indiuisibilia substantialia. Secundum, quod dum diuiditur continuum in duas partes, corrumpitur continuatiuum, non solum quantitatis, sed etiam materiæ, & formæ, quo continuabantur, & producuntur de nouo duo indiuisibilia terminatiua vtriusq; materiæ, & formæ: dum verò duo continua prius inter se diuisa continuantur, ex opposito corrumpuntur duo terminatiua vtriusque materiæ, & formæ, & producitur vnum indiuisibile continuatiuum vtriusque materiæ, & aliud continuatiuum vtriusque formæ. Quibus suppositis sic procedit ratio. 55
Si prius tẽpore, vel instãti vniatur materia alimenti materiæ viuentis per continuationem, sequitur in tali vnione corrũpi indiuisibile terminatiuum formæ viuentis, sine productione continuatiui eiusdem formæ; immo simul cum productione alterius terminatiui eiusdẽ formæ omnino similis corrupto, quod experientia constat in nulla alia continuatione diuersarum rerum cõtingere. Probatur consequentia, quia non possunt cõtinuari materia alimenti, & materia corporis viuẽtis, nisi corruptis terminatiuis vtriusque, & producto indiuisibili eas continuante: sed corruptis terminatiuis vtriusq; materię, necesse est corrumpi indiuisibilia terminatiua formarũ, à quibus informabantur: (loquimur enim de formis corruptibilibus, ac diuisibilibus dependentibus à materia) ergo necesse est corrumpi indiuisibile terminatiuũ formæ viuentis, & sine productione continuatiui: quia forma alimenti, & viuentis nõ possunt in eodem tempore continuationis materiæ cõtinuari; cum permaneant specie distinctæ: ergo corrumpitur indiuisibile terminatiuũ formæ viuentis, sine productione cõtinuatiui eiusdem formæ. Et necesse est etiam produci aliud indiuisibile terminatiuũ eiusdẽ formæ omnino simile; quod sic probatur: quia indiuisibile continuatiuum vtriusq; materiæ producitur per continuationem: ergo necesse est produci indiuisibile formæ, quo informetur: vel manebit indiuisibile

materiæ sine vlla forma. Illud autem indiuisibile formæ necessariò producendum est terminatiuum formæ viuentis, à qua potius, quàm à forma alimenti informatur, vt statim dicemus.

56 Secundò dicunt, continuationem hanc materiæ sanguinis cum materia viuentis prius tantum natura factam, semel tantum fieri, nempe dum viuens incipit nutriri post primam generationem, & per continuationem tunc factam permanere totum sanguinem continuatum cum corpore viuente secundum materiam, & quantitatem, quamuis discontinuatum secundum formam. Itaque non est necessarium, quod semper ac fit nutritio, & conuersio alicuius partis proportionalis alimẽti, vel sanguinis in substantiam viuẽtis, fiat noua continuatio illius partis alimẽti, vel sanguinis, quæ conuertitur cum substantia viuentis, sed per illam continuationem in principio nutritionis factã iam totum sanguinem, & omnes eius partes permanere continuas. Probãt primò, quia si quęlibet pars sanguinis, quæ cõuertitur, non erat continuata cum corpore viuente, sed de nouo continuatur: ergo discõtinuata erat ab eo; quare non potest de nouo cõtinuari cum eodem viuente, nisi simul discontinuetur à reliquis partibus eiusdẽ sanguinis: sed partes proportionales sanguinis, quæ conuertuntur per quãlibet partem nutritionis sunt actu infinitæ: ergo debent fieri infinitæ continuationes, & discõtinuationes in qualibet nutritione; quod videtur incredibile, & non necessarium, & ideo nullo modo admittendum, cum sufficiat prima continuatio absque vlla discontinuatione. Secundò, quia si tales discontinuationes partium admittãtur, sequitur continuum diuidi in omnem partem, quod repugnat Probatur consequentiá, quia per quamlibet partẽ nutritionis conuertitur aliqua pars sanguinis: ergo conuertuntur omnes partes proportionales eius actu infinitę, & quælibet discõtinuatur ab alia per conuersionem; ergo quælibet diuiditur, ac separatur realiter ab aliis, & dantur separationes actu infinitæ: e. go sequitur, sanguinem in infinitum esse diuisum, atque adeò in omnem partem.

57 Nostra sentẽtia valdè diuersa est ab his, & explicatur tribus assertionibus. Prima est, sanguis nõ est continuus cum carne, & aliis partibus corporis viuentis, sed quãdiu manet sub forma sanguinis discontinuus est ab eis, etiã secundum materiã, & quantitatem. Hæc est contra vltimã sententiam iuniorum, & quæ non est probanda à nobis ex communi repugnantia continuationis secundũ quantitatem rerum diuersæ speciei, vt probarunt Sotus, & Fonseca, quia valde probabile est vniuersaliter

uerſaliter loquendo id non repugnare,ſed ex repugnãtia ſpeciali continuationis ſanguinis cum partibus viuentis, vt cum carne,oſſibus,& aliis,de qua forma noſtra aſſertio expreſſa eſt apud Ariſtotelem 2. lib. de partibus animalium c.3. ad finem his verbis: *Non enim ſanguis continuus carni, neque cognatus eſt, ſed in corde,ac venis,quaſi vaſis continetur.* Quibus non docet eſſe diſcontinuum propter diuerſitatem formæ ſpecificæ, ſed propter modum eſſendi corporis liquidi contenti in ſolido tanquam aqua in vaſe, cui repugnat continuatio ſecundum materiam,& quantitatem, quia talis continentia extrinſeca vnius corporis in altero dicit diſcretionem, ac ſeparationem vnius corporis ab altero,ſicut continentia loci,& locati,quibus repugnat continuatio ſecũdum materiã,& quantitatem. Sed probatur duplici ratione. Prima colligitur ex his,quæ docet idem Ariſtoteles de ſanguine,non ſolum verbis relatis,ſed 2.lib.de hiſtoria animalium cap. 19. vbi ſic loquitur. *Palpitat intra venas ſanguis omnium animalium,pulſuque ſimul vndique mouetur, ſolumque omnium humorum ſparſus per totum corpus animalium eſt. Et ſemper quandiu vita ſeruatur,ſanguis animatur,& feruet.* Duo itaque aſſerit de ſanguine Ariſtoteles his locis;primum in corde,atque in venis cõtineri,ſicut aqua aut vinum in vaſis:ſecundum, moueri ſemper in venis,& poris,& quaſi in eiſdem feruere. Ex quibus ita arguo; vinum, & aqua non continuãtur cum partibus vaſis,ſed diſcontinua ſunt ab eis etiam ſecundum materiam,& quantitatem;& ideo immotis partibus vaſis mouetur aqua feruens in eo,ſed eodem modo continetur ſanguis in venis: & eodem modo mouetur in eis:ergo non poteſt continuari cum eis etiam ſecundum materiam,& quantitatem; & conſequenter neque cum carne,& aliis partibus,per quas venæ ducuntur.

Secũdo probatur:quia naturaliter repugnat corpus ſolidũ, & liquidũ continuari,cum hoc moueatur motu fluxus,atque refluxus quieſcente omnino corpore ſolido, & hac de cauſa naturaliter eſt impoſſibile continuari aquã cum terra,& non ſolum propter differentiam ſpecificam:ſed ſanguis eſt corpus liquidum,vt probat euidens experientia: caro verò,& cæteræ partes viuentis ſunt ſolidæ:ergo nõ poteſt ſanguis naturaliter continuari cum eis etiã ſecundum materiam, & quãtitatem. Et ſi dicatur non continuari in venis,ſed in ſuo principio,vbi generatur,contra hoc ſic arguo. Principium,& quaſi fons totius ſanguinis,vbi generatur,& à quo deriuatur per totũ corpus,eſt cor,vt docet expreſsè Ariſtoteles locis citatis,in corde vero aſſerit eſſe tãquam aqua in vaſe;ergo neque in eo poteſt conti-

58

continuari. Et ex hoc primo colligitur euidenter, quod quælibet pars sanguinis, quæ conuertitur in substantiam aliti, discontinuatur à reliquo sanguine. Probatur hac ratione. Sãguis non est continuus cum corpore viuente, vel partib. eius, sed quælibet pars sanguinis per conuersionem fit pars viuens: ergo non potest permanere continua cum reliquo sanguine, sed necessariò discontinuatur, quotiescumque conuertitur.

Secunda assertio, continuatio sanguinis cum corpore viuẽte non fit prius tempore, aut instanti, quàm conuertatur in substantiam aliti. Hæc etiam sequitur ex prima. Probatur hac ratione, quia si prius tempore, vel instãti, quàm sanguis conuertatur, continuaretur cum corpore viuente; cum adhuc permaneat tempore illo, vel in eo instanti sub forma, atque specie sanguinis, sequeretur sanguinem esse continuum cum eodem corpore viuente, quod probatum est impossibile per primam conclusionem. Secundò probatur, quia tempore, vel instanti præcedente conuersionem sanguinis in substantiam, nihil agitur circa illud, nisi virtute caloris naturalis, sed calor naturalis non agit tunc, nisi alterando passum, ac disponendo pro suscipienda anima; alteratio vero nec est continuatio eius cum corpore, nec petit continuationem, sed vt alteretur, sufficit esse contiguum, vt patet in cæteris corporibus alterantibus, & alteratis: ergo non continuatur prius tempore, vel instanti, quàm conuertatur.

59 Tertia assertio, continuatio sanguinis secundum materiã cum corpore viuente fit per conuersionem eius in substãtiam aliti, quæ non est alia actio, vel mutatio à nutritione ipsa, sed eadem; & ideo nec prius tempore, nec prius natura continuatur hoc modo (continuatio vero secundum quantitatem fit per motum augmentationis, per quem producitur quantitas maior, vel per motum ad quantitatem, licet non sit augmentatio) quàm conuertatur, sed simul. Probo primum ex prima, & secunda cõclusione, quia quamdiu sanguis manet sub forma, & specie sanguinis, non potest continuari cum corpore viuente; nã sub forma sanguinis permanens est corpus liquidum, quod non potest continuari cum solido, sed est intra ipsum, sicut aqua in vase; continuatur vero eo ipso, quòd fit solidum, sed fit corpus solidum per conuersionem in substantiam aliti, nempe caro, neruus, vel os, & non per aliam actionem distinctam, vt per se est manifestum: ergo per eandem conuersionem continuatur, quare non prius tempore, nec natura, sed simul. Secundo, quia si per aliam actionem distinctam à conuersione, & ea priorem fieret continuatio substantialis,

tialis sanguinis, propterea esset, quia necesse est prius cōtinuari, quam informari anima, alioqui informaretur discōtinuus, vel diuisus à reliquis partibus viuentis, quod est impossibile; sed talis prioritas continuationis non est necessaria, vt informetur, sed potest simul ac informatur, continuari: ergo per eandem conuersionem, per quam informatur anima, continuari potest. Probatur minor, quia potentia nutritiua, & calor naturalis, qui est quasi instrumentum eius, habent virtutem ab anima conuertendi alimētum in substantiam aliti; sed hæc virtus simul est conuersiua, & vnitiua eiusdem substantiæ factę per conuersionem cum cæteris partibus viuentis: ergo simul ac alimentum conuertunt in substantiam, vniunt illud cum cæteris partibus viuentis. Probatur minor, quia illud conuertunt, vt efficiant idem cum viuente, quod nutritur, sed per cōuersionem vnitiuam efficiunt illud idem cum viuente, quia efficiunt illud viuens continuatum, & per continuationem est idem numero: ergo per eandam actionem realem conuersiuam continuatur. Nec sequitur animam informare materiam discontinuam, vel diuisam, sed continuam, non ita, vt præsupponatur cōtinuatio informationi, sed vt simul cum ea fiat: ita vt simul sit verum, materiam alimenti informari ab anima, & vniri corpori viuenti ab eadem informato.

Probatur tandem, quia non sunt multiplicandæ actiones reales sine vrgenti causa: sed non datur causa vrgens multiplicandi aliam actionem præcedentem, per quam continuetur materia alimenti cum corpore viuente, sed per eandem actionem, per quam conuertitur, potest cōtinuari, vt probauimus: ergo non debet poni alia actio pro continuatione alimenti cum corpore viuente distincta à conuersione, sed per eandem conuersionem conuertitur simul, & continuatur: & simul tēpore, atque natura conuertitur, & continuatur, & non prius. Probatur consequentia, quia eadem actio realis non potest esse prior natura se ipsa: ergo continuatio non est prior natura conuersione, sed simul fit cum ea. 60

Ad primum argumentum primæ opinionis neganda est maior, quòd continuatio materiæ alimenti cum corpore viuēte sit approximatio passi ad agēs, sed vt sufficiēter sit approximatum, satis est esse contiguum, quod habet sanguis in venis, & poris existens, in quibus suscipere potest actionem caloris naturalis, per quam disponitur ad cōuersionem, & simul atque conuertitur in substantiam, vnitur, vel cōtinuatur cum corpore viuente, quia virtus caloris naturalis simul est conuersiua, & vnitiua, & ideo per eandem actionem, per quam conuertit

conuertit alimentum in substantiam aliti, vnit illud, vel continuat cum reliquis partibus corporis viuentis.

Ad secundum concesso antecedēte, quod non potest anima informare partes materiæ separatas, negāda est consequentia, quòd prius tēpore, vel natura debeat continuari materia sanguinis cum corpore viuente, sed satis est, quod simul ac informatur anima, & cōuertitur in substantiam aliti, continuetur; nam eadem actio diuerso modo considerata simul est conuersiua, & vnitiua, vel continuatiua, ita vt in quantum per eam extenditur anima ad informandam materiam sanguinis, vel si anima sit diuisibilis, educitur noua pars eius de potentia eiusdem materiæ, atque informat illam; dicitur conuersio, & in quantum per eandem vnitur, vel continuatur pars substantiæ resultans ex informatione cum cæteris partibus viuentis dicitur continuatio: & tandem in quantum per eam acquirit corpus viuens nouam partem substantiæ, dicitur nutritio, quare non est necessaria alia actio à conuersione distincta, vt continuetur sanguis cum corpore, & ideo non prius duratione, nec natura continuatur quàm conuertatur, sed simul.

Primum argumentum secundæ opinionis probat quidem fieri infinitas discontinuationes, atque etiam infinitas continuationes partium proportionalium sanguinis cōuersi in substantiam aliti, sed hoc non est inconueniēs, quia fiūt per mutationem quādam continuam, & successiuam habentem quoque infinitas partes proportionales, nempe per nutritionem, quæ est conuersio sanguinis habens adiunctam corruptionem eius, quòd suo modo cōtingit in omni motu successiuo; vt in calefactione, quæ sicut habet infinitas partes proportionales, ita dici potest, quòd sint in ea infinitæ productiones caloris proportionales, atque etiam infinitæ corruptiones proportionales frigoris; atque etiam infinitæ partes caloris productæ, & infinitæ partes frigoris corruptæ.

62 Ad secundum distinguendum est consequens, quòd continuum, nēpe sanguis, qui successiuè conuertitur, sit diuisum in omnem partē, quia diuidi in omnem partem dupliciter sumi potest. Primò ita, vt omnes partes proportionales continui separētur ab eo, atque etiam inter sese, & hoc est impossibile, quia iam essent indiuisibiles, & ideo non essent partes continui. Secūdo modo ita, vt ab eo quidem separentur, & per separationem corrumpatur ipsum alimentum, sed partes ipsæ non separentur inter sese, sed eodem motu continuo, quo separantur ab illo, vniantur, vel continuentur inter se, atque efficiant aliud continuum: ex quo nullū sequitur inconueniens, immo per motum,

per motum, vel mutationem finitam, sed habentē partes proportionales infinitas, suo modo fit semper, nec talis separatio fit per solas partes proportionales, sed etiā per partes aliquotas, vel æquales, in quibus proportionales cōtinentur, & ideo tempore finito fit tota separatio, vt bene Aristoteles docuit 6. lib. Phys. respondens cuidam argumēto Zenonis, qui putabat impossibilem esse motū per spatium, quod cum habeat partes proportionales actu infinitas, non poterit pertransiri, nam infinitum impertransibile est. Per nutritionem igitur cōtinuam discontinuantur omnes partes proportionales sanguinis ab aliis; sicut verum est, omnes corrumpi corruptione continua; sed simul vniuntur etiam per eandem nutritionem, per quam conuertuntur in substantiam corporis viuentis, & continuantur cum partibus eius, atque etiam inter sese.

QVÆSTIO VI.

An augmentatio sit per se motus ad quantitatem?

HAnc quæstionem tractant plures ex nouis interpretibus Aristotelis 5. lib. Physic. sed immerito, cum hic sit locus proprius eius; vbi Aristoteles ex professo agit de natura nutritionis, & augmentationis, & ideo plura hic necessariò repetunt ex his, quæ in 5. illo lib. scripserunt. Et hac de causa nos in hunc eam remisimus. 63

Vt autem melius intelligantur opiniones diuersæ, quæ versantur circa illam, notandum est, diuerso modo de augmentatione loqui eos, qui tenent quantitatem cum reliquis accidētibus corporeis subiectari in materia nuda, vel in composito. Nam illi consequenter asserunt per augmentationem non produci quantitatem nouam, sed eam, quam adducit secum materia alimenti vniri, atque continuari cum quantitate viuentis, & per hanc vnionem augeri corpus viuens, quia per illam facit sibi propriam quantitatem alimenti, & ea addita fit maius. Qui verò subiectum quātitatis efficiunt compositum, consequenter asserunt quantitatem alimenti corrumpi eo corrupto, & ideo non posse viuens augeri, nisi noua pars quantitatis producatur simul cum noua parte substantiæ.

Quo supposito, prima opinio tenet, non dari per se motum ad quantitatem, sed adquiri sine noua mutatione corporis viuentis; sicut in prima generatione hominis; in qua producitur quantitas virtute generationis substātialis in eodem instanti,

quo res generatur: quẽadmodum aliæ propriæ passiones producantur sine nouis mutationibus in eodem instanti, quo res generatur: vel etiam si per distinctã mutationem acquiratur, non successiuam, sed instãtaneam, sicut nutritio ipsa instantanea est, non successiua. Ita Plato in Parmenide; vbi duos tantũ mot⁹ posuit, sic inquiẽs: *Quod mouetur, vel fertur, vel alteratur; hi quippe soli sunt motus.* Et in Thæteto idem repetit dicens, duas tantum esse species motus, alterationem, & lationem. Ita etiam Galen. 1. Method. c. 6. vbi ait, dupliciter tãtum fieri motum, nempe secundũ qualitatem, & locum. Vallesius etiã controuersia 29. ad Tyrones, & lib. 2. controuersiarum medicarum cap. 27. Ita etiam sentiunt, qui negant nutritionem esse continuam, putãtes fieri in solis instantibus temporis per minima; nam cum simul acquirantur substantia partialis per nutritionem, & partialis quantitatis, quę eam consequitur per augmẽtationẽ; si nutritio non est mutatio continua, & successiua, sed instantanea: nec augmentatio erit motus per se successiuus, atque continuus, sed ad summum mutatio instantanea, si à nutritione distincta est. Sic Tolet. 1. lib. de gener. q. 11. qui pro se citat Auerroẽm & Albertum Magnum.

64 Probatur hæc sententia testimonio Arist. 8. lib. Phys. text. 23. vbi vniuersaliter docet impossibile esse aliquid augeri, vel minui continuè: ergo censet non augeri per motum, & ideo augmentationem non esse motum, quia motus apud ipsum de genere continuorum est. Deinde ratione; primò, quia sicut quãtitas totalis est propria substantiæ corporeæ, vel materiæ primæ, & eam consequitur naturaliter, ideoque in eodem instãti producitur cum ea virtute generationis substantialis sine alia noua mutatione; ita quantitas partialis sequitur naturaliter substantiam partialẽ, vel partialem materiam: ergo acquiritur simul cum ea, & non per aliam mutationem, vel motum distinctum; sed quasi per naturalem resultantiam, vel emanationem: & ideo non datur motus per se ad quantitatem.

Secundò, quia prima generatio viuẽtis est instantanea: ergo aggeneratio eiusdẽ, quę est productio substãtię partialis, & vocatur nutritio, erit mutatio instãtanea, & nõ mot⁹ successiuus. Probatur consequẽtia, quia eiusdem rationis sunt totalis substantia corporis viuẽtis, & partialis: ergo debẽt produci eodem modo: quare si totalis producitur in instãti per primã generationẽ; partialis debet produci in instãti per nutritionẽ. Sed iã, quòd partialis produceretur successiuè per nutritionẽ, nõ potest nutritio esse per se successiua, & continua, sed per accidens ratione alterationis præcedẽtis, quã ex eo alimentũ non dispo-

nitur

nitur simul, sed successiuè, quia dispositiones eius contrariæ sunt his, quas requirit forma viuentis ad sui introductioné in materia; vnũ autem cõtrariũ, cũ sit virtutis finitæ, nõ expellit aliud simul, aut in instãti, sed successiuè, & in tempore propter resistentiã eius. Et hac sola de causa cõuersio alimenti, quę est nutritio, successiuè fit: ergo hac etiã sola de causa augmẽtatio fit successiuè, & in tẽpore, & nõ per se. Probatur cõsequentia, quia quãtitas ex se nõ habet contrariũ: ergo ex se nõ postulat acquiri successiuè, sed in instãti. Et si dicatur, habere ex se extẽsioné, & distantiã partiũ, & propterea non posse partes eius simul acquiri, sed vnã post aliã, sicut partes spatij non possunt simul pertransiri à corpore in motu locali, sed necessariò vna post alterã. Contra hoc est, quòd non sufficit extensio partiũ sine contrarietate ad successioné, vt patet in illum in ratione; nã aër in quo producitur lumen, partes habet extẽsas, quę tamen non sufficiunt, vt illuminatio sit per se successiua, sed potius est per se instantanea, quia lux non habet contrarium: ergo nec sufficiet extensio partium in quantitate, vt per se debeat produci successiuè, cum cõtrarietate careat, sed augmẽtatio solum erit successiua, & continua per accidens, sicut illuminatio; & non dicetur motus per se ad quantitatem.

66 Sed hæc opinio expressè contraria est doctrinæ Aristotelis 5. lib. Phys. tex. 18. vbi docet, & probat tres esse species motus, nẽpe alterationé quæ terminatur per se ad qualitaté; lationé quæ terminatur per se ad vbi; & augmẽtationé, quæ terminatur per se ad maioré quantitaté. Quod probat hoc argumento, quia hæc est differentia inter mutationem instantaneã, & successiuã, quæ est propriè motus; quod illa versatur inter terminos priuatiuè oppositos, vt generatio substãtialis inter priuationem formæ substãtialis in materia existentem, & formã ipsam substãtialem: motus verò inter terminos positiuos habentes latitudiné cũ contrarietate, saltem pro incompossibilitate sumpta, vt patet in motu locali, qui versatur inter hoc, & illud vbi; inter quæ est latitudo cũ incompossibilitate, quia naturaliter repugnat simul esse mobile sub vtroque, & necessarium est, vt ad vnum accedens, recedat ab alio, & è conuerso recedens ab vno, accedat ad aliud; sed latitudo hæc cum contrarietate sic sumpta non minus reperitur in quantitate, quàm in qualitate, & vbi: ergo non minus dabitur per se motus successiuus, & continuus ad quantitatem, quàm ad qualitatem, & vbi. Minorem sic probat: sicut inter hanc, & illam præsentiã in spatio datur latitudo, quia præsentia in toto spatio habet suas partes in ordine ad diuersas partes spatij veri,

vel imaginarij: datur etiam contrarietas incompossibilitatis, quia naturaliter est impossibile idem corpus habere vtramq; præsentiam: sed necesse est, vt acquirens vnam discedat ab alia; pari ratione inter maiorem & minorem quantitatem datur latitudo extensionis partium, vt per se est manifestum, atque etiam contrarietas pro incompossibilitate, quia repugnat simul esse corpus sub vtraque, & necessarium, quòd accedens ad maiorem desinat esse sub minori, non ita, vt corrumpatur quantitas, quæ erat minor adueniente maiori, sed ita vt desinat esse minor; & repugnet idem corpus esse in se maius, & minus, sicut repugnat esse simul magnum, & paruum: ergo ita est per se motus augmentatio, sicut latio. Et certè in hoc valde probabilior, & magis veræ Philosophiæ consona est sententia Aristotelis, quàm Platonis, & Galeni, quia efficaciter probat argumentum Aristotelis, vel non dari per se motum ad vbi, vt ipsi dari concedunt, vel etiam dari ad quantitatem.

67 Secunda opinio asserit augmentationem esse per se motũ ad quantitatẽ, non ita, vt per eum producatur noua quãtitas, sed solum indiuisibile quoddam, nempe linea, vel superficies, per quã vnitur quantitas alimenti permanens in materia post corruptionem eius, & ratione huius vnionis fit propria eiusdem viuentis, & per eam augetur, & fit maius. Itaque secũdum hanc opinionem augmentatio est per se motus, non productiuus nouæ quantitatis, sed vnitiuus vnius quantitatis cum altera, non per quem producatur quantitas; sed per quem acquiratur. Ita sentiunt ferè omnes, qui ponunt nudam materiam esse subiectum quantitatis, & aliorum accidentium sensibilium, quos in quæstione de subiecto accidentium citauimus: nam si in materia subiectatur quantitas, & coæua est ei, nunquam ab ea separabitur: quare dum vnitur materia alimenti cum materia viuentis, etiam vnitur quantitas, eamque acquirit viuens. Quo supposito non potest produci noua in eo, nisi detur penetratio naturaliter impossibilis.

Sed diuerso modo defenditur à diuersis, nam quidam asserunt hanc actionem vnitiuam vnius quantitatis cum alia nõ esse realiter distinctam à nutritione, sed eãdem; ita tamen, vt per se, & ab intrinseco sit productiua partialis substãtiæ, quadam verò ratione extrinseca terminetur ad quantitatem, in quãtum ex vi productionis substantiæ partialis, & absque vlla noua actione, vel mutatione quãtitas alimenti fit propria viuentis; itaque non est necessaria noua actio pro quãtitate acquirenda, sed ex vi nutritionis, vt nutritio est, sequitur quantitatem alimenti fieri propriam viuentis, & per illam augeri;

quare

quare augmentatio formaliter sumpta non dicit actionẽ, vel mutationem, sed solum extrinsecam terminationem nutritionem nutritionis ad illam. Vnde inferunt, quod si suspenderet Deus consecutionem quantitatis, nulla actio, vel mutatio deficeret, sed solum extrinseca terminatio nutritionis.

68 Alij verò ex opposito opinantur augmentationem esse actionem realiter distinctam à nutritione, & in eo differre ab ea, quòd nutritio per se est actio, & mutatio productiua substãtiæ partialis: augmentatio verò actio, vel mutatio vnitiua quantitatis alimenti cum quãtitate viuentis: per quam vnionem fit ei propria, & dicitur illud augere. Conueniunt itaque, & differũt duo isti modi, nam vterque negat augmentationẽ esse actionem, vel mutationem productiuã quantitatis, & solum asserit esse acquisitiuam: sed primus modus negat etiam esse vnitiuã, quia ponit quãtitatem alimenti per aliam actionem priorem, atque distinctam à nutritione, & augmentatione continuari, vel vniri cum quantitate viuentis. Asserit vero augmẽtationem esse eandem actionem realem cum nutritione, & solum addere supra illam quandam denominationem extrinsecã, in quantum ex vi eiusdem mutationis, quæ nutritio est, sequitur absque alia actione acquisitio quãtitatis. Secundus vero concedit esse vnitiuam & ideo terminari ad quãtitatem in quantum producit indiuisibile quoddam; quod est modus vnionis vtriusque quãtitatis: sicut generatio hominis est productio eius, non ex eo quod per eam producatur materia, vel forma; sed solum ex eo quòd producitur modus vnionis, qui est quasi vinculũ vtriusque partis. Tertius autem modus negat quidem produci quantitatem, negat etiam produci indiuisibile quantitatis, quod sit punctũ, linea, vel superficies: asserit vero produci modum quendam vnionis diuersum ab his, quia putat præter hæc indiuisibilia dari in quãtitate cõtinua alium modũ vnionis, quo pars quælibet proportionalis quantitatis inter quælibet duo proximiora puncta existens in se continuatur. Quæ continuatio magis est intrinseca quãtitati, quam continuatio per alia indiuisibilia. Hunc verò modum vnionis diuisibilem esse asserit; & ideo posse successiuè produci, & partes successiuè vniri; & ita augmentationem successiuam esse; quam successionem non potest habere, si solum producatur indiuisibile continuatiuum.

69 Sed hæc etiam opinio siue vno, vel alio modo defendatur, contraria est doctrinæ eiusdẽ Aristotelis, & falsa. Et quod primus modus defendendi illam sit contra Aristotelem probo, quia 5. lib. Phys. loco citato docet expressè ad substantiã non

terminati motũ per se, sed mutationem tantum; ad quantitatem verò terminari per se: ergo sentit augmentationẽ distingui à mutatione, quæ versatur circa substãtiam, & vt sic ab ea distinctũ esse motum per se ad quãtitatem; sed motus quilibet est vera, & realis mutatio, vera, & realis actio: ergo augmẽtatio ex mente eius, etiã vt distincta à nutritione realiter, vel formaliter, est actio realis successiua, & nõ sola denominatio extrinseca. Quod vero sit contra rationem, sic probo: primo, motus, vt definit Arist 3. lib. Phys. in principio, est *Actus mobilis prout mobile est.* Sed augmentatio est motus, vt distincta à nutritione: ergo vt distincta à nutritione est actus mobilis prout mobile est; sed esse actũ mobilis, est esse aliquid intrinsice, & formaliter ei inhęrens: ergo repugnat augmentationẽ, vt à nutritione distinctã, esse solam denominationem extrinsecã. Probatur consequẽtia, quia denominatio extrinseca alicuius non est actus eius, sed alterius tãtum, in quo est formaliter, vt dexteritas non est actus columnæ, sed animalis. Secũdo, motus est actus mobilis, vt in potẽtia passiua, agẽtis vero, vt actus potentiæ actiuæ ab ea procedens: ergo respicit mobile, vt actus in eo receptus, vt in subiecto; sed actus receptus in aliquo, vt in subiecto, non potest esse denominatio extrinseca, sed aliquid reale intrinsecum: ergo augmentatio, vt distincta à nutritione debet esse actus realis receptus in subiecto, & non sola denominatio extrinseca, & dicit mutationem, & actionem distinctam, quæ sit motus per se distinctus à nutritione, quæ versatur circa substantiam.

Probatur deinde falsitas eiusdem modi duplici argumento ad hominem, ex duobus, quæ asserunt de nutritione desumpto. Primum, quòd non semper, nec necessariò sit successiua, sed aliquando (etiam naturaliter) possit fieri in instanti: ergo idem tenentur concedere de augmentatione. Euidens est cõsequentia, quia euidens est nutritionem, & augmentationem simul, & in eadem duratione fieri, sed ex hoc sequitur, augmẽtationem non esse motum per se: ergo non possunt defendere isti, quod sit per se motus ad quantitatem. Probatur consequentia, quia motus per se, & propriè sumptus, vt distinguitur à mutatione instantanea, diuiditurque in tres illas species alterationem, lationem, & augmentationem, est per se successiuus, sed augmentatio iuxta hanc sententiam nõ est per se successiua: ergo non est motus per se. Probatur minor, quia quod alicui conuenit per se, semper debet ei conuenire, & nũquã oppositũ; sed augmẽtationi non semper cõuenit esse successiuam, sed aliquando potest fieri in instanti, sicut nutritio,

cum

cum qua identificatur: ergo non est successiua per se, nec motus per se. Secundum, quod asserunt, est prius saltem natura vniri quantitatem alimenti cum quantitate viuentis, quam conuertatur in substantiam aliti: ex quo ita arguo. Impossibile est aliquid esse terminum per se alicuius mutationis, vel motus, nisi per illam producatur secundum substantiam, vel saltem secundum vnionem partium. Nam si neutro modo per eam producitur, nõ attingetur realiter ab ea, nec proinde eam terminabit realiter: sed apud hos authores neutro modo attingitur quantitas ab augmẽtatione, immo nec à nutritione: ergo nec potest eam realiter terminare. Probatur minor, nam imprimis non attingit quantitatem producendo illam secũdum entitatem suam, quia cum teneant quantitatem alimẽti subiectari in nuda materia, consequenter asserunt permanere eandem in viuẽte; & per eam augeri absque productione nouæ quantitatis: sed nec producitur vnio quantitatis eiusdem alimenti cum quantitate viuentis: nam secundo asserunt prius saltem natura vniri eandem quantitatem alimenti cum quãtitate viuentis, quàm fiat conuersio eius in substantiã aliti, vt vidimus quæstione præcedenti: ergo prius natura, quã fiat nutritio, & consequenter prius, quàm fiat augmentatio; ex quo sequitur euidenter, quod per nutritionem, & augmentationẽ non producetur vnio vtriusque quantitatis, & ideo neque vllo modo attingetur quantitas, nec poterit esse terminus nutritionis, nec augmentationis. 70

Secundus modus dicendi, quod augmentatio est per se motus ad quantitatem, non quia per eam producatur, sed quia producitur indiuisibile quoddam, nempe linea, & superficies: quibus mediis vnitur quantitas alimenti quantitati viuentis, imprimis est sibi contrarius, nam qui eum defendunt, asserunt quantitatem esse in materia nuda tanquam in proprio subiecto, & esse ei coæuã, & proinde ingenerabilem, & incorruptibilem sicut materiã ipsam, & ex alia parte dicũt corrumpi superficiem, & de nouo generari, de quibus euidẽs est, esse veras species quantitatis, cum sint diuisibiles in partes longitudinis, & latitudinis: ergo falsum est primum, quod quantitas sit ingenerabilis, & incorruptibilis.

Probatur deinde esse contra Aristotelem, & falsum, quia ex eo sequitur augmentationem non esse motum per se ad quãtitatem, vt docet expresse Aristoteles, & ipsi concedunt. Probo consequentiam, quia de ratione motus propriè sumpti duo sunt, nempe continuum esse, atque successiuũ, sed neutrũ potest habere augmentatio secundũ hãc sententiã: ergo nec esse 71

motum per se ad quantitatem. Probatur minor, quia vt supra adduximus ex Aristotele, & omnibus, nihil potest terminare motum per se, nisi habeat latitudinem cum contrarietate incompossibilitatis; sed indiuisibile quantitatis per se sumptum nullam habet latitudinẽ: ergo non potest per se produci successiuè, nec per se terminare motũ. Probatur minor, quia latitudo aut est extensionis, aut intẽsionis, sed neutrã habet, quia nec habet partes extensionis, cùm non sit quantitas, nec intẽsionis, cum non sit qualitas: ergo nullam habet latitudinem secundum se, vt per se possit produci successiuè. Quod vero non possit produci continuè, non minus est euidens, quia indiuisibilia quantitatis secundum se, nec sunt, nec esse possunt continua; immo nec immediata in eadem corpore, sed inter quælibet duo media pars: ergo nec secundum se possunt produci motu continuo; quare non erit motus per se augmentatio, si solum producitur per eam indiuisibile quantitatis. Sed respondent lineam, & superficiem non esse purè indiuisibiles, quia licet secundum latitudinem indiuisibilis sit linea; & superficies secundum profunditatem, vtraque tamen est diuisibilis secundum proprias partes extensionis; linea quidem secundum partes longitudinis; & superficies secundũ partes latitudinis, & ideo possunt acquiri successiuè, & continuè. Contra hoc tamen si arguo. Ideo augmentario est motus per se ad quantitatem, quia licet eam non producat, producit tamẽ superficiem, quæ est modus vnionis, quo vnitur, atque continuatur quantitas alimenti cum quantitate viuẽtis, sed superficies non est modus vnionis duorum corporum, nec ea continuat in quantum est diuisibilis secundum longitudinem, sed præcisè, & formaliter in quantum est indiuisibilis secundum profunditatẽ, vt per se est manifestum: ergo nec terminat motum augmentationis, nisi in quantum indiuisibilis; nam quòd partes habeat longitudinis, & latitudinis per accidens est ad vniendum, vel continuandum corpora. Vnde sequitur non posse terminare per se motum successiuum, & cõtinuum. Probatur consequentia, quia latitudo, & continuitas motus propriæ repugnant superficiei, vt indiuisibili; ergo repugnat eĩ terminare per se motum augmentationis.

72 Tertius verò modus ponens præter indiuisibilia quantitatis continuæ, quæ sunt lineæ, superficies, & corpus, alios modos vnionis diuisibiles, quibus continuẽtur partes; imprimis nunquam fuit auditus in scholis, neque Aristoteles, vel alius Philosophus posuit aliud continuatiuum partium lineæ præter puncta; vel partium superficiei præter lineas; vel

partium

partiũ corporis præter superficies: ergo sine fundamento additur alter modus vnionis;& hoc sufficeret, vt reiiceretur. Sed probo eundem esse falsum. Primò, quia siue sumantur partes corporis, vel alterius quantitatis aliquotæ, siue proportionales, nõ possumus designare duo aliqua puncta sibi proximiora inter quæ contineatur talis modus vnionis: sed necesse est infinita alia inter illa esse, quibus continuantur infinitæ partes proportionales; ergo non est intelligibilis talis modus vnionis, quem ponit modus iste in parte contenta inter quælibet duo puncta sibi proximiora. Secundò, modus iste vnionis ponitur diuisibilis: ergo non potest esse immediatum continuatiuum partium quantitatis. Probatur consequentia, quia si diuisibilis est; ergo habet infinitas partes proportionales medias inter quascumque partes quantitatis, quas cõtinuare debet. Vnde sequitur non posse per talem modum immediatè vniri, vel continuari. Et tandem, quia si diuisibilis est, habebit infinitos alios modos vnionis, quibus continuentur infinitæ partes eius. De quibus inquiro, an diuisibiles sint, vel indiuisibiles? Et si diuisibiles, dabitur processus in infinitum, quia partes eius habebunt alios modos diuisibiles, quibus vniantur, & sic in infinitum: si verò sint indiuisibiles, & sufficienter continuant partes, sequitur indiuisibilia quantitatis, vt puncta, sufficienter continuare, nec esse necessarium alios modos vnionis multiplicare ad continuandas partes; & certè non est excogitabilis alius modus continuationis partiũ quantitatis magis intrinsecus præter eũ, quem habent per puncta, lineas, & superficies; cum necesse sit, quemcumque alium modum vnionis esse distinctum realiter à partibus, quas vnit, vel continuat, & esse extra rationem earum, sicut sunt puncta, lineæ, & superficies: ergo frustra, & sine fundamento ponitur quicumque alius modus vnionis.

73 His omnibus opinionibus refutatis nostra sentẽtia est, augmentationem esse per se motum ad maiorem quantitatem de nouo producendam. Quam tenet expressè Aristoteles 5. lib. Physic. cap. 2. text. 18. D. Thomas ibidem lectione 4. & omnes eius interpretes, qui asserunt, quantitatẽ, & reliqua accidẽtia corporea esse in composito tanquam in subiecto; & nutritionem esse mutationem successiuam, & continuam. Ex his enim duobus principiis euidenter sequitur, quod per augmentationẽ producatur motu successiuo maior quãtitas; quia euidens est in quantitate reperiri latitudinem cõtrarietatis requisitã, & sufficientem ad motum per se terminandũ, vt probauimus refutantes primam opinionem. Et tandem sequuntur omnes

illi authores, qui tenent quantitatem subiectari in materia, vt informata forma substantiali: nam isti etiam negant quantitatē, quæ erat in alimento permanere eo corrupto, & conuersso in substantiam aliti, & ideo necessarium esse putant simul cum substantia partiali producta per nutritionē produci partialem quantitatem per quam viuens augeatur. Probatur hæc sententia ex refutatione aliarū; quia supposito, quòd sint tres species motus, vt docet expresè Aristoteles vbi supra, & cum eo omnes ferè eius interpretes, & probauimus cōtra primam opinionē; & refutatis cæteris omnibus modis defendēdi opinionem secundam, qui contendunt posse dari per se motū ad quantitatem, etiā si per ipsum non producatur, nō restat alius modus probabilis, quo defendi possit augmentationem esse motum per se ad quantitatem, nisi producendo illam.

74 Ad testimonium Aristotelis pro prima opinione adductum respondeo, augmentationem esse continuam, duobus modis intelligi posse; primo, ita vt nunquam interrumpatur, sed perpetuam durationem habeat: alio modo, ita vt saltem pro tempore, quo durat, continuè fiat, & nō per morulas discretas, vel instantia. Et in primo sensu negat Aristoteles eo loco augmētationem esse continuam, sicut alterationē, & motum localē rectum, contendens probare, quòd solus motus circularis cōtinuus sit in hoc sensu, hoc est, perpetuus, & nūquam interruptus. De secundo verò modo continuationis non agit ibi, & ideo nec illum denegat augmentationi, vel aliis motibus.

Ad primum argumentū concedendum est antecedēs, quòd quantitas consequatur naturaliter substantiam corporeā, & partialem substantiā partialis quantitas; atque etiam quòd in prima generatione quātitas consequatur sine noua mutatione: sed neganda est consequētia, quòd etiam in augmentatione consequatur partialis substantia sine noua mutatione. Et ratio differētiæ est, quia in prima generatione non datur subiectum præsuppositum, quod mutari possit de non quanto ad quantum; sicut non datur subiectum, quod mutari possit ad risibilitatem, & alias passiones; sed in eodē instanti, quo genita est res, consequuntur quantitas & reliquæ passiones. Licet autem non detur noua mutatio ad quātitatem, datur tamen noua actio, quæ est quasi emanatio quædam naturalis; nam cum quantitas sit entitas realis distincta à substātia, distinctam dependentiam habet ab agēte, & ideo per distinctam actionem producitur; sed quę vocatur emanatio, quia virtute generationis cōsequitur. In nutritione verò datur subiectum præsuppositum, quod mutari possit, nempe viuens, quod augetur; & cum

dari

dari debeat distincta actio, datur ex consequenti distincta mutatio,quæ verè,& propriè motus est,vt vidimus.

75 Ad secundũ concedendum est etiam antecedens,quòd prima generatio viuentis sit instantanea; & neganda est consequentia,quòd aggeneratio,quę est nutritio,debeat etiã in instanti fieri. Et ratio differentiæ est, quia licet eiusdem rationis sit substãtia partialis cum totali; petit tamen modum productionis diuersum; nã substantia in prima sua generatione postulat quantitatẽ determinatam,quæ vocatur minimũ,quod sic,propter rationes à nobis traditas 1.lib.Phys.in nutritione verò nõ est necessaria talis determinata quantitas,sed ad quãcumq; minorem in infinitum extendi potest forma,quia dum viuens nutritur,iam præsupponitur habere sufficientem quãtitatem ad proprias operationes exercendas. Vnde sequitur, quòd cũ successiuè disponatur alimentũ, & quodlibet minimũ possit disponi,& conuerti, prius disponatur,& conuertatur proximior pars,quã remotior, & prius medietas eius,quã tota;& sic in infinitũ,ideóq; successiuè,hoc est,pars post partem,& non tota simul,nec in instanti. Et cum simul ac producitur substãtia per modũ naturalis consecutionis producatur quantitas, necesse est augmentationem quoq; esse successiuã.

76 Sed illud,quod additur in eodẽ argumento, nempe nutritionem esse successiuam,solum ratione alterationis præcedẽtis,per quã successiuè disponitur materia,& ideo non esse successiuam per se,sed per accidens:& ideo augmentationem solum esse successiuã per accidens, & non esse motum per se ad quantitatem,maximam habet difficultatem in hac re.Cui respõdeo concedendo antecedens,quod nutritio solum sit successiua per accidens,sed negãdo,quod augmentatio quoq; sit successiua per accidens. Et ratio huius est, quia quantitas ex propria sua ratione habet latitudinẽ contrarietatis requisitã, & sufficientem ad terminandũ motum : hæc autem latitudo consistit in extensione partium,sicut latitudo qualitatis cõsistit in intensione graduali:contrarietas verò quãtitatis consistit in incompossibilitate extremorum saltem naturali, quia naturaliter repugnat corpus simul esse sub minori, & maiori quantitate,vel simul vtramque acquirere:sed prius debet habere minorem,& prius medietatem eius,quàm totam. Itaque negãdum est,quod augmentatio sit successiua ratione nutritionis,vel alterationis præcedentis, sed sua natura petit successionem,quia in se,& ex se habet latitudinem,& contrarietatem requisitã,& sufficientem ad motum,qua caret substantia,modũ potius indiuisibilem ex se habens;quare non potest

per se terminare mutationem successiuã, sed solum per accidens. Verum quidem est non posse naturaliter produci quãtitatem, nisi ad productionem substantiæ; & ideo si substantia producatur in instãti, necesse est quantitatẽ eam consequentem in instanti produci; & propterea si nutritio esset instantanea, non esset augmentatio motus successiuus, sed etiam mutatio instantanea, petit autem natura quantitatis, per quã augetur viuens, successiuè produci, quia petit produci simul cũ partiali substantia, sed propter latitudinem cõtrarietatis, quã habet sufficientem ad terminandum motum, per se petit produci successiuè, & terminat motũ per se. Itaque vtraque petit naturaliter successionem, sed non vtraque natura sua, sed sola quantitas, propter latitudinem, quã habet in sua natura, substãtia vero non natura sua, sed propter naturam successiuę alterationis cui naturaliter cõiungitur, & ideo productio partialis substãtię naturaliter est successiua, sed per accidens, productio vero partialis quantitatis est successiua naturaliter per se, quia sua natura habet latitudinem, substantia vero nõ habet eam natura sua, & ideo solum fit successiuè per accidens propter latitudinem dispositionum, quibus naturaliter coniungitur, sed quantitas per se propter latitudinem quam ex se habet; vnde nõ produceretur, vt petit propria natura, si consequeretur nutritionem instantaneam, quin potius eam successionem quam habet nutritio ratione alterationis præcedentis, habet etiam ratione quantitatis, quia non disponeretur, neque conuerteretur successiuè alimentum in substantiam aliti, nisi haberet extẽsionem partium, ratione cuius vna pars propinquior est agenti, quàm alia, & agẽs agit in omnes partes alimenti vniformiter difformiter, ac propterea actione successiua. Quod etiam colligitur ex motu locali naturaliter consequente augmẽtationem: nam simul ac augetur corpus, extenditur ad maiorem locum, & acquirit maiorem præsentiam; & talis extensio localis ex propria natura est successiua: ex quo sequitur augmentationem, quam consequitur, & à qua habet successionem, per se, & ab intrinseco esse successiuam, & motum per se ad maiorem quantitatem.

QVÆSTIO VII.

An augmentatio fiat secundum omnes partes viuentis, ita vt dum augetur viuens, qualibet pars eius augeatur?

Vt

VT intelligatur quæstio, explicandæ sunt diuersæ partes viuentis, nam quædam sunt essentiales, vt materia, & forma, siue corpus, & anima. Aliæ verò integrantes, quæ licet sint substantiales, vel entitatiuæ, non tamen essentiales, quia sine vna, aut altera earum, aut etiam sine pluribus, immo sine vlla earum saluatur integra essentia rei; quāuis non existens actu: tales sunt manus, pes, brachium, & caput, nā sine tribus priorib. potest permanere homo: cum tamen sine aliqua essentiali non possit. Quæstio autem non procedit de partibus essentialibus, quia certū est in multis viuentibus, nec augeri, nec augeri posse præcipuā partem essentialem, quæ est forma, vt in homine, cuius forma est incorporea: & in cæteris animalibus perfectis, quorum animas esse indiuisibiles, non caret probabilitate. Solum ergo procedit de partibus integrantibus; quæ adhuc sunt in duplici differentia, nā quædam sunt homogeneæ, aut similares, vt caro, neruus, & os: aliæ heterogeneæ, aut dissimilares, vt manus, pes, caput: & istæ componūtur ex illis: vt manus, & brachium componuntur ex carne, & osse. Sed adhuc tertiò diuiduntur partes integrantes in æquales, vel aliquotas, quæ sunt certæ magnitudinis: & quælibet est extra aliam: & in proportionales, quæ includūtur in eisdem æqualibus, vt pars carnis certæ magnitudinis includit duas medietates, & quælibet harum medietatum duas alias, & sic in infinitum: & istæ dicuntur proportionales. Procedit autem quæstio tam de homogeneis, quam de heterogeneis: an necesse sit omnes augeri, quotiescumque augetur viuens? 77

In qua quæstione duo sunt certa, quia expresè dicuntur ab Aristotele, recipiuntur ab omnibus, & probantur euidenti ratione. Primum est, quòd in communi loquendo de partibus, augmentatio fit secundum omnes partes: ita vt omnes augeantur. Ita Aristoteles in hoc 5. cap. tex. 32. his verbis: *Videtur itaque eius, quod augetur, quacumque pars aucta esse: similiter autem & in diminutione minor generata esse.* Et ratio est manifesta, nam quælibet pars nutritur, dum nutritur totum corpus, ergo quælibet etiam augetur, dum augetur totum: euidens est consequentia, quia augmentatio sequitur naturaliter nutritionem. Sed probatur antecedens, quia nutritio est propria operatio vitæ, vnde hæc sola reperitur in plantis, in quibus solus etiam est gradus substantialis vitæ: ergo necesse est quālibet partem viuentis nutriri, & ex consequenti augeri. Secundo, calor naturalis reperitur in toto corpore, & in quacumque parte eius, vt docet euidens experientia: sed calor naturalis per propriā operationem consumit aliquid substātiæ 78

eiusdem

eiusdem corporis viuentis,quod non potest repatari, nisi per nutritionem:ergo quælibet pars nutritur:vnde sequitur quãlibet etiam partem augeri,dum augetur totũ.Hoc autem intelligendum est per se,& ex natura augmẽtationis, & corporis viuentis,ac partiũ eius; nam per accidens contingere potest,vt partes aliquæ sint ab extrinseco impeditæ, ne augeantur;vt constat de partib. aridis, nõ quidem omnino mortuis, sed ab officiis vitæ impeditis, quãuis non desunt, qui asserant aliquantulum augeri, quia non videtur naturaliter possibile vitam participare,& nullam habere operationem vitalem.

79 Secundum,in quo omnes conueniunt est,sic augeri omnes partes viuentis, vt primò augeantur homogeneæ, & ratione harum,& quasi secundariò heterogeneæ: ita Aristoteles cap. præsenti tex.35.his verbis:*Ea,quæ sunt dissimilium partium augentur,quia ea, quæ sunt consimilium partium augentur: componitur enim ex his vnumquodque*. In quibus continetur ratio satis manifesta:nam partes heterogeneæ, aut dissimilares componũtur ex homogeneis,vel similaribus,vt manus,& brachium ex carne,osse,& neruis: ergo non possunt augeri, nisi his auctis: quare istæ sunt,quæ primo augentur; illæ verò ratione harum,nam ideo manus maior fit,& similiter brachium,quia plus carnis,& ossis acquirit.

His suppositis,duo tantum sunt dubia circa hanc quæstionem. Primum est, an omnes partes similares tam aliquotæ, quàm proportionales augeãtur immediatè,& per se; vel solũ aliquotæ:proportionales verò mediatè tantum ratione earũ. Secundum, quonam modo fiat augmentatio secundum omnes partes,sine penetratione alimenti cum corpore viuente.

Circa primum est prima opinio quorundam recentiorum asserentium, augmentationem non fieri per se primo secundum omnes partes similares, sed solum secundum partes aliquotas,vel certæ magnitudinis:proportionales vero non augeri per se immediatè,sed mediatè,& ratione æqualium.Probant testimonio Aristotelis cap.præsenti tex.35.vbi ait:*Adhuc autem quodcumque signum sensibile, aut maius, aut minus factũ esse,& non vacuum esse corpus,neque duas magnitudines in eodem loco,&c.* Quibus verbis videtur declarare id, quod dixerat, nempe augmentationem fieri secundum omnes partes, ita esse intelligendum,vt fiat secundum signa sensibilia: hoc est, secundum partes sensibiles, & designabiles per sensum, quæ solum sunt partes certæ magnitudinis, nam proportionales in infinitum procedunt, & ideo non sunt omnes per sensum designabiles.

Probant

80 Probant deinde ratione, quia si partes proportionales augentur immediatè per se: ergo quælibet suscipit alimentum, & illud cõuertit immediatè per se: sed nõ potest suscipere illud, nisi per poros, vel per penetrationẽ, & penetratio est naturaliter impossibilis: ergo non nisi per poros illud suscipiunt. Ex quo sequitur omnes esse diuisas per poros, & ideo corpus viuens esse diuisum in omnes partes proportionales, quod repugnat: quare necessariò dicendum est, partes proportionales non augeri per se immediatè, sed per partes aliquotas, in quibus continentur, & quæ per se immediatè suscipiunt alimentum: & illud in se conuertunt. Secundò, quia si partes proportionales per se immediatè augerentur, quælibet per se fieret maior, ergo quotiescumque augetur corpus, fieret duplo maius, quod est contra experientiam.

Hæc tamen sententia contraria est doctrinæ Aristotelis, & falsa. Probo primum ex text. 33. huius capitis, vbi ita ait Aristoteles: *Hæc autem sunt tria, quorum vnum quidem est, quamcumque partem maiorem fieri eius, quæ augetur magnitudinis, vt si caro, carnis.* Quibus verbis expresè, atque vniuersaliter docet carnem sic augeri, vt quælibet pars eius augeatur: sed partes proportionales eodem modo significantur nomine partis, sicut aliquotæ: ergo vniuersaliter, & sine distinctione loquens, de omnibus eodem modo intelligit: nam dum asseruit quamlibet partem corporis augeri, quia partes dissimilares non augentur per se immediatè, sed quia augentur similares, ex quibus componuntur, distinctione proposita de his partibus explicuit diuersum modum, quo augentur, quem si intelligeret in partibus similaribus reperiri, quantum ad æquales, & proportionales, eadem distinctione illum explicaret: quare vniuersaliter, & sine distinctione loquens, non intellexit diuerso modo augeri has, & illas, sed eodem.

81 Sed probatur ratione falsitas eiusdem sententiæ, quia quælibet pars aliquota continet infinitas proportionales eiusdem rationis, hoc est similares sicut ipsa: ergo impossibile est augeri per se immediatè, quin simul, & eodẽ modo augeantur proportionales in ea contentæ. Probatur consequentia, quia non habet aliam entitatem, quæ augeatur per se immediatè præter easdem partes proportionales, à quibus solum differt per hoc, quod est extra aliam esse, vel in alia contineri: ergo repugnat augeri alio modo. Secundò, quia immediatè per se suscipere alimentum, & immediatè per se augeri duobus modis intelligi potest Primò, ita vt immediatè, & per se ei applicetur alimentum, eique vniatur pars conuersa, & non

per suas extremitates: & hoc modo nulla pars aliquota augetur per se immediatè; cũ euidens sit non suscipere alimẽtum, nec partem conuersam ei vniri, nisi per suas extremitates, sed solum in hoc rigore loquẽdo per se augetur illa pars proportionalis extrema, cui adhæret vltimum indiuisibile terminãs, iuxta quod immediatè est porus continens alimentum, indeterminata quidem, quia nulla datur determinata indiuisibili terminãti immediata, vt per se est manifestum, & huius ratio est, quia solũ huic parti proportionali indeterminatæ applicatur proximè alimentum, & solum ei proximè vnitur pars eiusdẽ alimenti conuersa. Secundo modo potest sumi id, quod est per se immediatè augeri, ita vt non per aliud à se extraneum, vel separatum, sed per aliquid pertinens ad propriam substãtiam, & in hoc genere sibi intrinsecum, augeatur: per se immediatè augentur partes aliquotæ, quia per extremitates proprias suscipiunt alimentum, & illud sibi vniunt, sed non minus per se immediatè augentur proportionales. Quod primò probo, quia extremitates illæ sunt partes proportionales indeterminatæ. Secundò, quia sicut sunt extremitates partis æqualis, sic sunt extremitates proportionalium, quæ in ea cõtinentur; nam ideo sunt extrema illius, quia sunt vltimũ quid sub ea contentũ, vltra quod non est aliud, sed in eodem sensu sunt vltima pars proportionalium, licet indeterminata: ergo etiam sunt extrema earum. Præterea, cum partes proportionales contineantur immediatè in parte æquali, & pertineant ad substãtiam eius, eo ipso quod sunt extremitates partis æqualis, æquè immediatè sunt extremitates earum, ideo non minus istæ augentur per se immediatè, quàm æquales.

82 Nostra igitur sententia est, quòd non solum omnes augeãtur per se immediatè, sed potiori ratione proportionales, quia secundum vtrumque sensum aliquo modo eis conuenit; aliquotis verò secundum postremum tantum, vt probatum est.

Ad testimonium Aristotelis respondeo per signum sensibile intelligere omnẽ partẽ designabilẽ per sensum, quæ neq; omnes æquales, neque omnes proportionales, sed plures æquales, & plures proportionales comprehẽdit, nam tam minimas æquales possumus per intellectum apprehendere, quæ non sint designabiles per sensum, & plures proportionales possumus designare per sensũ, vt patet in vlna, cuius primæ medietates sunt æquales, primi palmi, & primi digiti, sed medietates harum omnium iam sunt proportionales: quamuis etiam alia ratione sint æquales, & omnes sunt designabiles per sensum: Aristoteles ergo non voluit excludere ab augmento per se immediatè

immediatè partes nõ perceptibiles per sensum, quia si hoc vellet, plures partes excluderet æquales, sicut plures proportionales, sed solũ docere, quod cùm augmẽtatio sit motus Physicus corporis viuentis, ex partibus sensibilibus debent considerari, atque à nobis cognosci conditiones eius.

83 Primum argumentum concedendum est, in quantũ probat partes proportionales suscipere alimentum per poros; negandum tamen, quod ex eo infertur, nempe omnes has partes esse diuisas per poros, nã licet pori sint dispersi per totum corpus, non sunt inter sese immediati, vt statim ostendetur: sed inter quoslibet poros mediãt partes æquales, & infinitæ proportionales quibus approximatur alimentũ per extremitates, & per easdem eis vniuntur partes aliméti conuersæ, quod sufficit, vt omnes augeantur propriè, & vt augmentum fiat secundũ omnes partes; nec potest alio modo augeri corpus viuens, vt euidenter probauimus. Patet ergo non esse necessariũ, quod omnes partes proportionales sint diuisæ inter sese per poros.

Ad secundum, concesso antecedẽti, quòd omnes, & singulæ partes proportionales augeantur per se immediate; distinguẽdum est primum consequens, quod quælibet fiat maior; nam si intelligatur fieri maiorem secundum quantitatem, vel excessum determinatum, falsum est, si vero secundum proportionalem, verum & necessarium. Quod hoc modo intelligendũ est, vt sicut partes proportionales ita se habent, vt vna sit minor alia in infinitum; & sub qualibet comprẽhẽdantur infinitæ ea minores, & ideo ex omnibus non resultet nisi finita, ac determinata magnitudo; ita etiã considerandum sit, quod licet pars quælibet alimenti conuersa, per cuius additionem fit augmẽtũ, sit finita, & aliquando maior, aliquando minor, semper habet infinitas partes proportionales maiores, vel minores, & ideo distribui potest per infinitas partes proportionales corporis; ita vt cuique tribuatur aliquid proportionale iuxta magnitudinem eius, non quidem separatum ab eadem parte, sed in ea inclusum. Ex qua proportione intelligitur, posse omnes, & singulas crescere per quodlibet augmentum finitum, sicut etiam omnes (licet actu infinitæ) non nisi finitam entitatem efficiunt, & nimis aliquando exiguam. Et hæc de primo dubio.

Explicatur modus, quo fit augmentatio.

84 SEcundum dubium est circa modum, quo fit augmentatio. Et videtur nullo modo fieri posse propter hoc argumentũ; quia vel fit per intus sumptionem, vel per iuxta positionem,

sed primum est impossibile,& secundum falsum: ergo non est naturaliter possibilis. Maior est certa,cum euidens sit non esse alium modum possibilem, quo augeatur corpus præter duos illos. Sed probatur minor, quia si fit per intus sumptionem: ergo alimentum ingreditur partes corporis, vt intra illas conuertatur in substantiam, quod nō potest fieri nisi per penetrationem alimenti cum eis,vel per diuisionem earum; sed experientia constat non diuidi,quia diuisio causat dolorem,quem non sentimus : ergo fit ingressus alimenti per penetrationem naturaliter impossibilem. Et si dicatur alimētum per venas,& poros transire ad omnes partes corporis,quia omnes sunt venis,& poris plenæ;hoc non tollit difficultatem,quia venæ, & pori finitæ sunt,& inter quaslibet venas,& poros mediat pars solida,quæ augetur;vel ergo alimentum penetrat illam partē, vel permanens in venis,& poris conuertitur in substantiam,& iam conuersum multò minus poterit penetrare carnem,vel ossa;cum sit iam factum caro, & os;vnde sequitur non posse augere alias partes iuxta venas, & poros existentes, nisi quia eis iuxta ponitur,& vnitur per continuationē, quod est augmentum viuentium per iuxta positionem fieri: hoc autem apertè falsum est;nam iam non differret ab augmento non viuētium improprijssimo,vt ignis,& aquæ,quod fit per iuxta positionē lignorum, vel alterius corporis conuersi in substantiam elementi,& ei additi,ac iuxta positi.

95 Pro solutione huius dubij tanquam certum supponendum est, quodlibet corpus viuens plenum esse venis,& poris, quæ sunt cōcauitates quædam,& quasi aquæductus ,per quos sanguis,qui est vltimum,atque proximum alimentum corporis, fluit, & ad omnes partes corporis defertur. Quod non est sic intelligendum,vt asseruit Commētator 1.libro de generatione commento 38.putans quamlibet partem minimam corporis habere suum porum;nam si ita esset,nō essent magis porosæ aliquæ partes corporis,quam cæteræ omnes: neque vnum corpus magis porosum,quam aliud,quod experiētia patet esse falsum,& propterea falsū est,dari in corpore partes minimas; cum constet omnes esse diuisibiles in infinitum,& ideo quaslibet data etiam minima,dari aliam minorem.Sed ita debet intelligi, vt quælibet pars corporis sit circumdata poris versus quamlibet partē,magis tamen,aut minus distantes inter se secundum naturam cuiuslibet partis.Est autem differentia inter venas,& poros,quod venæ sunt longè maiores,& capaciores; pori vero angustissimi:vnde per poros non tam fluit sanguis, quam sugitur ab eisdē venis,pori vero ideo fiūt à natura,quia

cum

cum corpus sit solidum, impossibile erat per venas ad omnes partes corporis deferri alimentum, esset enim tunc omni ex parte perforatum,& quasi spongia,& non posset conueniẽtes operationes exercere,ad quas exercendas requiruntur solida membra,atque instrumenta. Necesse ergo fuit per angustissimos aquæductus deferri alimentum non omnino pugnãtes cum soliditate corporis requisita. Eiusmodi autem pori,licet multi sint per omnes partes corporis dispersi,non tamen sunt infiniti,sicut indiuisibilia corporis,nec immediati, nam hoc pugnaret cũ prædicta soliditate corporis, sed inter quoslibet poros quantumlibet parum inter se distantes mediant partes, quibus per eosdem poros approximatur alimentum. Neque omnes sunt æquales, sed alij maiores aliis, non solum in eodem corpore secundum diuersas partes eius, sed etiam in diuersis,immo in eodem etiam secundum diuersas ætates; nam in ætate iuuenili maiores, & capaciores habet poros corpus, quam in senectute, quia plus alimenti indiget; & per maiorem dilatationem partium in illa ætate ex maiori cõuersione alimenti causata, sicut partes corporis magis dilatantur,ita pori fiunt maiores. Has vero partes nec potest alimentum 86 penetrare, & multo minus pars substantiæ per conuersionem alimenti producta, per quam augeri debent, quia quælibet penetratio corporum est naturaliter impossibilis, nec potest alio modo ad illas deferri;sed in eisdem poris debet fieri conuersio eius, & pars substantiæ producta per conuersionem vniri cum eisdem partibus, non quidem per se immediatè cum omnibus, sed per extremam illam partem poro immediatam,& tangentem alimentum in eo existens, quæ pars non est determinata,nec proinde aliquota,aut certæ magnitudinis, sed proportionalis indeterminata, nam euidens est partem illam, cui immediatè adhæret indiuisibile terminans esse indeterminatam,quia cum sit diuisibilis, ante quamlibet designatam datur alia,& alia in infinitum vsque ad indiuisibile terminans. Et ecce quo pacto nulla pars aliquota potest per se immediatè augeri,sed per extremam partem indeterminatam, cui vnitur indiuisibile terminans, quod necesse est corrumpi, dum vnitur pars alimenti conuersa, & loco indiuisibilis terminantis produci aliud indiuisibile continuatiuum,per quod fiat vnio, seu continuatio, & quia pars conuersa vnitur parti proportionali indeterminatæ, cui adhæret indiuisibile terminans, & post vnionem nouum indiuisibile continuans, dicitur vniri parti aliquotæ, cuius extremum est, & etiam omnibus partibus proportionalibus in

ea contentis,& ideo per eãdem vnionem dicuntur istæ,& illę augeri. Ex hac doctrina colligo primo, quomodo sit intelligenda propositio Aristotelis ab omnibus recepta, quod augmentatio viuentis fit secũdum omnes partes,cuius sensus est, quod dum augetur viuens,augentur omnes partes eius tã homogeneæ,quam heterogeneæ, tam aliquotæ, quam proportionales,sed tam istæ,quam illæ iuxta propriam naturã:heterogeneæ quidem , vel dissimilares non per se immediatè , sed quia augentur similares, ex quib. cõponuntur; similares vero aliquotæ,& proportionales in eis cõtentæ per se immediatè,in quantum per extrema tangunt alimentũ,& illud disponunt, atque conuertunt in substantiã, eisdemq; per eadẽ extrema vnitur, & continuatur pars alimenti conuersa, & ideo in se, & per se maiores fiunt; per se autem immediatè , ita vt immediatè , & per se tangat alimentum , & pars conuersa ei immediatè vniatur,& cum ea immediatè continuetur , & nõ per suum extremum , quod solum habet illa pars proportionalis indeterminata, cui immediatè adhæret indiuisibile terminatiuum ante conuersionem,& post conuersionem indiuisibile continuatiuum productum , quo medio ei vnitur pars conuersa, hæc enim pars proportionalis indeterminata est extremum partis aliquotæ,& proportionaliũ,quas continet.

87 Secundo colligo,augmentum viuentium fieri per iuxta positionem alimenti ad partes viuentis,non tamen per iuxta positionem partis substantialis conuersę,sed per additionẽ,quæ fit media vnione,& continuatione iã explicata.Probatur primum de iuxta positione alimenti,quia repugnat alimentum penetrare partes viuentis: ergo solũ potest ad illas deferri per poros;sed per poros nõ potest ad eas peruenire, nisi in quantum iuxta illas ponitur, & ab eis tangitur: ergo fit per iuxta positionem alimenti. Probatur secundum,quod non fiat per iuxta positionem partis substantialis conuersæ, quia id quod alteri iuxta ponitur, solum est illi contiguum , hoc enim est iuxta illud poni; sed pars alimenti conuersa non ponitur iuxta partes corporis, nec illis est contigua, sed eis vnitur, & continuatur, & per vnionem, & continuationem fit vnum numero cum eis. ergo non fit augmentum per iuxta positionem partis conuersæ,sed per additionem eius media vnione, & continuatione factam.

88 Secundò notandũ est hos poros,per quos defertur alimentum,numquam esse vacuos,sed semper plenos alimẽto,vaporibus,& excrementis quibusdã,vt ex sudore exeunte est manifestum;dum vero fit conuersio partis alimenti,pars conuersa,

atque

atque vnita parti corporis proximæ occupat partem concauitatis eiusdem pori, sed non ideo pori deficiunt, quia idem calor naturalis, cuius virtute cōcoquitur alimentum, aliquas partes eius in ipsa concoctione resoluit in vaporem, & vapor iste quasi impellens partes viuentis versus externum locum eas dilatat, & per talem dilatationem, & nouum efficit porum, & easdem partes efficit occupare maiorem locum; & ita per augmentationem dilatatur corpus, & simul mouetur localiter per extensionem ad maiorem locum, vt adnotauit Aristoteles cap. præsenti.

Notandum tertiò, partes corporis viuentis esse in duplici differentia, nam quædā sunt duriores, quæ appellantur spermaticæ, vt ossa, aliæ sunt molliores, quæ appellantur nutrimentales, vt caro: & istæ quidem certo tempore augentur, & vlterius diminuuntur, vt patet in infirmitate, & postquam diminutæ sunt, iterū augentur, & reparantur per conuersionem alimenti, quod deperditum ex eis fuit: quod in ossibus nō ita contingit, non enim per infirmitatem diminuuntur, vel certe parum. Præterea tam istæ, quàm illæ partes augentur secundum omnem dimensionem, sed non tantum augentur secundum vnā dimensionem, quantum secūdum alias; sed proportionabiliter, vt postulat natura corporis, quod non tam latū, nec tam profundum esse debet, quàm longum, vt commodius possit moueri ab anima, & aptum possit esse instrumentum ad exercendas operationes vitales; ideo magis crescit versus longitudinem, quàm versus alias dimensiones, & ideo ossa, quæ sunt partes magis consistentes, magis crescunt secundum longitudinem, quàm secundum latitudinem, & profunditatem; caro vero, & aliæ partes magis crescunt aliquando secundum alias dimensiones, & secundum longitudinem parum possunt ossa superare, vt experientia est manifestum.

Ex his tandem colligitur solutio argumenti propositi pro ratione dubitandi, nā ad maiorem respondeo, augmentationem fieri vtroq; modo, videlicet per intus sumptionem, atque etiā per iuxta positionem alimenti ad partes corporis, & per additionem partis conuersæ media vnione, & continuatione factā. Sed neganda est minor, quòd alimentum non possit deferri ad partes, nisi per penetrationem, defertur namque per poros sine illa. Et cum dicitur inter quoslibet poros medias esse partes, concedendum est, sed nec illas penetrat alimentū, sed eis iuxta ponitur, & in poris conuertitur in substantiam, vniturq; per continuationē. Et dum tandem ex hoc infertur, augmentū fieri per iuxta positionem, sicut dum aqua additur

S 3 aquæ,

aquæ, neganda est similitudo, sed fit per iuxta positionem alimenti, & cõuersionem eius, atque vnionem cum cæteris partibus, quod non reperitur in augmento aquæ, non tamen fit per iuxta positionem partis substantialis per conuersionẽ alimenti productam, sed per additionem eius continuatione factam. Differt autem augmentatio viuentium ab augmentatione non viuentium in tribus. Primò, quia illa fit per intus sumptionem; hæc vero per externam tãtum iuxta positionem pabuli, vt patet in igne. Secundò, illa fit secundum omnes partes viuentis, quia omnibus approximatur alimentum ex proprio, & naturali modo; hæc verò solum secundum illam partem fit, per quam pabulum iuxta ponitur, & licet possit per omnes partes iuxta poni; hoc non petit natura corporis non viuentis, sed per accidens contingit; petit vero natura corporis viuentis, vt omnibus partibus approximetur alimentum; & tandem illa fit secundum partes formales, hæc vero potius secundum materiales, & propterea in infinitum abire potest; cum tamen illa certum habeat terminum à natura constitutum.

QVÆSTIO VIII.

An augmentatio duret toto tempore vitæ?

90 Diuersa quæstio est hæc, ac alia, quam in hoc tractatu agitauimus de continuatione nutritionis, & augmentationis; non enim quærimus modo, an augmentatio sit continua toto tempore vitæ, vel eo saltem tempore, quo fit, aut discreta, ita vt per minima fiat in solis instantibus temporis, quantum ad hoc enim eadem prorsus ratio est de ipsa, ac de nutritione; vnde quod superius probauimus de nutritione, non sic esse continuam, vt per totam vitam nullo tempore interrumpatur; esse tamen continuam eo tempore, quo fit, & non per minima fieri in solis instãtibus, sed per partes in partibus etiam temporis continui, eodem modo intelligendum est de augmentatione. Quod igitur nunc quærimus, est, an sicut nutritio prædicto modo facta durat vsque ad finẽ vitæ, sic etiam duret augmentatio? Et videtur probari his argumentis, quod vsque ad finem vitæ augeatur homo, sicut nutritur. Primò, quia sicut quantitas naturaliter consequitur substantiam, sic motus ad quantitatem naturaliter sequitur mutationem in substantiam, quæ est nutritio, & eodem tempore fit cum ea; sed motus ad quantitatem est augmentatio:

tatio: ergo durare debet vsque ad finem vitæ, sicut durat nutritio. Et si dicatur, durare quidem motum ad quantitatem, non tamen augmentationem, quia non omnis motus ad quantitatem est augmentatio, sed solus ille, per quem adquiritur maior quantitas, quam deperdita fuit: constat verò non semper maiorem adquiri, sed certo quodam tempore; post illud verò æqualem tantum, vel minorem; & ideo non semper durare augmentationem. Contra hoc est, quia terminus ad quem motus dicit ordinem ad terminum a quo, & respectu illius talis dicitur, vt patet in alteratione, per quam si magis perficitur calor in termino ad quem, quàm erat perfectus in termino à quo; dicitur intendi, & alteratio per quam perficitur, vocatur intensio: (licet non adquiratur per eam perfectior calor, quàm habuit aliquando subiectum) ergo vt motus ad quantitatem sit augmentatio, non requiritur, quod per eum acquiratur maior quantitas, quàm habuit aliquando subiectum, sed satis est, quòd acquiratur maior ea, quàm habebat in termino à quo, sed impossibile est corpus moueri ad quantitatem, quin acquirat maiorem, quam habuit in termino à quo, nam alioqui nullam de nouo acquireret: ergo cum motus ad quantitatem duret toto tempore vitæ, durabit etiam augmentatio.

Secundò, quia augmentatio procedit ab anima tanquam à causa principali, & a potentia nutritiua, & calore naturali tanquam ab instrumentis eius naturaliter operātibus, atque ex determinatione ad vnum: sed virtus naturalis horum non diminuitur procedente tempore, neque per continuam actionem circa alimentum hebetatur, quin potius calor naturalis augetur: ergo si maius alimentum ei iuxta ponatur, maiorem producet substantiam in qualibet ætate, & consequenter maiorem quantitatem, per quam augebitur corpus vsque ad finē vitæ. Probatur minor, quia eadem est ratio de calore naturali corporis viuentis, ac de calore elementari ignis; sed calor iste crescit, quo plura ligna conuertit in ignem: nam cum eisdem lignis conuersis aduenit ei nouus calor: ergo calor etiā naturalis crescet per aduētum caloris naturalis cum qualibet parte alimenti conuersi in substantiam. Et ideo plus alimenti semper potest conuertere, & plus quantitatis producere. 92

Probatur tandē experientia, nam videmus plures post quadragesimum annū suæ ætatis pinguiores fieri, & ideo maiorem quantitatem acquirere: ergo adhuc in ea ætate crescunt, quod non potest fieri, nisi per verā augmentationē adhuc durantem: falsum est ergo, quod dici solet, hominē non crescere,

nec augmentationem durare post eam ætatem, quam statum, & non augmenti vocant.

93 Pro solutione huius quæstionis notandum est primò ex doctrina Aristotelis 3. lib. de anima tex. 59. corpora viuentia quãtum ad nutritiuam virtutem triplicem habere statum, nempe augmenti, status, ac decrementi, seu diminutionis. Tempus autem augmenti solet designari à principio vitæ vsque ad tertium septennium, aut vigesimumprimum annum ætatis, vt docet Diuus Thomas 2. 2. quæst. 147. art. 4. ad secundum, quia vsque ad id tempus fortior est potentia nutritiua, & calor naturalis robustior ad conuertendum alimentum in substantiam aliti, ideo plus conuertere potest alimenti, quam de propria substantia consumere. Tempus verò status solet designari à vigesimoprimo anno, vsque ad trigesimumquintum, in quo minorem iam vim habet calor naturalis, tantumque alimenti conuertere potest, quantũ substãtiæ propriæ cõsumere: quare neque augetur corpus in ætate ista, nec diminuitur, sed statum habere dicitur. Ab hac autem ætate vsque ad vltimam senectutem numeratur tempus decrementi, vel diminutionis, quia calor naturalis debilitatus non tantum potest alimenti conuertere, quantũ de propria substantia consumit, ideo decrescit corpus, ac tandem consumitur. Ratio vniuersalis horum statuum sumitur ex propria natura ipsius hominis, & eiusdẽ caloris naturalis; virtus enim vtriusque limitata est, & ideo tantum temporis durare potest homo, vt vita eius nõ possit vlterius procedere, & virtus caloris naturalis, cũ sit potentia actiua, limitata est per intrinsecum terminum, vt de omni potentia actiua docet Aristoteles 1. libro de cœlo & mundo cap. 4. Tantum ergo potest augere corpus, vt non possit vlterius in augmento procedere, sed sistere debeat; & tempus illud augmenti vocatur, hoc vero status. Et tandem cum natura

94 corporis viuentis paulatim deficiat, & extenuetur, necesse est idem corpus diminui. Ratio vero particularis sumitur ex tribus, quæ docẽt Aristoteles in libello de longitudine, & breuitate vitæ non longe à principio, & sectione 3. Problematum, Problemate 14. & Diuus Thomas in 2. distinct. 3. q. 1. art. 1. ad quintum. Quorum primum est, vitam naturalem corporis, quæ certum temperamentum requirit, consistere in calido, & humido, quod temperamentum perfectè habet corpus in prima generatione; sed ab eodẽ deficit in senectute, de qua docet experientia esse siccam, propter nimiam consumptionem humidi; deficiente autem humido, & calore coniuncto cum sicco plus dissipat alimenti, quàm conuertat in substantiam,

quia

quia virtus eius maximè dependet ex coniunctione cum humido, quo deficiente valdè debilitatur, quare non potest iam in eo statu viuens augeri. Secunda ratio diui Thomæ est, quia substantia producta per nutritionem ex conuersione alimenti non est ita connaturalis viuenti, sicut prima, quam accepit per generationem, sed quodammodo extranea, cum ex materia, & corpore extraneo contrarias dispositiones, & qualitates habente producta sit, ideo non continet calidum, & humidum adeò connaturale; & ex alia parte prima substantia idem temperamentum perfectè continens incipit consumi à calore naturali; & ita procedente tempore substantia corporis viuentis ex cõnaturali, & extranea permixta minoris virtutis fit, & calor naturalis in ea existens eodem modo permixtus quasi retunditur, & hebetatur, ita vt non possit tantũ conuertere, quãtum de propria substantia corporis consumit; vel certè non plus, & tunc non potest augeri corpus, nec vlterius procedere motus augmentationis. Quod exemplo vini, cui permiscetur aqua, explicuit Aristoteles, cuius virtus eo magis debilitatur, quo plus aquæ ei admiscetur. Tertia ratio Diui Thomæ est, quia anima, quæ est forma corporis limitatam habet virtutem informandi materiam, & agendi in corpore: vnde quo plus diffunditur, vel extenditur ad informandam ampliorem materiam superuenientis alimenti, eo minor est virtus eius ad agendum per potentias, & instrumenta corporea propter illud vniuersale principium: Virtus vnita fortior est se ipsa dispersa: sed quo plus augetur homo vsque ad statum, eo magis extenditur anima ad nouam materiam informandam: ergo minor est virtus eius ad agendum per potentiam nutritiuam, & calorem naturalem, minúsque alimenti conuertere potest, quàm prius, & tandem eo perueniet, vt non plus possit conuertere, quàm consumitur; & tunc dicetur corpus peruenisse ad statum, ac tandem ob maiorem permixtionem extraneæ sustantiæ minus adhuc conuertere poterit, & dicetur corpus peruenisse ad statum decrementi, vel diminutionis. 95

His suppositis duabus conclusionibus respõdetur quæstioni. Prior sit, motus ad quantitatem durat toto tempore vitæ. Hanc probat primum argumentum in principio positum, quia nutritio durat vsque ad finem vitæ: quia vsque ad illum sumitur alimentum, & conuertitur aliquid eius in substantiam; ergo durat semper nutritio, sed partialem substantiam consequitur naturaliter quantitas partialis terminans motum per se: ergo durat etiam motus ad quantitatem vsque ad finem vitæ.

Posterior conclusio. Motus augmentationis solum durat vsque ad statum. Probatur ex doctrina tradita, quia motus augmentationis tendit per se ad maiorem quantitatem corporis, ea, quam habebat prius; sed hæc maior quantitas adquiritur tantum vsque ad statum, vt probatum est: ergo solum vsque ad statum durat motus augmentationis, & non vsque ad finem vitæ.

Ad primum argumentum concessa maiori, quod motus ad quantitatem durat per totam vitam, negãda est minor, quòd omnis motus ad quantitatẽ sit augmentatio: nam Aristotel. 5. lib. Phys. tex. 18. docuit, motum ad quãtitatem sub hac ratione quasi communi innominatũ esse, sub specialibus vero vocari augmentationem, & diminutionem. Et cum dicitur omnem motum ad quantitatem esse ad quantitatem maiorem ea, quã habebat corpus in termino à quo; negandũ est, quia licet aliquid quantitatis acquiratur per omnem motum, sed plus deperdi solet per actionem eiusdem caloris naturalis eodem tẽpore, quo fit motus: & ideo non est necessariũ, quod motus ad quantitatem terminetur ad maiorem respectu termini à quo; nam adhuc respectu illius minorem habet corpus in termino ad quem talis motus, vt per se patet.

97 Ad secundũ, neganda est etiam minor, quòd virtus animæ, & caloris naturalis non diminuatur procedẽte tempore; nam virtus animæ minor est dispersa, vel diffusa ad maiorem materiam informandam, & calor naturalis valde debilitatur in senectute deficiente humido, ex cuius societate fortior erat in iuuentute, atque per coniunctionem cum sicco, vt ostẽdimus; & propterea non potest plus alimenti, immo nec tantum conuertere, quantum de substantia corporis dissipatum est; & ideo non potest toto tempore vitæ augeri corpus.

Ad vltimum respondeo, non augeri simpliciter corpus, nisi secundum longitudinem fiat maius: quòd vero versus alias dimensiones crescat vltra tempus augmenti, solum est maius fieri secundum quid; & hoc quidẽ aliquando contingit: quod vero maius fiat secundum longitudinem, nunquam. Et ratio vtriusque est, quia ossa duriora sunt, & sicco temperamento constant, atque ex difficiliori alimento nutriuntur, nempe ex medulla facta ex sanguine, ideo difficilius augentur, & propterea virtus caloris naturalis extra statum augmenti non est iam sufficiens ad ea augenda, bene tamen aliquando ad augendam carnem molliorem, ac magis humidam, atque ex faciliori alimento nutriendam, propter peculiarem dispositionem corporis.

QVÆ

QVÆSTIO IX.

An corpus viuens toto tempore vitæ, quo nutritur, permaneat idem numero, saltem secundum aliquas partes, vel secundum omnes varietur?

VT intelligatur quæstio, tanquam certum est præsupponendum, quod ante, & post nutritionem, & augmẽtationem permanet corpus, quod augetur idem numero; quod Aristoteles non solum asserit capite præsenti, sed sæpe repetit, vt textu 25. 31. 33. & 35. asserens vnam ex cõditionibus necessariis ad veram augmentationem esse, quod res, quæ nutritur, & augetur, permaneat eadem numero ante, & post nutritionem, & augmentationem. Quod probatur euidenti ratione, quia si non permaneat corpus idem numero ante, & post nutritionem, sequitur nutritionem non distingui à generatione, & corruptione. Probatur consequentia, quia si non manet idem numero: nec manet idem secundum substantiam; sed corrumpitur substantialiter corpus, quod erat ante nutritionem, & generatur aliud: erit ergo nutritio generatio, & corruptio substantialis: quod est falsum. 98

Hoc supposito iam intelligitur difficultas quæstionis in eo consistens, nam actione caloris naturalis duo fiunt, consumitur ex vna parte substantia propria corporis, & resoluta in vapores, & excrementa diminuitur corpus: ex alia vero parte conuertitur alimentum in substantiam eiusdem corporis, vt reparetur id quod deperditum est: & si maior sit pars alimenti conuersa, quàm deperdita ex corpore, augetur corpus. Ex quo sequitur corpus semper mutari, recedentibus partibus, quas habebat, & accedentibus aliis distinctis saltem ex parte materiæ, & aliquando ex parte formæ, si anima sit diuisibilis; tunc enim necessariò videtur corrumpi pars formæ cum parte materiæ, quam informabat, & nouam quoque partem formæ produci ad informandam materiam eiusdẽ alimenti conuersi. Et cum transmutationes istæ fiant per totam vitam, sicut fit nutritio, non videtur ad finem vitæ permanere vlla pars eorum, quæ habuit corpus, dum primò fuit genitum. Mutatis autem partibus substantialibus, tam ex parte formæ, quàm ex parte materiæ, mutatur entitas, & substantia rei: ergo merito dubitatur, an maneat idem corpus numero ante, & post nutritionem, & augmentationem toto tempore 99

vitæ,

vitæ,vt voluit Aristoteles,& probatur ex differentia inter generationem,& nutritionem.

100 Sed certum est secūdò, idem numero manere corpus,cuius anima est indiuisibilis, saltē ex parte formæ,vt in hominibus, atque etiam in animalibus perfectis,quorum animæ non sine probabilitate ponuntur à multis indiuisibiles.Et huius ratio est manifesta, quia cum anima careat partibus, sequitur per diminutionem corporis nullam partem eius deperdi posse;sed solum deperditur pars materiæ, quam informabat anima indiuisibilis:tota verò ipsa anima,quæ illam inadæquatè informabat, desinit eam informare permanens tota in reliquis partibus:vnde sequitur permanere eamdem numero formam in nutritione horum corporum per totam vitam:& cum identitas numerica rei præcipuè sumatur à forma, permanebit idem numero corpus ex principaliori saltem parte.Solum ergo habet locum difficultas quæstionis in viuentibus, quorum animæ sunt diuisibiles secundum sententiam Aristotelis,& communem Scholæ,vt in plantis,& imperfectis animalibus,qualia censentur reptilia.

Et prima opinio asserit in nutritione, & augmentatione horum idem numero corpus permanere toto tempore vitæ, quia licet deperdantur partes materiæ,& aliæ diuersæ acquirantur per conuersionem alimenti, & ideo ex parte materiæ non omnino permaneat idem numero corpus, nulla tamen pars formæ deperditur,quia illa pars formæ,quæ informabat partem materiæ deperditæ, quasi retrahitur ad aliam partem proximam ex his,quas informabat prius,& ita manet eadem numero forma, à qua præcipuè sumitur identitas numerica corporis: & ita eadem anima numero, & secundum omnes partes permanet semper. Ita Albertus Magnus opusc.de nutritione titulo primo,cap.3.& titulo 2.cap.1.Philop.1.lib.de Generatione,cap.5.Nimphus ibid.tex.220.& Albertus.Saxoniæ quæst.12.Burleus tractat.de intensione,& remissione formarum.cap.3.

101 Probant testimonio Aristotelis tex.36. & 37. huius capitis asserentis augmētum fieri secundum partes formales corporis,non secundum materiales; & reddit rationem,quia cū in augmēto debeat permanere illud,quod augetur, & forma rei permaneat semper,vt forma carnis, & ossis; materia verò ex parte recedat, & ex parte adueniat de nouo per cōuersionem alimenti, necesse est secundum formam fieri augmentum, & non secundum materiam. Hæc autem ratio nihil valeret, si forma rei variaretur secundum partes aduenientes, & recedentes,

dentes, nam tunc non magis augmentatio fieret secundũ formam, quàm secundũ materiam. Probant deinde ratione, quia si cum parte materiæ deperditur etiam pars formæ, & cum noua parte materiæ aduenientis ex conuersione alimenti aduenit etiam noua pars formæ eductæ de potentia eius, sequitur aliquando contingere, vt nulla pars materiæ, neque formæ, ex his, quæ habuit corpus, dum primo fuit genitum, permaneat in senectute, aut in fine vitæ, & ideo nec permanere idem numero corpus, sed esse aliud numero diuersum: quod patet esse contra rationem nutritionis, & augmentationis. Probatur consequentia, quia motu quodam continuo desinunt partes, & adueniunt aliæ: ergo per totam vitam variantur omnes. Sed omnibus variatis, necesse est variari totum, quod non habet aliam entitatem præter entitatem partium: ergo non manebit idem corpus numero.

Hæc tamen sentẽtia falsa est; quod probo ex natura animæ diuisibilis, quæ ita dependet à materia, sicut nata est eam informare, nempe tota forma totam materiam, & pars partem: ergo dependet quælibet pars formæ à sua parte materię, & cũ educatur talis forma de potentia materiæ, quælibet pars eius determinata educetur de parte determinata materiæ, à qua nata est depẽdere: ergo consumpta hac parte substãtiæ viuentis per actionẽ caloris naturalis definit hæc pars formæ, à qua informabatur hæc pars materiæ, eam informare: & nõ potest naturaliter permanere separata à materia propter naturalem dependentiam ab illa: ergo peribit. Probatur consequentia, quia naturaliter repugnat informare aliam partem materiæ eiusdem corporis, cũ quælibet sit informata sua parte formę, & non possit naturaliter eadem pars materiæ informari duplici parte formæ, sicut materia totalis non potest informari duplici totali forma. Ex quibus sequitur necessariũ esse, quod consumpta naturaliter qualibet parte corporis, & recedente materia, pereat etiã pars formæ. Et eadem ratione probatur, quòd nouæ partes formæ adueniant cum nouis partibus materiæ alimenti, nam partes materiæ, quæ adueniunt, nõ possunt informari à partibus animæ præexistẽtibus in corpore; quia quælibet pars formæ dependet à qualibet parte materię determinatæ, sicut tota forma à tota materia: ergo sicut hæc nõ potest naturaliter simul informare duas totales materias, ita non potest eadem pars formæ simul informare duas partes materiæ: quare necesse est, educi nouas partes animæ de nouis partibus materiæ aduenientis à quibus informentur. 102

Ideo secunda opinio concedit, quòd consumpta qualibet parte

parte substantiæ viuentis corporis, sicut recedit pars materię, ita perit pars formæ a qua informabatur, & sicut adueniunt nouæ partes materiæ ex conuersione alimenti, ita adueniunt cum eis nouæ partes harum animarum eductæ de potentia earũ. Negat tamen, quòd omnes partes materiæ, & formæ varientur, quia distinguit duplices partes integrãtes in quolibet corpore viuente, quasdã quasi fluentes, ex quibus consumuntur aliquæ per continuam actionem caloris naturalis, & loco earum succedunt aliæ, & ita per continuam corruptionem earũ, & aduentum aliarum, in fine vitæ omnino variatæ censentur, tam secundum formam, quàm secundum materiam: & secundum has partes non manet idem numero corpus per totam vitam. Sed aliæ sunt partes integrantes permanentes, quas numquam consumit calor naturalis, neque aliquid detrahit ab eis, sed saluæ, & integræ permanẽt à principio vsque ad finem vitæ: vnde licet augeantur, non tamen diminuuntur, & ideo eædem numero permanent, & ratione earũ permanet semper corpus idem numero, licet ratione aliarum quodam modo varietur. Ita Magister senten. in 2. distinct. 30. & ibidem Ricardus, Albertus in summa de homine quæst. 1. de potentia generatiua, art. 2. & quæst. de nutritione, & nutrito; Alexãd. & Philop. text. 35. huius capitis, Nimphus etiam quæst. 5. huius libri, eamdem opinionem tamquã probabilem defendit.

103 Sed in assignandis his partibus inuariabilibus diuisi sunt authores isti: nam quidam eorum distinguũt duplices partes integrantes in corpore viuente, quædam spermaticę, quæ immediatè generantur ex semine, & sunt omnes illæ ex quibus cõponitur substantia primò producta per generationẽ. Aliæ sunt nutrimentales, quæ quidẽ producuntur per nutritionem ex cõuersione alimenti, & adduntur primis; de quibus asserũt nullo modo, neque vllo tẽpore consumi, aut variari, sed omnino integras, & quasi intactas permanere à principio vsque ad finem vitæ; nutrimentales verò passim consumi, & alias loco earum succedere. Probant isti primo, quia si omnes partes integrantes corporis variantur, & non dãtur aliquæ semper manentes, sequitur nec permanere corpus idem numero vsque ad finem vitæ, sed tũc iam esse aliam numero arborem, & aliud numero animal, immo & alium hominem, quod est falsum. Probatur consequentia, quia totum corpus nõ habet aliam entitatem, vel substantiam præter entitatẽ, & substantiam partium integrantium: ergo si omnes istæ successiuè varianrur, & non manent aliquæ eædem numero, non manebit idem numero corpus. Secũdò, quia si omnes partes variãtur, ergo

ergo semper renouatur corpus per nutritionem, & nunquam senescet, nec senio conficietur, quia nulla pars eius permanet toto tempore vitæ, sed nouas semper habet, quod experientia probatur falsum. Ita sentiunt Alexand. Albert. Nimphus, quos sequitur Toletus.

104 Alij vero, vt Philoponus, quem sequuntur aliqui ex nouioribus, alio modo distinguũt partes corporis viuẽtis, siue spermaticæ, vel nutrimentales, nam quasdam esse aiunt duriores, & solidiores, vt ossa, nerui, & cartilagines, quæ semper manẽt eædem numero, quia non possunt cousumi à calore naturali. Aliæ verò sunt molliores, vt caro; & istæ semper consumũtur, & aliæ loco earum succedunt per conuersionem alimenti: itaque duriores, & solidiores augentur, sed non diminuuntur, & ideo nec variãtur, sed permanent secundum identitatem numericam, licet augmentum suscipiant, molliores verò augentur, atque diminuuntur, & propterea variãtur semper: corpus igitur permanet idem numero à principio vsque ad finem vitæ, propter numericam identitatem illarum, quamuis aliquo modo varietur propter variationem harum.

Probant primo experientia, quia videmus hominem ob grauem infirmitatem deperdere totam ferè carnem; immo & omnes alias partes subtiliores, & molliores: ossa vero, neruos, immo, & cutem cum cęteris partibus durioribus integras permanere absque vlla diminutione; ergo euidens signum est, quòd nunquam istæ partes consumuntur, vel diminuuntur. Probatur consequentia, quia nulla potest dari fortior causa diminutionis. Probatur secundo ratione, quia calor naturalis non habet summam intensionem, quam habet calor ignis, sed valde temperatus est; & præcipuè residet in partibus mollioribus, vt in carne, vt probat experientia: ergo quamuis possit molliores partes consumere parum resistentes, non poterit consumere duriores, ac solidiores; in quibus inuenit resistentiam maximam: vnde sequitur integras permanere semper.

105 Sed hæc opinio quantum ad vtrumque modum eam defendendi, contraria est doctrinæ Arist. & falsa. Probo primum aduersus vtrumque modum, quia Aristoteles eisdem verbis asserit, quòd dum augetur viuens, quælibet pars eius augetur, & dum diminuitur, quælibet pars eius diminuitur; sed per augmentationem augentur omnes partes, siue spermaticæ sint, vel nutrimentales, siue duriores sint, vel molliores; ergo omnes etiam diminuuntur. Euidens est Syllogismus, & maior nõ solum in se est certa, sed conceditur ab authoribus vtriusque modi. Probatur autẽ minor ex tex. 32. huius capitis, vbi ita ait

Aristoteles;

Aristoteles: *Videtur itaque eius, quod augetur, quacũque pars au-ćta esse. Similiter autem, & in diminutione minor generata esse, &c.* & text. 35. *Adhuc autem quodcumque signum, aut maius, aut minus factum esse, &c.*

Primus autem modus dicendi est etiam expresse contra Diuum Thomam 1. p. q. 119. art. 1. ad 2. Et probatur, quòd sit falsus; primo, ratione eiusdem Diui Thomæ, quia partes nutrimentales eiusdem rationis sunt cũ spermaticis, & ideo corruptibiles sicut illæ, vt os, & caro, quæ de nouo aduenunt per nutritionem eiusdem rationis sunt cum osse, & carne productis per primam generationem, & corrumpi possunt sicut illa, & calor naturalis, à quo corrumpi possunt est idem, & debitè approximatus omnibus: ergo sicut hæc potest corrumpere, sic illa, & est agens naturale: ergo agit circa omnia in quantum potest, & omnia corrumpit: falsum est ergo, quòd illæ partes sine corruptione permaneãt per totam vitam. Secundò, quia si prima substantia, in qua generatur homo, non potest corrumpi, sequitur pueros postquam primò geniti sunt, non indigere alimento ad reparãdum id, quod per actionem caloris naturalis deperditum est, sed solum vt augeantur: sed consequens est falsum, & contra experiẽtiam: ergo falsum est etiam, quod nihil corrumpatur de prima illa substantia. Probatur minor, quia euidens est, quod si paruulus statim postquam natus est, non alatur, deficit atque consumitur: quod non potest ex alia causa prouenire, nisi quia calor naturalis incipit statim agere in illam substantiam, eamque consumere, & ideo indiget alimento primo ad reparandum id, quod consumptum est, deinde ad augmentum. Probatur deinde falsum esse secundum modum de partibus durioribus, & solidioribus nunquã corrumpendis: primo, quia partes istę nutriuntur per totam vitã, sicut molliores, vt fatẽtur, qui eum defendũt: & probatur euidenter ex illo principio Aristotelis ab omnibus recepto, quod nutritio fit secundum omnes partes, sicut augmentatio: ergo per totam vitam additur illis aliquid substantię nouum: & nihil ab eis detrahitur: ergo fiunt semper maiores, & longiores etiam post statum, & tẽpore decrementi: & consequenter totus ipse homo procerioris fiet staturæ: immo consequenter sequitur per totam vitam augeri has partes, & nullum habere statum, nec augmẽtationem intrinsecum terminum. Probatur consequentia, quia si nihil substãtiæ ab eis detrahitur per totã vitam: ergo nihil etiam detrahitur quantitatis. Et si semper additur eis noua substantia: ergo etiam noua quantitas, & ita semper fierent maiores, quia nec potest detrahi, nec addi substantiæ,

ſtantia, niſi addita, vel detracta quãtitate. Secundò, quia de his partibus durioribus, ac ſolidioribus duo ſunt certa; primum, quòd corrumpi poſſint, cum conſtent materia ſublunari; deinde, quòd in eis ſit calor naturalis, quamuis non tantum in eis vigeat, quantum in mollioribus. Ex quibus probatur, quod corrumpi poſſint, quia calor naturalis eſt agẽs debitè approximatum reſpectu earũ, ſicut reſpectu aliarum: ergo ſicut poteſt illas corrũpere, ita & has, quamuis difficilius, & tardius propter maiorem reſiſtentiã earum. Quemadmodum guttæ aquæ cadentes ſuper lapidem durum, & mollem, vtrumque quidem excauare poſſunt, & excauant, quãuis citius mollem; & durum tardius, etiamſi ſit duriſſimus, propter continuationem: ergo cum ſit continua actio caloris naturalis, aliquid ſemper poterit ab his partibus quantumlibet duriſſimis extrahere.

107 His opinionibus refutatis, noſtra ſentẽtia explicatur tribus aſſertionibus, quarum prima eſt, in nutritione viuentium imperfectorum, quorum animæ ſunt diuiſibiles, ſimul cum noua parte materiæ aduenit noua pars animæ eductæ de potentia eiuſdem partis materiæ. Ita Scotus in 4. diſtinct. 44. quæſt. 1. artic. 1. Ægidius in 1. diſtinct. 5. artic. 2. quæſt. 5. Marſil. 1. lib. de Generatione, quæſt. 11. & 12. Petrus de Mantua tractatu de primo, & vltimo inſtanti. Palat. 2. lib de Anima. Toletus quæſt. 9. huius capitis, & iuniores multi. Quam efficaciter probant argumenta facta contra primam opinionem.

Secunda aſſertio, ſicut omnes partes viuentis augentur, ita omnes diminuuntur; in viuentibus quidem imperfectis, tam ſecundum formam, quàm ſecundum materiam; in viuentibus vero perfectis, ſecundum materiam, & ſecundum extenſionem animæ ad eam informandam. Hæc eſt expreſſa apud Ariſtotelem loco, & verbis citatis contra ſecũdam opinionem; & eam tenent Auerroës 1. lib. de Generatione, comm. 38. Diuus Thomas in hoc libro lect. 14. ad finem, & lect. 15. in principio, & 1. p. quæſt. 119. artic. 1. ad 2. & ibidem Caietanus, Conimbr. 1. lib. Phyſic. c. 9. quæſt. 5. artic. 2. in fine, & omnes ferè nouiores. Et probatur etiam efficaciter argumentis factis contra eandem opinionem ſecundam.

Aſſertio tertia, non eſt neceſſarium ita diminui omnes partes viuentis, ſaltem duriores, & ſolidiores, vt oſſa, & nerui ſecundum materiam, aut ſecundum formam, vel extenſionem eius, vt nulla earum, quas habuit à principio ſuæ generationis, permaneat eadem numero in fine vitæ, ſed multæ permanent inuariatæ magna ex parte. Hæc eſt contra iuniores quoſdam neceſſarium putãtes, quòd omnes partes varientur. Et proba-

tur hoc argumento, nam partes istæ ex propria natura resistūt maximè actioni caloris naturalis, & ex alia parte calor ipse non ita viget in eis, neque ita intensus est: quare licet agat in eas semper, remissiſsima absque dubio actione, & ferè nihil corrūpente; vt probat experientia in infirmitatibus, in quibus licet caro, & aliæ partes molliores multum diminuantur, duriores vero, & solidiores ferè nihil: ergo talis actio caloris in has partes, licet continua sit, non est tamen sufficiens, vt eas totaliter corrumpat. Probatur etiam exemplo guttarum cadentium super durissimum lapidem, quæ licet motu continuo cadant, & per totam vitam, non possunt totum lapidem corrumpere propter maximam resistentiam eius: ergo licet cōtinua sit actio caloris naturalis, nunquam corrumpet totaliter duriores, ac solidiores partes viuentis, propter maximam resistentiam earum.

108 Ad testimonium Aristotelis pro prima opinione adductum respondeo, quod dum asserit, augmentationem non fieri secundum partes materiales, sed secundum partes formales; per partes formales non intelligit formam substantialem Physicam, vt Philoponus, & Albertus Magnus affirmant; sed nec partes porosas, hoc est, concauitates illas, quas vocamus poros, vt dicunt Marsil. & Albertus Saxoniæ. Nec etiam partes habentes aliquam operationem in corpore, vt sunt membra eius, vt voluerunt alij. Nec demum partes spermaticas, vt docuit Alexander. Sed ex ipsis verbis Aristotelis duplex expositio vera, & tenenda colligitur: prior est, quod per formam partis intelligatur natura, & species eius, vt caro secundum formam significet carnem secundum speciem, & naturam carnis, per partem verò secundum materiam intelligatur hæc pars, & illa secundum rationem indiuidualem huius partis, vt caro hæc, aut illa, quæ modo producitur per nutritionem, vel deperditur per diminutionem: nam ratio specifica cuiusque rei formalis vocatur, sed indiuidualis quasi materialis; & quia necessaria conditio ad proprium augmētum est, quod permaneat semper idem, quod augetur: & natura, atque species carnis, vel ossis semper manet: hæc verò, aut illa pars carnis, vel ossis deperditur, ac variatur; ideo dixit Aristoteles augmentum fieri secundum formam, aut secūdum partes formales, & non secundum materiam, vel partes materiales. Secunda expositio est, quòd per formam partis intelligat Aristoteles, non substantialem, sed illam, quæ cōstituit quartam speciem qualitatis; & vocatur etiam figura; vt figura manus, brachij, capitis, aut pedis: de qua euidens est, quod permaneat semper

cadem

eadem in partibus corporis: per materiam vero, vel materialem partem, hanc vel illam partem manus, vel brachij, quæ accedit, & recedit per nutritionem, vel diminutionem; de quibus constat non semper manere, ideo secundum formam, vel figuram semper manentem dicuntur augeri partes, non secundum hanc, vel illam entitatem materialem passim recedẽtem, vel de nouo aduenientem. Verba autem Aristotelis, ex quibus vtraque hæc expositio satis apertè colligitur, hęc sunt: *Oportet enim intelligere, quemadmodum si quis mensurabit eadem mensura aquam, semper enim alia, & alia. sic vtique augmentatur materia carnis, & non cuicumque partium aliquid adijcitur, sed hoc quidem defluit, hoc autem aduenit, figura autem, & forma cuicumque particulæ. In his autem, quæ sunt dissimilium partium, hoc magis manifestum, vt manus, quòd proportionaliter aucta est, materia enim altera existens manifesta est magis ipsa forma sui, quàm in carne, & his, quæ similium partium, ideo & mortui magis videbitur esse adhuc caro, & os, quàm manus, & brachium, &c.* Priorem vero expositionem tenet Diuus Thomas 1. part. quæst. 119. art. 1. ad secundum, & cum eo Toletus quæst. 9. huius capitis, quam sequuntur ferè omnẽs recentiores. Posteriorem verò sequuntur alij. Testimonium autem sic expositum iuxta mentem Aristotelis nihil probat contra nostram sententiam.

109

Ad argumentum eiusdem opinionis respondet D. Thom. in eodem articulo ad quintum, duobus modis contingere, quod varientur partes integrantes alicuius corporis, simul quidem omnes, ita vt loco earum aliæ simul succedant numero diuersæ, vel successiuè paulatim desinentes vna post aliam, & succedentibus etiam successiuè aliis loco earum; & si primo modo varientur, certum est, non posse manere eandem rem numero, sed dicetur potius desinere esse, & conuerti in aliam, cuius forma succedit in eadem materia. si verò varientur secundo modo, manebit quidem eadem res numero, licet varientur omnes partes materiales eius. Et hoc modo variantur partes viuentis in augmentatione, & diminutione; nam per actionem caloris naturalis quædam consumuntur, & aliæ succedũt ex conuersione alimenti, & vniuntur eidem corpori viuenti per realem, ac Physicam continuationem, & ideo efficiunt vnum numero, quia vnum continuum, & vnum numero idem sunt, vt docet Arist. 5. lib. Phys. itaque licet concedamus in viuentibus imperfectis variari totam materiam, & totam formã, quã habuit à principio; ita vt nulla pars materiæ, vel formæ permaneat ex his, quæ in principio generationis habuit:

negandum est, quod non sit idem corpus numero in fine vitæ cum eo,quod genitū fuit in principio:& ratio huius est, quia solum variantur partes materialiter,non formaliter ; hoc est, solum variantur, vt sunt entitates incompletæ realiter distinctæ,non vt efficiunt vnum numero completū ; nam quantum ad constitutionem vnius completi idem, atque eodem modo illud cōnstituunt superuenientes , ac illud constituebant recedentes , quia continuatio realis efficit eādem rem numero, licet ex diuersis partibus entitatiuè distinctis ; quod in motu, & tempore satis manifestum est; nam licet partes præcedentes desinant esse , & subsequentes incipiant , & ideo semper sint diuersæ partes secundum entitatem, ex quibus constituuntur successiua hæc ; realis tamen continuatio efficit , vt semper sint eadem numero,nisi realiter interrumpantur;nam tunc cessante continuatione cessat identitas numerica.

110 Et si dicatur ex hoc sequi, nō alio modo esse vnum numero corpus viuens à principio vitæ vsque ad finem,ac dicitur vnus populus,vel fluuius à principio vsque ad finē,quamuis in fine, immo post paucos annos nullus homo permaneat ex his, quos habebat prius. Respondeo,aliquā esse similitudinem in exemplo populi,ac fluminis:sed maximam differentiam,quia populus non est vnus numero identitate Physica , sed morali, in quantū diuersi homines succedentes subordinantur eisdē legibus;corpus vero est idem numero identitate Physica propter Physicam continuationem partium succedentium cum præcedentibus,& præexistentibus, & quamuis flumē sit idem numero identitate Physica ratione realis cōtinuationis aquę, maiorem lōge habet identitatem Physicam corpus,quod augetur,quia fluuius nullam habet partē aquæ eamdem numero cū ea,quam habebat prius,sed omnes fluūt, & ideo solum possunt idem numero flumen efficere per continuationē, sed non omnes partes viuentes fluunt,etiā per totam vitam,quin potius solidæ,ac præcipuæ omni ferè ex parte permanent,vt probauimus, quare longe perfectius est idem numero in fine vitæ,quàm flumen, cum sit idem nō solum per realem continuationem omnium partium ; sed per realem, ac materialem pluriū,ac præcipuarum.Hæc autem vera sunt,etiam si admitteremus omnes partes integrantes materiæ,& formæ variari; sed cum permaneant duriores, & solidiores magna ex parte, quæ sunt quasi fundamentū cæterarū,maiori ratione dicetur permanere idē corpus numero,etiam in viuentibus,quorum animæ sunt diuisibiles ; & si contingat nullas habere partes duriores,vt videtur contingere in quibusdā reptilibus imperfectis,

fectis, adhuc in his dicimus non variari omnes partes, quia quamuis molliores sint, calor tamen naturalis in eis est debilissimus, vnde nunquam eas consumet omni ex parte.

112 Ad primum argumentum primi modi defendendi secundã opinionẽ respondeo primò, negãdo antecedens, quòd omnes partes corporis varientur, nam licet fortè varietur molliores totaliter, de duriorib. probatum a nobis est non variari totaliter; & ideo ex parte illarum non sequitur totum variari. Secundo, respondeo, quòd etiam si concedamus variari omnes, neganda est consequentia: quòd non permaneat idẽ numero corpus in fine vitæ. Et cum dicitur totũ non habere aliam entitatem præter entitatem partium, si intelligatur simul vnitarum, concedendum est: minor vero, quod entitas partiũ sit diuersa, distingui debet; nam duobus modis considerari possunt omnes partes per totum vitæ tempus fluẽtes, primò secundũ entitatem materialẽ, per quam inter sese distinguuntur realiter; & hoc modo diuersam entitatẽ habent: si vero considerentur vt vnitæ per continuationem realem, & Physicã, quamuis successiuã, efficiunt eãdem entitatem completam vnam numero; & hoc modo acceptæ non habent aliam entitatẽ præter entitatem totius, nec totum aliã entitatem præter entitatem earum, sed cum per totam vitam continuentur, efficiunt compositum vnum numero permanens per totam vitam.

Ad secundum neganda est consequentia, quod corpus per totã vitam sic renouetur, vt nũquam senescat; nam licet renouetur in quantum nouæ partes semper ei adueniunt, deficit vero ex parte virtutis conuersiuæ, quæ est calor naturalis; hic enim repatitur semper ab alimento habente cõtrarias qualitates, & ideo quasi hebetatur, & impotentior fit ad conuertẽdum alimentum, & dum non tantum potest conuertere, quãtum consumpsit de substantia corporis, diminuitur corpus, & debilius redditur, atque consenescit: & quo plus debilitatur calor, magis, ac tandem moritur. Itaque materialiter, hoc est ratione partium aduenientium renouatur, sed formaliter, hoc est ex parte virtutis deficit, atque consenescit.

113 Sed aduersus hanc doctrinã sic arguo; calor naturalis, quo plus procedit, magis debilitatur, & ideo tẽpore diminutionis minorem partem alimenti potest conuertere: ergo eadem ratione minorem quoque partem substantiæ consumet, quare nunquam diminuetur corpus. Probatur consequentia, quia omnis actio est inter cõtraria: ergo sicut repatitur à cõtrario in cõuersione alimenti, & ideo debilior fit virtus eius ad talẽ cõuersionem, repatietur etiam agendo circa partes corporis,

&eas consumendo, & debilior efficietur virtus ad easdem consumendas,& minores poterit consumere. Respondeo,cō-cedendo, quod repatiatur in vtraque actione , qua agit circa alimentum,& circa partes corporis, sed multo minus in illa actione,quam in hac, quia alimentum magis dissimile est, & maiorem habet contrarietatem cum calore naturali ex parte qualitatū,ac dispositionum,quib. afficitur,quam partes corporis,vt per se est manifestū: & ideo longè difficilior est conuersio eius in substantiā,quam conuersio partium in vapores, & excrementa, & plus repatitur calor in vna conuersione, quam in alia : quare licet debilitetur in ordine ad vtramque efficiendam, & quo plus procedit, minorem efficiat vtrāque: sed multo magis debilitatur in ordine ad conuersionem alimenti longe difficiliorē,& propterea minus potest de alimēto conuertere in statu diminutionis, quàm de substantia corporis consumere; & hæc est causa propter quam, quo plus procedit vita hominis,magis diminuitur,& tandem moritur.

Sed arguo secundò aduersus eādem solutionem,quia ex ea sequitur nullo tempore posse augeri viuens, quod est falsum. Et consequentiam probo, quia si aliquo tempore augeri posset,maximè à prima sui generatione vsque ad statum: sed hoc tempore non potest:ergo nunquam. Probatur minor, quia si hoc tempore potest augeri,ideo erit;quia calor naturalis fortior est; & ideo potest plus alimenti conuertere,quàm de substantia corporis consumere:sed hoc est impossibile. Probatur ex solutione præcedenti; nam si alimentum magis cōtrarium est,quam substantia corporis viuentis, vt dicebamus:& cōsequenter fortius resistit;& propterea difficilius conuertitur,& magis debilitatur calor ex actione circa illud, quia magis ab eo repatitur:ergo minus conuertere poterit de alimento,etiā tempore augmenti,& plus consumere de substantia corporis minus resistenti:minúsque proinde debilitante eundem calorem:& ita neque hoc tempore augebitur corpus. Respondeo diuersam esse rationem de tempore augmenti ac de statu , & 114 tempore diminutionis.Et differētia consistit in duobus,quorum primū se tenet ex parte corporis viuentis,& aliud ex parte alimenti:nam dum corpus primò genitum est,duo possunt in eo considerari,primū est,quòd purissimam habeat substantiam ex materia seminis immediate genitam,& ideo nullam habentem admixtionem alicuius aduentitiæ substantiæ , vel qualitatis,aut dispositionis extraneæ, ex parte cuius maioris virtutis est ad resistendum calori, & minori resistētia indiget, quia quo purior est, magis est ei cōnaturalis calor, & minorē habet

habet cum eo contrarietatem, & ex consequẽti remissius agit calor in eam : quod adeò verum est, vt plures censeant nunquam pati, neque consumi ab eo, vt vidimus, & refutauimus. Aliud est, quod in eadem substantia primò producta considerari debet, nempe paruitas materiæ, & quantitatis; defectu cuius tenera, atque imbecilliora sunt membra eius ad exercendas operationes : & licet ratione primi, minus consumatur per actionem caloris; sed ratione secundi, parua consumptio debiliorem eam efficit Et propterea, nisi breui ei succurratur subministrato alimento, breui etiam peribit. Secundum verò, in quo consistit differentia vtriusque status, tenet se ex parte alimenti, quod in ætate illa subministrari debet: proportionatumquidem teneritudini, ac imbecillitati corporis, quam habet in parua illa quantitate geniti, & ideo talis conditionis, vt facile possit conuerti in substantiã Et ex vtraque differẽtia sic explicata intelligitur corpus viuẽs in prima ætate plus alimenti conuertere, quàm de propria substantia consumatur, sed quo magis augetur, minoris virtutis efficitur eius substantia; quia substantia ei adueniens ex conuersione alimenti aduentitia est, atque extranea, neque ita connaturalis calori naturali propter maiorem admixtionem extraneæ qualitatis : per admixtionem igitur huius aduẽtitiæ substãtiæ puritatem illã amittit prima, cum qua genita est, & debilior efficitur ad resistendũ; & maiorem contrarietatẽ acquirit cum calore naturali, & ideo magis ab eo consumitur: sed ex alia parte cresceẽte quãtitate eius magis roboratur ad agendũ circa alimẽtũ, quod valde necessariũ, est quia alimẽtũ postulat magis solidũ, & ideo difficilius conuertendum. Quibus ex vtraque parte consideratis intelligitur tempore primæ ætatis plus alimenti posse conuertere calorẽ, quàm sit substantia corporis ab eo consumpta, & ideo toto illo tẽpore crescere posse.

115 Ad primum argumentum secundi modi defendendi eandem opinionem, negandum est antecedens, quòd tempore infirmitatis non diminuantur partes duriores corporis, semper enim diminuuntur, & semper reparatur aliquid, vel etiam totum, quod de substantia earum consumptũ est, vt probauimus refutantes hunc [illegible] dum dicendi. Sed quod ex his partibus diminu[illegible] [illegible] re infirmitatis, siue quouis alio paucissimũ est [illegible] mperceptibile per sensum, & hoc propter maximã resistentia earũ, & remissam valde actionẽ caloris naturalis: & ideo nõ iudicat sensus, quod aliquid sit detractũ ab eis, sed iudicat intellectus propter efficaces rationes à nobis adductas, per quas sensus debet corrigi, vt sæpe in rebus aliis contingit.

Ad secundum concesso antecedente, quod calor naturalis minus vigeat in partibus solidioribus, & ideo remissius agat circa illas, & magis ipsæ resistant, quàm molliores, neganda est consequentia, quod nihil earum consumatur per actionem eius, sed consumitur quidem paucissimum, & quod sensu non potest percipi, vt iam probauimus.

QVÆSTIO X.

An augmentatio, & diminutio distinguantur specie?

116 DVo sunt circa hanc quæstionem disputanda; primum est, an augmentatio, & diminutio distinguantur tanquam duo motus positiui? Secundum, an distinctio earum sit specifica, vel solum accidentalis? Et ideo in duas partes diuidenda est quæstio claritatis gratia. Et circa primum asserit prima opinio aliquorum; augmẽtationem, & diminutionẽ esse duos motus positiuos. Probant testimonio Aristotelis 5. lib. Phys. text. 18. vbi postquam separauit motus positiuos & propriè sumptos, qui versantur inter terminos positiuè contrarios, à mutationibus, quæ versantur inter terminos priuatiuè solum oppositos, qualis est generatio; numerat motus positiuos, & asserit esse tres, nempe motum circa quantitatem, circa qualitatem, & circa vbi: deinde motum circa quantitatem in communi consideratum asserit non habere proprium nomẽ, benè tamen in speciali, quia diuiditur in eũ, qui tẽdit ad maiorem quantitatẽ, & vocatur augmentatio, & in eum qui tendit ad minorem, & vocatur diminutio: ergo numerat augmẽtationem & diminutionẽ inter proprios motus, & vt tales eos distinguit per terminos positiuos. Probant idem ratione, quia motum esse positiuum, vel negatiuũ, cognosci debet ex termino ad quem, à quo accipit quilibet motus suam speciem, sed non minus tendit diminutio in terminum ad quem positiuum, quàm augmẽtatio; ergo non minus est motus positiuus, quam illa. Probatur minor, quia dũ viuens conuertit plus alimenti, quàm amisit de propria substãtia per actionem caloris naturalis, dicitur augeri, quia acquirit maiorem quantitatem, quàm habebat, & ideo augmentatio dicitur motus positiuus, quia terminatur ad maiorem quantitatem: si verò minus cõuertat de alimento, quàm amiserat de propria substantia, dicitur diminui, quia non tantam acquirit quantitatem, quantam habebat prius, sed minorem; minor verò quantitas est terminus positiuus: ergo non minus habet terminum positiuum

tium diminutio, quam augmentatio; & ideo non minus erit motus positiuus.

117 Secundò, quia diminutio non est sola deperditio quantitatis, alioqui non distingueretur à corruptione; sed tunc dicitur aliquid diminui, quando deperdit aliquid ex quãtitate, quam habebat prius, & aliquid etiã retinet, & ideo minorem habet: ergo diminutio tendit per se in minorẽ quantitatem per deperditionem alicuius; sed minor quantitas est terminus positiuus: ergo diminutio motus positiuus est; licet negationem etiam quantitatis deperditæ includat.

Secunda opinio tenet augmentationem, & diminutionem non differre tanquã duos motus positiuos, sed tanquam motum positiuum, & negatiuũ: ita vt augmentatio sit motus positiuus, diminutio verò negatiuus eo ferè modo, quo differũt sub genere mutationis generatio, & corruptio. Ita Fonseca 5. Metaph. c.13. q.9. sectione 4. Conimb. 4. lib. Phys. q.2. a.2. & omnes ferè recentiores: & hæc est probabilior, & tenenda.

Sed vt eam probemus, tanquam certum supponendum est, diminutionem per se includere deperditionẽ alicuius quantitatis, quę verè est corruptio eius: quod sic probo; Nõ est intelligibile aliquid diminui, nisi deperdat aliquid ex quantitate, quã habebat prius, & per hoc diminuitur, quia aliquid deperdit: ergo diminutio per se includit deperditionẽ, vel corruptionẽ alicuius quantitatis. Antecedẽs probo, quia diminui est minus esse, quã erat prius: sed non est minus, nisi per deperditionẽ alicuius, quod habebat prius: ergo diminutio per se dicit deperditionem, vel corruptionem alicuius quãtitatis præhabitæ. Secũdo supponendum est, quòd diminutio præter deperditionem non includit acquisitionem alicuius quãtitatis: quod nõ minus efficaciter probat hoc argumentũ: Tota ratio diminutionis in eo cõpletur, quòd aliquid quantitatis pręhabitę deperdatur, & aliquid eiusdẽ permaneat: ex his enim solis intelligitur corpus diminutũ; vt per se patet: sed quãtitas permanens nõ est de nouo acquisita, sed præhabita ante diminutionẽ simul cũ deperdita: ergo per diminutionẽ nulla quantitas acquiritur. Tertio supponẽdũ est, quòd præter deperditionẽ alicuius quãtitatis præhabitæ, & permanẽtiã alterius, duo solũ positiua possunt intelligi in diminutione: vnũ est relatio quantitatis permanentis ad totã illam, quam habebat corpus prius, quã diminueretur, vel ad aliã æqualẽ alterius corporis: dicitur enim quãtitas permanẽs post diminutionẽ minor, vel inæqualis respectu totius quantitatis præhabitæ, vel respectu alterius quantitatis æqualis præhabitæ. Et ratio minoris, vel 118

inæqualis,relatio quædā est;& ideo entitas positiua. Aliud verò,quod acquirit de nouo quantitas permanens post diminutionem,est modus essendi cōpletus: nam cū esset pars totius quantitatis præhabitæ ante diminutionē,post eam habet modū totius eo modo, quo vna pars aquæ diuisa ab alia acquirit nouum modum essendi cōpletum,cū sit iam totū per se subsistens. Sed neutrum horum potest terminare motum positiuū per se:nō relatio,quia ad relationem non datur motus per se, nec modus essendi completus,quia nō indiget motu, sed sine illo acquiritur,& per accidēs omnino sequitur respectu diuisionis,vt patet in exēplo diuisionis aquæ:quia diuisio solū est motus localis,per quem non potest per se acquiri,nisi localis pręsentia,vel vbi Eadē autē ratione sequitur modus ille essendi cōpletus quantitatis permanentis deperditionē quātitatis præhabitæ,quia nō indiget motu aliquo,per quē producatur, & respectu deperditionis per accidēs sequitur:nā cū deperditio sit corruptio quædā, nō potest per se producere;vel per se terminari ad motū illū positiuum: ergo non terminat motū aliquē per se. Probatur consequentia,quia à nullo agēte particulari per se producitur:nō enim à calore naturali corrūpēte quantitatē deperditā, qui solum poterat per se intendere productionem alterius corporis in quod resoluitur substātia deperdita:& nō est aliud agens particulare,à quo possit produci per motum,ergo nec potest per se terminare motū positiuū.

119 Ex his tribus suppositis, & probatis colligitur hoc argumentum efficaciter probans diminutionem non esse motum positiuum,sed solam deperditionem,vel corruptionem alicuius quantitatis præhabitæ. Per diminutionem non acquiritur per se aliquis terminus positiuus, sed solum nō esse quantitatis partialis:ergo non est motus positiuus,sed negatiuus. Euidens est consequentia:& antecedens probatū est efficaciter ex tribus suppositis. Licet autē non terminetur per se diminutio ad minorem quantitatem permanentē,sed ad non esse deperditæ,connotat tamē ordinē ad illā,ratione cuius dicitur quasi partialis corruptio distincta à totali:si enim nulla permaneret quantitas,esset totalis corruptio eius,& nō diminutio. Itaque non distinguitur diminutio quātitatis à corruptione eius,nisi tanquam partialis à totali ; & hanc distinctionem cognoscimus ex connotato, nempe ex ordine ad quantitatem permanentē. Nā si aliquid eius permanet,non est totaliter corrupta.

Ad testimonium Aristotelis respondeo,diminutionem inter motus positiuos enumerasse;quia licet essentialiter solum terminetur ad non esse quantitatis partialis, consequenter connotat

connotat minorẽ quantitatem permanentem, vel ordinem ad illam, quæ ratio quædam positiua est, per quam distinguitur aliquo modo à corruptione totali, & cæteris mutationibus in terminum purè negatiuum tendentibus.

120 Ad primum argumentũ neganda est minor, quod diminutio tendat per se in terminum positiuum, nempe in minorem quantitatem, sed solum tendit per se in non esse quantitatis, quæ deperditur. Et dum dicitur motum illum consequentem conuersionem minorem alimenti, per quã producitur minor quantitas, quàm fuerat deperdita, esse diminutionem; negandum est, quia repugnat rem diminui, nisi ratione alicuius deperditionis. Per illum verò motum nihil quantitatis deperditur: ergo nõ potest esse diminutio, sed per se loquẽdo est motus ad quantitatem, quã sequitur per accidens relatio minoris respectu totius quantitatis præhabitæ: diminutio verò in sola deperditione cõsistit, connotãs quantitatẽ permanentẽ.

Ad secundum negandũ est antecedens, quòd diminutio nõ consistat in sola deperditione quãtitatis. Et cum dicitur non distingui à corruptione; respondeo nõ distingui tanquã motum positiuum ab ea; sed tanquam negatiuum partialẽ à totali; quã distinctionẽ cognoscimus per connotationẽ quantitatis permanentis, & non cẽsemus esse specificam, vel essentialem, sed accidentalem tantum, quia sicut totũ, & pars eius nõ distinguuntur specie: ita neque corruptio totius, & partis. Propter hanc vero distinctionem accidentalẽ explicatam per connotatũ diminutionis sortiuntur distincta nomina, & numerantur pro diuersis motibus, vel pro motu, & mutatione, nã corruptio inter mutationes, diminutio vero inter motus, quia per se est successiua, sicut augmentatio, licet non sit positiuus motus, sed negatiuus. Et dũ dicitur, illud diminui, quod aliquid quantitatis deperdit, & aliquid retinet, distinguendũ est, nam licet vtrumque contineat diminutio, non tamen per se, sed solam deperditionem: retinere verò aliquid quantitatis, non per se, sed ex connotato dicit, vt expositum est.

Dubium secundum de modo distinguendi augmentationem & diminutionem.

121 Sequitur secunda pars quæstionis, an augmẽtatio, & diminutio distinguantur specie, vel solum accidentaliter? Circa quam prima opinio aliquorum ex his, qui putant diminutionem esse motum positiuum, tenet distingui specie tanquam duos motus positiuos. Probãs primò, motus positiui per se tẽdẽtes in terminos per extremũ oppositos, sũt oppositi; & ideo specie

specie distincti, quia opposita sunt specie distincta; sed augmẽtatio, & diminutio tendunt per se in maximam, & minimam quantitatem, quæ sunt extrema opposita quantitatis corporis viuentis: ergo sunt motus positiui per extremum oppositi, atque specie distincti. Probatur minor, quia viuens per se postulat maximam quantitatem, vltra quã non potest crescere; & etiam minimam, vltra quam non potest diminui, & quælibet augmẽtatio tendit per se in maximam, & quælibet diminutio in minimam: ergo per extremum opponuntur. Secundò probant, quia per diminutionẽ acquirit quantitas præhabita nouum modum positiuum essendi formaliter distinctũ ab eo, quẽ habebat prius, nempe modum totius completi, cũ prius haberet modum partis: ergo habet terminum ad quem formaliter distinctum ab augmentatione; sed motus distinguũtur specie per diuersos terminos formales: ergo augmentatio, & diminutio distinguuntur specie tanquam motus positiui.

Secunda opinio aliorum, qui etiam tenent esse motus positiuos, negat omnino distingui specie propter hoc argumentũ. Quia distinctio specifica motuum sumitur ex terminis ad quos; sed termini in quos per se tendunt augmentatio, & diminutio, solum distinguuntur accidentaliter: ergo motus ipsi non possunt distingui specie. Probatur minor, quia terminus per se augmentationis est maior, vel maxima quantitas; diminutionis verò minor, aut minima; sed maior, & minor quantitas sunt eiusdẽ speciei, vt per se patet; cum maius, vel minus in quantitate non variet speciem, sicut non variat eam magis, & minus in qualitate: ergo solum sunt termini accidentaliter diuersi.

122 Vt nostram sententiam explicemus, hæc distinctio præsupponenda est: distingui aliqua specie, vel genere dupliciter contingit, positiuè, & negatiuè. Illa distinguuntur specie positiua, quæ sunt entitates positiuæ essentialiter diuersæ, vt albedo, & nigredo. Illa vero distinguuntur specie negatiua, quorum vtrumque importat rationem negatiuam formaliter diuersam; vel vnum rationem negatiuam, & aliud positiuam. Et hoc modo distinguuntur genere, vel specie generatio, & corruptio, vt in principio huius libri ostendimus.

Hoc supposito, nostra sententia duo asserit: primũ est, augmentationem, & diminutionem non distingui distinctione specifica positiua tanquam duo motus positiui, vt distinguũtur calefactio, & infrigidatio contra primam opinionem. Secundũ est, distingui distinctione specifica negatiua eo modo, quo distinguuntur generatio, & corruptio contra secundam.

Pro

Probatur primum ex dictis in præcedenti dubio, in quo probauimus diminutionem solum per se consistere in deperditione alicuius quantitatis; augmentationem vero in productione quantitatis positiuæ maioris: & ideo non distingui tamquam duo motus positiuos, sed tamquam motum positiuum, & negatiuum. Ex quo sequitur non posse distingui specie positiua, quia distinctio positiua non potest reperiri, nisi inter extrema positiua. Probatur secundum, quòd distinguantur specie negatiua, quia motus distinguuntur specie per terminos, in quos tendunt; sed augmentatio, & diminutio tendunt ad terminos distinctos specie negatiua: ergo distinguuntur specie negatiua. Minorem probo, quia terminus ad quem augmentationis est quantitas maior; diminutionis verò non esse eiusdem: ergo distinguuntur tamquam species positiua, & negatio eius quæ vocatur species negatiua.

Ad primũ argumentum primæ opinionis neganda est minor ex ea parte, qua dicit diminutionem per se tẽdere in minorẽ quantitatem, sed solum tendit per se in nõ esse maioris cõnotãdo permanentiã minoris, vt probaui in primo dubio.

Ad secũdum distinguendum est antecedẽs, quod per diminutionem acquirat quantitas præhabita nouum modum essendi: nam per se loquendo, neque quantitas minor, neq; modus essendi eius acquiritur per diminutionẽ: cum diminutio per se solum sit corruptio alicuius quantitatis præhabitę: per accidens vero sequitur talis modus essendi quãtitatis permanentis, sicut ex diuisione alicuius corporis sequitur per accidens modus essendi completus vtriusque partis. Et ex hoc intelligitur talem modum essendi, vel quantitatem sub eo, non esse per se terminum diminutionis, sed ad summum per accidens, & ideo non distingui specie positiua, sed solum negatiua, quia distinctio specifica solum sumitur ex termino per se.

Ad argumentum secundæ opinionis neganda est minor ex ea parte, qua asserit diminutionem per se tẽdere in minorem quantitatem, non enim tendit per se, nisi ad non esse quantitatis maioris, vt probauimus, & ideo nõ distinguitur accidentaliter ab augmentatione, sed essentialiter, quia esse, & nõ esse eiusdem rei essentialiter suo modo distinguuntur, vt per se est manifestum. Quæ autem de distinctione augmentationis, & diminutionis dicta sunt, eodem modo debent intelligi de distinctione intensionis, & remissionis sub alteratione, & propterea hanc quæstionem non disputauimus in tractatu de alteratione, sed in præsentem de augmentatione remisimus.

TRACTA

TRACTATVS SECVNDVS,

De rarefactione, & condensatione.

124 Rarefactio, & condensatio magnā habent similitudinem, & affinitatem cum augmentatione, & diminutione, vt ex rationibus earum constabit, & ideo proprius locus agendi de illis est post explicationem augmentationis, & diminutionis: tria verò explicanda sunt de vtraque. Primū, an per eas acquiratur noua quantitas, vel deperdatur antiqua: secundū, an terminentur per se ad qualitatem, vel ad quantitatē, aut ad vbi, vel localem præsentiam: tertium, an corpus paruum, cui nihil additur, possit fieri magnum sine rarefactione per diuinā potentiam. Ad hæc verò explicanda, præsupponendum est, quid nominibus ipsis rarefactionis, & condensationis significetur. Rarefactio apud omnes Philosophos antiquiores, ac recētiores significat mutationem corporis, per quam partes eius magis distantes fiunt inter sese, & maiorem extensionem acquirunt, maioremque locum occupant, vel occupare possunt, vt varias opiniones circa quidditatem eius comprehendamus. Densitas verò mutationem corporis, per quam partes eius minus inter sese distantes fiunt, & quasi ad minorem extensionem se recipiunt, minoremque locum occupant, vel occupare aptæ sunt.

Intellecta autem nominum significatione, facilè intelligetur, rarefactionem, & condensationem esse in rerum natura, quod certum fuit semper apud omnes Philosophos: deinde euidens experientia id nobis ostendit: nam videmus rarefieri aquam, & vapores condensari, dum illa maiorem extensionem acquirit, quam prius habebat, & vapores minorem, dum in nubem transeunt. Quid autem vtraque sit, ex tribus quæstionibus propositis constabit, quarum prima est.

QVÆSTIO I.

An per rarefactionem acquiratur noua quantitas, & per condensationem deperdatur?

125 Vt perueniamus statim ad difficultatem huius quæstionis, tanquam certum præsupponendum est illud, in quo omnes conueniunt, videlicet per rarefactionem non acquiri nouam

nouam substantiam, aut nouam aliquam materiam, nec per condensationem deperdi. Cuius ratio est manifesta, quia corpus, quod rarefit, vel condensatur, solum mutatur accidentaliter per nouam aliquam extẽsionem, vel quid simile: ergo permanet integrum secundum substantiam: quare nullam substantiam, vel materiam acquirit, vel deperdit. Euidens est consequentia, & antecedens probatur: nam si mutaretur substantialiter, vel desineret tota eius substantia, & conuerteretur in alteram, vel aliqua pars eius. Nõ primum, quia iam rarefactio esset generatio substãtialis; sed nec secundum, quia esset idem quod nutritio: & vtrumque est falsum, & contra omnes, qui tãquam certum præsupponunt, rarefactionem distingui à generatione, & nutritione, vt probat euidens experientia; cũ videamus aquam condensari, & postmodum rarefieri, & tandem perseuerare post vtramque mutationem: aërem etiam in vtre inclusum per facilem compressionem digito factã condensari, & per dilatationem rarefieri: absurdũ verò esset affirmare, quod per contactum ita facilem corrumperetur tota eius substantia, vel aliqua pars, & in aliam conuerteretur. Solum ergo potest dubitari, an mutetur corpus, dum rarefit circa quantitatem: ita vt maiorem acquirat, quàm habebat prius: & dum condensatur aliquam deperdat, & ad minorem reducatur, & de hoc est quæstio præsens.

Circa quam prima opinio tenet, per rarefactionem corporis corrumpi totam quantitatem, quam habebat prius, & produci nouam aliam maiorem, & per condensationem produci minorem corrupta maiori. Ita Gotifredus, quem citat Scot. in 4. d. 12. q. 4. Hispalensis in 2. d. 18. Pomponacius 1. lib. de Generat. q. 10. Probatur, quia si non produceretur aliqua quantitas diuersa per rarefactionem, nec per condensationem corrumperetur præexistens, & produceretur alia minor: sequeretur totam ipsam quantitatem, vel aliquas partes eius simul esse in diuersis locis, vel se penetrare in eodem: sed vtrumque est falsum: ergo falsum est, quòd sine productione alterius quãtitatis, & corruptione præexistentis fiant rarefactio, & condensatio. Probatur consequentia, quia corpus per rarefactionem extẽditur ad maiorem locum, & per condensationem reducitur ad minorem: ergo si eadem permanet quãtitas, occupabit illa eadem antiquum locum, & etiam nouum, ad quem extẽditur: & si per condensationẽ eadẽ permanet, occupabit minorem, quod non videtur intelligibile, nisi quædam partes reducantur ad locũ aliarũ, quod patet non esse possibile, nisi se recipiãt ad eũdẽ locũ, quod est se penetrare. Secũda opinio non concedit

116

concedit produci nouam quantitatem totalem, nec antiquam totalem corrumpi per rarefactionem, sed sine corruptione aliqua totius quãtitatis, vel alicuius partis eius asserit posse fieri, non tamen sine productione nouæ partis; neque etiã condensationem, quia aliqua pars quantitatis præexistentis corrumpatur. Ita Scotus vbi supra, Marsil. 1. lib. de genet. q. 15. Herueus quodlib. 2. q. 15. Buridan. 4. lib. Phys. ad textum 84. Toletus ibidem, q. 11. & ex recentioribus nonnulli. Probant primò, quia

127 extensio partium in ordine ad locum est propria passio quantitatis: ergo repugnat ex alia causa prouenire, quam ex eadem quantitate, sicut repugnat, risibilitatem ex alia causa procedere, quam ex natura rationali; sed corpus per rarefactionem acquirit maiorem extensionem in ordine ad locum, & natum est occupare maiorẽ locum: ergo acquirit maiorem quantitatem. Probatur consequentia, quia sicut extensio non potest procedere, nisi à quãtitate, ita maior extensio non potest procedere, nisi à maiore quantitate. Et cõfirmari potest, quia causa efficiens, vel formalis inuariata nõ potest habere perfectiorem effectum sed extensio partium in ordine ad locum procedit à quantitate, & ab ea sola, tanquam à causa efficienti, vel formali: ergo repugnat, corpus habere maiorem vel perfectiorem extensionem, inuariata quantitate eius; sed corpus per rarefactionem acquirit maiorem extensionem: ergo variatur quantitas eius, & de minori fit maior, quod non est intelligibile, nisi adueniente noua quantitate.

Secundò, quia sic se habet extensio ad quãtitatem, sicut intensio ad qualitatem; sed non potest qualitas intendi sine acquisitione nouæ partis qualitatis: ergo nec potest extendi quantitas sine additione nouæ partis: constat verò per rarefactionem extendi; ergo acquirit nouam partem quantitatis.

Tertiò, quia cum aqua in vase rarefit, acquirit noua pũcta: ergo nouas partes. Euidẽs est consequẽtia, & antecedens probatur: nam si vas solum sit vsq; ad medietatem repletum, puncta aquæ solum correspondent punctis medietatis vasis; post rarefactionem verò cum plenum sit vas, correspondent omnibus punctis totius vasis: ergo acquisiuit aqua per rarefactionem infinita alia puncta, per quæ correspondet infinitis punctis vasis, quibus non correspondebat prius. Probatur consequentia, quia repugnat, quòd eadem puncta correspondeant pluribus, & paucioribus.

128 Tertia opinio negat contra duas priores per rarefactionem produci aliquam quantitatem totalem, vel partialem, aut per condensationem corrumpi; sed rarefactionem fieri docet per

exten-

extenſioné eiuſdem quantitatis præexiſtentis ad maiorem locum, condenſationem verò per reductionem, vel contractionem eiuſdem ad minorem. Ita D. Thom. expreſsè 4. lib. Phyſic. lectione 14 his verbis: *Ideò rarum & denſum non fiunt per additionem partium ſubintrantium, vel per ſubtractionem earundem, ſed per hoc, quòd vna eſt materia rari, & denſi*, & 1 1. quæſt. 52. artic. 1. ad 1. vbi ait: *Alio modo contingit augmentum per ſolam intẽſionem abſque omni additione, ſicut eſt in his, quæ rareſiunt, vt dicitur in 4. Phyſic.* Durand. in 1. diſtinct. 17. quæſt. 7. num. 22 & in 2. diſt. 18. q. 1. Capreol. in 4. diſt. 12. art. 3. ad 4 Sonzinas 8. lib. Metaph. quæſt. 27. §. dico igitur, Nimphus 1. lib. de Generat. comm. 120. & q. 7. Sot. cap. de quantitate in Logica q. 2. & recentiores ferè omnes: & hæc eſt probabilior, & tenẽda. Probatur teſtimonio Ariſt. 4. lib. Phyſic. text. 84. in fine, vbi inquit: *Magnitudo, & paruitas ſenſibilis mollis, non inſuper accipiẽte aliquid materia extenditur, ſed quia potentia eſt in materia vtriuſque, &c.* Quibus verbis excludit quamcumque additionem, totalem, aut partialem in rarefactione.

Sed ratione probatur, primò quòd per rarefactionem non corrũpatur tota quantitas præexiſtens, & tota alia producatur de nouo, contra primam opinionẽ, quia quantitas eſt propria paſſio materiæ, eique coæua, vel cõpoſiti; ſed paſſio non poteſt corrumpi naturaliter, nec de nouo generari, niſi corrupto, vel de nouo genito cõpoſito: ergo ſi tota quantitas corrumpitur, & alia noua generatur, corrumpẽtur materia, vel compoſitum per rarefactionem, & aliud de nouo generabitur, & ita non diſtinguetur rarefactio à generatione, & corruptione ſubſtantiali, quod conſtat eſſe falſum.

119 Secundò, quia omnia accidentia ſenſibilia inhærẽt compoſito, vel materiæ media quantitate, & omnino dependenter ab illa: ergo corrupta quantitate corrumpentur omnia; ſed euidens experientia docet, in cera rarefacta, aut etiã in aqua condenſata eadem permanere accidentia ſenſibilia, vt idem calor in cera, eadem frigiditas in aqua: ergo falſum eſt, quòd quantitas corrumpatur, & generetur alia.

Probatur deinde, quod non producatur per rarefactionem pars quantitatis, nec per condenſationem corrumpatur, cõtra ſecundam opinionem, ex illo principio ab omnibus admiſſo, quod per rarefactionẽ non producitur aliqua pars ſubſtantię, neque aduenit noua pars materiæ. Ex quo ità arguo. Si per rarefactionem producitur pars quantitatis, vnum ex duobus ſequitur, nempe dari accidens ſine ſubiecto, vel penetrationem corporum; ſed vtrumque eſt naturaliter impoſſibile: ergo etiã

erit impossibile, quòd producatur per rarefactionē pars quātitatis. Probatur consequentia, quia nō adueniente noua parte substantiæ, vel materiæ inquirendum est, in quonam subiecto inhæreat pars illa quantitatis de nouo producta: & si dicas in aliqua parte materiæ, vel substātiæ præexistentis, sequitur dari penetrationem. Probatur consequētia, quia quælibet pars materiæ, vel substantiæ, habet suam partem quantitatis: ergo non potest nouam partem quantitatis productam in se recipere, quin habeat duas quantitates, & dabitur penetratio earum: si verò dicas non recipi in aliqua parte materiæ, vel substantiæ præexistentis: sequitur non habere subiectum, quia nulla pars de nouo aduenit, in qua recipi possit.

130 Tertiò probatur ex mysterio Eucharistiæ, quia experientia constat, species sacramētales vini consecrati condensari posse, & condensari aliquando, postea verò rarefieri, & post rarefactionem continere sanguinem Christi, non minus quàm ante illam: si ergo acquiritur noua pars quātitatis in rarefactione, tria sequūtur inconuenientia. Primum, quod per creationem producatur, & concurrere ad illam causa naturalis tanquam agente proprio. Probo vtrumque sequi, quia nullum est ibi subiectum, de cuius potentia educatur: ergo fit ex nihilo per creationem: & si fortè dixeris educi de potentia quantitatis præexistentis in speciebus, quia cum sit sine subiecto, & ideo per se, habet vicem substantiæ, à qua sustentantur cætera accidentia. Probo esse falsum, quia si de potentia quantitatis educitur: ergo in eadem recipitur tanquam in subiecto, & ita fiet, quod duplici quantitati extensæ correspōdeat idem locus vel spatium, dabiturque penetratio vtriusque. Deinde certum est, non minus propriè concurrere aërem infrigidantem ad condensationem specierum, quàm ad condēsationem alterius vini non consecrati; nā vtraque condensatio naturaliter fit: ergo si per eam producitur quantitas, sequitur produci ab eadem causa condensante species, tanquam ab efficiente proximo, & producitur ex nihilo per creationem: ergo concurrit causa naturalis condensationis ad creationē eius, quod patet esse impossibile. Secundum inconueniens est, quod producatur, & in nullo subiecto inhæreat, sed sine illo sit, quia nulla est ibi substantia, in qua inhæreat. Tertium, quòd detur quantitas sine subiecto, sub qua non contineatur Christus, contra communē modum sentiendi totius scholæ. Probatur consequentia, quia Christus non cōtinetur, nisi sub speciebus consecratis; sed pars illa quātitatis de nouo creata non fuit consecrata: ergo sub ea non continetur Christus: & ideo nō potest dari sine subiecto;

quia

quia accidentia panis solum manent sine subiecto ex vi transubstantiationis, per quam desinit esse substãtia panis conuersa in corpus Christi, in qua inhærebant; sed pars illa quantitatis non fuit vnquam in substantia panis desinente, tanquam in subiecto: ergo ex vi desitionis eius non potest permanere sine subiecto. Ex quibus sequitur, quòd species sacramentales non possunt naturaliter rarefieri, neque condensari, contra communem modum sentiendi omnium scholasticorum, & contra veritatem ipsam, quia certum est, posse ab agente naturali calefieri: ergo etiam condensari, & rarefieri.

Probatur tandem, quia si per rarefactionem acquiritur pars quantitatis, & per condensationem deperditur, idem erunt cũ augmentatione, & diminutione; quia per se terminabuntur ad maiorem & minorem quantitatem: consequens autem est cõtra Aristotelem, & omnes; nam Aristoteles semper loquitur de his mutationibus tanquam de diuersis. 131

Ad argumentum primæ opinionis neganda est consequentia; & cum dicitur, quantitatem per rarefactionem occupare maiorem locum, concedendum est, sed negandum, quod ex eo inferatur, nempe singulas partes quãtitatis occupare duplicem locum, videlicet antiquum, & nouum, ad quem se extendunt; hoc enim sequeretur, si rarefactio fieret sine vlla mutatione loci, ita vt quælibet pars corporis immutata prorsus occuparet nouam partem, & antiquam loci; non tamen ita fit, sed quælibet extenditur ad nouam partem loci deserendo antiquam; maiorem tamen partem loci acquirit, quàm habebat, sicut maiorem extensionem ad locum, & ex hoc acquirit totum corpus maiorem locum. Quo autem modo hoc fiat, explicabitur in solutione argumentorum secundæ opinionis, & eo explicato, constabit ex rarefactione non sequi, quòd partes corporis sint in diuersis locis simul, vel se penetrent in eodem.

Ad primum argumentum secundæ opinionis concedendum est, extensionem partium in ordine ad locum esse propriam passionem quantitatis, vel certè actum propriæ passionis eius: nam aptitudo formalis occupandi locum est propria passio, vt in prædicamento quantitatis explicando proprietates eius adnotauimus. De hac igitur extensione actuali in ordine ad locum etiam est concedendum, quòd non possit prouenire ab alia causa, nisi à quantitate secundum diuersos modos, vel dispositiones, quibus potest se habere in ordine ad locum, vel spatium loci; & ideo secundum eos potest correspondere maiori, vel minori spatio; itaque quantitas ex se habet for- 132

malem aptitudinem, vt sit actu extensa in loco, & etiam habet aptitudinem, vt sic, vel aliter afficiatur in ordine ad locum, & secundum diuersum modum, quo afficitur, diuerso etiam modo se habet ad locum: per raritatem verò ita afficitur, vt partes eius magis sint inter sese distantes; & ideo maiorem habeant extensionem in ordine ad locum, & maiori loco correspondeant; & per condensationem ex opposito sic afficitur, vt partes eius magis sint inter sese coniunctæ, & minus distantes, & ideo minori loco, vel spatio correspondeant. Ex quo intelligitur, non tenere argum. dum sic arguitur. Actualis extensio in loco, vel spatio procedit à quātitate, & à sola quantitate: ergo maior extensio à maiori; nam consequens distinguendum est, ita vt maior extensio procedat à maiori quantitate, vel ab eadem melius affecta in ordine ad locum; quia sicut quātitas est apta ad occupādum locum, ita eadem quantitas est apta, vt diuersis modis afficiatur, & vt diuerso modo se habeat in actuali extensione ad locum, maiorem, vel minorem habens: nam cū actualis extensio in loco sit accidens quantitatis, ex diuersis etiam modis accidentalibus potest variari, sine variatione eius secundum entitatem.

133 Confirmatio verò concedenda est, nempe, quòd immutata, vel inuariata quantitas non possit habere maiorem, vel minorem extensionem ad locū; sed dupliciter variari potest, secundum additionem partium, vel secundum diuersum modum se habendi secūdum easdem partes; & ita potest vtroque modo, vel ex vtroque capite variari actualis extēsio eius in ordine ad locum, siue procedat ab ea tanquam à causa efficiente, siue tāquā effectus formalis secundarius; vtroque enim modo se habens accidentalis effectus eius est, & ita potest ex aliquo accidenti variari, modū enim accidentis habet, respectu quantitatis habere plures, vel pauciores partes, quamuis partes pertineant ad entitatem, vel substantiam eius; & etiam habet modum accidentis, habere easdē partes magis, vel minus distantes inter sese, & illud consequitur per augmentationē, aut diminutionem, hoc verò per rarefactionem, vel condensationē. Itaque maior, vel minor extēsio actualis in ordine ad locum, non minus potest prouenire ex eadem quātitate accidentaliter variata per rarefactionem, quàm per augmentationem: quamuis extensio partium vt sic, proueniat ex quantitate secundū se considerata, hoc est, abstrahente ab his accidentibus sibi naturalibus, & proportionatis. Et exemplum esse potest in calore secundum probabilem opinionem eorum, qui dicunt, perfectiorem posse effectum producere, si sit in materia densa,
quàm

quàm in materia rara, quamuis eũdem habeat gradum intensionis in vtraque. Quo supposito, nõ sequitur, calefacere prouenit à calore secundũ se: ergo perfectius calefacere prouenit à perfectiori calore, nisi fortè sumas calorẽ perfectiorem pro perfectiori accidentaliter, & quasi extensiuè, & tunc eodẽ modo se habet quantitas eadẽ rarefacta; est enim maior accidentaliter per maiorem distãtiam partium inter sese, quam habet per rarefactionem. Et ita possumus ad formam argumenti sic respondere; cum dicitur. Extẽsio in ordine ad locum prouenit à quantitate: ergo maior extensio à maiori quantitate Distinguo consequens, à maiori substantialiter, aut entitatiuè, vel à maiori extensiuè, & accidentaliter: & in primo sensu non est necessariò verũ, benè tamen in primo, vel secundo; & quia eadem quantitas per rarefactionem fit quodammodo extensiuè maior propter maiorem distantiam partium ratione raritatis, quàm erat secundum entitatem, hoc sufficit, vt possit habere perfectiorem effectum accidentaliter, hoc est, maiorem extensionem actualem in ordine ad spatium.

134 Ad secundum, concesso antecedente, quod per intensionem qualitatis acquiratur noua pars gradualis intensionis, negãda est consequentia, quod per extensionẽ quantitatis producatur necessariò noua quantitas. Et ratio differentiæ consistit in diuersa natura quantitatis, & qualitatis, nam illa non potest intendi, nisi in ordine ad eandem partem subiecti per nouam eductionẽ de potentia eius; noua autem eductio est noua productio partis gradualis, vt per se patet; quãtitas verò perficitur per ordinem ad extrinsecum, nempe ad locum, vel spatium, in quo extenditur; & quia in ordine ad spatiũ potest ex duplici capite extendi magis; videlicet per additionẽ nouæ partis, atque etiam per maiorem dilatationẽ earundem, quam acquirunt per raritatem, à qua habent magis inter sese distare: ideò potest acquirere quantitas maiorẽ extensionem in spatio sine noua parte acquisita, quod contingit in rarefactione, vt superius expositum est; licet non possit qualitas acquirere nouam intensionem, nisi per additionem nouæ partis.

135 Ad tertium negandum est antecedens, quòd per rarefactionem producantur noua puncta; & cum dicitur, ante rarefactionẽ aquæ singula puncta eius correspondere singulis punctis medietatis vasis, post rarefactionem verò correspondere etiam infinitis aliis in alia medietate vasis contentis, distinguendum est; nam si intelligatur vtrisque simul correspondere, videlicet his, quibus correspondebant prius, & aliis, quibus correspondent postea, negandum est; si verò successiuè,

concedendum est, ita vt aliis quidem post rarefactionem correspondeant, & non his, quibus correspondebant prius, quod possibile esse intelligitur: quia per rarefactionem eadem quātitas dilatatur, & acquirit maiorem extensionem in loco, & ex consequenti minor quantitas correspondet maiori spatio, quod necessariò debet fieri per mutationem præsentiæ, ita vt totum se extendens ad maiorem locum amittat præsentiam, quam habebat prius, & acquirat aliam, & singulæ etiam partes, & indiuisibilia amittant partialem, aut indiuisibilem præsentiam, quam habebant, & acquirant aliam, & ex consequenti aliis partibus, & indiuisibilibus spatij correspondeant, & non prioribus, quibus ante rarefactionem correspondebant, alioqui permanerent omnino immotæ, quod pugnat cum dilatatione.

136 Sed contra hoc est argumentum difficile, quia ex hac solutione sequitur, nouas partes, & puncta produci per rarefactionem, vel tot partes, & indiuisibilia habere corpus paruum, ac habet magnum, quod non est intelligibile. Probatur consequentia: nam aqua illa ante rarefactionem duplo maior erat vase, post rarefactionem verò adæquatur illi: ergo omnibus, & singulis partibus, & punctis vasis correspondent partes, & puncta aquæ: quare tot partes, & puncta habet post rarefactionem, ac habet vas: ergo etiam ante illam, vel nouas acquisiuit per rarefactionem.

Huic argumento respondent Conimbri. qui nostram sententiam sequuntur c.5 huius lib. quæst. 17. art. 4. concedendo, quòd tot habeat pūcta, & partes paruum corpus ac magnum, cum vtrumque habeat actu infinita, & vnum infinitum nō sit maius altero. Quod probant hoc argumento; si dentur duo circuli concentrici, hoc est, habentes idem centrum, quorum vnus includat in se alterum, tunc omnes lineæ ductæ à centro ad circumferentiam maioris circuli intersecabunt circulum maiorem in puncto, hoc est, tangent in suo transitu punctum aliquod eius: ergo tot erunt puncta in minori, ac in maiori, & consequenter tot partes. Probatur consequentia, quia ad omnia puncta maioris circuli ducuntur lineæ, & per omnia puncta minoris transeunt: ergo non habet maior circulus plura puncta, quàm minor, & consequenter nec plures partes; nec ideò vnum infinitū erit maius altero. Nec soluitur argumentum, si dicatur, non posse duci lineas ad omnia puncta maioris circuli per punctum minoris, vel non nisi per penetrationem, ita vt multæ lineæ transeant per idem punctū minoris circuli; quia euidens est in Mathematicis, quòd à quolibet puncto, in quod

in quodlibet punctum potest duci linea recta: ergo nullum est punctũ in minori circulo, per quod non possit linea recta duci, & ideò sine penetratione; nã alioqui aliqua linea posset duci à centro ad circumferentiam maioris circuli, quæ non inueniret punctum, quod tangeret in circumferentia circuli minoris: quod patet esse absurdum.

Hæc tamen solutio supponit falsum, & ideò non potest esse vera; supponit quidem falsum, nempe, quòd tot habeat partes, & indiuisibilia corpus paruũ, ac habet magnum, quod falsum esse ostendimus 3. lib. Phys. agentes de infinito, atque efficaciter probantes, quòd licet vnum infinitum sub ratione formali infiniti non sit maius altero, quia ratio formalis infiniti consistit in negatione, aut priuatione, vel per illam saltem explicatur, & intelligitur, priuatio autem, vel negatio in facto esse, qualis est hæc, consistit in indiuisibili, & ideo non suscipit magis & minus, sub ratione tamen materiali pro entitate consurgente ex partibus infinitis euidens est, vnum infinitum esse maius altero, hoc est alias partes continere præter omnes partes alterius. Quod sic ostendo in eodem exemplo maioris & minoris circuli, qui si extendantur in modum lineæ rectæ, euidens est efficere duas lineas rectas, quarum vna sit longior alia; Quo supposito ita arguo: linea maior resultans ex maiori circulo habet totam longitudinem minoris, & plus: ergo habet aliquam longitudinem non contentam in ea, & ex consequenti aliquam entitatem realem præter entitatem eius. Ex quo euidenter sequitur plures partes habere, quia habet tot, quot habet linea minor, & alias præter illas, nẽpe eas omnes, ex quibus cõstat longitudo, per quam eam excedit, & cõsequenter sequitur esse maiorem materialiter, hoc est plus entitatis continentem: quia eo ipso, quòd in eodem puncto concurrerent, non essent lineæ rectæ. Quod argumentum, nisi euidens esset, non posset probari, quod totum esset maius sua parte: nam eodem argumento, & non alio probatur sic procedente. Quidquid continet totum, quod continet aliud, & aliquid præter illud, maius est illo: sed totum continet quidquid continet quælibet pars eius, & aliquid aliud, nempe cæteras partes: ergo est maius qualibet parte.

137

Et si dicatur, argumentum hoc conuincere in corporibus, vel quãtitatibus finitis, nõ verò in infinitis; quia eo ipso, quòd corpus sit actu infinitum secundum magnitudinem, vel multitudinem, repugnat excedi ab alio. Hæc solutio imprimis est manifesta petitio principij; quia pro ratione reddit illud, de quo est controuersia: nam de hoc contendimus, an vnum

138

infinitum excedere possit aliud, aut esse maius illo. Deinde est contra rationem, quia vna quātitas finita est maior alia, quia continet quidquid illa habet, & aliquid aliud non contētum ab illa: sed hoc idem habet vnū infinitum comparatum alteri, vt per se patet: ergo est maius illo. Et si rursus dicas, nō satis esse, quòd aliquid contineat vnū, quod non continet aliud, vt sit maius illo, sed requiritur, vt id habeat tāquam finita quantitas: & ideo non satis esse, quòd idem habeat quantitas infinita, quia habet tanquam infinita: apertè petis principium, nam de hoc est controuersia, an infinitum hoc habens sit maius, sicut ex hoc est maius corpus finitum.

Ad argumentum de maiori & minori circulo concedēdum est antecedens, quòd à centro ad circumferentiā maioris circuli possunt duci lineæ terminatæ ad omnia, & singula puncta eius per puncta minoris circuli, ita vt plures non concurrant in eodē puncto eius: sed neganda est consequentia, quod tot habeat pūcta minor circulus, ac maior, sed habet pauciora in infinitum; per illa tamen possunt duci lineæ ad omnia puncta maioris: quia ratione dispositionis circularis pauciora puncta possunt correspondere pluribus: quod probatur euidēter exemplo quadrati hoc modo, si ducatur linea inter angulos magis distātes quadrati, quæ vocatur diametralis, euidens est in Mathematicis posse duci lineas rectas ab omnibus punctis vnius costæ, ad omnia puncta alterius costæ oppositæ per puncta diametri, ita vt non concurrant multæ in eodem puncto eius, sed singulæ pertranseant per singula puncta. Deinde non est minus euidēs, quòd si eadē linea diametralis ponatur iuxta alteram costam, erit duplo longior illa, vel saltem eam excedet longitudine aliqua minori determinata. Et tandem euidens est, quòd omnes lineæ rectæ, quæ duci possunt à punctis eiusdem costæ ad puncta eiusdem diametri, non possunt terminari ad omnia puncta eius, sed tantum ad illa, quæ continentur in longitudine æquali; quia secundum hanc tantum longitudinem possunt sibi correspondere per lineas rectas, vt
139 per se est manifestum. Ex quibus euidenter sequitur, quòd omnia puncta costæ, & omnes lineæ rectæ ductæ ab eis, non ducuntur, nec duci possunt ad omnia puncta diametri, cum non ducantur ad puncta illius longitudinis, per quam exceditur costa ab eodem diametro sic disposito; nec proinde his punctis diametri correspondent in hac dispositione, sed punctis tantum illius longitudinis, secundum quam censentur æquales, & puncta costæ non sunt tot, quot puncta diametri, ergo eadem puncta costæ, & eædem lineæ rectæ ab eis ductæ,

non

non correſpondent tot punctis diametri in hac diſpoſitione poſiti, ac correſpondebant in priori diſpoſitione. Probatur cōſequentia, quia in priori diſpoſitione correſpondebant omnibus punctis eiuſdem diametri, & in poſteriori nō correſpondent omnibus, ſed ſolum punctis certæ longitudinis eius, vltra quos reſtant puncta alterius longitudinis, per quam diameter in tali diſpoſitione excedit coſtam, quibus non correſpondēt. Et ex hoc ſatis apertè colligitur, quòd variata diſpoſitione poſſunt pauciora puncta correſpōdere pluribus. Quod eodem modo probatur in eiſdem circulis maiori, & minori: nam ſi protendantur in duas lineas rectas, euidens eſt, lineam rectam maioris circuli longiorem eſſe: ſit ergo in duplo longior, & tunc ſi quælibet ponatur iuxta aliam, medietas lineæ maioris circuli erit æqualis integræ lineæ minoris, & duci poterunt lineæ rectæ ab omnibus pūctis huius integræ lineæ, ad omnia puncta medietatis lineæ maioris ei correſpondētis, non verò ad puncta alterius medietatis (per quam exceditur) ſibi non correſpondentis: vnde ſequitur, quòd in prima diſpoſitione] circularis figuræ pluribus punctis correſpondebant puncta circuli minoris. in ſecunda verò diſpoſitione lineæ rectæ correſpondent paucioribus.

140 Et ex tota hac doctrina clarè deducitur ſolutio argumenti principalis à nobis propoſiti de aqua rarefacta correſpondēte toti quātitati vaſis, cum ante rarefactionem ſolum medietati illius correſponderet, quod conſequenter habent partes, & puncta eius; correſpondent enim omnibus partibus, & punctis eiuſdē vaſis, ſed non ſequitur, nouas partes, vel puncta acquiſiſſe; quia poſſibile eſt, immo & neceſſarium, vt probauimus, quòd pauciores partes, & puncta ſecundum diuerſitatē diſpoſitionum correſpondeant pluribus, adquirunt vero diuerſam diſpoſitionem partes, & puncta aquæ per rarefactionem; cum magis diſtent inter ſeſe, & maiorem extenſionem habeant ad locum, ad quem ex conſequenti mouentur, dum rareſiunt.

QVÆSTIO II.

An rarefactio, & condenſatio per ſe primò terminentur ad quantitatem, vel ad qualitatem, aut ad vbi, ſeu localem præſentiam.

141 VT intelligatur quæſtio, annoto, quantitatem dupliciter ſumi poſſe. Primò pro ea, quæ eſt ſubiectum, quo medio

inhærent substantiæ cætera accidētia corporea. Secundò sumitur pro extensione ad locū eiusdē quantitatis, vel alterius rei per ipsam, qua extensione carere potest eadem quātitas, & cætera omnia, quæ eam participant ab eadem quātitate, vt patet in corpore Christi, cuius quātitas non habet extensionem localem, nec dicitur esse in loco; nisi fortè per accidens ratione specierum sacramentalium; & ex hoc infero, extensionem hanc esse modum quantitatis distinctum ex natura rei ab eadem quantitate. Hoc supposito, dum quærit titulus quæstionis, an rarefactio sit motus per se primò terminatus ad quantitatem, non intelligitur de quantitate primo modo sumpta; quia ex præcedenti quæstione constat, per rarefactionem non acquiri nouam quantitatem, sed de quantitate pro extensione ad locum.

Secundò certum est, per rarefactionem acquiri nouam extensionem ad locum; atque ex consequēti nouam præsentiam localem, vt docet expressè Arist. 4. lib. Physic. text. 86. & probat euidens ratio, nam corpus per rarefactionem maiorem locum occupat, quam ante illā: ergo maiorem habet extensionem ad locū, & maiori spatio præsens est; sed nec potest habere maiorem extensionem ad locum, nec maiorem præsentiam localē, nisi destructis minoribus; cum constet maiorem extensionem ad locum, & maiorē præsentiam, esse nouum, atque diuersum modum se habendi in ordine ad locum, vel spatium, incompossibilem cū minori: ergo necesse est, corpus per rarefactionem nouam, atque distinctam extensionem acquirere, nouámque præsentiam localem: an verò res sint distinctæ, vel saltem modi reales diuersi ex natura rei, attingemus postea. Quærit ergo titulus quæstionis, an extēsio localis, vel localis præsentia, vel vtraque simul, (si eadem entitas realis sit) per se primò terminent motū rarefactionis, & ita non sit alteratio, sed motus localis, vel motus ad quantitatem pro extensione ad locū, aut hos duos motus includat, vel potius sit per se primò alteratio terminata ad raritatem, quæ sit qualitas; consequenter vero, & quasi secundariò terminetur ad extensionem, vel localem præsentiam.

142 Et prima opinio asserit, rarefactionem per se terminari ad maiorem distantiam partium inter sese, condensationem verò ad minorem hoc modo factas, vt cum corpus sit poris quibusdam plenum, quæ sunt concauitates quædam, quasi partibus eius insertæ, aliquādo partes ipsæ comprimuntur, & per compressionem quasi occludunt eosdem poros, minorésque efficiunt, quò magis ad se inuicē accedunt, & ex hoc fiunt minus distantes

distantes inter sese, & quasi contrahuntur, & hæc contractio corporis est densitas, & acquisitio eius condensatio; aliquãdo verò dilatantur partes corporis, & maiores fiũt pori, & magis separantur partes corporis inter sese; & hæc separatio est raritas, eiúsque acquisitio est rarefactio; & cum maior, vel minor separatio, vel coniunctio partium pertineat ad extensionẽ in loco, vel ad præsentiã localẽ, asserit hæc sententia rarefactionem, & condensationem esse motus locales compressionis, vel dilatationis. Ita senserunt antiquiores quidã Philosophi, quos citat, & impugnat Arist. 4. lib. Phys. c. 6. ita etiam sensit Valles. 4. lib. Phys. tex. 84. & cõtrouersia 27. ad Tyrones, in eo solum differens ab eis, quòd illi ponebant poros vacuos omni corpore, Vallesius verò ponit eos corpore aliquo subtili, vt vaporibus repletos, & dum cõprimuntur partes corporis, cedere eis corpus illud subtile, non tamẽ relinqui poros vacuos, sed plenos adhuc subtiliori alio corpore loco prioris ingrediẽte, vel eos replente, sed per compressionẽ partium, & per maiorẽ coniũctionẽ inter sese minores fiũt pori, & partes ipsę minus distantes, & per dilatationem magis, quod est condẽsari, & rarefieri.

Argumentum huius sententiæ vnicum est, quia impossibile est condensari corpus, vel rarefieri, nisi partes eius cõprimantur, vel dilatẽtur, & magis, vel minus distantes inter sese fiant, sed etiam impossibile est, magis, vel minus distãtes fieri partes solidas, nisi per penetrationem, si non ponatur interuallum aliquod inter eas, vel vacuũ omni corpore, vel plenum subtili, quod facilè cedere possit: ergo admittendũ est hoc necessariò, vel impossibilis censenda rarefactio, vel condensatio, quo admisso, magis vel minus distantes fieri partes contingit per motum localem, quo magis ad se accedunt, vel magis à se recedunt: ergò motus iste localis accessus, aut recessus est rarefactio, aut condensatio.

143 Hæc tamen sententia falsa est, & experientiæ repugnat. Et quantum ad primam partem eius ponentem poros vacuos intra corpora, sufficienter impugnata est ab Aristotele eodẽ loco; deinde quantum ad vtrumque sensum, probatur esse falsam multis experientiis: nam in corporibus cælestibus dantur partes quædam densiores aliis, & tamen intra illas non sunt pori, & multo minus esse possunt subtiliora corpora, cum & ipsa sint subtilissima, atque perfectissima, quæ nullum patiuntur aliud corpus intra se consistere. Præterea ignis, & aër sunt corpora rarissima, intra quæ repugnat dari alia subtiliora corpora intra poros eorũ consistentia: & de igne euidens est, quod tale corpus intra se nõ pateretur, sed illud consumeret,

atque

atque etiam aër nullum pati posset præter ignem subtiliorem se; quòd verò ignem intra se non habeat, probat euidens experientia: quia per visum, atque etiã per tactum sentiretur: constat vero non sentiri. Alia denique experientia probari potest falsitas huius sententiæ: quia si aqua calidissima concludatur intra vas vndequaqúe opertum, dum se reducit ad antiquam frigiditatem, simul condensatur, & cũ se etiam reducat ad minus spatium vasis occupandum, dirumpitur vas, ne detur vacuum in illa concauitate vasis, quam deserit, quod non esset necessarium, si poros intra se haberet aliquo corpore repletos: nam tale corpus ab eo egressum illam concauitatem vasis replere posset.

144 Secunda opinio tenet, raritatem non esse maiorem distantiam partium inter sese, nec densitatem minorem, nec etiam rarefactionem fieri per dilatationẽ partium, vel condensationem, aut per compressionem, ita vt vel poros vacuos partes compressæ repleant, vel subtiliore alio corpore repletos patiantur: nec raritatem, aut densitatẽ esse qualitates aliquas, nec rarefactionem, & condensationem alterationes ad illas terminatas, sed raritatem non esse aliud, quàm maiorem extẽsionem corporis in ordine ad locũ, vel (quod idem est) maior præsentia localis, & rarefactio, non aliud, quã acquisitio huius præsentiæ maioris: densitas verò minor præsentia, minorq; extẽsio in ordine ad spatium, & condensatio acquisitio eius; & cum præsentia localis sit idem, quod vbi ad quod per se terminatur motus localis, consequenter asserit hæc opinio, rarefactionem, & condensationem esse motus locales per se terminatos ad pręsentiã localem, vel vbi, sicut cæteros, seu ad maiorem, vel minorem præsentiam, maiorem, vel minorem extensionem in spatio, quæ idem est cũ maiori, vel minori præsentia: quare dum rarefit corpus, non mouetur pluribus motibus, sed vnico motu locali sic explicato. Ita recentiores non pauci, ex quibus nonnulli asserunt moueri duplici motu, quia extẽsionem distinguũt ex natura rei à præsentia locali, & ideo dicunt primò, & per se moueri ad extensionem, & hunc motum esse rarefactionem, vel cõdensationem propriè, ac per se, quã consequitur motus localis ad maiorem præsentiam: & quia extensio localis est aliquid quantitatis, vel proprius effectus eius, & per se diuisibilis sicut ipsa, asserunt constituere speciem aliam distinctam quantitatis continuæ à tribus, nempe, linea, superficie, & corpore: & ideò rarefactionem, & condensationẽ per se terminari ad hanc speciem quantitatis, & esse motus per se ad maiorem, vel minorem quantitatem, non quidem ad maiorem,

maiorem, vel minorem quãtitatem, prout est subiectum, quo medio inhærent substantiæ accidentia corporea (quo pacto augmentatio & diminutio terminantur ad quantitatem) quia nulla talis quantitas acquiritur, vel deperditur per rarefactionem, & condensationem, vt præcedenti quæstione probatum est; sed sunt motus per se ad maiorem, vel minorem quantitatem sumptam pro sola extensione maiori, vel minori ad locum.

145 Probatur hæc sententia. Primò, quia raritas, & densitas non sunt qualitates, sed solum dicunt positiones partiũ in ordine ad locum pertinentes ad extensionem localem, vel localem præsentiã: ergo rarefactio & condensatio non sunt alterationes, sed motus locales per se terminati ad maiorẽ præsentiam localem. Euidens est consequentia: quia motus omnes desumunt speciẽ à termino ad quẽ: antecedens verò expressum in primis est apud Arist. in prædicamento qualitatis his verbis; *Rarum vero, & spissum, & asperum, & lene putabuntur quidem quale quid significare: sed aliena huiusmodi putantur esse à diuisione, quæ circa quale est; quãdam enim positionem magis vidẽtur partium vtrumque monstrare, &c.* Deinde apud D. Thom. 2. lib. de gener. lect. 2. vbi ita ait: *Rarum autem, & densum, vt in 4. Phys. dicitur, non sunt qualitates Physicæ, sed positio partium materiæ secundum propinquum in denso, vel secundum remotum in raro.*

146 Secundò, quia non sunt multiplicandæ entitates, & multò minus motus sine vrgẽti necessitate: sed nulla vrget necessitas ponendi qualitatem, quæ sit raritas, præter maiorẽ præsentiã localem, nec alterationẽ per se terminatam ad illam, quæ sit rarefactio: sed sufficit pro raritate maior præsentia localis, & minor pro densitate, & pro rarefactione, & condẽsatione sufficiunt motus locales per se terminati ad illas: ergo non est ponẽda qualitas, neque alteratio, pro raritate, & rarefactione. Minor sic probatur, si aliqua esset vrgens necessitas ponendi qualitatem præter localem præsentiã, maximè vt modus, quo fiunt raritas, & dẽsitas, facilius intelligatur, vel vt assignetur causa proxima, & quasi effectiua maioris extẽsionis, vel præsentiæ localis, sed vtraque ratio, vel causa est insufficiens: ergo non est multiplicãda propter illam. Probatur minor de causa priori, quia tota difficultas intelligẽdi modum, quo fiat rarefactio, in eo consistit, quod idem numero corpus per rarefactionem possit occupare maiorem locum, vel habere maiorẽ præsentiã in eo absque aliqua noua causa, per quã alio modo afficiatur eadem quantitas, cum idem, in quantũ idem, semper sit natũ facere idẽ, hoc est, non maius, neque minus, secundum intensio

intensionem,vel extensionem,vt possit occupare maiorem locum,vel correspondere maiori spatio, quam correspondebat prius, sed ad tollendam hanc difficultatem sufficit assignare pro causa maioris extẽsionis primas qualitates corporis,nempe calorem,frigiditatem,humiditatẽ, & siccitatem tali modo attemperatas:ergo prima causa non est sufficiens ; sed nec secunda de causa proxima effectiua maioris extẽsionis, vel præsentiæ,nempe qualitate,quæ sit raritas:quia talis qualitas aliquam debet habere causam proximam suæ productionis in corpore ; & hanc sufficeret assignare pro causa maioris extensionis,vel præsentiæ,absque qualitate media,nempe tale temperamentum corporis,vel diuersum, secundum primas qualitates,à quo poterit sufficienter prouenire,vt maiorem,vel minorem præsentiam habeat successiuè in loco.

147 Probant tandem experientia : quia per solam compressionem digito factam condensatur aër in vtre inclusus ; sed non est possibile,quòd per actionem tam facilem producatur noua qualitas in eodem aëre,quæ sit densitas:ergo non est ponẽda,& consequenter nec motus,per quem producatur, quæ sit condensatio,sed sufficit motus localis eiusdem aëris,quem facilè intelligimus digito posse fieri.

Præterea,eadem condensatio aëris fit per impulsum digito impressum,sed impulsus nõ est productiuus alterius qualitatis,sed solius motus localis, & localis præsentiæ, vt per se est manifestũ:ergo densitas producta in aëre non est aliud, quàm minor præsentia localis,neque condensatio erit aliud, quàm motus localis,per quem per se primò producitur. Tertia opinio negat,raritatem,& densitatem esse maiorem, aut minorẽ extensionem localem;maiorem aut minorem præsentiam:asserit verò esse qualitatem quandam distinctam realiter ab his, & priorem natura eis; tanquam causam vtriusque , ita vt per eam disponatur corpus ad maiorem extensionem , & maiorem præsentiam localem habendam,vel acquirẽdam: rarefactionem verò,& condensationem esse motus alterationis per se primò tendentes ad has qualitates, sicut calefactio ad calorem:maiorem verò extensionem in loco, & maiorem præsentiam consequi naturaliter rarefactionem. Hæc est communis apud antiquos Philosophos;& interpretes Aristotelis : immo eam tenet ex sanctis Patribus Augustinus cap. 11. Categoriarum in 1. tomo;Damasc. capite 12. suæ Physicæ , Boëtius,& Albert. Mag. in prædicamen. quantitatis ; autor sex principiorum capite de situ; comm. 4. lib. Phys. text. 84. & ibidem Burleus,Capreol in 2. dist. 19. quæst. 1. art. 3. Argen. in 2. d. 18.

quæst.

quæst. vnica art. 4. Durand. ibid. q. 1. atque etiam Hispalen. Sôzinas 8. Metaph. q. 27. Caietan. 3 p. q. 77. artic. 5. etiamsi simul asserat, rarefactionem fieri cum additione nouæ partis quantitatis: & ex recentioribus multi, & videtur mihi longè probabilior, & tenenda.

Nam in primis eam absque dubio tenet expresse Arist. 7. lib. Phys. cap. 2. tex. 11. & 2. lib. de partibus animalium, c. 1. quibus locis enumerat qualitates tangibiles, & inter eas raritatem, & densitatem: vnde non potest vel apparens expositio adhiberi his testimoniis ab authoribus secundæ opinionis: testimoniũ verò ex prædicamento qualitatis adductum ab eis, optimè à nobis exponetur suo loco, sed clarius adhuc loquitur Arist. 4. lib. Phys. text. 86. his verbis: *Densum enim, & rarum secundum hanc contrarietatem lationis factiua sunt, secundum autem ipsum durum & molle, passionis, & impassibilitatis, & non lationis, sed alterationis magis.* Quibus densum, & rarum causam esse docet duplicis contrarietatis qualitatum, nempe grauitatis, & leuitatis; atque etiam duritiei, & mollitudinis, & in quantum sunt causa primæ cõtrarietatis, asserit esse causam effectiuam motus localis ab ea effectiuè procedentis. Ex quo euidens argumentum desumo aduersus secũdam opinionem hoc modo; Rarum & densum sunt causa efficiens motus localis media grauitate & leuitate: ergo sunt causa efficiens extensionis localis, & localis præsentiæ, quæ sunt terminus per se motus localis Ex quo euidenter sequitur, raritatem, & densitatem non consistere in extensione locali, vel præsentia locali, sed esse his priora secundum naturam, cum sint causæ efficientes harum. De raro autem & denso loquitur propriissimè Arist. eo loco, vbi agebat aduersus antiquos Philosophos, qui ponebant dari vacuum intra corpora rara: nam cum videatur partes eorum esse separatas, videtur esse intra illas vacuum: sed arguit Arist. quia vacuum non potest esse causa motus localis, cum eum potius impediat, sed rarum, & densum sunt causa efficiens motus localis, media grauitate & leuitate, quas causant: ergo non potest vacuum consistere in raro. Quod argumentum nullius momenti esset, nisi de raro & denso propriè loqueretur. Idem D. Tho. expressissimò 1. l. de gen. lect. 14. his verbis: *Si aër rarefiat, vel condensetur: dicendum est, quòd talis transmutatio non potest propriè dici augmentum, sed alteratio, fit enim secundum transmutationem passibilium qualitatum, scilicet rari, & densi, &c.* & 3. p. q. 77. art. 2. ad 3. vbi ita ait, *Rarum, & densum sunt quædam qualitates consequentes corpora ex hoc, quòd habent multum, vel parum de materia sub dimensionibus.*

Deinde

149 Deinde probari potest efficacioribus argumentis, & sit primum, impossibile est eãdem quantitatem prorsus immutatam habere, vel acquirere maiorẽ extensionẽ ad locũ, aut maiorẽ præsentiã: ergo assignari debet aliqua mutatio in quantitate prior natura, quã maior extẽsio, vel maior pręsentia, à qua hæc procedãt, tãquã à causa proxima; sed non est alia assignabilis, præter raritatem: ergo prior natura est hæc maiori extensione, maiorique præsentia: quare nulla harũ potest esse raritas, neque acquisitio eius rarefactio. Probatur minor, quia calor, vel frigus, aut temperamentũ, quod assignatur ab authoribus secundæ opinionis pro causa maioris extẽsionis, vel præsentiæ, non potest esse proxima, sed solũ remota: ergo necesse est aliã qualitatem assignare pro causa proxima, & hæc erit raritas. Probo iterum minorem, quia rarefactio est motus localis, per quem corpus mouetur ad maiorem extensionẽ, & præsentiam localem: ergo illa erit causa proxima maioris extensionis, & maioris præsentiæ, quæ fuerit causa motus localis, per quem producitur: sed primæ qualitates, & tale temperamentum earum sunt causa remotissima motus localis: ergo etiã maioris extẽsionis, & præsentię. Probatur minor. Primò, quia proxima causa motus localis, sunt grauitas, & leuitas corporis, & causa proxima harum raritas, & dẽsitas, vt docet expresè Arist. loco proximè citato: & causa raritatis & densitatis proxima est tale temperamẽtum primarum qualitatum, vt docet expresè idẽ Aristot. 2. lib. de partibus animalium cap. 1. in princip. his verbis: *Humiditas enim, & siccitas, & caliditas, & frigiditas materia corporum sunt compositorum, cætera autem differentiæ eas sequuntur, vt densitas, raritas, grauitas, leuitas, asperitas, lenitas, & reliqua id genus affectiones.* Ergo de primo ad vltimum remotissima causa eiusdẽ maioris extensionis, maiorisque præsentiæ localis erit tale temperamentum primarũ qualitatum. Proximior verò raritas, & densitas media grauitate & leuitate, quæ ex eis

150 sequuntur. Secundò probatur eadem minor, quia per primas qualitates, vel per tale temperamentũ earum, non disponitur corpus immediatè ad occupandum locum, vel ad maiorem præsentiam in spatio: ergo non possunt esse causæ, per quas quantitas eis affecta occupet maiorem locum, sed alia erit necessariò assignanda, quæ non potest esse, nisi raritas. Probatur antecedens, quia benè sequitur. Per tale temperamentum non disponitur immediatè corpus ad motũ localẽ, sed per grauitatem, & leuitatem: ergo neque ad terminũ eius, quæ est maior extensio, vel præsentia, quæ sunt terminus per se illius: solum ergò potest esse remota dispositio. Quòd verò non sit alia

proxima

proxima præter raritatem,& dẽsitatem: probatur, quia corpus rarefieri, est partes eius magis separari inter sese,& condensari, magis vniri, atque coniungi; sed hæc est proxima dispositio ad maiorem, vel minorem extensionem, & præsentiam, quæ statim sequitur ex maiori distantia partium inter sese: ergo raritas & densitas afficientes corpus sunt immediata causa, ratione cuius quantitas eius extenditur ad maiorem locum, & acquirit maiorem præsentiam in eo, & ex consequenti maior præsentia, atque extensio non possunt esse raritas, & densitas, sed effectus harum.

151 Secundò sic probatur. Raritas, & densitas possunt separari ab extensione,& præsentia locali corporis: ergo non possunt in his consistere, sed distingui debent ab eis ex natura rei. Euidẽs est consequentia,& probatur antecedens in mysterio Eucharistiæ: nam quædam partes corporis Christi sunt densiores aliis, aliæ aliis rariores, vt ossa densiora sunt carne, & humores rariores carne, & ossibus,& tamen constat non habere extensionem in ordine ad locum, neque præsentiã localem, sicut nec eam habet ipsum corpus: ergo raritas & densitas reperiuntur sine maiori extensione, ac maiori præsentia locali, & ideò non possunt in his consistere: & idẽ potest probari de quocumque corpore raro & dẽso, vt de aëre,& terra: quia sicut potest Deus conuertere panem in corpus Christi, ita potest cõuertere aërem in terram, quamuis requiratur contrarietas ad conuersionem: nam aër,& terra contraria sunt: facta autem tali conuersione esset terra sub accidentibus aëris nullam habens extensionem ad locum, nec localẽ præsentiam; sicut neutram habet corpus Christi sub accidentibus panis existens; & tamen haberet naturalem suam densitatẽ, sicut cætera accidentia naturalia frigoris & siccitatis: ergo raritas,& densitas non consistunt in maiori extensione, aut maiori præsentia locali.

152 Huic argumento respõdent autores secundæ opinionis negando, quod partes Christi in Eucharistia existentes habeant raritatem, vel densitatem, sed dicunt esse dispositas, vt raritatem,& densitatem inducant, si suæ naturæ relinquantur: ideo autem videtur nobis raras esse, vel densas: quia apprehẽdimus eas secundum modum, quẽ habent in cœlo, aut in cæteris corporibus humanis, & eodem modo negabunt, terram habere densitatem, si esset sub accidentibus aëris in eam cõuersi. Hæc tamen solutio falsa est, quia rarum & dẽsum sic definiuntur, vt docet D.Thom. 1.p.q.92.art.3.ad 1.in 2.d.50. q.2.art.1.& 3.p. q.77.art.2.ad 3 colligens definitiones eorum ex Arist.4. Phys. text.84.& lib. 7. text. 15. Rarum est, *quod parùm habet materiæ*

sub magnis dimensionibus; densum verò, *quod multum habet materia sub paruis dimensionibus*. Sed definitiones istę conueniunt partibus Christi in Eucharistia existentis: ergo ibi habent veram, & formalem raritatē, & dēsitatem. Probatur minor, quia euidens est, ossa eius plus materię habere, quàm carnem, & iecur plus quàm sanguinem, & reliquas partes, & hoc ex proprio, ac naturali temperamento, quod in Eucharistia habere, non potest negari, cum habeāt suum esse naturale partes istæ; habent etiam sub minoribus dimensionibus. Quod sic probo. Partes istæ sic existentes sunt occupatiuæ minoris loci, & minorem occupant in cœlo, vbi habent localē extensionem: ergo minores habent dimensiones. Probatur consequentia, quia dimensiones per se primò sunt maiores, vel minores, non per actualem occupationem maioris loci, sed per aptitudinem, quam euidens est non amittere, etiamsi actuali ordine ad locum careant, ex quibus sequitur, densiores esse alias, alias verò rariores, quia maioris loci sunt occupatiuæ.

153 Probatur tādem, quia cum æquali extensione locali, & etiā cum æquali præsentia stat, vnum corpus esse magis densum, vel rarum, quam aliud: ergo raritas, & densitas non consistunt in maiori, vel minori extensione, aut præsentia locali: euidens est consequentia. Antecedens sic probo. Ponamus duo vasa eiusdem mensuræ, quorum vnum sit plenum aqua, aliud verò non plenum, sed quod minus aquæ eiusdē prorsus conditionis habeat, quæ calefacta ab igne rarefiat, & sic rarefacta vas ipsum non minus, quā alia adimpleat. Quo supposito, sic arguo. Istæ duæ aquæ habent eandem prorsus extensionem localem, eandemque præsentiā, ita vt neutra habeat maiorem extensionē, quàm alia, nec maiorem præsentiam: & euidens est, posteriorē habere multo minorem densitatem: ergo densitas non cōsistit in minori extensione, vel in minori præsentia. Et idem argumentum effici potest de raritate, si ponamus medietatem eius plenam aqua, & aliam medietatem plenam aëre, tunc enim æqualem habent extensionē localem, æqualēque præsentiam, & aqua est densa, aër verò rarus: ergo non consistunt raritas & densitas in maiori extensione, vel maiori præsentia locali.

154 Vt autem veritas nostræ sentētiæ melius intelligatur, & argumenta aliarum facilius soluantur, explicandum est, quæ sit ratio essentialis raritatis, & densitatis, vel in quo consistant qualitates istæ, & qui sint effectus formales, ac primarij earum; ex his enim intelligetur quidnam sit rarefactio, & condensatio. Notandum igitur est primo, raritatem, & densitatem quatuor præstare corpori. Primum est, quòd partes eius magis

sint

sint separatæ, vel disiunctæ inter se, aut magis coniunctæ, vel minus separatæ sine discontinuatione; illud enim habent per raritatem, hoc per dẽsitatem. Secundum, quod præstat corpori, est, quòd minorem habeat multitudinẽ materiæ, ac partiũ quantitatis sub maioribus dimẽsionibus, vel maiorem multitudinem sub minoribus; illud enim habet corpus rarũ, vel rarefactum, hoc verò corpus densum, vel condensatum. Tertium est, quòd maiorem, vel minorem habeat extẽsionem localem corpus ipsum, & partes eius, maiorem quidem per raritatem, vel rarefactionem, & minorẽ per densitatem, vel cõdensationem. Sed in nullo horum trium consistit effectus formalis primarius raritatis, sed duo priora quasi materialia sunt respectu primarij, ac formalis effectus, & ideo ab eo connotãtur, quare non potest sine vtroque intelligi. Tertius verò effectus secundarius est, formalis quidem, vel certè in genere causæ efficientis ab ea procedens, secundũ diuersos modos loquendi authorum nihil ad præsens institutum referentes: nã cum extra primarium effectum sit, parum refert, vocare illẽ effectum formalem, vel secundariũ efficientis causæ. Vltimum igitur, quod raritas & densitas præstãt corpori, est, quòd maiores dimẽsiones, aut maiorem molem, vel magnitudinem habeat, vel suscipiat, sine additione nouæ materiæ, aut nouæ quãtitatis: & hoc est primarius effectus eius, qui nõ debet sic intelligi, vt maiores ipsæ dimensiones, aut maior magnitudo sint effectus primarius, & formalis raritatis, vel densitatis; nam maior, aut minor magnitudo corporis, vel maior moles, seu maior dimẽsio, à quantitate prouenit, nõ tamen nudè accepta, sed affecta raritate, vel densitate: ergo non potest esse effectus formalis raritatis, aut densitatis, quæ sunt qualitates quædã, sed effectus formalis primarius earum est, constituere corpus rarum formaliter, hoc est, ita illud afficere, vt sic affectum maiorem magnitudinem, & molem, maiorẽsque dimensiones habeat, eadem eius materia, & eadem eius quantitas.

155 Quatuor ergo modis possunt definiri raritas & densitas, secundum hos quatuor effectus, vt sigillatim explicentur, & testimonijs Aristot. & D. Thom. confirmentur. Primo possunt definiri hoc modo: *Rarum est, quod habet partes distantes à se inuicem*: densum verò, *Cuius partes sibi ipsis propinquæ sunt*, & per has definitiones explicantur secundum primum effectum per rationem intrinsecam eorũ connotatum, quas tradit Arist. in prædicamento qualitatis. Secundò definiuntur sic. Rarum est, *quod parum habet materiæ sub magnis dimensionibus*; & densum, *quod multum habet materiæ sub paruis*; & his definitionibus

definiuntur per multitudinem partium etiam connotatam in ratione earum intrinseca; quas definitiones tradidit D.Thom. 3.part. quæstione 77. artic. 2. ad 3. ex Aristot. collectas 4. lib. Physicor. text. 84. & 85. Tertio modo possunt definiri per maiorem, vel minorem extensionem localem, aut localem præsentiam, tanquam per effectum remotum, in hunc modum. Rarum est, *quod sub eadem materia, & quantitate, maiorem habet extensionem localem, aut maiorem præsentiam*, & densum, *quod minorem*; & has definitiones non inuenio apud Aristot. vel D.Thom nam dum Aristot. capite de qualitate asserit, rarum, & densum magis monstrare quandam positionem partium, quam rationem qualitatis, non de positione partium in ordine ad locū intelligit, sed de positione partium inter sese, vt definitiones ab eo ibidem assignatæ euidenter ostendunt. Vltimo definiri possunt hac ratione. Raritas est *qualitas apta sic afficere corpus, vt ex eius affectione maiorem magnitudinem, vel dimensiones habeat sub eadem materia, & quantitate.* Densitas verò *qualitas apta sic afficere corpus, vt ex affectione eius maiorem habeat magnitudinem, vel minores dimensiones sub eadem materia, & quantitate.* Quas definitiones deductas ex Aristot. 4.Phys. text. 84. & 85. attulit D.Thom. 1.p.q.92. art. 3. ad 1. his verbis comprehensas: *Hoc autem est rarefieri scilicet, materiam eandem accipere maiores dimensiones*; & censeri debent essentiales, quia assignantur per verum genus raritatis, quod est qualitas, & per ordinem ad effectum formalem; atque primarium eius, vt si definiamus albedinem dicentes: Albedo est qualitas apta facere corpus album.

156 Secundo notandum est, quòd cum essentia quantitatis cōsistat in extensione partium, secundum molem, vel magnitudinem, ita vt vna sit extra aliam, & cuilibet debeatur distincta pars loci, perfici potest quantitas in subiecto accidētaliter secundum hanc extensionem, sicut qualitas perficitur accidētaliter secundum intensionē, quamuis diuerso modo; quia qualitas perficitur per additionem partium gradualium pertinentium ad entitatē eius, quantitas verò perficitur secundum extensionem sine additione nouæ partis pertinentis ad entitatē eius; sed ex eo quòd afficitur qualitatibus procedētibus ex tali temperamento subiecti, quæ sunt raritas & densitas, quarum ratione accidentaliter crescit extensio, vel magnitudo eius. Et ratio huius differentiæ sumitur ex diuersa natura quātitatis, & qualitatis; nam cum essentia quantitatis consistat in extensione partium, apta est magis dilatari, vel contrahi, secundum partes, quas iam habet actu per aduentum alicuius

extrin

extrinseci, ratione cuius maiorē extensionem acquirunt, quod non habet qualitas; non enim perfici nata est, nisi per partes de nouo educendas de potētia subiecti, vt per se est manifestum. Et ex his intelligitur sensus quorundam verborum D. Tho. 1.2. q. 52. art. 2. ad 1. quibus asserit, quantitatem augeri in his, quæ rarefiunt, per intensionē, absque noua additione, quod difficile visum est multis eius interpretibus, ex eo quòd quantitas non suscipit magis & minus, id est, intensionem, & remissionem, vt docet Aristoteles in prædicamento quantitatis: ergo non potest esse verum, quòd augeatur per intensionē in rarefactione. Sensus tamē D. Thom. non caret veritate, & proprietate, iuxta hanc nostram doctrinā; nam cum extensio quantitatis augeatur media raritate, quæ est qualitas habens gradus intensionis in subiecto, verè, & propriè dicitur augeri per intensionem, non propriam; sed raritatis eam afficientis, & augentis eius extensionem

157 Ex hac doctrina manet explicatus effectus formalis primarius raritatis & densitatis, qui non est aliud, quam constituere corpus rarum, vel densum; hoc est, sic ipsum afficere, vt ex tali esse formali maiorem, vel minorem habeat extensionem accidentalem partium inter sese, quæ non est aliud, quàm maior, vel minor magnitudo, aut moles, seu maior dimensio sub eadē materia & quantitate. Deinde colligitur id, in quo decepti sunt authores secundæ opinionis, nempe in eo, quod vltimū, atque remotum effectū raritatis posuerunt pro essentia eius, nempe maiorem extensionem localem, vel maiorem præsentiam. Quod à priori potest probari esse falsum hoc argumento ex eadem doctrina deducto. Prius intelligitur quantitatem habere maiorem extēsionem partium inter sese, maiorémque magnitudinem, & molem, quam intelligatur habere maiorē extensionem in ordine ad locum, maiorémq; præsentiam; nā hæc ex illa oritur tāquam effectus ex causa: ergo prius intelligitur; sed eo ipso, quod habet maiorem magnitudinem, sine additione nouæ partis, intelligitur rarefacta, quia non potest intelligi habere maiorem magnitudinem in se seclusa additione partis, nisi per rarefactionem: ergo raritas non consistit in maiori extensione locali, sed in alio priori.

158 Tertio colligitur, quidnam sint rarefactio & condensatio, vel in quo consistat essentialis ratio earum. Est enim rarefactio *motus alterationis per se tēdens in raritatem*; & condensatio *motus alterationis per se tendens in densitatem*; cætera enim, quæ per rarefactionem & condensationem fiunt, non pertinent ad essentiam earum, sed vel materialia sunt, & ideò con-

notantur per illas, vt dilatatio partium, disiunctio, vel coniunctio maior earum, maior etiam multitudo partium eiusdem materiæ, & quantitatis sub minori magnitudine, remotos quosdam effectus continent ex eadem quãtitate his qualitatibus affecta prouenientes Vt maiorem extensionem localem, vel maiorem præsentiam.

Vltimo colligitur, raritatem, & densitatem posse esse in corpore non extenso in ordine ad locũ per potentiam Dei absolutam; quia extensio maior in ordine ad locum est effectus quantitatis rarefactæ, & distinctus ab ea ex natura rei; ideò potest ab ea separari, & verè separatur in corpore Christi in Eucharistia existenti, cum sua raritate & densitate naturali, & sine vlla extensione ad locum. Ad argumentũ primæ opinionis neganda est minor, quòd partes corporis non possint fieri magis & minus distantes inter sese, nisi per penetrationem, nã per rarefactionem, & condensationẽ possunt, quia sic afficiũtur ab his qualitatibus, vt maiores, vel minores dimẽsiones recipiant, maiorem, vel minorem magnitudinem, vel molẽ habeant, & sub ea maiorem, vel minorem multitudinem partiũ, & tandem maiorem, vel minorem extensionem in loco. Quæ omnia constãt in aere & aqua, de quibus, si duo vasa æqualis mensuræ eis repleantur, constat maiorem multitudinem partium habere aquam, magísque inter se coniunctas, quam aërem sine penetratione.

159 Ad primum argumentum secundæ opinionis negandũ est antecedens, quòd raritas & densitas non sint qualitates, etiam ex mente Aristot. qui tam expressè eas connumerat inter secũdas qualitates duobus illis locis citatis, sed quoniam multa operantur in subiecto, ideò de illis loquitur diuersis in locis secundũ diuersa, ex quibus illud est magis ad sensum manifestũ, quòd partes corporis magis, vel minus disiunctas, vel coniunctas efficiant inter sese, quod est talẽ positionem in continuo illis conferre, vel diuersam, & ratione huius effectus materialis non pertinentis ad earum essentiã, nisi tanquam connotatum, sicut pertinet subiectum ad rationem accidentis in concreto significati, loquitur de illis in prædicamẽto qualitatis: in aliis verò locis eas considerat sub propriis rationibus, & effectibus formalibus, atque primariis; & ideò inter qualitates sensibiles eas connumerat. Et in eodẽ sensu intelligi debet testimonium D. Thom. cum in aliis à nobis citatis de illis loquẽs sub propriis rationibus expressius doceat esse qualitates.

160 Ad primũ argumentũ concessa maiori, quòd nõ sunt multiplicandæ entitates sine vrgẽti necessitate, negãda est minor,

quòd

quòd nulla vrgeat necessitas ponẽdi qualitatem, quæ sit raritas, vel densitas, præter maiorem extẽsionem localem corporis, aut maiorem præsentiam: quià non est intelligibile, quod corpus immutata prorsus quantitate habeat maiorem extensionem localem: quare necessaria est qualitas aliqua præcedens, per quam sic afficiatur, vt maiores dimẽsiones acquirat, maiorémque magnitudinem, à qua procedat maior extensio localis, & maior præsentia: hæc autem qualitas non potest esse prima, nec temperamentum primarum, quia istæ remotũ tantum fundamentum esse possunt maiorum dimensionum: cum per eas, vel earum temperamentum, non ordinetur proximè corpus ad illas, & multò minus ad extensionem localem, sicut nec ordinantur proximè ad motum localem, per quem producitur localis præsentia.

Ad vltimum concedenda est etiam maior, quòd per compressionem digito factam condensetur aër in vtre inclusus: sed minor neganda, quod per tam leuem actionem producatur qualitas: quia si leuis est actio, leue est etiã corpus aëris, & facilè comprimitur, parua est etiam raritas, quæ producitur, sicut solet in subiecto nimis disposito, vt in stupa leuissima quædã scintilla calorem & flammam producere. Et quod tandem de impulsu obiicitur, quòd nõ sit productiuus alterius qualitatis, sed solius motus localis, difficultate caret: quia impulsus non producit raritatem per se, sed per accidẽs, medio motu locali, cuius est principium per se, sicut etiam solet producere calorem per accidens, in quantum motus localis est causa per accidens caloris in corporibus calidis.

QVÆSTIO III.

An corpus paruum, cui nihil materiæ, nec quantitatis additur, possit fieri magnum sine rarefactione per potentiam Dei absolutam.

PRima opinio concedit esse possibile. Ita Magister sententiarum in 2. d. 18. cap. 5. Durand. ibidem q. 1. Argentin. a. 4. Henric. quodlib. 7. q. 9. Altisiodor. lib. 5. summæ q. de veritate humanę naturę, Ægid. quodlib. 2. q. 11. pro qua referũtur etiam nõnulli expositores sacræ Scripturæ, vt Nyssen. oratione 3. de resurrectione, Hugo de sancto Victore lib. 1. de sacramẽtis p. 6. c. vlt. Nicolaus de Lyra in cap. 2. Genes. Probat Durand. primò, quia si corpus paruum, cui non additur materia, neque 161

quantitas,non posset fieri magnum sine rarefactione,ideo esset, quia non posset tale corpus maiores dimẽsiones accipere, nisi per rarefactionem;sed hoc est falsum:ergo nulla reperitur implicatio cõtradictionis.Probatur minor,quia maiores, vel minores dimẽsiones acquirere corpus,prouenit à quantitate, & ad illam pertinet;sed rarefactio tendit ad qualitatẽ,quæ est raritas:ergo sunt mutationes realiter diuersæ,sicut quãtitas,& qualitas realiter distinguuntur, & ideò poterunt separati per diuinam potentiam, & corpus fieri ex paruo magnũ per productionẽ maiorum dimensionũ, nulla existente rarefactione.

Secundò,quia Deus potest facere,quidquid potest materia recipere,siue per potentiam naturalem,vel obedientialem;sed magnum,& paruum sunt in potentia naturali materiæ respectu agentis naturalis,& in potentia obedientiali respectu agẽtis supernaturalis:ergo potest Deus constituere materiam,vel corpus,cui nihil addatur sub quibuscũque magnis dimensionibus absque rarefactione.Probatur consequentia, quia magnæ dimensiones non minus sunt in potentia eius obedientiali,quàm quantitas à qua procedunt.

162 Tertiò,quia corpus,cui nihil additur,potest acquirere maiores dimensiones ex eo,quòd partes eius separẽtur inter sese, & ponãtur in diuerso situ, & positione;sed Deus potest partes corporis sic separare sine rarefactione : ergo poterit tribuere tali corpori maiores dimẽsiones sine illa.Probatur minor,quia difficilius est,corpus existens in vno loco ponere in altero, nõ relicto priore, quam separare illud ab alio corpore, cui erat loco coniunctum;sed valde probabile est,non repugnare primum;ergo nec repugnabit secundum;quare poterit Deus partes corporis situ & positione inter se coniunctas sepatare sine vlla rarefactione:præsertim cum talis separatio nõ sit effectus raritatis,sed quantitatis:per separationẽ verò partium acquirit corpus rarefactum maiorem magnitudinem, & maiores dimensiones,fitque ex paruo magnum; ergo poterit fieri magnum sine rarefactione per potentiam Dei absolutam.

Secunda opinio tenet,contradictionẽ implicare,quòd paruum corpus,cui nihil materiæ,vel quãtitatis additur,fiat magnum sine rarefactione.Ita D.Thó.in 2.d.18.q.1.art.1. & 1.p. q.92.art.3.ad 1.& ibidem Caiet.Capr.in 2.d.19.q.1.art.1.Greg. d.18.q.vnica,Basol.q. etiam vnica,art.4. Maior,Mayronius,& Dionys.in eadem dist.Sonzin.8.Metaph.q.4. quam sequuntur Conimb. licèt ex parte videantur etiam sequi oppositam. Et hæc videtur nobis probabilior,& tenenda.

Probatur testimonio expresso D.Aug. 10. lib. de Genes. ad literam

literam cap. vlt. vbi agens contra Tertullianum, qui putabat animam nostram crescere, & maiorem fieri, sed nunquam posse diminui, ita ait: *Quid autem absurdius, quàm putare, vllum esse corpus, manente natura sua quantitate, quod vndique crescat, nisi rarefiat?* Nec loquitur hic Sanctus, vt aliquis putare posset, secundum communem ordinem rerũ, sed de impossibilitate talis effectus per quamlibet potentiam; quia si sic non loqueretur, nihil probaret contra Tertullianum, qui dicere posset, per diuinam potentiam crescere animam, etiam si nihil ei addatur, nec rarefiat.

163 Probatur etiam ratione D. Tho. in posteriori loco citato, quæ talis est. Magnum, & paruum non pertinent ad essentiam materiæ, vel corporis secundum substantiam considerati, sed extra illam sunt; ita tamẽ, vt in potentia sit ad vtrumque: ergo implicat contradictionẽ crescere, vel maius fieri, nisi mutatis dimẽsionibus de minoribus in maiores: mutatio verò circa dimensiones duobus tãtum modis fieri potest, videlicet per additionem quantitatis ad quantitatem, aut quia eadẽ materia, vel corpus sub eadem prorsus quãtitate manens suscipit maiores dimensiones; additio verò quantitatis nulla fit, vt supponimus: ergo solum potest fieri mutatio circa dimensiones, ita vt maiores suscipiat idem corpus sine vlla additione, hoc autẽ est impossibile sine rarefactione: ergo repugnat tale corpus fieri maius sine illa. Probatur minor, quia proprius, atque formalis effectus raritatis est, rarum corpus efficere, sicut albedinis, efficere illud album; sed rarum corpus definitur ab Aristotele, *Quod maiores dimensiones suscipiat sub eadem materia & quãtitate.* 4. Ph. text. 84. ergo repugnat maiores dimẽsiones suscipere, nisi per rarefactionẽ, & ex cõsequẽti maius fieri sine illa.

164 Pro solutione argumentorũ notandum est, quod tota difficultas huius quæstionis consistit in hoc, an per solam raritatem, vel densitatem, aut per solam rarefactionem, aut condensationem fieri possit, vt partes corporis sine discontinuatione magis separentur inter sese, & vt idem corpus sub eisdem dimensionibus maiorem habeat, vel minorẽ multitudinem partium, vel etiã possit fieri sine his qualitatibus: nã si solum per has qualitates fieri possit, cõtradictionẽ implicabit, quòd corpus paruum, cui nihil additur, vel detrahitur, fiat magnum, vel magnum paruum, nisi per rarefactionem, vel condẽsationem. Probatur euidẽter consequentia, quia corpus paruum, cui nihil additur, nõ potest habere maiores dimẽsiones, vel minores, nec esse occupatiuũ maioris, vel minoris loci, nisi partes eius magis inter se separentur, vel coniungantur, & sub eisdem

dimensionibus maior, vel minor multitudo earũ contineatur: ergo nec potest fieri ex paruo magnum, vel ex magno paruum sine his. Si verò possint magis separari partes, vel coniungi, & maior multitudo earum, aut minor sub eisdem dimẽsionibus contineri sine his qualitatibus, etiam poterit sine eis fieri magnum, vel paruum per potentiã Dei absolutam. Et prima opinio tenet, sine his qualitatibus fieri posse, nostra verò omnino negat; quia licet non sit effectus formalis raritatis maior separatio partium, vel minor multitudo earum sub eisdem dimensionibus; sed effectus formalis sit, sic esse affectum corpus, vt maiores dimensiones suscipiat sub eadem materia & quãtitate; simul tamen, ac necessariò connotãtur illa, & ideò nec esse, nec intelligi potest sine illis, sicut effectus formalis albedinis non potest intelligi sine corpore. Ideò omnino negãdum est, quòd possint partes separari inter sese sine discontinuatione; vel minor multitudo earum sub eisdem dimensionibus contineri nisi media raritate, & consequenter quòd possit corpus paruum, cui nihil additur, fieri magnum sine rarefactione per potentiam Dei absolutam.

165 Ad primum argumentum Durandi, concessa maiori, distinguenda est minor, quòd maiores dimẽsiones accipere corpus necessario sit effectus quantitatis; nam vel est effectus maioris quantitatis, vt patet in corpore, quod augetur, vel eiusdem tali modo dispositæ, videlicet per raritatem, cuius própriùs effectus formalis est, sic disponere corpus, vt per eã dem quantitatem maiores dimensiones habeat; quid sit autem habere, vel accipere maiores dimẽsiones, profectò non est aliud, quàm esse occupatiuum maioris loci, vel ei deberi maiorem extẽsionem in ordine ad spatium, & maiorem præsentiam localem. Et quod dicitur, rarefactionem terminari ad qualitatem distinctam realiter à maioribus dimensionibus, etiam est concedendum, sed negandũ id, quod infertur, nempe posse separari per potentiam Dei absolutam has duas mutationes, videlicet rarefactionem, & acquisitionem maiorum dimensionum: quia licèt maiores dimensiones distinguantur à rarefactione realiter, non tamẽ sicut vna res ab alia, sed sicut modus à re: & ideò distinctione reali modali, quam solent vocare ex natura rei; nam maiores dimensiones sunt modi eiusdẽ quantitatis rarefactæ, & propterea comparantur, sicut ad quãtitatem, sic etiam ad raritatẽ (ratione cuius, vt formæ sic afficiẽris quantitatem ei conueniunt, vel eam sequ untur) tãquam modi; repugnat verò modum separari à re, quam modificat; cum intrinseca ratio eius sit actu modificare. Et exemplũ adducere

possumus

possumus in materia valde simili: nam maiorem quantitatem acquisitam per nutritionem sequitur extēsio corporis ad maiorem locum, & motus localis extensionis sequitur motum augmentationis; & etiam extensio ipsa ad maiorem locum distinguitur realiter à maiori quantitate, atque etiam motus localis, per quem acquiritur, à motu augmentationis; & tamen repugnat prorsus dari in rerum natura talem extensionem, & talem motum localē, sine maiori quantitate, & sine augmentatione, quā sequitur, quia maior illa extensio modus est maioris quantitatis, & talis motus ad maiorem extensionem localem modus augmentationis, qui non possunt dari in rerum natura, etiam per potentiam Dei absolutam sine maiori illa quantitate, & motu illo, vel mutatione augmentationis, per quam acquiri debet.

166 Itaque in rarefactione quatuor reperiūtur. Primum est, alteratio ipsa per se primo terminata ad raritatem, & hæc est rarefactio; secundum, maior moles, aut magnitudo, vel maiores dimensiones corporis quas raritate affectum acquirit; & hæc explicantur, & intelliguntur per hoc, quòd eadē quantitas raritate affecta est occupatiua maioris loci, vel spatij. Tertium, maior separatio partium inter sese sine discontinuatione, & simul minor multitudo partium, vel materiæ sub maioribus dimensionibus; & hoc tertium, tanquam materiale necessariò concurrens ad secundū connotatur per illud, sicut corpus cōnotatur per hoc nomen album. Postremum, maior extensio actualis ad locum, vel maior præsentia localis: & ex his quatuor primū nō potest vllo modo separari à secundo; quia rarefactio nō potest dari sine suo termino per se, qui est raritas, nec raritas potest intelligi in corpore sine ordine ad maiores dimensiones eius, nec maiores dimensiones in corpore, cui nulla sit additio sine ordine ad raritatem se afficiētem: nec etiā duo hæc possunt separari à tertio: quia licèt materiale sit respectu corporis rarefacti, quòd partes eius magis separatæ sint inter se, atq; etiam quòd corpus ipsum rarefactū minorem habeat multitudinem partium sub eisdē dimensionibus: connotātur tamen nomine concreto rarefacti, sicut corpus cōnotatur nomine albi, quod satis est, vt repugnet esse sine illo. Tria verò priora nō implicat contradictionē separari à quarto: quia nō solum sunt res distinctæ, atque etiam natura priores, vt statim explicabitur, sed nec habent essentialem dependentiam ab eo.

167 An verò pro his quatuor ponēdi sint quatuor motus realiter distincti, non est certum inter authores, sed quidam ex his, qui dicunt, rarefactionē nō esse aliud, quàm motum localem, per

per quem acquiritur maior præsentia localis, vnum tantùm motum ponunt in tota rarefactione, putantes extensionē localem,& præsentiam localē non distingui,& ideò non terminare diuersos motus,nec dari præter has qualitatem, vel quid aliud acquisitum. Alij verò eas distinguunt,& ideò duplicem motum ponunt; primum terminatum ad quantitatem, quia putant extensionem esse aliam speciem quantitatis distinctā ab his,quæ enumerauit Aristoteles, quãuis sub eis contētam, nec dari raritatem,quæ sit qualitas, vel quid aliud acquisitū. Conimbricenses verò tres motus distinguūt in rarefactione, primum terminatum per se ad raritatem, quæ est qualitas, & hunc vocant alterationem: secundum terminatum per se ad maiorem extensionē partium inter sese, quam vocant maiorem magnitudinem, aut maiorē molem; & iste est motus per se terminatus ad quantitatem præexistētem sub nouo modo. Tertium, terminatum per se ad maiorem extensionem localem,vel maiorem præsentiam,quæ idem sunt, & hunc vocant motum localem.

168 Nostra verò sententia tria asserit. Primum est,rarefactionē solum supponere pro alteratione per se terminata ad qualitatem, quæ est raritas iam explicata: & ideò impertinens esse, quòd præter illam ponantur alij motus,vel non. Secundum, præter alterationem ponēdum esse motum localem maioris extensionis eam naturaliter consequentem,& omnino similē ei,qui consequitur augmentationem; & hunc motum per se terminari ad vbi,nec esse distinctum pro extensione locali, & pro locali præsentia; sed eundem. Quod probo hac ratione. Motus localis terminatur per se ad prædicamentum vbi, vt docet expresfè Arist.5.lib.Phys.cap.2.sed vbi non dicit nudum respectum præsentiæ ad spatium, alioqui nō posset per se terminare motum:nam ad relationem non datur per se motus. Præterea non distingueretur prædicamentum vbi,à prædicamento relationis: ergo præter respectū dicit aliquam entitatem realem absolutam,videlicet talem modum se habendi in spatio vero,aut imaginario;sed modus iste absolutus corporis in spatio non potest esse aliud,quam extēsio eiusdem corporis in eo, quia non est excogitabilis alia entitas realis absoluta:ergo integra,& completa ratio prædicamenti,vbi, motum per se terminantis ex vtroque integratur, atque completur, nempe ex modo extensionis localis, & respectu præsentiæ ad spatium:quæ rationes licet aliquo modo distinctæ sint,tāquā absoluta & respectiua,hæc tamē intrinseca est illi,& in ea includitur, quia non est intelligibilis extēsio corporis in spatio

sine

fine respectū præsentis ad illud, non ergo distinguuntur duæ istæ rationes ex æquo, sed solū distinctione includentis, & inclusi, & ideo respectus præsentiæ inclusus intrinsece in extensione complet rationem prædicamenti vbi, terminantis per se motum localem. Sed nec benè procedūt alij, qui sic distinguūt extensionem localē à præsentia, vt velint posse separari inter se, quia dicunt, corpus per totum spatium motum semper habere eandem extensionem localē, quia semper est eadē quantitas eius, ratione cuius dicitur præsens spatio; sed non semper habere eandem præsentiam, sed diuersam, secundum diuersas partes spatij, quibus præsens efficitur per motum. Hoc tamen efficaciter probatur falsum in motu locali consequente rarefactionem, de quo loquimur, immo etiam in motu locali cōsequente augmentationem: nam sicut corpus rarefit, & augetur successiuè, ita acquirit successiuè maiorem extensionem localem, cum qua euidens est non posse permanere minorem, quam habebat prius, alioqui adderetur quasi fragmentum extensionis pro noua magnitudine, vel quantitate acquisita, & noua pars loci, vel spatij, quæ falsa sunt; nam sicut corpus rarefactum, & auctum, nouum, atque distinctum locum totalem occupat, destructo priori, ita nouam, atque distinctam acquirit extensionem sibi adæquatam, sicut nouam, & adæquatam præsentiam, corruptis prioribus, licet vtraque sit partialis comparata ad eam, quam successiuè acquirit corpus in toto spatio, cum necesse sit, terminum motus localis completū, à quo specificatur, diuisibilem esse in infinitas partes proportionales, & in partes aliquotas finitas, sicut motum ipsum; & in motu locali propter specialem eius rationem necesse est singulas partes termini desinere aduenientibus nouis, sicut desinunt singulæ partes motus. 169

Tertium, quod asserit nostra sententia, est probabile esse, quod in rarefactione præter alterationem, & motum localem maioris extensionis eam consequentem ponendus sit alius, qui per se terminetur ad maiores dimensiones, vel maiorem extensionem accidentalem partium corporis inter sese, quam vocamus maiorem magnitudinem, aut molem accidentalem. Ita sentiunt Conimbricenses, & probatur hac ratione. Maior hæc extensio, vel maior magnitudo accidentalis, quā acquirit corpus per rarefactionem, est modus realis eiusdem quantitatis rarefactæ nouus, atque distinctus ex natura rei ab ea, cum acquiri possit, & amitti illa permanente, est etiā distinctus ex natura rei à raritate terminante rarefactionem: ergo petit distinctum fieri, & per se successiuum, cum habeat propriam, & 170

positiuam latitudinem sicut quantitas rarefacta, quam sequitur: ergo perit distinctum motum. Probatur consequẽtia, quia fieri per se successiuum, motus est. Ad secundum argumentum eiusdẽ opinionis concedẽda est maior, quòd possit Deus producere in materia, quidquid est in potentia naturali, vel obedientiali eius, sed minor distinguenda, quòd recipere maiores dimensiones sit in potentia materiæ; non est enim in potentia eius immediatè, sed media quantitate, à qua proximè proueniunt extensio, magnitudo, maior extẽsio, & maior magnitudo, vel maiores dimẽsiones, à quantitate verò ita proueniunt, vt vel à maiori, vel ab eadem rarefacta: & ita solum per hæc media possunt à Deo produci ex potentia totius substantiæ corporeæ, in qua recipitur quantitas, tanquam in proximo subiecto, & ex potentia materiæ tanquam ex radice, & non immediatè, in eo sensu, in quo existimat produci posse prima sententia, sicut nec esse album potest Deus producere in corpore, nisi media albedine, vt iam fuit expositum.

171 Ad tertium neganda est etiam minor, quòd partes corporis non rarefacti possint sine discontinuatione magis separari inter sese: & dum dicitur, posse vnum corpus per diuinam potentiam separari ab vno loco, & poni in altero, non relicto primo, sed ita vt simul sit in vtroque, concedendum est, sed negandum, quod infertur, videlicet, posse vnam partem eiusdem corporis non rarefacti sine discõtinuatione magis separari ab alia, ac prius erat; quia maior separatio partium corporis inter se includitur in esse rari, vel rarefacti (quod est effectus formalis raritatis) tanquam materiale connotatum per illum, sicut corpus includitur in esse albi, quod est effectus formalis albedinis; vnde sicut implicat contradictionem, dari corpus vt materiale connotatum per concretum albi, quin afficiatur albedine, ita repugnat dari corpus habens partes magis separatas inter sese, quin afficiatur raritate. Quod probare possumus experientia, si accipiamus corpus densum, & excogitemus partes eius magis inter sese disiungi, vel separari: nam vel separantur permanentes in eadem densitate, vel amittentes illam; & prior separatio non est intelligibilis sine discontinuatione, nec secunda sine raritate; quia necesse est, vt corpus habens partes ita disiunctas minorem multitudinem partium contineat sub maioribus dimensionibus, quod est rarum esse, vel rarefactum, vt superius probauimus; & ideò repugnat, talem separationem partium fieri sine discontinuatione, nisi per rarefactionem.

CAPVT VI.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Quoniam autem oportet primum de materia, & de vocatis elementis dicere, &c.

Textus Expositio.

INtentum Aristot. in hoc cap. 6. est explicare, an necessarius sit contactus inter agens, & passum. Diuiditur autem in duas partes, in priori proponit necessitatem agendi de contactu corporum, in posteriori explicat tres modos, quibus possunt corpora se tangere; & docet, quo ex his modis sumatur impræsentiarum contactus. 1

Ad primam partem capitis accedens Arist. ait, agendum sibi esse in sequentibus de elementis, & natura eorum, atque etiam de modo, quo inter sese admiscentur ad componẽdum mixta: & cum certum sit, per mutuam actionem, & passionem admisceri, agendum sibi esse de mutua actione, & passione, quam inter sese exercent. Et tandem, cum ad hanc mutuam actionem, & passionem exercendã necessarius sit contactus, de contactu agendum esse prius quàm ad alia explicanda procedatur. Tribus modis sumitur cõtactus; primo modo illa dicuntur se tãgere, quæ cum diuersas magnitudines habeãt, atque diuersum situm, eorum extrema simul sunt. Exemplum assignare possumus in quibuscũque corporibus, inter quæ nõ mediat aliud, & talis contactus non est propriè Physicus, sed etiã conuenit corporibus Mathematico modo cõsideratis, & propterea potest vocari Mathematicus, vt si consideremus duas quãtitates immediatas, non consideratis substantiis, in quibus sunt, dicemus se tangere, quia conuenit eis esse in loco, & habere distinctum situm, atque etiam extrema sunt simul, & hoc modo sumpsit Aristot. contactum 5. lib. Physic. 2

Secundo modo dicuntur aliqua se tangere, quæ cum distincta loca naturalia habeant, & mutuo sint actiua, & passiua, eorum extrema simul sunt, vt aër, & aqua, vel etiam alia corpora naturalia in eis existentia, & contactus iste conuenit corporibus sub consideratione Physica acceptis, & ideò nõ est communis Mathematicis, nec Mathematicus vocatur, sed propriè Physicus. Quod ex conditionibus, per quas explicatur, manifestum est: nam prima asserit, ea quæ se tangunt, habere distincta loca naturalia, locus autem naturalis, & Mathematicus distin- 3

distinguuntur,quia iste solum dicit vltimam superficiem circumscribentem: naturalis verò præter hanc addit qualitatem conseruatiuam locati,vt locus aquæ frigiditatē, aut humiditatem.Secunda verò dicit esse mutuo actiua,& passiua,Mathematica autem corpora,vt talia nihil de actione,& passione dicunt.Tertio modo sumitur contactus communissimè,& ideo impropriè,prout conuenit cuicumque mouenti, quod vt explicet Aristoteles,duo adnotat. Primum, quòd sicut ea, quæ mouent alia,quædam ita mouent,vt non moueantur (& ita se habent intelligentiæ mouentes corpora cœlestia,à quibus nō mouentur)alia mouent simul,& mouētur ab aliis,vt primum mobile mouet corpora cœlestia inferiora,& simul mouetur à sua intelligentia.Ita se habent agentia,nam quædā ita agunt, vt simul patiantur ab his, circa quæ agunt; vt ignis agens in aqua repatitur ab ea: alia verò agunt, sed non patiuntur, vt corpora cœlestia circa hæc inferiora,à quibus non patiuntur.

3 Secundum,quod adnotat, est, agens, & mouens se habere tanquam superius,& inferius,nam quidquid agit, mouere dicitur,non tamen omne,quod mouet,dicitur agere: nam sicut pati propriissimè acceptum non dicitur de quocumque recipiente,sed solum de eo, quod per receptionem disponitur ad corruptionem;ita agere propriissimè acceptum non significat quomodocūque mouere, sed per impressionem qualitatis disponentis ad corruptionem,quod est mouere alterādo;sic autē speciali, & propriissimo modo sumitur agere in hac parte, quia consideratur in ordine ad mixtionē elementorum,& ita sumptū cōstat minus vniuersale esse,quàm mouere,quia hoc de mouente localiter & quouis alio genere motus dicitur.His suppositis asserit, tertiam acceptionem cōtactus communissimam esse, & ideo nimis impropriam, secundum quam omne mouēs dicitur tāgere motum,quomodocūque illud moueat, vt is,qui dolore nos afficit,dicitur nos tangere, licèt nos eum non tangamus,& corpora cœlestia dum inferiora mouent,ea dicuntur tangere,licèt ab his non tangantur.Vnde fit,tactum secūdum primas duas acceptiones Mathematicā,& Physicam, reciprocum semper esse,ita vt quod tangit aliud,necesse etiam sit ab eo tangi.Secundum vltimam verò non necessario est reciprocus, sed potest se tenere ex parte vnius tantum, & ideo valde improprius est. In præsenti autem capite solum sumitur in secunda acceptione,atque propriissima,quæ respectu aliarū inferior est,& ideo vtrāque includit, sed à neutra includitur. Quinto autem lib. Phys. desumitur ab Aristotele in secunda acceptione simpliciter propria.

QVÆSTIO

QVÆSTIO I.

Vtrùm agens naturale possit agere in passum distans nihil agendo in medium.

NOn quærimus modò, an agens naturale possit agere in rem absentem, vel distantem a se, vel solum in præsentem: iam enim hoc disputauimus 7. lib. Phys. c. 2 non solum secundum potentiam naturalem, sed etiam secundum absolutam Dei; sed solum quærimus, an possit agere in rem præsentem, hoc est contentam intra propriam spheram actiuitatis sine contactu, vel necesse sit eam tangere, vt docet Arist. c. præsenti. Vt autem intelligatur quæstio, distingui debet duplex contactus, formalis, & virtualis. Formalis dicitur ille, quo se tangũt duo corpora contigua, quorum vltima sunt simul, de quo egit Arist. 5. lib. Phys. Contactus iste reperitur inter aërem, & aquã in suis spheris existentes. Alter est contactus virtualis, quo vnũ tangit alterum, non per se, sed per suam virtutem; ita vt inter passum, & virtutem agentis nullum detur medium; & contactus iste non solum reperitur inter agentia spiritualia, & corporea, vt inter Angelum, & corpus, quod mouet, sed etiam inter corpora ipsa: nam Sol agens in hæc inferiora corpora, dicitur ea tangere, non quidem tactu formali, cum non sit corpus eis contiguum, sed valde distans, tangit verò ea per virtutem à se diffusam ab eis non distantem: sed in contactu isto virtuali inter corpora reperto etiam reperitur formalis, non eiusdem corporis, cui conuenit primus, sed alterius, per quod eandem virtutem diffundit, vt in eodem exemplo patet: nam Sol agens in aquam dicitur eam tangere media luce diffusa per aërem vsque ad aquam ipsam, sed non posset eam hoc modo tangere, nisi aër ipse, in quo recipitur virtus, & per quẽ exercetur actio, eam tangeret contactu formali. Quærimus ergo, an necesse sit agens naturale vno, vel alio modo tangere passum intra spheram suæ actiuitatis constitutum, vt in illud agat, vel agere possit nullo modo illud tangendo; loquimur autem de agente immediato, quod per se operatur, & non de remoto, de quo nulla potest esse difficultas; & si contactus sit necessarius, non poterit agens naturale agere in distans, non agendo in medium: si verò possit agere sine vllo contactu, poterit etiam operari in extremum, non agendo in medium. Potest autem quæstio hæc in duplici sensu agitari, naturaliter, & secundum potentiam Dei absolutam.

Et primo disputabitur à nobis in primo sensu, deinde aliquid dicemus de secundo.

His suppositis, certum est primò, contactum non requiri tamquam rationem formalem agendi, quia agentia naturalia per virtutes in se existentes operantur, tamquam per rationes formales agendi, vt ignis per calorem: contactus verò quicumque non est virtus, vel forma agentis, sed solum in simultate agentis, & passi consistit: ergo non potest esse ratio agendi, sed solum potest esse conditio: inquirimus verò, an sit conditio necessaria, sine qua agens non possit agere.

Secundò certum est, per contactũ non solum intelligi immediationem duorum corporũ discontinuorum: quia euidens est, vnam partem eiusdem corporis agere in alteram sibi continuam non habentem eamdem formam, sed habere potentem, vel non habentem in eodem gradu, vt si vna pars ligni calefacta calefaciat aliam sibi continuam frigidam; sed intelligitur quæcumque immediatio, vel propinquitas agentis, & passi, siue continua sint, vel contigua.

Tertiò etiam videtur certum de agente partiali, quòd possit agere in distans, nihil agendo in medium, si medium tam perfectam habeat formam, ac habet agens ipsum. Constat hoc in igne agente in lignum, cuius partes profundæ non tangunt lignum, sed superficiales tantum, & nihilominus immediatè agunt omnes circa illud. Non est enim verum, quod quidam excogitant, videlicet remotiores partes in isto casu non agere immediatè, sed per partes proximas, quibus suam virtutem imprimunt, & per illas transmittunt ad passum: nam cum omnes partes ignis habeant summum calorem, impossibile est, proximiores recipere calorem ab aliis, vel has eis imprimere eumdem calorem. Sed nec verum est, immo planè ridiculum, quod voluerunt alij, nempe solum agere extrema corporis, vel partem indeterminatam, cui proximè adhærent extremæ superficies eius, reliquum verò corpus sicut per se non tangit passum, ita per se non agere, hoc enim contrarium est euidenti experientiæ, quia si solum ageret ignis per extremas superficies, solum posset imprimere indiuisibilem caloris; & si solum ageret per quãdam partem indeterminatam minorem, atque maiorem in infinitum, non posset habere tantam vim agendi, quantam habere experimur: præterquam quòd cum passum sit determinatum corpus, & effectum quoque determinatum recipiat ab agẽte, determinatum quoque esse debet agens, & non sola quædam indeterminata pars. Veritas igitur est, corpus per omnes partes immediatè agere, & partes omnes

æquè

æquè etiam immediatè operari, quia virtus operatiua cōpleta, atque totalis eius, per quam operatur; vna est ex omnibus partibus æquè immediatè composita, & ideò sicut omnes cōcurrunt immediatè ad illam componendam, ita concurrunt immediatè ad operandum ea operante, quamuis per extrema indiuisibilia fiat cōtactus. Euidens est ergo de agente partiali, posse agere in distans aliquando, nihil agendo in medium; propterea solum procedit quæstio de agente totali, & immediato, an possit agere in distans, nihil operando in medium.

Et prima opinio tenet, posse aliquando naturaliter hoc fieri, & ideo nullum contactū esse semper necessarium. Ita Auicen. in lib. de anima sect. 4. cap. 4. cum Hipocrate, quem refert Alexand. 1. lib. Metaph. comm. 18. Gab. in 1. distinct. 37. quæst. 1. art. 3. Ocham. Basolius, Mayronius, & Liquetus ibidem, & Priscianus Lidius apud Theophilum 2. lib. de anima text. 37. Pro hac etiam sententia citatur Scotus in 1. distinct. 37. quæst. vnica, quo loco agit de præsentia agentis necessariò requisita ad agendum, sed de agentibus naturalibus, & corporeis expresè tenet, non posse naturaliter agere in distans, nisi agendo in medium, pręserrim in solut. ad argum. quamuis de agentibus superioris ordinis dicat non implicare contradictionem, quod operentur vbi non existunt per se, nec per propriam virtutem.

Probatur hæc sententia multis experientiis, vt de magnete attrahente ad se ferrum distās, nihil agendo in aëre, vel in aliis corporibus in eo existentibus: de pisce stupore quodā afficiente brachium piscatoris, nihil in arundine media operante, de animalibus, quæ solo intuitu oculorum nociuam qualitatem aliis imprimunt, & non in medio, de papyro, vel charta, super quam si oleum infuderis, calefit, immo feruescit oleum, integra perseuerante charta: & de lebete pleno aqua, & super ignē posito, cuius fundum friget aqua feruescente; atque etiam de phantasia, vel imaginatione mouente appetitum sensitiuum, à quo valde distat, cum sit in cerebro, appetitus verò in corde, & nihil agendo in intermedias partes corporis, & pluribus aliis, quas libenter omitto, quia eadem est difficultas in omnibus; nam eiusmodi agentia, & similia agunt circa corpus distans nihil operando in medium, vel si aliquid operantur, non necessarium, sed omnino impertinens respectu operationis in distans: quare non minus possent circa illud operari, etiamsi nihil operarentur circa medium; ex quibus sequitur, posse agens naturale operari in distans, nihil prorsus operando circa medium.

8 Secundò probatur in quibuscũque agentibus naturalibus, in quibus assignatur determinata sphera actiuitatis, intra quã operari possunt, & nõ extra illam. Quo supposito sic arguunt: ignis operatur intra totam suam spheram actiuitatis: ergo vel operatur per se immediatè, tam in remotas, quam in proximas partes, vel solum in has operatur immediatè, in remotas verò mediatè, hoc est, medio effectu producto circa proximas; & si primum dicatur, sequitur operari in distans, quod non tangit. Probatur consequentia, quia vltima superficies ignis non se extendit ad totam spheram: ergo nec potest eam per se tangere, cum tamen per se immediatè operetur in totam: si verò dicatur secundum, sequitur posse agere vltra suam spheram. Probatur consequentia, quia sicut potest agere in secundam medietatem eius per calorem productum circa primam medietatem sibi proximiorem, eadem ratione poterit agere per effectum productum circa secũdam medietatem in aliam tertiam, & per effectum productum in hac poterit agere circa quartam, & sic in infinitum: quare nõ habebit determinatam spheram, sed infinitam. Vnde sequitur, quod vel agens naturale possit agere in distans: non agendo in medium, vel quod non habet spherã actiuitatis determinatam, sed actio eius ad infinitam distantiam possit se extendere. Tertiò, quia agentia spiritualia possunt naturaliter operari in remotum, nihil operando in medium, vt Angelus potest mouere corpus à se remotum, & vnus alloquitur alterum quomodocumque à se distantem, sicut nos alloquimur eos in cœlo existentes: ergo concedendum est, idem posse agentia naturalia corporea, quorum virtus ad aliquam distantiam potest se extendere. Secunda opinio negat, agens naturale posse agere in distans, quin agat in medium aliqua actione reali, vt in principio quæstionis explicatum est, & ideò necessarium omnino esse, quod tangat passum tactu formali, vel virtuali per virtutem diffusam per medium. Ita expresse Aristot. cap. præsenti, & 7. libro Physic. cap. 2. D. Thom. 1. part. quæst. 8. art. 1. & ibidem Caiet. 3. contra gent. c. 68. & ibidem Ferra. comment. 7. lib. Phys. comment. 2. Albert. Mag. 7. lib. Phys. tract. 1. cap. 4. Ægid. ibid. cap. 2. & Sotus quæst. 1. Capreol. in 2. dist. 37. q. vnica. Durand. & Argent. q. 1. & cum his omnes recentiores. Quæ sententia non solum est probabilior, sed vera, & tenenda.

9 Quam probat Arist. in 1. loco experimentali inductione in omni genere motus, tam augmentationis, quam alterationis: nam in omnibus experimur agentia naturalia non agere in passum, nisi tangẽdo illud, & ideò nec in distans, nisi agẽdo in medium,

Y

medium. Sed potest aliquis respondere, experientiam hanc solum esse veram in effectibus sensibilibus frequẽter productis, præter quos sunt particulares alij, & quasi extraordinarij, qui referuntur in secundo argumento primæ opinionis, & producuntur in passum distans sine actione in medio, in quibus non probatur efficaciter per talem inductionem, quod semper sit necessarium agẽs tangere passum, licèt probetur necessarium esse frequenter: ideò vniuersaliter probandum est, ita esse necessarium, vt numquam contingat oppositum.

Sed non benè probatur à quibusdã ex eo, quòd sicut corpus non potest transire de extremo ad extremum, nisi per locum medium, ita neque actio eius, quare necesse est, vt per totum medium diffundatur vsque ad extremum corpus, cui imprimenda est. Hæc, inquam, ratio non est sufficiens, quia diuersa est cõsideratio de transitu corporis, & actionis; nam idem numero corpus transit de extremo ad extremum per mediũ; sed non eadem actio numero: cum non possit idem numero accidens de vno subiecto transire ad aliud: ergo nõ benè infertur ex actione, quòd non possit ad extremum peruenire, nisi per medium, cum nec per medium peruenire possit. 11

Minus etiam benè probatur ab aliis ex limitatione agẽtis, vel virtutis eius, ex qua colligunt indigere contactu, vel approximatione ad passum, sine qua non potest agere in illud: & quòd si possit agere ad aliquam distantiam, non agẽdo in medium, posset ad quamlibet, etiam infinitam: quod est absurdum. Nam primò ex hac limitatione agentis solum videtur colligi, quòd limitatam spheram actiuitatis habeat, ita vt ad tantam distantiam, & non ad maiorem possit actionem suam extendere: quòd verò ad quamlibet possit, non probatur, quia maior virtus requiritur ad agendum ad maiorem distantiam, quàm ad minorem, non certè propter actionem in medium, ita vt in vincenda resistentia medij videatur laborare virtus agentis, & ideò magis, si maior sit distantia medij: nam hoc euidenter probatur falsum in agentibus non habentibus contrarium, vt in luminoso, quod patet non laborare in vincenda resistentia medij (quæ nulla est) & nihilominus habet limitatam spheram, ad quam potest propriam actionem extẽdere, & non vltra: & ideò non sequitur, quòd possit agere ad quamcunque distantiam: eadem ergo ratione non sequitur, quòd si agens possit agere in distans, non agendo in medium, possit agere ad quamlibet distãtiam. Probatur consequentia; quia seclusa resistentia, vel difficultate medij, sola distantia determinat virtutem agendi, ita vt ad tantam distantiam ne- 12 13

cessaria sit tanta virtus,& minor nō sufficiat,quare si finita sit, non poterit extendere actionem ad infinitā distantiam,etiam non agēdo in medium:nam per actionem in medium nec hebetatur,nec defatigatur virtus agentis: ergo impertinens est, quòd agat in medium, vel nō ad extendendā propriam actionem ad maiorem,vel minorem distantiam,sed hoc solum prouenit ex maiori,vel minori limitatione virtutis,ex qua solum poterit probari, quod magis; vel minus limitatam spheram habeat,& consequenter ex eo,quòd sit limitata,solum probabitur, quod ad tantam distantiam agere possit, siue in medium agat, vel non; & nullo modo, quod non possit agere in distans,non agendo in medium.

11 Secundò,quia,vt inferius ostendetur, non solùm de agente finito probatur, quòd agere non possit in distans non agendo in medium,sed etiam de agente infinito: ergo quòd non possit agens finitum sic agere, sed necessariò debeat tangere passum,non benè probatur ex eius limitatione. Sed nec tandem probatur efficaciter ex modo agendi corporei agentis vniformiter difformiter, hoc est,prius, & fortius in partem propinquiorem passi,quàm in remotiorem. ex hoc enim ita arguunt

c nonnulli. Agens naturale fortius agit in proximiorem partem passi,quàm in remotiorem: ergo signum est, quòd non possit agere,nisi approximatum passo. Probatur consequentia, quia si non requirit approximationem, eodem modo aget in rem, vel partem magis,vel minus distantem. Hoc autem argumentum non probat sufficienter intentum,quia cum maior virtus requiratur ad agendum ad maiorem distantiam,quàm ad minorem,siue in medium agatur,vel non, vt probauimus, etiam si agens non operetur in medium, fortius aget in proximiorem partem passi, quàm in remotiorem, propter minorem distantiam,quam habet respectu illius. Alia igitur via probanda est communis sententia,quam sequimur.

12 Probatur autem primò hoc argumēto,vna ex potissimis rationibus, propter quam natura non permittit vacuum inter vnum, & alterum elemētum, ex quibus componitur mundus, ea est,ne impediatur influxus,quem inferiora recipiūt à superioribus,quia per medium vacuum non potest naturaliter deriuari,vt docet expresse Arist. 1. lib. Meteororum in princ. illis verbis. *Est autem ex necessitate continuus quodammodo iste superioribus lationibus, vt omnis ipsius virtus inde gubernetur.* Et cum eo tota schola Philosophica. Ex quo duo sequuntur euidenter. Primum, quòd agens naturale non posset agere in distans,si medium esset vacuum, cuius tota ratio est, quia virtus

agentis non poteſt per medium vacuũ naturaliter deriuari ad paſſum propter incapacitatem medij vacui. Secundo ſequitur, non poſſe naturaliter agens agere in paſſum diſtans, niſi eius virtus deriuetur ad illud per medium. Probatur conſequentia, quia ſi hoc non eſſet neceſſarium, nec vacuum inter medium impediret actionem ſuperiorum corporum in inferiora, vt per ſe eſt manifeſtum; ſed non poteſt naturaliter deriuari per medium, niſi media actione eiuſdem agentis in ipſum; ergo nec poterit agens operari in diſtans, non operando in medium.

13 Secundò, quia euidenti experientia notum eſt, quòd ſi inter agens & paſſum ponatur corpus incapax virtutis, quam agens debet imprimere in paſſum, impedirur omnino actio eiuſdem agentis circa ipſum, vt ſi inter luminoſum, & aërem ponatur corpus opacum, impeditur illuminatio eius; ſed non impediretur, ſi non eſſet neceſſarium deriuari virtutem per medium, vt perueniret ad extremum, ſed poſſet agens operari in diſtans, non operando in medium: ergo omnino neceſſarium eſt, & ex conſequenti naturaliter impoſſibile, quod agẽs operetur in diſtans, non operando in medium. Vt autem hæc veritas melius intelligatur, & facilius ſolui poſſint argumenta oppoſita, explicandum eſt, quo pacto deriuari debeat virtus agentis per medium ad extremum, vt circa illud agere poſſit. Dicimus autem neceſſarium eſſe, vt eadem virtus, per quam agens operatur, deriuetur per totum medium, & omnes partes eius, non quidem ſecundum eũdem effectum, nec ſecundum eamdem actionem numericam, vel ſpecificam, ſed ſecundum eumdem, vel diuerſum effectum iuxta capacitatem, & diſpoſitionem diuerſarum partium eiuſdem medij; ita vt ſi totum medium capax ſit eiuſdem virtutis, eiuſdémque effectus eius, eadem virtus, & per eamdem actionem, & ſecundum eumdem effectum deriuari debeat vſque ad paſſum; ſi autem non ſit capax eiuſdem virtutis, ſed alicuius effectus eius, ſatis erit ſecundum eumdem effectum deriuari. Quod hoc exemplo fit manifeſtum.

14 Agit Sol in hæc inferiora corpora per lucem, cuius capacia ſunt corpora cœleſtia intermedia, non tamen ſunt capacia alicuius effectus eius: elementa verò vſque ad terram, non ſolum lucem recipere poſſunt, ſed etiam calorem, & alias qualitates, immo & in eis, atque ex eis poſſunt generari mixta virtute eiuſdem Solis, concurrentibus aliis cauſis; terra verò propter nimiam denſitatem, & opacitatem nõ eſt capax lucis ſecundum profunditatem, ſed ſolum ſecundum ſuperficiẽ externam, eſt tamen capax caloris, quem media luce attingente ſuperficiem terræ diffundit Sol vſque ad centrum eius, & per

calore sic diffusum producit in inferioribus partibus eiusdem elementi mineralia, nempe aurum, & argentum, concurrentibus ad eosdem effectus simul cum calore Solis cæteris influētiis cœlorum, & astrorum, & sic tangit Sol tactu Physico, ac virtuali quæcunque corpora, circa quæ operatur, per eādem quidem virtutem secundum diuersos effectus, & actiones ab ea procedentes, & in toto medio receptas, iuxta capacitatem, & dispositionem diuersarum partium eius, quod requisitum est, & sufficiens, vt circa totam hanc spheram suæ actiuitatis vsque ad extrema eius agere possit.

15 Ex quibus sequitur non sufficere, vt agens operetur in extremam partem, vel corpus suæ spheræ, à se distans, quod agat in medio per aliam virtutem distinctam ab ea, per quam actum est in extremum, vt Scotus existimat vbi supra, sed requiritur, vt per eamdem virtutem operetur in toto medio, quamuis non secundum eamdem actionem, vel effectum, sed iuxta capacitatem, aut dispositionem medij, vel explicatū est. Gratia exempli. Nō sufficit, vt ignis possit calefacere partem, vel corpus distās, quod agat in medio per siccitatem, quamuis siccitas esset dispositio requisita ad agendum per calorem, sed necesse est, operetur aliquo modo per calorem. Cuius ratio est, quia agens per aliam qualitatem distinctam nō est idē agens, sed diuersum, licet materialiter ratione identitatis subiecti sit vnum: ergo etiam si per vnam qualitatem operetur per medium, non dicetur virtus alterius qualitatis deriuari ad passum, cum nullo modo diffundatur per medium: quare non poterit per illam agere in distans, licèt per aliam distinctam operetur in medium: nam ex hoc non operabitur idem agens in medium, sed diuersum: & ita se habebit talis operatio respectu agentis per aliam qualitatem, ac si nō esset: & ideò si ignis calefaceret terram, non calefaciēdo aërem, licet in hunc ageret per siccitatem, eodem modo diceretur agere in distans, nihil operando in medium, ac si non haberet siccitatem, nec per illam in medium ageret; requiritur ergo, vt per eumdem calorem agat in medium secundum se, vel secundum aliquem eius effectum.

16 Et ex his facilè respondetur ad primum argumentum sumptum ex diuersis experientiis, de quibus egimus 7. lib. Phys. & ideò non est necessarium nunc ea repetere, quæ eodem loco adnotata sunt, sed vniuersaliter negandum est, aliquādo contingere, quòd agens operetur in distans, non operando in medium, & etiam negandum est, quod circa illud operetur nihil agendo in medium. Sed piscis ille stupore afficit brachium piscatoris,

piscatoris,effundẽdo aliam qualitatem per arundinẽ, & chordam vsque ad brachiũ,cuius capaces sunt,& a qua stupor procedit,quamuis in illis non habeat eumdem effectum stuporis propter eorum incapacitatem illum recipiendi, quemadmodum lux solis effusa per inferiora corpora cœlestia,non habet effectum caloris,quem habet circa aërem,& aquam. Et eodem modo operantur animalia per qualitatem ab oculis eorũ deriuatam,vel ab alia parte corporis per oculos; eam enim per medium effundunt,quamuis non habeat eumdem effectum in medio corpore,quem habet in extremo,propter diuersam capacitatem, aut dispositionem vtriusque. Eodem etiam modo operatur magnes attrahendo ad se ferrum. Et pari ratione de lebete,& aliis philosophandum est.

Sed aliam experientiam de aqua calefacta in vase adducit Arist. sect. 24. proble. q. 5. & 8. vbi fundum lebetis in principio nimis calidum esse docet,post verò feruescente aqua,non frigidum,sed minus calidum,vel temperatum,eo modo, quo balneæ in hyeme calidiores sunt,quàm in æstate.

17 Ex quo deduci potest,quòd ignis agat in aquam nihil agẽdo in medium , nempe in fundo lebetis, vel (quod idem est) intensius aliquando circa extremũ agere,nempe circa aquam, non intendendo medium. Rationem autem huius reddit,quia in principio calefactionis, dum aqua frigida est,totus calor, quem producit ignis,cõcluditur in fundo vasis,neque ascendere permittitur impeditus ab eadem frigiditate aquæ , sed dum aqua per alias partes vasis magis calefit, quasi permittitur respirare calor in fundo , velut detentus,& ascendere,magisque calefacere aquam,& per ascensum eius relinquitur idẽ met fundum lebetis minus calidum , vel magis temperatum, quàm prius. H[illegible] explicandum, & intelligendum, [illegible] quidem ita,vt idem numero calor in fundo existens a[illegible],& fundum deserat:nã hoc impossibile est,cum nõ po[illegible] numero accidens transire ab vno subiecto in aliud, sed per calorem inclusum , atque detentum in fundo vasis intelligit Aristoteles vapores,& exhalationes calidas ab igne excitatas,& in poris eiusdem fundi inclusas, quæ non permittuntur ascendere propter maximam densitatem, quã habet aqua in principio frigida, & ideò in fundo permanentes magis calidum ipsum efficiunt;sed aqua iam calefacta per partes alias lebetis,& simul etiã rarefacta,ascẽdere possunt calidæ illæ exhalationes fundi,quæ cũ leues sint, sua naturali inclinatione sursum tendunt ; ascendentes verò magis calefaciunt aquam,& deserentes fundũ,magis temperatũ redditur.

Accedit etiam alia causa, ob quam magis temperatur fundum lebetis: nam partes aquæ frigidiores ratione suæ densitatis, & grauitatis, descendunt ad fundum lebetis, & succedunt calidis exhalationibus poros eiusdem lebetis deferentibus, eósque adimplentes minus calidum efficiunt fundum. Accedit etiam, quòd dum iam aqua intensius calefit prope fundum vasis, propter raritatem, & leuitatem, quam acquirit simul cum calore intensiori, ascendit sursum; quia naturale est, vt grauiora sint sub leuioribus, & partes aquæ superiores, sicut frigidiores sunt: quia magis distant ab igne, ita sunt grauiores, ideò naturali inclinatione descendunt ad fundũ lebetis, sicut calidiores ascendũt, & ex hac parte magis infrigidatur: & ita nũquã contingit, aquam fundum vasis tangẽtem eo esse calidiorem. Nec

18 sequitur, vt contendebat argumentum, ignem agere in distans non agendo in medium; vel fortius agere in remotum, quàm in proximum, vt facile constabit intelligenti doctrinam traditam. Quamuis aliquando admitti posset, quòd intensiorem effectum producat agens in partem remotiorem: hoc tamen per accidens contingit propter maiorem dispositionem illius partis. Et hoc modo contingit aliquando aquam citius conuerti in aërem, vel exhalationes calidas, propter nimiam humiditatem eius, in qua assimilatur aëri, & iuuare etiam solet aër circumstans nimis calidus. Et codẽ prorsus modo respondendum est ad aliam experientiam de oleo feruescente super papyrũ, vel chartam, & similes; quas breuitatis causa omittimus. Vltima verò de phantasia mouente appetitum sensitiuũ à se distantem, difficultate caret; iuxta communem, & veram sententiam tenentem, apprehensionem finis, per quam sensus mouet appetitum sensitiuum, vel etiam intellectus voluntatem non concurrere per modum efficien[illegible] ad [illegible] harum potentiarum, sed per modum finis, in q[illegible] tum sunt conditiones, per quas finalis causa propriam ca[illegible]litatem exhibet circa illas, & ideò non est necessarius contactus, vel approximatio eius, sed satis est, quòd vtraque potentia sit radicata in eadem anima, vt per naturalem sympathiã possit eam mouere, aut excitare ad operandum, ita vt dum per vnam potẽtiam anima percipit obiectum, per aliam illud appetat. Et in potẽtiis sensitiuis & intellectiua sufficit naturalis subordinatio externarũ cum internis, & omnium sensitiuarum cum intellectu, vt cadẽ anima per inferiores operetur circa superiores, & per vtrasque circa obiecta, quãuis actio externorũ sensuum in internos, in qua videtur propria efficiẽtia Physica interuenire, per mediũ fiat hoc modo, vt ab oculo, vel alio sensu ducantur

species

species sensibiles per neruum vsque ad sensum internum, & ita in eo imprimant alias similes eiusdem obiecti, per quas internus sensus operetur.

Ad secundum argumentum concedendum est illud, quod præsupponit, videlicet agentia naturalia determinatã habere spherã suæ actiuitatis: ad illud verò, quod deinde inquirit, an intra spherã operetur agens immediatè per se in omnes partes, vel in proximas per se, & in remotas per proximas. Respõdemus per se operari in omnes, diuersa tamẽ ratione: nam in proximas, quas per se tangit tactu formali per se imprimendo eis effectũ, in remotas verò per effectũ, seu virtutem diffusam in proximas, nõ quidẽ ita vt sola hæc virtus diffusa operetur, sed etiã agens ipsum, quia virtus hæc dependet ex actuali cõcursu agentis, quod ex eo fit manifestũ: quia si operaretur virtus illa in partibus existens sine tali cõcursu, & quasi separata, omnino ab agente parum posset efficere, videmus autem fortiorem habere actionẽ, & lõgè perfectiorem effectũ, ac si ageret separata: talis ergo virtus vel effectus medium est, per quod in distantiores partes operatur agẽs, sed cum sint omnes intra propriam spheram, absque dubio operatur cum omnibus, & virtus eius ad quamlibet deriuata operatur, vt actu coniuncta agenti, sicut riuulus decurrit semper, quia tota aqua & quælibet eius pars cõiungitur fonti per quãdam cõtinuationem. Et ideo neganda est vtraque consequentia. Prima quidem quòd si agens operatur immediatè in omnes partes; ergo operabitur in remotiores sine contactu, cũ nõ possit eas per se tãgere, hæc inquam consequentia neganda est, vel distinguendũ consequens de tactu formali, aut virtuali; & licèt primo contactu eas non tangat, tangit secundo per virtutem diffusam à se per medium, & etiam interuenit contactus formalis partis medij proximè attingentis vltimã partem eiusdem medij, & agentis circa illã simul cum agente præcipuo actu concurrente cum sua virtute, per quã pars illa operatur, vt expositum est. Secũda etiam consequentia neganda est, videlicet, quòd si agens operetur in partes remotiores per proximas, sequatur, quod non sit determinata sphera virtutis eius, sed possit extendi in infinitum: nã cum semper operetur actu agens cũ omnibus partibus intra suam spheram contentis, per quas effundit propriã virtutem, & effectum, & cum idem agens sit finitũ, non potest suam virtutem effundere hoc modo, nec per illam operari ad quãlibet distantiam, sed ad certam, & limitatam. Argumentũ verò probaret aliquid, si in partes magis distantes operarentur proximiores omnino separatæ à cõcursu actuali agentis.

10 Ad vltimum negandum est antecedens, quòd agentia spiritualia, vt Angeli, possint agere in distans, non agendo in medium. Ad aliud verò, quod de locutione eorum dicitur, respõdeo, vnum Angelum non alloqui alterum per productionem alicuius speciei, vel conceptus in intellectu eius, sed per voluntariam ordinationem sui conceptus ad alterū: quo pacto certissimum est, nos alloqui Angelos, & ideò non est necessariū, quòd Angelus, qui loquitur, præsens sit alteri, quē alloquitur, sed ad qualibet distantiam potest fieri talis locutio, sicut nostra cum eis. Ita D. Tho. 1. p. q. 107. art. 4. Si verò dicatur, Angelum loquentē imprimere speciem aliquam, vel effectum realem in intellectu audientis, consequenter erit necessariò concedendum, quod non possit alloqui vnus Angelus, nisi alterū sibi præsentem: quia virtus, vel locutio, nō potest diffundi per medium, sicut nec potest vnus Angelus dimouere alterum à proprio loco, nisi præsens sit illi, neque aliquid aliud circa eū agere, nisi agendo in medium. Qui verò dicunt locutionem Angelorum eo modo fieri, vt Angelus, qui loquitur, producat in se aliqua signa, vel in cœlo, aut in aëre per quæ audiatur, vel intelligatur ab alio, non tenentur concedere quod agat actione Physica in distans, quia impressiones istæ semper fierent circa corpus præsens, vt per se patet.

QVÆSTIO II.

An agens naturale, vel creatum possit agere in distans nihil operando in medium per potentiam Dei absolutam.

11 Quæstio hæc à nemine agitatur: nam licèt de instrumentis disputent plures ex recentioribus interpretibus Arist. 7. lib Phys. cap. 2. an de potentia Dei absoluta possint eleuari ad agendum in rem distantem, vbi nec sunt præsentia per se, nec per suam virtutem, sed de secundis causis, an licèt non possint naturaliter intra spheram suæ actiuitatis agere in remotum, nisi agendo in medium, per quod suam virtutem diffundant vsque ad idem passum remotum, possint tamen virtute diuina ita agere, vt Sol in hæc inferiora corpora, nihil prorsus agēdo in intermedios cœlos, vel in visceribus terræ possit producere aurū nihil agendo in aërem: hoc enim specialem habet difficultatem, atque maiorem, quam de instrumentis: quia nemo dubitat,

dubitat, quin causæ secundæ agere debeant per propriam formam, & virtutem, vt Sol per lucem, & ignis per calorem; instrumenta verò non agunt per propriam virtutem, sed per eleuationem à principali agente; & licèt D. Tho. & qui eum sequuntur, teneat, necessarium esse, quòd aliquid efficiat propria virtute, per quod disponantur ad eleuationem, & alio modo non posse eleuari. Plures tamen alij negant id esse necessarium, putantes sufficere potentiam obedientialem, quam habet quælibet creatura, vt assumatur à Deo tanquam instrumentum, vt eleuari possit, & assumi ad quemcumq; effectum producendũ, licèt nihil ex propria virtute efficiat; & ideo facilius defendũt isti, quòd instrumenta possint eleuari à Deo ad agendum in remotum, vbi nec præsentia sunt per se, nec per propriam virtutem, quam causæ secundæ, de quibus euidẽs est, quòd per proprias formas, & virtutes agere debeant, & ideò quòd effectus non excedant virtutes earum, quantum ad substantiam, vel speciem, in quibus notum est distingui ab instrumentis.

12 Prima opinio asserit, quòd licet naturaliter sit impossibile, agens naturale agere in distans, nihil agendo in medium, non tamen implicat contradictionem, & ideò fieri posse per potẽtiam Dei absolutam. Ita Scot. in 1. d. 37. q. vnic. Palud. in 4. d. 1. q. 1. Vega lib. 7. in Conc. Trid. cap. 14. Caiet. 3. p. q. 13. ar. 2. Suarius ibidem disput. 31. sect. 6. Card. Bellarm. lib. 1. de sacram. in genere cap. 11. & videtur idem sentire D. Tho. 3. p. q 13. ar. 2. & q. 56. ar. 1. ad 3. quibus locis asserit, humanitatem Christi fuisse instrumentum diuinitatis ad omnes effectus ordinatos ad nostram sanctificationem, & hoc non solum præsenti tempore, & loco, sed secundum quamlibet distantiam locorum, & temporum. Sed omnes isti authores, præter Scotum, videntur loqui de solis instrumentis, de quibus egimus 7. lib. Phys. & non de causis secundis, de quibus nunc agimus; esse autem diuersam rationem de vtrisque ostendimus, & ideò Scotus tantum pro hac sententia referri debet, & recentiores, qui eam sequuntur. Vt autem eam probet Scotus, supponit hoc fundamentum. Ex duplici capite prouenit, quod agens naturale non possit naturaliter agere in distans, quin aliquid operetur in medium. Primum caput est, quia solet coniungi in eo duplex virtus, vel potentia agendi, quarum vna habet pro passo sibi proportionato corpus distans, & non medium, alia verò corpus mediũ, & non distans, & ideò non potest agere per vnam virtutem in distans, quin agat per alteram in medium, cuius exemplum assignat in Sole, in quo concurrit forma substantialis, & lux. & per illam operatur in distans, nempe in visceribus terræ, aliquem effectũ

substan

ſubſtantialem, vt aurum, ad quos effectus non poteſt lux concurrere, quia accidentia non poſſunt attingere productionem ſubſtantiæ, ſed per lucem operatur in medio alios effectus accidentales, vt lumen, vel calorem.

23 Secundum caput eſt imperfectio ipſius agentis, cuius virtus actiua principalis imperfecta eſt, & ideo nõ poteſt naturaliter agere per illã, niſi prius agat per aliam imperfectiorem, cuius effectus ſit quaſi diſpoſitio reſpectu effectus principalis virtutis, vt ignis non poteſt agere in paſſum per formam ſubſtantialẽ, quin prius agat per calorem illud alterãdo: vnde prouenit, quòd non poſſit agere per formã ſubſtantialem in diſtãs, quin prius agat per calorem in medium. Ex hoc fundamento ſic arguit. Illud, quod neceſſarium eſt, vt agens operetur, ſi neceſſariũ ſit per ſe, non poterit vllo modo ſine eo agere, ſi verò ex accidenti aliquo, licèt ſemper concurrente, nõ implicabit contradictionẽ ſine illo agere, ſaltem per diuinam potẽtiam: ſed duo illa non ſunt per ſe neceſſaria, vt agens naturale operetur, nẽpe concurſus duarum formarũ, aut potentiarũ in eo, vel imperfectio formæ principalis, ratione cuius indiget alia virtute inferiori ad diſponendum paſſum: ergo poterunt tolli, vel ſuppleri à Deo, ita vt ſuſpẽdat actionẽ vnius virtutis, aut potentiæ, & ſuppleat imperfectionem præcipuæ formæ per ſuũ concurſum, & ita illa agat in diſtans, nõ agendo in proximum, & hæc agat in paſſum etiã remotum, non diſponendo mediũ. Probatur minor, quia cum duæ illæ virtutes, vel potẽtiæ in eodem agente concurrentes diuerſæ conditionis ſint, nẽpe vna ſubſtantialis, & alia accidentalis, non poſſunt ita per ſe coniungi in eodem agente, quin poſſit operari ſine coniunctione earũ: imperfectio verò præcipuæ formæ eiuſdẽ agentis non poteſt per ſe concurrere ad agendũ, quia imperfectio nõ ponit aliquid in agente, ſed potius tollit. Poterit igitur Deus tollere lucẽ à Sole, vel certè ſuſpendere actionem lucis in medio; & ita producet Sol in viſceribus terræ ſubſtantiales effectus agens per ſolã formam ſubſtantialẽ nihil agendo in mediũ, & nõ minus poterit ſuſpẽdere actionem caloris, & producet ignis formã ſubſtantialem in lignũ diſtans, non diſponendo medium per calefactionem, & ideo nihil agendo in illud.

24 Secundò poteſt probari hæc ſententia, quia approximatio, vel cõtactus quieũq; agentis, & paſſi, nõ requiritur tanquã ratio, vel virtus agẽdi, ſed ſolũ tãquã conditio naturaliter neceſſaria, & adhuc non ſemper apud multos, ſed conditio non poteſt eſſe ita intrinſeca, vt implicet contradictionẽ ſine illa agere: ergo poterit ſuppleri à Deo, ita vt agens operetur in diſtãs,

quod

quod nec per se, nec per suã virtutem tangit. Probatur consequentia, quia secluso cõtactu formali, & virtuali agentis particularis, permanent agens, virtus eius substantialis, & passum, atque etiam concursus primi agentis per se requisita, & sufficientia ad agendum: ergo poterit agens naturale intra suam sphærã agere in remotum, nihil agendo in medium. Et confirmari potest, quia nihil potest esse magis extrinsecum respectu actionis in extremum, quam actio in medium, cum sæpe sint actiones realiter distinctæ, ac diuersæ speciei, vt illuminatio, & calefactio: ergo poterunt separari à Deo, ita vt permanente actione in distans, suspendatur actio in medium. Probatur consequentia, quia ea, quæ distinguuntur realiter, & non habent intrinsecam dependentiam inter sese, possunt per diuinã potentiam separari; sed illuminatio, & calefactio Solis, quæ sunt actiones in extremum, & medium, non habent dependentiam intrinsecam inter sese, vt per se patet: ergo poterit hæc suspendi permanente illa, & ita operabitur Sol in hæc inferiora corpora, nihil agendo in intermedios cælos.

25 Probatur tandem, quia licèt naturaliter non possit agens creatum agere in vltimum corpus existens intra spheram suæ actiuitatis per medium vacuũ, nemo dubitat, quin agere possit per potentiam Dei absolutam, quia vacuum solum potest impedire naturaliter actionem: sed per vacuum non potest virtus agentis diffundi, vt sic diffusa perueniat vsque ad passum: ergo poterit medio existente vacuo agere in distãs, nihil agendo in medium. Probatur minor, quia vacuũ nihil est: ergo non potest esse subiectum, vel passum, circa quod agens operetur; sed non potest agens suam virtutem effundere per mediũ, nisi per actionem: ergo non poterit eam effundere per mediũ vacuum. Et quod de medio vacuo probat argumentum, probat etiam de medio pleno incapaci virtutis agẽtis. Vnde si sol ageret, non per lucem, sed per calorem, vt ignis, nõ videtur dubitandum, quin posset agere in hæc inferiora corpora calefaciẽdo, & nihil agendo in intermedios cœlos. Et confirmari potest, quia non est certum, magnetem attrahentem ad se ferrũ distans, & alia agentia similia, quæ operãtur per virtutem occultam, eam effundere per arundinem, vel chordã, aut aliud mediũ; sed probabiliter negari potest, sicut probabilis est opinio eorum, qui dicunt, hæc agere naturaliter in distans non agendo in medium: ergo non debet negari, quòd per potentiã Dei absolutam non possit agens creatum tali modo agere.

26 Secunda opinio affirmat implicare contradictionem, quòd agẽs operetur in distans, nihil operãdo in mediũ, & consequẽ-

ter

ter, quin tangat passum per se, vel per suam virtutem diffusam, vel deductam per medium: diffusam dicimus, vel deductam, quia licet non posset agens diffundere propriam virtutem, nisi per medium capax recipiendi illam, sed virtute diuina deferri posset per quodcumque medium vacuum, vel plenum vsque ad passum. Ita Molina 1.p.q.8.art.1.in fine secundæ disputationis, & alij recentiores, & videtur mihi probabilior, & sequenda. Probatur primo, quia impossibile est agens proprium, vel causam secundam per propriam virtutem agentem operari circa passum, nisi illud aliquo modo attingat, hoc est, per se, vel per propriam virtutem: sed implicat contradictionem, agens tangere passum distans per se, aut per propriam virtutem, nisi vel præsens sit ei per se, vel per propriam virtutem: per se autem supponitur absens, & per propriam virtutē non potest fieri illi præsens, nisi virtus ipsa diffundatur per medium, vel vsque ad ipsum alio modo deferatur: ergo nisi hoc fiat, implicabit contradictionem operari in distans. Probatur minor, quia quādiu agens distans est, & virtus eius non effunditur, vel defertur ad passum, intra ipsum detinetur, vel ab eo non egreditur; sed repugnat, quòd ab eo non egressa attingat passum, à quo distat, vt per se est manifestum; ergo repugnabit illud attingere, & ideò in illud agere. Et si dicatur sufficere contactum diuinæ virtutis vbique præsentis, à qua eleuatur causa secūda ad operandum in distans; hoc est aperte falsum; quia licet hoc sufficiat, vt diuina virtus operetur, non tamen vt operetur secunda causa: nam cum contactus sit omninò necessarius ad agendū, 27 quælibet virtus agens debet tangere passum. Et confirmari potest; quia causa secunda non potest agere circa passum, nisi illud, atque effectum attingat per realem influxum propriæ virtutis; tunc ergo vel virtutem propriam eleuari, vt influat in passum distans, est illuc vsque deferri, vt præsens influat, vel procul permanentem illuc vsque influere. Primum patet non esse operari in distans, nihil operando in medium, per quod euidens est, aliquo modo debet deferri; secundum verò est impossibile: ergo impossibile erit sic operari. Probatur maior, quod procul permanens non possit in passum distans influere, quia virtutem agentis Physicè influere in effectū non est aliud, quàm effectum ab ea Physicè emanare, & Physica emanatio nō aliud, quàm Physica, & realis cōtinuatio eiusdem effectus cum sua causa, sicut emanatio riui à fonte; sed repugnat, Physicè, & realiter continuari ea, quæ sunt separata secundum locum, & secundum virtutem: ergo repugnabit effectum emanare à causa, & hanc eum producere circa passum distans nihil agentem in medio.

in medio. Minorē vero, quòd Physica emanatio sit cōtinuatio realis effectus cum sua causa, ostendit ad oculum exemplum Solis, à quo radij lucis tamdiu censentur emanare, quamdiu vsque ad ipsum continuantur, si verò discontinuentur, aut diuidantur ab eo in medio, cessabit statim emanatio: sed virtus agentis nō diffusa, nec delata vsque ad passum, in quo produci debet effectus, sed procul permanēs seiūcta est, atque separata à passo ipso, atque effectu: ergo repugnat effectum continuari cum ea, & consequenter ab ea emanare, vel procedere.

Secundò, implicat contradictioné agens operari circa passum per propriam virtutem, ac postulat ratio causæ principalis, nisi ei vniatur, aut coniungatur per se, vel per propriā virtutem; sed repugnat vniri per se passo absenti, vel distanti; repugnat etiam vniri per propriam virtutē: ergo repugnabit in ipsum agere. Probatur minor, quia per se non potest vniri ratione distantiæ, & separationis localis ab illo, sed non minus separata est virtus eius, nec minus distans à passo quàm ipsum; ergo non minus repugnabit ei vniri per propriam virtutem. 28

Ad argum. Scoti neganda est minor, quòd concursus duarū virtutum in agente creato, nēpe formæ substantialis, & potentiæ accidentalis ei superadditæ ad operandum sit per accidens ad operandum: non est enim nisi per se, & ita necessarius, vt implicet contradictionem, quòd substantia creata sine vtraq; operetur. Et necessitas præcisa formæ substātialis euidens est, & admissa ab ipso Scoto; quia cum det esse intrinsecū rei, impossibile est agens esse sine forma substātiali, & impossibile est etiam operari, si nō sit. De potentia verò operatiua superaddita, licèt non sit euidēs, quia contrariū opinatur idem Scotus, & qui eum sequuntur, videlicet potentias, per quas operantur substantiæ creatæ, non esse accidentia eis superaddita, nec entitates ab eis distinctas: communis tamen est sententia D.Th. in contrarium, quòd sint accidentia eis superaddita, & realiter ab eis distincta, sine quibus implicat cōtradictionem operari, quia sola substantia diuina immediatè per se operatur, creata verò ex sua limitatione, & imperfectione intrinseca habet, vt non sit immediatè per se operatiua, sed solum per accidentia sibi superaddita possit attingere effectum; vnde nec Sol posset vllo modo operari in præsens, vel in distās, nisi media luce, vel alia virtute, aut accidēti superaddito; nec etiam ignis sine calore, vel alia qualitate, vel potētia. Falsum igitur est, & omnino negandum, quod sol operetur per suam formam substātialem in visceribus terræ, & non per lucem, vel calorem quoscūque effectus: & non minus falsum, quòd ignis tamquam causa

propria producat, vel producere vllo modo possit alterũ ignẽ, nisi medio calore, vel alia potentia, aut virtute ei superaddita. Et denique negandum est, quòd per potentiam Dei absolutam possint omnino separari ab eodem agente forma substãtialis, & accidentalis virtus, ita vt possit agere sine coniunctione vtriusque, vt explicatum est.

29 Ad secundum cõcessa maiori, quòd contactus solum requiratur ad agendũ tamquam conditio, neganda est minor, quòd conditio non possit ita esse necessaria, vt sine illa non possit agens operari vllo modo, quia existentia actualis in rerum natura solum est conditio requisita ad agendum, & implicat cõtradictionem, efficientem causam non existentem agere. Eodem igitur modo censendum est, aliquem contactum formalem, vel virtualem, ita esse necessarium, vt sine illo implicet contradictionem, agens operari circa passum.

Ad confirmationem vero concedendũ est antecedens, quod actio circa passum, & circa medium sint distinctæ realiter distinctione totali, vel partiali, & aliquãdo specifica; & ideò quęlibet est intrinseca respectu alterius: sed distinguendum consequens, quod possint separari per diuinam virtutem: nam inter sese possunt quidẽ hoc modo separari, vt actio in medium reperiatur sine actione in extremum; quia benè potest agens in medium agere, non agendo in extremum; sed è conuerso repugnat separari actionem in extremum ab omni actione in medium, & hæc repugnantia separationis non prouenit ab ipsis actionibus, inter quas non reperitur dependentia essentialis, nam extrinseca est vna respectu alterius: sed prouenit ex modo ipso agendi, qui ex sua ratione intrinseca postulat actionem in medium; vt possit versari eadem, vel diuersa actio circa extremum, vt superius ostendimus.

30 Ad vltimum concedenda est maior, quòd per potentiã Dei absolutam possit agens operari in distans per medium vacuũ, sed minor distinguenda, quòd per vacuum non possit diffundi virtus agentis; nam sic diffundi, vt in vacuo recipiatur, tamquam in subiecto positiuè eam recipiente, nullo modo potest; sed benè posset deferri à Deo per vacuum diuina virtute eam sustentante, ac deferente vsque ad passum: quia sicut potest alia accidentia sustentare sine subiecto, sic potest virtutem productiuam effusam ab agẽte per vacuum. Et eodem modo posset fieri virtute diuina, vt virtus agentis diffunderetur per medium natura sua incapax eius, vt si per impossibile ageret Sol per calorem, diffundere illum posset per intermedios cœlos, quia non implicat cõtradictionem calorem in cœlo recipi, li-

cèt repugnet ei naturaliter. Negandum igitur est, quòd in tali casu agere posset Sol in hæc inferiora corpora per calorem, nihil operando in corpora cœlestia intermedia, sed vel nullo modo posset operari, vel si in extrema operaretur, necessarium esset, quòd eumdem calorem effunderet per intermedia corpora.

Ad confirmationem concedendum est antecedens, quòd nõ sit certum, agentia illa per occultam virtutem, vel aliquẽ eius effectum diffundi per intermedia corpora, sed quia valde probabile est, id esse omnino necessarium, & oppositum non est ferè intelligibile, & ideò parũ probabile, satis est, vt probabilius etiam sit implicare contradictionem, quòd alio modo operẽtur, vt efficaciter satis probant argumenta à nobis facta; nõ est enim necessariũ, vt probabiliter teneamus, quòd hoc, vel illud fieri non possit per potentiam Dei absolutam, euidenter probare, quòd implicet contradictionem, sed satis est, quòd efficacioribus argumentis probari videatur.

CAPVT VII.
TEXT. ARIST.

De ipso autem facere, & pati, dicendum consequenter, &c.

Breuis expositio textus.

INtentum Aristotelis in hoc septimo c. est, explicare naturã, & conditiones agentis, & passi. Diuiditur autem in tres partes. In prima propositis antiquorum Philosophorum sentẽtiis de natura, & conditione agentis, & passi, cum fundamentis eorum, atque refutatis, ex propria sentẽtia docet, quæ sit natura, & conditio vtriusque. In secunda proponit dubium, an agens simul dum agit, patiatur ab eodem passo, circa quod agit, & illud soluit. In tertia docet, & probat, ad quod genus causæ pertineant agens, & passum. 31

Ad primam igitur partem accedens Arist. asserit duas opiniones extitisse suo tempore circa naturam, & conditionem agentis, & passi. Prior fuit eorum, qui dixerunt, debere esse dissimilia, ita vt nihil pati possit, nisi ab agente dissimili, quorum argum. erat, quia si simile à suo simili pateretur, non esset maior ratio, ob quam hoc potius in illud ageret, vel ab illo pateretur, quàm ab alio, & ideò non essent determinata agẽs, & passum. Quod si aliquãdo contingit, minorem ignem à maiori pati, ab eoque consumi, respondebát ideo esse, quia magnum

& paruum sunt contraria,& ex hac parte dissimilia,& propterea vnum potest agere in alterum,vel ab eo pati.

Secunda opinio opposita erat, asserens, agens & passum similia esse debere,& hæc fuit Democriti, quã inductione probabat hoc modo.Album non agit in dulce,neque hoc in graue,aut leue,& sic de cęteris huius conditionis,propterea quòd dissimiles,& quasi disparatas habent naturas,& ideò nullã similitudinem inter se:ergo agens & passum similia esse debent. Quod si accidat aliquando dissimilia inter sese agere & pati,vt calidum à frigido , vel à sicco humidum , non ideò agunt , & patiuntur,quia dissimilia sunt,sed quia aliquo modo conueniunt,nempe sub eodem genere substantiæ, vel qualitatis , & ideo aliquam habent similitudinem.

32 Sed vtramque opinionem diminutam esse asserit Arist.quia quædam vera,alia falsa docet , sed quæ simul in veritate stare etiam possunt,sicut propositiones subcontrariæ, & deceptionem horum Philosophorum ex eo processisse ait, quia vnã vel alteram tantum conditionem agentis,& passi considerarũt,ex parte cuius similia sunt , sed ex parte alterius dissimilia:agens enim , & passum & formas habent , & subiectum , circa quod se expellunt,& ex parte formarum dissimilia esse debẽt , vt calidum, & frigidum;habent etiam subiectum commune,à quo vnum expellit alterum,ex parte cuius aliqualem habent similitudinem.Quòd verò vtraque falsa sit,probat;& primò,quod agens & passum non possint esse omnino similia,quia nõ esset maior ratio,ob quam vnum potius quàm aliud pateretur. Secũdò,quia sequeretur,quamlibet rem posse in seipsam agere. Probatur consequentia,quia si ratio agendi vnius in alterum est similitudo,nihil est adeò simile alteri, quàm idem sibimet ergo poterit in seipsum agere, ex quo sequitur , inquit , aliud absurdum,quòd etiam posset corrumpere seipsum: quia actio agentis in passum sua natura ordinatur ad corruptionẽ eius, & ideò nullum esset in rerum natura corpus incorruptibile, quod patet esse falsum,cum corpora cœlestia incorruptibilia sint. Quòd verò non possint esse omnino dissimilia,vt dicebat prima opinio,probat exemplis,& ratione : exemplis quidem, quia quantitas,& calor,& his similia sunt penitus diuersa , & non agunt,nec patiuntur inter se:ergo ratio agendi,& patiendi non est dissimilitudo. Ratione verò, quia agens, & passum debent esse contraria , sed contraria continentur sub eodem genere,& ideo in eo conueniunt:ergo saltem ex hac parte debent aliquo modo esse similia.

33 His sententiis refutatis,proponit propriam dicens, agẽs,& passum

passum nec omnino similia esse debere, nec omnino dissimilia, sed secundum genus, & secũdum commune subiectũ, circa quod se expellunt, similia, & secundum formas specificas, dissimilia, vt calidum & frigidum ostẽdunt. Et ex hac veritate collegerũt Philosophi vulgatum illud sæpe in schola repetitum; omne agens intendit assimilare sibi passum: quod non esset verum, si ante actionem esset ei omnino simile.

In secunda parte proponit hoc dubium, an agens, dum agit, simul patiatur ab eodem passo, circa quod agit, quod vocãt repati ab illo. Vt autem respõdeat, præsupponit duas diuisiones mouentis, & agentis. Prior est, mouens aliud est primũ, aliud vltimum. Primum mouens est illud, à quo primo procedit motus, ita vt non procedat ab alio priori, vt prima causa, à qua mouentur omnia, dicitur primum mouens, nempe Deus: vltimum verò est illud, vltra quod non est aliud mouens, sed immediatum est mobili, vt baculus, quo Petrus mouet lapidẽ, est vltimum mouens. Alia diuisio est agentis, vel alterantis (nã agens pro alterante sumitur, vt vidimus c. præcedenti) etiam in primum, & vltimum. Alterans primum est, quod sic alterat, vt non alteretur ab alio, vt Medicus, qui alterat corpus sanandum, sed ipse non alteratur ab alio sanante: alterans verò vltimum est, vltra quod non est aliud alterans, sed per seipsum attingit passum, vt medicamentum in eadem sanatione. Conuenit autem primum mouens cum primo alterante, & differt ab eo: conuenit quidem in eo, quòd sicút primum mouens, si sit primum simpliciter, non mouetur ab alio; ita primum alterans, si sit primum simpliciter in ordine alterantium, nõ alteratur ab alio, vt cœlũ nõ alteratur ab alio: sed differũt etiã, quia primum mouens nihil accipit ab alio, vt Deus: primum verò alterans, licèt non alteretur ab alio, sed accipit motum ab alio, vt cœlum ab intelligentia. Conuenit etiam vltimum mouens cum vltimo alterante in eo, quod sicut mouens mouetur ab alio, vt baculus, ita alterans alteratur ab alio, vt medicamentum alteratur à stomacho.

His diuisionibus suppositis, respondet dubio proposito hoc 34 modo. Quodlibet agens habens formam in materia, hoc est, in materia communi, & eiusdem rationis cum materia passi, agendo potest repati, quæ verò non habent formam in materia, hoc est, in materia communi, & eiusdem rationis, sed diuersæ speciei, non repatiuntur: & quia omnia agẽtia sublunaria habent formam in materia eiusdem rationis, agẽdo repatiuntur: corpora verò cœlestia habent formam in materiã diuersæ rationis, ideò non repatiuntur agendo; & vniuersa-

liter loquendo inquit; Primum agens non repatitur,sed vltimum. Docet tandem in vltima parte, ad quod genus causæ pertineant agens,& passum; & primo de agente ait, pertinere ad genus causæ efficientis.Probat primo,quia causa efficiēs est,à qua incipit motus,sed agens est, à quo incipit alteratio: ergo est causa efficiens. Secundò probat a sufficiēte diuisione, hoc modo;Agens non pertinet ad tria alia causarum genera, nempe ad formalem, finalem,aut materialem,& est vera causa: ergo pertinet ad efficientem. Maiorem sic probat; causa finalis non mouet propriè, sed quadam motione metaphorica;sed agens mouet propriè,quia alteratio ab ab eo procedēs est propriè motus: ergo agens non pertinet ad causam finalem. Probat secundo,quòd nec sit finis,nec forma,quia agens tunc est actu agens,quando ab eo egreditur actio:sed quando ab eo egreditur actio,nondum sunt finis,nec forma:nam dum sunt,cessat potius actio,& agens iam non est actu agens: ergo agens non est finis, nec forma. Quod verò agens non sit materia, per se notum esse ait,quia materia nihil agit,sed passiua tantum est;sed proprium est agentis agere: ergo agens non est causa materialis,sed passum est,quod ad eam pertinet, vt per se est manifestum.

CAPVT VIII.

Quomodo autem potest hoc accidere,rursus dicamus.

Breuis expositio textus.

35 Nihil nouum ad doctrinam pertinens affert Arist. in hoc cap.sed prolixè satis refert,& reiicit opiniones antiquorum Philosophorum circa modum agendi,& patiendi corporum naturalium inter se,& in ordine ad generationem,corruptionem,atque mixtionem,& hoc est intentum capitis,quod in duas partes diuidi potest.In prima referuntur duæ opiniones,& in secunda refutantur.

Prima opinio fuit Empedoclis asserentis,corpora non posse agere,nec pati,nisi intra illa ponantur pori quidam,aut concauitates,per quas vnū possit subintrare alterū,& quasi penetrare illud,& circa illud agere: & quidem si æquales sint pori vtriusque,atque commensurabiles,vicissim se penetrabunt,& talis penetratio erit mixtio vtriusque,quo pacto se habēt aqua & vinum,& quæuis alia corpora liquida:si verò pori vtriusque non

non sint commensurabiles, sed inæquales, tunc ingredietur quidem alterum, quod subtilius est, per poros crassiores, vt ignis per poros ligni, sed nō è cōuerso: & ideo inter talia corpora non poterit mixtio fieri, sed solum generatio, & corruptio, aut alia operatio, sicut per poros aëris, & cuiuslibet alterius medij fit visio, & quæcumque sensatio alterius sensus.

36 Secunda opinio fuit Democriti & Leucippi, ponētium quidem eosdem poros, sed diuersa ratione; nam Empedocles ponebat eos vacuos: isti verò plenos corpusculis quibusdā indiuisibilibus, quæ appellabant atomos, ita tamē vt non omnino eos replerent, sed cum iidem atomi essent discontinui, vacuū inter eos relinqui, & per vacuum ipsum mouebātur & quasi volitabant: per congregationem verò, seu vnionē horum atomorum res generari, & per separationem corrumpi res dicebant. Itaque vt ex contextu huius capitis colligitur, duæ istæ opiniones ex parte conueniūt, & ex parte differunt: conueniūt quidem in eo, quod vtraque ponebat vacuum in poris omniū corporū, sed posterior in hoc vacuo semper degere atomos, in eóq; cōgregari, vel vniri ad aliquid generandū asserit: prior verò docet, in eisdē poris vacuis non esse à principio atomos, sed à corpore subintrāte per illos deriuari, & quasi produci in eisdem poris, vt per productionem eorum agere possit in corpus idem. Ideò Arist. asserit has duas opiniones parum differre, quantum ad modum agendi corporum per hos poros, & per atomos in eis existentes, vel à corpore subintrante immissos.

Sed vtramque impugnat tamquam falsam, & veræ Philosophiæ contrariam in 2. par. capitis. Primā quidem Empedoclis hac ratione; quia si vnū corpus agit in alterum, quia per poros eius subintrat, vt asserit, vel corpus iam ingressum agit per cōtactum, vel non; si per contactum agit, eumdem habere posset absque ingressu, vt per se patet: ergo sine poris vacuis posset esse actio & passio. Si verò non agit per contactum: ergo quāuis agens subintret, & per ingressum tangat partes corporis, non aget; quia ingredi non est agere, sed approximari ad agendum; nec potest excogitari per aliquid aliud agere subintrans, per quod non posset agere extra corpus existens, & passum tangens: frustra ergo ponuntur tales pori vacui.

37 Secundam verò opinionē sic impugnat; vel atomi, quibus pleni sunt pori, agunt inter sese, & patiūtur, vel corpus subintrant per poros, cui atomi cedunt. Primum non possunt sine aperta contradictione concedere: nam ipsi dicunt, non dari actionem, & passionem, nisi per vacuum, sed atomi ipsi non habēt intra se vacuū, sed sunt solidi: ergo nō possunt inter sese

agere,& pati.Si verò ſecundum concedant, fruſtra ponunt tales atomos intra poros, quia ſicut atomi cedunt corpori ſubintranti, ita partes corporis poſſunt cedere alteri, præſertim ſi fluidæ ſint,& ita æquè facilè poterunt agere & pati corpora ſine poris vacuis, aut atomis plenis,ac ſi non darentur, & propterea fruſtra ponuntur. Et ſi dixerint non eſſe neceſſarium dari vacuum intra quemlibet atomum, ſed ſatis eſſe ſi detur inter vnum, & alterum; eadem ratione probatur, non eſſe neceſſarium dari poros vacuos, nec atomos intra illos, vt vnum corpus agat, & alterum patiatur, ſed ſine illis poſſe agere,ſicut pori ipſi inter ſeſe agunt, & patiuntur ſine his per ſolum contactum.

CAPVT IX.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Quo autem modo inſit generare entibus,& facere, & pati, dicamus,&c.

Breuis expoſitio textus.

38 INtentum Ariſt.in hoc 9.c. eſt, ex propria ſententia docere, quonā modo corpora agant,& patiantur,poſtquam ſententias aliorum refutauit Diuiditur autē caput in duas partes.In prima enumerat quatuor conditiones, quas habere debent agens,& paſſum; & reiicit quintam ab aliis additam,tāquam falſam. In ſecunda verò parte docet, opinionem Democriti ponentis indiuiſibiles atomos in poris corporis ad agendū, & patiendum neceſſarios, non ſolum generationem corporum tollere,ſed etiam alterationem,& augmentationem.

Prima conditio agentis,& paſſi eſt,vt agens in quantū tale ſit in actu, & paſſum in potentia, vt ignis agit in quantum eſt calidus, & lignum patitur, in quantum eſt in potentia ad recipiendum actum eius,nempe calorem.

Secunda conditio eſt vt agens,& paſſum ſe tangant, proximè quidem,ſi agens proximum ſit,vel vltimum, inter quod & paſſum nō ſit aliud agens;vel remotè, ſi non ſit agens vltimū, ſed primū,vel intermedium,vt Sol tangit aquam medio aëre, ſed aër,quod eſt agens vltimū immediatè per ſe,vel etiam tactu formali, aut virtuali, vt cap.6. explicatum eſt à nobis. Ex quibus ſequitur,non eſſe neceſſarium,quod corpus ſecundum quaſdam partes tantum patiatur, nempe ſecūdum poroſas, &

non

non secundum alias, nempe solidas; sed secundum omnes pati potest. Cuius ratio, inquit, est, nam ideo potest corpus agere secundum omnes partes, quia secundum omnes est in actu: sed etiam secundum omnes est in potentia ad actum recipiendum: ergo secundum omnes potest pati. Probatur minor, quia omnes partes sunt eiusdem naturæ propter eamdem formam: ergo eodem modo se habent omnes, sicut ad agendum, sic ad patiendum.

Tertia conditio est, quòd agens, & passum non sint continua, quod non est intelligendum de continuatione materiali, aut quantitatiua: nam euidens experientia docet, partem calidam corporis agere in partem frigidam sibi continuam, sed de continuatione secundum eamdem formam agendi, & eumdē gradum eius, ita vt si duo sint continua, & eamdem formam, in eodémque gradu participent, non possit vnum agere in alterum, quod patet in partibus ignis, vel ferri æquè calidis: si enim calor remissior esset in vna, quàm in alia sibi proxima, posset absque dubio intensior in remissiorem agere. 39

Quarta conditio est, vt agens & passum sint in debita distātia, hoc est, vt passum sit intra sphæram actiuitatis agentis: cū enim agentia naturalia, immò & creata omnia finita sint, & limitata, non possunt actionē suam extendere ad quamcumque distantiam, sed ad certam, & limitatam, ita vt vltra illam agere non possint, & ideò nisi passum intra talem distantiam contineatur, non poterit agens circa illud agere, neque aliquid ab eo patietur passum.

Aliqui addiderunt quintam conditionem, nempe quod passum non secundum omnem partem patiatur, sed secundum vnam, & non secundum aliam. Quam probat esse falsam, & ideò non necessariam: quia si verum esset, inquit, corpus naturale componi ex atomis indiuisibilibus, vt docuit cap. præcedenti Democritus, vel ex superficiebus indiuisibilibus, vt docebat Plato, non posset pati secundum quamlibet partem, immo secundum nullam, quia nulla pars eius esset diuisibilis, nec extensa, immò nec esset corpus; quæ omnia necessaria sunt ad patiendum, immò nec totum corpus ita cōpositum esset continuum, vel extensum; quia nec indiuisibilia possunt cōtinuari, nec aliquid extensum efficere. Dicendum igitur est, posse totum corpus pati ab alio, & secundum quamlibet partem, nec ad hoc esse necessarium, vt partes eius actu sint diuisæ, sed satis est, quòd sit diuisibile secundum omnes, & singulas. 40

In secunda tandem parte capitis docet, opinionē Democriti ponentis indiuisibiles atomos intra poros corporis ad actionem,

nem,& passionem necessarios, non solum frustra eos ponere, vt capite præcedenti probauit,sed tollere alteratione͂, & augmentationem:alterationem quidem;nam experientia co͂stat, totum corpus calefieri, vel infrigidari sine vlla diuisione suarum partium: quod tamen impossibile esset in sententia eius, qui dicebat atomos illos per quorum vnionem generantur corpora, discontinuos esse debere, sitúmque, & positionem mutare pro generatione,& corruptione vnius,& alterius corporis,& ex consequenti pro alteratione:augmentationem verò, quia vna ex conditionibus augmentationis propriè sumptæ est,quòd quælibet pars corporis augeatur;si verò augme͂tatio per ingressum atomorum in poris existentium fieret, non posset quælibet pars augeri,immo neque vlla, quia indiuisibiles atomi augeri non possunt, sed solùm fieret positio quædam vnius iuxta alterum;quam constat veram augmentationem non esse.

TRACTATVS DE ACTIONE & reactione corporum naturalium,& de his,quæ ad eam pertinent.

QVÆSTIO I.

Quid,& quotuplex sit resistentia?

41 ACturus Arist. de mixtione elementorum,ex qua resultat compositio corporu͂ naturalium,quæ appellãtur mixta, agit prius de actione,& passione,quibus mediis admiscentur elementa ad componendu͂ mixtu͂,& consequenter de his,quę ad agendu͂.& patiendum requiruntur,& cu͂ actio,& passio sint inter contraria,quæ ab eode͂ subiecto mutuo se expellunt per co͂trarias qualitates,vt patet in igne,& aqua,in aëre,& terra, necessariò age͂du͂ fuit de similitudine,de dissimilitudine, atq; etia͂ de distinctione inter agens & passum requisita, & tande͂ quia age͂s,& passum mutuo se expellunt ab eode͂ subiecto per mutua͂ actione͂, & passione͂ vnius in alteru͂. & vnius ab altero, quæ quasi pugna,aut bellu͂ vocari potest,& Philosophico vocabulo vocatur actio,& reactio vnius in alterum. Agit etia͂ de hac actione,& reactione,de qua nos tractatu͂ nostru͂ instituimus,tanquam de principaliori,ac difficiliori,& ad qua͂ requiruntur & ordinãtur prædicta omnia.Sed quia actio,& reactio inter contraria fit per actiuitate͂,& resiste͂tia,quia sicut quodlibet

libet contrariũ agit in aliud, ita resistit actioni alterius, & expulsioni propriæ a subiecto; resistentia verò, sicut actio fit mediis qualitatibus cõtrariis, propterea agendum est de resistẽtia in primo loco, explicandũmq; quid sit, & quotuplex, & quonã modo cõueniat qualitatibus contrariorũ corporũ, præsertim primis, per quas agũt, & patiuntur elemẽta, ex his enim maximè depẽdet notitia aliorũ, de quib. in hoc tractatu agẽdũ est.

42 Primum igitur quod quærit titulus quæstionis, est, quidnã sit resistentia Et prima opinio asserit, resistentiam realiter esse actionem ipsam, per quam vnum contrarium agit in aliud, ratione tamen ab ea distingui, vt resistentiam ignis non esse aliã rem a calefactione, vel exsiccatione, per quas agit in frigidũ, aut siccum, quia eadem actione, per quam ignis agit in aquã eam calefaciendo, defendit se ab illa, ne eũ infrigidet, ratione tamẽ distinguimus in calefactione, seu in calore, qui est virtus actiua, actiuitatem, & resistentiam, seu potentiam actiuam, & resistiuam; nam in quantũ ab eo procedit effectus, dicitur virtus, vel potentia actiua, & mediũ, quo procedit, dicitur actio; sed in quantum per eãdem virtutem se defendit à frigiditate aquæ, vocatur virtus, vel potẽtia resistiua, & actio ipsa, in quãtum est medium se defendẽdi, dicitur resistentia: & hæc distinctio sufficit, vt dicatur vna qualitas magis actiua, quam resistiua, vel è contra, vnum elementum magis actiuũ, quam resistiuum. Probat exẽplo intellectus, qui cum sit eadẽ potentia realis, distinguimus in eo rationẽ intellectus, & memoriæ, & dicimus, vnum hominem habere perfectiorẽ intellectũ, & memoriã minus perfectam, atq; etiã è cõtrario: ergo licèt eadem res sint virtus actiua, & resistiua, sufficit distinctio rationis, vt verũ esse possit, vnã qualitatẽ esse magis actiuam, quã resistiuã, vel esse magis resistiuã, quam aliã. Ita Sonzinas 9. Met. q. 6.

43 Hæc tamen sentẽtia, aut falsa est, aut insufficiens, falsa quidem, si loquitur vniuersaliter de resistentia. Quod sic probo. In multis corporibus datur resistentia, quæ nec sit actio, nec fiat per virtutem actiuam: ergo non potest esse vniuersaliter verum, quòd resistentia non sit aliud reipsa, quam actio, vel resistere, quam agere. Probatur antecedens, quia albedo, & nigredo, raritas, & densitas, aque etiam grauitas, immo & quantitas, resistunt nihil prorsus agẽtes, albedo quidẽ in subiecto, in quo est, resistit nigredini, impediendo introductionem eius in eodem subiecto, & densitas etiam impediens introductionem raritatis, vel alterius qualitatis: corpus etiam graue suo pondere resistit volenti illud mouere, & vna quãtitas in suo loco existens suo modo resistit alteri per proprias dimensio

dimensiones, ne eundem locum ingrediatur. Si verò non loquatur eadem sententia vniuersaliter de resistentia, hoc est, de omni, sed tantum de aliqua, insufficiens est, quia aliqua tantum resistentia explicata, & non omnis, insufficienter explicabitur, quid sit resistentia.

44 Nostra igitur sententia est, quod præter resistentiam purè negatiuam, quæ non est aliud, quàm omnimoda incapacitas subiecti respectu talis actionis, ac formæ per eam imprimendæ, distinguenda sit duplex resistentia positiua, vna actiua, alia passiua, aut formalis. Ita tenēt omnes recētiores, & ideò solùm oportet explicare, quid sit resistentia in communi, & quonam modo in hæc membra positiua diuidatur, quid etiam sit quælibet earum in particulari, ex quorum explicatione censebitur nostra sententia sufficienter probata. Resistere alteri vniuersaliter loquendo est impedire, vel retardare actionē, vel effectum eius, ne fiat, vel ne fiat tam cito, vel tanta intensione, aut perfectione. Exempli gratia, dum ignis calefacit aquā, sua actione debilitat virtutem eius, impeditque, ne agat in se, aut si agere permittitur, non tanta velocitate, aut tanta intensione, ac ageret, si non impediretur: frigiditas etiam aquæ informans aquā eo ipso impedit actionē calidi, & ingressum caloris in eam, & impedimentū hoc pręstare, dicitur propriè ei resistere. Resistētia verò sic in communi sumpta, & explicata duplex est, actiua, & formalis: actiua est actio agentis, in quantum impedit contrarium, ne in idemmet agēs, a quo ipsa egreditur, agat, aut ne tanta velocitate, aut intēsione, vt actio ignis, per quam debilitatur frigiditas aquæ, dicitur resistentia actiua eiusdem ignis: resistentia verò formalis, licèt dicatur respectu actionis, vel actiuæ virtutis, nō est actio aliqua, sed solum informatio eiusdem formæ incompossibilis cum forma agentis, in quantum impedit, ne actio agentis contrarij in subiecto, quod informat, recipiatur, vt resistentia formalis aquæ respectu ignis est informatio frigiditatis incompossibilis in aqua cum calore; itaque frigiditas per solam informationem impediens ingressum caloris, dicitur resistere aquæ formaliter. Et denique illa omnia, quæ probauimus resistere aliis nihil agendo aduersus primam opinionem, resistunt resistentia formali.

45 Nunc autem probandum est primò, vtrumque membrum huius diuisionis dari. Probatur autē ex definitione communi resistentiæ: nam resistere contrario est impedire actionē eius, & introductionem suæ formæ in eodem subiecto: sed vtroque modo contingit sic impedire actionem, & effectum contrarij, actiuè, & passiuè, aut formaliter: ergo datur duplex resistentia.

Probatur

Probatur minor, nam ignis agendo in aquam, & debilitando frigiditatem eius per impressionẽ caloris impedit, ne in ipsum agat, vel non tam cito, aut tãta intensione, quod est retardare actionem eius. Præterea calor ignis per suam informationem impedit, ne aqua agat in ipsum, aut propriam frigiditatẽ ei imprimat, vel non simul, aut non tãta intensione, aut velocitate: ergo resistit formaliter, quia id, quod forma præstat per suam informationẽ, dicitur præstare in genere causæ formalis. Probatur secũdo, quòd eadem diuisio sit adæquata, quia non datur resistentia aliqua, nec dari potest, vel excogitari, quæ non fiat per actionem, vel informationem, vt euidenti inductione discurrenti per singulas resistentias facilè constare potest: ergo non est excogitabilis alia resistẽtia prçter actiuã & formalem.

Sed aduersus singula membra huius diuisionis propono singula argumenta, vt ex eorum solutionibus magis explicetur diuisio, & melius intelligatur. Et primò aduersus resistentiam formalem probo non dari: nam forma informans subiectum non impedit actionem agentis, per quam introducẽda est opposita ratione suæ informationis, sed per actionẽ, qua conseruatur ab agente, vt calor ignis impedit actionẽ frigiditatis, & introductionẽ eius in eodẽ igne, in quãtũ cõseruatur p actionẽ primæ causæ, atq; etiã suo modo virtute formæ substãtialis eiusdẽ ignis, quç sicut effectiuè cõcurrit ad emanationẽ caloris à se, ita ad cõseruationẽ eius, quæ nõ est aliud, quã cõtinuatio eiusdẽ emanationis: ergo hæc resistẽtia formæ quæ appellatur à nobis formalis, potius est actiua pertinens ad primum mẽbrum: quare nulla dabitur resistẽtia formalis. Probatur cõsequentia, quia actio agentis, & substantialis formæ, per quas cõseruatur, nõ pertinet ad genus causç formalis, sed efficiẽtis: ergo nec resistentia ipsa. Quod hac ratione potest confirmari: nã si forma ratione suæ informationis resistit agenti, vel resistit in eodẽ instanti, in quo agens agit ad introducendã oppositam, vel antequã agat. Primũ est impossibile, quia in instanti, in quo agit, si actio eius sit instãtanea, iam est introducta forma opposita, vt patet in generatione substãtiali viuentiũ: ergo iam nõ est forma expulsa: sed quod non est, nõ potest resistere, sicut nec potest agere: ergo in illo instanti non datur resistentia formalis; & eodem modo, si agens agit actione successiua non potest forma eius resistere, dum agit; quia tempore, quo agit, introductus est aliquis gradus formç oppositç: ergo etiã est expulsa eadẽ forma prçexistens, quãtum ad illũ gradum, ratione cuius resistere non poterit; neque ratione aliorũ permanentium, quia adhuc non agit circa illos contrariũ. Quod verò non

46

non resistat forma agẽtis per suam informationem, antequam agat, euidens est, quia non dicitur vnum resistere alteri, antequam ab illo impugnetur, vt docet experientia.

47 Propono secũdum argumẽtum aduersus resistentiã actiuam hoc modo: si detur talis præsentia, quæ sit realiter eadem actio agentis, sequitur, nullã qualitatem esse magis actiuã, quàm resistiuã, vel è conuerso, sed omnes esse æqualiter actiuas, & resistiuas, & consequenter nullum elementũ esse magis actiuum, quàm resistiuum. Probatur consequentia, quia quælibet qualitas dicitur actiua in ordine ad actionem, cuius principiũ est, sed per eamdem actionẽ est resistiua, in quantum per eam debilitans virtutem contrarij impedit actionem eius: ergo æqualiter erit resistiua, & actiua. Consequens autẽ est contra communem modum loquendi, & sentiendi omnium ferè Philosophorum, & expresè contra Aristotelem 2. l. de Generat. text. 8. & 4. lib. Metaph. cap. 1. expresè afferentem, calorem, & frigiditatem esse qualitates actiuas, humiditatem, & siccitatem passiuas. Pro solutione primi argumẽti adnotandum est, quod actio, per quam conseruatur forma in subiecto, ordine naturæ præsupponitur ad agendum, vel resistendum. Quod sic probo. Existentia actualis rei extra causas præsupponitur actioni, & passioni, & ex consequenti præsupponitur resistentiæ actuali, quæ in agẽdo, & patiẽdo interuenit; sed conseruatio rei nõ est aliud, quam continuatio existentiæ eius extra causas, sicut prima productio eius est incipere esse extra causas: ergo cõseruatio formæ: & consequẽter actio ipsa, per quã conseruatur, præsupponitur actioni, per quã agit, & resistentiæ, per quã resistit agenti. Vnde sequitur, talem actionem cõseruatiuam non esse resistentiã actiuã, neque formalem eiusdem rei, quæ conseruatur, sed conditionem necessariam ei præsuppositam, quia sicut non potest agere res, nisi actu existat, ita non potest resistere: actio verò, atque resistentia quid aliud consequens, atque natura posterius esse debet, nẽpe actio eiusdẽ rei, vel repugnãtia formalis, per quam formaliter resistit contrario: negari tamen non potest, conditionem hanc præsuppositã iuuare ad resistendum, quia quo à fortiori causa conseruatur forma, difficilius expellitur à subiecto, & si à multis, atque diuersis, longè difficilius: ergo magis resistit actioni agentis contrarij cõtendentis

48 eam expellere, Gratia exempli. Calor productus in aqua, quo a pluribus agentibus cõseruatur, magis resistit resistentia formali actiuitati eiusdem aquæ, per quam intendit, atque conatur eum expellere, vt se reducat ad naturalẽ frigiditatem. Sed quod intendimus est, has actiones conseruantes non esse resistentiam

stentiam actiuam, neque formalem eiusdem rei conseruatæ, sed vtrique præsupponi, & vtramque iuuare. Et ex his soluitur primum argumentũ: nam ad formam eius negandum est antecedens, quòd forma non resistat actioni agẽtis per suam informationem; sed talem resistentiam potius fieri per actionem conseruantis; quia licèt actio conseruantis sit cõditio necessariò præsupposita, vt forma possit resistere, quemadmodũ præsupponitur necessariò actualis existentia eiusdem formæ, forma tamen ipsa conseruata in esse, per suam informationem incompossibilem cum forma contrarij, absque aliqua actione impedit actionem contrarij modo iam explicato, sic autẽ eam impedire, est resistere formaliter. Vel secundo respõderi potest concedendo, quod actio conseruantis formam sit quędam resistentia actiua, non quidẽ procedẽs à forma passi, circa quod operatur contrarium, sed ab eodem conseruante eamdem formam, præter quam resistentiam forma ipsa per suam informationem, & ideo in genere causæ formalis propriam habet, atque distinctã, quæ vocatur formalis, immo & propriam actiuã per actionem à se procedentem. Itaque licet resistentia actiua, & quasi remota conseruantis, coniungatur semper cum formali, tamquam ei necessariò præsupposita, hoc non tollit distinctionem vtriusque, quia vna est actio, & alia informatio.

Pro solutione confirmationis notãdum est, quòd sicut forma substantialis non est per se immediatè actiua, sed per suam virtutem accidentalem superadditam, ita non est per se immediatè resistiua, non solum resistentia actiua: quia cum hæc sit realiter ipsa actio, si forma nõ est actiua per se immediatè, nec erit resistiua hac resistentia, sed nec resistẽtia formali, quia nõ impedit per se immediatè actionem agentis, sed per suã virtutem accidentalem contrariam virtuti agentis, per quam agit. Exempli gratia. Aqua immediatè per suam substantiam sicut non agit, ita nec resistit resistentia actiua, sed per frigiditatem vel humiditatẽ vtrumque præstat, & eodem modo non resistit actioni agentis contrarij resistentia formali, nisi per easdẽ virtutes, quia si illas non haberet, nec esset formaliter contraria igni, nec resisteret actioni eius resistentia formali, sed in eodẽ momento posset ignis suum calorem ei imprimere. Supposito ergo, quòd per suam virtutem resistit resistentia formali, quærebat argumentũ, an resistat agẽti antequã agat, vel dum iam agit. Cui respondẽt iuniores quidam non resistere priusquam operetur, sed dũ iam operatur; & licèt tũc iã non sit forma secundum illum gradũ iam expulsum, sufficit immediatè extitisse, vt resistere dicatur per eum; quia cum resistentia formalis 49

non

non sit actio aliqua, per quam producatur aliquis effectus, nõ necessariò postulat actualem existentiam formæ resistentis. Hæc tamen sententia falsa est, quia licèt resistere formaliter non sit agere, est tamen impedire introductionem alterius formæ; sed dum agens agit, verum est, aliquam partem gradualis formæ esse introductam, & aliam expulsam; ergo verum est, formam secundum hanc partem non informare, non impedire, & consequenter, non resistere.

50 Vt ergo explicemus veram solutionem argumenti, adnotãdum est, quòd nunc præcipuè loquimur de resistẽtia, tam actiua, quam formali in ordine ad actionem, & passionem Physicam, & realem, quę non reperitur, nisi inter propriè contraria, de quibus certum est, succesiuè, & non in instanti se expellere ab eodem subiecto. Vnde sequitur, vnam formam contrariam resistere alteri resistentia formali non esse aliud, quàm impedire actionem agentis contrarij, ita vt vel nõ agat, vel nõ simul, quidquid potest, sed successiuè, & cum mora temporis, vt frigiditatẽ aquæ resistere actioni ignis est per suam informationem impedire, ne introducatur calor, vel ne simul secundum totam intensionem, sed successiuè, & cum mora temporis, qui tamen in momento, & sine vlla mora introduceretur, nisi cõtraria frigiditas adesset. Quo supposito, respondeo ad formam argũ. dum dicitur, vel resistere frigiditatẽ antequã ignis agat, vel dum iã agit, dico non resistere, dum iam agit, nec prius tẽpore, quàm agat, sed in instanti, in quo agere incipit, quod est vltimum non esse actionis successiuæ, per quam agit. Primam partem probat argũm. quo refutauimus alium modum dicẽdi, quia illa pars gradualis eodẽ tempore, quo agẽs operatur expulsa, nõ potest resistere, cum eodẽ tempore iam nõ sit, & tunc per illam tantũ posset resistere passum. Secũdam verò partem, quòd non resistat prius tempore, quã operetur, sic probo. Prius tempore quã agens operetur, nõ aggreditur passum, neq; illud oppugnat, vel impetitur, immo nec omnino attingit; sed quod nõ oppugnatur, nec aggreditur à suo cõtrario, nec attingitur, nõ dicitur ei resistere: ergo nihil resistit prius tempore, quã in ipsum operetur agens. Restat igitur, vt dũ agẽns approximatũ passo incipit in illud agere, tũc primo passum dicatur actu resistere.

51 Probatur hac ratione, si frigiditas (gratia exempli) non informaret aquã in eo instãti, in quo primò verũ est, ignẽ esse illi approximatũ, introduceret idẽ ignis simul totã latitudinẽ caloris in eã, & hac sola de causa non simul, aut in instãti eam introducit, sed successiuè, & cũ mora tẽporis ac per partes proportionales: ergo in eo instãti impedit frigiditas per suã informationem

mationem introductionem formæ contrariæ, sed hoc est resistere formaliter:ergo in eo instanti,in quo agens incipit agere, resistit illi contrarium resistentia formali. Secūdo,bene sequitur,passum resistit agenti resistentia formali,vt superius probauimus,sed non resistit actu,dum agit,nec prius tempore, quàm agat: ergo dum incipit agere. Euidens est consequentia, quia non datur aliud instans, vel tempus, in quo resistat actu præter tria hæc;sed probatur minor:nam dum agens actu agit, non est iam pars illa formæ,per quam posset passum resistere,sed expulsa est:ergo non resistit actu per illam. Quod vero non resistat prius tempore,quam agens agat,probatur,quia resistere formaliter nō est aliud,quam formam per suam informationem impedire,ne agens introducat formam contrariam in eodem subiecto,vel non tanta velocitate,aut intensione; sed nihil horum impedit forma prius tempore, quàm operetur agens circa subiectum,quod informat:ergo non est verum,tunc resistere. Probatur minor, quia etiam si tempore illo non informaret subiectum,nō introduceret agens in ipsum propriam formam:ergo non est verum, quòd tempore illo impediat introductionem eius,& ex consequenti, quod actu resistat. Quod etiam probari posset ab inconuenienti:nam si prius tempore actu resisteret, dum nullum est ei approximatū agens,sequeretur, quod etiam si nullum haberet contrarium existens in rerum natura,diceretur semper ei actu resistere. Probatur consequentia, quia dum agens non est ei approximatum,non magis illud respicit,quam si in natura rerum non existeret:si ergo illi diceretur actu resistere, actu etiam resisteret agenti contrario non existenti, quod est absurdum.

Et si aliquis dicat,eisdem rationibus probari,quod nec in instanti,in quo agens incipit agere,dicatur passum ei resistere resistentia formali; quia non resistit passum actu, nisi contrario actu agenti in ipsum; sed in illo instanti non est verum, quòd agens actu operetur: ergo nec verum erit,quod passum ei actu resistat. Probatur minor,quia vnum contrarium non agit in alterum,nisi actione successiua; sed actio successiua non est in instanti,sed in tempore: ergo nec verum est, quod in eo instanti actu operetur agens, sed in tempore statim sequenti: & ideò tunc dicetur passum ei resistere,& non prius. Respondeo, quòd licet aliqui teneant in eo instanti actu operari agens actione instantanea, per quam producit primum indiuisibile termini; hoc tamen non est certum, nec adeò consentaneum principiis Arist. qui 6. lib. Physic. expresse negat, motum habere primum indiuisibile, sed solū terminari ait indiuisibili quodam extrin- 52

seco. Hac igitur doctrina nunc prætermissa; ad formam argumenti neganda est maior.quòd non resistat passum, nisi agenti actu operanti in ipsum; sed verum est, resistere agenti, dum non agit, sed agere incipit. Quod sic probo, resistere est impedire actionem agentis, vel obstare, vt non agat, sed hoc non potest præstare passum, dum iam agens actu operatur circa ipsum, nec prius tempore, quàm operetur, sed in instanti, in quo incipit agere: ergo verè & propriè tunc dicitur actu resistere passum, dum incipit agens circa ipsum agere, & non ante, nec post. Probatur minor, quia in eo instāti introduceret suam formam, nisi obstaret forma opposita per suam informationem. Quod etiam probatur à priori, quia in illo instanti primo verum est, quòd agens sit illi approximatum, & ideò tunc primò respicit illud respectu immediatæ præsentiæ, vel contactus, quem contactum sequeretur actio eius, & introductio suæ formæ, nisi obstaret opposita per suam informationem: ergo tunc primò verum est, ei actu resistere resistentia formali.

QVÆSTIO II.

Quo ordine, & modo conueniant primis qualitatibus actiuitas, & resistentia?

53 Circa solutionem secundi argumenti insurgit secunda quæstio de modo, & ordine quo cōueniant qualitatibus contrariis, præsertim primis elementorum actiuitas, & resistentia. Et de actiuitate certum est omnibus cōuenire, ita vt omnes sint actiuæ, & productiuæ sibi similium: Ita D.Tho.4.lib.Metaph. lect.1.Nimphus 2.lib.de Gen.comm. 14. Tolet.ibidem q.3. & cæteri omnes: & de frigiditate, & calore non indiget probatione, quia euidens experientia satis per se notū omnibus id facit; sed de humiditate, & siccitate non est adeò euidens, colligitur tamen euidenter ex doctrina Arist.2.lib.de Gen.text.25.vbi docet, elementa simbola, hoc est, ea quæ conueniūt in vna qualitate, facilius transmutari ad inuicem, quàm dissimbola, hoc est, quam ea, quæ in vtraque contrariātur: sed elementa simbola, vt ignis, & aer, non possunt se corrūpere, vel trāsmutare, nisi agēdo per humiditatem, & siccitatem, cùm in calore conueniant, & pari ratione aqua, & terra non possunt in se inuicem agere, nisi per humiditatem, & siccitatem, quia in frigiditate conueniunt: ergo qualitates istæ actiuæ sunt. Et licet hoc argumentum non videatur efficaciter probare; quia posset aliquis negare, hæc elementa non agere per eam qualitatem, in qua conueniunt: nam cum hæc sit in vno intensior, quàm in altero, vt in 2.lib. videbimus,

mus, bene poterit vnum agere iu alterum per illam, intẽdendo eam in altero vsque ad summũ, & ita illud in se cõuertere, licet non agat per alteram, in qua differũt, vt ignis poterit aërem in se conuertere, licèt non agat in ipsum per siccitatem, sed per calorem, intendendo calorem aëris vsque ad octauũ gradũ, & ita eum sibi perfectè assimilando, & in se conuertendo. Hoc tamẽ non tollit efficaciam argum. quia statim subdit Arist. quòd ex igne potest effici aer, si vincatur siccitas ignis ab humiditate aeris, & ex aqua potest effici terra, si humiditas aquę superetur à siccitate terrę. Et probatur experientia, quia videmus rem in loco minus humido positam humectari, & tandem putrescere, & corrumpi, quod nõ posset fieri, nisi per actionem humiditatis, vt per se est manifestum, & eadem experiẽtia docet propter nimiam siccitatem ex loco sicco contractã rem corrumpi. Testimonia verò Arist. in argum. adducta, in quibus solum calorem, & frigiditatem vocat actiuas qualitates, humiditatem verò, & siccitatem passiuas; duobus modis explicati solent. Primò, ita vt non sit absoluta locutio, sed comparatina, cuius sensus sit, duas postremas qualitates comparatione primarum passiuas potius, aut resistiuas vocari posse, quàm actiuas, quia multo minus actiuæ sunt, vt statim dicemus. In quo sensu qualitates quasdam naturales vocauit idem Aristot. impotentias in secundo genere prædicamenti qualitatis; quia parum actiuæ, aut parum resistiuæ sunt, & ideò respectu aliarum magis perfectarum, in vtroque genere non dicuntur potentiæ, sed impotentiæ potius, quamuis absoluta consideratione potentiæ sint, cum sint principia alicuius actionis, vel passionis. Pro hac expositione refert Toletus Albertum Saxoniæ, & quamuis sibi non placeat, satis probabilis est. 54

Secũda expositio asserit, duas priores qualitates vocari actiuas, duas verò posteriores passiuas, quia in mixtione elementorum, ad quam præcipuè ordinantur, actiuè se habent illæ, & passiuè istæ: nam calor congregat partes materiæ humidas, & siccas, hoc est, quasi in vnum colligit, frigiditas verò easdem quasi coagulat, & consistentiam eis tribuit, & vtrumque horum fit per actionem, & ideò dicuntur actiuè se habere duæ istæ qualitates: partes verò humidæ, & siccæ potius dicuntur congregatæ, & quasi coagulatæ ratione humiditatis, & siccitatis, & cum hoc potius sit pati, quàm agere, dicuntur qualitates istæ passiuè se habere, quamuis in tota mixtione veram quoque actionem habeant omninò necessariam, vt ad mediocritatem reducantur omnes, hoc est, ad gradus intensionis temperatos. Hanc expositionem sequitur Toletus ex Philopono, quem ipse 55

 citat,

citat, atque etiam Nimphus, & videtur esse D. Tho. loco nuper citato. Fundamentum autem vtriusque expositionis est testimonium eiusdem Arist. à nobis adductum, in quo expressè asserit, mutuam transmutationem elementorum similium fieri per mutuam actionem humiditatis, & siccitatis: ergo euidens est, non esse ex mente eius, quòd qualitates istæ sint purè passiuæ: & ideò necesse est illa testimonia, quibus vocat eas passiuas, vno, vel alio modo explicare, iuxta contextum literæ. Et vtraque expositio nobis placet. Circa modum verò, & ordinem, quo eis conuenit actiuitas, diuersas opiniones refert Toletus 1. lib. de gen. quæst. 15. sed res est facilis, & ideò satis est, communem, & veram explicare, & probare, quæ sic ordinat actiuitatem earum, vt primum locum teneat calor, secundum frigiditas, tertium humiditas, & postremum siccitas. Ita Albert. Saxoniæ q. 6. huius libri, Mars. q. 19. Venetus cap. 15. summæ, Caiet. Tienen, tit. de reactione, & Tolet. vbi suprà. Conimbr. cap. 9. huius libri q. 3. art. 3. ad finem, & omnes ferè recentiores. Probatur ratione, & experientia.

56 Ratione quidem, quia illud agens censetur maioris actiuitatis, quod ad maiorem distantiam potest extendere suam actionem, atque effectum; sed ad maiorem distantiam extendit suam actionem, & effectum calor, & post calorem frigiditas, post frigiditatem siccitas: ergo eodem ordine conuenit eis actiuitas. Probatur minor, quia ad maiorem distantiam sentitur effectus earum ordine prædicto, vt experimur: ergo ad maiorem distantiam extenditur actio, & effectus earum secundum eumdē ordinem. Probatur secundò experientia, quia minus detineri potest manus intra ignem, quàm intra aquam; minus intra aquam frigidissimam, quàm intra humidissimum corpus etiam summę densitatis, minus intra hoc, quàm intra corpus quantumlibet siccum, ac densum: ergo citius, atque vehementius operantur qualitates istæ secundum eumdem ordinem, & consequenter maioris sunt actiuitatis. Probatur consequentia, quia velocior motus, atque vehementior euidens signum est maioris virtutis actiuæ, maiorisque actiuitatis.

57 Difficilius longè est, constituere modum, & ordinem, quibus conuenit resistentia eisdem qualitatibus. Et prima opinio asserit, ordine omnino opposito conuenire eis resistentiam ei, quo dictum est, conuenire eis actiuitatem, ita vt quo qualitas est magis actiua, eo sit minus resistiua: quare siccitas tenet primum locum in resistentia, sicut vltimum in actiuitate: secundum humiditas, tertium frigiditas, & vltimum calor. Ita Sonzin. 9. Metaph. q. 6. ad 2. Astudillo 1. lib. de gen. quæst. 22. Vega

lib. 1.

lib. 1. de arte medendi cap. 1. Vañez 1. lib. de gen. cap. 7. q. 3. Tolet. ibid. q. 15. ad 1. & Conimb. vbi supra. Probant testimonio Arist. qui in prædicamento qualitatis agens de secundo genere distinguit sub eo potentias actiuas à passiuis, sed resistentia pertinet ad potentiam passiuam: ergo non est desumendus ordo, aut modus, quo conuenit qualitatibus ex potentia agendi, aut ex actiuitate, sed ex opposita radice, quæ est potentia passiua: quare oppositus esse debet ordini constituto in actiuitate, ita vt quo qualitas magis actiua est, eo sit minus resistiua. Probant deinde ratione ab experientia desumpta: nam videmus aquam facilius calefieri, quàm exiccari: ergo facilius amittit frigiditatem, quàm humiditatem, quod non potest prouenire nisi ex eo, quòd hæc fortius resistat, quàm frigiditas, cùm tamen frigiditas sit magis actiua. Et eodem argumento potest probari de cæteris.

58 Secunda opinio contraria prorsus est, affirmans eodem ordine conuenire his qualitatibus resistentiam, & actiuitatem, ita vt quo magis actiua est quælibet, eo sit magis resistiua. Ita Nimphus 1. lib. de gen. comm. 195. q. 3. concl. 1 dub. 2. Vallesius controu. 11. ad tyrones, atque etiam 1. lib. controu. Med. cap. 5. Petrus Martinez 1. lib. de gen. c. 9. q. 3. Quam sententiam explicant, & sequuntur iuniores quidam de resistentia actiua, de formali verò, seu passiua asserunt omnino æqualiter conuenire his qualitatibus, ita vt nulla earum sit magis, aut minus resistiua, quam aliæ. Ex quo inferunt, in nullo sensu verum esse, quòd aliqua qualitas ex his sit magis actiua, quàm resistiua, vt asserit prima sententia. Itaque hæc sententia sic intellecta tria asserit. Primum, resistentiam actiuam eodem ordine, & modo conuenire his qualitatibus, ac actiuitatem. Secundum, resistentiam formalem, seu passiuam, omnibus æqualiter. Tertium, in nullo sensu verum esse, quod aliqua qualitas sit magis actiua, quàm resistiua, vel è conuerso magis resistiua, quàm actiua. Primum probant, quia resistentia actiua non est aliud, quàm actio agentis, in quantum per eam debilitatur virtus contrarij, & impeditur ne agat, vel ne agat tanta velocitate, aut intensione, sed repugnat eamdem actionem (quæ est resistentia actiua) esse maiorem, vel minorem se: ergo etiam repugnabit, resistentiam actiuam maiorem esse, vel minorem, actiuitate eiusdem agentis. Secundum verò, quod resistentia formalis, vel passiua sit æqualis in omnibus, probant hac ratione: qualitates istæ resistunt formaliter actioni agentis per suam informationem, in quantum informantes subiectum impediunt, vel retardant actionem agentis, & introductionem

propriæ formæ in eo; sed omnes istæ qualitates eodem prorsus modo se habent quantum ad informationem subiecti,& impedimentum præstandum actioni agentis: ergo æquales sunt in resistentia formali.

59 Probatur minor,quia æqualiter informant subiectum,& non magis vna, quam altera: nec enim vna habet maiorem, vel minorem virtutem informatiuam, quàm alia, nec dissimilem modum oppositionis cum ea, nec minus ineptum est subiectum huius ad recipiendum simul, vel in instanti totam latitudinem alterius,quàm subiectum alterius ad recipiendum simul totam latitudinem huius, in quo consistit ratio formalis resistentiæ, vt vidimus, quæ ideò æqualis erit in omnibus. Tertium verò, quòd nullo modo sit verum, aliquam ex his qualitatibus esse magis actiuam, quàm resistiuam, vel è contra. Probant ratione, & experientia; ratione quidem, quia non datur alia resistentia præter actiuam, & formalem; sed de nulla earum potest esse verum: ergo in nullo sensu verificatur. Probatur minor, quia non de actiua, cum hæc sit idem realiter cum actiuitate, nec de formali, cum conueniat omnibus æqualiter, vt probatum est. Experientia verò probant, quia applicatis duobus agentibus eiusdem magnitudinis, & intensionis, vt ignis, & aqua, velocius expellitur frigus ab aqua,quàm calor ab igne, vt per se est manifestum: ergo falsum est, quòd calor sit minus resistiuus, quàm frigus.Nec minus efficaciter probari potest de humiditate, & siccitate, alia simili experientia, atque etiam hac ratione, quia si resistentia humiditatis est maior, quàm actiuitas eiusdem:ergo resistentia siccitatis (quæ maior est resistentia humiditatis) maior erit actiuitate eiusdem humiditatis: vnde sequitur, summè humidum non posse agere in summè siccum,quod est absurdum. Probatur consequentia, quia non potest dari actio,nisi agens superet resistentiam passi, vt inferius ostendetur.

60 Nostra verò sententia tria etiam asserit. Primum est, resistentiam actiuam eodem ordine, & modo conuenire qualitatibus, quo dictum est, conuenire eis actiuitatem, vt asseruit, & probauit efficaciter secunda opinio. Et quantum ad hoc primum falsam reputo primam sententiam asserentem, ordine opposito conuenire eis resistentiam, & actiuitatem, ita vt quo magis actiua est quælibet earum,eo sit minus resistiua resistentia actiua,& quo magis resistiua est,eo sit minus actiua. Quod probatur falsum de resistentia actiua: nam resistentia actiua non est aliud, quàm actio ipsius agentis, in quantum per eam debilitatur virtus contrarij,& ex hoc impeditur actio eius, vel retarda

retardatur: & quo fortius agit calidum in frigidum, eo imprimit ei intensionem calorem, & consequenter magis remittit frigiditatem eius, per quam acturum est in idem calidum : sed virtus remissa debilior est ad agendum : ergò debiliorem reddit virtutem eius ad agendum in se, quo fortius in ipsum agit, & ex consequenti magis resistit resistentia actiua. Vnde sequitur, falsum esse de hac resistentia, quòd eadem qualitas possit esse magis actiua, & minus resistiua.

61 Secundum, quod asserit nostra sententia est, resistentiam formalem, vel passiuam, non conuenire æqualiter omnibus qualitatibus, sed quasdam esse magis, quasdam minus resistiuas, quàm alias. Hoc secundum est contra secundam opinionem; præsertim vt à recentioribus explicatam, & ex parte saltem conuenit cum prima, in quantum vniuersaliter ait diuerso modò, & ordine conuenire qualitatibus. Et probatur efficaciter duobus testimoniis Aristotelis. Primum habetur in prædicamento qualitatis, vbi docet Arist. secundum genus qualitatis esse naturalem potentiam, & impotentiam, & sub eis non solum actiuas, sed etiam passiuas potentias contineri, nec solum actiuas qualitates, sed etiam resistiuas, & vtrasque tam sub potentia, quàm sub impotentia: quia impotentiæ nomine non putam negationem agendi, vel patiendi, seu resistendi, sed positiuam qualitatem, debilem tamen, & imperfectam, ad vnum, vel alterum præstandum intelligit. Verba autem eius sunt. *Non enim, quoniam sunt dispositi aliquo modo, vnumquodque huiusmodi dicitur, sed quod habent naturalem potentiam, vel impotentiam facile aliquid facere, vel nihil pati, vt pugilatores, vel cursores dicuntur, non quòd sint dispositi aliquo modo, sed quod habeant potentiam naturalem, vel impotentiam aliquod facile faciendi: salubres autem dicuntur, eo quod habeant potentiam naturalem, vt nihil à quibuslibet accidentibus facile patiantur, insalubres verò, quod impotentiam habeant naturalem nihil facile à quibuscumque accidentibus patiendi. Similiter autem his durum, & molle se habent: durum enim dicitur, quod habeat potentiam non facilè secari, molle verò, quod eiusdem ipsius habet impotentiam, &c.* Quibus duplicem potentiam distinguit in qualitatibus, nempe agendi, & patiendi, & duplicem quoque impotentiam ad vtrumque, hoc est, debilem, atque infirmam virtutem agendi, & etiam patiendi aliquid ab agente. Exemplum verò vtriusque potentiæ, & impotentiæ ad patiendum assignat in hominibus, aut in animalibus, ex quibus quædam ex suo proprio temperamento habent, vt facilè

62

possint resistere contrariis,& hanc vocat naturalem potentiam ad non patiendum ab illis, quod alio vocabulo dicitur impatibilitas; sed non pati à contrario, idem est ac passiue resistere illi,nam quod iam patitur,actionem eius recipit,atque effectũ productum per eã;& ideo vt sic recipiens iam non resistit, saltẽ quantum ad talem receptionem, solum ergo dicitur resistere, quamdiu actionem,vel effectum contrarij non recipit, aut nõ tam cito, vel non cum tanta intensione: vnde sequitur apud Arist. naturalem potentiam nihil patiendi, aut non facilè patiendi à contrario, quæ vocari potest impatibilitas, esse naturalem potentiam resistendi illi passiuè, quam vocamus resistẽtiam passiuam,seu formalem,quia eam dicitur habere qualitas per suam informationem,per quã impedit, vel retardat actionem contrarij,& obstat, ne statim imprimat contrariam qualitatem in subiecto,vel saltem non in momento,sed cum mora temporis. Naturalem verò impotentiam vocat aptitudinem aliarum qualitatum in subiecto ad facile patiẽdum, quæ potest vocari patibilitas,quia natura sua facilè cedunt: facilè autem cedere idem est,ac facilè recipere actionem,aut impressionem ab agente contrario,& hoc idem prorsus,quod ægrè, aut difficilè,vel parum resistere, & proptereà vocatur impotentia passiua resistendi, quasi debilis,& infirma ad resistendum,aut(quod

63 idem est)parum resistiua.Ex quibus hoc argumentum satis efficax desumitur ad probandum, quod resistentia passiua, aut formalis apud Arist. non conueniat æqualiter omnibus qualitatibus,sed quædam sint magis resistiuæ, quædam minus; quia naturalis potentia ad nihil patiendum est qualitas talis naturæ, vt per eam facilè possit subiectum nihil pati,vel non tam citò, aut tantum pati à contrario:naturalis verò impotentia ad nihil patiẽdum est qualitas,per quam subiectum difficilè potest nihil pati à contrario, hoc est, per quam facilè cedit, aut facilè recipit actionem atque impressionem eius:sed naturalis potentia ad nihil patiendum, vel non tam cito, aut non cum tanta intensione, est naturalis potentia ad resistẽdum contrario passiuè, aut formaliter, & naturalis impotentia nihil patiendi est naturalis potentia facilè cedens contrario,hoc est,debilis,& infirma ad resistendũ passiuè,aut formaliter, quod est esse parum resistiuam, vt per se patet: ergo euidens est, dari apud Arist. quasdam qualitates fortiores ad resistendum formaliter, alias vero debiles, atque infirmas, quod est dari quasdam magis, quasdam minus resistiuas resistentia passiua, aut formali. Vnde sequitur,in doctrina eius defendi non posse, quòd omnes sint

64 æqualiter resistiuæ resistentia passiua,& formali. Quod etiam probat

probat efficaciter aliud exemplum duri, & mollis ibidem adductum ab Arist. nam durum (ait) dicitur, quod habet potentiã non facilè secari, molle verò, quod eiusdem ipsius habeat impotentiam, quod est, durum habere maiorem potentiam ad resistendum sectioni, molle vero minorem : intelligit autem de potentia passiua: nam secari, vel non secari, passiua potentia est; sed potentia passiua duri, vt non secetur, vel vt non statim, est resistentia passiua, aut formalis, vt probauimus : ergo sentit Aristot. durum esse magis resistiuum, quàm molle resistentia passiua, & formali, & consequenter non æqualiter conuenire hanc resistentiam omnibus qualitatibus. Et licèt verum sit, durum, & molle aliqualem resistentiam actiuam habere adiunctam passiuæ, aut formali resistentiæ, quia durities ipsa hebetat instrumentum, à quo diuiditur, & magis quàm molle, & ab hac resistentia actiua iuuari passiuam, aut formalem, non tamen est verum, quòd solum ratione illius sit maior resistentia duri, quàm mollis, sed etiam vt passiua, & formalis est. Probatur euidenter, quia vtraque resistentia vocatur ab Arist. naturalis potentia, & impotentia ad nihil patiendum, & potentiam dicit esse minorem impotentia : ergo sentit vnam esse maiorem altera, vt potentiam passiuam ad non patiendum quod est esse maiorem, vt resistentiam passiuam, aut formalem, cum potentia naturalis ad non patiendum sit resistentia passiua, vt probauimus.

Secundum testimonium habetur 4. lib. Phys. cap. 8. text. 71. vbi docet Arist. medium magis densum, quia magis resistit diuisioni, magis retardare mobile, quam rarum minus resistens, & ideo velociorem fieri motum per rarum, quàm per densum, etiam si cætera sint paria respectu virtutis motiuæ, vt per aërem, velociorem fieri, quam per aquam; sed resistentia medij non est actiua, sed passiua, & formalis, vt per se est manifestum: ergo euidens est in doctrina Arist. formalem resistentiam non esse æqualem in omnibus qualitatibus, sed quasdam esse magis, quasdam minus resistiuas.

65

Deinde probari potest multis experientiis, illis præsertim, quibus vsus est Arist. duobus locis citatis, & illis addi possunt duæ aliæ. Sit autem prima, quia videmus ingens saxum ita resistere mouenti, vt non possit illud à suo loco dimouere, aliud vèrò non ita magnum minus resistere, sed resistentia hæc non est actiua, quia lapis immotus nihil agit in illum, qui conatur eum mouere: ergo est resistentia passiua, aut formalis, quam præstat pondus per suam informationem, & ex duabus vna est maior altera; ergo falsum est, quod æqualiter

AA 5 conueniat

conueniat qualitatibus.Secunda experiētia eſt de magnete detinente ferrum per qualitatem ei impreſſam (non enim poteſt alio modo circa illud agere)cuius tanta ſolet eſſe reſiſtentia,vt non poſſit ferrum facilè moueri ab alio corpore;& idem eſt de paruo illo piſciculo detinente nauim, etiam per qualitatem ei impreſſam ita fortiter reſiſtentem,vt nec magna ventorum vis poſſit eam mouere:ſed reſiſtentiæ iſtæ ſunt formales,cum nihil operentur qualitates impreſſæ, per quam reſiſtunt mouentibus eiuſmodi corpora, & vna eſt maior alia;ergo ſuſcipit magis, & minus reſiſtentia formalis.

66 Tertium,quod aſſerimus eſt reſiſtentiam formalem oppoſito modo,& ordine conuenire qualitatibus,ac conuenire diximus actiuitatē,& reſiſtentiam actiuam,ita vt quo magis actiua eſt qualitas,& magis etiam reſiſtiua reſiſtentia actiua, eò ſit minus reſiſtiua reſiſtentia formali,& paſſiua,& è conuerſo, quò minus eſt reſiſtiua, eò ſit magis actiua. Hæc eſt contra ſecundā opinionem,vt à iunioribus intellectam & explicatam,&aliquo modo in fauorem primæ. Quam imprimis colligo ex communi modo loquendi,& ſentiendi Philoſophorū,qui vniuerſaliter dicunt, elementa,& qualitates eorum, quo magis ſunt actiua, eò eſſe minus reſiſtiua : ſed hoc non poteſt eſſe verum de reſiſtentia actiua, quàm ſemper eſſe æqualem probauimus cum actiuitate: ergo verum erit de reſiſtentia formali. Probatur deinde ratione,primò ex ordine, & cōſtitutione naturali vniuerſi,quod conſtat eſſe compoſitū ex elementis contrariis,ex quibus generantur etiam mixta contraria,& ita fere omnia corpora ſunt in perpetua pugna,& quaſi contrariis circumſepta ; ſed quædam illorum ſunt magis actiua:ergo neceſſe eſt, alia eſſe magis reſiſtiua , vt poſſint ſe defendere à contrariis , & ita conſeruentur : nam ſi maior actiuitas agentium non compenſetur per maiorem reſiſtentiam eorum, quæ patiuntur,conſumentur abſque dubio ab eis, diſpoſitio vniuerſi non poterit eſſe ſtabilis,ac firma. Secundò probatur : nam denſitas corporis multum iuuat ad reſiſtendum contrario, quia per denſitatem magis vniuntur partes inter ſe, & ideò non ita facilè poteſt agens in eas ſic vnitas agere, ac ſi eſſent ſeparatæ, vel magis inter ſe diſtantes, & ex conſequenti raritas minus iuuabit: ergo corpora ex natura ſua magis denſa magis reſiſtiua ſunt cæteris partibus ex parte aliorum : ſed ex elementis terra eſt denſior, & poſt eam aqua : ergo ſunt magis reſiſtiua aëre, & igne, è quibus ignis minus reſiſtiuus erit, cum ſit rarior, ex hoc autem ordine corporum quantum ad reſiſtentiam ſatis probabiliter colligi poteſt, eumdem habere qualitates ipſas
hoc

hoc modo. Euidens est, summam densitatem terræ emanare à summa siccitate eius, & prope summa frigiditate, & prope summam densitatem aquæ emanare à summa frigiditate, & prope summa humiditate eiusdem: ergo siccitas, & densitas sunt causa summæ, & propè summæ densitatis. Euidens etiam est, summum calorem ignis esse radicem summæ raritatis eius, & etiamsi in aëre non sit summus, est etiam causa raritatis aliquantulum minoris, quam nō impedit summa humiditas eiusdem aëris: quia coniuncta cum calore non potest causare dēsitatem, sicut neque in igne; quam tamen causat cum frigiditate in aqua: ergo calor ex propria natura radix est, & origo raritatis in vno, & altero elemento. Ex quibus sequitur, siccitatem esse magis resistiuam, quam aliàs, & calorem minus, quàm omnes, & sic de duabus aliis: & ita eodem ordine conuenire eis resistentiam, atq; elementis ipsis, & omnino opposito ei, quo cōuenit eis actiuitas. Probatur consequentia, quia à maiori densitate maior resistentia formalis prouenit cæteris paribus ex parte aliorum, & consequenter à qualitatibus, quæ sunt causa eius. Et fundamentum huius discursus est, quia densitas ex propria natura fortius vnitur, atque tenacius inhæret subiecto cōiungens partes eius, & raritas eas separans minus efficaciter, aut fortiter: & consequenter primæ qualitates quæ sunt causa densitatis, fortius vnientur, tenaciusque inhærebunt: calor verò, qui est causa raritatis, minus efficaciter; sed qualitates istæ dicuntur resistere formaliter per informationem, in quantum impediunt, vel retardant actionem contrarij, & difficilius ab eo expelluntur: ergo quo efficacius vniuntur per eamdem informationem, & tenacius inhærent subiecto, eo difficilius expelli possunt à contrario, & ideo magis impedient, ac retardabunt actionem eius, quod est esse magis resistiuas. Quod verò dicimus firmius vniri, atque inhærere subiecto, non habent solum ex intensione, quamuis per intensionem magis radicetur qualitas in subiecto: & ideò fortius ei inhæreat, sed cæteris paribus ex parte intensionis ex alio capite, nempe ex modo speciali, quo vniuntur subiecto coniungendo partes eius formaliter aut virtualiter, probamus fortius ei inhærere, & tenacius coniungi, & ideò difficilius ab eo expelli, quod est magis resistiuas esse resistentia formali, aut passiua. Quod tandem probatur experientia, quia videmus terram maximè resistere igni, & cuiliber alteri agenti contrario, ita vt ferè nunquam possit ab eis corrumpi, quod nō habet ignis, qué cito solet consumere aqua. Videmus etiam humiditatem in aqua magis resistere, quā frigiditaté, quia aqua intésissime calida adhuc retinet

67

fere

fere totam suam humiditatem: ergo euidens experiẽtia docet, siccitatem & humiditatem esse magis resistiuas, quàm calorem.

Ex quibus colligitur falsum esse illud, quod asserit secunda opinio, nempe in nullo sensu verum esse posse, quòd eadem qualitas sit magis actiua, quam resistiua, vel è contra; nam licèt verum hoc sit de resistentia actiua, falsum tamen de passiua, de qua probauimus maiorem esse in qualitatibus minus actiuis, vt in siccitate, & humiditate, & ideo has esse magis resistiuas, quàm actiuas, & consequenter calorem, & frigiditatem magis actiuas, quàm resistiuas.

Argumenta primæ opinionis probant quidem intentum de resistentia passiua aut formali, quam concedimus inæqualiter conuenire primis qualitatibus: nihilominus de resistentia actiua verum est, eodem modo, & ordine eis conuenire, ac cõuenit actiuitas, cùm sit idem realiter cum actiuitate. Quod verò dicitur in primo argumento, resistentiam pertinere ad potentiam passiuam, distinguendum est: nam de actiua resistentia nõ est verum, sed hæc ad actiuam potentiam potius pertinet, quia per eandem potentiam actiuam, qua agens agit, dicitur actiuè resistere, de resistentia verò formali concedendum est, ideò hæc solum potest diuerso modo conuenire qualitatibus, ac actiuitas eis conuenit, quod concedit nostra sententia. Secundum argumentum non indiget solutione, cum pro nostra sententia potiùs probet de sola resistentia passiua, & formali, maiorem esse in vna qualitate, quàm in altera.

Ad primum argumentum secundæ opinionis neganda est minor, quod omnes istæ qualitates eodem modo se habeant quantum ad informationẽ subiecti: nam licet informatio quãtũ ad substantiam non sit maior in vna, quam in altera, sed quãtum ad modum efficacior est in minus actiuis, quia firmius inhærent subiecto cæteris paribus ex parte intẽsionis; cum partes eius magis coniungant inter sese, & ideò fortiores efficiant ad resistendum contratio, vt probauimus, quod est magis resistiuas esse resistentia formali.

69 Ad secundum neganda est minor, quòd non sit verum, vnam qualitatem esse magis resistiuam, quam actiuam, vel è contra; & cum dicitur non esse verum de resistentia actiua, concedendum est, negandum tamen, quod non sit verum de resistentia formali. Experientia verò, qua probatur, citius expelli frigiditatem ab aqua, quàm calorem ab igne, neganda est, si applicentur secundum proportionem quantitatis intensionis, actiuitatis, & resistentiæ, & cæterorum, quæ requiruntur ad agendum, hæc autẽ proportio talis esse debet, vt comparẽtur in eo gradu

inten

intensionis, in quo sint æqualis actiuitatis, & efficaciæ ad agendum; quod non potest fieri, nisi sumātur secundum gradus inæquales intensionis: nam cum actiuior longè sit calor, semper erit superior frigiditate, si applicantur secundum eandem intensionem cæteris paribus ex parte aliorum; debent ergo comparari, vel applicari, ita vt quanto actiuior est calor frigiditate, tanto sit remissior ea, & hæc, quæ minus est actiua, applicetur in gradu intensiori, ita vt maior actiuitas vnius compensetur per maiorem intensionem alterius, & talis comparatio, vel applicatio iusta, atque debita erit. Si igitur talis fiat, & cætera sint paria ex parte aliarum conditionum, quæ requirūtur ad agendum, negandum est, quod calor citius expellat frigiditatem ab aqua, quā aqua calorem ab igne, immo potius experientia ipsa docet contrarium. Quod adeò verum est, vt etiamsi applicētur secundum eandem intensionem, & vincatur frigiditas propter magnum excessum actiuitatis eiusdem caloris, post magnam tamen moram temporis consequatur ignis victoriam, quam citius longè consequeretur aqua, si in tali proportione applicarentur, vt habita ratione actiuitatis, & intensionis multum excederet aqua, tunc enim velocius consumeretur ignis ab aqua, vt docet experientia, non alia de causa, nisi propter maiorem resistentiam formalem frigiditatis.

Ad vltimum argumentū concedendum est antecedens, quod eadem qualitas sit magis actiua, quàm resistiua, resistentia formali, aut è conuerso magis resistiua eadem resistentia, quàm sit actiua: sed neganda est consequentia, quod nō possit agere summè humidum in summè siccum: nam licet ex hac parte, hoc est comparata resistētia formali huius cum actiuitate illius sit excessus, potest tamen compensari ex aliis, nempe ex maiori quātitate, & densitate agentis, aliisque conditionibus requisitis ad agendum. Ex quibus constat posse actiuitatem summè humidi superare resistentiam formalem summè sicci, quamuis hæc sit maior illa nudè cōsiderata vtraq;, & ita intelligitur agere posse illud in hoc, si applicatio fiat secundnm debitā proportionem.

QVÆSTIO III.

An necesse sit actionem semper procedere à proportione maioris inæqualitatis.

VT intelligatur quæstio, explicandum est quid sit, proportio maioris inæqualitatis, & quid proportio minoris, atque etiam quid sit, actionem procedere à proportione maioris, aut 70

aut minoris inæqualitatis. Manifestũ est, actionẽ versari inter agens, & passum debitè approximata, & illud agere per virtutem actiuam, hoc verò pati per potentiam passiuam, & cum sint contraria, non minus est certum, vnum resistere alteri, hoc est, se defendere ab illo, impediendo quantum potest actionem eius in se, & prohibendo, ne per illam imprimat sibi propriam formam, vt approximatis igne, & aqua, ignis intendit aquę imprimere suum calorem, & consequenter remittere frigiditatem eius, quod est eam debilitare, ne possit circa se agere vel non tam cito, & introductio caloris est agere: debilitare verò virtutem eius est resistere resistentia actiua; & aqua intendit imprimere igni suam frigiditatem, & consequenter debilitare calorem eius, ne agat in se, aut non tam cito, vel tanta intensione, quod est resistere ei resistẽtia actiua: calor etiã eo ipso, quod informat substãtiam ignis ratione incompossibilitatis, & contrarietatis formalis, quam habet cum frigore, impedit, ne statim introducatur in igne, aut saltem ne tota latitudo eius simul introducatur, & hoc modo impedire actionem, & introductionem eius, est ei resistere resistentia passiua, aut formali; simili etiam modo resistit frigus calori, impediendo per suam informationem, actionem, & introductionem eius in aquam. Vt autem vnum agat circa aliud, & imprimat propriam formam, necesse est ipsum aliquo modo superare; quia actio, & impressio propriæ formæ est victoria quædam naturalis, cum notum sit, illud vicisse suum contrarium, quod ipsum omnino expelit à proprio loco, & in eum sese introducit. Ad intelligendum verò modum, quo necesse sit, vnum superare aliud, vt in illud agat, necesse est comparare vtrumque inter sese secundum proprias virtutes agendi, & patiendi. Quatuor autem modis comparari possunt agentia contraria inter sese, secundum virtutes actiuas, vt si comparemus ignem cum aqua, vel aquam cum igne, secundum virtutes actiuas caloris, & frigoris, & in comparatione ista euidens est, ignem superare aquam cum sit magis actiuus. Secundò possunt comparari secundum resistentias actiuas, in qua etiam comparatione superius euadit ignis, cùm resistentia actiua sit eadem eius actio, vel virtus actiua diuerso modo considerata, & eadem est ratio, si cõparetur actiuitas vnius cum resistentia actiua alterius vt per se patet. Tertia comparatio esse potest secundum resistentias passiuas: & hoc modo superior erit aqua, cum sit elementum magis resistiuum, quàm ignis, vt probauimus; & comparationes istæ insufficientes sunt, quia actio, & passio non versantur inter cõtraria, nisi in quantum vnum est agens, & aliud passiuum: ergo solum debent comparari

parari secundum actiuitatem vnius, & resistentiam passiuam, aut formalem alterius, & hoc modo cōparata, vel æqualia sunt, ita vt tanta sit resistentia passiua vnius, quanta est actiuitas alterius, & tunc nulla sequetur actio, quia neutrum superabit alterum, & ideò nec vincere illud poterit, & ex consequenti nec imprimere ei propriam actionem, & effectum, sed mutuo se impedient; inæqualia igitur esse oportet, vt sequatur actio, per quam vnum vincat alterū. Sed duobus modis possunt esse inæqualia. Primò, ita vt actiuitas vnius sit maior, quàm resistentia alterius, & hæc comparatio vocatur proportio maioris inæqualitatis. Secundò, ita vt ex opposito, minor sit actiuitas vnius, quàm resistentia alterius; & comparatio hæc vocatur minoris inæqualitatis. Quærit ergo titulus quæstionis an necessaria sit proportio maioris inæqualitatis ad actionem, hoc est, an vt vnum contrarium agat in alterum, necesse sit, actiuitatem eius maiorem esse resistentia formali alterius, quod pati debet, vel etiam à proportione minoris inæqualitatis, hoc est, etiam si minor sit actiuitas agentis, quàm resistētia formalis passi, possit illud in hoc agere. Prima opinio negat, hoc semper esse necessarium, sed sæpe ait, actionem dari à proportione minoris inæqualitatis. Ita Burleus 3. lib. Phys. ad text. 16. quem refert, & sequitur Toletus 1. lib. de gen. q. 13. post secundam conclus. & quæst. 15. ad 1. Valles controu. 44. ad Tyron. Probant ratione, & experientia. Ratione quidem, quia omne genus communicans in materia cum passo, potest repati ab illo, vt docet expresse Arist. cap. præsenti. Sed impossibilis esset reactio, & repassio si repugnaret sequi actionem à proportione minoris inæqualitatis: ergo concedendum est, dari posse. Probatur minor, quia id, quod patitur ab alio, superatur ab eo: ergo passum semper est inferius; sed debet reagere in idemmet agens superius: ergo non potest agere, nisi tanquam inferius, hoc est tanquam id, cuius actiua virtus minor est resistentia agentis, vt se habet tanquam passum in reactione, quod est agere à proportione minoris inæqualitatis. Probatur consequentia, quia proportio minoris inæqualitatis dicitur ea secundum quam virtus actiua agentis minor est resistentia passi, vt explicatum est, & superatur ab eo: ergo passum semper est inferius, & actiuitas eius minor resistentia agentis: ergo non potest in illud agere, nisi à proportione minoris inæqualitatis: quare vel impossibilis erit reactio, vel possibilis erit actio à proportione minoris.

71. Secundo, experientia, quia parua guttula aquæ cadens super lapidem excauat illū, quātumuis durissimum, cuius resistentia absque

absque dubio est maior actiuitate guttulæ,& formica sæpè mota super durissimum lapidem aliquid tandem extrahit ab eo, cuius resistentiam maiorem esse actiuitate formicæ euidens est: ergo contra experientiam erit negare,quòd aliquando detur actio à proportione minoris inæqualitatis.

Hanc opinionem explicant alij hac distinctione. Actio duplex est;vna, per quam agens totaliter vincit passum,& illud in se conuertit: & hæc dicitur actio victoriosa, per quam agens perfectam victoriam consequitur de suo contrario. Alia est, per quam agens non vincit passum simpliciter, neque illud in se conuertit,sed aliqualem gradum suæ formæ ei imprimit,vel in aliqua tantum parte eius agit: & ideò non vocatur actio victoriosa. Quando ergo dicit prædicta sententia, actionem non semper, aut necessario dari à proportione maioris inæqualitatis, sed sæpe dari etiam à proportione minoris, non intelligit de actione victoriosa, quia repugnat agens,cuius virtus minor est resistentia passi,idem passum vincere, atque in se cõuertere, sed non repugnat aliquem gradum suæ formæ ei imprimere, vel in aliqua eius parte aliqualem effectum producere, quod est aliquam dari actionem remissam, vel imperfectam à proportione minoris inæqualitatis.

72 Secunda opinio asserit, quamcumque actionem vnius contrarij in alterum,semper,& necessariò debere esse à proportione maioris inæqualitatis, ita vt repugnet,dari aliquam à proportione minoris. Ita Nimphus 1.lib.de Gener. comm. 195.q. 3. Astudillo q.22.& omnes ferè recentiores,& est communis sententia, quæ videtur mihi non solum probabilior,sed vera. Probatur primò,quia dum resistentia passi æqualis est actiuitati agentis,non potest sequi actio: ergò multò minus potest sequi, dum resistentia passi fuerit maior actiuitate agentis, quæ est proportio minoris inæqualitatis,vt nuper ostẽdimus. Consequentia est euidens; quia si æqualis resistentia passi impedit actionem agentis æqualis actiuitatis, multò magis impediet maior resistentia eiusdem passi actionem agentis minoris actiuitatis. Antecedens verò sic probatur; si tantum resistit passum,quantum agens agit,non superabitur vllo modo ab eo,hoc est, nec totaliter,nec partialiter:ergò nec poterit in ipsũ quidquam agere. Probatur consequentia, quia eo ipso quod passum aliquam impressionem suscipiat ab agente,quamuis minimam, subditur illi,& ideò fit inferius,& verum est,non tantùm ei resistere,quantum in ipsum agit, sed minus.

Secundò, quia tunc dicitur maior virtus agentis resistentia passi,quando ab hac non potest illa impediri,quin agat in passum;

sum;tunc enim euidens est esse superiorem:sed quotiescumque agens agit, non potest resistentia passi impedire actiuitatem eius,sed ea non obstante, vel impediente, sequitur actio:ergo repugnat dari actionem, quin virtus actiua agentis sit maior resistentia passi, quod est,actionem quamcumque semper, & necessariò debere esse à proportione maioris inæqualitatis. Vtraque autem hæc ratio vim habet in hoc principio, nempe, intentum agentis in sua actione est imprimere propriam formam passo, passum verò introductioni resistit per qualitatem contrariam : ex quo sequitur quod quamdiu æqualis,vel maior est resistentia passi conatu agentis, impedietur omnino introductio propriæ formæ;sed quotiescũque actio sequitur, introducit agens propriam formam : ergo tunc non est maior, nec æqualis actiuitati, vel conatui eius resistentia passi,sed minor. Vnde sequitur,actionem semper,& necessariò esse à proportione maioris inæqualitatis,& rationes istæ efficaciter probant de quacunque actione, immo probant quamcumque actionem esse simpliciter victoriosam,siue parum,siue multum de forma agentis introducatúr,atque etiam siue sit actio,siue reactio, & ideo friuolam esse distinctionem illam de actione victoriosa. Quod hoc argumento probo aduersus eos, qui illa vtuntur ad explicandam secundam opinionem,dum agens incipit agere in passum, nullum gradum propriæ formæ,nullam partem,quantumuis minimam eius potest ei imprimere, neque vllum effectum circa illud producere, nisi per propriam virtutẽ actiuam aliquo modo superet resistentiam eius: ergo nec circa ipsum agere,sed passum per reactionem in agens imprimit ei aliquem gradum,vel partem suæ formæ : ergo non est possibilis reactio (quam vocant actionem nõ victoriosam)nisi maior sit actiuitas passi reagentis,resistentia formali agentis,quod ab eo repatitur,& consequenter neque vlla actio, quamuis minima,quod est nec reactionem, nec vllam paruã actionem dari posse à proportione minoris. Quo argumento probatur efficaciter, nullam actionem quantumlibet paruam,neque vllam reactionem dari posse, quæ non sit victoriosa (vt loquuntur isti) quia quotiescumque agens agit,victoriam ex passo reportat, vel consequitur, & sine tali victoria impossibile est dari actionem:ergo nec dari actionem, quæ non sit victoriosa.

72

73

Ad argumentum verò primæ opinionis, concessa maiori, neganda est minor, quod impossibilis esset reactio, si repugnaret dari actionem à proportione minoris,& dum dicitur, actiuitatem passi reagentis semper esse minorem resistentia agentis principalis,circa quod est reactio, negandum est, immo di-

cendum semper esse maiorem, quia agens principale nō resistit passo reagenti secundum omnes suas partes, vel secundum omnes gradus intensionis suæ formæ, sed solum secundum illam partem, vel gradum, qui expellitur per reactionem. Et ratio est manifesta, quia resistentia passiua, seu formalis consistit in eo, quod forma contraria per suam informationem impediat actionem agentis, & introductionem formæ contrariæ, seu gradus eius, cum quibus est incompossibilis; sed dum reagit passum circa agens, solus ille gradus, qui expellitur, vel sola

74 illa pars, circa quam versatur reactio, impediebat actionem, & introductionem formæ contrariæ, quia eam tantum conabatur tunc passum expellere per reactionem, vel solū circa illā partem tunc conabatur propriam formam introducere: ergo solus ille gradus, vel pars resistebat actioni eius, & isti vincuntur, cum vel ille expellatur, vel circa hanc sequatur actio: ergo minor erat resistentia eorum actiuitate passi reagentis: nam in eo, quod aliquis vincitur ab alio, ei subditur, & ab eo superatur, maiorque illo censetur. Ex quo intelligitur primò, quamlibet reactionem, quantumuis minimam, fieri à proportione maioris inæqualitatis, & à proportione minoris non posse fieri Secundò intelligitur deceptio oppositæ opinionis in eo consistens, quod credit agens secundum se totum, & omnes suas partes, vel secundum omnes gradus suæ formæ resistere reactioni passi in ipsum; quod non est verum, quia solum resistit formaliter, in quantum per repugnantiam, & incompossibilitatem suæ formæ, cum forma contrarij impedit actionem eius circa seipsum, & introductionem suæ formæ in se, sed solum tunc impedit introductionem illius gradus, quem conatur passum reagens introducere; vel in ea parte, circa quam reagit passum: talis autem resistentia minor est, cum ab ea vincatur, actiuitate reagentis, vt ostendit expulsio talis gradus, vel passio talis partis: vnde semper actio quæcumque procedit à proportione maioris. Sed contra hanc doctrinam sic arguo. Passum reagens non reagit secundum vnum gradū suæ formæ, aut secundum vnam partem integrantem, sed secundum omnes partes, & gradus, qui per modum vnius agentis vniuntur ad re-

75 agendum, & idem contingit in quocumque alio agente, quod nō solū operatur per partem, qua tangit passum, vel per vnum, aut alterum gradum formæ, quem introducit, sed per omnes simul vnitos ad agendum: ergo nec agens, in quantum ab eo repatitur solum resistit secundum illum gradum, quem ab eo expellit passum, vel secundum illam partem, circa quam aliquid suæ formæ introducit, sed secundū omnes partes, & gradus suæ

formæ

ormæ vnitos per modum vnius resistentis integri, atque completi. Falsum igitur est, quod dicitur solum resistere secundum eum gradum, qui expellitur, vel secundum eam partem, circa quam aliquid impressit passum, per reactionem. Probatur consequentia, quia non est maior ratio, ob quã omnes partes agentis vniantur ad agendum per modũ vnius agentis, quàm omnes partes passi vniantur ad resistendum per modum vnius resistentis integri, atque completi. Vnde falsum quoque erit, quòd in reactione maior sit actiuitas passi reagentis, quàm resistentia agentis, quod ab eo repatitur. Respondeo concedendo antecedens, quòd omnes partes agentis per modum vnius concurrant ad agendum; & ideo quòd agens per omnes suas partes, & gradus agat semper; sed negando consequentiam, quòd ita se habeant ad resistendum resistentia formali; & ratio differentiæ est, quia diuersa est ratio agendi, à ratione resistentiæ formalis: nam omnes partes agentis, & omnes gradus formæ eius, æquè immediatè se habent ad actionem, & effectum producẽdum, & non ita, vt quædam partes, vel gradus agant mediis aliis; quia actio, & effectus æquè immediatè dependent ab omnibus, in quantum constituunt vnum agens completum, cui immediatè attribuitur actio, & à quo immediatè producitur effectus. Ad resistendum verò formaliter non se habent æquè immediatè partes, vel gradus, quia non immediatè impediũt omnes actionem agentis contrarij, & introductionem formæ eius, sed ille tantum, quem immediatè intendit expellere agens media introductione proprij, reliquæ vero partes, vel gradus non per se, nec actu impediunt actionem contrarij reagentis. Quod ex effectu probatur, quia nec proximè intendit eos tunc expellere agens, nec circa alias partes passi suam formam introducere, sed illum tantum gradum, vel gradualem partem intensionis, aut circa hanc determinatam partem agere, non circa alias. 76

Sed contra hoc est argumentum, quia ex eo sequitur posse passum reagens destruere totam virtutem agentis, etiam si sit maior propria. Probatur consequẽtia, quia actiuitas passi semper erit maior resistentia formali agentis; ergo semper poterit aliquid intẽsionis formæ propriæ ei imprimere, & aliquid formæ eius expellere, & tandem eam omnino corrumpere, præsertim quia, quo maior intensio formæ propriæ imprimit ei passum per reactionem, eo magis debilitat, atque remittit formam eius, per quam resistit resistentia actiua, & ideo minor erit hæc resistentia eius, & facilius corrumpetur. Respondetur tamẽ negando consequentiam, quia quo plus procedit actio, eo magis debilitatur virtus passi ad reagendum, & multo magis, quàm 77

virtus resistiua agentis, non solum actiua, sed formalis; cum longe maiorem intensionem suæ formæ imprimat ei agens, quàm ipsum imprimat illi per reactionem: & ideo potius, ac citius corrumpetur passum ab agente, quam agens ab eodem passo reagente, vt per se manifestum.

78 Ad primam vero experientiam de guttis aquæ cadentibus. Respondeo, nõ omnes excauare lapidem, sed priores disponere tantum ad excauationem, aliquantulum mollificãdo lapidem, postquam verò dispositus est, illa, quæ accedit, extrahit aliquã particulam; & quidem si de singulis guttis loquamur respectu illius paruæ mollificationis, quam efficit, absque dubio agit à proportione maioris inæqualitatis, quia maior est actiuitas eius, quàm resistentia passiua illius paruæ siccitatis, quã expellit introducendo aliquantulum humiditatis, non enim resistit totus lapis cuilibet guttæ, immo neque omnibus, sed illa tantum particula, super quam cadit, & hæc non secundum omnes gradus siccitatis, sed secundum particulam gradualem, quæ expellitur, respectu cuius maior est actiuitas guttæ, cum eam expellat, sed dicitur ei resistere, quia impedit, ne simul introducatur tota latitudo humiditatis, nec expellatur ipsa secundum totam latitudinem, quam habet, sed successiuè & cum mora temporis: vltima verò gutta extrahens particulam iam mollificatam, etiam agit à proportione maioris, quia maior est actiuitas, seu vis eius ad extrahendum, quàm resistentia eiusdem particulæ, vt sic iam dispositæ. Quod probatur euidenter ab effectu: nam si extrahit illam, vincit resistentiam eius, quod repugnaret, nisi maior foret actiuitas.

79 Secunda verò experientia de formica super lapidem motu sæpius reperito deambulante, eodem ferè modo explicanda est: nam licet non extrahat prius mollificando, vel humectãdo particulam lapidis, sua tamẽ (licet parua) vi, ac pondere, quasi paulatim concutit eam, & quasi diuellere aliquantulum incipit ab alia, cui continuatur, & tandem omnino eam separat ab illa, atque extrahit; & respectu effectus, quem semel efficit, superat sua actiuitate resistẽtiam particulæ, etiam dum eam extrahit, quia vt sic disposita minus resistit, quàm agat formica; & hoc est in singulis actionibus agere à proportione maioris inæqualitatis, quia comparatur actiuitas eius, non cum tota firmitate adhæsionis, sed cum illa tantum parte, quæ tollitur, quasi per debilitationem factam, (vt ita loquamur) & tandem multum iam debilitata minus resistit vltimæ actioni, per quam extrahitur, quàm forma extrahens agat.

QVÆ

QVÆSTIO IV.

An sit necessarium ad agendum, quod actiuitas agentis excedat resistentiam passi excessu determinato, vel indeterminatus sufficiat.

SVpposito dubio præcedente, necessarium esse ad actionem, quòd actiuitas agentis excedat resistentiam passi, meritò dubitatur à recentioribus, an sufficiat qualiscumque excessus, vel necessariò requiratur determinatus, ita vt licèt actiuitas agentis sit maior resistentia passi, non sequatur actio, nisi certo quodam excessu eam excedat. Et prima opinio negat, determinatum requiri, sed sufficere ait quemcumque, quantúlibet minimum, & indeterminatum. Probatur primò, quia sicut à proportione minoris inæqualitatis nunquam sequitur actio, ita à proportione maioris semper sequitur; quia eo ipso, quòd maior est actiuitas, quàm resistentia, potest agens vincere passum, & ex consequenti in ipsum agere; sed quicumque excessus constituit proportionem maioris inæqualitatis: ergo sufficit ad actionem, & determinatus non requiritur. Probatur minor, quia proportio maioris inæqualitatis dicitur, quando actiuitas maior est resistentia; sed quicumque excessus efficit eam maiorem, vt per se est manifestum: ergo quicumque excessus constituit proportionem maioris inæqualitatis. Secundò, quia actiuitas agentis non potest vincere æqualem resistentiam passi; benè tamen quamlibet minorem; nam vbi tantũ resistit vnum, quantum aliud agit, nulla sequitur actio; & vbi plus agit vnum, quàm resistat aliud, necessariò sequitur, sed quicũque excessus, etiam indeterminatus, sufficit, vt agens dicatur plus agere, quàm resistat passum: ergo quicumque excessus sufficiet ad actionem. Probatur tandem, quia si necessarius sit determinatus excessus, sequitur, lapidem sursum proiectũ, etiam per spatium vacuum, necessariò debere per tempus quiescere in puncto reflexionis, & non tantum per instans, quod videtur apertè falsum, & à pluribus negatur; quia in eo instanti, in quo verum est dicere, impulsum non excedere grauitatem lapidis, sed esse illi æqualem, verum est etiam, non moueri lapidem, sed nec moueri potest tempore immediatè sequenti: ergo debet per tempus quiescere. Minorem probo, quia tempus, quod proximè sequitur, indeterminatum est, cum non detur primum, sed quocumque dato aliud sit prius: ergo tempore illo indeterminato, non potest impulsus decrescere determinato decremento, sed

80

81

indeterminato tantum: si ergo excessus indeterminatus non sufficit ad motum, non mouebitur lapis tempore proximè sequente, sed quiescet quiete temporanea.

82 Nostra tamen sententia opposita est, quod non sufficiat excessus quicumque, sed determinatus requiratur necessariò ad agendum. Quam hac distinctione imprimis explico. Determinatio excessus dupliciter intelligi potest. Primò, ita vt ad agendum sit necessarium, quod actiuitas agentis excedat resistentiam passi vno gradu, vel dimidio, aut tertia parte, seu alio simili. Et in hoc sensu nō debet esse determinatus excessus, quia tam minimus posset esse, vt non sufficeret, quod statim ostendam; & tam magnus poterit determinari, quod non sit necessarius, sed minor sufficiat: ergo non quilibet determinatus sufficiet, nec etiam quilibet determinatus erit necessarius. Secundo modo potest intelligi, excessum determinatum requiri ad agendum, sicut dicimus quantitatem determinatam requiri ad introductionem formæ in generatione naturali substantiarum, nēpe termino intrinseco, ita vt tātus excessus sit necessarius ad agēdū, vt minor quicumque non sufficiat, vel extrinseco, ita vt tantus non sufficiat, sed benè maior quicumque. Et in hoc sensu intelligimus necessariò requiri ad agendū determinatū excessum virtutis actiuæ supra resistentiam passiuam, aut formalem.

Probatur autem nostra sententia sic explicata testimonio D. Tho. 1 2. q. 5. art. 6. ad 2. vbi sic ait: *Neque etiam omnia quæ sunt illuminata, aut calefacta: possunt alia calefacere, & illuminare, sic enim illuminatio, & calefactio essent vsque ad infinitum, &c.*

83 Ex quibus hoc argumentum colligo. Demus ignem tantæ magnitudinis agere, de quo certum est, determinatam habere sphæram suæ actiuitatis, vltra quam non potest actionem extendere; & hæc sphæra sit decem vlnarum, extra quam immediatè sit positum aliquod corpus capax caloris, sed vel nullum habens, vel longè minorem, quam sit calor corporis terminantis sphæram ignis, & tunc sic procedo. Vltimum corpus intra hanc sphæram contentum calefit ab igne, vt per se est manifestum; aut ergo potest calefacere aliud sibi contiguū extra sphæram positum, vel non: si posse dixeris, sequitur, quod corpus calefactum ab eo possit calefacere aliud sibi contiguum, & ita procedere poterit calefactio in infinitum, nec erit iam sphæra ignis determinata, vt supponimus: si verò dicas nō posse, sequitur, non sufficere quemlibet excessum ad agendum. Probatur consequentia, quia vltimum corpus calefactum per suum calorem, excedit aliud sibi proximum nullum habens calorem, vel longè minorem, & tamen cum isto excessu non potest in illud agere,

agere, cuius nulla potest assignari ratio, nisi quia non pertingit mensuram excessus requisiti ad agendum: ergo sequitur, determinatum esse necessarium ad agendum.

84 Probatur etiam ratione à priori, quia maxima perfectio est, posse communicare aliis proprium esse, si non indiuiduale (nã hoc est summa) saltem specificum, quod est posse ea sibi assimilare, vel sibi similia facere: ergo maior perfectio requiritur ad producendum sibi simile, quàm solum ad essendum, sed vnum contrarium agit in aliud; vt illud efficiat sibi simile: ergo maior virtus requiritur ad agendum, quam ad essendum. Et maior quidem determinata, probatur, quia tam exigua potest esse virtus, vt non sit sufficiens ad operandum circa aliud; sed agens non agit, nisi ratione excessus actiuitatis supra resistentiã passi: ergo requiritur determinatus excessus ad agendum. Vim huius argum. explico exemplo corporum viuentium, de quibus euidens est, quòd non eo ipso quòd sint, possint agere ad generandum sibi simile, sed necesse est, virtutem eorum crescere vsque ad determinatum gradum; ergo eodem modo nec reliqua corpora actiua, & passiua possunt agere ad assimilandum sibi passũ, nisi virtus actiua eorum aliquem gradum pertingat, vt constat experientia in vltimo corpore existente intra sphærã actiuitatis ignis, quòd licet calefiat ab igne, non potest alterum sibi cõtiguum calefacere propter exiguam virtutem, & tam parua potest esse scintilla ignis, vt non possit aliquid agere, vel aliquid caloris imprimere in aliud corpus: necessarius ergo est aliquis excessus determinatus virtutis actiuæ supra resistentiam passi, vt circa illud agere possit.

85 Probatur tandem à posteriori in ascensu ac descensu lapidis sursum proiecti, hoc modo, in vltimo instanti temporis, quo mouetur sursum, producit impulsus contra conatum grauitatis præsentiam quandam adæquatam lapidi, & superiorem quacumque alia prius producta, per quam vltimo terminatur motus sursum, & in qua desinit: ergo necesse est, quòd in eo instanti actiuitas impulsus excedat resistentiam grauitatis excessu determinato intrinseco, cum sit minimus excessus, eũ quo agere potest, & cum minori quocumque nõ possit. Vlterius, impulsus sic excedens grauitatem diminuitur successiuè tempore sequenti: ergo non potest sic diminui, vt fiat minor grauitate, quin prius fiat æqualis; sed nõ potest fieri æqualis tempore immediatè sequẽti, quia æqualitas cõsistit in indiuisibili; ad quod in casu isto nõ peruenitur, nisi in instanti: ergo necesse est impulsum esse æqualẽ in aliquo instanti tẽporis sequentis; in quo verũ erit dicere; nunc est æqualis, & immediatè nõ erat æqualis,

sed maior; & inter instans, in quo est æqualis, & instans, in quo produxit vltimam præsentiam terminantem motum, datur tempus: ergo in toto hoc tempore medio fuit maior excessu indeterminato, & tamen non poterat mouere lapidem sursum; cum motus sursum supponatur vltimo terminatus per illam indiuisibilem præsentiam ab eodem impulsu productam. Excessus igitur indeterminatus non sufficit ad agendum. Et licet daremus fieri æqualem in tempore immediato; idem sequitur inconueniens, quia cum tempus immediatum sit diuisibile, sequitur, quòd etiam si in parte eius fiat æqualis, in prima medietate eiusdem partis non sit æqualis; sed maior, & tamen non sufficiebat ad mouendum, vt ex suppositis est manifestum: ergo non quicumque excessus sufficit ad agendum, sed determinatus aliquo modo requiritur.

86 Ad primum argumentum oppositæ opinionis distinguendum est antecedens ex ea parte, qua asserit, à proportione maioris inæqualitatis semper dari actionem; nam si proportio maioris sit per excessum determinatum actiuitatis supra resistentiam passi, verum est; si verò per indeterminatum, falsum: quia sicut non quælibet virtus agentis quantumlibet parua sufficit ad agendum, sed tanta requiritur, ita vt si sit minor, non sit sufficiens, vel cum tanta non potest agere, bene tamen cum maiori. Ita requiritur determinatus excessus actiuitatis vnius supra resistentiam alterius, quia ratione illius actiuitatis, per quam non excedit agens resistentiam passi, non dicitur agere, licet per totam simul actiuitatem operetur.

Ad secundum concessa maiori, neganda est minor, quod quicumque excessus sufficiat, vt dicatur agens plus agere, quàm resistat passum; nam cum excessus indeterminatus non sufficiat ad agendum (vt probauimus) non dicetur propter illum agens plus agere, quam resistat passum: immo neque ratione illius aliquo modo agere, quousque fuerit determinatus, hoc est tantus, vt habeat sufficientem vim ad agendum, quam non habet si sit minor. Ad vltimum concedendum est euidenter sequi ex nostra sententia, quod motus sursum, & deorsum lapidis factus per vacuum necessariò interrumpi debeat per tempus in puncto reflexionis; ex quo nullum sequitur inconueniens; immò est expressa sententia Aristotelis 8. lib. Phys. vt ibidem ostendimus.

Cuius ratio non minus probat de eodem motu facto per plenum, quàm per vacuum.

An

An excessus actiuitatis supra resistentiam requisitus ad agendum debeat esse determinatus termino intrinseco, vel solùm extrinseco.

Svpposito, quod excessus requisitus ad agendum debet esse determinatus, quærimus, an debeat esse determinatus per intrinsecum terminum (quem vocãt minimum, quod sic) ita vt tantus requiratur, & quicumque minor non sufficiat; vel sufficiat determinari termino extrinseco (quem vocant maximum, quod non) ita vt tantus non sufficiat, sed benè maior quicumque: hoc est enim talem excessum esse maximum, cum quo nõ potest dari actio: sed cum maiori quocumque dari possit. Et videtur quod terminari debeat minimo (quod sic) quod probo in eodem exemplo motus sursum, & deorsum hoc modo. Dum lapis mouetur sursum per impulsum proiicientis, necessarium est talem motum terminari per vltimam præsentiam, vel vltimum vbi indiuisibile, sicut quilibet alius motus rectus: ergo verum erit in instanti, in quo lapis peruenit ad punctum reflexionis, impulsum excedere resistentiam grauitatis. Probatur consequentia, quia si non excederet, non posset agere; sed agit tunc, cum producat præsentiam indiuisibilem, & adæquatam vltimo terminantem motum sursum; ergo excedit resistentiam grauitatis, & excessu quidem determinato per minimum intrinsecum, quia verum est dicere tunc agere, & immediatè post agere non posse: cum non possit mouere, sed finitus sit iam motus sursum: ergo excessus cum quo agit in vltimo illo instanti producendo vltimam præsentiam est minimus, cum quo agere potest, ita vt cum minori, quem habebit immediatè post, non possit agere, vt supra probauimus. Vnde sequitur excessum requisitum ad agendum esse determinatum termino intrinseco. 87

Huic dubio respondeo hac distinctione, nam agere duobus modis sumitur. Primo vniuersaliter pro actione quacumque abstrahente à successiua, & instantanea, vel ab ea, quæ est motus, vel indiuisibile eiusdem motus, quod vocari solet mutatum esse. Secundò sumitur magis in particulari pro eo, quod est mouere motu successiuo, qui propriè dicitur motus. Et si agere sumatur hoc secundo modo, postulat necessariò excessum determinatum extrinsecè per maximum, quod non; ita vt cum excessu determinato per minimum, quod sic, non possit agens mouere, aut producere motum, vel mutationem termini diuisibilis. Si verò accipiatur primo modo, requirit

excessum determinatum minimo quod sic. Probatur primum in agentibus contrariis, quæ operantur successiuè; nam si excessus ad mouendum requisitus debet esse determinatus per minimum quod sic; demus minimum excessum, quo agens potest mouere esse vnum gradum, ita vt cum minori excessu mouere non possit; & tunc sic arguo. Minor excessus, quàm gradus sufficit ad agendum: ergo non habet terminum intrinsecum talis excessus requisitus. Probatur antecedens; quia omne agens habens contrarium, mouet successiuè: ergo verum est dicere, quod excedens excessu vnius gradus, nunc non mouet, & immediatè post mouebit; sed immediatè post excessus erit minor: ergo vel non poterit omnino agere, vel necesse est agere cum minori excessu, & vtrumque probat falsum esse, quòd requiratur determinatus excessus per minimum, quod sic; nam si immediatè post non mouet: ergo non sufficit talis excessus ad mouendum, & si mouet, cum minori mouebit, quia immediatè post producetur aliquid formæ in passo: ergo minor erit excessus. Probatur secundò in agentibus carentibus contrario, & ideo introducentibus formam indiuisibilem in instanti, vt in luminoso, nam si cum excessu vnius gradus agit, & non cum minori, sequitur etiam, vel cum tali excessu determinato non agere, vel sine illo agere. Probatur consequentia; nam si luminosum excedit vno gradu, vel in eodem instanti producit totum excessum, & hoc repugnat propter defectum approximationis, vel producit partem determinatam, ita vt minorem non possit producere; quod probatur falsum, quia ex eo sequitur qualitates habere minimum intrinsecum in sua productione, quod ostendimus esse falsum 1. lib. Physic. Probatur secundum membrum, quod ad productionem indiuisibilis requiratur determinatus excessus per minimum, quod sic, quia effectus, qui producitur, est indiuisibilis, & determinatus intrinsecè, vt patet: ergo requirit excessum eodem modo determinatum ex parte agentis. Probatur secundo in motu sursum, quia in vltimo instanti cum terminante producit impulsus vltimam, & adæquatam præsentiam, vltimo terminantem motum, & cum minori excessu non potest aliam producere, immo neque vllo modo operari: ergo ad talem mutationem instantaneam efficiendam determinatus excessus per minimum intrinsecum requiritur.

Et argumentum in contrarium propositum
hoc tantum probat, & ideo non
indiget solutione.

QVÆ

QVÆSTIO V.

An simile possit agere in omnino simile.

HAnc quæstionem tetigit Aristoteles cap. 7. huius libri, 88 iam à nobis explicatam: vt autem intelligatur, duo isti termini declarandi sunt, nempe simile, & omnino simile. Similia vocantur ea, quæ participant eamdem naturam specificam, præsertim sub genere qualitatis, in quo solum reperitur propria similitudo, vt docet Aristoteles in eo prædicamento, vt duo alba dicuntur propriè similia; sed si participēt eamdē qualitatem, & non secundū eumdē gradū, vt si vnū sit albū vt duo, aliud vt sex, non dicentur omnino similia, & propterea additur in titulo quæstionis, omnino simile: sunt ergo omnino similia, ea quæ non solum conueniūt in eadem natura specifica qualitatis, sed in eodem gradu intensionis, & talia sunt duo alba, vel duo calida vt quatuor. Hoc supposito quærimus, an habēs eādē qualitatē specificam cū alio, & in eodem gradu possit agere in illud intēdendo qualitatē eius, vt calidū vt quatuor, in aliud calidū vt quatuor intendendo calorem eius, & ideo producendo effectum se ipso intensiorem. Certum est autem sermonem esse de agente vniuoco, nam agens æquiuocum non producit sibi simile formaliter, vt per se est manifestum.

Prima opinio affirmat simile posse agere in aliud eiusdem 89 qualitatis, & gradus: non semper, sed in casu aliquo, nēpe si plus materiæ habeat ratione densitatis, vel ratione maioris quantitatis; vt si duo corpora sint calida vt quatuor, vnum tamen sit multo maius altero; vel si duo corpora æquè calida inter se coniungantur, poterunt agere in corpus aliud æquè calidum, sed minus vtroque intendendo calorem eius, quod est simile agere in aliud omnino simile, producendo effectum seipso intensiorē. Ita Sotus 2. lib. Phys. q. 4. concl. vltima, Nimphus 1. li. de generat. comm. 19. quæst. 2. Marsil ibidē q. 18. & Toletus q. 3. Probant ratione, & experientia: ratione quidem desumpta ex natura densitatis, quæ talis est (vt capite 5. ostendimus) vt partes eiusdem corporis magis, ac fortius vniat inter sese: sed virtus vnita fortior est seipsa dispersa: ergo calor eiusdem intensionis in materia densa existens fortior est ad agendum, quàm si esset in alio corpore densitate carente: potest ergo producere effectum maioris intensionis, & ideò intendere calidum eiusdem intensionis producendō effectum se ipso intensiorem, & quod densitas facit in casu isto, efficiet maior quanti

quantitas corporis, vel coniunctio duorum: ad agendum in tertium vtroque minus.

90 Secundò, probant multis experientiis, sed his præcipuè, quæ videntur notiores. Prima est de ferro candenti agente in stupã, & conuertente eam in igné, sed non potest conuerti in ignem, nisi habeat summum calorem: ergo producit calor existens in ferro minoris longe intensionis calorem summum; melius ergo poterit intendere calorem alterius calidi sibi omnino similis minoris densitatis, ratione cuius produxit in stupa maioré intensionem caloris ea, quam habet in se. Secunda experientia est de lumine, nam radij Solares per speculum transeuntes solent generare ignem in corpus extra speculum positum: ergo producunt effectum perfectiorem se, & ideo poterunt intendere calorem alterius omnino similis. Tertia, de pondere, quod maius est in corpore denso, quàm in raro, vt in plumbo vel auro; & ideo perfectiorem longè effectum impulsionis producere poterit: ergo eadem erit ratio de qualitatibus actiuis se expellentibus ab eodem subiecto ex quibus illa poterit producere effectum maioris intensionis, quæ fuerit in densiori, vel maiori corpore, licèt æqualis sint intensionis in se. Et tandem plures homines simul concurrentes plus ponderis portare possunt, quàm portarent, si quilibet eorũ per se separatus ab altero operaretur: ergo eodẽ modo plures partes corporis, quò magis vnitæ sunt, perfectiorẽ producent effectũ: sed ita se habent in corpore magnæ densitatis: ergo producere poterunt effectum maioris intensionis, ea, quam idemmet corpus habet in se, & consequenter intendere eamdem qualitatem, & in eodem gradu existentem in corpore simili.

Secunda opinio negat simile posse agere in omnino simile per eamdem formam, in qua assimilantur, etiam si maioris sit densitatis, vel magnitudinis, vt calidum vt quatuor quantumlibet densum, vel magnum agere posse in calidum vt quatuor minoris magnitudinis, vel densitatis. Ita Auicẽna 7. Metha. c. 3. Gregor. in 1. distin. 17. q. 4. art. 2. Venetus in summa de gener. cap. 3. Alber. Saxoniæ 1. lib. de generat. q. 19. Astudillo q. 21. Victoria in relectione de augmento charitatis. Vallesius controu. 14. ad tyrones ad finem, & omnes ferè recentiores. Et videtur mihi certa in doctrina Aristotelis, & longe probabilior. Et quod certa sit in doctrina Aristotelis probatur ex cap. 7. huius lib. textu 50. vbi docet expresse agens & passum dissimilia esse debere, atque contraria, his verbis: *Sed quoniam non quodcumque natum est pati, & facere, sed quæcumque aut contraria sunt, aut contrarietatem habẽt, necesse est vt patiens, & faciens, genere quidem*

quidem simile esse, & idem: specie autem dissimile, & contrarium. Et paucis interpositis reddit rationem huius dissimilitudinis sic loquens. *Huius autem causa est, quòd contraria in eodẽgenero sunt omnia: faciunt autem, & patiuntur contraria ab inuicẽ, quapropter necesse est aliquo quidem modo eadem esse & faciens, & patiens; aliquo autem modo altera, & dissimilia ab inuicem, &c.* Sed ea, quæ sunt eiusdem speciei, & in eodem gradu participant eãdem qualitaté, nec dissimilia sunt, nec contraria; sed omnino similia: quamuis vnum sit maius altero, vel maiorem densitatem habeat: ergo pugnat cum verbis Aristotelis, quod possit vnum agere in aliud per eandem formam, vel ab eo pati. Et si dicas dissimilia esse ratione magnitudinis, vel maioris densitatis; probatur esse falsum, quia maior magnitudo, vel maior densitas non facit dissimilitudinem, sed inæqualitatem: cùm multitudo partium, ratione cuius corpus magis densum posset fortius agere, ad quantitatem potius, quam ad qualitatem pertineat.

Probatur etiam ratione primò, quia repugnat causam efficientem producere effectum, quem non continet in se formaliter, vel eminẽter: alioqui daret, quod nullo modo habet, quod est impossibile: sed omnino simile, quantumlibet magnum, vel densum non continet formaliter, aut eminẽter gradum intensioris formæ: ergo nec posset illud producere in aliud omnino simile. Exempli gratia, calidum vt quatuor maioris magnitudinis, vel densitatis non continet vllo modo gradum vt quinque: ergo non potest illud producere intendendo aliud calidum, vt quatuor minoris magnitudinis, vel densitatis. Probatur minor, quia solum habet calorem intensum vt quatuor: ergo non continet formaliter quintum gradum intensionis; sed neque eminenter, quia effectus non potest contineri eminenter in causa eiusdem rationis, & speciei, sed diuersi gradus caloris sunt eiusdem rationis, & speciei: ergo repugnat vnum continere alterum eminenter, alioqui non esset causa vniuoca eius, sed æquiuoca, cum sit diuersæ rationis ab effectu. Et si dicas quintum gradum intensionis esse eiusdem speciei, sed diuersæ rationis, & perfectionis secundum rationem indiuidualem. Ex hoc probatur euidentius non contineri eminenter sub gradu intensionis, vt quatuor, quia res inferioris ordinis, & perfectionis non potest continere eminenter rem superiorem: sed quintus gradus per se est perfectior indiuidualiter calore vt quatuor: ergo non potest sub eo contineri eminenter. Et si rursus dixeris quatuor gradus caloris in subiecto densiori, vel maioris magnitudinis perfectiores esse quinto gradu indiui

indiuidualiter, non ratione intensionis, sed propter maiorem multitudinem partium; & ideo cōtinere illum eminenter præcipuè in ordine ad illum producendum, probo hoc esse falsum; quia causa efficiens debet continere effectum formaliter, vel eminenter secundum rationem formalem efficientis causæ, hoc est ratione suæ formæ, per quam agit; sed multitudo partium nec est forma agētis, nec formalis ratio agendi, sed solum conditio, vel dispositio aliqua: ergo impossibile est, quod eius ratione contineatur quintus gradus sub calore vt quatuor, & cōsequenter repugnat ab eo produci in aliud calidum, vt quatuor minoris magnitudinis, vel densitatis.

Secundò probatur ex fine agentis, nam cessante fine, cessat actio agentis; sed respectu alterius omnino similis non potest dari finis agendi: ergò nec poterit dari actio. Probatur minor, quia finis, quem intendit agens sua actione est assimilare sibi passum: sed nihil restat in quo assimiletur per talem formam res omnino similis in ea, vt per se est manifestum: ergo repugnat etiam circa illam agere. Et si dicas non esse similem in magnitudine, vel densitate, aut partium multitudine; & ideo ex hac parte adhuc permanere finem actionis. Hoc est apertè falsum, quia agens non intendit assimilare sibi passum secundum conditionem, vel dispositionem ad agendum concurrentem: sed secundum formam, per quam agit: vt calidum secundum formam caloris intendit assimilare sibi passum circa quod agit, non secundum magnitudinem, vel densitatem, quæ non pertinent per se ad alterationem tanquam rationes agendi, sed solum sunt conditiones, vt quantitas: vel dispositiones materiales, vt maior densitas: ergò cessante assimilatione in calore, cessat penitus finis calefaciendi, & cōsequenter calefactio ipsa.

DVBIVM AGITANDVM PRO solutione argumentorum.

An maior magnitudo, vel maior densitas corporis iuuet ad agendum, & quo modo.

Avthores primæ opinionis contendunt maiorem magnitudinem agentis, aut maiorem densitatem eius iuuare ad agendum, non tanquam rationem formalem agendi, quia certum est, nec extensionem, aut multitudinem partium, nec densitatem corporis esse virtutem actiuā, & ideò nec formam, per quam operatur agens; vt maior densitas ferri, vel maior ma-

gni

gnitudo eius non est ei ratio formalis agendi, sed calor, ita tamen iuuare, vt ratio formalis agendi in multitudine partium eiusdem corporis existens, vel in densiori materia fortior sit, & maioris virtutis ad agendum, quàm sit intensio eius, quia magis vnita, & ideo posse producere effectum se intensiorem, & intendere formam passi æqualem se in gradibus intensionis. Quod probant duobus illis argumentis, pro quorum solutione propositum est hoc dubium.

Nos verò iuxta communem opinionem, quam sequimur, duo dicimus: primum, maiorem magnitudinem agentis, vel maiorem densitatem eius, nec esse rationem formalem, vel virtutem agendi: nec ex parte eius sic iuuare ad agendum, vt possit eius ratione agens producere in passo effectum se intensiorem. Probatur primum quia agens intendit assimilare sibi passum secundum formam, per quam agit in ipsum, vt calidum intendit assimilare sibi passum in calore, quæ est sibi ratio formalis agendi: ergo magnitudo corporis, vel densitas eius non potest esse ratio agendi. Probatur consequentia, quia in his non intendit per se assimilationem, sed in calore tantùm, vel alia qualitate per quam agit. Probatur secundum, quia magnitudo corporis, vel densitas eius nullam continent virtutem actiuam: ergo non possunt tribuere eam formæ, quæ est ratio agendi ad producendam maiorem intensionem in passo, quam ipsa habeat in se, & consequenter nec ad agendum in aliud omnino simile. Probatur secũdo, quod nullo ex prædictis modis iuuare possint formam agentis ad producendam maiorem intensionem, quàm in se habeat, quia sequeretur agens, & passum mutuò se posse intendere vsque ad summum gradum, quod est absurdum. Probatur consequentia, quia si magnitudo agentis, vel densitas eius sit forma agendi, vel iuuet formã agendi ad agendum in passum omnino simile, demus calidũ vt quatuor maioris magnitudinis, vel densitatis intendere posse aliud calidum vt quatuor, vsque ad quintum gradum: & tunc passum factũ calidũ vt quinque poterit agere in idemet agens calidũ maioris magnitudinis vel densitatis, quia cũ illud excedat in gradu integro intensionis, euidens est posse in illud agere, & calorem eius intendere, nec minus est euidens maiorẽ magnitudinẽ, vel densitatem non impedire talem actionẽ. Et hoc rursus per calorẽ iam intensum poterit ratione maioris densitatis, vel magnitudinis agere in aliud intendendo calorem eius, & sic se possunt vicissim intendere vsque ad calorem vt octo.

Secundò dicimus multitudinẽ partiũ, aut maiorẽ dẽsitatem, vel maiorem magnitudinẽ corporis posse iuuare formã agẽtis

ad pro

ad producendum suum effectum ad maiorem distantiam, & maiori velocitate; atque etiam ad producendum secundum maiorem intensionem, quàm produceret sine illis, sed nullo modo ad producendum effectum intensiorem se. Et hoc vltimum probatum est iam in confirmationem communis sententiæ. Sed probo alia hoc argumento; maior magnitudo, seu maior densitas agentis, aut maior multitudo materiæ, licet non sint rationes formales agendi, sunt tamen conditiones, & dispositiones ad agendum, per quas eadem virtus agendi melius disponitur in ordine ad actionem, & effectum producendum, quia virtus vnita per densitatem fortior est seipsa dispersa (vt aiunt) & in pluribus partibus existens, vel in maiori magnitudine corporis seruata eadem intensione, atque eadem densitate fortior fit: ergo maior est ei tribuenda sphæra actiuitatis, per quam possit extendere suum effectum, & intra eamdem sphæram intensior effectus, quam tribueretur, si his conditionibus careret, vel haberet oppositas.

Probatur secundo euidenti experientia, quia æqualis intensio caloris in ferro, aut corpore alio densiori citius, atque intensius calefacit manum, quam in aëre, vel corpore alio minus denso, & aqua citius, atque intensius humectat manum, quam aër, quamuis intensiorem habeat iste humiditatem. Ignis etiam magnus ad maiorem distantiam calefacit, quam paruus, & intra sphæram minoris intensiorem calorem producit, quam minor ipse. Et tandem videmus duo luminosa æqualis intensionis maiorem partem medij illuminare, quàm illuminaret quodlibet per se, & in eadem parte medij ab vtroque illuminata intensius lumen produci, quã si ab vno solo illuminaretur. Quod ex duobus probatur euidenter: ex primo quidem, quia experimur in eadem parte medij ab vtroque illuminata scripturam aliquam legi posse, quæ non posset legi, si ab vno tantum illuminaretur. Ex secundo verò, quia si corpus opacũ ponatur medium inter vtrumque luminosum, duplex efficietur vmbra, vna versus vnum, & altera versus alterum. Ex quo efficaciter colligitur, quod præter lumen à quolibet productum in parte proximiori, aliquid etiam luminis producitur ab altero in eadem; quod sic probo. Vmbra causatur ex impedimẽto corporis opaci, ratione cuius minus lumen producitur in parte impedita, quam in aliis non impeditis: sed pars illa aëris, in qua fit vmbra, non est impedita ab effectu proximioris luminosi, vt per se est manifestum: ergo impeditur ab effectu alterius: sed non impeditur totaliter, alioqui nulla causaretur vmbra, sed causatur, quia ex parte solum impeditur: ergo habet ex parte effectũ,

quod

quod est aliquid luminis producere, præter illud, quod producit luminosum magis proximum. Et ex hoc euidenter sequitur intensius lumen produci ab vtroque agente circa eamdem partẽ medij, quàm produceretur à quolibet per se, propter maiorem magnitudinem, maioremque multitudinem partiũ vtriusque, sed in nullo casu horum producitur forma, vel effectus in maiori intensione ea, quam habet in causa totali, vel partiali: nam calor productus ab igne maioris magnitudinis non excedit intensionem, quam habet calor in qualibet eius parte, nec totum lumen productum in medio ab vtroque luminoso excedit intensionem, quam habet idem lumen in singulis per se sumptis.

Ex quibus colligitur agens minoris intensionis ratione maioris densitatis, vel magnitudinis producere posse intensiorem effectum, quàm aliud, maioris quidem intensionis, sed minoris densitatis, vel magnitudinis; numquam tamen posse producere effectum intensiorem se.

His suppositis restat respondere argumentis primæ opinionis: Et ad primum eorum concedendum est primum enthymema, quòd virtus in densiori corpore existens magis est vnita, & ideo fortior seipsa dispersa, hoc est fortior, quam si esset in corpore minus denso, & ideo intensiorem effectũ posse producere, quam posset cum minori densitate, quia ratione densitatis melius est disposita ad agendum, quam esset sine illa: sed neganda est alia consequentia, quòd possit producere effectum intensiorem se, quia talem intensionem maiorem nullo modo continet forma, quæ est ratio agendi, nec secundum se, cum tantum sit intensa vt quatuor, nec ratione densitatis, quæ nullam potest virtutem agendi ei conferre; sed melius tantum disponere subiectum, vt citius, vel ad maiorem distantiam, vel cum maiori intensione non excedente propriam producat proprium effectum.

In secundo argumento afferebantur plures experientiæ ad probandum agentia ratione densitatis, vel magnitudinis, aut multitudinis partium posse producere effectum maioris intensionis, aut perfectionis ea, quam habet forma, per quam operantur; & omnes experientiæ præter primam pertinent ad causas æquiuocas, de quibus non procedit quæstio, vt in principio adnotauimus; nihilominus vno verbo eis respondebitur statim. Ad primam igitur de productione ignis in stupa à ferro candenti, duobus modis respondeo; primo concedendo, quòd in ferro illo non sit forma ignis neque summus calor, sed infra octauum gradum; concedendo etiam, quòd in

stupa producat ignem, sed negando quod producat calorem vt octo, se producit minus intensum, quam in se habet, & ille sufficit ad introducendam formam ignis in tali materia habente cæteras dispositiones siccitatis, raritatis, & leuitatis requisitas, quibus quia caret ferrum, non sufficit in eo calor maioris intensionis, quem habet ad introductionẽ eiusdem formæ ignis, sed eum propria conseruatur. Quod exemplo aeris probari potest, qui in media regione infrigidat nubes, quibus propterea frigidior est, nec tamen conuertitur in aquam, sicut conuertuntur nubes, quia deficiunt ei cæteræ dispositiones aquæ cõnaturales, quas nubes habent, vt densitas, grauitas, & aliæ huiusmodi. Itaque nec necessarius est summus calor ad introductionem formæ ignis in materia sic disposita, immò nec tam intensus, quam ille, qui est in ferro, sed nec iste sufficit, vt in ferro introducatur forma ignis. Vnde non sequitur, ferrum candens producit ignem in stupa, ergo intensiorem calorem eo, quem in se habet. Secundò respondeo, quòd in ferro est forma ignis secundum probabilem sententiam multorum, quam tenent Scaliger exercitatione 10. contra Cardanum numer. 1. Alexander Aphrodisæus opuf. de mixtione, quod colligunt ex fulgore eius, quia, vt asseruit Plato in Timæo, nihil potest fulgere, sine igne. Nec difficile est id intelligere, quia cum sit adeò vehemens calor ferri, facile creditu est, quòd aerem in poris existentem, & valde dispositum pro forma ignis in ignem conuertat; ab hoc igitur igne in poris ferri existente producitur ignis alter in stupa, & non à solo calore ferri.

Ad alias vero experientias de causis æquiuocis vno verbo respondeo, admittendo illas, sed negando quod in aliqua earum producatur effectus maioris perfectionis, quàm causa, immò cum æquiuoca sit hæc, & ideo alterius speciei, & ordinis, quàm effectus à se productus, impossibile est hunc attingere per se perfectionem causæ, sed semper manet inferior, & ita censendum est de effectu causæ vniuocæ, qui numquam poterit intensionem formæ agentis superare, quantumcumque crescat ratione densitatis, aut cuiusuis maioris magnitudinis agentis, aut multitudinis.

QVÆSTIO VI.

An agens possit producere effectum sibi omnino æqualem, aut similem in perfectione, vel gradu intensionis?

Vt

VT intelligatur quæstio,notare oportet, non procedere de effectu simili, vel æquali secūdum perfectionem essentialem,nam certum est,quodlibet agens vniuocum producere per generationem substantialem effectum sibi æqualem in perfectione essentiali,vt homo hominem;& leo leonem: sed solum procedit de effectu simili, vel æquali in modo, ac perfectione accidentali,hoc est in gradu intēsionis,& ideo, nec procedit de agente æquiuoco, quod cum habeat formam specie diuersam, nō potest assimilare sibi passum similitudine formali,nec etiam in formali intensione,vt per se patet:sed de solo agente vniuoco producente formam eiusdem speciei,& eodem modo capacem intensionis,ac est capax forma,per quam ipsummet operatur. Quærimus ergo an calidum vt quatuor possit producere in passo,vt in ligno,aut ferro calorem eiusdem intensionis;ita vt totam virtutem intensionis, quam habet, possit refundere in passum;& facere illud æquè calidum, & omnino sibi simile,vel solum possit producere inferiores gradus caloris. 91

Et prima opinio asserit posse calidum intensionis, vt quatuor producere quatuor alios gradus caloris in passo; & etiam luminosum posse producere lumen eiusdem intensionis, quam habet in se. Ita authores illi,quos quæstione præcedēte citauimus pro sententia, quæ asserit simile posse agere in omnino simile intendendo qualitatem eius; nam consequenter dicere tenentur posse producere totam intensionem, quam in se habet; quia si calidum vt quatuor potest intendere calorem vt quatuor existentem in ligno,vel aere, demus illum intendere vsque ad quintum gradum, ex quo sequitur, quòd possit producere quinque gradus caloris in alio subiecto nullū calorem habente,vt in aqua, vel terra. Probatur autem hæc sententia ratione, & experientia. Ratione quidem, quia calor existens in aliquo subiecto secundum omnes gradus intensionis, quos in se habet, est qualitas actiua: ergo secundum omnes gradus est productiua alterius sibi similis; quare in subiecto capaci poterit producere omnes gradus intensionis, quos in se habet, quod est posse producere aliud sibi omnino simile. Probatur etiam experientia: nam euidens est vnum ignem posse producere alterum:ergo potest producere calorem vt octo. Probatur consequentia, quia calor vt octo est dispositio ad formā ignis; quare non potest negari, quod possit agens producere effectum tantæ intensionis, quantam habet forma, per quam agit. Immo nec negari potest,quod actu producat,quia non producitur ignis sine calore vt octo. Et ex hac experientia deduci potest hoc argumentum. Si calidum vt octo, quare est ignis, non 92

posset producere calorem vt octo, sed minorem; sequitur octauum gradum caloris non esse qualitatem actiuam; quod est falsum: cum omnes gradus sint eiusdem rationis: sed probatur consequentia, quia numquam potest illum gradum imprimere subiecto: ergo nec per illum potest agere, quod est non esse actiuum.

93 Secunda opinio est quorumdam recentiorum asserentium, quòd licet non possit corpus habens formam tãtæ intensionis, producere aliam eiusdem intensionis in alio corpore, nisi fortè cum eo esset penetratum: in superficie tamen eius, per quam cum eo se penetrat superficies propria, producere potest totam intensionem, quam in se habet; quod hoc exemplo potest declarari. Demus calidum vt quatuor approximatum ligno, vel alteri corpori non habenti calorem, tunc asserunt, ratione distantiæ inter agens, & partes profunditatis passi non posse in eas producere totam intensionem, quam habet, sed minorem; sed in superficie eius, per quam se tangunt posse producere indiuisibile intensionis vt quatuor: quod probant hoc argumẽto. Si calidum vt quatuor se penetraret cum passo, nihil obstaret, quin posset producere in eo calorem eiusdem intensionis, quia sola distantia impedit modo productionem totius intensionis, sed per vltimam superficiem se penetrat cum vltima superficie passi: ergo poterit circa illam producere indiuisibile intensionis vt quatuor. Probatur minor, quòd se penetret, quia duo corpora se penetrare, non est aliud, quàm vtrumque correspondere eidem spatio; sed duæ illæ superficies agentis, & passi correspondent eidem superficiei indiuisibili spatij, vt per se est manifestum. Et probatur in baculo existenti in aqua, & aere, cuius superficiei correspondent vltimæ superficies aeris, & aquæ: ergo se penetrant.

94 Nostra sententia quatuor asserit, primum est, corpus magnitudinis, ac densitatis proportionatæ suæ naturæ, & suæ intẽsioni posse producere effectum sibi omnino similem, hoc est, eiusdem intensionis circa passum eiusdem magnitudinis, ac densitatis, si sit cum eo penetratum; quod licet non possit naturaliter contingere, quia penetratio corporum non est possibilis naturaliter; si tamen per diuinam potentiam se penetraret, produceret talem effectum. Probatur efficaciter hoc argumento. Virtus agentis secundum totam intensionem, quam habet, est actiua, & productiua alterius sibi similis, & per penetrationem agentis, & passi perfectissimè approximata, ita vt nulla sit distantia inter agens, & passum; neque aliquid aliud, per quod aliquo modo impediri, vel retardari possit à perfecta productione sui

effectus.

effectus;& ex alia parte agit naturaliter,& in quantum potest: ergo producit effectum sibi omnino æqualem in gradu intensionis. Probatur consequentia, quia agens naturale nullo modo impeditum perfectè operatur, & ideo perfectè assimilat sibi passum; sed perfecta assimilatio in his formis dicit similitudinem non solum in natura specifica, sed etiam in eodem gradu intensionis: ergo producit effectum sibi omnino similem in gradu intensionis, vel totam intensionem, quam habet, imprimit passo.

95 Secundo asserit, agens eiusdem virtutis, & eodem modo proportionatum passo secundum densitatem, & magnitudinem non penetratum cum eo, sed ei contiguum, non posse producere effectum circa ipsum æqualis intensionis, sed minoris tantum. Quod hac ratione probatur; approximatio agentis ad passum est conditio necessariò requisita ad agendum, & ideo propter maiorem, vel minorem distantiam diuersarum partium eiusdem passi respectu agentis asserunt omnes vniformiter difformiter circa illas agere, hoc est, simul imprimendo eamdem formam omnibus, perfectius tamen, vel intensius proximioribus: sed agens, & passum non sunt perfectè approximata, etiam si sint contigua, nisi se penetrent: ergo non poterit agens perfectè agere in passũ, nec perfectè illud sibi assimilare, nisi fuerit cum eo penetratum, & ex consequenti nec producere in eo totam intensionem, quam habet. Probatur minor; quia ea, quæ non sunt simul, aliquo modo distant: ergo non sunt perfectè approximata, sed ea, quæ non se penetrant, non sunt simul, licet sint contigua: ergo non sunt perfectè approximata. Probatur iterum minor, quia se penetrare duo corpora idem est, ac esse simul loco, vel spatio, ita vt eisdem partibus spatij correspondeant partes vtriusque corporis: quod patet non habere corpora contigua, sed diuersis spatiis correspondere, & ideo aliquo modo distare inter se saltem negatiuè, licet nullum sit corpus medium inter vtrumque; & propterea non esse perfectè approximata, vt requiritur ad perfectè agendum, & patiendum.

96 Tertium quod asserimus, contra secundam opinionem est, agens non posse producere in sola vltima superficie passi, per quam tangitur ab eo totam intensionem, quam habet, immo nec maiorem, quam in partibus profunditatis. Probatur primo ex parte subiecti, nempe eiusdẽ superficiei, in qua recipi debet talis effectus, quia non potest effectum maioris intensionis recipere, quàm partes profunditatis, quas terminat, nisi in quantum est terminus earum: ergo præcisè in quantum indiuisibilis; sed indiuisibile non potest esse per se alterabile, quia qui-

cumque motus alterationis est accidens corporeum diuisibile postulans subiectum; vt probauimus 6.lib. Physicor. ergo repugnat dari motum alterationis in sola indiuisibili superficie terminante corpus,& consequenter repugnabit aliquam intensionem caloris recipere præter illam, quam recipiunt partes profunditatis terminatæ. Probatur vltima consequentia, quia non potest talem calorem recipere, nisi per motum, quia successiuè illum recipit.

Secundò,quia vel indiuisibilia continuatiua, & terminatiua qualitatum sunt modi,vel res. Si dicas esse modos, euidenter sequitur nec de potentia Dei absoluta, posse separari ab ipsa qualitate, quam continuant, vel terminant: & etiam si velis esse res, naturaliter repugnat separari à continuo, vt fatentur omnes. Nemo enim vnquam dixit, quòd punctum possit separari naturaliter à linea,vel superficies à corpore, neque vllo modo existere per se separatum in rerum natura, quia etiam si sit res,imperfectissima tamen,& naturaliter dependens à reipsa, quam continuat, vel terminat tamquam aliquid eius, propter quam, & non propter se fit à natura; sed si superficies vltima passi intensiorem recipit calorem, quàm partes profunditatis corporis, quas terminat, sequitur euidenter dari indiuisibile qualitatis realiter separatum à qualitate:ergo impossibile censendum est. Probatur minor, quia in partibus solum recipitur calor,vt tria(exempli gratia) in superficie verò recipitur indiuisibile caloris intensum, vt quatuor; quod euidens est nullas partes intensionis terminare, cum non possit terminare, nisi calorem intensum,vt quatuor, & talis non detur, vt supponimus,nec proinde potest eis adhærere, quia indiuisibile non adhæret partibus,nisi eas terminet,vel continuet:ergo est separatum ab eis realiter, & per se separatum ab omni alia re est in rerum natura.

97 Probatur tandem,quia vel illa maior intensio caloris, quam recipit sola superficies terminans, producitur per motum, vel per mutationem instantaneam; vtrumque est impossibile:ergo repugnat superficiem recipere effectum maioris intensionis, quam partes. Probatur minor, quòd non per mutationem, quia euidens est; & recentiores, qui sequuntur illam sententiam,id concedunt, intensionem illam successiuè produci;cum habeat contrarium in subiecto:ergo non per mutationem, sed per motum producitur. Quod verò hoc sit impossibile probatur,nam vel motus iste est idem numero cum motu totius corporis: & hoc non, cum sit in subiecto realiter distincto, & habeat terminum realiter distinctum. Nec etiam potest distingui

gui numero, cum nec subiecta sint distincta numero; nam indiuisibilia quantitatis, vel substantiæ non distinguntur numero ab ipsa quantitate; & substantia, vt per se est manifestum: ergo repugnat produci permutationem, vel motum. Et si dicas produci per motum distinctum numero à motu partium, non quidem numero totali, & complero, sed partiali. Hoc probatur falsum, quia terminus productus per talem motum non est pars termini motus earumdem partium, cum nec componat cum illis eamdem numero qualitatem, nec vllo modo eis adhæreat, vt probaui, quia nec eas continuat, nec terminat: ergo nec motus per quem producitur talis maior intensio, potest componere vnum motũ numero cum motu partium; cum nullo modo ad eum pertineat, sed numero debet distingui ab eo, & ita necesse est concedere; quod idem corpus mouetur simul duobus motibus calefactionis solo numero distinctis, quod patet esse falsum. Et probari etiam posset talis distinctio numerica motuum ex eo, quod motus partium est diuisibilis secundum extensionem, motus verò superficiei indiuisibilis hoc modo; ergo repugnat esse eumdem numero motum. Probatur consequentia, quia repugnat eamdẽ entitatem esse diuisibilem, & indiuisibilem eodẽ modo diuisibilitatis: impossibilis est ergo productio talis intensionis maioris in sola superficie.

98 Et si pro eadem sententia dicatur, dari quædam accidentia, quæ solum inhærent in superficie corporis, & non in profunditate, vt figura & color, quem ideo definit Aristoteles in lib. de sensu, & sensili, dicens: *Color est extremum perspicui in corpore terminato.* Atque etiam de lumine, quod videtur inhærere in sola superficie parietis, & ideo non esse reputandum impossibile, quod maior illa intensio caloris recipiatur in sola superficie passi. Respondeo, nullum ex his exemplis vim habere ad id probandum, nam de figura, & colore manifestum est esse accidentia corporis, vt corpus est, & ideo secundum trinam dimensionem longitudinis, latitudinis, & profunditatis ei inhærere, quamuis solum appareant in superficie. Et ideo Aristoteles videtur colorem definiisse sub ratione visibilis, & non sub ratione secundæ qualitatis ex mixtione primarum procedentis. Et de lumine probabile est in solo corpore diaphano inhærere tamquam in subiecto; opacum vero solum extrinsecè illuminare. Probabile est etiam oppositum, quod in corpore opaco recipiatur, & non in sola superficie eius, de quibus suis propriis locis disputabimus. De qualitatibus vero actiuis, & passiuis, & præsertim de primis, quæ sunt materia præsentis disputationis, euidens est, quod in profunditate corporis per se inhæreant,

& non in sola superficie terminante: quare dispar est ratio de cæteris,& ideo nihil ex eis probatur aduersus traditam doctrinam de qualitate tangibili non imprimenda in sola superficie; quia specialem continet repugnantiam iam à nobis probatam, quæ non est in cæteris,etiam si fortè aliqua earum in sola superficie inhæreat.

99 Vltimum, quod asserit nostra sententia est; agens ratione maioris magnitudinis,aut densitatis posse aliquando producere effectum eiusdem intensionis, & ideo ex hac parte omnino similem. Ad hoc probandum præsuppono ea, quæ in præcedenti quæstione dicta sunt, videlicet, quod quamuis densitas corporis, vel magnitudo eius non sit ei ratio agendi,& ideo non possint hæc iuuare ipsum ad producendum effectum maioris intensionis ea, quam habet in se; posse tamen iuuare ad producendum maiorem intensionem effectus ea, quam produceret sine illis. Gratia exempli, si calor vt quinque in aëre existens potest producere calorem vt tria in manu; idemmet calor vt quinque in aqua existens poterit producere calorem vt quatuor in eadem manu, & existens in ferro intensiorem. Ex quo ita arguo: crescente densitate, & aliis dispositionibus comitantibus potentior est virtus agentis ad producēdum intensiorem effectum; ergo per aliquam densitatem, & magnitudinem recompensatur aliqua ex parte defectus approximationis: quem habet agens contiguum passo respectu approximationis perfectæ, quam haberet idem agens penetratum cum eodem passo; ergo crescente magis eadem magnitudine,ac dēsitate intensior effectus producetur, & plus recompensabitur ex eodem defectu approximationis. Vnde sequitur tantum posse illas crescere, vt totaliter recompensetur idem defectus approximationis,& agens contiguum passo producat effectum æqualis intensionis,ac si esset perfectè approximatum per penetrationem, quod est totam intensionem, quam in se habet, posse producere non minus, quàm si foret penetratum. Huic tamen argumento respondere imprimis conantur oppositum opinantes vtentes communi illa distinctione proportionis Geometricæ, & Arithmeticæ. Asserentéque non crescere intensionem effectus in casu secundum proportionem Arithmeticam,sed secundum Geometricam crescente magnitudine, & densitate agentis,& ideo numquam posse eo peruenire agens, vt possit producere totam intensionem,quam habet,sed minorem semper,quantumcumque densitas,& magnitudo crescant. Hæc tamen distinctio proportionum, licet in aliis casibus locum habere possit, (quod modo nec definio, nec disputo) in præsenti

præſenti tamen locum non habet, quod ſic probo. Agens imperfectè approximatum non poteſt producere, niſi tantam intenſionem effectus, & ſi perfectius approximetur, produceret maiorem, ac tandem omnino perfectè per penetrationem producet æqualem; ergo creſcit intenſio effectus creſcente approximatione ſecundum eamdem proportionem vſque ad æqualitatem intenſionis; ſed per denſitatem, & magnitudinem agẽtis ſuppletur defectus approximationis; ergo ſic poſſunt creſcere, vt omnino ſuppleatur; & conſequenter, vt æqualis intenſio effectus producatur ſine illa, ac produceretur cum illa. Quod alio ſimili argumento probo, nam ratione maioris denſitatis, & magnitudinis poteſt agens ad maiorem diſtãtiam producere eamdem intenſionem effectus, quam produceret ſine illis in paſſo ſibi contiguo; & his creſcentibus poteſt ad multo maiorem: & tunc ſic arguo, agens naturale fortius agit in proximum, quàm in remotum intra ſphæram ſuæ actiuitatis; demus ergo tale agẽs ita magnum, ac denſum, calidúmque vt quatuor, poſſe producere ad tantam diſtantiam tres gradus caloris cum dimidio, & tunc euidens eſt, intenſiorem producere in partibus, quo ſibi proximiores ſunt, ac tandem ſequitur producere totam intenſionem quam habet in partibus paſſi ſibi contiguis.

Sed contra hoc ita arguunt, ſi ratione denſitatis, & magnitudinis poteſt agens producere totam intenſionem effectus, quam in ſe habet, ſequitur non eſſe vniuerſaliter verum illud idem principium mox à nobis aſſumptum, nempe, agens naturale prius, & fortius agit in proximum, quàm in remotum intra ſphæram ſuæ actiuitatis, quod eſt vniformiter difformiter agere. Probatur conſequentia, quia ſi in paſſum ſibi contiguum poteſt producere totam intenſionem effectus, quam in ſe habet; ergo ſi verum eſt idem principium, prius eam producet in medietate eiuſdem paſſi ſibi proximiorem, in qua non poterit deinceps aliquid producere, ſed ſolum in medietatem ſequentem. Toto igitur tempore, quo in eam operatur, nihil operabitur in partem proximiorem contentam intra ſphæram propriæ actiuitatis, & propterea non erit verum, quod fortius agat in partem proximam, quàm in remotam ſuæ ſphæræ, immo aget in remotam, nihil agendo in proximam. Hoc tamen argumentum parum difficultatis habet, ſi modus agendi in eodem caſu rectè intelligatur; nam toto corpore, quo agens producit in medietatẽ paſſi ſibi contiguam totam intenſionẽ, quã habet, & minorem in medietatem remotiorem, vtraque habet rationem paſſi, vt per ſe eſt manifeſtum, & ideo verum ſemper

100

est fortius operari agens in proximam, quàm in remotam, & in totum passum vtramque constans vniformiter difformiter. Sed postquam in eamdem partem proximiorem produxit totam intensionem, quam habet, iam illa definit esse passum, & incipit esse agens, quia cum tota sua intensione qualitatis vnitur agenti, & per modum vnius agentis operantur circa aliam partem, in qua ... est vniformiter difformiter agere, quousque totam intensionem effectus ei imprimant, & tunc cessabit penitus actio, & difficultas argumenti. Et quod de partibus passi aliquotis dicimus, eodem modo intelligi debet de medietatibus eius in infinitum, quæ sunt partes proportionales in eis inclusæ, sed placet eamdem solutionem explicare

101 hoc exemplo. Si in medio igne proiiciatur lignum; certū est posse in totum illud producere totam intensionem caloris requisitam, & sufficientem ad introductionem propriæ formæ, & consequenter formam ipsam. Certum est etiam totū hoc præstare agendo in illud vniformiter difformiter, quia non omnes partes profūditatis eius sunt æquè approximatæ; ergo prius producet vtrumque effectum dispositionum, & formæ in partes proximiores, quàm in remotas, & postquam produxit in proximas, nihil circa illas agit, quia iam eas sibi perfectè assimilauit, sed desinunt esse passum, & incipiunt habere rationem vnius agentis cum igne iam in eum conuersæ in partes remotiores, & ita nunquam desinit ignis agere in passum vniformiter difformiter, vt per se est manifestum; ergo neque in casu argumenti, cum sit per omnia simile: nam, quod non conuertatur secundum substantiam passum in agens, sed solum secundum formam eiusdem intensionis, patet nihil ad rem pertinere neque ideo vllam dissimilitudinem afferre.

102 Ad argum. primæ opinionis concesso primo enthymemate, quod calor sit qualitas actiua secundum omnes gradus intensionis, quos habet, atque etiam, quod secundum omnes gradus sit productiua sibi omnino similis; neganda est vltima consequentia, quod producat omnes in subiecto capaci: nam ad agendum, præter formam, quæ est ratio agendi, requiritur approximatio agentis ad passum, tanquam conditio necessaria: & ideo secundum modum approximationis, perfectius, vel minus perfectè operatur agens naturale, & cum non sit perfectè approximatum, nisi per penetrationem, non potest perfectè imprimere suam virtutē passo, quamuis ex parte eiusdem formæ, quæ est ratio agendi posset totam imprimere.

103 Ad experientiam vero de igne concedendum est antecedens: quod producat alterum ignem, sed distinguendum consequēs, quod

quod producat calorem, vt octo, nam immediatè per se, hoc est, circa passum nondum corruptum, nec in ignem conuersum, non est verum, quia forma passi non potest permanere cum calore vt octo, sed cum multo minori expellitur, & introducitur forma ignis, quam consequitur calor vt octo. Hunc vero producit quidem ignis, non iam agendo in passum iam corruptum, nec agendo per calorem proprium, sed media forma substãtiali iam à se introducta per naturalem emanationem ab ea, quare nunquam est verum, quod ignis agens per se immediatè circa passum producat totam intensionem caloris, quam in se habet.

Ad aliud verò arg. ex eadem experientia deductum, neganda est consequentia, quod octauus gradus caloris non sit forma actiua. Et cum dicitur non posse illum per se immediatè introducere in passum, negandum est, quia quantum est ex parte sua, potest, sed eam non introducit propter extrinsecum impedimentum eiusdem passi, non potentis eum recipere, ex eo quod prius corrumpitur cum minori. Sed potest quis aduersus hãc solutionem sic arguere; etiam si calor vt octo esset dispositio præcedẽs necessariò requisita ad introductionem formæ ignis, quod fatendum esset si passum non corrumperetur cum minori: tunc necessariò dicendum esset, ignem posse per se immediatè agens circa passum, ei imprimere totã intensionẽ sui caloris, vel negandum, quod posset introducere propriam formã substantialem, & producere alium ignem sibi similem, quod est absurdum, & totum hoc verum esset, etiam si non se penetraret cum passo, sed imperfectè tantum esset approximatum, sicut est modo per contactum: ergo, quod agens non producat in passum totam intensionem formæ, quam habet, non prouenit ex impedimento, vel defectu perfectæ approximationis, vt dicimus, & cum non possit excogitari aliud, quia forma ipsa ex se est sufficiens ad producendum totam intensionem; non est negandum id posse fieri. Respondeo non esse naturaliter possibile, quod summus calor prærequiratur in materia ad introductionem formæ ignis, quia non est possibile formam passi cum eo conseruari, & ideo naturalis est ordo rerum, vt vna possit corrumpere alteram, & in materia eius introducere propriam formam cum minori intensione dispositionis, quam postulat ad sui conseruationem in bona dispositione naturali, quod si abstuleris hunc ordinem, & admiseris necessariò prærequiri summam dispositionem in materia; tollis etiam ordinem naturalem generationis rerum, quare non mirum est, si in tali casu concedatur, quod non posset ignis producere alterum ignem sibi similem, vt verè est concedendum, nam quod

possit,

possit, verum est; seruato modo naturali agendi, & non aliter; quare nunquam est verum, quod agens imperfectè approximatum passo possit producere circa idem passum totam intensionem, quam habet.

104 Ad argumentum secundæ opinionis concessa maiori, quòd si corpus agens se penetraret cum corpore patienti, posset ei imprimere totam intensionem formæ, per quam agit. Neganda est minor, quod superficies agentis & passi, per quas se tangunt, penetratæ sint, quia penetratio solis quātitatibus ratione suæ extensionis conuenire potest, non indiuisibilibus, vt in prædicamento quantitatis ostendimus. Cuius ratio est manifesta: nam ad essentiam quantitatis pertinet extensio partium, quæ est radix impenetrabilitatis: ergo impenetrabilitas propria passio quantitatis est, sicut diuisibilitas; sed indiuisibili, vt tali repugnat extensio partium: ergo etiam repugnabit impenetrabalitas. Sed cui repugnat impenetrabilitas, non potest conuenire penetratio, quia opposita sunt circa idem: ergo penetratio non potest conuenire indiuisibili vt tali, & ideo superficies vltimæ agentis, & passi nō possunt se penetrare. Quod verò correspondeant eidem indiuisibili spatio, non sufficit; quia penetratio corporum non consistit in hac sola correspondentia, sed petit pro fundamento occupationem eiusdem spatij, vel extensionem in eo, à quo nata sunt se excludere corpora per suam intrinsecam extensionem, alioqui duo angeli mouentes simul idem corpus dicerentur se penetrare, cum eis correspondeat idem spatium suo modo, nempe corpus ipsū ab vtroque simul motum, quod est falsum. Deficiēte igitur hoc fundamento in indiuisibilibus non potest dari in eis penetratio: sed quia negatiuè saltem dicuntur non distare duæ illæ superficies, quod ad intentum argumenti videtur sufficere; nam ex hoc videntur habere tam perfectam approximationem, quā habent corpora per penetrationē: necesse est alio modo soluere argumentum. Ideo ad formam eius neganda est eadem minor; quia licet perfectè sint approximatæ illæ superficies, non sequitur maiorem intensionem effectus produci in superficie passi, quàm in partibus profunditatis. Quod autem dicitur agēs naturale per qualitatem contrariam agere in passum vniformiter difformiter, concedendum est: & quòd rursus ex hoc infertur, intensiorem effectum producere in magis propinquum, quam in minus, distinguendum: nam si capax sit maioris effectus, verum est; si vero sit incapax, falsum. Superficies autem vltima non est capax recipiendi effectum maioris intensionis, quā recipiunt partes profunditatis, quas terminat: quia per se

nec agit,

nec agit, nec patitur: sed solum hæc conueniunt illi quasi per participationem corporis, quod terminat, ideo solum potest recipere effectũ eiusdem intensionis, & non maioris: nam ex eo quod maiorem intensionem reciperet, darentur indiuisibilia intensionis formæ separata à forma ipsa intensa realiter, vt probauimus: & hoc verum est, siue indiuisibile sit modus, siue res: quamuis magis euidens sit, supposito quod sit modus.

QVÆSTIO VII.

An idem possit agere in se ipsum actione vniuoca?

VT intelligatur quæstio, duplex actio distinguenda est, quædam vniuoca, per quam producitur forma eiusdem speciei cum ea, per quam operatur agens, vt calefactio, infrigidatio, generatio cuiuslibet similis agẽti in natura specifica. Alia est actio æquiuoca, quæ procedit à forma diuersæ speciei; vel rationis formalis ab effectu per eam producto, quales sunt omnes illæ, per quas producuntur effectus omnes sublunares ab influentiis cœlestibus; omnes etiam actiones immanentes, vt sensationes, & intellectiones, augmẽtationes, & motus locales. Hoc supposito, de sola actione vniuoca quærit titulus quæstionis, an possit ab eodem in se ipsum procedere, præsertim illa, quæ circa qualitates contrarias actiuas, & passiuas versatur, de quarum mutua actione, & reactione ordinata ad mixtionem præcipuè agit Aristoteles, & nos, qui commẽtatorem eius agimus, & quia de actione æquiuoca egimus 8. lib. Phys. disputantes cum eodem Aristotele, an vniuersaliter verum sit ab alio moueri, quidquid mouetur, vel posse moueri à se ipso. Quæstio itaque proponitur, an calidum possit se ipsum calefacere? aut frigidum se infrigidare? Nec loquimur de calefactione, aut infrigidatione, quæ est naturalis emanatio caloris, vel frigiditatis à substantia ignis, vel aquæ, per quam ignis aliquantulum infrigidatus reducit se ad suum pristinum calorem expellendo frigiditatem sibi impressam à contrario, vel aqua ad frigiditatem antiquam expellendo calorem ei impressum ab igne. De hac inquam, non loquimur, quia vel non est actio (vt quibusdam placet) sed quædam naturalis consecutio; vel si actio est (quod videtur probabilius) non est vniuoca, sed æquiuoca, cum principium eius non sit frigiditas eiusdem aquæ, sed substantia eius, aut substantialis forma: & etiam si vniuoca actio esset, probabilius est, quod non sit tribuenda eidem aquæ, vt principali agenti, sed generanti, vt 8. lib. Physic. probauimus.

105

106

Vnde

Vnde in tali actione non dicitur aqua mouere se ipsam, vel in seipsam agere, sed moueri potius ab alio, nempe à generante. Solum ergo loquimur de calefactione, vel infrigidatione procedête à calore, vel frigiditate eiusdem calidi, vel frigidi. Vnde idem est quærere, an idem possit agere in seipsum actione vniuoca, ac si quæramus, an eadem qualitas possit seipsam intendere; vt an calor vt quatuor existens in ferro, vel ligno possit intendere seipsum, ita vt etiam si nullum aliud calidum agat in ipsum, possit per proprium caloré fieri calidum vt quinque, vel sex. Hoc autē si possibile est, duobus tantum modis fieri potest secundum communé cõsensum omnium interpretũ Aristotelis, aut per antiparistasim, aut per reflexionem; ideo de vtraque separatim agẽdũ est, primò de antiparistasi, deinde de reflexione.

An qualitas per antiparistasim intendatur, & quonam modo?

107 DVo quærimus, primum, an verè intendatur eadem qualitas per antiparistasim? secundum, quonammodo, vel à qua causa fiat talis intensio? Vt autem vtrumque intelligatur, explicanda est significatio ipsius nominis (antiparistasis) Est autem antiparistasis Græca vox, idem significãs, quod Latinè circumobsistentia debilioris contrarij ab alio fortiori: vt si calidum vt duo omni ex parte circumdatum sit à frigido vt sex obsistente actioni eius, atque impediente ne vlterius transeat, vel extendatur. Eiusmodi obsistentia, vel impedimentum fortioris contrarij vocatur antiparistasis, quia contrarium hoc sua præsentia obstat, seu impedit, ne vlterius extendat aliud propriam actionem: Contrarium verò infirmum sic circumdatum à potentiori quasi supra ipsum reflectitur, & veluti vires suas in se colligit, & per talem reflexionem propriæ virtutis videtur eam roborare, & quasi ad pugnandum cum suo contrario circumobsistente præparare: eiusmodi autem roboratio propriæ virtutis non videtur aliud esse posse præter intensionem eius. Gratia exempli: aquæ puteales æstiuo tempore frigidiores sunt quã hiemali, quod non videtur prouenire posse, nisi ex eo, quod circumdatæ sunt à calore vehementi aëris; & per hanc circumobsistentiã videtur frigiditas earũ quasi reflecti supra seipsam, & se intra seipsam quasi colligere, & per talem collectionem reflexam se roborare, quod est se intendere. Ipsa igitur circumobsistentia, vel circumscriptio debilioris contrarij à fortiori vocatur antiparistasis: roboratio vero, vel intensio qualitatis eiusdem cõtrarij debilioris dicitur antiparistica actio. De qua duo quærimus; primum, an detur & per eam verè intẽdatur qualitas debilio

debilioris cōtrarij ad præsentiam cōtrarij fortioris? Secundū, an procedat à contrario circumobsistente, vel ab eadem qualitate quæ ideo dicatur seipsam intendere, vel ab aliqua alia causa.

108 Prima opinio tenet in antiperistasi nullā dari actionem, per quā vnū contrariū intendatur ad præsentiā alterius, sed solum secundum apparientiam sensus magis intensam videri propter diuersam dispositionē corporis à quo tangitur. Gratia exempli: Aquæ puteales re vera non sunt frigidiores in æstate, quam in hieme, seu frigidiores apparent sensu in æstate ex eo, quod manibus calidis tanguntur: in hieme vero calidiores, quia contrectantur manibus frigidis. Ita Galenus lib 3. de simplicium medicamentorum facultatibus cap. 7. & videtur confirmari alia simili experientia, quia quocūque tēpore id fiat, videmus tangenti manibus valde frigidis aquā tepidā apparere calidā, quæ si tangatur manibus valde calidis, videbitur frigida: ergo quidquid de antiperistasi dicitur, potius in apparientia consistit, quàm in vera intensione qualitatis. Hæc tamen sententia experientiæ contraria est; quod sic probo. Nam etiam si eisdē manibus eodē modo dispositis in æstate contrectentur aliæ aquæ non puteales, non apparent frigidiores: ergo quod frigidiores iudicentur puteales, non efficit sola dispositio organi (quæ eadem est) in eisdem manibus vtrasque contrectantibus; sed frigiditas intensior per antiperistaticā actionem producta. Secundò, quia si manibus eodem modo calefactis contrectemus putealem aquam in hieme, atque in æstate: euidens est frigidiorē hoc tempore, quam illo iudicari: ergo non id efficit sola dispositio organi, sed maior frigiditas aquæ: neque hoc videtur negasse omnino Galenus, vt constabit ex Commentariis in Hipp. section. 1. Problem. 15. sed solum in aliquo casu.

109 Secunda opinio non multum à prima diuersa negat in antiperistasi dari actionem aliquam, quæ sit vera intensio debilioris contrarij, sed condensationem tantum eius, per quam magis vniuntur partes, & fortiores fiunt ad agendum, quia virtus vnita fortior est seipsa dispersa, & ideo aquæ puteales frigidiores sentiuntur in æstate, quia tunc condensantur: calidiores verò in hieme, quia rarefiunt, vel saltem minus frigidæ, & calidiores in hieme, quia licet non habeant intensiorem frigiditatē, vel calorem, habent tamen melius dispositū per densitatem; & ideo diuerso modo se habent ad sensum. Quare non propter solam dispositionē organi diuersam videntur calidiores, vel frigidiores hoc, aut illo tempore, sed propter realē qualitatē. Ita Hugo Senensis 1. lib. de generat. c. 7. Sed hæc etiam sententia insufficiēs imprimis probatur, quia nō reddit causam talis dēsitatis in

aqua

aqua productæ, & multo minus raritatis productæ in æstate. Secundo, quia nullam causam reddit caloris, quem sentimus tangentes àquam in hieme: nam cum aqua ex se nullum calorem habeat, repugnat calidam iudicari per sensum, nisi ab extrinseco imprimatur ei calor, quantumcumque rareficeret, quia sola raritas non potest causare calorem in organo sensus, vt experimur causare aquam in æstate. Deinde experientia probatur falsa, quia præter puteales aquas dantur aliæ eiusdem densitatis, aut raritatis, & aliquando maioris, quæ tamen nec in æstate iudicatur frigidiores, nec in hieme calidiores: ergo sola densitas, vel raritas non est sufficiens causa, vt calidiores, vel frigidiores sentiantur. Probo consequentiam; quia eadem, vel maior densitas aliarum eundem effectum imprimeret: ergo eodem modo sentirentur calidiores, aut frigidiores, quod est contrarium experientiæ.

His sententiis refutatis, in vno conueniunt cæteri omnes au-110 thores, qui de antiparistasi loquuntur, & in alio differunt. Conueniunt quidem in eo, quod per antiparistasim vera, & realis fiat intensio qualitatum aquæ, & similium corporum, & ita tenendum est, quia euidenter probatur his experientiis. Nam putei, & specus subterranei frigidiores sunt in æstate, quo tempore in superioribus terræ partibus nimium viget calor; vnde & puteales aquæ frigidiores extrahuntur: quod per obsistentiam contrarij, nempe caloris circumstantis fieri, euidens est: & ob eandem causam venter animalium in æstate frigidior est, & ideo non bene concoquitur cibus; cum tamen ex opposito in hieme calidior sit, meliúsque cibum concoquit, vt docet Hippocrates Aphorismo 15. & cum eo Galenus in commentariis eiusdem Aphorismi. Quod etiam natantes experiuntur. Aquæ etiam puteales in hieme calidiores sunt propter obsistentiam contrarij, nempe frigoris vndequaque circumstantis loca subterranea. In æstate etiam media regio aëris frigidior est propter obsistentiam contrarij, nempe caloris vndique eam circumdantis, qui eo tempore viget in infima regione eiusdem aëris, in suprema verò semper propter sphęram ignis. Et tãdem aqua noctu infrigidata in æstate, & manè exposita modico tempore radiis solaribus infrigidatur magis propter calorem circumstantem; propter has igitur, & alias experientias non minus euidentes negari non potest, quod per antiparistasim fiant reales effectus in corporibus, & reales intensiones qualitatum.

111 Quo supposito tanquam certo tota difficultas huius dubij consistit in inuenienda causa huius intensionis realis. Et ratio difficultatis maxima est, quia antiparistasis est obsistentia contrarij

contrarij fortioris, à quo repugnat roborari contrarium minus forte: ergo repugnat qualitatem eius à contrario circumobsistente intendi. Probatur consequentia, quia contrarium agit per qualitatem sibi propriam ad destruendum aliud contrarium; vt ignis per calorem ad destruendam aquam; sed repugnat calorem esse principium frigiditatis: ergo repugnat eamdem frigiditatem intendere, & sic de cæteris contrariis. Vnde sequitur actionem antiparisticam, per quam intenditur qualitas debilioris contrarij, non posse procedere à fortiori contrario circumobsistente; alia ergo causa talis intensionis quærenda est, quam cum difficile sit inuenire, tot ferè sunt sententiæ authorum, quot capita.

Prima opinio tenet, non solum condensari aquam, vel aërem rarefieri per antiparistasim, sed calorem, aut frigiditatem eorum intendi per eamdem condensationem, vel rarefactionem, & ita puteales aquas in æstate frigidiores iudicari per sẽsum, quia per condensationem subiecti intenditur in eis calor; in hieme vero calidiores sentiuntur, quia rarefactione subiecti magis calefiunt; quæ eadem ratione in aëre contingunt. Causa autem radicalis, & prima intensioris caloris est substantia eorumdem corporum, à qua procedunt qualitates ipsæ: nam substantia condensata virtutem habet infrigidandi se; rarefacta verò virtutem habet calefaciendi se, & ideo calidior, vel frigidior sentitur, non propter solam densitatem, vel raritatem, sed propter intensiorem calorem, vel frigiditatem, quam in se producit media densitate, vel raritate. Ita sentiunt recentiores quidam: probantque primum, quòd frigiditas intendatur in eodem subiecto, per condensationem duplici experientia. Prima, quia aer à pulmone apertiori ore emissus calidus egreditur, angusto vero oris motu difflatus egreditur frigidus: cuius non potest esse alia ratio, nisi quia hoc posteriori modo emissus condensatur: ergo densitas intendit frigiditatem eius. Estque alia experientia similis; nam in æstate experimur aerem flabello ventilatum refrigerare faciem, quia aer ille per commotionem condensatur, & per condensationem intenditur frigiditas eius. Secundum vero, quod raritate intendatur calor eiusdem subiecti, probant experientia mutuæ collisionis ferri, & silicis: per quam ignis excutitur; causa vero generationis eius non potest esse alia, quàm intensio raritatis in aere, per quam facile in scintillas flammæ conuertitur.

Hæc tamen sententia insufficiens est, & falsa: insufficientiam eius probo ex duobus, ex primo quidem, quia experientia constat aquas puteales in æstate frigidiores esse; sed nulla potest 112

excogitari causa, à qua tunc condensetur: ergo non redditur causa sufficiens per cōdensationem intēsioris frigiditatis eius. Ex secundo vero, quia impossibile est in elemento nullum habente in se principium alicuius qualitatis, produci talem qualitatem à propria substantia condensata; vt supposito, quòd aqua non habet principium caloris in se, repugnat per condensationem produci, vel intendi calorem in ea. Et supposito quod aer non habet in se principium frigoris; non poterit frigidior fieri per condensationem. Probatur hoc ex fundamento eiusdem sententiæ, quæ duo ait concurrere ad intensionem caloris, vel frigoris; nempe substantiam corporis, & densitaté, aut raritatem; & ita substantiam condensatam, vel rarefactam esse sufficientem causam talis intensionis; sed substantia aquæ non potest per se concurrere effectiuè ad calorem; nec substantia aeris ad frigiditatem, cum nullum sit principium in eis harum qualitatum: ergo quantumuis illa condensetur, vel iste rarefiat; non poterunt in se causare talem intensionem qualitatis contrariæ. Falsitatem verò eiusdem sententiæ sic probo: raritas, & densitas non continent vllo modo calorem, vel frigiditatem: ergo non possunt intensionem earum producere. Euidens est consequentia, quia causa alicuius effectus debet illum aliquo modo in se continere: alioqui dabit id quod nullo modo habet. Antecedens probatur: primò, quia raritas, & densitas non sunt qualitates actiuæ, sed solum tribuunt corpori maiores dimensiones, vt superius probauimus. Secundo, quia qualitates istæ solum habent disponere partes subiecti, eas magis coniungendo ad perfectius, vel imperfectius agendum per qualitates actiuas: ergo non possunt esse rationes agendi, nec proinde causæ effectiuæ intensionis earum.

113 Nec experientiæ ab eadem opinione adductæ aliquid probant. Nam ad primam respondeo, aerem æquè calidum immediatè exire semper à pulmone, siue aperto ore, siue compressis labiis emittatur, quod experietur quisque si manum ori applicet, si tamen manus ab ore distet, infrigidatur quidem non immediatè ab aere emisso, sed ab eo, quo corpus foris ambitur ab eodem emisso aere aliquando commoto.

Ad aliam vero experientiam de ventilatione flabelli negamus aerem ventilatum per condensationem refrigerare nos; sed causa refrigerationis est, quia aer ambiens nos, contactu nostro calidior efficitur; per agitationem vero ille expellitur, & ei succedit alter minus calidus à quo refrigeramur.

Secunda opinio asserit hanc intensionem prouenire ab eadem

dem qualitate,ita vt dum aqua circũdata est à calore maximo: vt putealis in æstate seipsam intendat ex eo, quod impedita, & quasi circumuallata, aut coarctata à contrario calore vigẽte in aere reflectitur supra seipsam,& quasi colligit se supra se,& per hanc reflexionem magis roboratur, & quasi se præparat ad pugnandum cum suo contrario calido:roboratio autem hæc non est aliud, quam intensio propriæ virtutis. Ita sentiunt Astud. 1. lib.de gener. q.21. & Pompona tit.de actione,& reactione art. 3. Tolet.1.lib.de gener.q.14.Hæc tamen opinio falsa est, & in doctrina Aristotelis non potest defendi. Probatur hoc secundum ex c 7.huius libri,vbi docet expresse,quod simile non possit agere in omnino simile; & probat primo,quia agens & passum debent esse contraria, sed simile non est contrarium alteri omnino simili: ergo non potest in illud agere. Secundo,quia si ageret simile in aliud sibi omnino simile, posset agere in seipsum actione vniuoca; quod repugnat, quia agens, & passum debent esse distincta. Sed hæc sententia vtrumque destruit: ergo non potest defendi in doctrina Aristotelis. Probatur minor, quia si eadem qualitas per antiperistasim intendit se ipsam: ergo simile agit in omnino simile, & idem in se ipsum. Probatur consequentia, quia frigidum vt quatuor omnino simile sibi est, & se intendit, idem est etiam sibi ipsi: ergo agit in se ipsum.

114 Probatur deinde, quòd sit falsa hac ratione. Impossibile est effectum aliquem produci ab aliquo agẽte, nisi in virtute eius, per quam agit,contineatur formaliter, vel eminenter; quia nemo potest dare alteri id,quod nullo modo in se habet;sed calidum vt quatuor quantumcumque se colligat supra se,vel reflectatur, non continet quintum gradum caloris formaliter, nec eminenter:ergo non potest eum sibi imprimere,nec proinde se intendere. Minor euidens est de continentia formali,quia calidum vt quatuor non habet formaliter plus intensionis, quàm vt quatuor.Sed probatur,quòd nec maiorem intensionem contineat eminenter, quia repugnat perfectum eminenter contineri in imperfectiori,vt per se est manifestum.

Tertia opinio negat qualitatem seipsam immediatè intendere per antiperistasim, mediatè vero se intendere affirmat, emittendo ex se species quasdam intentionales,sicut color solet eas emittere ad oculum; eiusmodi autem species sic emissæ à corpore frigido impediuntur à calido potentiori circumobsistente, ne vlterius procedant;sic autem impeditæ retrocedunt, vel migrantes de subiecto in subiectũ, vel seipsas multiplicãdo ab vno in aliud subiectũ:sicut species coloris productæ ab eodẽ

colore in aere multiplicant se vsque ad visum; sic igitur reflexæ intendunt eamdem qualitatem, à qua fuerunt emissæ, & ideo dicitur de primo ad vltimum eadem qualitas se intendere mediatè, quia producit effectum intentionalem, eam per reflexionem intendentem. Ita sentiunt Nimphus 1. lib. de generatione Comm. 195. q. 2. dub. 1. Marsilius qu. 17. & 18. Albertus Saxoniæ quæst. 15. Caiet. Thienensis titulo de reactione cap 14. Iacobus de Forliuio sect. 15. Aphorismorum Hipp. ad aphorismum 15. Venetus in summa cap. 23 Hæc tamen opinio non est minus falsa, quam præcedens, quod sic probo. Species intentionales habent esse diminutum, & propterea, nec subiectum alterant, nec illud denominant, nec sentiuntur per sensum: ergo sunt imperfectiores qualitate eas producente: quare non possunt eam intendere. Secundò, qualitas habens quatuor gradus non potest seipsam immediatè intendere: ergo nec medio aliquo effectu à se producto tamquam à causa principali. Probatur consequentia, quia talis effectus non potest esse ea perfectior, & ideo nec maioris virtutis: ergo si non habet qualitas sufficientem virtutem ad se intendendum immediatè, nec etiam poterit habere eius effectus: quare species illæ non poterunt intendere qualitatem à qua emittuntur.

115 Quarta opinio negat qualitatem à seipsa posse intendi immediatè, vt docuit secunda, aut medijs speciebus, vt docuit tertia; sed aliam causam extrinsecam quærendam esse. Hanc vero existimant in aquis putealibus, in stomacho, & alijs huiusmodi, quæ vigente frigore in partibus extrinsecis, vt in aere circumdante magis calefiūt, esse exhalationes siccas, & calidas virtute solis à terra eleuatas æstiuo tempore, quæ adueniente hieme, & aere nimium frigescente, ab eoque circumdatæ fugiunt per meatus, & poros terræ ad internas, seu subterraneas partes eius, easque calefaciunt; atque adeò aquam in eis existentem; & hæc est causa propter quam eodem hiemali tempore calidæ extrahūtur: in æstate vero vigente iam calore aeris circumdātis facile ascendunt eædem exhalationes ad superiores partes eius, cum leuioris naturæ sint; & internas terræ partes, aquasq; in eis existentes dimittunt; sic autem dimissæ, cum sint ex propria natura frigidæ, facile expellunt à se calorem illum ex cōsortio earumdem exhalationum contractum, & sese reducunt ad pristinam atque naturalem frigiditatem, & propterea valde consentaneum est naturæ aquarum putealium frigidiores esse

116 in æstate, quamuis in hieme sint calidiores. Itaque iuxta hanc sententiam causa per se intensionis caloris aquarum putealium in hieme extrinseca est, nēpe exhalationes calidæ, & siccæ; quæ fugien

fugientes suum contrarium, nempe frigiditatem nimiam aeris circumstantis, sese coniungunt eisdem aquis, & per talem coniunctionem eas calefaciunt: & ita intelligi debent aliæ experientiæ similes. Causa verò per se intensionis frigoris earumdem aquarum, & aliarum rerum similium in æstate intrinseca potius est; nempe natura earum, quæ ab exhalationibus contrariis expedita facile reducitur ad naturalem frigiditatem expulso calore ab extrinseco recepto. Ita sentiũt plures recentiores; & ita explicant antiparisticã actionem, & effectum eius, cuius causam per accidens esse aiunt contrarium circumobsistens, in quantum impedit exitum illarum exhalationum; & exhalationes ipsæ etiam sunt causæ per accidens infrigidationis aquarum, in quantum suo abscessu, vel fuga remouent impedimentum, quo remoto se reducunt ad naturalem frigiditatem.

Hæc tamen sententia propter hoc tantum displicet, quod sine causa, vel fundamento tribuit exhalationibus, vel alijs corporibus virtutem motiuam, per quam fugiunt contrarium, & aliquando motu contrario propriæ naturæ: quod sic probo. Nam exhalationes calidæ, & siccæ leuioris naturæ sunt, vt ipsi etiam authores fatentur: ergo non possunt moueri deorsum per virtutem naturalem, atque intrinsecam. Probatur consequentia, quia iam haberent virtutem, & inclinationem naturalem ad motus contrarios, nempe sursum, & deorsum: nec possunt moueri motu violento, cum non sit à quo impellantur, nam contraria qualitas, quam fugiunt, non potest impellere ad motum localem, cum solum sit principium alterationis, & non motus localis. Et si dicatur etiam habere corpora omnia virtutem naturalem iuxta probabilem sententiam multorum, vt se moueant ad replendum vacuum versus omnem differentiam loci, & ideo ad motus cõtrarios, cum habeant quoque naturalẽ ac determinatam ad motum deorsum, si grauia sint, vel ad motum sursum, si leuia. Hoc non tollit difficultatẽ argumẽti, quia cum virtus hæc ordinetur ad bonum commune totius vniuersi, vel ad impediendum malum ei oppositum, nempe vacuũ, solum potest cõuenire corporibus, in quantum sunt partes totius vniuersi, & ideo non videtur esse aliud, quàm natura propria eorũ, per quam componunt vniuersum, nec est ad motũ contrarium, aut violentum, sed præter naturã, cum fiat à natura ipsa vniuersali, vel vniuersalibus causis, quarũ respectu obedientialẽ quamdam videntur habere potentiã inferiora corpora, vt versus omnem differentiã loci ab eis moueantur in ordine ad bonũ commune. Sic enim explicant probabilem hanc sententiam omnes, qui eã amplectuntur. Ex qua explicatione intelligitur diuersam

valde esse rationem de motu exhalationū ad fugiendum contrarium, qui cum non ordinetur ad bonum cōmune totius vniuersi, nec fiat a natura vniuersali, vel vniuersalibus causis, necessariò fieri debet ab aliqua causa particulari extrinseca impellente talia corpora ad motum contrariū suæ naturæ, & ex consequenti verè, & propriè violentum: talem autem causam impellentē dari repugnat, vt probauimus, & ideo impossibilis reputanda est talis fuga exhalationum; & solum conficta ad effugiendam difficultatem argumenti. Et si dicatur secundò, experientia constare, quòd quædam corpora moueantur ad fugiendum suum contrarium, vt si papyrus oleo perfusa, igni applicetur, statim ac comburi incipit, mouetur oleum ad præsentiam ignis, quasi flammam eius fugiens. Et si viride lignum approximetur igni, videmus humorem quemdam à partibus internis eius effluere quasi vim combustiuam ignis fugiens. Et tandem gutta aquæ cadens supra tabulam, vel aliam rem siccam, siccitatem fugiens reducit se in figuram globuli per motum localem suarum partium: & hanc fugam arripiunt corpora grauia, quæ difficilius mouentur: ergo facilius potest intelligi, quòd exhalationes sua natura leuissimæ, & quæ facile moueri possunt versus omnem differentiam loci, moueantur ad præsentiam fortioris contrarij præsertim, vt propriam corruptionem effugiant. Respondeo his experientiis non probari, quod vnum corpus possit moueri ad præsentiam contrarij, vt effugiat propriam corruptionem, nam si semel hoc admittatur, euidenter sequitur quodlibet corpus habens contrarium ad præsentiam eius moueri, vt corruptionem eius fugiat. Probatur consequentia, quia si præsentia contrarij fortioris est sufficiens causa fugæ per motum localem quotiescumque fuerit fortius contrarium præsens mouebitur ipsum fugiens: quod constat esse falsum, cum aqua non moueatur, etiam si ab igne sit circumscripta, & nimis calefacta. Sed dicunt authores isti virtutem hanc se mouendi ad fugiendum contrarium, non esse in quibuscumque corporibus, sed in quibusdam tantum leuioris naturæ, quæ ideo facile mouentur versus hanc, vel illam partem, & tales esse exhalationes, aut vapores; & propterea eis conceditur talis virtus. Hæc tamen solutio ex argumento eorum euidenter probatur falsa; nam oleum ad præsentiam ignis mouetur, vt ipsi obiiciunt, quod constat graue corpus, ac densum esse, & magis densum, quàm aqua, quæ tamen non mouetur ad præsentiam ignis: ergo falsum est, quòd hæc virtus se mouendi ad præsentiam contrarij tribuenda sit solis corporibus leuioris naturæ; sed vel omnibus, vel nullis tribui debet,

cum

tum obsistentia contrarij fortioris eiusdem rationis, & efficaciæ sit respectu omnium. Et ita neganda omnino est talis virtus motiua omnibus corporibus, quia re vera nullum est, siue leuioris, siue grauioris naturæ, quod contrarium fugere possit, vel propter eius obsistentiam moueri. Ad experientias verò adductas in argumento respondeo, oleum non moueri ad fugiendum contrarium; sed quia rarefit per actionem eius; & ideo partes eius dilatantur, ac se extendunt ad maiorem locũ, præsertim versus illam partem papyri nõdum combustam, per quam facile elabuntur: nam versus ignem non possunt se extendere, quia illa pars papyri combusta est, & cum ea aliquæ etiam partes olei. Humor verò ligni ad externas partes eius confugit, & ipse etiam rarefit ab igne, & ideo partes eius dilatantur, & per poros eiusdem ligni elabuntur, quos etiam dilatat ignis, & ideo maiorem locum tribuunt humori, vt rarefactus possit vsque ad partes externas se extendere, & per eas decurrere. Vltima verò experientia de gutta aquæ facilius explicatur; nam aqua sua natura est corpus sphæricum, cuius partes naturali inclinatione mouẽtur ad propriũ centrum, vt saltem quantum fieri possit, propinquiores ei fiãt, & propter vtrumque cadens supra tabulam præsertim siccam, quæ ratione siccitatis resistit dilapsui aquæ supra se, reducit se ad figuram sphæricã. 119

120 Nostra igitur sententia duo asserit, primum est, actionem antiparisticam, per quam intenditur qualitas infirmioris contrarij ad præsentiam fortioris circumobsistentis non esse tribuẽdam eidem contrario fortiori tamquam causæ per se, sed solum tamquam causæ per accidens; hoc est, tamquam remouẽti impedimenta, vt talis intensio qualitatis producatur ab aliqua causa per se, vel tamquam melius disponenti, vel applicãti causam per se ad productionem eius. Primum probat euidenter argumentum illud pro ratione dubitãdi propositũ, quia repugnat vnum contrarium habere virtutem productiuam alterius; cum potius habeat destructiuam: ergo repugnat quod sit causa per se intendendi formam eius, quod est eam perficere. Secundum verò statim explicabitur. Quo supposito quærẽda est causa per se talis intensionis.

121 Ideo secundo asserit nostra sententia, causam per se talis intensionis formæ debilioris contrarij aliquando esse intrinsecam, videlicet propriam naturam, vel substantiam eius expeditam ab intrinsecis impedientibus: si qualitas quę intenditur, sit ei naturalis: aliquando extrinsecam, si qualitas, quę ei imprimitur, vel in eo intenditur, sit cõtraria naturæ eius. Vtrumque explicabitur simul cũ modo, quo id fiat eisdem experiẽtiis

de aquis putealibus, & similibus. Nam aquæ puteales calidiores sunt in hieme, & cum calor non sit naturalis aquæ, sed cōtrarius suæ naturæ, non potest habere causam intrinsecam ex parte eiusdem aquæ, sed extrinseca quærenda est, & sic inuenienda. Nam Sol sua virtute maxime vigente in æstate, maximam quoque calidarum, atque siccarum exhalationum copiā extraxit ex partibus terræ subterraneis; sed non omnes potuit vsque ad externas partes aëris eleuare, quia aduentante hieme, & eodem Sole valde à terra elongato, aëréque proinde frigescente, & circumobsistente easdem partes terræ subterraneas, pori eiusdem terrę, qui sunt quasi vię, per quas exhalationes illæ sursum mouentur, atque eleuantur, nimia frigiditate aëris constringuntur, & ita nullus patet exeundi aditus eisdem exhalationibus, sed coguntur non quidem fugere, neque talis fuga, (etiam si possibilis foret) necessaria est; sed in eisdem locis permanere, & cum sua natura sint calidæ, per se producunt calorem in eisdem partibus subterraneis, quibus coniunguntur, atque in aquis in eis existentibus. Et eodem modo assignanda est causa maioris caloris in stomacho residentis hiemali tempore, ratione cuius citius, & melius præstat concoctionem ciborum. Nam à frigore circumobsistente magis cōprimuntur partes corporis, & impeditur exitus, vel resolutio spirituum vitalium calidorum, & ideo calor naturalis, cui coniunguntur, magis viget in stomacho. Ex opposito vero eædem aquæ puteales frigidiores sunt æstiuo tempore, quia vigente calore Solis in aëre externo circumobsistenre exiccantur, & rarefiunt, ac dilatantur eædem partes, & pori terræ; & quasi via aperitur exhalationibus, vt exire possint, & motu naturali sursum tendere; & ita relinquuntur subterraneæ partes, & aquæ in eis degentes quasi expeditæ ab extrinsecis contrariis; & cum sint ex propria natura frigidæ, facilè se reducunt in naturalem frigiditatem, expellentes à se calorem ex consortio earumdem exhalationum cōtractum. Et ita assignatnr causa per se intrinseca intensionis frigoris, quæ est propria naturæ aquæ, à qua naturaliter emanat. Et eodem modo redditur causa, ob quam stomachus in æstate frigidior est, & non ita citò, nec ita benè præstat ciborum concoctionem, quia nimio calore aëris circumobsistentis dilatantur partes, & pori viuentis corporis, & via aperitur spiritibus vitalibus exeundi, per maioremque resolutionem eorum permanet frigidior stomachus.

122

123 Similis est etiam ratio propter quā modica aqua à fabris ferrariis supra prunas fornacis iniecta magis eas incendit, & supra partes calcis eas magis calefacit, & in vapores calidos resoluit,

soluit; nam aqua sua grauitate deprimit, ac detrudit partes subtiliores, & calidiores prunarum, & calcis; illisque impedit exitum; ibidémque sic depressæ condensantur, & fortiores fiunt ad intendendum maiorem calorem aliarum partium solidarum, atque etiam ad resoluendum maxima ex parte calcem in vapores calidos. Et tandem ex eadem doctrina redditur causa per se, propter quam aqua noctu infrigidata tempore æstiuo, & paruo tempore mane exposita radiis Solaribus magis infrigidatur; nam aër eam circumstans calore Solis rarefit, & se extendens versus vas aquæ inducit vapores frigidos circumobsistentes partes aquæ à quibus frigiditas eius per se intenditur. Et ex eadem doctrina solui possunt plura alia problemata, hac sola distinctione considerata, nam per subiectum, cuius qualitas intenditur per antiperistasim, vel obsistentiam contrarij habet principium radicale in se, à quo dimanare possit talis qualitas, sed impeditum ab extrinsecis contrariis, & tunc à remouente impedimenta illa procedit intensio tamquam à causa per accidens: à natura vero eiusdem corporis se reducente ad intensionem eiusdem qualitatis naturalis tamquam à causa per se: atque etiam ab aliqua alia causa coadiuuante eiusdem naturæ; si vero qualitas producenda, vel intendenda non sit naturalis corpori, vel non sit naturalis in tali gradu intensionis, tunc procedit intensio eiusdem qualitatis, vel prima eius productio tanquam à causa per accidens ab eodem contrario, cuius occasione detinetur, approximatur, rarefit aut condensatur, vel melius disponitur aliqua alia extrinseca causa habente virtutem producendi, vel intendendi talem qualitatem, & ab hac procedit intensio tamquam à causa per se, nam in his effectibus semper est quærenda aliqua causa particularis, & per se, nec recurrendum ad primam quantum fieri possit.

QVÆSTIO VIII.

An qualitas in medio existens intendatur per reflexionem, & à qua causa.

Reflexio in rebus Physicis, atque corporeis solis corporibus conuenit, ex eo quod ab aliis impediuntur, ne in suo motu vlterius procedant: sic autem impedita coguntur retrocedere eadem vi, qua motu directo in suum terminum tendebant: quod patet in pila, aut lapide proiectis: nã si corpus aliud obsistens eis occurrat eadem vi, qua vlterius procederent in 124

suo motu directo, reuertuntur, & motus iste reuersionis vocatur reflexio, quæ per quamdam translationem, vel similitudinem tribuitur qualitatibus, dum virtute agentis producerentur in tota sphæra suæ actiuitatis: sed in ipsomet extensionis motu solet eis occurrere corpus impediens directum earum progressum, & à tali corpore, repercussæ retrocedunt, vel reuertuntur, non quidem migrando de subiecto in subiectum, quia hoc repugnat accidentibus, sed ita vt in partibus medij, in quibus per motum directum productæ fuerunt, intendantur: & huius reflexionis habemus exemplum in lumine producto in aëre quasi per motum directum procedentem ab aliquo luminoso, vt à Sole: cuius virtute extenditur lumen per aërem: sed dum sic extenditur motu directo illuminationis occurrere solet corpus opacum, vt speculum, à quo impeditur transitus eius ad vlteriores partes aëris, ad quas transiret per eumdem motum directum: lumen verò sic impeditum, quasi retrocedit, ac reuertitur, vel reflectitur supra se; hoc est, ad partes medij aëris; in quibus iam fuerat productum per motum directum, non tamen ita reflectitur, vt eadem pars luminis quæ pertingit parietem, aut speculum recedat ab illa parte subiecti, in qua inhæret, sed retrocedere dicitur, quia ratione corporis opaci, à quo impeditur, ne vlterius transeat, vel ne producatur in vlterioribus partibus medij cum tanta intensione, videtur se intendere in prioribus partibus eiusdem medij aëris, in quibus fuit iam productum per directam illumi-

125 nationem de hac igitur reflexione duo quærimus. Primum, an verè, & realiter intendatur per illam qualitas in partibus anterioribus medij, in quibus producta iam fuerat per directam illuminationem. Secundum, supposito, quod realiter intendatur, an à se ipsa, vel ab alia causa procedat talis intensio, & quæ sit causa illa. Loquemur autem maioris claritatis gratia de reflexione lucis tamquam de notiori, intelligẽtes de cæteris qualitatibus secundum proportionem omnia, quæ de eius reflexione dicentur. Vt autem reflexio lucis fiat, non sufficit interpositio cuiuslibet corporis, sed requiritur, vt sit corpus opacũ, densum, ac tersum: & quo perfectius has conditiones habuerit, eo maior in eo fiet reflexio lucis, cæteris paribus ex parte luminosi, quod non debet esse adeo exiguum: vt vires ei deficiant ad reflexionem: sed alicuius virtutis notabilis. Aër igitur defectu vtriusque conditionis non est causa reflexionis, sed aqua ratione densitatis alicuius reflexionis causa esse potest, & maioris terra; sed ea corpora sunt ad reflexionem aptissima, quæ non solum opaca, tersa, ac densa sunt, sed etiam perlucida,

lucida, vt vitrum, crystallum, & maxime omnium metalla expolita; quibus expositis:

Duæ sunt extremæ opiniones de hac re. Prima eorum, qui negant qualitatem intendi per reflexionem; sed lumen productum in superficie corporis opaci intensius apparere aiunt obdensitatem, & tersitatem eiusdem corporis; ratione cuius producit quosdam effectus æquiuocos maioris perfectionis, quàm possit producere lumen existens in medio, quamuis vtrumque sit eiusdem intensionis, vt lumen, quod producitur in speculo, producit per reflexionem radiorum calorem magis intensum, quàm producere possit lumen medij; & aliquando contingit, vt tot radij concurrant, quòd eorum virtute producatur ignis, vt experientia compertum est: ideo ratione eiusdem densitatis, & tersitatis speculi lumen in eo productum fortius mouet visum per species intentionales à se emissas, quam moueat lumen medij, & hæc est causa propter quam apparet intensius, licet verè non sit intensius in superficie corporis opaci, aut in partibus medij proximioribus, quàm in reliquis. Hęc tamen sententia falsa probatur, primò, experientia, quia sensu percipimus perfectius esse lumen in partibus proximioribus speculi, quã in remotioribus, aut quàm in cęteris partibus aëris; sed hoc nõ potest procedere ex maiori densitate corporis, quia aër non habet maiorem densitatem in his partibus, quàm in reliquis, nec potest lumen videri perfectius in eis propter densitatem, aut tersitatem corporis opaci, quia densitas ratione sui non est per se visibilis: ergo nec potest esse causa, vt lumen, quod est per se sensibile, perfectius appareat. Vnde cũ perfectius iudicetur per sensum, necesse est maiorem perfectionem, vel intensionem in se habere. Probatur deinde ratione, quia lumen, & aliæ qualitates, in quibus reflexio esse potest, habent virtutem producendi effectum ad tantam distantiam, quam vocamus propriam sphæram actiuitatis earum: ergo si impediantur, & reflecti possunt: sequitur non minus posse effectum producere per actionem reflexam, quã possent per directam. Quare sicut possent producere aliquem gradum in vlterioribus partibus, si non impedirentur: necesse est eumdẽ posse producere in anterioribus: & ex consequenti intendere lumẽ productum per actionem directam in eis. Et si dicatur diuersam esse rationem, quia in vlterioribus non erat productum lumen, & ideo poterãt illud in eis producere: in anterioribus verò iã erat productum per illuminationẽ directam: nõ soluitur argumentum, quia lumen iam productum in partibus anterioribus intendi potest, non minus quàm potest in vlterioribus

primò

primò produci: ergo non impedit, quin possit per reflexionem produci, & per productionem intendi; nam virtus agentis potens est lumen medij intendere, & medium ipsum imperfectè illuminatum capax est intensioris luminis, à virtute verò agētis, & capacitate passi sublatis impedimentis naturaliter procedit effectus in idemmet passum.

128 Secunda opinio extrema asserit per reflexionem non solum intendi lumen in medio, sed etiam in agente principali, à quo procedit; si tale agens non habeat summam intensionem; sed determinatam, & quæ crescere potest. Gratia exempli: si luminosum à quo procedit lumen reflexum, sit Sol habens summā intensionem lucis, solum potest lumen intendi in aëre medio per reflexionem radiorum eiusdem Solis à speculo. Si verò luminosum sit imperfectum, & capax intensionis, vt lucerna; non solum intendetur lumen medij per reflexionem radiorum eius in speculo factam: sed etiam lumen eiusdem lucernæ. Ita sentiunt Conimbricenses 1. lib. de Generatione, cap 9. quæst. 1. artic. 1. & probant hoc argumento. Si lumen agentis principalis non posset seipsum intendere per reflexionem, ideo esset, quia luminosum maius non potest intendi à minori, & ideo nec lucerna ab aëre à se illuminato, in quo constat minorem lucem esse: vel quia reflexio radiorū facta in speculo, aut radij ipsi reflexi non possent peruenire vsque ad agens principale: sed neutrum obstat: ergo concedendum est posse intendi lumen agentis. Probatur minor, quia si primum obstaret, sequeretur, nec vnam partem aëris magis illuminatam posse illuminari per reflexionem ab alia parte aëris minus illuminatā, quod patet esse falsum. Quod verò non obstet secundum, probant, quia si reflexio lucis à speculo extendatur vsque ad decem palmos, & intra illos ponatur lucerna, quæ est principale agens: euidens est vsque ad illam peruenire radios reflexos, illámque pertingere: ergo intendere possunt lumen eius.

129 Sed hæc etiam sententia falsa est, & contraria doctrinæ Aristotelis. Probo hoc secundum ex cap. 7. huius libri, vbi docet, & probat simile non posse agere in omnino simile, quia ex eo sequeretur idem posse agere in seipsum actione vnica: sed vtrumque sequitur ex hac sententia, ergo est contra Aristotelem. Probatur minor, quia radij lucis reflexæ procedunt ab ipsa lucerna tamquam à causa principali, vt fatentur expressè Patres ipsi Conimbric. atque etiam totum ipsum lumen productum in medio per directam, & reflexā illuminationem: ergo si intendunt lumen eiusdem lucernæ, eadē lucerna intendet proprium lumen, quod est agere in seipsam, & simile agere in omnino

nino simile, quod fieri posse negat Aristoteles. Et si dicatur Aristotelem solum negare, quòd simile possit agere in omnino simile, & idem in se ipsum actione directa, non verò reflexa, friuola erit interpretatio, quia simile posse agere in omnino simile, ideo negauit Aristoteles: quia inter omnino similia cessat finis proprius actionis naturalis, qui est agens assimilare sibi passum: nec minus cessat respectu actionis reflexæ, quàm directæ, vt per se est manifestum: ergò vtroque modo id reputauit impossibile. Idē etiam posse agere in seipsum, ideo negauit, quia agens principale, & passum apud ipsum debent esse realiter distincta, vt patet ex octauo libro Phys. præsertim in actione vniuoca: sed non erunt minus indistincta in actione reflexa, quàm in actione directa, cum idem agens principale sit passum: ergo in vtraque id reputauit impossibile. Quod enim pars aëris, in qua subiectantur radij reflexi, sit distincta à lucerna, non sufficit, quia illa non agit, nisi in quantum illuminatur ab eadem lucerna per directos radios atque reflexos.

Quod vero eadem sententia sit falsa, probatur primò, quia repugnat causam producere aliquem effectum, quem non contineat formaliter, vel eminenter: sed lucerna non continet maiorem illam intensionem, quam dicunt suscipere per reflexos radios: nec datur alia causa eam producens, in qua contineatur, ergò repugnat lucernam intendi per talem reflexionem. Probatur minor, quia illuminatio siue directa, siue reflexa est actio vniuoca: ergo effectus per eam productus eiusdem speciei est cum forma, per quam operatur agens: quare non potest eum continere eminenter: quia causa eminenter continens effectū alterius speciei debet esse. Quod vero non sit vlla causa à qua contineatur formaliter, non est minus euidens: quia lucerna non continet maiorem illā intensionē, quam suscipit: nam si eam contineret formaliter, non posset eam suscipere. De corpore verò opaco, in quo fit reflexio, atque etiam de medio ipso illuminato constat eam non continere, quia totam intensionem luminis habent mendicatam à lucerna: ergo non possunt habere maiorem.

Secundo probatur, quia si lucerna posset se intendere per reflexionem, sequeretur se intendere vsque ad summum gradum, quod est absurdum, cum non sit capax tantæ intensionis. Sed probatur consequentia, nam si se intendit: supponamus suscipere vnum gradum intensionis: quo supposito ita arguo. Lumen lucernę intensum vt quatuor, potuit per reflexionē producere in se quintum gradū: ergo sic intensum vt quinque fortius est ad illuminandum: quare fortiores poterit emittere radios 130

ad specu

ad speculum, à quo necesse est fortiores etiam vsque ad eãdem lucernam reuertantur, & lumen eius intendant,& ita vsque ad summum gradum.

Ad argumentum oppositæ sententiæ concedenda est maior, quod pro ter primam causam non possit intendi lumen agentis principalis per reflexionem;nempe,quia luminosum minus non potest maius intendere: & cum ex hoc infertur, non posse partẽ medij minus illuminatã intendere per reflexionem partem sibi proximam magis illuminatam: distinguendum est: nam per se ipsam non potest, hoc est, in quantum minus illuminata,sed in quantum maius lumen per reflexionem fortè accipit, quia proximior est corpori, in quo fit reflexio, vel in quantum per m dum vnius agentis vnitur luminoso principali magis intenso. Ex hoc tamen non sequitur posse idem luminosum principale intendere etiam per reflexionem:cuius ratio est manifesta,quia cum totũ lumen productum in corpore opaco,atque etiam in medio tam per directã illuminationem, quàm per reflexam, procedat à luminoso principali tamquam à causa vniuoca, & ideo non habeat maiorẽ intensionem illud, quã hæc,repugnat ab eo,vel ab aliqua eius parte, etiã per reflexionẽ intẽdi,quia nihil potest agere vltra suam perfectionem.

Tertia denique sententia quorumdam recentiorum asserit produci quidem lumen in solo medio per reflexionem,non tamen intendi;sed esse aliud numero distinctum ab eo,quod producitur per directã illuminationem.Hæc tamen sententia elatius probatur falsa, quia duo accidentia extensa, & purè absoluta eiusdẽ speciei in eadem parte subiecti recepta necessariò continuantur,& fiunt idem numero per continuationẽ,vt patet in calore producto in aqua à diuersis agentibus, immo & diuerso tẽpore:sed duo illa lumina producta per directã illuminationem,atque reflexã sunt extensa accidentia, & recipiuntur in eadẽ parte medij:ergo fiunt idẽ numero per cõtinuationem.

A quanam causa procedat maior intensio luminis producta in medio per reflexionem?

231 SVpposito, quod qualitas intendatur in medio per reflexionem in corpore resistente factam;quærimus à quanam causa procedit per se talis intensio? Et vt disputationis exemplum in eadem illuminatione constituamus,triplex potest excogitari causa, nempe lumen ipsum in medio productum per directam illuminationem,quod se ipsum intenderet per reflexionẽ à corpore opaco:aut luminosum, à quo mediũ illuminatur directè, & lumen producitur in corpore opaco:vel tandẽ lumen hoc in corpore

corpore opaco, in quo fit reflexio productũ. Et de primo cõueniunt omnes, quod non sit causa suæ intensionis per reflexionẽ factæ, quia idẽ numero agens non potest se intendere: cum talẽ intẽsionẽ non contineat formaliter, neque eminenter, vt probauimus: ergo repugnat lumẽ in medio productũ esse causã suæ intẽsionis. Quæstio ergo de duobus aliis procedit: nẽpe de principali luminoso, vel de corpore opaco per lumen in se receptũ.

Et prima opinio asserit causam intensionis in medio factæ per reflexionem non esse luminosum principale sed corpus opacũ ab eo illuminatum. Ita sentiunt ex recentioribus plures. Quod vt probent, præsupponunt, intensius lumen produci in aliqua saltẽ parte corporis opaci, vt in aliqua parte speculi, quã producatur in partibus medij. Cuius causam esse putant, quia licet dẽsitas, & tersitas speculi potius illuminationi resistãt, atq; impediant, ne vlterius progrediatur: ex alia verò parte disponunt idem subiectum ad maiorem intensionem luminis recipiendam in ea parte, in qua illuminatur. Neque obstat vniuersale illud principium ab omnibus receptum, quod agens naturale fortius agit in propinquum, quam in remotum. Ex quo videretur sequi maiorem intensionem luminis produci à luminoso in partibus medij sibi propinquioribus, quam in corpore opaco remotiori. Nam principium hoc intelligi debet (vt sit vniuersaliter verũ) si proximum, & remotum sint æquè disposita ad recipiendum effectum ab agente: si vero remotum melius dispositum sit, perfectiorem effectũ recipiet, quia per meliorem dispositionem recompensatur maior distantia. Vnde cum melius sit disposita aliqua pars speculi ratione densitatis, & tersitatis, intensiorem effectum recipere poterit, etiam si remotior sit. Sed hoc fundamentum ita explicatũ probant exemplo Lunæ à Sole illuminatæ; cuius aliqua pars magis illuminat hæc inferiora, quàm reliquum corpus eius: ex eo, quod maius lumen recipit à Sole: cuius non potest reddi alia causa, nisi quia astrum Lunæ ratione suæ densitatis, & tersitatis melius disponitur, vt secundum aliquam sui partem intensius illuminetur à Sole. Ita ergo in cæteris reflexionibus minorum corporum cõtingere debet, vt corpus opacum, nempe speculum ratione suæ densitatis, & tersitatis melius dispositum sit ad suscipiendum lumen in aliqua sui parte, per quam intensionem potest producere lumen in partibus medij, ad quas reflectuntur radij eius; alioqui concedendum esset lumen productum in his inferioribus à Luna, non ab ea, sed à Sole produci.

Hoc supposito, probãt quod maior intẽsio luminis in medio nõ procedat à principali lumine, vt à Sole, vel lucerna: primo qui-

quia effectus luminosi principalis, à quo directè illuminatur medium, impeditur à corpore opaco, ne vlterius transeat: sed per tale impedimentum sibi superueniens, non augetur virtus eiusdē luminosi; & ideo nec redditur fortius ad agendum: ergo non potest intensiorem effectum producere in partibus medij per reflexionem, quā produxit in eisdem per directam illuminationem. Probatur consequentia, quia idem in quantum idem, hoc est per virtutem eiusdem intensionis agens, & circa passum eodem modo dispositum semper facit eundem effectum, & non maiorem. Secundò quia, si luminosum intensionis vt quatuor solū potest producere in reliquis partibus suæ sphæræ lumen vt duo (exempli gratia) ergo ex tali productione repugnat, quod in partibus eiusdem sphæræ propinquioribus corpori opaco, & se remotioribus, sequatur maior intensio luminis. Probatur consequentia, quia agens naturale fortius agit in propinquum, quàm in remotum æqualiter dispositum; sed partes medij propinquiores corpori opaco, in quibus lumen intenditur per reflexionem, remotiores sunt respectu eiusdem luminosi; & eodem modo dispositæ, ac reliquæ partes eiusdem medij: ergo repugnat fortius circa eas agere, quàm circa propinquiores: & ex consequenti repugnabit, quod intensius lumen in eis productum per reflexionem procedat ab eodem luminoso, & necessarium est procedere ab intensiori lumine recepto in corpore opaco, cui sunt propinquiores. Probatur hæc vltima consequētia, quia non est excogitabile aliud agens à quo possit procedere.

133

134 Nostra sententia omnino est opposita, & explicatur duabus conclusionibus. Prima est, intensio luminis producta in medio per reflexionem, non producitur à corpore opaco per lumen in se receptum, sed à principali luminoso, à quo corpus ipsum opacum illuminatur. Probatur testimonio Aristotelis 8. lib. Phys. text. 31. vbi docet reflexionem localem corporis non fieri à corpore impediente, vel obsistente, sed à proiiciente idem corpus, quod reflectitur, his verbis: *Sicut reflexa sphara non à pariete mota est, sed à proiiciente.* Quæ verba præterquàm, quòd expressa sunt, ita intelliguntur ab omnibus interpretibus tam antiquis, quàm nouis, præsertim à D. Thoma, Soto, Toleto, & Conimb. in commentariis eorum. Ex hoc igitur sic arguo: Pila ideo reflectitur in pariete impediente, quia impulsus ei impressus à proiiciente eam vlterius deduxisset, nisi paries extensionem sui motus impediret: eo vero impediente non priuatur impulsus suo effectu vlterius dilatandi motum, sed quasi permutatur vlterior motus directus in reflexum eiusdem

intensio

intensionis;ita vt si per decem passus extensurus erat vlteriorem motum directum,per totidem extendat reflexum:& ab eadem causa à qua extéderetur directus,fit reflexus;vt docet expresse Aristoteles,& cum eo omnes interpretes,nempe à proiiciente,quod est principale agens,& non à pariete, qui est corpus obsistens, in quo fit reflexio; sed eodem modo fit reflexio luminis, vel alterius qualitatis: ergo motus reflexus illuminationis ab eodem luminoso principali fit, & non à corpore opaco ab eo illuminato, in quo fit reflexio; & consequenter intensio luminis per eum producta tamquam proprius terminus. Probatur minor, quia virtus luminosi principalis extenderet illuminationem directam per decem passus, nisi obstaret corpus opacum:ergo illo obstante,& facta in eo reflexione non priuatur luminosum suo effectu, hoc est extésione illa sui motus, sed quasi commutatur directa in reflexam. Vnde sequitur eodem modo procedere alterationem reflexam à principali luminoso, quo procederet directa quãtum ad vlteriorem extensionem,nisi impediretur à corpore opaco; sed ab eodem agente procedunt motus,& terminus per se eius;ergo ab eodem luminoso principali procedit terminus per se eiusdem alterationis reflexæ:sed terminus illuminationis reflexæ est lumen productum in medio cadens supra lumen productum per illuminationem directam in eisdem partibus, per quas reflectuntur radij: ergo intenditur lumen medij ab eodem agente in eisdem partibus, & non à corpore opaco impediente. Probatur consequentia,quia intensio qualitatis non est aliud, quàm noua productio eius circa eamdem partem subiecti. Et si dicatur non benè probari ex motu locali reflexo intensionem luminis in medio ab eodem luminoso factam; nam per motum localem reflexum nullum effectum in medio productum per motum directum intendit, aut perficit mobile, sed eamdem præsentiam producit, quam produceret, vel produxit per motum directum: ergo non bene probatur ex locali reflexione intensio luminis facta in medio ab eodem agente,à quo fit directa. Respódeo probari quidem efficaciter,quia ex eo non perficitur in medio per motum reflexum effectus per directum, quia non manet,nec manere potest, sed transit sicut motus: si vero permaneret, absque dubio perficeretur quadam ratione extensiua, non verò intensiua,quia præsentia localis non est capax intensionis; perficeretur vero, quia duplicaretur in eodem corpore, & in ordine ad idem spatium. Effectus autem illuminationis directæ permanet in medio; propterea necessarium est, vt cadat supra illum effectus productus per illuminationem dire-

137

ctam in eisdem partibus medij, in quibus cadunt radij reflexi. Sed vnus gradus luminis cadens supra alium in eadem parte subiecti facit intensionem: ergo intenditur lumen in his partibus medij ab eodem agente.

Probatur etiam ratione eadem conclusio; primò, quia tota ratio propter quam opposita sententia asserit reflexionem fieri à corpore opaco tamquam à causa per se est, quia ratione densitatis,& tersitatis magis est dispositum, vt saltem secundum aliquam partem intensius lumen recipiat, quàm medium; quod non est ita densum. Sed hoc fundamentum est falsum:ergo opinio ipsa in eo fundata erit falsa. Probatur minor, quia opacitas corporis impedit potius receptionem luminis, quam iuuet ad eam recipiendam;sed tersitas, ac densitas corporis pertinent ad opacitatem:ergo potius impediunt,quam iuuent, vel disponāt

136 ad receptionem intensioris luminis;falsum est ergo quòd corpus opacum propter maiorem densitatem,& tersitatem sit magis dispositum,vt in aliqua eius parte intensius lumen recipiatur,quam in partibus medij. Maior videtur mihi euidens, quia euidens est corpus opacum ratione opacitatis impedire transitum luminis:ergo repugnat opacitatem facere illud capax maioris luminis. Probatur consequentia,quia si magis capax esset, impedire nō posset. Præterea diaphaneitas corporis est propria, atque germana dispositio ad recipiendū lumē;sed opacitas opponitur diaphaneitati,aut transparentiæ:ergo repugnat efficere corpus capax maioris luminis. Et eadē ratione probatur minor de densitate,ac tersitate;quia quo corpus magis densum,& tersum est,minus est diaphanū, vt per se est manifestū:ergo minus est dispositum ad recipiendam lucem;& ideo non potest intensiorem recipere, si sit æquè,vel minus approximatū luminoso.

137 His addo,densitatem in nullo corpore esse dispositionem ad recipiendam maiorem intensionem alicuius qualitatis,vt euidenti inductione probari potest, licet sit dispositio, ad magis retinendam intensionem receptam, & ad fortiùs agendum cum eadem, vel maiori intensione.

Secundo probatur ex reflexione aliorum accidentium intentionalium, nam sicut lux est qualitas intentionalis, ita species visibiles sunt accidentia intentionalia; & sicut reflectitur lux in speculo, ita reflectuntur species: sed species reflexa in speculo causatur ab eodem obiecto visibili, à quo causatur directa, & non à speculo;ergo reflexio lucis,& intensio per eam producta, non à speculo,sed à luminoso causatur. Minorem admittunt aduersarij,& probabitur efficaciter 2.lib.de anima c. de visu,quia species est aliqualis similitudo obiecti visibilis,& ideo ab eo debet pro

bet pro

bet procedere;sed quod videtur per reflexionem specierum in speculo factam non est species,vel similitudo obiecti,sed obiectum ipsum,vt ibidem probatur efficaciter,ergo ab eo procedit species reflexa,& non à speculo,& cõsequenter à luminoso procedit reflexio luminis,& intẽsio eius producta in medio,& non à speculo illuminato. Fundamentum verò oppositæ sententiæ negandum est, quia iam probauimus ratione tersitatis,& densitatis non posse corpus opacum esse maioris lucis capax,sed minus & minorem recipere,quàm partes medij,& ideo non posse ab eo procedere intensius lumen in medio. Quod autem dicitur de illuminatione Lunæ,simile quidem est,& ideo concedimus maximam partem luminis nocturno tempore producti per similem reflexionem in eodem astro Lunæ factam , produci , à Sole quidem tanquam à principali,& proxima causa:iuuare tamen lumẽ in eadem Luna receptum,quæ sic à Sole illuminata, quasi per modum vnius agentis vnitur eidem Soli eam illuminanti,& ab vtroque procedit nocturna illuminatio mũdi.Quod dicimus supposita opinione quæ asserit totum lumen , quod habet Luna,recipere à Sole ; nam alij de ea,ac de quibusdam aliis astris existimant aliquam eius partem à se habere:de quo statim agemus in libris de cælo,& mũdo:vbi & modum huius reflexæ illuminationis Solis,& Lunæ copiosius explicabimus.Eiusmodi autem reflexio lucis in Luna facta à Sole non percipitur sensu, sicut percipiuntur aliẹ longè minores in his inferioribus factæ, propter maximam distantiam inter Lunam,& Solem,& corpora ingentis molis inter vtrumq;astrũ media;nam reflexio ista fit eo tempore,quo Sol est in vno hemisphærio,& Luna in altero;& cũ primis mediat inter vtrumq; magna pars profunditatis quarti cœli;deinde profunditas tertij, secũdi,& primi, & tãdem sphęra integra quatuor elementorũ. De reliquis verò minoribus reflexionibus in his corporibus inferioribus factis secundum proportionẽ dicendum est,fieri quidem à principali luminoso per maiorẽ intensionem luminis in partibus medij productã , sed iuuarẹ etiam lumen productum in corpore opaco; licet non sit magis intensum,quam in medio,quia se coniungit cum principali luminoso,& per modum vnius agentis operantur.

138

Ad primum argumentum eiusdem sententiæ concessa maiori , quod luminosum impediatur à corpore opaco , ne vlterius extendat suam actionem , atque etiam minori , quod per hoc impedimentum non reddatur fortius ad agendum, neganda est consequentia,quia ad producendum maiorem intensionem per reflexionem ,non est necessarium , quod augeatur virtus eius, nam si sufficiens erat ad extendendam illuminationem dire-

139

ctam ad vlteriores partes medij, erit quoque sufficiens ad eamque extensionem commutatam in reflexam efficiendam, sicut de impulsu probauimus in reflexione locali. Præterea, licet per impedimentum corporis opaci non intendatur virtus luminosi, sed quia ratione reflexionis agit per diuersam lineam, operatur quasi duplex agens; & ideo in ea parte medij ad quam pertingit reflexio, quasi duplicatum effectum producit, eam illuminando, quasi duabus viis, hoc est per duas, ac diuersas lineas rectam, & reflexam: non ergo mirum est, si quasi pro duobus agentibus operetur. Non fit enim intensio luminis in omnibus partibus medij, sed in certa, ac determinata, videlicet in angulo reflexionis, sicut reflexio fit ex parte speculi in angulo incidentiæ. Quod verò dicimus quasi pro agenti duplicato operari luminosum in illuminatione recta, & reflexa, & ideo quasi duplicatum producere effectum in ea parte, secundum proportionem suæ virtutis, aut intensionis, intelligi debet, ita vt totus effectus non solum non superet intensionem eius, sed neque adæquare eam possit, vt ex supra dictis est manifestum. Et si dicatur, luminosum agit per illuminationem directam naturaliter: ergo agit circa medium in quantum potest: quare repugnat maius lumen producere in medio per reflexionem. Respondeo agere quidem per illuminationem directam in quantum potest, sed non omni modo, quo potest; & ideo licet producat totum lumen, quod potest producere tali modo agendo, non tamen totum, quod potest, hoc & alio modo, nempe actione reflexa; nam sicut posset nouum lumen producere in vlterioribus partibus medij, potest in anterioribus per reflexioné, quod est lumen earum intendere, vt probauimus. Et ex hac doctrina explicari debet commune illud axioma, nempe: *Idem in quantum idem semper facit idem:* Vt enim semper sit verum, sic debet intelligi; vt idem in quantum idem eodem modo agens semper faciat idem; secus vero est, si varietur modus agendi, vt contingit in hac parte.

140 Ad secundum neganda est consequentia, quod per reflexionem non possit produci intensior effectus ab eodem agente in partibus propinquioribus corpori opaco, quàm productus sit in aliis ab eo remotioribus per solam directam illuminationem. Et cum dicitur agens naturale fortius agere in partes suæ sphæræ sibi proximiores, quàm in remotiores, si sint æquè dispositæ, distinguendum est; nam agens per eamdem lineam verum est, non tamen, si per diuersas operetur, vt in reflexione contingit: sic enim agit quasi duplicatum agens, cum agat per diuersas lineas, rectam & reflexam; & ideo quasi duplicatum producit effectum:

effectum: nam in parte illa medij, ad quam pertingit reflexio, producit aliquid illius luminis, quod produceret in vltiores partes medij intra propriam sphæram clausis, si non impediretur per interpositionem corporis opaci. Suppletur ergo per actionem reflexam additam directæ illuminationi defectus approximationis; immo & superatur, vt per se est manifestum.

QVÆSTIO IX.

An omne agens dum agit, reperiatur à suo contrario circa quod agit?

VT intelligatur quæstio, & ad difficultatem eius breui perueniamus, conditiones quasdam enumerare, & explicare oportet omnino necessarias, vt agens dum agit, repatiatur à suo contrario, in quod agit; quas vno, aut altero verbo tetigit Aristoteles cap. 7. huius primi libri à textu 53. Primam ergo conditionem necessariam esse ait, vt agens, & passum materialia sint: nam si agens sit spirituale, non poterit repati ab eo, in quod agit: & si passum etiam sit spirituale, non poterit circa ipsum operari agens; & ratio vtriusque est eadem, quia res spiritualis altioris ordinis est, & ideo agere quidem circa rem materialem potest propter eminentiorem virtutem, quam habet, sed in ipsam nec potest agere res materialis inferioris ordinis, & virtutis; nec ideo ab ea repati potest, quia à quo aliquid repatitur, illud idem in ipsummet agit. Nec satis est vtrumque esse materiale; sed secunda conditio requiritur (ait Aristoteles) vt habeant eamdem materiam non numero, sed specie. Vnde licet corpora cœlestia agant in hæc sublunaria, non repatiuntur ab eis; quia licet communicent in materia, non eiusdem speciei, sed diuersæ. Et ratio huius conditionis est, quia actio, & reactio ordinantur ad generationem, & corruptionem eius, in quo recipiuntur; sed corpora cœlestia ex eo, quod habeant materiam specie diuersam ab his sublunaribus; sunt incorruptibilia: ergo non possunt repati ab eis. Sed nec sufficit habere materiam eiusdem rationis; quia mediens communicat in materia cum infirmo, in quem agit eum sanando, & tamen non repatitur ab eo inquit Aristoteles quia non est agens vltimum, seu immediatum, sed primum: repatitur vero medicamentum ab eo applicatum, quia est vltimum, atque immediatum agens. Ideo tertia conditio est necessaria, quod agens sit vltimum, seu proximum. Nec tamen id sufficit, sed requiritur quarta, quod

141

142

143

144

agens contineatur intra sphæram actiuitatis passi, quia contingere potest, vt agens sit maioris longe virtutis, quam passum, & ideo ad maiorem distantiam possit extendere suam actionem, quod est maiorem habere sphæram actiuitatis, quam passum; & tunc fieri posset quod passum esset intra sphæram agentis: hoc vero extra sphæram passi vt consideranti patet, & actio quidem tunc dabitur, sed non reactio, quia sicut repugnat aliquid agere in aliud, nisi intra sphæram actiuitatis eius sit; non minus repugnat in illud reagere, quia reactio vera actio est. Quinta, & vltima conditio est, quod agant actione vera, & propria; hoc est corruptiua, quæ versatur solum inter propria contraria: nã hoc modo sumitur ab Aristotele actio in hoc opere, vt vidimus superius. Si enim solũ agant actione perfectiua, nulla sequitur repassio, vt constat in illuminatione: non enim repatitur luminosum à corpore diaphano, in quod agit; nec obiectum à potentia sensitiua. Itaque vt omnes conditiones hoc verbo comprehendamus, vt agẽs possit repati à passo, circa quod agit, materiale debet esse; habens materiam eiusdem speciei, vltimum; & intra sphæram eiusdem passi contentum: agentémque circa passum actione corruptiua. Et de tali agẽte procedit quæstio, an dum sic agit, semper, & necessariò repatiatur ab eodem passo, circa quod agit.

143 Circa quam quæstionem plures sunt opiniones, quas prolixè refert, & reiicit Toletus 1. lib. de gener. qu. 15. ex quibus tres tantum nos referemus, quæ difficultatem eius attingunt, nam reliquæ nullius momenti sunt. Prima opinio negat omnino reactionem, hoc est actionem passi in agens, à quo patitur. Ita Maior in 1. distin. 17. & cum eo alij ex nominalibus. Probatur primo, quia à proportione minoris inæqualitatis, non potest dari aliqua actio; sed non potest passum reagere, nisi à proportione minoris: ergo impossibilis est reactio. Probatur minor, quia proportio minoris inæqualitatis est, quando virtus agentis est minor resistentia passi, vt superius probauimus; sed virtus passi (si verè patiatur ab aliquo) debet esse minor resistentia eiusdem agentis, à quo patitur; ergo non potest in illud agere, vel reagere. Probatur minor, quia resistentia actiua agentis prouenit à tota latitudine formæ eius, quam constat esse maioris virtutis, quàm formam passi, & resistentia formalis eiusdem agentis prouenit ab eadem forma incompossibili cum formam passi etiam secundum totam eius latitudinem,

144 quia secundum eam est ei contraria, & repugnans. Exemplum possumus afferre in aqua, quæ si patitur ab igne, necesse est maiorem esse virtutem actiuam ignis, quàm resistentiam eius,

sed

sed etiam est maior resistentia ignis, quàm actiuitas aquae, nā per eumdem calorem vt octo, quo agit, resistit resistentia actiua, cum haec sit eadem realiter cum virtute actiua, aut cum actione. Resistentia etiam formalis, quae est incompossibilitas, aut repugnantia vnius formae cum alia; maior est in igne, cum sit per eumdem calorem vt octo contrarium frigiditati eiusdem aquę, & ei repugnans secundum totam suam latitudinem. Et hoc argumentum magis ad sensum videtur conuincere, quando agens maximae virtutis est; passum verò adeo exiguam habet, vt absurdum videatur dicere, quòd in idem maximum agens possit reagere.

Secundo probatur, quia dum vnum contrarium agit in aliud, vt ignis in aquam, constat sua actiuitate superare illam; sed necesse est etiam sua resistentia superare actiuitatem eius: ergo necesse erit magis etiam resistere passo, quàm passum in eum agat: Quare impossibilis erit reactio; nam quotiescumque magis resistit passum, quàm agens agat, repugnat actionem sequi, vt superius ostendimus. Probatur minor, quia dum ignis agit in aquam per calorem; non solum resistit reactioni eius per eumdem calorem, sed etiā per propriam substantiam naturaliter agentem ad conseruationem. Quia sicut naturaliter ab ea dimanat tamquam à principio actiuo, ita naturaliter conseruatur media actiuitate eiusdem substantiae: sed aqua non reagit, nisi per solam frigiditatem: ergo maior erit resistentia ignis, quam actiuitas eius. Consequentia videtur necessaria, quia habet eamdem causam, quam habet actiuitas, nempe calorem; sicut actiuitas aquae habet frigiditatem, & praeterea propriam substantiam ignis conseruantem eumdem calorem. Sed probatur minor ex his, quae diximus 2. lib. Phys. agentes de causa efficiente; videlicet substantiam non agere in aliud, nisi per sua accidentia, per quae solum attingit passum: ergo aqua non agit per se immediatè, sed solum per frigiditatem.

145 Secunda opinio non omnino negat reactionem, sed solum secundum eamdem contrarietatem, eam admittens secundum aliam: ita vt agens per vnam qualitatem non patiatur à passo per qualitatem illi contrariam, sed benè per aliam diuersam; vt dum ignis agit in aquam per calorem, non reagat aqua in ignem per frigiditatem, sed per humiditatem debilitando siccitatem eius. Ita Nimphus 1. lib. de generat. Commen. 195. quaest. 5. referens pro se Auerroem, Alexand. & alios. Probatur primo, quia si admittatur reactio secundum eamdem contrarietatem; sequitur impossibile prorsus esse, quòd vnum

contrarium agat in alterum; sed consequens est falsum, vt per se est manifestum; ergo impossibilis est reactio per eamdem contrarietatem. Probatur consequentia, quia agens naturale prius agit in proximum, quàm in remotum: ergo prius expellit contrarium à parte proxima, quàm à remota; si ergo agens per vnam qualitatem repatitur per contrariam: ergo in prima sui parte aliquem gradum contrariæ qualitatis recipit; ergo debet illum gradum expellere ab ea parte tamquam sibi magis proxima, quàm ab aliqua parte passi; sed numquam potest eam omnino expellere, nam si semper repatitur: ergo semper ei imprimitur de nouo aliquid contrariæ qualitatis, à qua impedietur actio eius, ne transeat ad passum contrarium; quia licet aliquid semper expellat, aliquid etiam semper recipit de nouo: impossibilis ergo erit actio vnius contrarij in alterum, si repati debet secundum eamdem contrarietatem.

Secundò, quia repugnat aliquid moueri simul motibus contrariis, hoc sequitur, si detur reactio secundum eamdem contrarietatem: ergo non est admittenda. Probatur minor duobus exemplis. Primum sit ignis agentis in aquam per medium aërem, à quo aër necessariò calefiet, quia non potest calor transire ad aquam, nisi per aërem, & aqua debet reagere in ignem per frigiditatem. Supponamus reagere per eamdem lineam, & tunc necessariò debet refrigerare aërem; calefiet ergo eadem pars aëris ab igne, & infrigidabitur simul ab aqua, quod est moueri motibus contrariis. Exemplum secũdum erit, si supponamus maximum calidum agere in paruum frigidum, ita vt totum frigidum sit intra sphæram actiuitatis calidi, sed medietas tantum calidi contineatur intra sphæram actiuitatis frigidi. Tunc ergo si frigidum reagit in calidum per frigiditatem, aliquem gradum imprimere debet in prima medietate calidi, non in postrema, cum hæc sit extra sphæram actiuitatis eius: & eodem tempore, quo frigidum reagit in illa medietate per frigiditatẽ, reliqua medietas calida ei approximata debet in eamdem agere per calorem ad expellendam frigiditatem, quam ei imprimit aqua: quare simul calefiet, & frigefiet illa pars, mouebitúrque contrariis motibus.

146 Tertia opinio omnino contraria his duabus asserit duo: primum, semper, & necessariò dari reactionem inter cõtraria aduersus primam. Secundum, talem reactionem dari secundum eamdem contrarietatem aduersus secundam. Ita expresse Aristoteles cap. 7. huius libri textu 53. & cap. 10. text. 87. & 89. sed clarissimis verbis 4. libro de generat. animalium capite 3. non longe à principio, quæ ita habent: *Omne agens patitur etiam*

etiam à patiēte, vt quod secat, hebetatur ab eo, quod secatur, quod calefacit, refrigeratur Denique quodcumque mouet excepto primo, mutuo mouetur aliquo motu: & interdū etiam ita fit, vt quod agit, magis patiatur, quàm agat, & refrigeretur, quod calefacit, & calefcat, quod frigefacit, &c. Ita etiam Galenus lib. 3. de causis Symptom. capit. 2. Diuus Thomas 1. lib. de generation. lectio. 10. Themisti. & Simplic. 3. lib. Phys. textu 8. Philoponus, quem citauit Nimphus vbi supra, & cæteri omnes interpretes Aristotelis super capit. 7. huius libri paucis exceptis, quos pro aliis opinionibus citauimus: & est vera sententia, ac tenenda.

Probatur experientia, & ratione. Experientia quidem, quia euidens est manum calidam tangentem frigidam eam calefacere; & frigidam calorem huius temperare: atque etiam si pruna accensa niuem tangat, niuis ipsa liquescit, & pruna ex parte infrigidatur.

147 Ratione verò, primo ex mixtione elementorum hoc modo. Quodlibet elementum habet vnā qualitatem in summo gradu intensionis: sed forma corporis mixti ex mixtione elementorum resultans non potest introduci in materia, nec in ea conseruari cum dispositione aliqua habente summum gradum intensionis, nempe cum summo calore, vel summa frigiditate; sed postulat omnes has qualitates attemperatas, hoc est ad minorem gradum intensionis redactas: quod constat non posse fieri, nisi per mutuam actionem, & reactionem elementorum: ergo necessariò hæc admittenda est, vt mixtio censeatur possibilis. Licet enim elementa ignis & aquæ agant, si non repatiatur quodlibet ab alio, dum in ipsum agit, non remittetur calor, vel frigiditas eorum, vt per se est manifestum: ergo nec attemperari poterunt.

148 Et si aliquis dicat, ad agendum in aliud requiri determinatam virtutem saltem per terminum extrinsecum, quod vocatur maximum quod non: ita vt tam minima dari posset, quæ non sufficeret ad agendum: benè tamen quæcumque maior, vt probauimus superius, agentes de excessu determinato ad agendum requisito. Ex quo sequitur non semper passum reagere posse. Probatur consequentia in extrema parte sphæræ actiuitatis ignis, vel alterius agentis, quam certum est non posse in aliud corpus sibi approximatum iam extra sphæram eiusdē agentis existens agere, & ideo si illud habeat contrariam qualitatem, nempe frigiditatem, per quam agat in extremam illam partem sphærę ignis calidam, non repatietur ab ea: quia supponimus non posse amplius agere per caloré. Respondeo, etiam in

his casibus agens ex parte sua semper repati posse à passo:quod vero non repatiatur, per accidens est propter defectum passi non habentis virtutem ad agendum;sicut etiam contingit dum passum est intra sphæram actiuitatis agentis: sed agens non est intra sphætam actiuitatis passi,quia est minoris virtutis;& ideo habet minorem sphætam. Aristoteles vero vniuersaliter loquitur,& vniuersaliter verum est agens semper posse repati, atque etiam semper repati, nisi aliqua conditio necessaria deficiat, deficit autem in casu argumenti potentia actiua ex parte passi.

149 Ad primum argumentum primæ opinionis neganda est minor,quod non possit passum reagere, nisi à proportione minoris inæqualitatis. Et cum dicitur maiorem esse resistentiã actiuam agentis actiuitate passi,concedendũ est:sed ex hac nõ probatur, quod actio sit à proportione maioris, vel minoris inæqualitatis: nam cum resistentia actiua sit idem realiter cum actione,vel actiuitate:& formaliter non sit aliud,quàm debilitatio contrarij,euidens est,quòd ex ea non sit sumenda proportio requisita ad agendum inter agens, & passum: quia etiam si virtus passi debilitetur per actionem agentis,non simul consumitur, sed successiue:ideo non tollitur, quin per virtutẽ remanentem reagere possit; cum sola ergo resistentia passiua, aut formali comparanda est virtus agentis:& de hac resistẽtia formali neganda est eadem minor, quòd maior sit in agente actiuitate passi. Et cum dicitur formam agentis secundum totam latitudinem suæ intensionis resistere formaliter: distinguendum est: nam duobus modis sumitur resistentia formalis, pro actuali, & pro potentiali: vel pro resistentia, quasi in actu secundo,aut quasi in actu primo: & de resistentia actuali negandum est, quia actualis est per incompossibilitatem actualem, quam constat non habere formam, nisi ratione illius partis intensionis necessario expellendæ per introductionem partis formæ contrariæ: nam cum reliquis partibus eiusdem formæ agentis non repugnat naturaliter permanere simul: ergo non habent reliquæ partes intensionis incompossibilitatem formalem actualem cum tota latitudine formæ, per quam reagit passum, & consequenter non resistunt introductioni eius resistentia formali actuali, sed solum potentiali, quod est posse resistere, & non resistere actu: forma verò eiusdem passi actu agit secundum totam latitudinem intensionis, quia actu agere, solum dicit actu influere in effectum: influxum vero tribuit forma agentis applicata ad passum,& cum sit

150 eodẽ modo applicata secundum totam latitudinem intensionis, absque dubio influit secundum totam, & consequenter secundum

secundum totam agit. Et cum solum resistat eadem forma agentis resistentia formali actuali secundum illum gradum, vel partem expellendam ad introductionem partis formæ passi eiusdem mensuræ, sequitur maiorem esse actiuitatem actualẽ passi resistentia formali actuali agentis, secundum quas solũ fit comparatio: & consequenter non reagere à proportione minoris, sed maioris inæqualitatis: resistentia vero formalis potentialis, quæ conuenit eidem formæ agentis secundum totam latitudinem intensionis, ad hanc comparationem non pertinet, quia cum sit comparatio in ordine ad agendum, & resistendum actu, solum fit inter actiuitatem actualem, & resistẽtiam actualem: vnde licet potentialis illa sit maior, non efficit proportionem minorem cum actiuitate actuali passi.

151 Circa minorem secundi argumenti asserentem, maiorem esse resistentiam formalem agentis actiuitate passi, quia non solũ resistit formaliter calor ignis, per se ratione incompossibilitatis actualis cum frigiditate aquæ, sed etiam ratione substantiæ eiusdem ignis, à qua efficienter conseruatur, sicut efficienter dimanat. Diuerso modo loquuntur recentiores; nam quidam hanc conseruationem efficientem admittunt, sed negant efficaciorem esse substantiam ignis ad conseruandum calorem, quàm frigiditatem aquæ ad illum destruendum: & ideo non sufficere talem conseruationem, vt maior censenda sit resistentia formalis eius actiuitate frigiditatis: etiam si per se sola dicatur agere. Quod probant in aqua: nam ignis citius eam calefacit, quàm ipsamet ab igne separata se reducat ad frigiditatem expulsam per eumdem calorem: ergo efficacior est quælibet harum qualitatum ad producendum sibi similem in subiecto contrario, quàm substantia eiusdem contrarij ad conseruandam propriam qualitatem à se emanantem.

152 Alij vero admittentes etiam, quòd substantia conseruet efficienter qualitatem propriam, consequenter asserũt efficaciorem esse ad eam conseruandam, quàm sit qualitas contraria ad eam destruendam. Probant primo, quia est perfectior non solum secundum entitatem, sed etiam secundum rationem causæ, cum sit causa æquiuoca suæ qualitatis: qualitas vero ad agendum circa contrarium vniuoca, causa vero æquiuoca perfectior est. Deinde, quia agit secundum perfectissimam approximationem, cum agat per naturalem emanationem circa seipsam: qualitas vero per imperfectam secundum contractum.

153 Alij denique non admittunt, quod qualitates elementorum conseruentur ab eorum substantiis effectiuè, quia negant etiam effectiuè ab eis procedere, vel emanare, vt summus calor

calor ab igne, & summa frigiditas ab aqua. Sed putant solum conseruari ab ea tanquam à causa materiali, in qua tanquam in subiecto inhæret. Probant hanc ratione; licet qualitates istæ dependeant in fieri ab agente, à quo producuntur, & à propria substantia, à qua tunc emanant; vt calor ignis geniti ab igne generante, & à propria substantia eiusdem ignis geniti, sed postquam productæ sunt, non dependent in conseruari ab aliquo agente creato, sed à solo Deo: ergo falsum est, quod efficienter conseruentur à propria substantia. Antecedens probatur euidenti experientia; nam calor productus in aqua eiusdem rationis est cum calore ignis: sed ille non dependet ab aliquo agente creato in conseruari, nisi à solo Deo, vt per se est manifestum: ergo neque calor ignis dependebit ab agẽte creato in conseruari, quale est eius substantia; sed à solo Deo. Quo supposito, facile respondent argumento negando minorem eius, quod maior sit resistentia formalis agentis, quam actiuitas actualis passi, cum non adiuuentur efficienter à substantia; & ideo semper passum poterit reagere à proportione minoris inæqualitatis.

154 Nostra vero sententia duo asserit; primum est, has qualitates primas elementorum efficienter conseruari à substantiis eorumdem elementorum, & non solùm materialiter. Et probo primo, quod dimanent ab eis efficienter, & ideo quod dependeant ab eis non solum in esse, sed etiam in fieri tanquam à causis efficientibus; nam qualitates istæ dimanant naturaliter ab eisdem substantiis in eodem instanti, in quo generantur eodem modo, quo dimanant proprietates aliarum rerum ab essentiis: ergo dimanant efficienter. Probatur consequentia, quia si in solo genere causæ materialis conuenirent his corporibus tamquam propriæ dispositiones materiæ, nulla esset talis emanatio ab eorum substantiis, sed à solo agente producerentur in materia, sicut reliquæ dispositiones. Secundo quia dum corpora ista per actionem contrarij amittunt aliquos gradus suarum qualitatum, vt aqua calefacta ab igne aliquos gradus suæ frigiditatis, statim remoto igne incipit expellere à se calorem, & reducit se in naturalem frigiditatem: sed nullum est agens particulare, à quo producatur efficienter talis frigiditas præter substantiam eiusdem aquæ, à qua dimanat naturaliter, vt per se est manifestum: ergo necessariò dicendum est ab ea emanare tamquam à causa efficiente. Quod enim procedat à generante: non nego: sed repugnat, quod à generante procedat efficienter; nisi media propria substantia, vel substantiali forma, tamquam à virtute eius: qua media agit ad eius emanationem.

Probatur

. Probatur euidenter;quia contingit,quod generans aquam iam non sit in rerum natura,dum talis frigiditas ab ea procedit:ergo repugnat tunc agere, vel eam producere, nisi media aliqua virtute ab eo derelicta, & actu existente, quæ non potest esse alia ab ipsamet substantia aquæ, aut substantiali forma eius: ergo absque dubio procedit ab illa efficienter.

155 Hoc supposito,probatur, quod ab eadem conseruetur efficiẽterprimo,quia repugnat naturaliter, quod aliquis effectus naturalis procedit ab aliquo agente, & quod ab eo, eodem modo præsente non conseruetur, vt euidenti inductione constat in omni effectu naturali sic se habente ad suam causam efficientem,à qua procedit:sed qualitates istæ, vt calor ignis, & frigiditas aquæ procedunt à suis substantiis tanquam à causis efficientibus eodem modo semper præsentibus, ac dum primo ab eis emanant:ergo conseruantur ab eis efficienter. Secundo, quia conseruatio rei non est aliud,quàm continuata productio eius, sed quasi continua emanatione procedunt qualitates istæ à suis substantiis;ergo semper dependent ab eis efficiẽter,quod est efficienter ab eis cõseruari. Probatur minor simul cum consequentia, quia quotiescumque aliqua pars,vel gradus earumdem qualitatum extinguitur ab agente contrario,statim eo separato incipit emanare ab eadem substantia.

156 Secundum, quod asserimus est, adhuc hoc supposito maiorem esse actiuitatem actualem passi,quàm resistentiam formalem actualem agentis, & ideo posse adhuc reagere passum in ipsum. Probatur primo euidenti experientia; nam euidens est calidum vt tria,vel vt quatuor applicatum aquæ aliquid agere in eam, & plus acturum si cum ea se penetraret: ergo maior est actiuitas actualis eius formali resistentia frigiditatis aquæ, etiam si à substantia aquæ efficienter conseruetur. Probatur consequentia,quia si non esset maior, nulla posset actio sequi: nam vt superius probauimus,à proportione minoris inæqualitatis non potest actio prouenire. Deinde probatur ratione, quia si propter conseruationem effectiuam summi caloris à substantia ignis,& summæ frigiditatis à substantia aquæ maior esset resistentia formalis passi,quàm actiuitas agentis,vt asserit prima sententia opposita, euidenter sequitur, non solum reactionem passi in agens contrarium esse impossibilem, sed omnem actionem inter quæcumque contraria, quod est absurdum. Probatur consequentia:nam si resistentia formalis actualis contrarij maior est actiuitate alterius, quia forma passi non solum resistit resistentia formali ratione incompossibilitatis, quam habet cum forma agentis,sed quia conseruatur esse

tur effectiuè à propria substantia, cum hoc sit semper verum, & necessarium in agentibus per primas qualitates sibi proprias, qualia sunt elementa; sequitur semper in his verum esse, quod plus resistat passum, quàm agens agat; & ex consequenti impossibilem esse actionem. Probatur consequentia, quia si plus resistit: ergo non potest superari ab agente, neque ab eò pati; nam eo ipso, quod patitur aliquid ab alio, euidens est superari, & vinci ab eo. Ex quibus ad formam argumenti principalis neganda est minor, quod maior sit resistentia formalis agentis per propriam formam conseruatam effectiuè à propria substantia, quàm actiuitas passi ad reagendum; nam cum forma agentis solum resistat passo reagenti, per illum gradum necessariò expellendum, etiam si conseruetur secundum eundem gradum effectiuè à propria substantia; cum passum reagat per totam latitudinem intensionis suæ formæ: maior erit actiuitas, quàm resistentia, quia maior est virtus agendi totius intensionis formæ, quàm resistentia formalis vnius gradus qualitatis contrariæ, etiam conseruati à propria forma substantiali, vt per se est manifestũ. Et propterea à proportione maioris inæqualitatis sequitur reactio.

157

Ad primum argumentum secundæ opinionis neganda est consequentia quod ex reactione sequatur actionem inter contraria esse impossibilem. Et cum dicitur agens naturale prius agere in proximum, quam in remotum, distinguẽdum est; nam si proximum, & remotum se teneant ex parte medij, vel passi, verum est, quia neque actio potest peruenire ad posteriorem, siue remotiorem partem medij, vel passi; nisi per priorem, aut proximiorẽ: si verò intelligatur de partibus eiusdem agentis, falsum, quia agens neque in medium, neque omnino in passum agit transmittendo actionem ad vnam partem proprij corporis per aliã vsque ad vltimã, & per illã ad passum, sed per omnes simul vnitas per modũ vnius agentis agit immediatè in mediũ extrinsecum, vel in passum sibi approximatũ; & ideò licet aliqua pars agentis sit affecta aliquo gradu qualitatis contrariæ, non est necessarium, quòd agẽs prius agat per alias partes proprias in illam ad expulsionem talis gradus, quàm agat in passum, vel medium extrinsecum: nã illa pars non est sibi medium agendi in passum, sed immediatè agit in illud per omnes ad modum vnius agentis concurrentis. Gratia exempli, si aliqua pars aquæ sit calefacta vno gradu caloris, & ei approximetur aliud calidum, in quo possit agere, non est necessarium quòd prius expellat à se vnum illum gradum caloris, quam agat in eundem extrinsecũ, quia non agit in illud transmittẽdo actio-

158

nem

nem per partē illā calefactam, ſed per illam, & alias vnitas per modum vnius agentis frigidi immediatè agit: poſt actionem vero in calidum, illo iam ſuperato, vel ſeparato expellet omnino gradum illum caloris ab illa parte virtute propriæ ſubſtantiæ, à qua emanabit gradus frigiditatis amiſſæ. Et ita non impeditur aqua ab illa parte calefacta, quin poſſit agere in calidum ſibi approximatum. Huic ſolutioni addo aliā, quod etiā ſi pars proxima aquæ poſſet agere in eādem partē calefactam ab igne per repaſſionē, impeditur tamen ab eodē igne reagente; vnde propter hoc impedimentum non expellitur ab illa gradus caloris ei impreſſus, quamdiu durat actio, & reactio, nec proinde mouetur motibus contrariis. Eodem modo reſpondendum eſt ad poſteriorem experientiam ſecundi argumenti de calido agente in frigidum, & habente vnam partem iātum intra ſphæram actiuitatis eius, ſed totum ipſum frigidum intra propriam contentum, vt conſideranti eſt manifeſtum.

159 Solum reſtat ſoluendum ſecundum argumentum. Quantum ad priorem eius partem, in qua adducitur alia experientia de medio extrinſeco, nempe aëre, per quem ignis agat in aquam. Ad cuius ſolutionem tanquam certum præſupponendum eſt actionem, & reactionem non dari, niſi inter vltimum agens, & paſſum: vltimum vero agens eſt illud, quod immediatè tangit paſſum, & ideo ſolum immediatum agens repati poteſt. Ita docet expreſſe Ariſtoteles text. 53. huius libri; quod probauit in ſanatione; nam medicus, inquit, per artem ſanat infirmum, ſed nihil repatitur in actione ſanandi, quia ipſe per ſe non tangit paſſum, ſed medicamentum tangens per ſe repatitur. Vnde ſequitur impoſſibile eſſe, quòd agens per medium repatiatur à paſſo, niſi ſimul cum medio per modum vnius agentis agat in ipſum; tunc enim immediatum & vltimum agens erit, & ideo repati poterit. Hoc igitur ſuppoſito, argumentum affert exemplum de igne agente in aquam medio aere. Vt autem vniuerſalis ſit ſolutio dè omni agente per medium, notandum eſt; medium tribus modis ſe haberé poſſe, nam vel nudum eſt vtraque qualitate contraria, per quam duo corpora agant, & patiuntur; vel vtraque affectum eſt, vel altera tantum: & primum non eſt naturaliter poſſibile propter ordinem, ac diſpoſitionem corporum naturalium ſimplicium, qualia ſunt elementa: vel mixtorum, quæ ex eis componuntur, aliqua enim qualitate contraria, vel vtraq. neceſſario debēt affici. Si vero daretur ſupernaturaliter caſus, in quo corpus medium neutrā qualitatē contrariam haberet, ſed vtriuſque eſſet capax (quod ad actionē, & reactionē neceſſariū eſt) tunc vtrūque extremū, nempe agens,

& paſſum

& passum agerent simul in medium, quousque in eo producerent vtramque qualitatem, in tota ea intensione, in qua non sunt incompossibiles in eodem subiecto, vel in eadem parte eius; nam secundum hos gradus intensionis non se expellunt ab
160 eodem subiecto, vel eius parte; & toto tempore, quo agunt simul in medio, neutrum extremũ repatitur ab alio, quia neutrum est agens vltimum, vel immediatum in aliud; sed ad summum repatientur aliquid à medio incipiente habere vtramque qualitatem, & per singulas poterit aliquid reagere in vtrumque extremum contrarium. Itaque toto hoc tempore mouebitur medium motibus non contrariis simpliciter, sed secundum quid, quod non repugnat; quia sicut qualitates contrariorum in tali gradu non sunt incompossibiles in eodem subiecto, ita nec motus, per quos producuntur, quia contrarietas motuum ex contrarietate terminorum desumenda est, & ex consequenti compossibilitas eorum in eodem subiecto: sicut ergo termini non sunt incompossibiles in eodem gradu: ita nec motus. Postquam verò medium peruenerit ad hos gradus, neutrum extremum circa illud agere poterit: sed quodlibet cum eodem medio sibi coniuncto, in quantum propria qualitate affecto per modũ vnius agentis aget, vel reaget immediatè in aliud: & tunc patet non sequi quod mediũ moueatur simul motibus contrariis, quia non datur actio per mediũ, sed solũ immediata vnius extremi in alterum: mediũ verò per diuersas qualitates coniungitur vtrique, & per modum vnius agentis agit in aliud, & ab extremo potētiori nihil recipit, sed solum cum eo agit per qualitatem iam receptam. ab alio verò aliquid repatitur, & recipit, ideo non mouetur motibus contrariis, nec est possibile in casu isto, quia euidēter sequeretur simul intendi, & remitti eamdem qualitatem eius, nempe calorem, vel frigus: nam si frigescit ab aqua: ergo intenditur frigiditas eius: & si simul calefit ab igne, cũ latitudo gradualis vtrius qualitatis iam sit in eo adimpleta, non potest recipere calorem nouũ sine expulsione, aut remissione frigiditatis, quæ ideo simul in eo intenderetur, & remitteretur: & consequenter simul erit maior, & minor: quod repugnat. Itaque totum calidum per modũ vnius agentis agit in frigidum, & totum frigidum per modũ vnius agentis agit in calidum. Nec est necessarium, vt totum calidum prius expellat à se frigiditatem, quam habebat mediũ sibi coniunctũ ad agendũ, nec etiã totum frigidũ expellat calorē eiusdem medij sibi cõiuncti, quia non agit totũ calidum in frigidũ transmittendo actionem per suas partes ad passum, sed immediatè coniunguntur omnes partes eius ad agendum in illud: & eadem ratione totum frigidum nõ
reagit

reagit in calidum transmittendo reactionem per suas partes; sed partes omnes simul vnitæ per modum vnius agentis reagunt immediatè in calidum, vt superius explicatum est.

161 Si vero medium à principio fuerit affectum vtraque qualitate contraria, eodem modo sentiendum est; nam vel habet eas in eo gradu, vltra quem sunt iam incompossibiles, & tunc nec agens, nec passum poterunt agere in mediũ, vt in passum à quolibet distinctum; sed agens simul cum eo sibi coniuncto, vt habente propriam qualitatem per modum vnius agentis aget immediatè in passum, & hoc cum eodem medio sibi coniuncto, vt habente propriam qualitatem per modum vnius agentis reaget in idemmet agens. Et ita etiam patet, quod si medium hoc modo se habeat, non mouebitur motibus contrariis per actionem, & reactionem extremorum, sed vno tantum motu repassionis à minori contraria. Si vero eas habuerit in minori gradu, poterit tam agens, quam passum in illud agere quousque ad illum gradum perueniant qualitates ipsæ contrariæ in eo, vt in maiori intensione sint incompossibiles: & non mouebitur simul motibus contrariis simpliciter, sed tantum secundum quid; & ideo possibiles simul in eodem subiecto, sicut & qualitates ad quas terminantur in eodem gradu simul esse possunt.

162 Et si tandem medium ita se habeat, vt vna tantum, vel altera qualitate contraria afficiatur, quo pacto se habet aër medius inter ignem, & aquam; habet enim summam humiditatem, & prope summum calorem; dicendum est ignem, & aquam posse simul agere circa ipsum, quousque intensio caloris, quæ ei deficit vsque ad octauum gradum, impleatur partim per intensiorem calorem, & partim per aliquid frigiditatis ei impressum. Nam quousque impleta sit latitudo ex vtraque qualitate, non necessariò vnum contrarium expellit aliud; post impletam vero vtrumque extremum illud sibi coniunget, vt affectum sua qualitate ad agendum in aliud per modum vnius agentis, & ideo solum repatietur à debiliori extremo, tamquam aliquid alterius, & solum mouebitur vno motu repassionis, non duobus, neque contrariis.

CAPVT X.

De Mixtione.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Reliquum autem est considerare de mixtione, &c.

Breuis expositio textus.

OMnia, quæ de actione, & passione disputauit Aristot. per quatuor capita præcedentia ordinata sunt ad intelligendam naturam mixtionis; hæc verò cum sit generatio quædam vnius ex multis concurrentibus ordinatur ad intelligendã naturam generationis, quæ huius libri, & totius operis scopus est. Intentum igitur huius vltimi capitis est, inuestigare naturam mixtionis. Diuiditur autem in tres partes; prima propositis his, quæ ad intelligendam naturam mixtionis explicari debent, docet dari mixtionem in rerum natura; eam distinguens à cæteris mutationibus; refutata prius quorũdam sententia mixtionem omnino negantium, & soluto eorum argumento, quo id probare contendebant. In secunda explicat modum, quo fiat mixtio ex propria sententia refutatis prius sententiis aliorum. In tertia tandem colligit, quid sit mistibile, & quid sit mixtio.

Circa primum asserit quinque esse explicanda de mixtione, vt bene eius natura intelligatur. Primum, quid mixtio sit? Secundum, quid sit miscibile, hoc est, qualia esse debeant ea, ex quibus mixtio fieri debet? Tertium, in quibusnam rebus mixtio reperiatur, seu quibus conueniat? Quartum, quonam modo fiat mixtio? Postremum, an sit in rerum natura? Incipit autem hæc explicare ab vltimo, quia secũdum ordinem scientificum, primum, quod ad scientiam cuiuslibet rei consequendam debet præsupponi, est rẽ illam esse, hoc est, esse possibilem.

2 Circa possibilitatem autem mixtionis non defuerunt, qui eam omnino negarent, propter hoc argumentum. Si mixtio sit possibilis, plura debent ad eam concurrere; vel ergo plura illa ita se habent, vt in mixtione ipsa permaneat vtrumque, vel vtrumque corrumpatur, vel vnum permaneat, & corrumpatur alterum: si integra permaneant, non magis dicentur misceri nunc, quam prius. Probatur, quia eodem modo se habent, sicut prius se habebant; sed prius non miscebantur: ergo neque nunc miscentur. Et idem sequitur, si vnum eorum permanet, & alterum desinit esse: nam manifestum est, rem actu existentem non misceri cum re non existente: si vero vtrumque desinat, multo minus verum erit, quòd misceantur; quia ea, quæ desinunt, misceri non possunt; sed ad summũ dicentur corrumpi. Hoc tamen non obstante asserit Arist. possibilem esse mixtionem. Vt autem id ostendat, distinguit illam à cæteris mutationibus. Et primò, quod non sit generatio, probat hoc argumento. Quando vnum generatur ex altero, vt ignis ex ligno, nec dicimus, nec verũ est, quòd ignis admisceatur ligno, vel lignum igni;

igni; sed solum, quòd vnum fiat ex altero: ergo mixtio diuersum quid est à generatione, & corruptione. Probat deinde primo, mixtionem non esse alterationem, vel augmentationē, hoc modo. Illa, quæ augentur, & alterantur, integra permanent ante, & post augmentationem, & alterationem; immo & in augmentatione, & alteratione ipsa; sed quæ miscentur nō possunt integra permanere, vt probatum est: ergo mixtio nō potest esse alteratio, nec augmentatio. Et eadem ratione ait probari, nec accidētia misceri cum subiectis, nec inter sese, vt albedo cum corpore, aut cum nigredine, quia postquam accidens coniunctū est cum subiecto, vel cum alio accidēti in eodem subiecto, salua & integra manēt, vt per se est manifestum. Supposita distinctione mixtionis à reliquis mutationibus, probat esse possibilem: quia ea, quæ sunt, alia sunt in actu, alia vero in potentia, vel in virtute: sed possibile est miscibilia, vt elemēta ita cōcurrere ad mixtionem, vt desinant esse actu; permaneāt verò in virtute, hoc est per virtutes suas, quæ sunt qualitates propriæ, per quas concurrunt ad mixtionem, vt ignis per suum calorem, & per suam frigiditatem aqua: ergo possibile erit quod misceantur ad cōponendum mixtū. Et hæc eadē distinctio soluit argumentū propositum: nam ea, quæ miscentur, nec permanent secundum esse actuale, neque omnino desinunt esse, sed secūdum virtutem, vel potentiam: iste autem modus permanendi postea explicabitur.

In secunda parte explicat modum, quo fiat mixtio. Primò 3 quidem ex aliorum Philosophorū sententia; deinde ex propria. Duplex fuit opinio eo tempore de modo, quo mixtio fiat. Prima eorum, qui putarunt mixtionem fieri ex corporibus in tam minimas particulas diuisis, quæ licet secundum se possint esse minores, non tamen secundū apparentiam sensus; quia non potest eas ita minimas percipere: & has minimas particulas aiunt secundum se totas, vel omni ex parte ad inuicem iuxta poni, & per talem iuxtapositionem permisceri, quia sensus non potest percipere separationem earum, & ideo iudicat esse permixtas. Exemplū assignare possumus in farina tritici, & hordei permixtis; nam farina non est aliud, quàm granū ita in minimas partes diuisum, aut concisum, vt eas sensus non possit discernere. Alij vero dixerunt mixtionem corporum fieri ex partibus minimis non solum secundum sensum, sed etiam secundum materiam, & substantiā ipsam, vt nō sint amplius diuisibiles, nec ideo possint dari minores. Quæ quidem omni ex parte iuxta positæ dicūtur permisceri: & hoc modo dicunt tam isti, quā illi permisceri elementa in minimas partes diuisa, aut secundū sensum tantū, aut secundū materiā, & veritatem rei. Sed vtramq; opinionē reiicit

FF 2 Arist.

Arist. primo, argumento communi aduersus vtramque, deinde singulis argumentis refutando singulas. Probat ergo vtramque esse falsam hoc modo. Si mixtio ex minimis illis partibus vicissim iuxta positis fieret, non esset vera mixtio, sed potius compositio cuiusdam aceruí minorum corporum. Probatur consequentia; primo, quia licet adeo exigua sint, quodlibet permanet integrum atque separatum ab alio secundum situm, quamuis sensus non percipiat talem separationem: ergo coaceruata potius, quam permixta dicentur. Secundò, quia iam mixtum non esset homiomeron, seu homogeneum in ratione mixti, ita vt quælibet pars eius esset mixta, sicut quælibet pars aquæ est aqua: probatur consequentia, quia partes miscibilium distinctæ, & separatæ permanent, quamuis distinctio, & separatio sensu non percipiatur. Consequens autem falsum est, quia ratio mixti æquè debet conuenire toti, & partibus: vt per se est manifestum.

4 Probat deinde primam opinionem esse falsam, quia si mixtio tantum fieret ad sensum, sequeretur respectu vnius esse mixtionem, eius videlicet, qui separationem miscibilium non perciperet, & respectu alterius acutiorem visum habentis, eamque perspicientis non esse mixtionem; quod patet esse absurdum, quia non esset mixtio vera res, sed apparens; naturalia vero non ex apparientia iudicanda sunt, sed ex vera earum natura. Probat tandem falsam esse secundam opinionem hoc modo. Corpus naturale, cum sit continuum, debet esse diuisibile in infinitum, hoc est, in semper diuisibilia: ergo repugnat diuidi in tam minimas partes, quæ non sint amplius diuisibiles, alioqui ex indiuisibilibus componeretur tamquam ex partibus, quod 6. Phys. probatum est repugnare. Et etiam si tales partes indiuisibiles darentur simul concurrentes, vt asserit hæc sententia; talis concursus non esset mixtio, sed congregatio, seu coaceruatio multorum indiuisibilium.

His sententiis refutatis ostendit ex propria quonam modo fiat vera, & naturalis mixtio; ad id autem ostendēdum, declarat prius, in quibusnam rebus mixtio reperiatur, aut qualia debent esse, quæ miscentur, ac distinctione præmissa, corpora naturalia quædam sunt mutuo actiua, & passiua, hoc est, quæ agunt in alia, & simul ab eis patiuntur, vt elementa, & vniuersaliter corpora omnia, quæ habent materiam eiusdem rationis: alia, quæ agunt quidem in alia, sed ab eis non patiuntur, vt corpora cœlestia. Et hæc misceri non possunt, sed illa tantum. Vnde Medicinæ ars & sanitas non possunt misceri, quia licet ab illa producatur hæc, non tamen ab hac patitur. Hæc autem conditio non

non sufficit, sed requiritur secunda, nempe, quod facile possint diuidi, aut comminui. Vnde lapis, & ferrum non miscentur. Tertia conditio est, vt non sint magna, nec multa, sed parua quidem, & pauca: nam ex magna rerum multitudine, vel ex magnis corporibus difficile potest mixtio fieri, quia difficile alterantur. Eo autem modo, inquit, misceri debent, vt proportionem habeant secundum actiuitatem, & resistentiam, ita vt actiuitas vnius non multùm superet resistentiam alterius, quia parum poterunt admisceri; sed si coniungantur; facile vnum destruet alterum, & in se conuertet, vel in res alias resoluet, & ita non fiet mixtio, sed generatio, & corruptio, à quibus ostensum est mixtionem distingui; vt si gutta aquæ multis vini amphoris superinfundatur, statim in vinum conuertetur; & modo simili, dum simul liquefiunt stannum, & æs, hoc illud resoluit in vapores, ita vt nihil ferè de illo præter colorem relinquatur, quia actiuitas æris multum superat resistentiam stanni. Ex quibus colligit facilius misceri humida, quia facile diuiduntur, & sese accommodant termino alieno, nempe vasis, vel alterius rei solidæ; dummodo inquit non sint viscosa, vt oleum, mel, pinguedo; quæ quidem difficile penetrari possunt, & ideo difficile etiam admiscentur.

His explicatis, iam in vltima parte docet quid sit mistile, vel miscibile, atque etiam quid sit mistio. Miscibile ait esse illud; quod agit, & repatitur, & facile diuidi potest: mistio vero est miscibilium alteratorum vnio, & hæc in litera.

TRACTATVS DE NATVRA, ET RATIONE MIXTIONIS.

HÆc sunt disputanda de mixtione, vt natura, & ratio eius perfectè intelligatur, an mixtio sit, vel an sit possibilis? Secundo quid sit? Tertio, quomodo distinguatur à generatione, & cæteris motibus, vel mutationibus? Quarto, quæ sit causa propria, & per se eius? Quinto, an elementa maneant in mixto secundum proprias formas substantiales? Sexto, an maneant saltem quantum ad proprias formas accidentales, quæ vocantur virtutes? Cætera enim, quæ ad temperamenta mixtorum pertinent, in secundo libro disputabuntur.

QVÆSTIO I.

An mixtio sit, vel an sit possibilis.

6 PRimò oportet explicare, quid mixtionis nomine intelligatur, vt possimus ad cætera explicanda procedere. Mixtio igitur significat actionem quamdam, per quam plura corpora confusa quadam ratione coniunguntur; vt patet dum aqua admiscetur vino:coniunguntur enim duo isti liquores confusa ratione;ita vt quamuis distincta permaneant secũdum entitates reales, quamdiu vnum non conuertitur in alterum, vel vtrumque in tertium,non tamen manent separata, sed confusa ratione coniuncta, seu permixta. Mixtio autem duplex est, vt colligitur ex Aristotele capite præsenti: vna per quam multa corpora, vel multæ particulæ eorum confusa ratione coniunguntur solum secundum approximationem localem; immutata verò permanent secundum substantiam: quo pacto farina ex granis tritici, & hordei simul concisis mixtum vocatur. Et hæc est acceptio impropria mixtionis; quia aggregatum tantum ex miscibilibus vocatur mixtum; non tamen quælibet pars eius:immo separabiles sunt secundum se partes cuiuslibet corporis inter sese, vt partes tritici à partibus hordei. Ex quo plane colligitur non esse quamlibet mixtam,quia non quælibet continet partes vtriusque grani. Et hanc solam mixtionem videntur posuisse antiquiores illi Philosophi;quos refutat Arist. capite præsenti. Ideo secũdo modo accipitur propriè pro vnione corporum,vel partium, ex qua media eorum alteratione,& corruptione resultat aliquid vnum substantiale distinctum ab omnibus.Quæstio igitur non procedit de mixtione impropria, quia dubium esse non potest, quin illa detur in rebus;cum videamus grana diuersæ speciei permisceri, vel confundi in eodem aggregato, integra quidem, vel in minutissimas particulas concisa. De sola ergo mixtione propria dubitamus, an detur in rerum natura,vel dari possit?

7 Et prima opinio asserit mixtionem esse naturaliter impossibilem, nam licet dentur plura corpora mixta, quorum formæ substantiales postulãt primas qualitates in certo gradu attemperatas pro dispositionibus,sed repugnat mixta hęc fieri immediatè ex materia elementorũ, nisi prius præcedat sub alia forma mixti.Hanc opinionẽ citat Tolet.1.lib.de gener.q.vltima. Probari tamen potest primo;quia,vt mixtum fiat immediatè ex elementis per veram mixtionem,necesse est elementa ipsa concurrere per se immediatè, simulque applicari ad agendum,& patien

patiendum, vt per talẽ actionem, & reactionem se corrumpant, & in materia eorum introducatur forma mixti, sed talis concursus elemẽtorum est impossibilis: ergo impossibilis erit mixtio. Probatur minor, nam vel ipsamet elementa concurrent ad vnum aliquem locum per motus naturales ex propriis inclinationibus procedentes, vel ab aliqua alia causa extrinseca mota, & quasi attracta ad talẽ locũ. Sed vterque modus conueniendi est impossibibilis: ergo etiam mixtio. Minorem probo quantũ ad primum modũ, quia repugnat omnia quatuor elementa moueri ad locum aliquem determinatum propria inclinatione: nã si esset sursum, non possent moueri ad illum naturaliter grauia: si deorsum, non possent moueri leuia: & si esset medius, repugnaret moueri ad illum naturaliter extrema, vt per se est manifestũ. Quantum vero ad secũdum modum probatur esse impossibilem, quia non possunt moueri ab aliqua causa extrinseca, nisi vniuersali; sed ab hac non mouentur: ergo à nulla. Probatur minor; causa vniuersalis nõ mouet inferiora corpora, nisi pro bono vniuersali in mundo necessario requisito: sed mixtio non est necessaria pro bono vniuersali: ergo confictum prorsus est, & sine fundamento excogitare quòd à causa vniuersali deducantur elemẽta quasi ad locũ certaminis, vt in eo agãt, & patiantur, ac se corrũpant. Probatur minor ex duobus. Ex primo quidẽ, quia mixtio non potest esse necessaria in mundo, nisi ad productionẽ corporũ mixtorum, sed hæc possunt sine mixtione produci, & sine interuentu elementorũ ex materia aliorum mixtorum, & sic reuera producuntur, vt patet de quibuscumque mixtis viuentibus, atque etiam de non viuentibus: ergo non est vllo modo necessaria. Ex secundo vero, quia si mixtio esset necessaria ad commune bonum mundi per talem concursum elementorum facienda, videremus aliquando elementa cõcurrere, sed numquam vidit aliquis in aliquo mundi loco elementa omnia concurrere ad mixtionem: ergo euidens signum est talem cõcursum non esse necessarium. Probatur minor, quia nũquam vidimus super terram, vel aquam quatuor elementa in loco aliquo coniuncta: quod vero sub aquis, vel sub terra coniungantur, difficilius multo est, quia elementum ignis non potest ad loca subterranea descendere, vel in eis detineri.

Secundo, quia etiam si elementa omnia simul concurrerent, repugnat per talem concursum fieri mixtionem: ergo non est possibilis. Probatur antecedens, quia naturaliter est impossibile quod in tali proportione applicentur, in qua non corrumpatur aliquod eorum à suo contrario, priùs quàm alia, cum tã diuersa sit actiuitas, & resistentia eorum: ergo naturaliter

 est

est impossibile,quod simul omnia se corrumpant,vt in materia eorum succedat forma mixti.

Secunda sententia tenet mixtionem propriam esse naturaliter possibilem;atque etiam dari in rerum natura:Ita Aristoteles expresse capite præsenti, & omnes eius interpretes : ita etiam omnes fere scholastici Doctores in 4.dist.12.& 13.& Diuus Thomas non solum his locis sed 3.p.q. 77.art. 8. vbi supponunt diuersos liquores, & contrarias qualitates habentes in ea quantitate misceri posse,vt ita vnum agat in alterum, & ab eo repatiatur, quod neutrum conuertat in se alterum:sed dum ad certas dispositiones materia vtriusque peruenit, disconuenientes quidem naturæ vtriusque,sed conuenientes formæ alicuius tertij formam huius in eam introduci, & tertium mixtum ex vtroque generari,& hęc est vera,& tenenda. Quam his tribus conclusionibus explico. Prima est, naturaliter loquendo numquam dari mixtionem ex concursu omnium elementorum factam, hanc tenent omnes fere recentiores, & eam sic probo,quamuis tria elementa,nempe aër, aqua,& terra possint naturaliter congregari ad generationem mixti,repugnat tamē congregari ignem siue in terra,siue in aëre:ergo numquam datur mixtio per congregationem quatuor elementorum facta. Probatur antecedens, quia ad aquam,& terram non potest naturaliter descendere ignis,cum motus deorsum sit cōtra inclinationem eius;& eadem ratione, neque ad locum aëris : quod vero dicitur à causa vniuersali adduci ignem etiam per motum deorsum: sine fundamento dicitur ; quia talis descensus nō est necessarius ad bonum commune vniuersi, cum cōstet sine igne posse mixta generari per calorem Solis:ergo nō fit à causa vniuersali. Probatur consequentia,quia vniuersales causę non mouent corpora sublunaria contra propriam inclinationem ; nisi forte pro bono vniuersali necessarius sit talis motus,vt ad impediendum vacuum; nec in ipsis corporibus potest poni inclinatio aliqua ad tales motus,nisi forte in ordine ad eumdē,finē sint necessarij. Quod vero fulgura descendere videamus, non probat ignē descendere,sed solū ignitā exhalationem : hoc est calidissimā,quæ nō est ignis elementaris, sed mixtum quoddā, sicut etiā flamma(quā vulgo ignē vocāt)vt docet expresse Arist. 1.Meteor.summa 2.c.1.non est ignis,sed fumus accensus.

10 Secunda assertio, si quatuor elemēta per diuinam virtutem congregarentur in vnum locum in certa, ac determinata proportione,atque in particulas diuisa:verè,&propriè commisceri possent,& per mutuam actionē, & reactionē ad talem gradum dispositionū peruenire,vt omnia corrumperentur,&in materia eorum

eorum noua forma mixti introduceretur iuxta exigentiam talium dispositionum Probatur ratione, & experientia: Ratione quidem, nam talis dispositio conueniens formę mixti nulla ratione efficaci probatur impossibilis; immò ex multis combinationibus primarum qualitatum secundum diuersum gradum,& proportionem earum, vna,& plures dari possunt, quæ formæ alicuius mixti, vni, vel alteri elemento magis simili, quàm aliis naturaliter conueniat;& ex alia parte ita sit disconueniens omnibus formis elementorum vt cum ea non possint in suis materiis conseruari. Tunc ergo naturaliter consequitur in materiis omnium sic dispositis talis forma mixti,& in ea vniuntur ad compositionem eius. Experientia verò probatur, quia videmus ex aqua,terra, & aëre simul concurrentibus generari imperfecta animalia,atque etiam vapores,& exhalationes,de quibus suo loco ostendemus non esse elementa substantialiter, sed mixta: ergo sicut duo,vel tria hæc elementa concurrere possunt ad propriam mixtionem, ita proportionata secundum actiuitatem,& resistentiam,vt per mutuam actionem, & reactionem sese corrumpant;& talis dispositio ex hoc relinquatur in eorum materiis, quam naturaliter consequatur forma mixti;ita poterunt concurrere quatuor, si adeo applicentur. Quare mixtio ex concursu omnium elementorum possibilis censeri debet,quamuis non concurrant omnia naturaliter.

11 Tertia assertio, non solum est possibilis mixtio naturaliter ex concursu duorum, vel trium elementorum, sed sæpe datur. Hanc probat experientia adducta de generatione animalium imperfectorum ex putrefactione terræ, & concursu aquæ, & aëris: quam videmus fieri vigente pluuia æstiuo præsertim tempore:atque etiam de generatione vaporum, & exhalationum ex aëre,& terra permixtis. Probatur deinde ex mixtione liquorum, vt aquæ, & vini,de quibus satis probabile est,vt inferius ostendetur,sic misceri posse secũdum quantitatẽ, & qualitatẽ,vt neutrum in se conuertat alterum, sed ambo conuertantur in tertium per mutuam actionem, & reactionem, non quidem statim,sed post aliquod tempus: quorum mixtio satis propria est, cum ei conueniant omnes conditiones ab Aristotele assignatæ. Vterque enim liquor verè, & propriè miscibilis est,& quodlibet permeat,vel peruadit alterum,eumque alterat, & tandem vniuntur in eadem forma mixti superuenientis expulsis propriis: permanentque in eodem mixto genito non secundum actum,sed secundum aliquã virtutem propriam. Probatur tandem alia experientia aquæ, & terræ, atque etiam aëris, ex quibus simul concurrentibus,& per mutuam actionem,

& reactionem corruptis generatur alimentum plantarum, quod est succus quidam, ex quo aluntur, qui absque dubio diuersam habet naturam ab eis, & ideo non est elementum, sed mixtum:ergo non solum est possibilis mixtio propria, sed sæpe datur in natura rerum. Et iuxta has conditiones intelligi debet sententia Aristotelis, & communis:numquam enim Aristoteles dixit omnia elementa simul concurrere ad mixtionem, sed indefinitè locutus est; intelligens omnia, vel saltem plura cõcurrere, & ex eis mixtionem fieri, atque etiam ex vno elemento, & alio corpore mixto, aut etiam ex pluribus mixtis seruatis propriæ mixtionis legibus. Et ex his assertionibus constat solutũ esse primum argumentum pro contraria opinione positũ: probat enim de solo igne non posse naturaliter descendere ad loca aliorum elementorum, nec talem descensum esse necessarium, quod prima assertio nostra concedit.

12 Ad secundum negandum est antecedens, quòd repugnet in tali quantitate, & proportione applicari elementa secundum actiuitatem, & resistentiam, quod non prius corrumpatur vnũ, quam cætera, nam cum tanta sit latitudo intensionis in qualitatibus elementorum, & tot possint combinationes ex eis fieri secundum diuersas proportiones actiuitatis, & resistentiæ singulorũ, facilè intelligitur, quod sic possint applicari, vt omnia corrumpantur simul, & materiæ eorum permaneant dispositæ pro forma mixti introducenda, in qua vniantur substantialiter.

QVÆSTIO II.

Quidnam mixtio sit, & quomodo distinguatur à generatione, & cæteris mutationibus?

13 Circa primum de quidditate mixtionis Aristoteles capite præsenti in fine, ita eam definit, *Mixtio est miscibilium alteratorum vnio.* Quàm definitionẽ vitiosam esse affirmat Scaliger exercitatione tertia, idque probat duplici argumẽto. Primò, quia virium definiendi est ignotum per aliud non minus ignotum explicare, hoc enim modo nunquam poterit cognosci definitum; sed ita explicat Aristoteles sua definitione mixtionem:ergo vitiosa erit. Probatur minor, quia mixtionem definit per miscibile ita incognitum sicut eadem mixtio. Secũdò, quia in tali modo definiendi committitur vitiosus quidã circulus:ergo vitiosus censeri debet. Antecedẽs probatur, nã mixtio definitur per miscibile, & miscibile non potest definiri, nisi per eãdẽ mixtionẽ:ergo cõmittitur circulus vitiosus. Probatur conse

consequentia, quia de primo ad vltimum sequitur idem per semetipsum definiri: quia si mixtio definitur per miscibile, & hoc rursus per eandē mixtionē: ergo mixtio definitur per seipsam.

14 Nostra tamen sententia est, definitionem mixtionis traditam ab Aristotele esse bonam. Ita sentiunt omnes eius interpretes in eodem capite, & ex eius explicatione probabitur. Notandum igitur est tria reperiri in mixtione. Primum est localis coniunctio eorum, quae miscenda sunt, vt liquorum, aut elementorum, in quorum congregatione quodlibet intersecat aliud secundum suas partes; quod necessarium est ad perfectā mixtionem. Secundum est mutua eorum alteratio, nam cum contraria sint, & sibi inuicem approximata, vicissim quoque agunt, & repatiuntur, actio autem, & reactio alterationes sunt, per quas singulorum materiae disponuntur in eo gradu, & proportione, quam requirit forma mixti introducenda, & quae sufficit ad corruptionem eorum. Ideo sequitur introductio formae mixti, & haec est tertiū, atque praecipuum, quod in mixtione includitur, & ad quod duo alia ordinantur. Haec autem introductio formae mixti dicit vnionem substantialem elemētorum secundum materias proprias, quae est quædā substantialis cōtinuatio per propria indiuisibilia, atq; per quā ex omnibus fit vna numero materia. dicit praeterea vnionē huius materiae cōtinuatae cum forma substantiali mixti, quae in ea introducitur, & ex hac vnione resultat mixtum per se primo productum per mixtionem tamquam proprius terminus eius. Et haec tria explicuit Aristoteles tribus verbis, quibus continetur definitio eius, ait enim, *Mixtio est miscibiliū alteratorum vnio*, id est, substantialis cōiunctio miscibilium, quae congregantur localiter, & disponuntur per alterationem. Vnio autem substantialis eorū per proprias materias mutuis alterationib. dispositas, & eadē forma mixti informatas dicit productionem substantialem mixti. Hanc autem explicationem Aristotelis sic possumus ad formā definitionis reducere: *Mixtio est mutatio substātialis, per quam producitur corpus mixtum ex miscibilibus congregatis, & per mutuam alterationē dispositis, atque corruptis.* In qua defini-

15 tione tria ponuntur, nempe mutatio substantialis: & terminus à quo, & ad quē eius: terminus ad quem est corpus mixtū per eam productū: terminus verò à quo sunt miscibilia congregata per alterationē disposita atque corrupta; non enim sufficeret quomodocumq; disponi, vel alterari, nisi per talem alterationē, & dispositionem corrumperētur, vt sic posset in earū materiis vnitis forma mixti introduci. Pro genere verò eiusdē definitionis ponitur, *Mutatio substantialis*, vt per eam censeātur exclusae omnes

omnes mutationes accidentales, vt sunt alteratio, augmentatio, atque etiam productiones substantiales, quæ non sunt mutationes, vt creatio alicuius substãtiæ. Per secundã particulam, nempe, *Corpus mixtum*, excluduntur generationes elementorũ, quæ quotidie fiunt, dum vnum elementum aliquã partem alterius in se conuertit. Per reliquas verò particulas excluduntur generationes aliæ mixtorum corporum, quæ ex aliis mixtis sine congregatione aliqua, vel alteratione miscibilium corporũ producuntur, vt sunt generationes viuentium ex semine productorum, atque etiam non viuentium, quæ ex materia alterius mixti simpliciter generantur: licèt enim hæc omnia verè sint corpora mixta, in quibus virtute, vel potentia continentur elementa; productio tamen eorum non est mixtio saltem secundum totalem, & completam rationem eius per hanc definitionem explicatam ab Aristotele.

Ex hac autem explicatione possumus colligere argumentũ, quo probatur bonam esse definitionem Aristotelis hoc modo. Bona definitio est ea, per quam explicatur natura definiti, & distinguitur à quibuscumque aliis; sed talis est definitio Aristotelis, vt ex prædicta explicatione patet, per quam exclusæ sunt omnes aliæ actiones, & mutationes tam substantiales, quam accidentales: ergo non debet vitiosa appellari, sed bona.

16 Ad primum argumentum oppositæ sententiæ neganda est minor, quod mixtio definiatur ab Aristotele per aliquid ignotum, quia prius quam mixtionem definisset, explicuit quidnam miscibile sit, vnde iam notum erat dum per illud definita est mixtio. Ad secundum respondent aliqui mixtionem, & miscibile esse relatiua; in relatiuis vero nullum esse inconueniens, immo & necessarium, quod vnum definiatur per alterum. Sed aliis non placet hæc solutio, quia etiam in relatiuis magnum est inconueniens, vnum definiri per alterum, cum sequatur vitiosus circulus, atque etiam nugatio, & inutilis repetitio, vt in Dialectica probatur. Ideo respondét ipsi, miscibile duobus modis sumi, sicut & mixtionem, propriè quidem, & impropriè. Miscibile propriè sumptum est illud quod cum aliis potest cõgregari, & à suo contrario alterari, atque corrumpi, atque etiam illud alterare, & corrumpere: sic enim fiet ex vtroque tertium, quod vocatur mixtum. Improprie vero sumitur miscibile, pro corpore, quod cum aliis potest congregari, atque confundi modo tantum locali, per iuxtapositionem: quemadmodũ cõgregantur triticũ & hordeum ad exiguas partes redacta in farinã. Hoc supposito dicunt Aristotelem definisse mixtionẽ propriã per miscibile nó propriè sumptũ, quia hoc modo relatiuũ

eius

eius est,& vnum relatiuum non potest definiri per alterum,sed per miscibile sumptum impropriè, quo pacto non refertur ad mixtionem propriã per eum definitã,sed ad impropriã,& ideo bene Aristoteles explicuit mixtionẽ propriã per miscibile improprium non definiendo vnum relatiuũ per alterũ,vt illa inconuenientia fugeret. Hæc tamen solutio supponit falsum,& Aristoteli contraria est,supponit quidẽ falsum, quod vnum relatiuum non possit definiri per alterum, cuius oppositum probauimus in prædicamento ad aliquid. Quod vero sit cõtra Aristotelẽ probo,ex verbis eiusdem definitionis ab Aristotele traditæ,quæ ita ait: *Mixtio est miscibilium alteratorũ vnio.* Ex qua ita arguo: Miscibile propriè sumptum est corpus, quod cum aliis congregatur,non solum secũdum locum, & iuxtapositionem quantitatis,sed per verã alterationẽ,per quam se corrumpunt,& ex eis generatur mistum, sed euidens est hoc modo sumi in verbis definitionis:ergo euidẽter falsum est dicere quòd impropriè sumatur. Probatur minor ex illo verbo, *Miscibilium alteratorum*,id expresse significante,nam impropriè,miscibilia, vt grana tritici, & hordei non miscentur per alterationem.

Respondeo igitur Aristotelem sine vllo vitio potuisse definire miscibile propriè sumptum per mistionem: sicut definiuit mistionem per miscibile.Nihilominus non est vsus,hac in parte tali modo definiendi,sed gratia maioris claritatis voluit definire miscibile propriè sumptum, per alias conditiones materiales quas sequitur denominatio miscibilis,& per quas melius innotescit,nempe quod sit facile terminabile,& actiuum,atque passiuum. Quo supposito, manifestum est, nihil probare argumentum, cum supponat Arist. definisse mixtionem per miscibile: & rursus idem miscibile per mixtionem.

Quomodo distinguatur mixtio à generatione, & cæteris actionibus, & mutationibus.

Circa secundum, quod quæsiuit titulus quæstionis de distinctione mixtionis à generatione, & cæteris mutationibus,diuerso modo loquuntur recentiores.Nam quidam asserunt mixtionem differre à generatione tamquam species à genere.Ita Conimb.c.præsenti q.2 art.1.quod asserunt colligi ex doctrina Arist.4. lib. Meteo. c.de putredine.Alij vero affirmãt differre accidentaliter per alterationem miscibilium positam in eius definitione,quod sic probãt,mixtio essentialiter sumpta solum dicit generationem corporis mixti:alteratio vero præcedens,quæcumq; illa sit, quamuis necessaria ad generationem, non tamen pertinet ad essentiã eius, sed accidentaliter se habet ad illam 22

ad illam; sed per alterationē miscibilium praecedentem introductionem formæ mixti distinguitur mixtio à quacumque alia generatione substantiali: ergo solū distinguitur accidentaliter.

Vt autem nostram sententiam explicemus, a notandum est primò, mistionem vnum importare quasi de formali, & per se significato; aliud vero, quasi de materiali & connotato. De formali importat introductionem formæ substantialis sua natura postulantis pro dispositionibus quatuor qualitates elementorum ad certam temperiem reductas. Et in hac ratione formali conueniunt omnes generationes mixtorum corporum, siue fiāt ex elemētis alteratis & corruptis, siue simpliciter ex quouis corpore mixto. De materiali vero, & connotato dicit concursum aliquorum miscibilium, siue sint elementa, siue mixta, vt patet de propria mixtione liquorum habentium qualitates contrarias. Et ab hoc materiali significato, vel connotato sumit mixtio propriam denominationem; nam ex formali significato appellatur generatio mixti, non tamen mixtio, sed denominationem mixtionis sumit ex concursu miscibilium alteratorum, & corruptorum, in quorum materia introducitur forma substantialis mixti.

23 Secundo notandum est, corpus mixtum, vt tale est, duobus etiam modis considerari posse; primo ex parte formæ substantialis, quæ ex eo vocatur forma mixti, quia ex propria essentia, & natura petit qualitates elementorum pro dispositionibus: & ex hac parte distinguitur quodlibet corpus mixtum ab omnibus, & singulis elementis: & quia distinctio hæc non est solum ex parte dispositionum, quæ sunt accidentia; sed ex parte formæ substantialis secundum suam essentiam eas postulantis, essentialiter distinguitur corpus mixtum à corpore simplici, hoc est elementari, quia hoc non petit quatuor qualitates contrarias pro dispositionibus, sed duas tantum, & inter sese non contrarias, vt aqua frigiditatem, & humiditatem. Secundo consideratur ex parte earumdem dispositionum: & hoc modo consideratum non distinguitur essentialiter à simplicibus, sed solum accidentaliter.

Quibus suppositis, nostra sententia, & communis tribus assertionibus explicatur. Prima est, mixtionem essentialiter sumptam distingui à generatione elementorum, quasi distinctione generica. Genericam autem voco hanc distinctionem, quia sub quolibet membro eius continentur plures species. Probatur vero hoc argumento. Mutationes distinguūtur specie atoma, vel subalterna per terminos ad quos per se ordinantur eodem modo distinctos; sed corpus mixtum essentialiter distin

distinguitur ab elementari specie subalterna continente sub se plures species corporum mistorum: ergo mixtio per se ad illud ordinata distinguetur genere, vel specie subalterna à generatione elementi per se ordinata ad illud sub quo plures etiam species elementorum continentur.

24 Secunda assertio, mixtio eodem modo considerata non distinguitur essentialiter à generatione vnius mixti ex altero. Probatur ex Aristotele 5. lib. Phys. cap. 2. vbi omnes mutationes reducit ad quatuor genera, nempe ad generationem, augmentationem, alterationem, & lationem; sed mixtio est mutatio: ergo sub aliquo ex his generibus contineri debet. Non sub tribus vltimis: ergo sub primo, quod est generatio. Quare non distinguitur essentialiter à generatione. Probatur deinde ratione; primo, quia ratio essentialis mixtionis sumitur à forma substantiali producta, in quantum sua natura postulat qualitates contrarias elementorum pro dispositionibus; sed hæc ratio cõmunis est productioni cuiuslibet mixti, siue ex miscibilibus, vel ex alio corpore mixto: ergo ex hac parte nõ possunt distingui essentialiter, quia communis ratio non distinguit essentialiter illa, quæ sub ea conueniunt, sed solum distinguentur specie diuersæ generationes mixtorum ex diuersis formis substantialibus mixtis, atque ex diuersis corporibus mixtis per eas productis. Secundo, quia si mixtio differt specie à generatione, per quam producitur mixtum eiusdem formæ specificæ, maxime propter diuersum modum tendendi in formas eiusdem speciei, quia illa tendit media commixtione elementorum; hæc vero sine illa; sed hic modus tendendi est accidentalis: cum solum se teneat ex parte elementorum, vt sunt materia mixti, & differentia ex parte materiæ indiuidualis sit accidentalis: ergo non potest constituere essentialem differentiam.

25 Tertia assertio, mixtio considerata ex parte termini à quo, atque etiam ex parte materiæ, nempe ex parte miscibilium alteratorum concurrentium ad illam, distinguitur à generatione quacumque siue elementi, siue mixti ex alio mixto solum distinctione accidentali. Probatur, quia talis concursus miscibilium alteratorum non pertinet ad substantiam mixtionis desumptam ex solo termino, ad quem per se ordinatur, qui est forma substantialis mixti, & mixtum ipsum per eam essentialiter constitutum: ergo non potest constituere distinctionem essentialem, sed solũ accidentalem. Secundo, quia quod corpus mixtũ fiat ex hac, vel illa materia sublunari, non variat essentiam eius, quã solum cõstituit, & distinguit ab aliis forma substantialis: ergo mutatio ipsa, per quam producitur, non erit distin-

distincta essent ialiter propter eamdem materiam diuersam;& consequenter,nec propter concursum miscibilium,sub quorum forma præcessit? Et iuxta has conclusiones in quibus ferè omnes recentiores conueniunt,intelligi debet Aristoteles,dum distinguit mixtionem à generatione,& cæteris mutationibus.

26 Sed quamuis hæc ita se habeant, simpliciter,& absolutè loquendo pronuntiandum est, mixtionem distingui à quacumque generatione, siue sit elementi,siue mixti ex alio mixto. Et ratio huius est manifesta,quia mixtio accipit denominationem à materiali, & connotato, nempe à concursu miscibilium alteratorum, & ideo nomine mixtionis non significatur quæcumque generatio mixti ex alio mixto, sed solum ea, quæ fit ex vnione miscibilium, atque ex materia eorum, & ideo Aristoteles volens definire mixtionem, non solum formalem, atque essentialem rationem eius considerauit,sed etiam materialem, & quasi connotatam, per quam formalis, & essentialis intelligitur; & vtrumque posuit in definitione, primam sub vltimo verbo eius,nempe *Vnio*,postremam,duobus aliis,videlicet, *Miscibilium alteratorum*,modum definiendi obseruans,quem obseruare solet in definiendis accidentibus in abstracto per proprium genus,& per subiectum, vel materiale connotatum loco differentiæ;vt si definiretur albedo,quod sit forma constituens corpus album. Conueniens etiam fuit sic definire mixtionem, vt clarius posset distingui non solum à generatione elementorum, sed à generatione vnius mixti ex alio: hæc enim licet sit productio corporis mixti,non est mixtio:cum notum sit definitionem ei non conuenire.

QVÆSTIO III.

Quænam sit causa per se, & immediata mixtionis?

27 PRæsupposita iam possibilitate naturali mixtionis, & explicata definitione eius, per quam à cæteris mutationibus distinguitur,causam eius efficientem per se,& immediatam quærimus, à qua fiat. Et prima opinio quorumdam recentiorum asserit non esse quærendam aliam causam per se, præter miscibilia ipsa,à quibus producitur forma mixti hoc ordine, vt cum non informentur simul omnes partes materiæ eorumdem miscibilium à forma mixti,quæ introducitur; sed prius quædam, deinde aliæ,in his partibus,quæ informantur prius, producatur forma mixti efficienter à formis miscibilium existentibus in aliis partibus materiæ;in aliis vero partibus,quæ postea informat,

mat, producatur ab eisdem partibus formæ mixti iam informantibus partes priores; & sic in tota materia miscibilium ab aliis,& aliis partibus eiusdem formæ mixti de nouo informantibus. Nec sequitur, inquiunt, quod effectus sit perfectior sua causa:nam licet forma mixti sit perfectior singulis formis elementorum,non tamen omnibus simul sumptis,à quibus primo producitur, hoc est,in prioribus partibus materiæ. Nec etiam sequitur,quòd idem sit causa propriæ corruptionis, nam diuersæ sunt partes formarum miscibilium,à quibus producitur forma mixti in prioribus partibus materiæ, à partibus earumdem formarum expulsis, vel corruptis; quare solum sequitur quasdam partes formarum miscibilium esse causam corruptionis aliarum partium earumdem formarum, à quibus realiter distinguuntur; & ideo diuersæ sunt res, quæ causant corruptionem aliarum.Et tandem non sequitur, quod forma mixti producatur à re non existente,nam partes illæ formarum miscibilium, à quibus producuntur priores partes formæ mixti, non corrumpuntur eodem tempore,sed sequenti,& ideo veram existentiam habent,dum actu causant.

Probatur hac ratione, in effectibus naturalibus, qui passim producuntur in his inferioribus in specie, & in indiuiduo determinatis,non est recurrendum ad causas vniuersales, sine vrgenti necessitate,sed particulares, ac determinatæ debent eis assignari;sed mixta, quæ producuntur per concursum elementorũ sunt determinati effectus in specie,& in indiuiduo, vt per se est manifestum:ergo à causis particularibus debent per se immediatè produci,& non ab vniuersalibus.Nõ est autem assignabilis alia causa particularis, à qua producantur præter miscibilia ipsa, quibus talis effectus tribui potest;vt ostensum est:ergo eis tribuendus est,& non causis vniuersalibus, à quibus non est in hoc casu recurrendum. 30

Hæc tamen sententia apertè falsa est,quamuis probabilis iudicetur à Toleto qu. vlt.huius lib. quantum ad mixta non viuentia. Probatur primò, quia cuiuslibet effectus per se intẽti à natura debet dari causa per se immediata; sed mixtum, quod producitur per concursum miscibilium, est effectus per se intentus, & productus à natura: ergo debet habere causam per se immediatam. Sed miscibilia non possunt esse causa per se illius,vt asserit prædicta sententia: ergo falsa erit. Probatur minor, quia quodlibet agens naturale applicatum passo per se intendit illud sibi assimilare, sicut per se intendit producere sibi simile:ergo dum miscibilia concurrunt ad agendum,& patiendum, quodlibet intendit conuertere in se suum contrarium,&

per talem conuersionem producere sibi simile in sua specie, vt ignis ignem, & aqua aquam. Mixtum verò, quod ex concursu omnium sequitur, est distinctum specie ab omnibus, & singulis: ergo non intenditur per se ab aliquo eorum, nec ab omnibus; sed per accidens sequitur respectu eorum, cum sequatur præter intentionem; quare repugnat produci ab eis tanquam à causis per se.

31 Probatur secundò, quia sæpe contingit mixtum productum ex concursu elementorum esse corpus viuens, vt dum producuntur per concursum aquæ, terræ, & aeris imperfecta quædam animalia: sed elementa non possunt esse principalis causa corporis viuentis, cum sit essentialiter perfectius, non solum singulis, sed etiam omnibus simul sumptis: ergo repugnat miscibilia esse causam principalem mixtionis, aut mixti per eam producti, sed ad summum poterunt esse instrumenta vniuersalium causarum per se illud producentium. Et hoc idem argumentū videtur conuincere in quibuscumque mixtis etiam non viuentibus; nam quodlibet mixtum virtute continet omnia elementa: ergo perfectius est singulis, atque etiam omnibus. Probatur consequentia, quia id, quod sua virtute continet aliud, præsertim si sit alterius speciei, essentialiter debet esse perfectius illo; sed mixtum est alterius speciei ab elementis, & virtute ea continet: ergo est perfectius singulis, & omnibus; quare repugnat esse effectum eorum, vt causæ præcipuæ eius.

Secunda opinio tenet, causam præcipuam, atque per se mixtionis, & mixti producti non esse miscibilia, neque aliquā aliā particularem, sed disposita materia pro forma mixti per actionem, & reactionem eorumdem miscibilium introduci in eam per actionem causæ vniuersalis. Ita Albertus Magnus tractat. 6. cap. 4. & lib. 2. de animalibus tractat. 1. cap. 8. D. Thomas in commentariis huius decimi capitis, Toletus quæst. vltima huius libri, & omnes ferè recentiores. Et hæc est vera, & tenenda. Probatur hac ratione. Mixtio, & corpus mixtum debet habere causam per se, à qua procedat; sed causa per se non sunt miscibilia, vt probauimus, nec est excogitabilis alia sublunaris: ergo necessariò recurrendum est ad Solem, & alias cœlestes virtutes, à quibus tamquam à causis per se procedat. Hæc autem

32 sententia sic probata, hac distinctione explicanda est. Mixta, quæ ex concursu miscibilium producuntur in rerum natura sunt in duplici differentia; quædam viuentia, licet imperfectissima: (nam viuentia perfecta, licet sint mixta corpora, non producuntur per mixtionem, sed per generationem ex alio mixto, nempe ex semine deciso ab alio viuente) alia non viuentia,

nentia, vt lapides, metalla, & his similia. Et mixtio, per quam procedunt viuētia, non est reducenda in corpora cœlestia tamquam in causam principalem, quia viuens quodcumque perfectius est illis essentialiter, & ideo non possunt attingere productionem eius tāquam præcipua causa, quia hæc perfectior debet esse suo effectu, si sit æquiuoca, vel æquè perfecta, si sit vniuoca: quare necesse est, talem mixtionem, eiusque effectum Deo tribuere tamquam causæ per se immediatæ, ac principali, corporibus vero cœlestibus solum vt instrumentis. Mixtio vero per quam procedunt mixta non viuentia, tribuenda est corporibus cœlestibus tamquam causæ per se immediatæ, atque præcipuæ, qualitates verò miscibilium ad summum possunt esse dispositiones introductionem formæ mixti præcedentes in materia: & iuxta hanc distinctionem intelligitur communis sententia, quam sequimur ab omnibus ferè authoribus.

Ad argumentum verò alterius sententiæ concedēda est maior, quod non sit recurrendum ad causas vniuersales in effectibus particularibus, & determinatis in specie, & indiuiduo sine vrgenti necessitate; hoc est, nisi contingat nullam posse dari causam particularem eorum in his inferioribus. Sed minor neganda est, quod talis causa particularis mixtionis detur: nam quod miscibilia sint causa per se mixtionis, & mixti corporis per eam producti, repugnat, vt probauimus; nec est alia excogitabilis, quare vrgens necessitas postulat, vt ad vniuersales recurramus, sicut recurrunt omnes in aliis effectibus, quorum nulla datur particularis causa per se in his inferioribus.

QVÆSTIO IV.

An elementa maneant in mixto secundum proprias formas substantiales?

PRima opinio asserit, non solum materias elementorum permanere in mixto, sed etiam formas substantiales. Ita Auicenna 1. sufficientiæ c. 1. Philoponus 1. lib. de Generatione ad textum 74. Albertus Magnus ibidem tract. 6. cap. 5. & 3. lib. de Cœlo tractat. 2. cap. 1. & 8. Nimphus 1. lib. de Generatione comm. 218. quæst. 12. & 8. Metaph. disp. 4. Iand. 6. Phys. quæst. 4. Zimara theoremate 48. Scaliger exercitatione 101. Contar. in lib. de elementis, Aquilin. lib. 3. de elementis art. 3. Vega lib. 1. de arte medendi capit. 1. Thomas de Garuio lib. 1. summæ Medicæ tit. 1. quæst. 1. eamque tribuit Galeno in lib. de substantia naturali ad finem, & 2. Methodi cap. 2. & cum his omnibus 33

Aureolus in 2. dist. 17. Hanc etiam sententiam tenuit Commentator 2. lib. de Generatione comm. 90. & lib. 3. de Cœlo comm. 67. ita etiam explicans, vt formæ substantiales elementorum permaneant in mixto non secundum esse perfectum, sed quodammodo remissum. (Supponit enim author iste substantiam suscipere intensionem, & remissionem) ita vt sicut alij dicunt qualitates elementorum permanere in mixto ad certum gradum remissum attemperatas, ita ipse sentiat de formis substantialibus.

Probat testimoniis Aristotelis, nam 5. Metaph. cap. de element. tribus modis definit elementum. Prima definitio est; *Elementum est, ex quo in existenti, aliquid primo componitur*. Secunda; *Elementa corporum dicuntur vltima, in quæ corpora diuiduntur*. Tertia: *Elementum est, quod primo vnicuique inest*. Ex quibus sequitur elementa, ex quibus mixta fiunt, manere in eis secundum proprias formas substantiales. Probatur consequentia, quia quod primo alicui inest, ipsum componendo, formaliter debet manere in eo. Alia etiam sunt testimonia, in quibus Aristoteles quædam dicit de elementis existentibus in mixto, quæ non possunt esse vera, nisi in eo sint secundum proprias formas substantiales: vt capite præsenti in fine definiens mixtionem ait, *Mixtio est miscibilium alteratorum vnio*; sed quæ alterantur, non corrumpuntur, sed permanent secundum formas substantiales: ergo sic permanent in mixto elementa, alioqui si substantialiter corrumperentur, non bene diceretur mixtio alteratorum vnio, sed corruptorum potius dici deberet. Et 2. lib. de anima text. 39. docet, quod nisi in corporibus animatis anima contineret, vel detineret elementa, discederent ab eis, & in diuersa loca tenderent, in quæ naturaliter inclinantur, vt ignis sursum, & terra deorsum, quod patet verum esse non posse de solis qualitatibus, quæ nec discedunt à subiecto, nec mouentur per se localiter: ergo intelligi debet de elementis ipsis secundum formas substantiales, vt verum sit, & 1. lib. de Cœlo text. 7. asserit corpora mixta moueri ad locum elementi in eis prædominantis, vt lapis ad terram, quæ in eo prædominatur; & in 2. lib. text. 22. & lib. 3. text. 68. probat elementa non habere propriam figuram, quia si haberent propriam, eam conseruarent in mixto, & ideo non possent ex eis indifferenter componi mixta diuersæ figuræ. Et tandem 2. lib. de anima text 52. dubitat, quare sensus non sentiant elementa, ex quibus constant, & respondet, quia non est medium inter sensum, & talia elementa, sed immediatè sunt in eo, & ideo non sentiuntur, quia sensatio requirit mediũ, vt visus, & auditus aërem, vel aquam. Hæc autem omnia

patet

patet non esse vera, si elementa solum sint in mixto secundum suas virtutes, & non secundum formas substantiales. Sentit ergo Arist. hoc posteriori modo in eo permanere.

35 Probatur deinde ratione, primo, quia si non manent in mixto formæ substantiales elementorum; ergo solum permanebit materia; vnde sequitur non alio modo permanere in eo, ac permanet quodcumque corpus in alio ex eo genito, vt aer in aqua, si ex eo fiat. Consequens autẽ falsum esse probatur ex eo, quod nemo vmquam dixit corruptum virtute permanere in genito, & omnes affirmant elementa virtute saltẽ permanere in mixto: ergo sentiunt aliquid aliud præter materiã permanere. Verbum etiam: *Saluantur enim virtutes eorum.* apud Aristotelem plus significat, quam virtutes eorum permanere in potentia materiæ, quia si sic solum permanent: ergo corrumpuntur secundum esse actuale. Quod vero secundum esse actuale corrumpitur non saluatur, alioqui omnia, quæ moriuntur, vel pereunt, dicerentur saluari, cum permaneat materia eorum, in cuius potestate continentur forma, & accidentia.

36 Secundo, quia si elementa non manent in mixto secundum formas substantiales; sequitur mixtum non minus esse corpus simplex, quam elementa; consequens est falsum: ergo falsum est etiam, quòd elementa non maneant formaliter in mixto. Sed probatur consequentia, quia si in mixto nõ manent formæ substantiales elementorum: ergo solum habebit compositionem substantialẽ ex materia, & forma; & accidẽtalem ex subiecto, & accidentibus, nempe ex qualitatibus elementorũ, sed vtramque compositionem habent elementa, vt per se est manifestum, & nihilominus dicuntur corpora simplicia: ergo alia compositio substantialis ex formis elementorum necessariò ponenda est in mixto, propter quam non possit appellari corpus simplex.

Secunda opinio negat elementa permanere in mixto secundum formas substãtiales, sed has corrumpi docet in mixtione, & nihil aliud substantiale eorum permanere præter materiam. Ita D. Tho. 2. contra gent. cap. 55. & 56. & ibidem Ferrar. 1. p. q. 76. art. 4. ad 4. & ibidem Caiet. Scotus in 2. d. 15. q. 1. & ibidem Gregorius, Gabriel, Herueus, atque Capreol. Sonzin. 10. Metaph. q. 27. Iaucl. 8. Metaph. q. 4. Ægidius quodlib. 4. q. 15. & omnes ferè interpretes Arist. capite præsenti, præsertim Albertus Saxoniæ q. 19. Marsil. q. 22 Astudillo q. vlt. Tolet. q. 17. & cum eis Vallesius lib. de sacra Philosophia cap. 1. vbi probat hanc fuisse mentem Platonis, Hippocratis, & Galeni, & hæc sententia non solum probabilior est, sed vera, & tenenda.

37 Probatur duobus testimoniis Aristotelis satis expressis.

Primum habetur capite præsenti textu 84. his verbis, *Videntur enim ea, quæ miscētur prius ex separatis cōuenientia, & possibilia separari rursus; neque permanēt igitur actu, vt corpus, & album; neque corrumpuntur, neque alterum, neque ambo; saluantur enim virtutes eorū.* Secundum verò reperitur lib. 2. de partibus animalium cap. 1. non longe à principio; vbi sic ait, *Cum itaq; triplex sit cōpositio, prima statui potest ea, quæ ex primordiis conficitur his, quæ nonnulli elementa appellant, terram dico, aquā, aërē, ignem: sed melius fortasse dici potest ex virtutibus confici elementorum, hisque non omnibus, sed vt ante expositum est, humiditas enim, & siccitas, & caliditas, & frigiditas materia corporum sunt compositorum, cætera autem differentiæ eas sequuntur.*

Probatur deinde experientia, & ratione. Experientia quidē, nam plura generantur mixta sub aquis, nempe omnes pisces, sed in eo loco nec potest existere naturaliter elementum ignis, neque illuc vsque deferri, vt per se est manifestum. Et de aëre vix potest intelligi, quod sub aqua sit in omnibus illis partibus, in quibus generantur: ergo euidenter falsum probatur, quòd elementa sint in mixto secundum proprias formas substantiales; & pari ratione de mixtis, quæ generantur in aere, euidens est non posse constare elemento terræ, quod naturaliter repugnat illuc vsque ascendere. Ratione vero primò, quia si elementa manent in mixto secundum formas substantiales, vel in singulis partibus materiæ eiusdem mixti omnes permanent, vel singulæ tātum in singulis partibus eiusdem materiæ. Si primum concedatur, euidenter ex eo sequitur plures formas substantiales informare eamdem partē materiæ, quod naturaliter saltem esse impossibile docent omnes. Si verò dicatur secūdum, sequitur nullam dari veram, & propriam mixtionem. Probatur consequentia, quia vna ex conditionibus omnino necessariis veræ mixtionis est; quod quælibet pars corporis mixti sit mixta; sed nulla daretur pars corporis mixti, quæ mixta esset, si in nulla essent omnes formæ elementorū, vt per se est manifestum: ergo nec daretur propria mixtio, sed solum coniunctio quædam localis elementorum; nam quodlibet esset separatū ab alio secundum formam substantialem, atque etiam secundum materiam.

38

39 Secundò, si elementa permanent in mixto secundum proprias formas substantiales, vel præter illas habet mixtum aliam substantialem formam, vel non. Si non habet aliam, sequitur primo, nullum dari mixtum animatum, aut viuens, quia formæ elementorum non sunt animæ, sed ea inferiores. Secūdò sequitur, nec mixta corpora distingui specie inter sese, neque ab elementis, & vtrumque est absurdum. Sed probatur consequentia

hæc,

hæc,quia distinctio specifica corporum est per formas substantiales, sed omnia mixta habent easdem formas substantiales elementorum,& nullam aliam:ergo non distinguũtur inter se, nec ab elementis simul sumptis,quorũ formas habẽt, & præter eas nõ habent aliam,per quam distinguantur ab eis.Si verò dicatur habere aliã formã,euidenter sequitur, in singulis partib. materiæ dari duplicẽ ad minus formã substantialem.Probatur consequentia, quia forma mixti,quæ datur distincta à formis elemẽtorum,necessariò debet informare totam materiam elemẽtorũ,vt totũ corpus sit mixtum:ergo debet etiam informare omnes, & singulas partes eius,sed in singulis partibus reperiũtur singulæ saltem formæ elementorum:ergo vt minimum informabuntur singulæ duabus formis substãtialibus,nempe propria & communi forma mixti omnes informante.

Ad argumentum oppositæ sententiæ respondendũ est; quod tres illæ definitiones elemẽti ab Arist. traditæ diuersis modis exponũtur à diuersis authoribus.Nam primã, & tertiã exponit Scot.vbi sup.§.ad dictum comment. non de consuetis,aut vulgaribus elemẽtis,terra,aqua,aëre,&igne,sed de materia prima, quæ est primũ elementũ, ex quo cõponuntur omnia corpora. Quã expositionẽ sequitur Tolet.vbi sup.ad 2.& si hæc expositio vera sit, nihil ex his definitionibus probatur aduersus nostram sententiam.Sed magis ad mentẽ Arist.videtur expositio D.Th. asserentis easdẽ definitiones etiã conuenire cõsuetis elemẽtis, ex quibus componuntur mixta;quod videtur colligi,ex verbis secundæ definitionis. Et iuxta hãc expositionẽ dicendũ est,ad rationem elemẽti sufficere,quod actu,vel virtute insit ei,quod ex eo cõponitur, vt Arist. ipse docet in vtroque testimonio pro nostra sententia adducto;nam in primo ait mixta componi ex elemẽtis,vel potius ex virtutibus eorũ; & in secundo non manere in eo actu,neque etiam corrumpi, sed virtutes eorũ in eo saluari Secunda vero definitio hunc sensum habet, quod mixtum diuiditur,aut resoluitur in elementa, quia quando ex eo generantur elementa,vnum,vel multa,quasi ab eo dicuntur separari,& separatio hæc,quasi diuisio vocatur,vel etiã resolutio. 40

Definitio etiam mixtionis diuerso modo intelligitur à diuersis: nam quidam verbum illud *Alteratorum*, idẽ esse aiunt, atque *Corruptorum*,quia per mutuam alterationem corrumpũtur miscibilia, & sic corrupta vniuntur materiæ eorũ sub eadẽ forma mixti. Hæc tamen expositio non est ad mentem Aristotelis, qui verbum illud de vera alteratione præcedente intelligit,non de corruptione eã subsequẽte,vt ex cõtextu totius capitis est manifestũ.Sẽsus igitur definitionis satis est manifestus 41

ex dictis à nobis in 2.q. nam mixtio non solum dicit formale, nempe introductionem formę mixti: hæc enim sola mixtio nō est, cum cōstet reperiri in qualibet generatione vnius mixti ex altero: sed dicit etiam materiale, & connotatum, nempe concursum miscibilium se alterantium; immo pro hoc tantū supponit, licet illud de formali significet, & ideo melius dictum est *alteratorum*, quam corruptorum; quia concursus miscibilium se alterantium mixtio vocatur; quamuis per alterationem se corrumpant, sed dum iam corrupta sunt, mixtio non est, licet sit introductio formæ mixti, quæ non habet rationem mixtionis, nisi in ordine ad alterationem præcedentem, sicut albedo non facit album, nisi in ordine ad corpus, cui inhæret.

Illud verò ex 2.li.de anima; nempe, quod dissoluerentur elementa, & desineret esse mixtum, nisi ibi esset forma mixti quasi ea continens: argumentum quoddam Aristotelis est factum aduersus Empedoclem, qui ponebat integra elementa in mixto, non solum secundum formas substantiales, sed etiam secundum suas qualitates perfectas, addens, augmentum eiusdem mixti corporis non prouenire à forma eius: quo supposito probat Aristoteles, quod si ita esset dissoluerentur elementa; nam si forma mixti nihil agit, nec ab ea procedunt operationes; nec possent elementa detineri, vel contineri ab ea, sed vnumquodque discederet in suum locum naturalem tendens: nihil ergo probat testimonium hoc aduersus nostram sententiam. Aliud vero de motu mixti ab elemento prædominante ex propria sententia Aristotelis est. Ideo respondeo, quòd potentia motiua vt grauitas, aut leuitas, à qua mouetur mixtum ad suum locum naturalem, est quædam secunda qualitas procedens ex mixtione primarum, vt docet expresse Aristoteles 2.lib.de partibus animalium in principio; ideo si in mixtione elementorum prædominetur ignis secundum suas qualitates, generabitur mixtum simile naturæ eius, non solum secundum substantiam, sed etiam secundum virtutem motiuam, quæ eam consequitur, eritque leue ad similitudinem ignis. Si verò in mixtione prædominetur terra secundum suas qualitates, generabitur mixtum ei simile in substantia, & grauitate: & cum motus sequatur ex virtute motiua, mouebitur mixtum ad locum elementi prædominantis; cum sit ei simile in substātia, & in virtute motiua; vt lapis ad locum terræ. Prædominatio vero elementi huius, vel alterius in mixtione secundū qualitates eorum intelligitur, per quas agunt, & patiuntur; & vnū dicitur potentius altero, & consequenter prædominari in mixto. Quare dū dicitur mixtū moueri ab elemētò prædominātе, sensus

42

sensus est, moueri à virtute motiua simili elemento prædominãti, quia procedit talis ratione eiusdem elementi prædominãtis in mixtione per suas qualitates; quare ex hoc solum sequitur permanere elementa in mixto secundum suas qualitates, non secundum formas substantiales.

Aliud verò de figuris argumentum quoddam est contra Democritum, vt contextus eiusdem litteræ ostẽdit; ponebat enim Philosophus iste corpora componi ex atomis, tamquam ex elementis, à quibus proprias figuras dicebat esse inseparabiles; quo supposito arguit bene Aristoteles, quod ex talibus elemẽtis non possent componi mixtã diuersæ figuræ, qualia esse in rerum natura experimur. 43

Vltimum testimonium difficultate caret, loquitur enim Arist. in eo, non de substantiis elementorum, sed de qualitatibus eorum, quare sensus est, elementa quæ sunt in sensibus, vel organis eorum non sentiri ab eis; id est, qualitates elementorum, ex quibus componuntur eadem organa, cum sint mixta, non sentiri; quia immediatè eis inhærent, & nullum datur medium, quod necessariò postulat sensatio.

Ad primum argumentum concedendum est, nihil ex elemẽtis permanere in mixto præter materiam, quia neque eædem numero qualitates permanent, sed corrumpuntur cum formis substantialibus, sed permanent alię similes in certo gradu, quas postulat forma mixti introducta; & in hoc sensu dicitur, permanere elementa in mixto secũdum suas qualitates ab his, qui cum Diuo Thoma, ac nobiscum tenent accidentia inhærere composito, tamquam proprio subiecto; qui vero immediatè dicunt materiæ inhærere, consequenter concedunt easdẽ numero qualitates elementorum ad certum gradum attemperatas permanere in mixto. De cæteris vero corporibus, ex quibus alia generantur, non potest esse verũ, quod in eis permaneant, etiam secundum virtutes, quia nec eorum qualitates eo modo in eis permanent, sed nuda tantum materia.

Ad secundum distinguendum est consequens prioris enthymematis, quòd mixtum non sit magis compositum, quàm elementum; nam si ex parte solius compositionis substantialis intelligatur, concedi potest; si vero ex parte qualitatum, ac dispositionum, quas postulat forma mixti, falsum: nam forma elementi solum pro dispositionibus postulat duas qualitates non contrarias: forma verò mixti omnes qualitates contrarias, & ideo ex parte harum maiorem habet compositionem, immo etiam ex parte substantiæ quodam modo dici potest habere maiorem, quia cùm forma mixti naturaliter postulet talem 44

compositionem qualitatum contrariarum; quadam ratione virtuali dicitur composita, & magis composita, atque adeo minus simplex, quàm forma elementi, in qua solum duæ contrariæ virtute continentur. Merito ergo communi modo loquendi, & concipiendi elementa dicuntur corpora simplicia, mixta vero composita; non solum propter cõpositionem qualitatum contrariarum, sed suo etiam modo propter compositionem ex materia, & forma quadam ratione virtuali mixta, vel composita.

DVBIVM.

Quidnam sit elementa virtualiter contineri in mixto?

45 PRæsupponitur ex quæstione iam agitata, quòd elementa manent virtualiter in mixto, dubitatur vero quidnam sit virtute in eo permanere. Duo autem possunt significari, dũ dicitur elementa permanere virtualiter in mixto: primum, quòd permaneãt per suas virtutes, aut qualitates proprias, nempe calorem, frigiditatem, humiditatem, & siccitatem easdem numero, vel saltem specie, iuxta diuersas opiniones de subiecto accidentium. Secundum, quòd permaneant per suas formas substantiales virtute contentas in forma substantiali mixti.

46 Et prima opinio asserit vtroque modo permanere elementa in mixto virtualiter. Ita Scotus in 2. d. 15. quæst. vnica. §. *Sed tamen.* Gregorius, & Gabriel. d. 16. Ægid. 1. lib. de gener. ad textum 48. Coloniensis cap. præsenti. Postremam verò continentiã virtualem formarum substantialium explicant exemplo medij caloris, vt viridis, vel rubei, qui dicitur virtute continere extremos, in quantum vtroque participat, & quasi cõuenientia quædam vtriusque est: neutrum vero extremorum continet alterum, quia neque ipsum participare dicitur.

Secunda opinio tenet elementa permanere virtualiter in mixto, solũm, quia virtutes, seu qualitates eius in eo manent, non quia forma mixti virtute contineat formas substantiales elementorum. Ita Caietanus 1. p. q. 76. artic. 4. ad finem. Probat hoc argumento; si forma substantialis mixti virtute contineret substantiales formas elementorum, in aliquo genere causæ formalis, vel efficientis eas contineret: formalis quidem, quia tribueret materiæ esse earum, sicut anima sensitiua continet vegetatiuam, quia tribuit corpori esse vegetatiuum, vel efficientis; quia posset eas effectiuè producere in materia, vt corpora cœlestia virtute continent qualitates elementorum, quia eas producunt in corporibus, vel certè quia operationes,

quas

quas exercent formæ elementorum, posset forma mixti perfectius exercere, vel æquè saltem perfectè, sed neutro modo eas continet: ergo ratione talis continentiæ virtualis non erit verum, quod elementa permaneãt virtualiter in mixto, sed solum ratione qualitatum. Probatur minor, quia forma mixti non tribuit materiæ esse substantiale ignis, aquæ, terræ, & aëris, vt per se est manifestum: ergo non continet formas eorum in genere causæ formalis. Sed neque in genere efficientis, quia nec potest formas elementorum effectiuè producere, vt producunt corpora cœlestia, nec operationes eorum æquè perfectè exercere, sed quas potest, iam minore longe perfectione: non enim potest lapis calefacere sicut ignis, nec sicut aqua infrigidare.

47 Secundo probari potest, quia id, quod continet virtute aliud, perfectius illo esse debet: ergo si mixtum virtute continet formas substantiales elementorum, perfectius debet esse substantialiter, non solum singulis, sed omnibus simul sumptis, cum omnia simul sumpta contineat substantialiter. Quod tamen de pluribus mixtis videtur absurdum, immo etiam de omnibus, quia licet mixta viuentia perfectiora sint singulis elementis, atque etiam omnibus simul sumptis, hoc non habent sub ratione mixtorũ, sed ex ratione speciali animæ habentis superiorem gradum essendi respectu elementorum.

Nostra sententia hac distinctione explicabitur, per quam ad concordiam reuocari possunt duo isti modi dicendi, quamuis contrarij videantur. Dupliciter contingit vnam formam substantialem virtute continere alteram; primo, ita vt eam per se sumptam, atque immediatè contineat, quo pacto forma sensitiua continet vegetatiuam, vel cœlestes continent elementares. Et iste modus continentiæ perfectissimus est, & non formalis tantum, sed per eminentiam, & ideo non reperitur, nisi in formis habentibus superiorem gradum, vel modum essendi. Secundo modo potest contingere, quod vna forma dicatur continere alteram, non per se sumptam, nec immediatè, sed quia continet aliquam virtutem, vel dispositionem eius propriam: nam cum talis dispositio sit quasi inchoatio eiusdem formæ substantialis in materia, illud, quod continet hanc dispositionem formaliter, dicitur quadam ratione virtuali continere talem formam, non per se sumptam, nec immediatè, sed quia talem eius virtutem continet, & ideo quasi remotè, & non secundum se, sed per aliquid ad eam pertinens. Mixtum igitur non continet virtute formas substãtiales elementorum secundum se sumptas, nec immediatè

48

continet

continentia, vt probat euidenter argumentum Caietani, sed in quantum continet virtutes, seu qualitates, quæ sunt dispositiones eorum propriæ, & quasi inchoationes earumdẽ formarum in materia; & continentia hæc respectu eiusdem virtutis est proxima, sed respectu formæ substantialis remota; & per quam non potest dici per se, vel secundum se contineri, sed solum per aliquid sui non pertinens ad propriam substantiam. Modus igitur dicendi Caietani veritatem habet iuxta primum modum continentiæ: modus vero Scoti iuxta secundum, & quia modus ille continendi proprius est; iste vero improprius, quamuis in solo modo loquendi differre videantur Scotus, & Caiet. magis propriè loquitur iste quam ille. Quare argumentum Caietani concedendum est, quia de primo modo continendi formas substantiales elementorum conuincit, sed non de secundo. Et eodem modo ad aliud argumentum distinguendum est consequens: nam si modo priori contineret mixtum formas substãtiales elementorum, non solum deberet esse perfectius, sed in superiori alio gradu, vel modo essendi, sed cum hoc modo eas
49 non contineat, non sequitur id habere. Ex modo autem posteriori continendi non sequitur perfectius esse debere omnibus elementis simul sumptis, quia nõ postulat virtutes eorum pro dispositionibus in materia secũdũ gradũ ita perfectum, ac formæ illorum, nec imperfectè operatur per easdem virtutes, aut qualitates. An vero necesse sit perfectius esse singulis elemẽtis? respondeo non esse necessarium, quod à posteriori probari potest, cũ videamus mixta quædã adeo imperfecta, vt licet omnibus qualitatibus elementorum constent, non habent virtutem generandi sibi similia, vt lapides & similia.

QVÆSTIO V.

An virtutes, seu qualitates elementorum permaneant formaliter in mixto?

50 EX quæstione præcedente videtur hæc resultare; nam in ea assertum est, elementa non manere formaliter in mixto, hoc est secundum proprias formas substantiales, sed virtute tantum, & cum dubitatum fuerit, quidnam sit virtute, aut potentia permanere in mixto: respondimus, virtute permanere idem esse ac permanere per suas virtutes, seu qualitates, quæ ad certum gradum attemperatæ sunt dispositiones naturales formæ mixti, quæ sequitur, permanere etiam easdem numero qualitates, si earum subiectum sit materia prima, vel easdem secundum

ſecundum ſpeciem,ſi ſubiectum ſit compoſitum, ad cuius corruptionem corrumpuntur accidentia omnia,quæ in ipſo erant; ſequuntur vero alia eis ſimilia.Dupliciter autem poſſumus excogitare has qualitates elementorum permanere in mixto per ſe,& formaliter,ſicut per ſe, & formaliter ſunt in ipſis elementis,quamuis non in eodem gradu, ſed remiſſiori in mixto ſint: vel nō per ſe,& formaliter,ſed quadā ratione virtuali;ita vt per actionem,& reactionē harum qualitatū,per quas miſcētur elementa,reſultet quinta quædā qualitas ab eis diſtincta, ſimplex quidem formaliter, ſicut ipſæ etiam ſimplices ſunt, ſed virtute eas continens;& qualitas hæc ſit,& dicatur proprium temperamentum mixti:propriaq; diſpoſitio in materia præcedens pro forma eiuſdem mixti introducenda. Et ſi hoc verum eſt, non permanebunt qualitates elementorum formaliter in mixto, ſed ſolum virtualiter in vna illa qualitate ſuperiori contentæ, vel nulla reſultet talis qualitas diſtincta, ſed qualitates ipſæ elementorum per ſe, & formaliter permaneant in certo quodam gradu, & proportione: & ipſæmet ſic attemperatæ ſint proprium temperamentum mixti,propriaque diſpoſitio materiæ ad introductionem formæ mixti.

51 Et prima opinio tenet non permanere per ſe, & formaliter, ſed virtute tantum ratione illius temperamenti, quod qualitas quædam ſuperior eſt, in qua virtualiter continentur. Ita Scotus in 2.diſtin.15.q.vnica,§.id tamen. Albertus Magn.2.lib. Phyſ.titul.2.ca.1.Durand.2.queſt.prologi num.19.& in 4. diſt. 12.q.3.Gregor. in 1.diſt.17.q.3.art.3.Iauellus 8. Metaph.q.4. Sonzinas.10.Metaph.q.22.& 27. Herueus tractatu de pluralitate formarum. Probatur teſtimonio Ariſtotelis 2. lib.de generatione textu 48. vbi per mixtionem calidi,& frigidi,humidi, & ſicci ait generari mixtum, quod quaſi medium eſt inter eadem extrema,nempe inter calidum,& frigidum:neutrum tamen extremorum:ergo ſentit mixtum non eſſe calidum,neque frigidum formaliter, ſed temperamentum quoddam habere medium, nempe qualitatem ſuperiorem virtute continentem calorem & frigus:quo pacto videtur exponere verba eius Diuus Thomas lect. 8. eiuſdem libri ad finem: & ideo videtur tenere eamdem ſententiam.

52 Sed probatur ratione. Primò, quia qualitates elementorum ſunt naturales eorum proprietates,vel naturaliter ſaltem emanant à ſubſtantiis eorum; nam in eodem inſtanti,in quo generatur ignis, procedit ab eo calor ſummus, & ab aqua ſummà frigiditas:ergo vbi non eſt ſubſtantia elemētorum,non poſſunt reperiri qualitates iſtæ per ſe,& formaliter; ſed elementa non

ſunt

sunt in mixto secundum formas substantiales: ergo nec possunt esse in eo secundum suas qualitates, nisi virtuali quadam ratione in vna aliqua superiori contentas. Secundo, contraria non possunt naturaliter esse simul in eodem subiecto: nam ex propria definitione habent mutuo se expellere ab eo: sed qualitates elementorum sunt propriissimè contrarię: ergo non possunt simul esse in mixto per se, & formaliter.

Secunda opinio est opposita, quòd qualitates elementorum manent per se, & formaliter in mixto, & non vt virtute contentæ in alia qualitate, vel temperamento. Ita Diuus Thomas 1.p.q.76.artic.4.ad quartum his verbis: *Ideo dicendum est secũdum Philosophum in primo de generatione, quòd forma elemẽtorũ manent in mixto, non actu, sed virtute. Manent enim qualitates propria elementorum, licet remissa, in quibus est virtus formarum elementarium.* Quòd etiam tenet in 2.distin.19.q.1.art 4. & in 3.d.16.q.1.art.1. idem etiam Caietanus 1.2.q.52.artic.2.§. ad hoc dicitur, Capreol. in 2.d.30.q.1. ad primum contra primam cõclusionem, Phil.2.lib. de generatione ad textum 43. Ægidius ad textum 48.& 49. Vega 1.lib. de arte medendi cap. 1. Vallesi. 1. lib. controuersiarum medicarum cap.6. Toletus 1. libr. de gener.q. 18.& omnes ferè expositores capite præsenti, & hæc est probabilior, & tenenda.

53 Probatur testimonio Aristotelis cap. præsenti textu 84. vbi loquens de modo, quo elementa manent in mixto, ita ait: *Neque permanent igitur actu, vt corpus, & album, neque corrumpũtur: neque alterum, neque ambo; saluantur enim virtutes eorum.* Quæ verba non possunt esse vera, si solum manent virtualiter in illa alia qualitate, quæ ponitur pro temperamento mixti: ergo contra mentem Aristotelis est talis sententia. Probatur antecedens, nam si solum manent virtualiter in illa qualitate: ergo corrumpuntur secundum proprias entitates, & rationes formales; quare non saluantur, vt asserit Aristoteles. Libro etiam 2. de partibus animalium capit. 1. docet expresse mixtum componi ex virtutibus elementorum: ergo permanent in eo formaliter. Probo consequentiam, quia si sic non permanent, non possunt componere.

54 Probatur deinde ratione. Primò, quia quinta illa qualitas, quæ ponitur pro dispositione materiæ ad introductionem formæ mixti, & pro temperamento eiusdem mixti, naturaliter est impossibilis: ergo non est ponenda. Antecedens sic probo, elementa in mixtione se corrumpunt per proprias qualitates: ergo per illas ad mediocritatem redactas disponitur sufficienter materia pro introductione formæ mixti. Probatur cõsequẽtia,

quia

quia eadem dispositio expellens formam præexistentem, disponi: materiam ad introductionem sequentis, vt euidenti inductione constare potest in qualibet generatione: frustra ergo, & sine fundamento ponitur alia qualitas secunda ex commixtione primarum resultans pro dispositione materiæ ad formam mixti, & consequenter naturaliter est impossibilis, quia nihil potest natura frustra facere. Supposito etiam quod daretur talis qualitas, falsum est, quod non permaneant in mixto genito qualitates elementorum: quod sic probo. Toto tempore mixtionis permanent qualitates istæ, cum per eas ag nt, & p tiãtur elementa, vel ergo subiectantur in materia prima, vel in eisdem elementis: si primũ concedatur, euidenter sequitur permanere in mixto genito, quia permanente subiecto non possunt accidentia eius perire, cum non sit agens, à quo destruantur; si vero sint in elementis, & ideo ad corruptionem illorũ corrumpantur istæ qualitates numero, necesse est alias similes succedere in re genita, quia dispositiones sequentes similes sunt præcedentibus in quacumque generatione: ergo permanebunt formaliter in mixto. Denique non est minus falsum, quod dicit eadem opinio, non posse simul esse in mixto, quia sunt contrariæ: nam in aqua calida reperiuntur simul calor, & frigus in gradu remisso, & similiter in aere: ergo contrarietas earum non tollit, quin possint esse simul in gradu remisso.

Probatur secundo euidenti experientia, quòd istæ qualitates sint formaliter in mixto: nam in mixtis existentibus in sua naturali dispositione, experimur esse formaliter calorem, & frigiditatem, atque etiam siccitatem, & humiditatem: vt in homine, lapide, oleo, & vino: ergo aperte falsum est, id negare.

Ad testimonium Aristotelis respondeo, facile posse intelligi sensum eius, si ad contextum litteræ attendamus: nam eo loco vult Aristoteles ostendere mixtum quasi medium esse inter elementa, quia ex qualitatibus eorum ad certum gradum remissionis attemperatæ generatur, & secundum diuersum gradum, atque modum, quo attemperatur, variatur temperamentum, vel complexio mixti. Ideo asserit mixtum ex calido, & frigido generari, atque ex sicco, & humido, non simpliciter sumptis, hoc est, vt sunt in elementis, sed in certo quodam gradu proportionatis, in quo sensu docet, idem mixtum neutrum extremorum esse, hoc est nec calidum, nec frigidum, vt sunt extrema, sed medium tenere respectu vtriusque: quod satis clarè exponitur à D. Thoma: & ideo sine fundamento citatur pro sententia opposita: præsertim cum expresse teneat contrariam locis à nobis citatis. 55

Ad primum

Ad primum argumentum negandum est antecedens, quantum ad primam partem, nempe, quod primæ qualitates elementorum sint propriæ passiones eorum: quod sic probatur. Propria passio conuertitur cum subiecto, cuius naturam sequitur, quare non potest conuenire aliis vllo modo; sed qualitates istæ non conuertuntur cum elementis, neque eis solis conueniunt, sed etiam aliis: ergo non sunt proprietates. Probatur minor euidenti experientia, quia in pluribus mixtis, etiam in sua naturali dispositione existentibus reperiuntur, vt in homine, lapide, oleo, ac vino, & cæteris. Et si dicatur conuenire aliis in gradu remisso, assentior; sed ex hoc probatur, non esse proprietates elemétorum, quia nec proprietas suscipit magis, & minus, sicut nec essentia, quam sequitur, neque vllo modo, vel in gradu aliquo potest conuenire aliis. Nam eo ipso, quod in gradu remisso aliis conueniat, simpliciter, & essentialiter conuenit, cum intensa, & remissa qualitas eandem essentiam habeant. Se-

57 cundò, si qualitates istæ sunt propriæ passiones elementorum, vel id habent in summo gradu intensionis, vel etiam in gradu remisso: neutro modo id habere possunt: ergo falsum est, quod sint propriæ passiones. Minor quantum ad gradum remissum euidens est, cum constet reperiri in aliis hoc modo. Probatur vero, quod nec in summo gradu id habeant, nam propria passio semper debet conuenire subiecto, nec ab eo potest naturaliter separari: sed qualitates istæ in summo gradu non semper conueniunt elementis: ergo neque hoc modo sumptæ possunt esse proprietates eorum. Minorem probo, quia dum elementa agunt, & repatiuntur, aliquem gradum oppositæ qualitatis in se suscipiunt: quod non fit, nisi cum expulsione alterius gradus propriæ qualitatis, quam ideo non semper habent in summo gradu intensionis. Quod verò qualitates istæ in summo gradu emanent naturaliter ab elementis, non satis est, vt censeantur proprietates, vel passiones eorum: sed propterea emanare existimandum est, quia sunt dispositiones necessariæ ad conseruationem eorum, & ex alia parte, quasi potentiæ naturales eis concessæ à natura ad exercendas operationes sibi connaturales, & vt sint eis pro instrumentis ad generandum sibi similia.

58 Ad secundum argumentum recentiores quidam concessa maiori, distinguũt minorem: quod qualitates elementorum sint contrariæ, nam in gradibus intensis contrariæ sunt, non tamen in gradibus remissis: & ideo remissæ possunt esse simul, quo pacto sunt in mixto. Hæc tamen solutio non caret difficultate, quia contrarietas conuenit his qualitatibus essentialiter, & ideo etiam in gradibus remissis debet eis conuenire. Ideò respon

respondeo, qualitates contrarias semper posse se expellere, sed non se expellere actu, nisi in ordine ad dispositionem subiecti: dispositio autem mixti talis est, vt forma eius exigat contrarias qualitates attemperatas pro dispositionibus, quæ nec se expellunt expulsione formali, nec effectiua, vt explicabitur in 2. lib. vbi de contrariis qualitatibus in ordine ad subiectum consideratis ex professo disputat Aristoteles.

QVÆSTIO VI.

An liquores ad veram mixtionem concurrere possint, ita vt ex duobus, qui miscentur, resultet tertium ab vtroque distinctum?

EXplicata natura mixtionis in elementis, quæ misceri solent, & modo, quo miscibilia permanent in mixto; restat agere de mixtione liquidorũ corporum; an vera sit, & propria; vel solum secundum situm, & apparentiam misceantur, gratia exempli: dum miscentur aqua, & vinum; vel vinum & acetum, aut liquores alij, quærimus, an corrumpantur secundum proprias formas substantiales; ita vt ex vtroque resultet tertiũ ab eis distinctum, vel integra permaneant, & solum misceantur secundum apparientiam, ex eo, quod mutuo se interfecant, & peruadunt; & ideo apparet fieri ex eis quoddam tertium; sed re vera quodlibet eorum in sua specie permanet, etiamsi in minutissimas partes diuisum per alterius ingressum. 59

Et prima opinio tenet, quod si duo liquores misceantur secundum quantitatem, ita vt quodlibet peruadat alterum, illumque interfecet, vtrumque etiam corrumpetur per mutuã diuisionem, & ex vtriusque corruptione resultabit tertium; & ideo vera erit mixtio; & non secundum solam apparientiam. Ita sentiunt Palud. in 4.dist.12.quæst.1. Capreol. distinct. 13.q.1. & videtur idem sentire Diuus Thomas 3.par.q.77.artic.8. vbi ita ait. *Si enim permisceretur aliquis liquor in tanta quãtitate, quod posset diffundi per totum vinũ, totum fieret mixtum: quod autem est commixtum ex duobus, neutrum miscibilium est, sed vtrumq, transit in quoddam tertium ex his compositum.* Probant Palud. & Capreolus hoc argumento. Duo liquores ita permixti, vt quilibet peruadat suis partibus omnes partes alterius, se interfecant vsque ad partes minores minimis; sed in quantitate minori minima non potest conseruari forma eorum: ergo vtrumque corrumpitur. Quare necesse est generetur tertium ab eis 60

distinctum, vel permaneat materia sine vlla forma, hoc est naturaliter impossibile: ergo illud est necessarium. Secundo, quia liquores ita permixti, vel mutuò se intersecant in minutissimas partes in infinitum; vel eorũ diuisio sistit in quibusdam partibus, non amplius se intersecantibus; sed hoc secundum est impossibile: ergo primũ erit necessarium. Ex quo euidenter sequitur vtrumq; corrũpi, vel cõtinuum diuidi in omnem partem, & cũ hoc sit impossibile, illud erit necessariũ. Sed probatur minor, quia si perfectè permiscentur: ergo quælibet pars quantumcumque minima erit permixta ex vtroque, quod non potest intelligi, nisi per mutuam diuisionem; quare nullũ potest habere terminum diuisio, sed necesse est, in infinitum procedat, quod est se intersecare secundum omnes partes in infinitum; & consequenter diuidere se in infinitum, & ideo in omnem partem.

61 Secunda opinio negat omnino veram mixtionem in liquoribus, sed asserit solum permisceri secundum situm, & apparentiam, eo modo, quo antiqui Philosophi (quos reiicit Aristoteles capite præsenti) dicebant misceri elementa. Ita sentiunt recentiores quidam. Quod præcipue probant experientia, quia post permixtionem vnius liquoris cum alio certo quodam artificio fit separatio vnius ab alio, vt aquæ à vino, vel vini ab aqua: ergo non fuit facta inter eos vera mixtio, nec fieri potest. Probatur consequẽtia, quia per veram mixtionem vtrumque fuisset corruptum, & in tertium conuersum: ergo neutrum esset separabile ab alio in propria specie, & natura. Sed potest etiã probari hoc argumento: in vera mixtione miscibilia se corrumpunt per veram actionem & reactionem, non ita vt vnum in aliud conuertatur, sed omnia in tertium, quod euidẽs est, non posse fieri, nisi ad quamdam mediocritatem attemperentur qualitates eorum, cum qua mediocritate non possint formæ propriæ conseruari, sed mediocritas eadẽ sit propria dispositio formæ illius mixti, quod ex vtroque generatur; sed hoc non potest contingere in liquoribus; ergo non potest dari in eis vera mixtio. Probatur minor, quia vel vtrumq; est corpus mixtum, vel saltẽ alterum: ergo habet iam qualitates attemperatas, vel ad mediocritatem redactas. Quare nõ poterit ex eo corrumpi, quod ad mediocritatem reducantur, nec propterea per corruptionem vtriusque generari aliud mixtum, cuius forma postulat pro dispositionibus qualitates attemperatas. Et si dicatur, diuerso modo attemperatas qualitates postulare formam vnius mixti, & alterius, & ideo variato temperamento per actionem, & reactionẽ, corrũpi miscibilia (etiam si mixta sint) quia non possunt formæ eorum cõseruari cũ eo; generari vero aliud mixtũ diuersum à tẽperamento

mẽto vtriusq; miscibilis cuius forma tale tẽperamẽtũ postulat. Cõtra hoc est, quod omnia corpora mixta cõueniũt in eo, quod qualitates temperatas, aut remissas postulant, & solum differũt secundũ diuersum gradũ, vel intensionẽ earumdẽ qualitatũ; ex quibus constat temperamentũ hoc, vel illud; sed per maiorẽ, vel minorẽ intensionẽ qualitatũ non excedentem temperamẽtum aliquod mixti corporis non videtur posse naturaliter corrũpi mixtum, quamuis tale temperamentũ non sit ei cõsentaneum: ergo nec generari poterit mixtũ aliud ex liquoribus. Probatur minor ex similitudine elementorũ, quia nõ statim ac elementũ habet qualitates sibi naturaliter cõuenientes magis intẽsas, vel magis remissas corrũpitur; sed cum maiori intẽsione, vel remissione earum conseruatur, quamuis extra naturalem dispositionẽ, vt patet de aqua nimis calida, & aëre nimis frigido: ergo pari ratione conseruabitur mixtũ habens qualitates magis vel minus intensas, aut remissas, efficientes diuersum temperamentum; & ideo non corrumpetur, vt tertium aliud mixtum generetur ex duobus postulans temperamentum distinctum.

Nostra sententia tribus conclusionibus explicãda est. Prima 62 asserit, liquores quantumcumque permixtos secundum quantitatem non se corrumpere per solã diuisionem mutuã, nec ex eis generari tertium; & ideo non coniungi per veram mixtionem, sed apparentem, nisi alteratio mutua intercedat. Hæc est cõtra primam opinionem. Quam si probo, quantũ ad primum, quod asserit, non se corrumpere per solam diuisionẽ. Corpora naturalia habentia cõtrarium non se corrumpunt, nisi per alterationẽ contrariæ qualitatis: ergo liquores permixti non possunt se corrumpere, nisi vnus alteretur ab alio per qualitatẽ contrariam: quare non ex eo solum, quod mutuo se intersecant, corrumpentur. Euidens est consequentia, quia diuisio quantitatiua non est alteratio. Sed probatur antecedẽs, quia vera, & substantialis corruptio solum potest fieri per se à cõtrario, & ideo corpora, quæ contrario carent, incorruptibilia sunt. Secũdò, quia si per solam diuisionem mutuam absque alteratione se corrumpunt liquores permixti, maxime quia in infinitũ se intersecant, hoc est, secundum partes minores, & minores in infinitum; & ideo secundum partes minores minimis, in quibus non possunt conseruari formæ eorum, vel si possunt procedet diuisio in infinitum, & dabitur continuum diuisum in omnem partem, sed vtrumque horum est falsum: ergo falsum quoque erit, quod per solam diuisionem mutuam se corrumpant. Probatur minor, quia liquores homogenei sunt: homogenea vero nec via generationis, nec via corruptionis postulant terminum

intrinsecum paruitatis; ita vt signata quacumque non possint formæ eorum in minori introduci, atque etiam in minori esse; falsum igitur est, quod ideo corrumpātur, quia diuisio actualis procedit in infinitum, & quia se intersecant vsque ad minora minimis. Quod vero ideo corrumpantur, quia diuisio actualis procedit in infinitum, non est minus falsum, quia talis processus apertam implicationem dicit propter naturam continui, quod non potest esse diuisum in omnem partem, nisi ex indiuisibilibus tamquam ex partibus sit compositum. Probatur secundum, nempe quod liquores ex eo solum, quòd se intersecant absque vlla alteratione interueniente non misceantur vera mixtione, sed solum apparenti, quia mixtio, vt definit Aristoteles ad finem præsentis capitis, est *Miscibilium alteratorum vnio*: ergo repugnat dari veram mixtionem sine alteratione. Solum ergo dabitur apparens inter liquores se intersecantes absque vlla alteratione.

64 Secunda conclusio, si liquores permixti secundum quantitatem sint eiusdem speciei, nullam habentes qualitatem contrariam, nec potest dari inter eos vera mixtio, sed apparēs tantum; nec possunt se corrumpere, vel tertium ex vtroque generari, sed retinebit semper vtrumque propriam formam. Hæc sequitur ex præcedenti, quia corpus naturale non potest per se corrumpi, nisi à cōtrario, nec etiam potest corrumpi per solam diuisionem, si sit homogeneum: ergo liquores non habentes vllam qualitatem contrariam corrumpi non possunt. Probatur consequentia, quia simile non potest agere in omnino simile; sed tales liquores essent omnino similes, vt per se patet: ergo non possunt mutuo se alterare, nec mutuo se corrumpere: sed per ingressum vnius in alterum continuabuntur, & per continuationem fient vnum numero corpus.

65 Tertia conclusio, si liquores diuersæ speciei, vel eiusdem contrarias qualitates habeant, vera, & propria mixtio potest dari inter eos; & mixtum tertium ex vtroque generari specie, vel numero distinctum. Hæc est contra secundam opinionem: & probatur testimonio Aristotelis capite præsēti, vbi ita ait: *Actiuorum autem, & passiuorum quaecumque sunt facilè diuisibilia: multa quidem paucis, & magna paruis cōposita non faciunt mixtionem, sed augmentationem dominantis: ideo gutta vini decem millibus cōgiis aquæ non miscetur: soluitur enim forma, & mutatur in vniuersam aquam: quando autem potentiis adæquātur, quodāmodo tunc mutatur quidem vtrumque in dominans ex sui ipsius natura: non generatur autem alterum, sed medium & commune*, & paucis interpositis: *ideo facile terminabilia diuisibiliā & passi*

& passiuorum miscibilia sunt, vt humida miscibilia maxime corporum. Ex quibus sic arguo. Omnes istæ conditiones conueniūt liquoribus habentibus contrariam qualitatem: ergo miscibilia sunt vera, & propria mixtione. Euidens est consequentia, quia sunt conditiones requisitæ, & sufficientes ad veram mixtionem ab Arist. designatæ. Sed antecedens probatur, quia tales liquores sunt facilè terminabiles, humidi, atque etiam actiui, & passiui: ergo mixtio vera, & propria dari potest inter eos, & tertium ex vtroque generari. Probatur deinde experientia, & ratione. Experientia quidem in mixtione aquæ, & vini, quæ talis fieri potest, vt vinum tandem desinat, & id quod permaneat, non sit aqua, nam vtrumque colligitur ex accidentibus eius, præsertim ex sapore; & nihilominus qualitates vtriusque permanent in eo secundum aliquem gradum: ergo verè miscentur, & per veram mixtionem eorum generatur tertium mixtum. Præterea, experientia cōstat ex duplici vino diuersæ qualitatis, ac dispositionis in tanta quantitate permixto fieri acetum, quod patet esse specie, vel numero saltē distinctum ab vtroque, vt ex qualitatibus, atque effectibus eius colligitur: ergo vera mixtio datur inter liquores, & vera generatio mixti ex ea. Probatur deinde ratione ex definitione mixtionis desumpta. *Mixtio est miscibilium alteratorum vnio*, sed liquores possunt misceri secundum exiguas partes, & possunt se alterare, si cōstent contrariis qualitatibus: ergo possunt quoq; vniri ad generationē mixti, etiamsi vtrumque corpus mixtum sit; nihil ergo eis deficit, vt possit inter eos vera, & propria mixtio reperiri. Hæc autem conclusio sic est intelligenda, vt tales liquores misceantur secundum debitam proportionem qualitatum, & quantitatis: nam si vinum excedat alterū magno excessu, non dabitur inter eos vera mixtio, nec generabitur ex eis tertium, sed potentius corrumpet aliud, & in se conuertet, vt docuit expressè Arist. cap. præsenti text. 88. exemplo guttæ vini, quæ si proiiciatur in amphora plena aquæ, non miscetur, sed in aquam conuertetur. Vnde sequitur, nec exiguam aquam maiori vini portioni adiunctam misceri, sed in vinum conuerti, & ita absque dubio contingit in mysterio Eucharistiæ, in quo exigua illa aqua vino in calice superinfusa per actionem eiusdem vini in ipsam, conuertitur in vinum, & fit conueniens materia sacramenti, ac per verba consecrationis in sanguinem Christi conuertitur. Quod vero eam in se possit vinum conuertere, facile probari potest, quia vinum qualitatem habet contrariam aquæ, cum sit mixtum, per quam potest agere in aquam exiguam, & eam in se conuettere.

66

Nec D. Tho. cōtrarium vnquam sensit, quia verba illa à nobis

bis citata, asserunt quidem liquores perfectè mixtos secundum quantitatem, ita vt mutuo se intersecét, corrumpi, & ex eis generari tertium, non tamen se corrumpere per solam diuisionem, sed per alterationem intercedentem, quam iuuat diuisio secundum partes exiguas ad veram mixtioné requisita. Et quod iste sit sensus D. Th. probant verba statim subiuncta in toto articulo, quibus docet tales liquores permixtos posse esse diuersæ speciei, vt vinum, & aquam; & tunc solui speciem vini, & resultare alium liquorem diuersæ speciei; posse etiã esse speciei eiusdem, vt si vino albo permisceatur rubeum, & tunc ait nõ remanere idem numero vinũ, sed aliud resultare distinctũ numero. Has vero mutationes substantiales liquorum eiusdem, vel diuersæ speciei non per solam mixtioné quantitatis, sed per veram alterationem fieri docet expresse in solutione ad primum eiusdem articuli his verbis: *Talis permutatio fit per actioné, nam accidentia vini remanentia* (loquitur enim de accidétibus Eucharistiæ) *retinent actioné substantiæ secundum prædicta, & ita immutando afficiunt liquorem appositum.* Immerito ergo D. Tho. refertur à quibusdam recentioribus pro prima opinione, cum tam efficaciter colligatur contrariam (quam sequimur) tenere. Sed nec D. Tho. asserit in eodem articulo (vt voluerunt multi) quod in quocumque casu, quo speciebus vini consecrati permisceetur aqua, vel aliud vinum non consecratum, desinit esse sub eis sanguis Christi: Nam licet id videatur asserere, sensus tamen eius ex verbis eiusdé solutionis iam citatis colligi debet, qui talis est, vt si liquor admixtus speciebus vini consecrati sit eiusdem, vel diuersæ speciei cum eis habens cõtrariam qualitatem, per quam agere, & pati possit ab eisdem speciebus, & eas corrumpere, vel ab eis corrumpi, ita vt non permaneát species vini consecrati in eadem entitate numerica, quam habebant ante permixtionem; tunc desinit esse sanguis Christi sub eis, quod solum contingit, quando ex permixtione alterius liquoris corrumpuntur in toto, vel in parte, siue generetur tertium aliud mixtum, siue non, tunc enim non permanebit sanguis Christi sub speciebus in toto, vel in parte, secundum quam corrumpuntur, quia non permanent eædem numero, aut specie. In aliis vero casibus, in quibus vel liquor admixtus speciebus nullam habet contrariam qualitatem, vel si eam habeat, non sufficientem ad corrumpendas species, quamuis ab eis corrumpatur, & in propriam naturam earum conuertatur, numquam desinit sanguis Christi esse sub eis, sed solum est verum, quòd non sit sub illa parte liquoris continuati cũ speciebus per conuersionem in easdem species, vel sine illa; & hæc est mens

68

Diui

Diui Thomæ in toto illo articulo, licet verba quædam contrarium sonare videantur separata ab aliis; si tamen coniungantur omnia, non videbuntur aliena à prædicto sensu.

Ad primum argumentum primæ opinionis negandum est antecedens, quod liquores etiam perfectè permixti secundum quantitatem se intersecent vsque ad partes minores minimis, nam cum sint corpora homogenea, & non viuentia, minimo carent, & in quacumque exigua quantitate potest forma eorum esse in materia, & permanere substantia, & species cuiuscumque eorum; ideo neutrum corrumpitur per talem diuisionem, nisi alteratio intercedat, nec miscentur vera, & propria mixtione, sed apparenti tantum. 69

Ad secundum respondeo, liquores perfectè permixtos secundum quantitatem non se intersecare in infinitum, sed diuisionem mutuam eorum tandem sistere in exiguis partibus, quę propter exiguitatem non habent sufficientem virtutem intersecandi alias; nam cum hæc sit actio transiens, nempe motus localis partium per quem se intersecant corpora, & fiat cum aliquali resistentia, quia aliquantulum resistunt diuisioni, virtutem requirit in agente aliquo modo determinatam; quare non quælibet est sufficiens, & propter hanc insufficientiam cessat diuisio. 70

Ad experientiam pro secunda opinione adductam hac distinctione respondeo, vel mixtio liquorum perfectè facta est, ita vt tempus transierit, sufficiens quidem, vt contraria inter sese agentia possint se alterare, atque corrumpere, & tunc negãdum est, quod per vllam artem possint segregari miscibilia secundum propriam speciem, vel secundum numericam identitatem, vt aqua à vino, vel vinum rubeum ab albo. Ante mixtionem vero perfectè factam, & priusquam miscibilia potuerint se corrumpere; concedi potest possibilitas separationis, & ita factum esse aliquando, sed iuxta primum membrum distinctionis numquam. 71

Ad argumentum vero eiusdem opinionis concessa maiori, quod non possit fieri vera mixtio, nisi miscibilia reducantur ad certum temperamentum, sub quo neutrum possit conseruari, neganda est minor, quod liquores non possint hoc modo se corrumpere. Et dum dicitur vtrumque esse aliquando mixtum, & ideo habens qualitates temperatas, concedendum est; sed negandum, quod possit quodlibet mixtum diu conseruari sub quocumque temperamento, licet possit elementũ diu conseruari sub maiori intẽsione, vel remissione suarum qualitatum. Diuersa est enim ratio de elemento, & mixto; nam elementũ solũ 72

habet primas qualitates,& operationes earum, à quibus conseruatio eius dependet;mixtum vero non solum à primis qualitatibus,sed etiam à secundis ex temperamento earum procedentibus, & ab earum operationibus depédet in conseruari, vt manifestum est in viuentibus.Secundæ autem qualitates,& earum operationes non parum variantur, ex qualibet variatione temperaméti,& ideo non possunt mixta cum tanta variatione primarum qualitatum conseruari,atque elementa; præsertim cùm temperamentum indiuiduale mixtorum minorem habeat latitudinem gradualem, quam habent primæ qualitates elementorum. Et hæc est ratio propter quam mixta habentia contrariam qualitatem, vel quæ postulant contrarium temperamentum,possunt se corrumpere,& si liquida sint quæ ad exiguas partes redacta facilius misceri possunt, facilius etiã possunt se corrumpere, & tertium quoddam mixtum per veram mixtionem ex eis generari.

73 Capite præsenti disputant recentiores quidam de diuersis temperamentis mixtorum, & an dari possit naturaliter temperamentum æquale ad pondus,vel solum quoad iustitiam:atque etiam de modo, quo se expellunt contraria ab eodem subiecto, nempe in gradibus intensis,vel etiam remissis, & tandem, an in his gradibus sint verè contraria, vel solum secundũ gradus intensos. Hæc tamen commodius disputabuntur in 2. lib. vbi de contrarietate, & latitudine primarum qualitatum, ac modo, quo agunt, & patiuntur circa idem subiectum ex professo agit Aristoteles. Hæc igitur satis sint de mixtione adnotata, atque adeo de toto libro primo.

***

COMMEN-

COMMENTARIORVM IN SECVNDVM LIBRVM Aristotelis de ortu,& interitu, siue de generatione,& corruptione.

BREVE PROOEMIVM.

EXplicata natura generationis, & corruptionis substantialis rerum naturalium in communi, atque etiam alterationis eam præcedentis,nutritionis, & augmentationis eam consequentis, actionis, & reactionis mixtionísque,quibus mediis fit: agendum statim foret de generatione eadem substantiali earumdem rerum in particulari,nempe animatorum, ac viuentium,cæterorúmque corporum.Sed quia inter naturalia, vel sensibilia corpora, vt generationi, & corruptioni subdita primum locum tenent simplicia, (quæ vocantur elementa) ex quibus cætera omnia (quæ mixta vocant) generantur : elementa verò non ex aliis ; ideo necesse fuit in secundo libro huius operis statim differere de generatione elementorum,atque mixtorum in communi ex eis,vt statim possit disputatio institui de aliis corporibus mixtis in particulari in reliquis operibus naturalis Philosophiæ : & hoc est intentũ huius libri. Quem claritatis gratia possumus in quatuor partes diuidere. Nam in prima agitur de principiis generationis elementorum,atque de numero eorum : in secunda de generatione eorumdem elementorum : in tertia de generatione mixtorum ex eis : & tandem de causis eiusdem generationis elementorum.

CAPVT I.

TEXTVS ARISTOT.

De mixtione igitur, & tactu,& de ipso facere,& pati dictum est,quomodo existant in rebus,&c.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

separatum realiter ab elementis, immo neque an sit principiũ materiale, nisi confusa quadam ratione vocans illud receptaculum omnium, & addens subiectum elementorum sic se habere ad elementa ipsa, sicque ex eo fieri, sicut aurum se habet ad opera ex eo facta.

Ex his autem tribus opinionibus solum reiicit Aristot. primam, & tertiam; secundam vero ex parte videtur admittere, quia imprimis admittit quatuor elementa in rerum natura, quod verum esse opinatur ipse: deinde ex his quatuor, per mutuum congressum, vel alterationem verum est aliquo modo generari elementa secundum partes, atque etiam mixta omnia; & ideo aliqua videtur dicere vera, & propterea non censuit esse omnino reiiciendam.

Primam vero probat esse falsam hoc argumento. Impossibile est, quod primum principium materiale elementorum separetur ab omni contrarietate, hoc est, à primis qualitatibus elementorum, inter quas vera contrarietas primo reperitur: ergo impossibile est, quod sit realiter separatum ab elementis, vt asserit eadem opinio. Euidens est consequentia, quia primæ qualitates solis elementis sunt propriæ, & ideo non possunt alteri corpori conuenire, nisi fortè eas ab illis participauerit; & id quidem in esse remisso, atque imperfecto. Sed probatur antecedens, quia vel tale corpus, quod est principium, erit graue, aut leue: si leue, naturaliter mouebitur ad locum ignis; & si graue ad locum terræ: sed locus naturalis sequitur naturam corporis naturaliter ad eum tendentis: ergo tale corpus erit ignis, vel terra, habebitque qualitates eorum. Quare falsum est quod ab eis sit distinctum, vel separatum.

Refutat deinde opinionem Platonis, qui dicebat principium materiale, ex quo generantur elementa prædicari in recto de eisdem elementis genitis ex eo, sicut aurum prædicatur de operibus ex eo factis: nam verum inquit, est, vas confectum ex auro esse aurum: & ita est verum ignem ex illo communi subiecto factum, esse illud idem subiectum ex quo fit. Hoc autem sic probat esse falsum, quia impossibile est principium naturale, ex quo tamquam ex materia generatur corpus, prædicari de eodem corpore in recto: ergo falsa est sententia Platonis. Probatur antecedens. Nam principium materiale generationis substantialis solum potest esse substantialis pars eius, ex qua simul cum alia, nempe substantiali forma fiat corpus genitum, alioqui, si totum sit substantiale, nihil eius corrũpetur, neque aliquid substantiale fiet per generationem, sed solum erit mutatio accidẽtalis, quod patet esse falsum, sed pars

substan

Breuis expoſitio textus.

1 INtentum huius primi capitis eſt, agere de principio materiali generationis elementorum. Diuiditur autem in duas partes. In prima enumeratis his, quæ explicata ſunt in primò libro; proponit, & reiicit opiniones antiquorum Philoſophorum de principio materiali generationis elementorum. In ſecunda explicat naturam eiuſdem principij ex propria ſententia.

Aſſerit ergo Ariſtoteles expoſitam eſſe à ſe in primo libro naturam generationis, & corruptionis ſubſtantialis, atque etiã contactus eorumdem corporum ad agendum, & patiendum prærequiſiti, alterationis etiam eam præcedentis, nutritionis, & augmentationis, atque mixtionis; ideo conſentaneum eſſe, vt in hoc 2. lib. diſputetur de generatione elementorum, quæ prima corpora vocantur, quia ex eis generantur reliqua; ſimplicia, quia ex eis componuntur alia, & primo ſenſibilia, quia qualitatibus primis ſenſibilibus prædita, per quas non ſolum ſentiuntur ipſa, ſed cætera corpora naturalia, à quibus participantur. Vt autem generatio elementorum explicari poſſit, tradenda eſſe docet principia eius, atque imprimis materiale, quod ſibi explicandum proponit cap. præſenti.

2 Circa principium vero materiale diuerſas opiniones antiquorum Philoſophorum refert. Primam quidem eorum, qui poſuerunt vnum eſſe, nempe aërem, ex quo elemẽta omnia generabantur tamquam ex materia, vel ignem, aut medium aliud corpus inter hæc, aëre quidem ſubtilius, ſed igne craſſius. Itaq; omnes iſti pro eadem citantur opinione, quia licet diuerſum principium materiale poſuerint, omnes tamẽ dixerũt, eſſe vnũ; atque etiam omnes docuerunt hoc vnum principium eſſe per ſe exiſtens, & ſeparatum realiter ab elementis ex eo generãdis.

Secunda opinio fuit aliorum, qui poſuerunt principium materiale generationis elementorum non eſſe vnum, ſed multiplex. Nam quidam poſuerunt duo, nempe ignem, & terram. Alij verò tria, addentes aërẽ; alij verò quatuor addentes aquã, vt Empedocles. Et hi omnes dixerunt, ex his duobus, vel tribus, aut quatuor principiis per congregationem generari corpora naturalia, & per ſeparationem corrumpi: cum tamen alij, qui vnum poſuerunt per ſolam alterationem eius, vt per rarefactionem, vel condenſationem generationes rerum naturalium fieri exiſtimauerint.

3 Tertia opinio fuit Platonis in Timæo, qui vnum principium materiale videtur poſuiſſe, cum prima opinione, ſed confuſe locutus eſt de eo, non explicans, quodnam ſit, neque an ſit ſeparatum

ſeparatum realiter ab elementis, immo neque an ſit principiū materiale, niſi confuſa quadam ratione vocans illud receptaculum omnium, & addens ſubiectum elementorum ſic ſe habere ad elementa ipſa, ſicque ex eo fieri, ſicut aurum ſe habet ad opera ex eo facta.

Ex his autem tribus opinionibus ſolum reiicit Ariſtot. primam, & tertiam; ſecundam vero ex parte videtur admittere, quia imprimis admittit quatuor elementa in rerum natura, quod verum eſſe opinatur ipſe: deinde ex his quatuor, per mutuum congreſſum, vel alterationem verum eſt aliquo modo generari elementa ſecundum partes, atque etiam mixta omnia; & ideo aliqua videtur dicere vera, & propterea non cenſuit eſſe omnino reiiciendam.

Primam vero probat eſſe falſam hoc argumento. Impoſſibile eſt, quod primum principium materiale elementorum ſeparetur ab omni contrarietate, hoc eſt, à primis qualitatibus elementorum, inter quas vera contrarietas primo reperitur: ergo impoſſibile eſt, quod ſit realiter ſeparatum ab elementis, vt aſſerit eadem opinio. Euidens eſt conſequentia, quia primæ qualitates ſolis elementis ſunt propriæ, & ideo non poſſunt alteri corpori conuenire, niſi fortè eas ab illis participauerit; & id quidem in eſſe remiſſo, atque imperfecto. Sed probatur antecedens, quia vel tale corpus, quod eſt principium, erit graue, aut leue: ſi leue, naturaliter mouebitur ad locum ignis; & ſi graue ad locum terræ: ſed locus naturalis ſequitur naturam corporis naturaliter ad eum tendentis: ergo tale corpus erit ignis, vel terra, habebitque qualitates eorum. Quare falſum eſt quod ab eis ſit diſtinctum, vel ſeparatum.

Refutat deinde opinionem Platonis, qui dicebat principium materiale, ex quo generantur elementa prædicari in recto de eiſdem elementis genitis ex eo, ſicut aurum prædicatur de operibus ex eo factis: nam verum inquit, eſt, vas confectum ex auro eſſe aurum: & ita eſt verum ignem ex illo communi ſubiecto factum, eſſe illud idem ſubiectum ex quo fit. Hoc autem ſic probat eſſe falſum, quia impoſſibile eſt principium naturale, ex quo tamquam ex materia generatur corpus, prædicari de eodem corpore in recto: ergo falſa eſt ſententia Platonis. Probatur antecedens. Nam principium materiale generationis ſubſtantialis ſolum poteſt eſſe ſubſtantialis pars eius, ex qua ſimul cum alia, nempe ſubſtantiali forma fiat corpus genitum, alioqui, ſi totum ſit ſubſtantiale, nihil eius corrūpetur, neque aliquid ſubſtantiale fiet per generationem, ſed ſolum erit mutatio accidentalis, quod patet eſſe falſum, ſed pars

ſubſtan

substantialis, etiam materialis non potest prædicari in recto de composito substantiali genito sed ad summum in obliquo: non enim dicimus compositum esse materiam, sed ad summum esse materiale: ergo falsum est, quod materiale principium prædicetur in recto de re ex eo genita, vt affirmat Plato.

5 In secunda parte proponit propriam sententiam dicẽs; principium materiale, ex quo generantur elementa, dum producuntur de nouo quædam partes eorum corruptis aliis vnum esse, non quidem vnum aliquod elementum, neque vnum aliquod corpus sensibile, sed vna materia, quæ potest esse pars cuiuslibet corporis, non tamen est separata ab omni forma substantiali elementorum, neque ab omni contrarietate, hoc est, ab omnibus primis qualitatibus, sed coniuncta semper alicui formæ eorum, & aliquibus qualitatibus primis, quarum ratione potest transmutari ad aliam formam; & ita circa hãc materiam transmutatam de vna forma in alteram, tamquam commune subiectum fiunt generationes, & corruptiones elementorum. Probat autem Aristoteles, quod præter contrarietatem, id est, præter qualitates primas contrarias ponendum sit hoc principium materiale, tamquam commune subiectum earum hac ratione. Vnum contrarium non potest trãsmutari in aliud ita vt aliquid eius fiat, quia repugnat frigiditatem fieri calorẽ, vel è conuerso: ergo non possunt agere, & pati, vt se transmutẽt, nisi assignetur commune subiectum, quod transmutetur ab vno in aliud, & de calido fiat frigidum, aut de frigido, calidũ, & ita vnum contrariũ corrumpat aliud, & generet sibi simile circa illudmet subiectum, quod ideo sit commune principiũ materiale omnium transmutationum omniumque generationũ, & corruptionum elementorum.

CAPVT II.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Quoniam igitur quærimus sensibilis corporis principia, &c.

Breuis expositio textus.

6 EXplicato principio materiali generationis elementorum capite præcedenti, quærit Aristoteles in præsenti principium formale, nempe formas eorumdem elementorum. Diuiditur

ditur autem in duas partes. In prima docet formas elementorum esse qualitates tangibiles, non quascumque, sed primas, sicut elementa ipsa prima corpora generabilia, & corruptibilia vocantur. In secunda parte enumerat omnes qualitates tangibiles, & ostendit, quatuor ex eis esse primas, ad quas reducuntur reliquæ; ipsæ vero non reducuntur ad alias: & has quatuor primas qualitates esse formas elementorum.

Asserit ergo Aristoteles inquirendas esse formas elementorum, vt corporum sensibilium, non quocumq; sensu, vt visu, vel auditu, sed solum sensu tactus, ideo quærendas esse formas eorum, vt tangibilium corporum, cuius ratio est manifesta, quia in hac parte considerantur elementa, vt sunt generabilia, & corruptibilia; ergo considerantur, vt actiua, & passiua. Probatur consequentia, quia per actionem, & passionem propriè sumptam agunt, & patiuntur; sed actionem, & passionem exercent per contactum: ergo considerantur vt tangibilia corpora. Vnde sequitur formas eorum debere esse qualitates tangibiles, & cum sint prima corpora tangibilia, debere esse primas qualitates tangibiles.

7 Sed obiicit sibi Aristoteles hoc modo. Sensus visus est prior, atque perfectior sensu tactus: ergo qualitates pertinentes ad visum dicentur primæ, potius quàm pertinentes ad sensum tactus: sed elementa sunt prima corpora sensibilia: ergo formæ eorum debent esse qualitates sensibiles per visum, & non per tactum, atque adeo non qualitates tangibiles. Et respondet concedendo primum enthymema, quod visus sit prior tactu secundum dignitatem, & vniuersalitatem sui obiecti, sub quo comprehenditur lux, quæ est prima, ac perfectissima qualitas: & ideo, quod ex hac parte qualitates pertinentes ad visum sint priores pertinentibus ad sensum tactus. Sed quia in hac parte considerantur elementa, non vt corpora sensibilia sunt sub ratione communi, sed in quantum corpora sensibilia per se actiua, & passiua, quæ per se generabilia, & corruptibilia, & qualitates per se actiuæ propriissima actione, solum sunt illæ, quæ pertinent ad tactum; ideo formæ elementorum, quatenus sic considerantur, solum sunt qualitates tangibiles.

8 Vt autem ostendat in secunda parte capitis non omnes qualitates tangibiles esse formas elementorum, sed tãtum primas, enumerat omnes sub his septem contrarietatibus comprehensas, nempe calidum, & frigidum, humidum, & siccum, graue, & leue, durum, & molle, lubricum, & aridum, asperum, & lene, crassum, & tenue. Ex quibus duas imprimis excludit, nempe grauitatem & leuitatem, de quibus euidens est, non esse formas elemen-

elemen

elementorum,quia licet sint qualitates tangibiles, & licet sint principia motus localis, & ideo actionis, & passionis in communi sumptæ, non tamen sunt actiuæ, & passiuæ actione propriissimè sumpta, vt sumitur in hac parte, quæ sola est alteratio corruptiua: ideo non sunt formæ elementorum, vt in hac parte considerantur. Ex reliquis vero solum illas quatuor, ex quibus efficiuntur duæ primæ contrarietates, asserit esse formas elementorum, nẽpe calor, & frigus, humiditas, & siccitas. Quod probat hoc discursu, elementa sunt prima corpora actiua, & passiua, generabilia, & corruptibilia: ergo formæ eorum sunt primæ qualitates actiuæ, & passiuæ, & ideo primæ qualitates tangibiles, quia actio, & passio fit per contactum: sed solum quatuor illæ, sunt primæ qualitates actiuæ & passiuæ: ergo illæ solum sunt formæ elementorum. Probatur minor, quia illa dicuntur prima in quocumque genere, ad quæ reducuntur cætera; hæc vero non reducuntur ad alia; sed ad has quatuor qualitates actiuas, & passiuas reducuntur omnes aliæ, & istæ, nec ad alias, nec inter sese reducuntur: ergo sunt primæ. Vt autem probetur hæc minor vltima, duo sunt ostendenda. Primum, quod quatuor istæ qualitates sint actiuæ, & passiuæ: secundum, quod ad eas reducuntur cæteræ, ipsæ vero non amplius reduci possint. Probat primum ex propriis definitionibus. Nam calidum per se, & sua virtute congregat similia, & consequenter dissimilia separat: ergo est actiuum, & ideo calor actiua qualitas. Euidens est consequentia, quia congregare illa, & separare hæc, non potest fieri, nisi per propriam actionem, vt per se est manifestum. Minorem vero probat experientia in auro igni approximato, cuius partes propriæ coniunguntur inter sese; sed partes alterius naturæ, nempe terestres, quas habebat admistas, separantur à propriis. Probat deinde de frigido, quia propria virtute cõgregat per se dissimilia: ergo est per se actiuũ. Antecedens probatur experientia, nam virtute frigiditatis fit præcipua congelatio aquæ, vel alterius liquoris, sed in congelatione coniunguntur, non solum partes aquæ, sed paleæ, lapides, & alia valde dissimilia, quod non potest fieri, nisi per actionem propriam: ergo frigiditas est actiua qualitas.

De humido vero, & sicco probat tantum, quod sint passiuæ; nam licet actiuæ sint, magis sunt passiuæ vt superius ostendimus. Probat ergo esse passiuas ex propriis etiam descriptionibus, nam humidum est, quod proprio termino difficile terminatur, facile vero termino alieno, vt aqua, si sibi relinquatur, diffunditur per spatium; sed facile se accommodat figuræ vasis, vt intra terminos eius concludi possit. Ex opposito vero siccum

siccum est, quod non est facilè terminabile termino alieno, sed proprio, vt patet de terra, quæ non facilè includitur sub alio, vt intra ipsum contineatur, & terminos eius non excedat, sed facilè ipsa se continet propriis terminis; sed esse aliquid terminabile proprio termino, vel alieno, denotat passionem: ergo humidum, & siccum passiua sunt; & consequenter humiditas, & siccitas, quarum ratione id habent, erunt qualitates passiuæ, & actiuæ.

Probat secundum, quod ad has quatuor qualitates reducantur cæteræ omnes actiuæ, & passiuæ. Et primo probat, quod tenue reducatur ad humidum, & crassum ad siccum: præsupponens proprietatem humidi esse, quod sit repletiuum alterius; quod sic declaro; humidum ex se est facile terminabile termino alieno: ergo ex se habet facile se accommodare alteri, vt intra terminos eius contineatur, quod est ipsum replere; sed tenue conuenit esse repletiuum: ergo erit humidum. Minorem probat, quia corpus tenue, aut subtile est habens subtiles partes, per quas facile admiscetur alteri secundum exiguas partes illud interfecans, & illud peruadit, & quasi penetrat, vt patet de subtilioribus liquoribus: hoc autem est esse repletiuum aliorum, & consequenter esse humidum, nam id habet per humiditatem. Quod vero crassum reducatur ad siccum probat, quia ex duobus contrariis, sicut vnum se habet ad vnum sibi contrarium, ita se habent aliud ad sibi contrarium. Reducit deinde lubricum, & aridum ad humidum, & siccum hoc modo. Lubricum est humidum aliquid passum, hoc est commixtum cum terreo subtili, ex quo prouenit ei, quod sit tenax, atque vnctuosum, vt oleum: ergo ex humiditate tali modo se habente prouenit ei, quod sit lubricum: quare ad humidum reducitur, sicut particulare ad vniuersale eiusdem rationis, sub quo continetur. Aridum vero ex opposito nec admittit admixtionem terrei subtilis, nec vnctuosi humidi, sed calore extraneo resoluente humiditatem eius, frigido verò proprio comprimente easdem partes siccas, & faciente eas sibi constare, hoc est, non dilabi, quasi congelatur, & aridum fit: & ecce ariditatem ex siccitate prouenientem, quare merito ad siccum reducitur. Reducit deinde molle ad humidum ratione effectus, quia propter humiditatem facile cedit tangenti, non quidem per fractionem, vel diuisionem propriam, nec circumdando corpus subintrans, vt faciunt aqua & alij liquores, sed quasi intra proprios terminos se colligens, vt cera blanda, quod constat facere per humiditatem. Durum vero ratione

10

11

ratione ficcitatis quasi constipatum est, & diuidenti resistit, & propterea ad siccum reducitur. De aspero vero, & leni non loquitur, quia notum est ad siccum reduci vtrumque. Sunt enim sicca quædam, & dura ex eo contraria, quia addunt contrariam positionem partium; nam asperum habent partes inæqualiter prominentes, lene vero prominentes æqualiter, & ex eiusmodi opposita positione partium, sequitur contraria ratio qualitatis, nempe asperitas, & lenitas.

12 Sed quia has omnes contrarietates reduxit ad humiditatem, & siccitatem, adnotat triplex esse humidum. Primum quod non habet à se, nec sibi inhærentem humiditatem, sed ex coniunctione corporis eam habentis, & tunc aut in sola superficie, vt lapis, cui superinfunditur aqua, & hoc dicitur vdum, vel roratum, aut etiam in profundo, vt cum aqua subintrat terram, eique imbibitur, & hoc dicitur humidum irrigatum. Tertium est humidum habens in se, & à se, hoc est ex natura propria, humiditatem, & hoc est propriè humidum elementare, ad quod reducuntur duo alia, & eisdem modis diuiditur siccum, & impropria reducuntur ad proprium, vt consideranti erit manifestum. Sed probat tandem, quod quatuor illæ qualitates, ad quas reductæ sunt cæteræ, non reducantur ad alias; & ideo absolutè sint primæ, atque elementorum formæ, hoc argumento. Si reducerentur ad alias, vel ad alias priores, vel vicissim inter sese; sed neutro modo reduci possunt: ergo erunt absolutè primæ. Probatur minor, quia omnes qualitates propriissime actiuæ comprehenduntur illis contrarietatibus enumeratis; sed probatum est cæteras omnes ad eas reduci: ergo non dantur aliæ priores, ad quas reducantur. Quod vero nec inter sese possint reduci, probat; quia siccum non potest reduci ad calidum, nisi dicatur, omne siccum esse calidum, quod patet esse falsum, cum terra valde sicca non sit calida: nec siccum potest reduci ad frigidum, cum experientia constet ignem esse siccum, & non frigidum: sed nec humidum ad calidum, nam aqua humida est nullum habẽs naturalem calorem. Et tandem nec humidum reducitur ad frigidum, cum detur aer valde humidus nullam habens naturalem frigiditatem.

CAPVT III.

TEXTVS ARISTOT.

Quoniam autem quatuor elementa sunt, ipsorum autem quatuor sex coniugationes, &c.

Breuis

Breuis expositio textus.

INtentũ Aristotelis capite præsenti est constituere numerum elemētorum ex numero qualitatum primarum, quæ sunt eorum formæ, capite præcedenti constituto. Diuiditur autem in duas partes: in prima asserit elementa esse quatuor, nec plura nec pauciora. Quod probat ex quatuor cōbinationibus tantum possibilibus primarum qualitatum, & ex communi antiquorum opinione. In secunda parte duplicem differentiam loci eisdem elementis tribuit, & simul docet in quonam gradu conueniant eis primæ qualitates; & quæ quibus sint contraria. 13

Quatuor, inquit, elementa esse constat ex capite præcedēte, id est quatuor primas qualitates. Ex quatuor autem qualitatibus colligit quatuor tantum esse elementa hoc modo. Vnumquodque elementum debet cōstare duabus qualitatibus, vt per vnam possit cum alio sibi proximo cónuenire, & per alteram differre ab eo, eique contrarium esse: sed quatuor primæ qualitates quatuor tantum modis possunt accommodari, vt binæ possint conuenire ad constitutionem elementi: ergo quatuor tantum elementa ex eis possunt constitui. Minorem sic probat. Duæ contrariæ qualitates non possunt conuenire ad compositionem eiusdem elementi, quia contraria in gradibus intensis (vt oportet concurrere qualitates ad compositionem elemēti) non possunt simul consistere in eodem subiecto; sed exclusis combinationibus contrariarum qualitatum, vt impossibilibus naturaliter, solum restant aliæ quatuor: ergo solum possunt ex eis constitui quatuor elementa. Probat iterum hanc minorem hoc modo. Sex tantum modis excogitari potest coniunctio duarum qualitatum ex his: primus erit caloris cum frigore, secundus humiditatis cum siccitate; tertius caloris cum siccitate: quartus caloris cum humiditate; quintus frigoris cum humiditate; sextus frigiditatis cum siccitate; sed duo priores modi sunt impossibiles propter contrarietatem: ergo solum restant quatuor alij, possibiles quidem, quia sicut nullam contrarietatem habent qualitates eorum; ita nullam habent incompossibilitatem. Ex tertia igitur resultat elementum calidum, & siccum, quod est ignis; ex quarta elementum calidum, & humidum, quod est aer: ex quinta elementum frigidum, & humidum, quod est aqua. Et ex vltima elementum frigidum, & siccum; quod est terra. Ideo quatuor sunt elementa, nec plura, nec pauciora. Quod probat ex cōmuni opinione antiquorum Philosophorum; qui licet diuersum numerum elementorum posuerint, nullus tamen excessit numerum quaternarium; sed 14

cum omnes pro certo tenuerint per contrarias qualitates agere, & pati; & ita ex eis generati cætera corpora, quidam vnum tantum posuerunt igne densius, sed aere rarius, quod esset materiale principium, habens tamen oppositas qualitates, nempe calorem, & frigus: & ita ratione caloris rarefieret, & ratione frigoris condensaretur; sicque cætera corpora ex eo fierent per rarefactionem, & condensationem. Alij vero duo ponebant; nempe ignem, & terram; ex quibus dicebant duo alia media generari per rarefactionem, & condensationem; ita vt dum rarefit terra, generetur aqua, & dum condensatur ignis, fiat aer: & sic videtur sensisse Parmenides. Sed Plato tria videtur posuisse, nempe duo extrema contraria ex parte materiæ, hoc est magnum, & paruum; & vnum quasi formale, & veluti mixtum ex magno, & paruo; & per modum quemdam mixtionis similem fieri ex eis cætera corpora. Empedocles tandem quatuor hæc consueta elementa posuit; nempe ignem, aerem, aquam, & terram, quæ tamen sub vna contrarietate comprehendi voluit, ita vt solus ignis propter summam actiuitatem constitueretur ex parte vnius extremi; tria vero alia simul ex
15 parte alterius. Et ecce nullus posuit plura quatuor: ideo communis est omnium sententia, quod quatuor sint, quantum ad hanc partem; licet non omnes posuerint quatuor.

Sed de Empedocle ponente quatuor consueta elementa asserit Aristoteles, tenuisse vera elementa non esse ignem, aerem, aquam, & terram, quæ videmus, & tãgimus; sed mixta quædam veris elementis similia. Et propterea hunc ignem, qui apud nos est, excessum caloris habere sicut glacies habet excessum frigoris. Quamuis alij ex propria sententia hæc docere Aristotelem sentiant; sed D. Tho. in commentariis huius capitis, nõ ex propria sententia, sed Empedoclis, cuius mẽtem exponebat prolata esse ab Aristotele docet. Et ita ego credo, quia licet sentire videatur Aristoteles, verum, atque elementarem ignem proprium habere locum in concauo Lunæ, flammam verò, quam videmus, docet esse fumum quemdam ardentem, & mixtum ex aere, & terra genitum, in hoc secundo libro text. 28. & 3. lib. de generatione animalium cap. 11. non longe à principio; de cæteris vero tribus, quæ apud nos sunt, tamquam de veris elementis loquitur in hoc secundo loco, & sæpe alibi.

16 In secunda parte capitis quatuor docet de elementis. Primũ, duo superiora, ac leuiora, nempe aerem, & ignem primum locum tenere sub concauo Lunæ, sed supremum ignis ob suam leuitatem: duo vero alia grauiora, nempe aquã & terram inferiorem; sed terra infimum ob maiorem grauitatem. Secundum,

extrema

extrema elementa, vt ignis, & terra, puriora esse duobus aliis mediis. Tertium, superiora esse inferioribus contraria, cum ex contrariis qualitatibus constent. Quartum, quod licet quodlibet elementum habeat duplicem qualitatem, vnam tamen sibi propriam, in quâ superat aliud eamdem habens; vt ignis calorem; aer humiditatem; frigiditatem aqua; & siccitatem terra.

TRACTATVS DE PRIMIS QVALITA-tibus elementorum.

17 ELementum, vt à significatione ipsius nominis incipiamus, duobus modis sumitur. Primo, latissima quadam significatione; vt significat primum, ex quo aliquid conficitur: quo pacto litteræ dicuntur elementa syllabarum, & orationis; prima principia dicuntur elementa demonstrationis, materia, & forma substantialis elementa rerum naturalium, & corpora simplicia intra ordinem rerum corruptibilium, vocantur elementa, ex quibus cætera corpora componuntur; & in hac significatione definiuit elementum Arist. 5. lib. Metaph. c. 3. textu 4. his verbis: *Elementũ dicitur, ex quo componitur primo in existẽti indiuisibili specie in aliam speciem vt vocis elementa, ex quibus componitur vox, & in qua vltima diuiditur; illa vero nõ amplius in alias voces ab ipsis specie diuersas, &c.* Modò vero non sumimus elementum in hac significatione, sed in speciali ori, & magis propria, pro primo, atque simplici corpore generabili, & corruptibili, ex quo generantur, & in quod resoluuntur cætera: & hoc modo definitur ab Aristotele 3. lib. de cœlo, & mundo text. 31. his verbis: *Sic itaque elementum illud corporum, in quod alia corpora diuiduntur, quod inest potentia, aut actu; ipsũ autem est indiuisibile in diuersa specie.* Quam definitionem cõstat non conuenire principiis incompletis rerum naturalium, sed corporibus tantum simplicibus, ex quibus generantur, & in quæ resoluuntur mixta: in his enim (ait Aristoteles) actu, vel virtute permanere secundum diuersas opiniones, & hæc de significatione nominis.

18 Qua præsupposita certum est, dari elementum, de quo agimus, in rerum natura; nam aqua, terra, & aer corpora sunt simplicia, hoc est, neque facta, neque composita ex aliis corporibus alterius conditionis, sed ex quibus cætera fiunt, quæ vocantur

mixta, in quibus actu, vel virtute permanent, vt cap. 10. praecedentis libri expositum est. Certum quoque est, elementa componi ex materia, & forma sicut caetera corpora sensibilia, & ex materia eorum per diuersas transmutationes fieri caetera corpora sublunaria, & ita verum est, caetera corpora ab eis participare materiam. De formis vero eorum dubitatum est, an sint quatuor qualitates (quas vocant primas) nempe calor, frigiditas, humiditas, & siccitas; vel praeter has habeant alias formas substantiales, & istae solum sint accidentales.

QVAESTIO I.

An quatuor qualitates elementorum sint primae.

19 TRia sunt disputanda de his qualitatibus, nempe calore, frigore, humiditate, & siccitate tribus quaestionibus. Primum, an sint qualitates primae, ita vt praeter ipsas non reperiantur aliae primae, sed omnes sint secundae. Deinde, an in mixtis reperiantur aliae praeter ipsas. Tertium an sint formae substantiales elementorum?

Circa primam quaestionem refertur prima sententia eorum, qui tenuerunt calorem, & humiditatem esse qualitates positiuas, frigiditatem vero, & siccitatem solum esse priuationes earum. Quod probant experientia: nam videmus infrigidari corpora per solum recessum caloris absque vlla productione alterius qualitatis, vt in febricitantibus, quorum corpora per solum recessum, vel remissionem caloris febrilis refrigerantur; & alia sunt corpora, quae per solam consumptionem humiditatis videntur exsiccari. Quod sentire videtur Aristoteles 1. lib. de coelo cap. 3. text. 18. primo lib. de generatione cap. 3. text. 18. & 3. Meth. capit. 4. text 22. quibus locis de frigore saltem docet esse priuationem caloris. Ad hanc sententiam possunt etiam reduci alij, qui putant humiditatem saltem non esse qualitatem, sed substantiam quamdam quasi liquidam, & per partes corporis fluentem, à qua humectari dicũtur, atque etiam exsiccari ea sola recedente, vel consumpta, & ideo siccitatem non esse aliud, quàm priuationem huius substantiae. Haec tamen sententia expresse contraria est doctrinae Aristotelis, atque

20 etiam experientiae, & rationi. Probatur primum, quia Aristoteles 1. lib. de generatione capite vltimo, docet expresse mixta generari ex elementis se corrumpentibus per mutuam actionem, & reactionem, & capite 4. huius libri quodlibet elementum posse generari ex alio; sed corruptio omnium elementorum

rum

ſum ad generationem mixti, non eſt poſſibilis, niſi quatuor iſtæ qualitates ſint poſitiuæ: ergo contra Ariſtotelem eſt de vlla earum id negare. Probatur minor, quia actio, & reactio, generatio, & corruptio fiunt ratione contrarietatis propriæ, per quam vnum agit in alterum, & vnum etiam reſiſtit alteri: contrarietas vero, actio, & reſiſtentia dicunt rationes poſitiuas, quia nec priuatio propriè contraria eſt, nec reſiſtit alteri, vt patet de tenebris, & luce: ergo euidens eſt in doctrina Ariſtotelis has omnes eſſe qualitates poſitiuas. Præterea 2. lib. de anima capit. de tactu, textu 107. docet expreſſe has omnes qualitates eſſe per ſe ſenſibiles ſenſu tactus, his verbis: *In tangibili autem multa inſunt contrarietates, calidũ, frigidum, humidum, ſiccum.* Sed priuationes, vel ſubſtantia non ſunt per ſe ſenſibiles: ergo nec in doctrina Ariſtotelis ſuſtineri poteſt, quod vlla harum qualitatum conſiſtat in ſola priuatione. Probatur ſecundo, quod ſit contra experientiam; nam experimur has omnes qualitates realiter, & poſitiuè immutare corpora, & circa illa effectus reales, & poſitiuos cauſare: ſed priuationes non poſſunt efficere realem, & poſitiuam immutationem, nec realem, & poſitiuum effectum, cum vtrumque poſtulet virtutem realem, & poſitiuam in efficiente: ergo contradicit experientiæ, qui negat has omnes eſſe qualitates poſitiuas. Sed probatur tãdem, quod ſit contra rationem, quia impoſſibile eſt, qualitatem aliquam produci per ſe ſucceſſiuè in aqua ab igne niſi ratione proprij, & poſitiui contrarij in eodem ſubiecto exiſtentis; ſed calor producitur per ſe ſucceſſiuè in aqua ab igne, & pari ratione ſiccitas in luto, & humiditas in cera; ergo præſupponunt qualitates propriè contrarias, & ideo reales, poſitiuas in eiſdem ſubiectis, à quibus eas realiter expellunt: quare nulla earum poteſt conſiſtere in ſola priuatione. Probatur maior, quia nec ſola extenſio ſubiecti, nec ſola priuatio, nec vtraque ſimul ſufficit ad ſucceſſiuam productionem qualitatis, vt patet in productione per ſe inſtantanea lucis in aere, vtraque ſimul non obſtante: requiritur ergo contrarietas poſitiua cum extenſione ſubiecti, quam proinde habere debent qualitates iſtæ per ſe productæ per mutationem ſucceſſiuam. Minor vero, quòd omnes iſtæ producantur per ſe ſucceſſiue in ſubiectis, conſtat, quia ſecluſa quauis alia cauſa extrinſeca, vel per accidens experimur, aquam ſucceſſiuè calefieri, & aerem infrigidari ab ea: ergo concedere neceſſe eſt, quod id fiat ratione poſitiuæ contrarietatis circa idem ſubiectum inter has qualitates repertæ; quam non poſſunt habere, niſi ſint qualitates reales, & poſitiuæ.

21

Quo supposito, secunda opinio tenet, has non esse primas qualitates, sed dari alias in elementis priores, quæ vocantur virtuales eiusdem denominationis, vt alium calorem virtualem, aliam virtualem frigiditatem, aliam humiditatem, & siccitatem. Has vero ideo esse ponendas præter formales, & eis priores, vt formales ipsas in se producant elementa. Hanc sententiam citauit Marsil. 2. lib. de gener. q. 5. quam probant hoc argumento. Sæpe contingit aquam, vel terram intensum calorem recipere ab igne: à quo frigiditas earum maxima ex parte expellitur, & remissa manet: ergo non poterunt etiam sublatis impedimentis in antiquam frigiditatem se reducere eam in se producendo, nisi virtualis alia frigiditas eis concedatur, per quam agere possint, atque in se eam producere expellendo calorem intensum. Probatur consequentia, quia cum formalis frigiditas permanens in eis sit valde remissa, non poterit intensum calorem expellere, cum à proportione minoris inæqualitatis non proueniat actio.

23 Secundò potest probari hæc sententia, quia plures dantur qualitates his nobiliores, atque adeo priores, & imprimis lux; deinde potentiæ vitales, atque etiam colores, qui cum sint obiecta nobilioris potentiæ, nempe visus, nobiliores sunt eis, sicut visus nobilior est tactu, ad quem pertinent: grauitas etiam, & leuitas priores sunt, ac perfectiores. Vtrumque enim docuit, & probauit Aristot. 8. lib. Phys. textu 55. quia sunt principia motus localis, qui prior est, atque perfectior omni alio motu, quod docuit etiam expresse D. Thom. 1. p. q. 10. art. 1. Plures denique dantur qualitates in mixtis præter qualitates, quas participant ab elementis, vt in magnete, auro, & lapidibus pretiosis, in pipere etiam, vino, & sale, quæ non dependent ex eisdem qualitatibus: ergo non possunt vocari primæ. Probatur consequentia, quia vt aliquid sit primum in aliquo genere, nec debet esse aliud eo prius, nec aliquid aliud sub eodem genere, quod ab eo non deriuetur, vel aliquo modo dependeat.

24 Sed hæc sententia tamquam falsa reiicitur, non solum à recentioribus interpretibus Aristotelis in expositione secundi capitis huius libri, sed etiam ab antiquioribus Philosophis, & Theologis, qui nullas alias qualitates virtuales ponendas esse in elementis docent, præter quatuor formales, quæ vocantur primæ. Ita Henric. quodlib. 11. quæst. 6. Mars. 1. de gener. quæst. 5. Ægidius quodlib. 2. quæst. 15. Capreol. in 2. d. 16. quæst. 2. Sonzin. 9. Meth. quæst. 8. Sotus 2. lib. Phys. quæst. 1. & in tota doctrina Aristotelis nulla talis qualitas virtualis in elementis ponenda reperitur. Sed probatur, quod non sint admit

admittendæ hac ratione: nam vel qualitates formales emanant immediatè à substantiis elementorum, vel quia non possunt immediatè ab eis emanare, ponuntur virtuales à quibus producantur. Si primum dicatur, euidenter ex eo sequitur superfluas esse virtuales; nam si proximè illæ emanant à substantiis, ergo non indigent aliis, à quibus producantur. Probatur consequentia, quia virtuales ipsæ ponuntur proximè emanantes à substantiis, & ideo non ponuntur aliæ priores, quibus mediis emanent, vel à quibus producantur, quia daretur processus in infinitum, cum eadem sit ratio de vtrisque. Si vero dicatur formales non emanare immediatè à substantiis, sequitur nec virtuales immediatè emanare posse. Probatur consequentia, quia nulla potest ratio assignari ob quam virtuales proximè emanent, per quam non probetur eodem modo formales immediatè etiam emanare posse.

25 Vt autem quid sit in hac re tenendum explicemus, notandum est primò, has qualitates de quibus loquimur, numquam vocari primas ab Aristotele, eiúsque interpretibus vniuersali locutione, sed cum hac limitatione, nempe inter sensibiles corruptibilium corporum ordinatas ad generationem, perfectionem vel ornatum eorum, vt talia sunt. Hunc autem esse sensum Aristotelis euidens est ex cap. 2. & 3. huius libri à nobis expositis, in quibus easdem qualitates reduxit ad sensum tactus, & primas vocauit inter tangibiles: ergo solum in hoc sensu voluit esse primas; in quo etiam loquuntur omnes fere eius interpretes in commentariis secundi capitis. Quod autem in hoc sensu sint primæ, probatur hoc argumento. Prima principia rerum naturalium vocantur ab Aristotele materia, forma, & priuatio 1. lib. Phys. quia nec fiunt ex aliis, nec ex alterutris, & omnia fiunt ex ipsis; sed ita se habent istæ inter qualitates sensibiles corruptibilium corporum: ergo in hoc genere debent vocari primæ. Probatur minor, quod non fiant ex aliis, quia generatio rei naturalis prior origine est perfectione, & ornatu eius; cum ordinetur immediatè ad esse substantiale eius: ergo qualitates disponentes ad generationem priores erunt origine cæteris, & ideo ex eis non fient; sed qualitates istæ elementorum sunt primæ inter eas, quæ disponunt ad generationem: ergo impossibile est, quod fiant, vel oriantur ex aliis in tali ordine sensibilium qualitatum. Probatur iterum minor, quia sola alteratio propriè sumpta, est primum

26 medium, quo expellitur vna forma, & disponitur materia ad introductionem alterius ad quam tendit per se generatio: ergo solum possunt per se primo disponere ad generationem,

qualitates illæ, quibus primo,& per se conuenit esse principia talis alterationis;sed istæ sunt qualitates elementorum, de quibus loquimur:ergo sic sunt primæ in hoc ordine , vt non fiant ex aliis. Minorem hanc sic probo,quia non sunt excogitabiles aliæ alterationes,per quas expellatur vna forma. & introducatur alia,priores calefactione , exsiccatione, & humectatione, quare impossibile est,has qualitates ex aliis fieri. Quod vero nõ fiant ex alterutris,hoc est vna ex altera,euidens est,nã quælibet earum solum est principium per se alterationis determinatæ speciei,& vniuocum quidem , vt calor solum est principium per se calefactionis;sicque de reliquis:ergo quælibet determinatur per se ad productionem determinati effectus secundum speciem, vt calor ad producendum calorem;ita vt repugnet producere ad frigiditatem. Vnde sequitur eadem ratione repugnare , quod vna earum producat per se alteram. Probatur tandem,quod cæteræ qualitates eiusdem ordinis fiant ex ipsis expressis testimoniis Aristotelis, quibus id asserit,& probat:nam c.2.huius libri,& 2. libro de partibus animalium cap. 1.omnes qualitates tãgibiles ad eas reducit tamquam ad principia,ex quorum commixtione oriuntur, de coloribus vero sectione vltima problematum , & de odoribus 2. lib. de anima cap.9.& lib.de sensu,& sensili cap. 5.de saporibus cap.4.eiusdẽ libri,& de sonis sectione 11.problem.& tandem de grauitate,& leuitate 4.lib.Phys. text.85.& 86.& 2.lib.de partibus animalium cap.3. probat ex diuersa commixtione earumdem qualitatum procedere non quidem immediatè,sed media raritate,& densitate:& ideo omnes qualitates,quæ ex quatuor primis sequuntur,merito appellantur secundæ.

27 Probatur deinde ratione , & experientia:ratione quidẽ quia sensus tactus prior est origine , vel generatione cæteris sensibus , & ideo vniuersalior , & propterea in omnibus animalibus quantumlibet imperfectis reperitur , atque etiam in omnibus partibus singulorũ,cum tamen cæteri sensus,nec in omnibus,nec in singulis partibus eiusdem reperiantur:ergo qualitates tangibiles ad ipsum pertinentes priores origine , atque vniuersaliores esse debent.Quod probat experientia , cum videamus ex mutatione earum passim mutari corpora circa omnes alias,nempe circa raritatem,& densitatem,grauitatem , & leuitatem;circa colores,odores,& sapores , ac reliquas:istæ ergo qualitates elementorum sunt primæ , ex quibus procedunt aliæ,& procedentes sunt secundæ.

Has vero qualitates primas quatuor tantum esse , ita vt nec plures,nec pauciores ponendæ sint,probauit Aristoteles cap.2.

huius

huius libri textu 15.ostendens ad omnes, & solas illas reduci cæteras, eas verò non reduci ad alias,nec inter sese vlla ad alteram;& experientia docuit esse quatuor, præter quas non cognoscimus aliam, nec effectum vllum experimur præter effectus earum: ergo euidens censendum est non esse plures, nec pauciores.

18 Ad argumentum primæ opinionis neganda est illa experientia, nempe,quod in febricitantibus per solum abscessum caloris infrigidentur membra corporis; non enim ex hoc solo infrigidantur, sed per accessum frigoris recedentibus spiritibus, & quasi confugientibus ad internas partes corporis.Et pari ratione non exsiccatur corpus per solum recessum humiditatis, sed per productionem siccitatis.

Ad argumentum secundæ opinionis concesso antecedente, quod aqua intensum calorem sæpe ab igne suscipiat,neganda est consequentia, quod non possit se reducere in antiquam frigiditatem nisi ei concedatur alia qualitas, quæ sit virtualis frigiditas.Et quod dicitur has qualitates non emanare à substantiis elementorum immediatè, negandum est, nam licet non sint propriæ passiones elementorum,sunt tamen naturales virtutes eorum consequentes naturaliter eorum substantias,vt per eas possint producere sibi similia, non solum inducendo similes dispositiones in materia ad introducendam similem formã, sed etiam agendo per illas tamquam per instrumenta naturalia ad productionem eius. Vnde fit,vt si aliquando per introductionem contrariæ qualitatis maxima ex parte expellantur, remoto tamen agente contrario naturaliter emanent ab eadem substantia.In secundo argumento plures numerantur qualitates, quæ videntur esse priores qualitatibus elementorum : sed cum istæ non dicantur omnium primæ, sed facta solum comparatione cum qualitatibus sensibilibus corruptibilium corporum, concedendum est non esse primas respectu lucis,quæ longe perfectior est. De potentiis autem vitalibus corporeis, certum est præsupponere in subiecto commixtionem & temperamentum primarum qualitatum,tamquam dispositiones necessarias, vt in eo recipiantur;nam potentiæ vitales,vt vegetatiua, generatiua, & loco motiua, atque etiam potentiæ sensitiuæ non possunt recipi, nisi in organo, vel parte corporis, aut in toto corpore talis temperamenti, vt debito modo possint suas operationes exercere: quare ordine naturæ, saltem in genero causæ materialis præsupponunt qualitates primas; sed quia ab eis non procedunt tamquam à causa efficienti, non dicuntur qualitates secundæ. De coloribus verò iam diximus in

19

explicatione textus procedere ex permixtione, ac tempera-
30 mento primarum qualitatum, & ideo secundas vocari. Quod in hac etiam quæstione probauimus, non solum ex doctrina Aristotelis, sed euidenti experientia, cum videamus mutationes passim fieri circa colores ex mutatione temperamenti. Negandum est ergo, quod sint perfectiores primis qualitatibus, nã quamuis visus sit perfectior tactu, vt suo loco dicetur; non sequitur omnia obiecta materialia eius esse perfectiora quibuscumque obiectis materialibus tactus, sed maiorem perfectionem habet propter rationem formalem obiectiuã vniuersaliorem, atque perfectiorẽ, & modum operãdi minus materialem. Ex quibus intelligitur potentiam ipsam immaterialiorem esse, atque adeo perfectiorem; & adhuc intra obiectum materiale visus continetur lux longe perfectior primis qualitatibus. De grauitate autem, & leuitate hac distinctione loquendum est, nam vniuersaliter, vel à toto genere priores sunt natura, quia motus localis vniuersaliter loquendo prior est alteratione, cuius principia sunt primæ qualitates; cum approximatio agentis ad passum præcedens alterationem fiat per motum localem. Perfectiores vero solum accidentaliter, quia motus localis, cuius sunt principia, perfectior est cęteris motibus accidentaliter, ex ordine ad subiectum, quod minus in potentia præsupponit, sed respectu eiusdem corporis priores sunt primæ qualitates, quæ sunt principia alterationis, prius eidẽ corpori conuenientis, quàm motus localis, atque etiam sunt perfectiores simpliciter, quia qualitas cum sit forma absoluta, atque intrinseca, vt perfectior est præsentia locali, & ideo alteratio perfectior simpliciter motu locali, quia ad perfectiorem terminum, ad quem tendit, nempe ad eamdem qualitatem perfectiorem præsentia locali, ad quam tendit motus localis. Aristoteles verò, & D.Th. loquuntur vniuersaliter de motu locali, vt comprehendit motũ cœlorũ, & de maiori perfectione tantũ accidentali ex ordine ad subiectum perfectius, cum quo stat, vt perfectior sit alteratio simpliciter propter perfectiorem terminum ad quem, & prior natura respectu eiusdẽ corporis: & ideo qualitates elemẽtorum priores, & perfectiores simpliciter grauitate, & leuitate.

QVÆSTIO II.

An in mixtis reperiantur aliæ qualitates præter elementares?

31 IN eodem secundo argumento opponebantur particulares qualitates quorumdam mixtorum, quas videntur habere distinctas

ſtinctas à primis,& eorum temperamento, vt piper, vinum, ſal, & eiuſmodi alia ad producédas qualitates elementorum ordinatas,vt ad producendum calorem, aut ſiccitatem, atque etiã alios particulares effectus, non quidem in eiſdem corporibus, ſed in aliis.De his ergo procedit ſecunda quæſtio duo quærens, primo,an dentur?Secundo,an procedant ex mixtione,aut temperamento primarum, & ideo vocari debeant qualitates ſecũdæ?Et prima opinio quorumdam recentiorum negat dari tales qualitates ſaltem ad producendum elementares, vt ad producendum calorem, vel frigus; aſſerúntque communem eſſe ſententiam,pro qua citant Nimphum 2.lib.de generatione cõment.28.q.3.Petrum Martinez ad caput 2. eiuſdem libri. Valleſ.1.lib.de controuerſ.med. cap.12.Claudium de Sancteis repetitione 8.de Euchariſtia cap.2. Probántque duplici argumento;primo, quia corpus habens virtutem vniuocam, ſiue æquiuocam producendi aliquam qualitatem in alio, vt calorem, vel ſiccitatem,ſi applicetur ſubiecto capaci eiuſdem qualitatis,naturaliter,& ſemper eam producit;ſed piper vinum, & ſal non calefaciunt,neque exſiccant alia corpora, etiam capacia harum qualitatum,quibus applicantur niſi atterantur,vel ab animali ſumantur, ac partibus corporis eius applicentur:ergo non habent virtutem naturalem ad producendũ alias qualitates in reliquis corporibus.Secundò, quia non ſunt multiplicandæ qualitates,ſine vrgenti neceſſitate;ſed nulla vrget neceſſitas ponendi has qualitates præter primas: ergo non ſunt ponendæ in his corporibus. Probatur minor, quia ſi vlla eſſet neceſſitas,maximè pro aliquibus effectibus, vel qualitatibus producendis,quas docet experientia produci per applicationem horum mixtorum ad alia; ſed pro his producendis non ſunt neceſſariæ, cum dentur aliæ cauſæ, à quibus produci poſſunt: ergo non ſunt admittendæ. Probatur minor, quia per qualitatem prædominantem in proprio temperamento poſſunt hæc mixta corpora producere tales effectuss, vt piper calefacere per calorem in eo prædominantem, qui ſi aliquando impediatur per frigiditatem impreſſam eidem piperi ab extrinſeco agẽte;hoc tamen impedimento ſublato ab agẽte alio, reducet ſe in caloré prædominantem ſibi naturalem, per quem poterit eumdem calorem in alio corpore producere. Vel excogitari poteſt,& nõ ſine fundamento eiuſmodi corpora,nec producere calorem,nec ſiccitaté,ſed habere quamdam virtuté attractiuã ſimilé ea,quæ in quibuſdam medicamentis reperitur, per quã attrahũt ſpiritus calidos animales ad ſtomachũ,à quibus calefit,aut denique calorem accipiunt ab eodem ſtomacho,

32

per

per quem calorem ipsum calefaciunt, quod videtur probari in pipere, & vino non calefacientibus, nisi prius in stomacho calefiant.

33 Nostra tamen sententia asserit, non solum non posse vniuersaliter negari particulares qualitates in mixtis ad producendos particulares effectus in aliis corporibus, sed nec in particulari ad producendum calorem, aut alias q[illegible]litates elementorum. Ita D.Thomas opusc.34.cap.vnico; qu[illegible] vnica de spiritualibus creaturis art.2.& 2.cõtra gentes cap.8 [illegible]onimb. 2.lib.de generat.cap.3.q.2.att.2.& 3.& est cõmunis [illegible]dicorũ. Probatur primum euidenti experientia, quia in mag[illegible]te, & lapidibus pretiosis, atque etiam in medicamentis euidens est reperiri virtutem attractiuam aliorum corporum distinctam à qualitatibus elementorum, quia attractio illa non fit per calefactionem, vel infrigidationem, aut alterationem elementarẽ, & licet media alteratione primarum qualitatum fiat aliquando, euidens est, non consistere in tali alteratione attractionẽ ipsam; cum constet calefieri, & exiccari, vel infrigidari rem omnino immotam localiter; necesse est ergo ponere in his rebus virtutem aliam distinctam à qualitatibus elementorum, per quam attrahantur per se ab eis corpora.

34 Probatur secundum, quod etiã dentur particulares qualitates in mixtis virtualiter continentes qualitates elementorum, & eas sæpe producentes; nã si non dantur, ideo erit, quia repugnat has qualitates primas contineri virtute in aliis, vel quia repugnat corpus mixtum tales qualitates continere, aut tandem, quia licet sint naturaliter possibiles, non tamen sunt necessariæ pro his effectibus producendis, sed superfluæ, quia alio modo possunt produci. Sed nulla ex his rationibus probat non dari: ergo concedendum est, quod detur, cum effectus experiamur. Probatur minor, quia primam rationem insufficientẽ esse probat lux virtualiter cõtinens calorem, & eum producens in corporibus corruptibilibus: ergo non repugnat dari qualitatem virtute continentem elementares, & potentem eas producere. Quod vero non repugnet talẽ qualitatẽ esse in mixtis, probatur. Quia euidens est in eisdẽ corporib. dari alias qualitates ad altiores effectus producendos, vt probauimus: ergo non repugnat dari ad producẽdas primas qualitates. Et tandem probo non esse superfluas, sed necessariò ponendas pro his effectibus, quia omnes illæ causæ, vel rationes, quæ assignantur, nullius sunt momenti. Et prima quidem, quod per qualitates ipsas elementorũ sibi proprias, & à contrariis expeditas tales effectus producant impossibile est, cum euidenti experientia constet, non semper nec in omnibus

omnibus corporibus eos producere etiã si expedita sint à contrariis, sed solũ in quibusdã determinatis; nec in his, nisi attrita, vel cõminuta, & determinatis partibus eorum coniuncta: ergo non procedũt ab eis per qualitates formales. Eadem etiã experientia docet in multo maiori intensione eos producere, quam sit intensio qualitatum elemẽtariũ proprio temperamento eorumdem corporum debita; sed non potest agens producere effectum perfectiorem se: ergo nec per formales qualitates possunt producere tales effectus. Secunda etiã ratio de attractione 35 spirituum vitalium ad stomachũ insufficiens est, & falsa. Insufficiens quidem, quia piper non solũ calefacit stomachũ, sed vehementem calorẽ producere solet in ore, & partibus eius internis; quod non potest fieri per attractionẽ spirituũ ad has partes. Iuuat etiã ad decoctionem carniũ in olla: ergo virtus eius non consistit in attractione spirituũ, nec ab his calefit stomachus, sed à calore producto ab eodem pipere. Quod vero sit falsa, probo. Quia excellẽtior effectus est attractio spirituum, quam simplex calefactio; falsum est ergo denegare his corporibus minorem virtutem, & tribuere eis maiorem, præsertim cum facilius intelligatur tales effectus per minorem fieri. Postrema tandem ratio, quod eiusmodi corpora stomachũ calefaciãt per calorẽ ab eodẽ acceptũ, planè falsa ostenditur, cum experiamur intensiorẽ produci calorem in stomacho per receptionem horum corporũ in eo, quam haberet prius: ergo non potest produci per calorẽ ab eodem stomacho receptum. Probatur consequentia, quia intensio caloris in stomacho minor erat, & non potuit tota produci in vino, aut pipere: ergo per eã quã ab eodẽ stomacho recipiũt hæc, naturaliter repugnat intẽdi calorẽ eius, cum nulla sequatur actio à proportione minoris inæqualitatis.

36 Sed restat explicandum, à quanã causa producantur in mixto qualitates istæ, nẽpe ex cõmixtione primarum, vel à qua alia. Et videtur non posse habere aliam causam, præter primas qualitates, ex quorũ permixtione procedunt; quod sic probo. Qualitates istæ conueniunt corporibus mixtis, vt mixta corpora sunt talis naturæ; cum constet non habere alium gradum perfectiorem essendi; sed primæ qualitates sunt causa corporis mixti, vt mixtum est: ergo consequenter erunt causa cuiuslibet qualitatis, aut virtutis eius, vt talis.

In hac re primum dicendum esse existimo has omnes qualitates præsupponere in corpore permixtionem primarum, per quam materia disponitur ad receptionem formæ substantialis eorum. Probatur hac ratione à priori, aut mixta, quibus conceduntur qualitates istæ, fiunt proximè ex elementis, vel ex alio mixto:

mixto: & si ex elementis fiant, euidens est elementa ipsa vicissim corrumpi per alterationes procedentes à primis eorum qualitatibus, quia cum corrumpantur per se à contrario, non dantur aliæ contrarietates propriæ priores his, à quibus corrumpi possint. Ex quo infero per primas qualitates primo expelli formas substantiales eorum, atque etiam primo disponi materiam pro forma mixti recipienda, & consequenter primo sequi in materia corporis mixti ex eisdem elementis geniti dispositiones alias similes, & ideo ante alias qualitates inesse mixto, quas proinde præsupponunt particulares aliæ qualitates eisdem mixtis concessæ. Et eadem ratione probatur necessarium id esse, dum hæc mixta fiant ex alio mixto, vt consideráti est manifestum. Probatur etiam à posteriori, quia videmus in multis ex his corporibus mutatione facta circa primas qualitates eorum, debilitari virtutem particulariumqualitatum, vel fortiores reddi in ordine ad proprios effectus producendos in aliis corporibus: ergo dependent ex temperamento primarum qualitatum, tanquam ex dispositione subiecti necessaria ad consistentiam, atque conseruationem earum.

37

Secundo, dicendum est, has qualitates particulares mixtorum non procedere ex permixtione primarum tamquam ex causa efficiente, sed ea præsupposita in subiecto produci effectiue à generante idem mixtum, cuius sunt propriæ. Gratia exempli, virtus magnetis, & aliorum lapidum; virtus etiã auri producitur ab eo, à quo generatur, quod est virtus cœlestis, tãquam à causa efficiente principali operante per lucem, & alias influentias. Itaque ferè semper virtutes istæ habent pro causa principali cœlestem virtutem, quemadmodum forma substantialis, & corpus, cuius sunt propriæ. Ita docuit expresse D. Thomas, & cum eo Conimbricenses locis citatis, & q. 5. de veritate, art. 10. ad 5. atque etiam quæst. vnic. de anima art. 1. his verbis; *Formæ enim elementorũ, quæ sunt infimæ, & materia propinquissimæ, non habent aliquam operationem excedentẽ qualitates actiuas, & passiuas, vt rarũ, & densum, & alia huiusmodi, quæ videntur esse materiæ dispositiones. Super has autem sũt formæ mixtorum corporum, quæ præter prædictas operationes habent aliquam operationem consequentem speciem, quam sortiũtur ex corporibus cœlestibus: sicut, quod adamas attrahit ferrum, non propter calorẽ, aut frigus, aut aliquid huiusmodi, sed ex quadam participatione virtutis cœlestis.* Virtus etiam seminalis non est producta à primis qualitatibus, nec ab elementis, tanquam à causis principalibus, & proximis, sed nec à Sole, & aliis influentiis cœlestibus, vt placuit Toleto quæst. 2. huius lib. conclus. 4. Probatur primum,

38

primum,quia sua natura ordinatur ad altiores effectus,nempe ad organizandum corpus pro introductione animæ; immo ad educendam animam de potentia materiæ, si sit materialis tamquam instrumentum generantis, vel vniendum eam corpori,si sit spiritualis; ergo non possunt eam attingere elementa, vel qualitates eorum,vt præcipua causa. Probatur secundum, quia quotiescumque possumus assignare causam particularem alicuius effectus, non est recurrendum ad vniuersales; sed dari potest propria causa talis virtutis, sicut datur propria causa eiusdem seminis,nempe viuens ipsum,à quo decisum est: ergo ab eo procedere censendum est tanquam à propria, ac principali causa.Vnde sequitur,quod licet vt plurimum proueniant qualitates istæ mixtorum ab vniuersalibus causis, non tamen semper, sed aliquando à particularibus, numquam tamen ab elementis, vel à permixtione qualitatum eorum, quia ex propria natura sunt eis perfectiores, vt probauimus. Euidens est consequentia, quia causa efficiens non potest agere vltra propriam perfectionem.

Ex quibus colligitur tertia ratio ad id probandū hoc modo: 39
Perfectio potentiæ,vel virtutis ordinatæ ad operationem colligitur ex perfectione propriæ operationis; sed virtutes illæ aut qualitates sunt principia perfectioris operationis, aut secundum substantiam, aut secundum modum eam producendi, quàm primæ qualitates elementorum:ergo sunt eis perfectiores; quare non possunt ex permixtione earum procedere,tamquam à causa efficiente.Probatur minor, quia virtus attractiua alterius corporis, etiam contra naturalem inclinationem eius perfectior operatio est, quàm simplex calefactio,cum sit altioris ordinis, per quam corpus eam habens, quasi prædominatur aliis. Virtutes etiam per quas mixta corpora imprimunt aliis easdem primas qualitates,vt virtus calefactiua piperis, & vini, atque exsiccatiua salis longe perfectiori modo producunt calorem & siccitatem,quàm ignis,vel terra; quia producunt eas tamquam causa æquiuoca, ad cuius actionem pertinent plures effectus specie distinctos posse producere, vel eumdem altiori modo. Nec existimetur Diuum Thomam recurrere ad vniuersales causas, particulari; vel extraordinario modo, vt designet proprias harum virtutum, sed ad proprias, & naturales secundum naturalem ordinem vniuersi constitutas. Non est enim constituta alia causa principalis auri,& argenti,ac lapidum pretiosorum præter cœlestes influentias, à quibus generantur in visceribus terræ: ergo nec potest alia designari, cui virtutes istæ eorumdem corporum tribuantur, cum sint altioris

altioris ordinis à primis qualitatibus, & earum temperamento eisdem corporibus debito.

40 Ad argumentum illius sententiæ, quæ negat has qualitates in corporibus mixtis, concedenda est maior, quod virtus naturalis productiua alicuius effectus applicata subiecto capaci eius, semper, & naturaliter eum producat. Sed minor neganda, quod mixta hæc, quibus insunt particulares istæ qualitates, applicata subiecto capaci, non semper producant effectus earum, non enim quodlibet corpus capax caloris elementaris censetur capax caloris à pipere, & vino producendi; nam licet non sit distinctus specie ab elementari, speciale tamen subiectum postulant agentia hæc ad producendos hos effectus, cum quo habent proportionem, & non cum aliis. Et illud tantum censetur capax effectus eorum. Nec solum postulant particulare subiectum, sed sæpe etiam coniunctionem Physicam, ac præuiam cum alio corpore, vt possint proprium effectum producere, quod in rebus odoriferis docet experientia: Indigent enim plures coniunctione ac permixtione cum aliis, immo & alteratione aliqua ab eis suscepta, vt odorem spargere possint, eumque imprimere subiecto capaci, cui etiam approximata sine his eum non imprimunt: atque etiam in argento viuo patet, quod licet mineralibus integris, hoc est, non prius attritis, immo etiam prius attritis, non tamen prius irrigatis approximetur proprium effectum coniungendi partes eorum argenteas, & separandi à terrena earum fæce, non præstat, quantumlibet capaces essent secundum se tali effectu coniunctionis.

41 Ita ergo censendum est de aliis corporibus mixtis, de quibus loquimur, quæ etiam si calorem, vel siccitatem producere suis virtutibus possint, non circa omnia mixta caloris capacia, quia non omnia capacia censentur, quibus calor imprimatur à talibus agentibus; sed perfectiora quædam: vt viuentia, quibus adhuc non imprimunt proprios effectus, nisi prius aliis corporibus, aut saltem calori naturali eorum coniungantur, & fortè ab eo alterentur.

Ad argumentum vero pro ratione dubitandi propositum cōcedenda est maior, quod qualitates istæ conueniunt corporibus mixtis talis naturæ, sed neganda est minor, quod elementa sint causa effectiua eorum; nam licet elementa, vel primæ qualitates eorum sint causa mixtionis, & secundum modū permixtionis earum præcedentem in materia producatur mixtum, & plures qualitates eius, quæ ideo vocantur secundæ, non tamen sunt causa efficiens eorumdem mixtorum, sed perfectiorem aliam postulant, & ex consequenti qualitates, aut virtutes

ea con

ea consequentes ab eadem causa perfectiori produci debent, & non à primis qualitatibus minus perfectis; quamuis temperamentũ earum pro dispositione necessaria postulent in materia.

QVÆSTIO III.

An primæ qualitates sint formæ substantiales elementorum, vel solum accidentales?

PRima opinio tenet, esse formas substantiales, per quas constituuntur in primo esse substantiali, & per quas distinguuntur specie sub genere simplicis corporis. Ita Alexand. 12. lib. Metaph. comm. 12. atque etiam 4. quæst. naturalium, Ammonius cap. de substantia in prædicamen. Curtius, & Zimara 2. lib. de anima, text. 18. Tribuitur etiam Galeno 1. lib. de vsu partium; & 1. de elementis. Probatur testimonio Aristotelis cap. 2. huius libri textu 7. 8. & 24. vbi tria docet de his qualitatibus. Primum, quòd constituunt elementa. Secundum, quod sunt eorum principia. Tertium, quod sunt eorum differentiæ. Hæc autem habere non possunt, si solum sunt accidentia eorum, quia neque aliquid constituitur in suo esse per accidentia; nec accidens potest esse ei principium essendi; & multominus differentia eius. Probatur etiam ratione, primò, quia per propriam operationem alicuius cognoscimus à posteriori formam substantialem eius, à quo procedit operatio ipsa, tamquam à principio efficienti intrinseco; sed nullam aliam operationem habent elementa præter eas, quæ procedunt ab his qualitatibus; vt ignis non habet aliam operationem, quàm calefactionem, & exsiccationem, & sic de cæteris: ergo qualitates istæ sunt formæ substantiales eorum. Vel si dicatur habere alias formas, concedendum erit, dari formas substantiales, à quibus nulla procedit operatio, quod est absurdum. Secundo, quia elementa ex propria natura sunt verè & propriè contraria, vt etiam docet expressè Aristoteles in hoc 2. lib. tex. 24. sed contrarietas non potest eis conuenire, nisi ratione harum qualitatum: ergo non habent alias formas substantiales, per quas constituantur in propriis naturis. Probatur minor, quia contraria sunt, quæ sub eodem genere maximè distant, & ab eodem subiecto, mutuo se expellunt; sed elementa maxime distant per calidum, & frigidum, humidum, & siccum; & eædem qualitates se expellunt mutuo ab eodem subiecto: ergo per eas sunt elementa essentialiter contraria; & ideo erunt formæ substantiales eorũ.

42

43

44 Secunda opinio communis in Schola Peripatetica,& à nobis tenenda tamquam vera negat primas qualitates esse formas substantiales elementorum, sed tribuit eis alias formas substantiales priores, à quibus per modum efficientis causæ emanare affirmat easdem qualitates primas. Ita Diuus Thomas in commentariis 2. capitis huius libri, & omnes Latini interpretes tam veteres, quàm noui ibidem, ideo nullum in particulari referre oportet. Probarî solet testimonio Aristotelis cap. 9. huius libri textu 54. vbi asserit calidum, & frigidum esse instrumenta elementorum ad agendum. Sed quia hæc dicit non ex propria sententia, sed aliorum, quam reiicit, vt legenti erit manifestum, nihil probat testimonium hoc. Colligitur autem euidenter ex textu 22. eiusdem libri; vbi ex propria sententia loquens de elementis, asserit esse contraria, quia passiones habent contrarias his verbis: *Et vtraque vtrisque contraria, igni enim cõtraria aqua, aëri autem terra: hæc enim ex contrariis passionibus constituta sunt, &c.* Sed euidẽs est esse contraria per has quatuor qualitates, per quas vicissim agunt, & patiuntur; & se corrumpunt: ergo censet Aristoteles esse passiones eorum, & non formas substantiales, quas constat passionibus præsupponi. Atque etiam ex libro de sensu & sensili, cap. 4. vbi sic loquitur de eisdem elementis: *Qua igitur ignis, & qua terra, nihil natum est agere, vel pati, nec aliud quicquam: qua autem inest contrarietas in eis, hæc omnia agunt, & patiuntur.* Sed contrarietas inest eis per primas qualitates: ergo per has tantum agunt, & patiuntur, & non vt ignis & terra. Ex quo euidenter infero, quod non sunt ignis, & terra per has qualitates, sed per alias formas constituuntur in esse ignis, & terræ; & istæ sunt substantiales; qualitates vero accidentales, quia si per has sunt contraria elementa, non possunt esse formæ substantiales, quia substantia non habet contrarium. Vbi obiter adnoto expressam esse sententiam Aristotelis in hoc eodem testimonio, quod substantia nihil agit per seipsam, sed solum per accidentia vt

45 2. lib. Physicor. scriptum reliquimus. Probatur deinde ratione. Primo, quia si qualitates istæ sunt formæ substantiales elementorum: ergo constituunt vnum compositum substantiale cum materiis eorum. Euidens est consequentia, quia ex materia prima, & substantiali forma resultat vnum compositum substantiale, tanquam ex potentia substantiali, & actu substantiali; sed hoc est impossibile: ergo falsum est, quod sint formæ substantiales. Probatur minor, quia compositum illud resultans ex forma caloris, aut frigiditatis, & materia, est calidum formaliter, aut frigidum formaliter; sicque de reliquis elementis:

mentis: ergo non est substantia, & ideo nec totum substantiale. Probatur consequentia, quia substantia non est per se sensibilis, non suscipit intensionem, & remissionem, nec habet formaliter contrarium, sed calidum, & frigidum formaliter sumpta, sunt per se sensibilia sensu tactus, vt docet expresse Aristoteles 2. lib. de anima capit. 9. de tactu, & expressius experientia ipsa; cum quilibet nostrum percipiat calorem ignis, & frigiditatem aquæ; sunt etiam inter sese contrariæ; & suscipiunt intensionem, & remissionem: ergo qualitates istæ non possunt esse formæ substantiales elementorum. Secundo probatur, quia vel qualitates primæ sunt formæ substantiales, aut accidentales; aut vere, & realiter habent vtrumque, nempe esse substantiales, & accidentales simul. Primum probauimus falsum; & ex eo sequitur tertium esse impossibile, quia repugnat eamdem formam respectu eiusdem materiæ esse substantialem, & accidentalem simul. Solum ergo restat tertium, nempe has qualitates esse formas vere, & realiter accidentales: quod si ita est, sequitur euidenter non esse formas substantiales elementorum, sed habere alias per quas constituantur in esse substantiali, vel elementa non esse composita substantialia, sed solum accidentalia, nec distingui specie substantiali; sed solum accidentali, quia accidentalis forma, nec potest constituere compositum substantiale, nec distinguere illud specie substantiali ab alio; constat autem absurda hæc esse; & ideo falsum, quod qualitates primæ sint formæ substantiales elementorum, & veritas est, quod alias formas substantiales habeant, per quas constituantur, has vero esse accidentia eorum, per quæ agunt, & patiuntur. 46

47 Testimonium vero Aristotelis asserentis primas qualitates constituere elementa, esse principia eorum, atque etiam differentias duobus modis exponitur, primo à Diuo Thoma in cõmentariis eius, tales appellari ab Aristotele non re ipsa, sed quoad nos; nam cum formæ substantiales eorum non sint per se sensibiles, nec possunt à nobis per se cognosci, & cum sentiantur per has qualitates, per easdem à nobis cognoscũtur. Vnde sicut sæpe solet loco generis, vel differẽtiæ nobis ignotæ poni in definitione rei aliquod accidens, vel proprietas eius, quam vocamus genus, vel differentiam eius, quia per illam deuenimus in cognitionem veri generis, aut differentiæ, ita Arist. has qualitates vocauit differentias, aut principia, vel constitutiua eorum, quoad nos, quia per eas manu ducitur intellectus ad cognoscendas veras formas substantiales, quæ sunt differentiæ, principia, & constitutiua eorum. Secundo respondeo,

Aristotelem considerasse in hoc opere elementa in quantum generabilia,& corruptibilia,atque etiam,vt concurrunt ad generationem mixtorum,vt ex contextu horum trium capitum apertè colligitur, quo pacto verissimum est primas qualitates esse differentias,atque principia,vel constitutiua eorum.Ex quo non bene infertur eum sensisse, quod sint formæ substantiales; nam sicut actioni,& passioni præsupponitur substantia rei, quæ agit,& patitur;ita ad rem ipsam,vt actiuã,& passiuam præsupponitur forma substantialis. Actiua vero, & passiua dicitur, & formaliter est, per accidentalem formam, quæ est proximum principium actionis, & passionis.

48 Ad primum argumentum concessa maiori, neganda est minor, quod non habeat aliam actionem distinctam substantia elementi, aut forma eius substantialis ab alteratione, quæ est propria actio primarum qualitatum,nempe calefactio, vel infrigidatio,quia alteratio non est actio, per quam producitur substantia,sed præter alterationem datur alia actio realis,quam vocamus generationem substantialem, quæ est quasi terminus alterationis,& terminatur per se,non ad calorem,vel frigiditatem,sed ad substantiam ignis,vel aquæ,& in igne vocari potest ignitio. Hæc igitur actio est propria substantiæ, & procedit à forma substantiali tanquam à causa principali medio calore,& calefactione,vt instrumento.

QVÆSTIO IV.

An elementa sint propriè contraria secundum formas substantiales, vel solum secundum qualitates?

49 SEcundum argumentum excitat aliam quæstionem satis difficilem,an elementa sint contraria secundum formas substantiales,vel solum secundum qualitates.Vt autem difficultas eius ostendatur,præsupponenda est definitio contrariorum,quæ colligitur ex Aristotele 10.Meta. cap.6. & talis est: *Contraria sunt, quæ sub eodem genere maxime distant,& ab eodem subiecto mutuo se expellunt.* Ex qua sic ostendo elementa esse contraria secundum formas substantiales;nam eis videtur conuenire tota definitio. Sunt enim sub eodem genere vniuersali corporis in prædicamento substantiæ, vel sub eodem genere particulari, & immediato corporis simplicis, sub quo etiam maxime distant. Nam differentia specifica maxima distantia est sub eodem genere, cum nulla possit dari maior, vt per se est manifestum. Quod

Quod verò ab eodem subiecto mutuò se expellant, sic probo, Se expellere circa idem subiectum conuenit formis;sed formæ substantiales elementorum se expellunt formaliter circa eamdem materiam, vt constat in mutua generatione, & corruptione vnius ex altero,atque etiam in mixtione : ergo propriè contraria sunt secundum formas substantiales. Si autem dicatur ad propriam contrarietatem non sufficere expulsionem formalem, sed etiam requiri effectiuam, formas vero substantiales elementorũ non se expellere effectiue,sicut se expellunt primæ qualitates e[illegible]tum,sed solũ formaliter,& ideo non esse vere contrarias. Contra hoc est, quod ad veram contrarietatem non requiritur expulsio effectiua, sed formalis sufficit : nam calor impressus aquæ ab igne contrarius est frigiditati eius,& tamen non expellit eam effectiuè, nec potest, nisi seipsum intendat: ergo expulsio effectiua non est necessaria, & ita sentiunt omnes Philosophi.

50 Quod verò elementa non sint propriè contraria secundum formas substantiales,est expressa sententia Aristotelis capite de substantia in prædicamentis:vbi inter proprietates substantiæ enumerat hanc,quod substantiæ nihil contrarium sit;sed contrarietas conuenit rebus per suas formas,cum formæ sint, quæ possunt se expellere circa idem subiectum, vel materiam : ergo elementis (quæ sunt corpora substantialia) non potest conuenire propria contrarietas secundum doctrinam Aristotelis. Quod,vt ostenderet in hoc 2.libro textu 49. agens de contrarietate elementorum secundum formas substantiales, ita ait: ***Terra enim aeri, aqua vero igni contraria est, vt contingit substantiam substantiæ contrariam esse.*** Quasi dicat non esse contraria,nisi communissima,atque impropria ratione, prout contrarietas sumitur pro quacumque oppositione priuatiua,quæ sufficit,vt dicatur vnum fieri ex altero tamquam ex contrario,hoc est ex priuatione formæ ipsius præcedente in materia alterius, & expulsa ab eadem materia per eamdem formam; & hæc est communis sententia totius scholæ,& vera.

51 Difficile tamen probari potest,quod non sit vera contrarietas inter has formas substantiales, cum tota definitio contrariorum videatur eis conuenire,nec per vllam eius particulam excludi posse. Propterea Sotus 1.lib.Phys. q. 5.ad 1.asserit ad propriam contrarietatem non sufficere,quod duæ formæ se expellant quomodocumq;, sed necessariũ esse,vt successiuè,& per gradus,ita vt subiectum prius perueniat ad medium participans vtroq; extermo, quam ad aliquod extremum, quo pacto se expellũt qualitates;nam calor ita expellit frigus ab aqua, vt prius

 aqua

aqua fit tepida per calorem remissum, quam perfectè calida, & vniuersaliter loquendo, contraria talis sunt naturæ, vt in gradibus remissis possint esse simul in eodem subiecto. Et hunc modum dicendi tenuisse videntur Caiet. cap. de substantia in Prædicamentis, & Sonzinas 10. Meta. q. 24. Sed contra Aristotelem est, & contra rationem. Probo primum ex cap. de oppositis in postprædicamentis, vbi ex contrariis, quædam ait nullum habere medium circa subiectum: alia vero medium habere posse his verbis: *Quæcumque vero contrariorū talia sunt, vt in quibus nata sunt fieri, & de quibus prædicantur, necessariū sit alterum ipsorum inesse, horum nihil est medium: quorum verò nō est necessarium alterum inesse, horū omnino est aliquid mediū.* Quibus expresse docet non esse necessarium, vt contraria medium habeant circa subiectum, ad quod prius perueniant, quàm ad extremum; nec etiam vt possint esse in eo simul in gradibus remissis. Probatur etiam ratione, quia ratio expulsionis, siue de effectiua, aut formali loquamur, solum in eo consistit, quod vnum excludat alterum ab eodem subiecto propter repugnantiam, quam habent in eo; quod vero paulatim, vel simul expellat illud, non diminuit perfectionem expulsionis, quin potius perfectior expulsio est ea, quæ simul fit, & maiorem repugnantiam contrariorum ostendit, quàm si successiuè, aut per gradus fiat: ergo simultanea expulsio formarum substantialium non tollit propriam contrarietatem earum. Secundo probatur duobus exemplis: nam actus scientiæ, & erroris; actus odij, & amoris circa idem obiectum propriissimè sunt contrarij, & tamen nec se expellunt successiuè, & per gradus, sed simul, quia quilibet prorsus tollit formalem rationem alterius: nec oportet, vt prius intellectus, aut voluntas perueniat ad medium aliquod, quàm ad extrema; nec demum quod secundum gradus remissos simul esse possint tales actus in intellectu, aut voluntate: ergo distinctio illa successiuæ, & gradualis expulsionis, aut simultaneæ insufficiens est ad excludendas formas substantiales elementorum à propria contrarietate.

53 Secundus modus dicendi quorumdam iuniorum est, formas substantiales elementorum excludi à definitione contrariorum per priorem partem definitionis. *Quæ sub eodem genere maximè distant.* Vnde quamuis eis conueniat posterior, quia mutuo se expellunt ab eodem subiecto, quod est materia, non sunt propriè contrariæ: & ideo nec elementa ratione illarum, sed solum ratione primarum qualitatum. Quod vt explicent, adnotant, duo esse necessaria, vt aliqua dicantur maximè distare sub aliquo genere. Primum, quòd ita vnum distet ab altero, vt à nullo alio

alio eiusdem generis æquè distet. Secundum quod nihil repugnat vni eorum, nisi ratione alterius; nempe quia rationem alterius aliquo modo participat. Et vtrumque reperitur in albedine & nigredine. Primum quidem, quia sub genere coloris sic distant inter sese, vt nullus eorum æquè distet ab alio quocumque colore. Secundum vero, quia cæteri colores cuilibet eorum repugnant, in quantum aliquo modo participant rationem alterius; vt fuscum repugnat albo, in quantum participat rationem nigri: & huic repugnat rubeum, in quantum participat rationem albi; sed formæ substantiales elementorum neutrum habent, & ideo non dicuntur maxime distare sub eodem genere substantiæ corporeæ. Probatur minor, quia quælibet æquè distat ab omnibus, & singulis formis substantialibus aliarum specierum eiusdem generis, & æquè est incompossibilis, cũ quacumque alia, & hoc habet ratione sui, & non ex participatione alterius maxime distantis ab alia.

54 Sed hic etiam modus dicendi non reddit sufficientem rationem, propter quam formæ substantiales elementorum excludantur à definitione contrariorum, aut non sint propriè contrariæ: quod sic probo in eisdem formis. Nam elementa conueniunt sub genere proximo corporis simplicis diuersi à corpore mixto: quia formæ elementares talis sunt naturæ, vt postulent primas qualitates pro dispositionibus, & naturaliter quidem ab eis emanantibus, mixta vero omnes postulant, & remissas quidam, de quibus non est certum naturaliter emanare ab eorum formis. Hæc autem videntur efficaciter satis à posteriori ostendere formas elementares, vt tales specie differre à formis substantialibus mixtorum, vt talibus. Quo supposito ita arguo. Formæ istæ sub eodem genere corporis simplicis maxime distant: ergo ex hac parte non possunt excludi à definitione contrariorũ. Probatur antecedens, quia forma ignis ita distat à forma aquæ, vt non æquè distet ab aliqua alia eiusdem generis; & pari ratione forma aquæ à forma ignis: ergo maximè distant inter sese. Probatur iterum antecedens, quia ex propria natura postulat quælibet pro dispositionibus ambas qualitates oppositas, & à se emanantes naturaliter, quod non habent comparatæ cum cæteris: ergo magis distat quælibet ab alia, quàm à cæteris. Et eodem argumento probatur, formam aëris, & terræ magis inter se distare, quam à reliquis. Quod autem dicitur necessarium esse, vt aliqua dicantur maximè distare, quod reliqua distent à quolibet eorum, non ratione sui, sed ex eo, quod participant aliquo modo alterum extremum, non semper est verum, & ideo non est necessarium ad maximam di-

55

 stantiam.

stantiam, quia vt ex Aristotele probauimus, non est necessariū dari medium inter quæcumque contraria; vt inter sanitatem, & ægritudinem (inquit ipse) nullum datur medium: ergo non est necessarium, quod inter quæcumque maximè distantia dentur alia magis, vel minus distantia ab eis, vel aliquo eorum; sed possibile est sub aliquo genere solum dari ea, quæ maximè distant, & ita contingit in elementis; non enim datur sub genere corporis simplicis alia media corpora, sed solum elementa ipsa maximè distantia inter sese.

Probatur secundo insufficientia eiusdem modi dicendi, nam sub genere animalis dantur duæ species maximè distantes: ergo ex parte maximæ distantiæ dari potest propria contrarietas inter substantias, vel inter formas substantiales earum. Probatur antecedens: quia illa dicuntur maximè distare, quæ sic distant inter sese, vt non æquè, sed minus distent à quocumque alio, sed ita se habent sub genere animalis species humana, & animalis omnium imperfectissimi; nam quælibet non æquè distat ab aliis speciebus animalis; sed magis distat ab altera: ergo verum est esse maximè distantes. Et de cæteris omnibus verum est plus distare à quolibet extremo, quo magis accedit ad aliud, & minus, quo magis recedit ab illo.

56 Vt nostram sententiam explicemus, adnotandum est primo: oppositionem in genere, vel in communi acceptam diuisam esse ab Aristotele in postprædicamentis capit. de oppositis in quatuor genera, vel species, aut modos oppositionis, nempe in oppositionem contradictoriam, contrariam, priuatiuam, & relatiuam. Et ideo necessario debet poni, vel subintelligi loco generis in definitionibus singularum specierum, siue definiantur in abstracto, siue in concreto. Vnde si definiamus contrarietatem in abstracto, dicemus: Contrarietas est oppositio eorum, quæ sub eodem genere maximè distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt; si in concreto dicendum erit, contraria sunt opposita, quæ sub eodem genere maximè distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt. Et ita definita fuit contrarietas in concreto ab Aristotele, & propterea in eadem definitione subintelligenda est particula, *Opposita*, quasi pro genere, quam absque dubio refert particula, *Quæ*. Secundo notandum est, oppositionem formaliter significare repugnantiam duorum extremorum, vt per se est manifestum; & ideo distinctas species oppositionis significare distinctas species, vel modos repugnantiæ specialium extremorum, inter quæ versantur: contraria igitur dicunt specialem repugnantiam, ex qua prouenit, vt

nit, vt maximè distent sub eodem genere, & ab eodem subiecto mutuo se expellant. Vnde si duas istas conditiones non habeant extrema propter specialem repugnantiam sed aliunde; sicut non erunt formaliter opposita quia non erunt inter se formaliter repugnantia: ita nec per tales conditiones constituentur propriè contraria; & hoc modo intelligenda est definitio contrariorum ex Aristotele adducta, quod sic probo. Pro genere talis definitionis ponitur oppositio, quia tamquam genus se habet ad oppositionem contrariam, & reliquas: ergo cæteræ particulæ definitionis, per quas determinatur idem genus, continent specialem rationem oppositionis distinctam ab aliis oppositionibus; sed specialis ratio oppositionis dicit specialem repugnantiam formaliter, sicut oppositio in communi dicit repugnantiam in communi: ergo ita intelligi debet, quod contraria maximè distent sub eodem genere & ab eodem subiecto mutuo se expellant, vt sub ratione formalis, atque specialis repugnantiæ eis conueniat, & non aliunde vel ex alia quacumque ratione. Ex quibus iam intelligitur eamdem definitionem non conuenire formis substantialibus elementorum, & ideo non esse proprie contrarias, sed qualitatibus eorum, in quibus vera, ac propria ratio contrarietatis reperitur. Probatur hoc argumento. Formæ substantiales, nec sunt maximè distantes, nec se expellunt ab eodem subiecto propter specialem repugnantiam, vel oppositionem, sed solum propter rationem communem informandi materiam, & constituendi cum ea talem speciem, vel indiuiduum substantiæ, qualitates vero idem habent ratione repugnantiæ specialis; ergo his, & non illis definitio, ac vera contrarietas conuenit. Probatur minor, quia anima rationalis ex eo solum intelligitur maximè distare ab anima imperfectissimi animalis, quia constituit perfectissimam speciem, hæc vero imperfectissimam, & ex communi tantum ratione informandi substantialis formæ expellit formaliter vna forma substantialis aliam ab eadē materia, quia non habet materia naturalem capacitatem, vt simul ab vtraque informetur; cum nec possit esse specificum vtriusque simul recipere, immo nec esse indiuiduale. Vnde non solum expellit vna forma aliam diuersæ speciei: sed etiam si sit eiusdem. Ex quo euidenter sequitur, non se expellere formas substantiales propter specialem repugnantiam, sed propter cōmunem rationem incompossibilitatis ex communi ratione informandi, & tribuendi esse materiæ prouenientem: ergo eadem maxima distantia, atque eadem expulsio ab eodem subiecto non conuenit his formis ratione specialis repugnantiæ,

57

58

vt in definitione contrariorum intelligitur,& ex consequenti nec eis conuenit eadem definitio, aut vera & propria contrarietas;quam certum est conuenire qualitatibus eorum; quod sic ostendo. Calor & frigus non sunt formæ maximè distantes propter maximam perfectionem vnius, & minimam alterius, cum constet alias qualitates imperfectiores frigore reperiri etiam inter primas, vt humiditatem, & siccitatem, sed nec se expellunt ab eodem subiecto propter communem rationem informandi illud:nam diuersæ formæ accidentales secundum speciem, atque etiam diuersæ qualitates, adhuc primæ simul informat eamdem materiam, vt patet in singulis elementis,non tamen diuersæ qualitates contrariæ,quæ potius se expellunt naturaliter ab eodem subiecto:ergo expulsio in his, & ex consequenti maxima distantia sub eodem genere prouenit ex repugnantia speciali; & ideo specialem rationem oppositionis importat formaliter,vt significatur in definitione contrariorum, & ex consequenti veram contrarietatem; nequaquam in formis substantialibus, & propterea non conuenit eis definitio, nec propria contrarietas. Et ex his soluitur argumentum illud difficile pro ratione dubitandi propositum applicata ei eadem distinctione.Nam dum in definitione contrariorum dicitur,contraria maximè distare sub eodem genere,& mutuo se expellere ab eodem subiecto, intelligi debet vtrumque sub ratione specialis oppositionis,vel repugnantiæ; & non sub communi ratione informandi, & constituendi species extremæ perfectionis, vel imperfectionis. Cuius ratio est optima,quia cum pro genere eiusdem definitionis ponatur oppositio in communi, cuius ratio formalis consistit in repugnantia extremorum,necesse est cæteras particulas definitionis continere specialem repugnantiam, vt possint contrahere idem genus oppositionis ad hanc speciem oppositionis contrariæ.

59 Ex doctrina huius quæstionis infero, iuxta hanc distinctionem loquendum esse de formis substantialibus elementorum in ordine ad contrarietatem. Dupliciter sumi potest contrarietas propria, formaliter, aut virtualiter,seu radicaliter.Formaliter sumitur, pro formali oppositione extremorum maximè distantium sub eodem genere,& mutuo se expellentium ratione eiusdem repugnantiæ; & hoc modo sumitur in definitione contrariorum,& solum conuenit qualitatibus. Virtualiter vero,aut radicaliter accipitur pro radice, à qua talis contrarietas emanat,& sic conuenit eisdem formis substãtialibus elementorum,ex quibus tamquam ex radice emanant primæ qualitates formaliter contrariæ.

QVÆ

QVÆSTIO V.

An contrariæ qualitates possint esse simul in gradibus intensis.

PRæsupponit quæstio illud, quod cap.4.prioris libri probatum est, nempe qualitates contrarias habere latitudinem gradualem, & secundum eam perfectius, aut minus perfectè posse participari à subiecto,quod est secundum intésionem, & remissionem participari. Et hoc supposito quæritur,an possint esse simul in eodem subiecto. Sed quia duobus modis possunt cōparari ad subiectum, in gradibus intensis, & remissis,duo etiā sunt disputanda. Primum in hac quinta quæstione,an in gradibus intensis possint esse simul in eodem subiecto? Postremū in sequenti,an saltem hoc sit possibile in gradibus remissis? Gradus autem remissi vocantur omnes vsque ad medietatem latitudinis,vt si tota latitudo cuiuslibet qualitatis cōtineatur octo gradibus, remissi dicentur à primo vsque ad quartum, intensi vero ab octauo fere vsque ad quartum. 60

Circa primum, an possint esse simul in gradibus, intensis,distinctione opus est. Nam duobus modis intelligi potest, aut secundum ordinem, ac virtutem causarum naturalium:aut secundum potentiam Dei supernaturalem, vel absolutam. Et in primo sensu certum est apud omnes, non posse esse simul qualitates contrarias secundum gradus intensos, vt calor vt octo, vel vt septem non potest naturaliter esse simul cum frigiditate vt octo, vel vt septem,sed necesse est per introductionem vnius expelli alteram. Vt autem hoc explicemus, & probemus,vno verbo repetēdum est illud,quod c.7. primi libri tāquam certū statutum est,& ab omnibus receptum, nempe capacitatem subiecti in ordine ad qualitates contrarias, & ad agens naturale potens eas circa ipsum producere limitatam esse: ita vt solum possit recipere integram latitudinem octo graduum,siue ex vno eorum, vel ex vtroque completam. Gratia exempli, corpus corruptibile solum potest recipere ab agente naturali octo gradus caloris: vel caloris, & frigiditatis simul: ita vt quot ei de tota latitudine caloris defecerint ex frigiditate habere possit. Quod euidenti experientia constare vidimus; & ex hoc fit, quod contrariæ qualitates non se expellunt, nisi cōpleta fuerit ex vtraque latitudo octo graduum;vel quovsque adimpleatur, sed introduci potest vnus, nullo gradu alterius in subiecto existentis expulso. Quod in aëre constare 61

potest,

potest; supposito, quod octo gradus humiditatis habeat; caloris vero non nisi quinque, vel sex, potest enim recipere duos gradus frigiditatis sine expulsione alicuius gradus caloris, quia capacitas eius completam latitudinem octo graduum ex vtroque contrario recipere potest. Postquam vero adimpleta est latitudo ex vtroque contrario, vel si ex vno tantum eorum adimpleta præsupponitur, non potest subiectum recipere aliquem gradum ex vno contrario, quin gradus alter contrariæ qualitatis expellatur, & ideo neque vtrumque contrarium simul in gradu intenso, quia excederet integram latitudinem octo graduum ex vtraque qualitate, & ideo deficeret capacitas subiecti in ordine ad agens naturale.

62 Hoc supposito, probatur naturaliter esse impossibile, quod contrariæ qualitates sint simul in eodem subiecto secundum gradus intensos, nempe calor vt octo, & frigus etiam vt octo, aut quid simile. Primo ex definitione contrariorum, in qua dicitur, quod mutuo se expellunt ab eodem subiecto; sed si non necessario se expellunt secundum hos gradus intensos, sed simul esse possunt, sequitur non se expellere vllo modo, atque adeo non esse contrarias. Probatur consequentia, quia si non se expellunt secundum gradus intensos, multo minus se expellēt secundum remissos minorem habentes repugnantiam, vel certè non maiorem, & ideo nullo modo se expellent. Itaque tam necessarium est contraria secundum esse perfectum se expellere, quàm necessarium est dari propria contraria in rerum natura. Secundo probatur experientia; quia sensu tactus experimur quo magis calefit aqua, eo esse minus frigidam, & quo magis infrigidatur aer, eo esse minus calidum: ergo signum euidens est, quod calor, & frigus secundum intensos gradus se expellūt; nam si non se expellerent, retineret aqua totam suam frigiditatem, quantumcumque calefieret ab igne.

63 Sed an possint esse simul per potentiam Dei supernaturalem, non est certum; sed prima opinio tenet implicare contradictionem: quam videntur sequi Capreol. in primo dist. 17. q. 2. ad argumenta contra 2. conclusionem. Iauellus 10. lib. Meta. quæst. 13. & Marsil. 2. libro de gener. q. 6. putantes contradictionem sequi ex eo, quod simul sint. Quam probo testimoniis Aristotelis, & rationibus. Aristoteles enim eamdem repugnantiam reperiri docet in eo, quod contraria sint simul, ac reperitur in contradictoriis; sed contradictoriè opposita, vt esse, & nō esse, non possunt eidem rei simul conuenire, etiam per absolutam Dei potentiam: ergo ex mente Aristotelis eamdem cōtradictionem implicabit, quod contraria sint simul in eodem

secun

secundum esse perfectum: maior est expressa apud Aristotelem 4. lib. Met. cap. 4. text. 17. his verbis: *Cum vero impossibile sit contradictionẽ simul de eadẽ verificari, patet quodcumque contraria simul eidem inesse contingit: contrariorum enim alterum non minus priuatio est. Substantiæ vero priuatio, negatio à quadã determinato genere est: si impossibile ita est simul affirmare, & negare verè: impossibile est etiã contraria simul inesse, sed aut ambo secundum aliquid, aut alterum secundum aliquid alterum simpliciter.* Quod etiam de calido, & frigido, de humido, & sicco in gradibus intensis docuit 2. lib. de Gener. text. 16. asserens coniungi non posse in eodem elemento.

64 Sed probatur ratione satis efficaci in eisdem verbis Aristotelis relatis contenta. Ita enim arguit. Duo contradictoria repugnat simul eidem conuenire, quia sunt affirmatio, & negatio eiusdem esse, vt quod idem corpus simul sit album, & non album; sed contraria dicunt eamdem affirmationem, & negationem eiusdem esse: ergo non minus repugnabit simul esse in eodem: Minorem sic probat; Vnum contrarium, quod imperfectius est altero, dicit priuationem alterius tanquam perfectioris, vt nigrum dicit priuationem albi; sed priuatio est negatio eiusdem esse; ergo dicit negationem; & ex consequenti eamdem repugnantiam oppositionis contradictoriæ. Quare non poterunt contraria perfecta eidem subiecto simul conuenire. Secundo probatur, quia implicat contradictionem aliquam formam esse in subiecto, quin ei tribuat proprium effectum formalem, vt albedinem esse in pariete, quin constituat eum formaliter album; sed vnum contrarium in gradu intenso expellit aliud per proprium effectum formalem, cum illud expellat in genere causæ formalis: ergo repugnat esse in subiecto, in quo aliud erat, quin expellat illud. Probatur consequentia, quia repugnat esse in subiecto, nisi per informationẽ, sed per eamdem informationem expellit contrarium; ergo repugnat simul esse cum eo.

65 Quod exemplo aquæ declarari potest, si ei applicetur ignis, & producat in ea summum calorem: tunc enim calor expellit frigiditatem expulsione formali, & ideo expellit eam per informationem, quia informatio eius incompossibilis est cum informatione frigiditatis: quare repugnat informare aquam, quin expellat ab ea eamdem frigiditatem, atque adeo simul cum ea esse: & hæc est tota repugnantia, quia forma in subiecto inhærente repugnat suspendi effectum formalem eius, & proinde repugnabit suspendi expulsionem formæ contrariæ per eundem effectum præstandam. Probatur tandem, quia eadem est ratio de formis substantialibus,

& accidentalibus; eum omnes tribuant esse subiecto per informationem; sed de substantialibus valde probabile est repugnare, quod simul informent eamdem materiam: ergo non erit minus probabile, quod repugnet duas formas contrarias accidentales simul informare idē subiectum in gradibus perfectis.

66 Secunda opinio tenet non implicare contradictionem, & ideo per potentiam Dei absolutam fieri posse, quod simul consistant in eodem subiecto summus calor, & summa frigiditas, sicque de cæteris contrariis in gradibus intensis. Ita Paludanus in 3. distinct. 15. quæst. 2. Scotus in 4. distinct. 10. quæst. 1. artic. 5. Astudillo 3. lib. de Generatione quæst. 23 & est communis, & vera, sed hac distinctione explicanda. Contraria sunt in triplici differentia, quædam talis naturæ, vt vnum prorsus tollat rationem formalem alterius, vt actus scientiæ, & erroris, actus amoris, & odij circa idem obiectum; & de his contrariis certum est, non posse esse simul in eodem subiecto, non solum in gradibus intensis, sed nec in remissis. Alia sunt contraria, quæ fundantur in aliqua ratione non habente latitudinē, sed consistente in indiuisibili, vt sanitas, & ægritudo, quæ fundantur in certo quodam temperamento primarum qualitatum, quo variato desinunt esse in subiecto, de quibus, & aliis similibus docuit expresse Aristoteles, vt superius vidimus, nullum medium habere, & ideo nec simul esse posse in eodem subiecto: quare nec de his intelligitur communis hæc sententia, sed de contrariis tertij ordinis, quæ nec in indiuisibili consistunt, sed certam latitudinem habent, neque vnum tollit prorsus rationem formalem alterius: huiusmodi sunt primæ qualitates, atque etiam secundæ ex temperamento earum resultantes, vt calor, frigiditas, albedo, nigredo, & aliæ, de quibus procedit dubium, an simul esse possint in gradibus intensis per potentiam Dei absolutam, & nostra sententia tenet non repugnare.

67 Probatur primo, quia si hoc repugnaret, maxime propter immediatam oppositionem harum formarum, vel effectuum formalium earum in ordine ad subiectum, ratione cuius vna necessario destruit alteram, vel effectum formalem eius in subiecto per proprium: sed hæc ratio non probat repugnantiam: ergo nec debet poni. Probatur minor, quia eadem est ratio formalis, & essentialis harum qualitatum in esse intenso, & remisso; & solum distincta accidentaliter: idem etiam effectus formalis, vt patet in calore intenso, & remisso, nam remissus calor formaliter calor est, & formaliter constituit subiectum calidum, sicut intensus, solo modo accidentali intēsionis excepto,

quem

quem certum est non variare rationem formalem qualitatis, aut effectus formalis eius in subiecto; sed in gradibus remissis possunt qualitates istæ simul esse in eodem subiecto naturaliter, in quo reperiuntur frequenter secundum sententiam Aristotelis, & communem fere totius Scholæ, vt statim ostendemus: ergo licet non possint virtute naturalis agentis produci in eodem subiecto secundum gradus intensos, quin vna expellat alteram, poterit hoc fieri per potentiam Dei supernaturalem. Probatur consequentia, quia licet maiorem postulent capacitatem in subiecto secundum gradus intensos, quam secundum remissos, maiorem etiam capacitatem habet subiectum respectu agentis supernaturalis, quàm respectu naturalis: ergo agens supernaturale poterit suspendere expulsionem vnius ab altera, vt constat in quantitatibus: quarum quælibet nata est expellere alteram ab eodem loco, cum sit impenetrabilis sua natura cum ea; & tamen communis est sentētia Scholæ, quod per diuinam potentiam possit suspendi talis expulsio, & ideo fieri, vt vtraque ocuper simul eumdem locum, quod est se penetrare: ergo eodem modo poterit suspendi expulsio vnius contrarij ab alio, & fieri, vt simul permaneant in eodem subiecto.

68 Secundo, quia si repugnaret contraria esse simul, ideo esset, quia in oppositione contraria includitur contradictoria, sed hæc inclusio non est immediata, nec per locum ab intrinseco, & ideo nec omnino necessaria: ergo non constituit eamdem repugnantiam inter contraria, vt sint simul, quæ reperitur inter contradictoria. Probatur minor, quia vnum contrarium non est negatio alterius in subiecto, nisi in quantum effectus formalis eius excludit effectum formalem alterius, & consequenter inhærentiam eius in subiecto, qua media eumdem effectum confert subiecto: sed hæc exclusio non est effectus formalis proximus, atque intrinsecus, sed secundarius, atque extrinsecus: cum sit negatio, quam causat vnum contrarium per suum effectum formalem positiuum, atque primarium in subiecto, ergo non repugnat suspendi per potentiam Dei absolutam, & ita permanere vnum contrarium intensum, simul cum altero.

Vt autem testimonium Aristotelis secundum germanum sensum explicemus, & argumentum ex eo deductum soluamus, oportet adnotare, quod in essentia cuiuslibet speciei fundatur negatio alterius, & ideo hæc negatio fundamentalis intrinseca est ei; vt in essentia hominis fundatur negatio equi, aut leonis, & ideo hæc negatio realis, & fundamentalis, non equi,

equi,& non leonis,essentialis est homini. Et cum cõtraria differant specie sub eodem genere, necesse est quodlibet includere realem negationem alterius, vt calorem negationẽ frigidi. Sed hæc ratio includendi negationem alterius non est propria contrariorum, sed communis quibuscumque aliis speciebus.
69 Ideo cum opposita importent repugnantiam vnius cum altero, & contraria specialem repugnantiam, necesse est quodlibet eorum fundare in sua ratione speciali contrarietatis specialem negationem alterius, vt calor præter communem negationem quantitatis, vel relationis, aut alterius accidentis specie distincti, licet non sibi contrarij, includit specialem negationem frigoris, vt sibi repugnantis. Et tandem inter contraria illud, quod imperfectius est, includit negationem perfectionis alterius; & proinde negationem eiusdem contrarij, vt se perfectioris. Sed ex his negationibus nihil aliud habetur, quàm quod vnũ contrarium non sit aliud essentialiter, sed distinctum ab eo:& cum qualitates istę tribuant subiecto proprios effectus formales per proprias entitates ei actu inhærentes, in quibus continẽtur prædicata essentialia fundamentaliter accepta, ideo effectus formalis cuiuscumque earum includit easdem negationes respectu effectus formalis alterius, ex quo etiam solum habetur per locum ab intrinseco, quod effectus formalis vnius contrarij non sit effectus formalis alterius, sed distinctus ab eo essentialiter, atque ei repugnans ex propria natura: hæc autem repugnantia non est affirmationis, & negationis, sicut ea, quæ reperitur inter esse, & non esse, sed duarũ rationum positiuarum naturaliter incompossibilium in eodẽ subiecto. Quod quidem intelligi potest cum vtraque, & vtraque etiam in eo simul existens, quia neq; vna est negatio, vel exclusio alterius, licet quælibet apta sit alteram excludere ab eodem subiecto actuali, atque positiua exclusione, quæ aptitudo intelligi potest sine actu. Quod ex eo patet, quia etiam sine actuali expulsione contrarij intelligitur integra, atque completa ratio essentialis eius, vt constat in eisdem contrariis remissis, quorum effectus formales sunt eiusdem speciei, & essentiæ cum effectibus formalibus intensis, & tamen vnus non excludit alterum, etiam naturaliter, & tota ratio huius est, quia actualis exclusio alterius ab eodem subiecto non est primarius, aut intrinsecus effectus formalis vnius contrarij, sed secundarius, & extrinsecus, qui ex primario & positiuo sequitur naturaliter, & ideo non repugnat suspendi adeo. Ex quibus sequitur primò, non implicare contradictionem quod existente vno contrario in subiecto, & adueniente alio in quolibet gradu intensionis suspendatur per diuinam
poten

potentiam actualis expulsio, saluo effectu formali vtriusque, & ita simul permaneant in eodem subiecto.

Secundo sequitur germanum sensum Aristotelis in verbis illius testimonij esse, quod vnum contrarium non solum includat in sua ratione formali negationem fundamentalem alterius, sicut qualibet alia species includit negationem alterius speciei, sed etiam quod contrarium minus perfectum includat negationem alterius, vt minus perfecti, sicut nigrum negationem perfectionis in albedine inclusæ. Ex quibus euidenter sequitur tertium, quod vnum contrarium in gradibus intensis per suum effectum formalem naturaliter excludat alterum in gradibus etiam intensis ab eodem subiecto, & ideo, quod non possint esse simul naturaliter secundũ gradus intensionis: & hoc solum est, quod intulit Arist. non tamen, quod cõtradictionem inuoluat, sicut eam inuoluit, quod contradictoria sint simul vel simul conueniant eidem rei; quem sensum apertè indicant verba postrema eiusdem testimonij, quæ sic habent: ***Impossibile est etiam contraria simul inesse: sed aut ambo secundum aliquid, aut alterum secundum aliquid, alterũ simpliciter***: nam expresè per ea concedit Arist. contraria aliquo modo posse simul inesse eidem rei, cum tamen contradictoria nullo modo possint. Et ratio differentiæ manifesta est ex doctrina tradita, quia contradictoria per proprias rationes formales se excludunt; immo ratio formalis vnius consistit in exclusione alterius, & ideo repugnat prorsus eidem conuenire, vt patet de esse, & non esse: nam esse actuale in sua ratione intrinseca dicit exclusionem non esse actualis, & non esse actuale exclusionem actualis esse; propterea includit intrinsecam repugnantiam, quod eidem simul insint, vel conueniant. Contraria vero, etiam in gradibus intensis non sic habent rationes repugnantes, nã quamuis quodlibet virtualiter dicat negationem alterius, hoc est, non esse alterum; ratio tamen formalis vnius non consistit in exclusione alterius, ideo contraria oppositio non est immediata, sicut contradictoria, quia nec est necessarium per locum ab intrinseco de quolibet affirmari vnum vel alterum, vel de quolibet negari. Vnde licet verum sit rationem formalem albi non esse rationem formalem nigri, non est verum quod sit exclusio eius. Cuius euidens ratio est, quia vtraque est ratio positiua, & ideo repugnat, quod ratio formalis vnius sit actualis exclusio alterius; hoc enim nõ potest intelligi, nisi ratio formalis vnius in negatione alterius consistat, & non in aliquo positiuo, & absque dubio hoc habent contradictoria ex eo præcisè, quod opponuntur tamquam positiuum, & negatio eiusdem, & ex hoc fit quod

70

71

contraria non se excludunt ab aliquo tertio per locum ab intrinseco, sed solum per naturalem consecutionem suorum effectuum formalium, ex quibus tamquam secundarius effectus sequitur exclusio, vel expulsio actualis. Hæc autem cõsecutio naturalis impediri potest per potentiam Dei supernaturalem, & ideo per eam fieri, vt vnum non expellat alterum, sed ambo sint simul in eodem subiecto. Ad formam igitur argumenti, quod constituit Aristoteles, concessa maiori, quod repugnet contradictoria simul eidem conuenire distinguenda est minor, quod contraria dicant eamdem affirmationem, & negationem eiusdem esse in suis rationibus formalibus. Nam duobus modis intelligi potest, quod vnum dicat negationem alterius. Primo ita vt ratio formalis eius sit negatio, aut exclusio alterius, & ita se habent extrema contradictoriæ oppositionis; quia non esse non est aliud, quàm pura negatio essendi; esse verò exclusio positiua eiusdem negationis. Secundò non ita vt vnum sit negatio ipsa, vel exclusio alterius, sed quasi ex consequenti, in quantum est ratio positiua, ex qua naturaliter sequitur exclusio alterius ab aliquo tertio, nempe ab eodem subiecto vtrique communi, quam exclusionem dicimus posse suspendi per potẽtiam supernaturalem, quia essentialis non est, sicut est essentialis exclusio vnius extremi contradictorij inclusa in essentia alterius.

73 Ad secundum argumentum distinguenda est maior, videlicet implicare contradictionem, quod aliqua forma sit in subiecto, & ei non tribuat proprium effectum formalem; nam effectus formalis duplex est, primarius, & secundarius. Primarius est ipsum esse formæ communicatum subiecto media informatione. Secundarius vero est aliquid, quod ex eo sequitur in eodem subiecto. Gratia exempli, primarius effectus caloris est esse calidum in subiecto, nam calor per actualem inhærentiam in ligno tribuit ei esse calidum; per hoc autem esse calidum expellitur naturali sequela frigus ab eodem subiecto, & ideo expulsio formæ contrariæ est secundarius effectus formalis, quia per informationem vnius formæ expellitur contraria. Inter hos vero effectus discrimen est, quod primarius immediatè per se procedit à forma inhærente, & ideo vocatur intrinsecus, ac propterea implicat contradictionem formam informare subiectum, & nõ tribuere ei talem effectum; atque etiam implicat ab alio, quàm à forma inhærente tribui. Secundarius vero non procedit immediatè per se à forma inhærente, sed medio effectu primario; quare non est intrinsecus, licet sit formalis, & ideo quamuis ex necessitate naturæ sequatur, non repugnat talem consecutionem suspendi à causa superiori per potentiam superna

supernaturalem ; immo nec repugnat fieri ab ea fine forma. Ad formam igitur argumenti dicimus,maiorem esse veram de effectu formali primario , falsam vero de secundario propter discrimen assignatum inter vtrumque.

74 Ad tertium neganda est maior,quod eadem sit ratio de formis substãtialibus, & accidentalibus comparatis ad subiectum. Nam illæ conferunt materiæ primum esse specificum in determinata specie substantiali. Probabile autem est non habere capacitatem materiam vllo modo ad recipiendum simul plura esse substantialia, & ideo nec ad recipiendas simul plures formas substantiales.Formæ vero accidentales non conferunt subiecto primum esse in determinata specie,& indiuiduo,sed ordine naturæ illud præsupponunt, & ad ornatum eius pertinent; ornatus vero cum sit accidentalis, ex multis, atque diuersis constare potest,& aliquando ex contrariis,vt patet in mixtis,in quibus insunt contrariæ qualitates in gradibus saltem remissis, & cum non contineat intrinsecam repugnantiam,poterunt esse etiam in gradibus intensis.

QVÆSTIO VI.

An contraria possint esse simul in eodem subiecto in gradibus remissis?

75 QVæstio sexta procedit de eisdem formis contrariis, an saltem in gradibus remissis possint esse simul in eodem subiecto, vt calor vt quatuor,cum frigiditate vt quatuor, aut aliquid simile. Et prima opinio negat, quod possint esse simul. Ita Durand.in 2.quæst.prologi,& in 2.dist.30. quæst. 1. Gregorius in 1.dist.17.quæst.3.art.3. Sonzin.10. Metaph.q.22. Probatur testimonio Aristotelis 1. lib.de Generat. text. 16. vbi absolutè docet,quod contrariæ qualitates,vt calor, & frigus non possint coniungi in eodem subiecto. Probatur etiam ratione,primo ex definitione cõtrariorum superius adducta,in qua dicitur, quod contraria mutuo se expellunt ab eodem subiecto.Ex quo ita arguo. Definitio conuenit definito essentialiter , sed qualitates istæ eiusdem essentiæ sunt in gradibus intensis,& remissis, cum intensio, vel remissio sint accidentia earum: ergo in vtrisque gradibus debet eis conuenire : quare in gradibus intensis non possunt esse simul naturaliter,sed necessariò se expellunt : ergo idem habere debent in gradibus remissis.

76 Secundo,quia qualitates istæ in diuersis subiectis existẽtibus secũdum gradus remissos se expellunt efficienter,nam calidum

vt tria agit in frigidum vt duo, & expellit ab eo frigiditatem: ergo in eodem subiecto existentes se expellunt formaliter. Probatur consequentia, quia eamdem habent repugnantiam formalem in eodem subiecto existentes, ac effectiuam in diuersis; sed ratione huius se expellunt efficiẽter in diuersis: ergo ratione illius debent se expellere formaliter ab eodem; & ita in nullo gradu poterunt esse simul. Et certe si simul admittantur in eodem subiecto, sequitur ab vtroque denominari, & ita dicetur simul calidum, & frigidum; sed calidum idem est, ac non frigidum: ergo dicetur simul frigidum, & non frigidũ, dabunturq; contradictoria prædicata in eodem, quod patet esse absurdum.

Tertiò, si qualitates contrariæ in gradibus remissis simul esse possunt naturaliter, duo sequuntur absurda; primum, quod idem subiectum moueatur simul motibus contrariis, vt si demus aliquod calidum vt tria, atque etiam vt tria frigidum, poterit simul calefieri ab igne, & infrigidari ab aqua, cum possit simul habere alterum gradum vsque ad quatuor vtriusque qualitatis, & ita habebit simul motus contrarios, quod videtur absurdum; quia sicut repugnat idem corpus simul augeri, & diminui, simul moueri motibus contrariis, sursum, & deorsum; non minus repugnare debet, quod moueatur motibus contrariis alterationis. Absurdum secundum, quod sequitur, est, quod vnum contrarium agat in alterum, nullo modo illud corrumpendo, vt si ignis agat in corpus frigidum vt vnum, poterit ei imprimere calorem vt sex, nihil ab eo expellendo; cum frigus vt vnum possit esse simul cum calore vt sex; & ideo non necessariò expellatur ab eo: toto ergo illo tempore, quo producit sex gradus caloris, aget in suum contrarium nullo modo illud destruendo.

77 Hæc sententia contraria est doctrinæ Aristotelis, experientiæ, & rationi. Probo primum, quia Aristoteles c. 10. huius libri docet mixtionem ita fieri, vt elementa per mutuam actionem, & passionem se corrumpant secundum formas substantiales; sed secundum suas qualitates ad quamdam mediocritatem reducantur, & qualitates ipsæ in eadem mediocritate existentes in materia sint dispositio conueniens pro forma mixti introducenda, & ita in eodem mixto permaneant. Quod docet expressè in hoc etiam 2. lib. text. 48. his verbis: *Et primo quidem elemẽta ita transmutantur. Ex his autem carnes, & ossa, & quæ talia, calido quidẽ facto frigido, frigido autem calido, quando ad medium veniunt, hic enim neutrum, medium autem multi, & non in indiuisibile. Similiter autem & siccum, & humidum, & alia talia secundum medietatem faciunt carnem, & os, & alia huiusmodi.*

Et

Et 2. lib. de partibus animalium cap. 1. vbi asserit expresse mixtum componi ex virtutibus elementorum, nempe calore, frigore, humiditate, & siccitate, & ideo in eo permanere, quod vt minimum intelligitur in gradibus remissis.

Experientia vero probatur falsitas eiusdem sententiae, quia sensu tactus percipimus, quod si aqua intense calida permisceatur frigidae, attemperatur vtraque; ita vt tota ipsa aqua ex vtraque resultans, non sit tam calida, nec tam frigida, ac prius. Et si manum calidam adiungamus frigidae, sentimus illam minus calidam reddi, hanc vero minus frigidam: ergo in vtroque casu reperiuntur simul calor, & frigus in minori gradu, quam prius. 78

Probatur tandem ratione deducta ex simili experientia, nam ignis agens in aquam, remittit frigiditatem eius, non alia de causa, nisi quia imprimit ei aliquid caloris, per quem expellit aliquid etiam de frigiditate eius; non enim posset remitti frigiditas, nisi aliquid eius corrumperetur: ergo necessariò concedendum est dari aliquid caloris in aqua simul cum frigiditate eius remissa, & ex consequenti contraria simul in eodem subiecto secundum gradus remissos. Huic tamen euidéri argumento duobus modis solent respondere aduersarij. Primo respondet Gregorius vbi suprà contraria applicata ad agendum, ita se habere vt fortius per solam suam praesentiam corrumpat debilius sine productione alicuius gradus propriae formae: corrupto autem debiliori ad praesentia fortioris statim incipit hoc propriam formam imprimere subiecto, & ita calefit lignum ab igne destructa prius frigiditate eius; nó quidem per productionem caloris, sed ad praesentiam eius; post vero producto calore in eo ab eodem igne. Haec tamen solutio falsa est, & experientiae contraria. Probatur primum, quia si frigiditas non corrumpitur per introductionem caloris: ergo per solam subtractionem concursus illius agentis, à quo conseruabatur: sed euidens est non conseruari vnum contrarium ab alio absente, vel praesente, quia contrarietas potius est ratio destructionis: ergo non potest corrumpi per solam praesentiam eius. Probatur consequentia, quia per praesentiam nullum concursum potest contrarium subtrahere, quo conseruaret aliud contrarium, vt probatum est. Et si dicatur conseruari à Deo, qui ad praesentiam contrarij subtrahit proprium concursum, quo aliud contrarium conseruabat, & ideo verum est ad praesentiam contrarij corrumpi, probatur hoc esse falsum. Nam vel ad praesentiam contrarij subtrahit Deus suum concursum simul, vel successiuè, hoc secundum dici non potest, quia cum contrarium iam 79

sit præsens,& non producatur contraria qualitas, nulla est causa successionis,simul ergo concursus subtrahitur , & ideo simul desinit esse tota frigiditas : ergo non potest produci calor successiuè post destructionem frigiditatis,quia non habet contrarium in subiecto:hoc autem est contra experientiam,quia sensu percipimus aquam successiuè calefieri : ergo falsa est hæc
80 sententia. Probatur præterea,quia sola præsentia contrarij non potest esse ratio ob quam Deus subtrahat proprium concursum ; ergo non corrumpitur contrarium desinente Deo illud conseruare propter præsentiam alterius. Probatur antecedens, quia Deus non conferebat concursum vni contrario , quo conseruaretur propter absentiam alterius : ergo nec eum auferet propter eius præsentiam , quia seclusa actione non plus obesse potest præsentia contrarij respectu corruptionis alterius,quàm absentia prodesse ad conseruationem : constat vero hanc non prodesse ad conseruationem : ergo nec illa poterit obesse,ita vt propter eam concursus à Deo subtrahatur. Et præterea repugnat naturaliter corrumpi totam frigiditatem aquæ ante introductionem caloris, quia frigiditas aliqua est dispositio necessaria ad conseruationem eius : non ergo potest sine illa permanere , sed si per solam præsentiam contrarij corrumperetur,tota deberet corrumpi , quia non est maior ratio de tota, quàm de parte:ergo nihil eius corrumpitur per solam præsentiam contrarij.

Secunda solutio est Scoti,& Durandi vbi suprà , asserentium corrumpi à contrario qualitatem , non per productionem qualitatis contrariæ,sed cuiusdam qualitatis mediæ , aliquo modo ei simili, vt quando ignis calefacit aquam , destruit frigiditatem eius,non per productionem caloris, sed alterius qualitatis mediæ calori similis , destructa vero frigiditate ab hac media qualitate introducitur calor in aqua. Hæc tamē solutio imprimis ponit tales qualitates medias sine vlla necessitate,vel fundamento , solum ad effugiendam difficultatem argumenti,
81 quod sufficeret , vt reputaretur falsa. Deinde est contra rationem,primo,quia talis qualitas media non potest expellere frigiditatem,expulsione formali,nisi propter repugnātiam, quam cum illa habeat ex propria natura ; nam si nullam habet,poterit esse simul cum ea,sicut aliæ formæ accidentales non cōtrariæ simul esse possunt ; quod si propter repugnantiam eam expellit:ergo propter cōtrarietatem.Probatur consequentia, quia contrarietas non est aliud,quàm specialis repugnantia duorum in ordine ad subiectum à quo se expellunt,cum sint sub eodem genere;& hæc omnia habet talis qualitas media respectu frigiditatis,

ditatis; supposito, quòd eam expellit formaliter, & non expellit eam simul, sed paulatim, & per gradus, vt constat experientia: ergo permanebit cum ea in gradibus remissis; & ideo contraria erunt simul in eodem subiecto. Secundo, quia in habitibus virtutum, & vitiorũ contrariis nõ possunt admitti tales qualitates mediæ, nam si aliquis assuefactus vitio intemperãtiæ eliciat aliquos actus temperantiæ: cui sens est per eos non posse produci habitum, vel dispositionem mediam; sed habitum, vel dispositionem temperantiæ, quia habitus sumunt suam speciẽ ab actibus. Tunc ergo necesse est concedere cõtrarios habitus, vel qualitates simul in eodẽ subiecto secundũ gradus remissos.

82 Secunda opinio distinguit duo genera contrariorum, alia actiua, & passiua: qualia sunt primæ qualitates elementorum: alia, quæ licet habeant rationes repugnantes circa idem subiectum, nihil tamen agunt, nec patiuntur, vt sunt colores, & aliæ secundæ qualitates: & de primis cõtrariis asserit simul esse posse in eodem subiecto secundum gradus remissos: de aliis vero negat, sed subiectum habens albedinẽ remissam, putat nullum gradum habere nigredinis, licet habens remissum calorem necesse sit habere aliquem gradum frigiditatis. Ita Sotus 1. libro Phys. quæst. 5. ad 1. & libr. 2. quæstion. 1. ad 4. in fauorem huius sententiæ, quantum ad priorem eius partem de contrariis actiuis afferri possunt omnia argumenta, quibus impugnauimus præcedentem: sed quantum ad partem posteriorem potest probari hoc argumento. Contraria, quæ non sunt actiua, sunt secundæ qualitates, vt colores, & aliæ, quæ procedunt ex mixtione primarum, hoc est ex tali temperamento corporis mixti, sed repugnat idem mixtum habere simul temperamenta cõtraria: ergo repugnat etiam habere secundas qualitates contrarias, etiam in gradibus remissis. Probatur consequentia, quia etiã in gradibus remissis sequuntur ex contrariis temperamentis, cum in his etiã gradibus sint aliquo modo contrariæ. Pro hac sentẽtia citat Diuum Thomam Ferrara, 2. lib. contra gentes c. 56. asserentem in minus albo nihil esse nigredinis, sed albedinem minus intẽsam. locũ vero ex quo id accepit, inuenire nõ potui.

83 Tertia opinio vniuersaliter concedit contraria simul esse posse in eodem subiecto secundum gradus remissos. Ita Enri. quodlib. 12. quæst. 12. Marf. in 3. distinct. 11. artic. 2. Maior distinct. 15. quæst. 2. Argen. quæst. vnica artic. 3. Iauell. 10. Meta. quæst. 13. Suarius tom. 2. suæ Meta. disput. 45. section. 4. & omnes recentiores, estque iam communis in schola, & vera. Sed plures pro ea citantur, qui vel eam non tenent, vel non ita vniuersaliter, aut non ita expresse, vt D. August. D. Thom.

Scotus,Ferra.& Caiet.& propterea eos non affero.Præter testimonia vero Aristotelis ad refutandam sententiam oppositam à nobis adducta probanda est primo ex tribus principiis eiusdem, ex quibus euidenter colligitur. Primum est, mixtio de qua docet c. 10.præcedentis libri;& 2.lib.de partibus animaliũ capite 3.mixtum componi ex quatuor elementis, vel potius, ait, ex quatuor qualitatibus eorum: ergo sentit permanere in mixto,& illud componere. Non enim potest intelligi de permanentia virtuali in vna aliqua qualitate simplici, quæ sit dispositio pro forma mixti, quia vt sic contentæ non sunt distinctæ realiter,sed realiter vnum: ergo nec possunt mixtum realiter componere.

84 Secundum principium est, quod omne agens in suum contrarium repatiatur simul ab eo, secundum eamdem contrarietatem.Ita docet capite 7. præcedentis libri ; & principium hoc recipit vniuersa schola;sed non potest esse verum,nisi contraria dentur simul in eodem subiecto secundum aliquem gradum. Probatur euidenter, quia si aër agens in aquam per caloré repatitur simul ab ea per frigiditaté: ergo aliquid frigiditatis ab ea recipit, quia passio est receptio formæ ab agente per actionem ei impressæ ; & habet simul calorem, per quem calefacit aliquam: ergo necesse est concedere calorem simul,& frigiditaté in aëre, vel negare reactionem contra euidentem experientiam.Tertium principium est: *Id quod mouetur, partim est in termino à quo,& partim in termino ad quem.* Quod habetur 6.lib.Phys.cap.3.tex.32.Ex quo euidenter probatur nostra sententia hoc modo. Motus est inter contraria, tamquam inter terminos à quo,& ad quem, vt dum mouetur aqua à frigiditate in calorem: ergo dum calefit, partim est in termino à quo, qui est frigiditas,& partim in termino ad quẽ, qui est calor,simul ergo tunc participat vtroque termino:ergo vtraque qualitate contraria.Ex quibus sequitur, euidens esse, quod nostra sententia contineatur in doctrina Aristotelis, in qua opposita non est probabilis.

84 Sed probatur deinde ratione. Primo, quia motus alterationis est inter contrarios terminos,&ideo ex propria natura successiuus.Cuius ratio à priori est, quia quælibet qualitas cõtraria producitur in subiecto cũ resistentia alterius cõtrarij, quod ab eo expellitur;sed aqua (gratia exempli) calefit semper ab igne successiuè, vt euidenti experientia constat: ergo cum resistentia contrarij existentis in eodem subiecto;alioqui si contraria frigiditas in eadem aqua tunc non esset, in instanti produceretur in ea calor;necesse est ergo concedere frigiditatem in aqua simul cum aliquo calore toto tempore, quo calefit,vel negare

negare quod successiuè calefiat contra euidentem experientiã. Secundo, per sensum tactus percipimus in aqua calorem, non virtualem in aliqua alia qualitate virtute contentum, sed formaliter in ea existentem, quia solus calor formalis est qualitas tangibilis, non virtualis, vt probat euidenter lux, quæ cum sit calor virtualis, non sentitur per tactum, sed necessariò cõcedendum est tunc habere etiam frigiditatem aliquam; nã cum frigiditas sit propria, ac necessaria dispositio aquæ, sicut calor est necessaria dispositio ignis; sicut forma ignis non potest cõseruari naturaliter sine vllo calore; ita neque aqua sine vlla frigiditate. Euidens igitur est simul habere frigiditatem, & calorẽ.

86 Probata iam nostra sententia, explicanda est, vt veritas eius melius intelligatur. Explicatur autem hac distinctione. Cõtraria sunt in triplici differentia: nam quædam ita se habent, vt ratio formalis vnius destruat alterum, non tamen sunt contradictoria; quia sunt extrema positiua: contradictoria vero sunt affirmatio, & negatio, vel extremum positiuum, & negatio eius; & hoc primo modo sunt contraria ratio virtutis, & vitij in generali, atque in speciali: ratio etiam sanitatis, & ægritudinis; sed hæc adhuc sunt duplicia, nam quædam suscipiunt magis, & minus, vt vitia, & virtutes; alia non, sed quasi in indiuisibili consistunt, vt sanitas, & ægritudo, nam etiam si minimus sit gradus in quo deficiunt primæ qualitates à debito temperamento, omnino deficit sanitas. Alia sunt contraria, quorum ratio formalis vnius non destruit alterum formaliter, sed per naturalẽ consecutionem sui effectus formalis illud excludit à subiecto, & ita se habent primæ, & secundæ qualitates, quibus vniuersaliter conuenit habere latitudinem gradualem, intensionémque & remissionem suscipere.

87 His suppositis, tribus assertionibus explico communem sententiam iã vniuersaliter probatã. Prima assertio est, illa contraria, quorum ratio vnius destruit alterum, nec habent latitudinem, sed quasi in indiuisibili consistunt: nec in gradibus intensis, nec in remissis possunt esse simul. Ita se habent sanitas, & ægritudo. Euidens est hoc, quia quæ latitudine carent, nõ possunt ad mediocritatẽ reduci, sed quasi indiuisibilis est oppositio eorum, & ideo omnino repugnat simul esse in eodem subiecto.

Quomodo habitus, & actus contrarius possint esse simul in eodem subiecto.

Secunda assertio est, quoscumque habitus contrariòs (exceptis supernaturalibus, de quibus non disputamus) simul esse posse in gradibus remissis naturaliter: atque etiã actum vnius

cum habitu altero ferè semper. Et etiam secundum gradus intensos per potentiam Dei absolutam; sed actus eorum, siue in gradibus intensis, vel remissis per nullam potentiam posse esse simul. Exemplis fiet res manifesta. Habitus temperantiæ, atque etiam intemperantiæ possunt esse simul naturaliter in gradibus remissis, atque etiam quilibet eorum cum actu alterius, non tamen vtriusque actus: habitus etiã scientiæ, & erroris & actus scientiæ cum habitu erroris: & hæc quidem omnia quæ in gradibus remissis possunt esse simul naturaliter: supernaturaliter possunt etiam simul esse in gradibus intensis. Contrarium huius tenent Conimbricenses ex parte scientiæ, & erroris 2. lib. de gener. cap. 3. q. 8. art. 2. ad finem, negantes omnino, quod possint aliquo modo esse simul; asserentésque esse communem sententiam, quam probant hoc argumento. Quilibet actus erroris, quantumlibet remissus perfectè aduersatur habitui scientiæ, & similiter quilibet actus scientiæ habitui erroris, ita vt se destruant secundũ rationes formales obiectiuas, quia actus sciẽtiæ est assensus veritatis, & actus erroris assensus falsitatis oppositæ: ergo repugnat esse simul, tam habitus ipsi, quam actus vnius cum habitu alterius. Probatur antecedens, quantum ad remissionem, quia eorum repugnantia non depẽdet ex graduali intensione actus, aut habitus, sed ex natura, & vi affirmationis, aut negationis, qua affirmatur cõuenire rei id, ad quod negandum inclinat habitus, aut negatur competere eidem rei id, ad quod affirmandum inclinat habitus; sed hanc repugnantiã rationum formalium assentiendi habent etiam in gradu remisso: ergo non possunt esse simul. Probatur minor, quia actibus etiam remissis repugnat affirmare simul, & negare eamdem rẽ: ergo repugnat esse simul actus horum habituum quantumlibet remissos: & consequenter habitus, quia quamuis repugnantia exerceatur per actus; per quemlibet tamẽ actũ eorũ expellitur omnino habitus cõtrarius; & ideo neq; actus cũ habitu, neq; habitus ipsi possũt vllo modo, vel in gradu aliquo esse simul.

88

89 Ego vero sic probo contrarium iam explicatum, quia non minus habent rationes obiectiuas omnino repugnantes habitus temperantiæ, & intemperantiæ; habitus obedientiæ, & inobedientiæ quam habitus scientiæ, & erroris; & ideo non minus repugnat esse simul in eodem subiecto actus temperantiæ, & intemperantiæ, quàm actus scientiæ, & erroris; sed cum tali repugnantia actuum euidens est, & ab his authoribus concessum, quod habitus tẽperantiæ, & intẽperantiæ atque etiã actus temperantiæ cum habitu intemperantiæ possint esse simul naturaliter: & reuera sint simul in homine prius ex consuetudine intem

intemperato; post vero exercente aliquos actus temperantiæ, per quos ex parte saltem acquiritur habitus temperantiæ,& ex parte expellitur habitus intemperantiæ: ergo non erit minus euidens, quod possint esse simul habitus scientiæ,& erroris, & actus scientiæ cum habitu erroris in homine, qui prius errauit ex habitu circa aliquam propositionem,& adueniente demonstratione acquisiuit habitum scientiæ,non statim omnino expulso habitu erroris. Quem habitum scientiæ permanente adhuc eodem habitu erroris potest exercere, quousque eum omnino expellat. Secundo probatur, quia habitus erroris cum sit radicatus in subiecto, non potest omnino expelli per vnum, vel plures actus scientiæ; sicut habitus vitij non omnino expellitur per aliquos actus virtutis oppositæ: ergo necesse est qualitatem illam permanere,& sub vera ratione habitus, quia habitus non est aliud, quàm inclinatio acquisita in obiectum; sed qualitas illa permanēs inclinat in idem obiectum, in quod inclinabat ante aduentum scientiæ: ergo permanet sub vera ratione habitus,& ita vterque habitus simul, & actus vnius simul cum habitu alio.

Probatur tandem, quod per potentiam Dei absolutam quicumque habitus contrarij,& quomodocumque se habeant, & actus similiter vnius cum habitu altero possint esse simul secundum gradus intensos; quia sicut permanent naturaliter habitus isti in eodem subiecto,& actus vnius cum alio habitu secundum gradus remissos; sic potest fieri per diuinam potentiam, quod actus vnius habitus nullum gradum intensionis alterius expellat; sed in eadem intensione quam habebat prius, permaneat. Potest etiam Deus existente habitu erroris intenso in intellectu producere habitum scientiæ etiam intensum sine expulsione eiusdem habitus erroris. Et ratio horum est, quia vt statim dicemus, habitus solum sunt inclinationes ad actus: quare non dicunt actualem coniunctionem cum obiectis, nec actualem tendentiam in ea, sed quasi potentialem: potentiæ autem, vel inclinationes ad actus contrarios non nisi diuerso tempore eliciendos per diuersas qualitates, non repugnant eidem potentiæ, quamuis repugnent actus ipsi contrarij simul eliciendi propter actualem repugnantiam, ratione cuius vnus est actualis destructio obiectiuæ rationis alterius; ideo non possunt simul elici ab eadem potentia. De actibus vero euidēs est habere intrinsecam repugnantiam actualem, vt actus scientiæ,& erroris, & quemlibet esse destructionem rationis obiectiuæ alterius, quia manifestam continet repugnantiam eūdem intellectū affirmare, ac iudicare simul eamdem propositionem veram

90

veram esse,& falsam,vt per se est manifestum. Vnde sequitur non posse vllo modo esse simul, siue in gradibus intensis, vel remissis,quia intensio,vel remissio neque augent, neque minuunt intrinsecam repugnantiam.

91 Ad argumentum vero oppositæ sententiæ distinguendum est antecedens,quod quilibet actus horum habituum destruat rationem formalem obiectiuam alterius; nam ratio obiectiua actus, & habitus diuerso modo se habent. Quemadmodum actus,& habitus diuersum modum habent attingendi obiectū, aut tendendi in illud. Actus enim attingit obiectum per modū actualis tendentiæ, & coniunctionis cum eo; habitus vero per modum inclinationis,& ideo quasi potentialis coniunctionis cum eo, & quia repugnat eumdem intellectum simul & actu coniungi cum veritate, & falsitate eiusdem propositionis actu iudicatæ; & ideo ratio formalis vnius actus destruit omnino alium actum,nec potest vllo modo simul cum eo esse: sed quia non repugnat eumdem intellectum posse attingere veritatem vnius propositionis vno tempore,aut posse ei coniungi per actuale iudicium, & alio tempore posse attingere falsitatem eiusdem propositionis, & posse coniungi illi per iudicium actuale contrarium, ideo actus vnius habitus non omnino destruit rationem obiectiuam alterius habitus, nec proinde habitum ipsum; ideo non repugnat habitus quantumlibet contrarios simul esse in eodem intellectu circa eamdem propositionem,vt habitum scientiæ,& erroris. Nec repugnat actu coniungi intellectum veritati propositionis vel actu eam attingere per iudicium; & posse attingere falsitatem eiusdem, eique coniungi per actuale iudicium oppositum, ideo potest actus vnius habitus esse simul cum habitu opposito, vt actus scientiæ cum habitu erroris: immo & actus erroris cum habitu scientiæ (saltem per potentiam Dei absolutam) quia quamuis repugnare videatur naturaliter,quod habens habitum scientiæ alicuius propositionis in intellectu,& species eiusdem propositionis in memoria,possit habere actum erroris circa eamdem, vel circa

92 contrariam iudicans esse veram. Fieri tamen potest per potentiam Dei absolutam,vt ablatis speciebus permaneat habitus,& tunc non repugnabit, quod intellectus vtatur eodem habitu erroris permanente cū habitu scientiæ;& ex consequenti actus sit simul cum habitu. Quare negandum est ad formam argumenti,quod actus vnius habitus omnino tollat habitum contrarium. Et hæc quidem de habitibus acquisitis,& eorum actibus vera esse censemus: nam de infusis alia est ratio, quia sicut simul infunduntur,sic etiam simul amittuntur,& intendi quidē

possunt

possunt per actus supernaturales ab eis elicitos, non tamen remittuntur per contrarios, sed per quemlibet etiam remissum prorsus tolluntur: acquisiti vero sicut paulatim fiunt per plures actus, ita nati sunt paulatim corrumpi per oppositos, & non simul.

Quonam modo contraria non actiua possint esse simul in eodem subiecto.

VLtima tandem assertio nostra est, contraria etiam non actiua simul esse posse; & simul re vera dari in eodem subiecto secundum gradus remissos, & per potentiam Dei absolutam posse dari simul secundum gradus intensos. Itaq; eamdem prorsus rationem esse de contrariis actiuis, & non actiuis; ita vt sicut calidum remissum compatitur secum remissam frigiditatem, ita album remissum remissam nigredinem. Et sicut summus calor, qui est vt octo, potest secum cõpati in eodem subiecto summam frigiditatem, quæ est etiam vt octo, ita albedo intensa vt octo, potest secum compati nigredinem vt octo per potentiã Dei absolutam. Probatur primum de gradibus remissis expresso testimonio Arist. 3. lib. Top. cap. 4. loco 9. vbi ita ait ***Quæ contrariis sunt impermixtiora magis talia, vt albius quidem nigro impermixtius.*** Colligitur etiam efficaciter ex his, quæ docet de eisdem contrariis non actiuis, nam 7. lib. Physic. text. 11. enumerat ea inter qualitates contrarias per se terminantes motum alterationis: & lib. 5. text. 11. & 12. expresse asserit motum propriissimum alterationis dari non solum quando remittitur aliquod horum contrariorum, vel intenditur in subiecto, vt quando minus album fit magis album: sed quando mouetur ab vno contrario in aliud simpliciter, vt quando ex albo fit nigrum, vel è contra; lib. etiam 6. text. 87. vniuersaliter docet in omni motu propriè sumpto necessarium esse vt subiectum, quod mouetur partim sit in termino à quo, & partim in termino ad quem. Ex quibus omnibus hoc argumentum desumitur. Corpus potest moueri ab albo in nigrum motu propriè sumpto pro successiuo, & dum mouetur participat vtroq; termino à quo & ad quem: ergo participat simul aliquid albedinis, & aliquid nigredinis: quod est vtramque qualitatem contrariam, esse non actiuam, nec passiuam simul esse in eodem subiecto in gradibus remissis. 63

Probatur deinde ratione, quia contraria non actiua habent eamdem latitudinem gradualem, ac habent actiua, & cum sint vere, & propriè contraria, debent se expellere ab eodem subiecto, saltem expulsione formali omnibus contrariis intrinseca 64

(actiua

actiua enim expulsio, vt diximus, non est omnibus essentialis: ergo albedo & nigredo, cæteraque contraria non actiua se expellunt ab eodem subiecto, non simul, sed per gradus, & ideo successiue, quia expulsio contrarij necessariò debet fieri cum resistentia; sed ex graduali, & successiua expulsione ab eodem subiecto euidenter colligitur simul esse in eo illa, quæ se expellunt: ergo necessario concedendum est, quod hæc etiam contraria non actiua simul sint in eodem subiecto in gradibus remissis. Posse autem esse simul in gradibus intensis has qualitates non actiuas per potentiam Dei absolutam, eisdem argumentis probari potest, quibus probatum est de qualitatibus contrariis actiuis, & passiuis.

96 Ad testimonium Aristotelis adductum pro prima opinione respondeo, duobus modis coniungi posse qualitates primas. Primo ad compositionem elementi. Secundo ad compositionem mixti. Et ad compositionem elementi certum est concurrere secundum gradus intensos, sicut ad compositionem mixti secundum gradus remissos: nam quodlibet elementum constat duplici qualitate, vna in summo, altera prope summum: mixtum vero eisdem qualitatibus constat in gradibus remissis: Aristoteles ergo in illo loco agit de coniunctione, vel combinatione qualitatum ad compositionem elementi; & ideo negat posse coniungi qualitates contrarias, quia ad talem compositionem concurrere debent secundum gradus intensos, secundum quos non possunt esse simul, si contrariæ sint, & ideo absolutè sunt incompossibiles combinationes qualitatum contrariarum ad compositionem elementorum, sed ad compositionem mixti concurrere possunt, vt aliis locis docet expresse Aristoteles, quos pro nostra sententia citauimus, quia secūdum gradus remissos concurrunt, in quo nulla datur repugnantia.

97 Ad primum argumentum respondent nonnulli recentiores, definitionem contrariorum non conuenire his qualitatibus secundum essentiam, sed secundum modum intensionis, & ideo absolutè concedunt secundum gradus remissos non esse contrarias, sed solum secundum intensos, quia solum secundum illos se expellunt ab eodem subiecto. Hæc tamen sententia falsa mihi videtur, quod probatur à priori ex his, quæ diximus, q. 4. elucidantes definitionem contrariorum: nam contrarietas dicit specialem repugnantiam duorum extremorum maximè distantium sub eodem genere; sed maximè distare sub eodem genere conuenit speciebus ex propriis differentiis essentialibus: nam per differentias accidentales non dicuntur esse sub genere: ergo si qualitates istæ cōtrariæ sint, ex propria essentia debet

debet eis conuenire contrarietas: sed essentia est eadem in omnibus, siue secundum gradus remissos, vel intensos accipiantur: ergo omnibus debet conuenire contrarietas, & non solum intensis.

Secundò probatur quia calor remissus expellit frigiditatem ab aqua expulsione effectiua, & formali, & etiam expellitur ab aqua reagente in idem calidum remissum: ergo calor remissus contrarius est frigiditati; & si dicas expellere frigiditatem intensam, & non remissam, & ideo solum esse contrarium ei, & non remissæ; non soluitur argumentum, quia expellens intensam non desinit esse remissus: ergo verum est calorem remissum expellere, & contrarium esse. Quare falsum est dicere, quod contrarietas solum conueniat qualitatibus secundum gradus intensos. 98

Pro solutione verò argumenti adnotandum est mutuam expulsionem contrariorum dupliciter sumi posse, vel secundum aptitudinem, vel secundum actum; & aptitudo quidem essentialis est eis; actualis vero non, nisi accidentalis. Probatur euidenter, quia non semper se expellunt, sed dum agunt, & patiuntur: ergo expulsio actualis nec essentialis est eis, neque propria passio eorum: ex opposito vero semper sunt apta se expellere, & hæc aptitudo conuenit eis ex propria natura, ratione cuius specialem oppositionem, & repugnantiam habent in ordine ad subiectum: ergo essentialis est, vel ab essentia oritur. Vnde sequitur, in definitione contrariorum non sumi expulsionem pro actuali, quia accidentia, quæ non semper conueniunt rei, nec possunt ad definitionẽ eius pertinere; sed pro aptitudinali, vel radicali. Actualis vero expulsio, cum sit à subiecto, secundum capacitatem, & dispositionem eius accipienda est, atque etiam secundum debitam proportionẽ eorumdem contrariorum; ita vt circa illud agere, & pati possint: non enim in quocumque gradu intensionis accepta, agere, & pati possunt, quod patet, si applicentur in gradibus intensis omnino æqualibus: non enim se expellent, immo nec omnino vnum aget in aliud, sed in tali proportione applicari debent, vt maior sit actiuitas agẽtis, quã resistentia passi: nam si æquales sint, ita vt tãtum resistat passum quantum agens agit, nulla sequetur actio, nulla actualis expulsio actiua, vel formalis: nam hæc ab illa dependet, vt per se est manifestum. Requiritur ergo ex parte subiecti, quod sit in eo adimpleta latitudo gradualis ex vno, vel vtroque contrario: nam si adimpleta non sit, capax erit adhuc alicuius gradus vel partis vtriusque cõtrarij: quare vtrũque poterit simul recipere sine vlla expulsione quousque latitudo cõpleatur; cõpleta vero 99

nullum

nullum gradum vnius accipere potest sine expulsione alterius gradus ex alio. Ex parte vero eorumdem contrariorum requiritur proportio secundum gradus etiam eiusdem latitudinis,& secundum densitatem, & alias conditiones requisitas ad agendum,& patiendum; ita vt omnibus consideratis maior sit actiuitas vnius, quàm resistentia alterius. Itaque sicut de primis qualitatibus verum est esse actiuas & passiuas, & hoc eis conuenire essentialiter,& tamen non semper,neque in quocumque gradu etiam intenso agunt, & patiuntur, sed in certo gradu,& proportione applicata, vt superius ostendimus, ita de contrarietate dicendum,essentialiter conuenire eisdem qualitatibus & consequenter, quod possint se expellere ab eodem subiecto, actum vero expulsionis non semper exercent,etiam in gradibus intensis, sed cum certa proportione requisita ad agendum,quia media actione, & non aliter se expellunt.

100 Ex his non est iam difficile argumentum soluere, concedimus enim definitionem contrariorum essentialiter conuenire his qualitatibus,sed in definitione non sumi expulsionem pro actuali,sed solum pro aptitudine, quam habent contraria semper in quibuscumque intensis, vel remissis gradibus accipiantur.Vnde licet non semper se expellant,semper possunt aliquo modo se expellere, & ideo semper, & in quibuscumque gradibus accipiãtur, conuenit eis definitio, & verè contraria censenda sunt. Et si dicatur sumpto vtroque contrario in gradu remisso,numquam se expellunt,sed simul sunt in eodem subiecto:ergo sic accepta,non sunt apta se expellere,nec verè cõtraria. Concesso antecedente,neganda est consequentia,quia quod tunc non se expellant, non prouenit ex defectu contrarietatis, sed ex capacitate subiecti respectu vtriusque in eo gradu, in quo non excedunt latitudinem, quæ si esset completa ex vno solo, expelleretur ab alio etiam remisso expulsione formali,vt patet in actione, & reactione, in qua remissus calor introductus in aqua expellit aliquid frigiditatis ab ea expulsione formali, & hoc sufficit, vt semper sint apta se expellere, etiam in gradu remisso,licet non se expellant,nisi adimpleta iam in subiecto latitudine graduali;& hac expleta quodlibet contrarium, etiam remissum expellit aliud etiam intensum, vel certè aliquem eius gradum, qui remisso æquiualet.

101 Ad secundum negandum est antecedens, quod contrarium remissum expellat aliud etiam remissum efficiẽter,aut formaliter; neutro enim modo illud expellit propter capacitatem subiecti, vtrumque habere potentis in tali gradu. Et cum dicitur calidum vt tria agere in frigidum vt duo, negandum est,

quia

quia frigidum vt duo debet esse calidum vt sex, alioqui nō erit latitudo contrarietatis expleta, in calidum autem vt sex repugnat agere calidum vt duo, quia repugnat intendere calorem eius. Ad aliud vero, quod in eodem argumento dicitur de denominatione eiusdem subiecti ab vtroque contrario simul in eo existente, hac distinctione respondendum est, (ne de solo nomine sit quæstio, si omnibus modis negetur talis denominatio.) Duobus modis possumus sumere denominationem; vel secundum communem vsum loquendi, & hoc modo subiectum habens vtramque qualitatem, solum denominatur à prædominante, nempe ab intensiori, vt si sit calidum vt quinque, & frigidum vt tria, simpliciter denominamus illud calidum; immo aliquādo licet prædominetur re vera frigiditas in corpore aliquo, quia magis sentitur calor propter actiuitatem eius maximam, denominamus corpus calidum; vt aquam vocamus absolutè calidam, etiam si plus habeat frigiditatis, quàm caloris. Si vero in gradu æquali habeat corpus vtramque qualitatem, non denominatur ab aliqua earum, sed aliquo nomine simplici illud denominamus, quo significatur vtrumque in gradu æquali, vel secundum rem, vel saltem secundum sensum, vt aquam vocamus tepidam, quo nomine significamus æqualem habere frigiditatem, & calorem saltem secundum sensum; quod si non sit nomen simplex, quo significetur æqualitas vtriusque, significamus eam nomine complexo dicentes corpus esse humidum, & siccum in æquali gradu. Secundo modo potest sumi denominatio ex ipsismet effectibus formalibus, quos tribuunt qualitates contrariæ subiecto, qui siue sint in gradu æquali, vel inæquali, non denominamus subiectum ab vno solo, sed vtrumque concipientes, & explicantes dicimus corpus esse calidum vt quatuor, & frigidum vt quatuor, aut quid simile. Ad formam igitur argumenti concedimus vel denominari subiectum à solo contrario prædominante, vel ab vtroque simul explicatis gradibus vtriusque, secundum quos inhærent eidem subiecto. Negamus autem consequentiam, quod suscipiat simul contradictorias denominationes calidi, & non calidi, aut frigidi, & non frigidi; quod manifestum est, dum à solo prædominante fit denominatio; nam si solum denominatur ab vno, non sequitur simul suscipere denominationem contradictoriam à generatione eiusdem, sed solum à negatione alterius. Denominatio vero positiua vnius non est contradictoria denominationi à negatione alterius; sed necessariò conueniens cuicumque rei: quod exemplo posset explicari. Si vero denominemus subiectum ex effectibus formalibus vtriusque cōtrarij secundum se consideratis,

102

103

non ab vno solo denominatur,sed ab vtroque explicatis gradibus vtriusque effectus:vnde non sequitur,quod ei possit conuenire denominatio positiua, & negatiua eiusdem rei.

Ad tertium negandum est, quod sequantur duo illa absurda ex eo, quod contraria in gradibus remissis sint simul in eodem subiecto. Et ad primum absurdum asserunt quidam ex his, qui sequuntur nostram sententiam,nullo modo cõcedi posse, quod idem corpus moueatur simul motibus contrariis, quia secum videtur hoc afferre repugnãtiam,vt in cæteris motibus est manifestum.Ego vero ex suppositione,quod contraria in gradibus remissis simul esse possunt in eodem subiecto, vt probauimus; teneo non solum,quod possit, sed quòd in eisdem gradibus moueri debeat motibus contrariis, propter hoc arg. Motus non habent aliam repugnantiam, vel contrarietatem, præter eam, quam accipiunt ex terminis ad quos; sed non repugnat terminos ad quos calefactionis, & infrigidationis esse simul in eodem corpore: ergo nec repugnabit eosdem motus esse simul. Hoc tamen cum hac limitatione conceditur. Quod sicut non conceditur naturaliter contraria posse esse simul in eodem subiecto absolutè,sed cum addito remissionis gradualis,ita non est absolutè concedendum,quod idem corpus possit simul moueri motibus contrariis, nisi secundum gradus remissos, quos constat habere motus à terminis.

Ad secundum,quod tamquam absurdum inferebatur,nempe 204 posse vnum contrarium agere in alterum nullo modo corrumpendo illud,hac distinctione respondeo,si in vtroque sit latitudo vtriusque contrarietatis expleta, impossibile est; quia nec tunc potest idem corpus naturaliter moueri motibus contrariis, nec aliquid ex propria forma producere sine expulsione contrarij gradus.Si vero non sit expleta, non est inconueniens agere vnum contrarium in aliud, non corrumpendo illud, sed solum producendo in ipsum aliquem gradum propriæ formæ, quia ad talem productionem non sequitur necessariò expulsio contrarij;cum subiectum sit capax vtriusque, vsque ad integrã latitudinem ex vtroque complendam,vt probauimus. Et idem posset contingere in generatione substantiali, si materia naturaliter posset habere plures formas substantiales;tunc enim generationem vnius substãtiæ non sequeretur corruptio alterius, & quia per potentiam diuinam plures habere potest, per eamdem posset dari generatio vnius sine corruptione alterius, & quod agens ageret in suum contrariũ non corrumpendo illud, sed solum introducendo propriam formam in eamdem materiam,& cum contraria in gradibus remissis possint esse simul in

eodem

eodem subiecto, vt probauimus, potest vnum agere in alterum per solam productionem propriæ formæ sine corruptione formæ contrariæ.

Ad argumentum secundæ opinionis concessa maiori, & minori, neganda est consequentia, quod mixtum non possit simul habere qualitates contrarias nõ actiuas in gradibus remissis. Et quod dicitur has qualitates contrarias sequi non posse, nisi ex contrariis temperamentis, distinguendum est, nam dum primo fiunt, cõtraria, vel saltem diuersa postulant temperamenta, sicut qualitates ipsæ cõtrariæ sunt, & ex eadem causa circa idem subiectum non possunt sequi effectus contrarij. Itaque in prima generatione mixti non possunt secundæ qualitates contrariæ produci, etiam in gradibus remissis, sed vna tantum earum in aliquo gradu intensionis sequitur secundum modum temperamenti, vel permixtionis primarum qualitatum: postea vero variato temperamento incipit produci contraria cum aliqua remissione eius; & ita dantur simul in eodem subiecto secundum gradus remissos, licet non producantur simul in eo. 105

Et si quis ita arguat, fieri ordinatur ad esse, sed possunt esse simul in gradibus remissis: ergo simul fieri, quod patet in primis qualitatibus, quæ simul produci possunt in eodē subiecto vtraque carente. Neganda est consequentia, quia licet ex eo, quod simul fieri possunt, sequatur simul esse posse, non tamen ex simultate essendi sequitur bene, quod simul fieri possint. Quia aliquod impedimentum dari potest, ne simul fiant, quod non detur ad simultatem essendi, & verè datur in his qualitatibus: cum tamen non detur in primis, quia primæ qualitates nõ supponunt alias, in quarum permixtione fundentur, & ideo non repugnat simul produci in nudo subiecto vsque ad certum gradum: qualitates vero secundæ supponunt tale temperamentum primarum, ex quo sequuntur, quod cum non possit multiplex esse simul in eodem subiecto, neque idem, & diuersum, nec possunt ex eo primo sequi qualitates secundæ contrariæ, sed cum possit diuerso tempore variari, potest post productionem vnius produci contraria, & simul esse cum ea in gradibus remissis, licet non possint simul produci.

QVÆSTIO VII.

An cuilibet elemento ex propria natura conueniant duæ qualitates primæ?

DE solis primis qualitatibus in primis quæritur, nam de secundis certum est conuenire elementis raritatem, & 106

densitatem, atque etiam grauitatem, & leuitatem; deinde, an cuilibet elemento ex propria natura conueniant duæ. Nam certum est, & experientia notum plures, immo & contrarias cuilibet conuenire secundum aliquas partes ab agente extrinseco eis impressas, vt aquæ calorem, aeri frigiditatem, & terræ humiditatem. Quod ergo quæritur est, an ex propria natura, & ideo ab intrinseco cuilibet conueniant duæ qualitates primæ, vt aeri calor, & humiditas; & ita cæteris secundum proportionem.

Et prima opinio negat omnibus elementis conuenire, sed de aere docet solam humiditatem esse ei naturalem; calorem verò, & frigiditatem ab extrinseco tantum ei imprimi. Ita Vallesius 1. lib. controuers. Medic. cap. 10. vbi eamdem sententiam tribuit Galeno 8. lib. de vsu partium capit. 3. atque etiam lib. de vsu respirationis. Probatque hoc argumento. Qualitates illæ, quas habet elementum ex propria natura, non facile, nec passim amittit, sed ferè semper retinet, vt patet de igne, qui numquam ferè amittit calorem, & siccitatem; sed aer passim transmutatur à frigiditate ad calorem, & eadem facilitate, qua fit calidus, fit etiam frigidus: ergo neutra harum qualitatum est ei naturalis, sed sola humiditas in eo perseuerans.

107 Secunda opinio solum tribuit eidem aeri frigiditatem naturalem; calorem vero, & humiditatem, quas aliquando etiam habere solet ab extrinseco corpore esse eis impressas. Hanc tribuit Stoicis Galen. lib. 1. de simplicium medicamentorũ facultatibus capit. 2. Eamdem secutus est Seneca lib. 2. naturalium quæstionum cap. 10. Probatur experientia, & ratione. Experientia quidem; quia illa sola qualitas censetur conuenire corpori ex propria natura, quæ ei conuenit semotis extrinsecis agentibus sibi contrariis; cæteræ vero, quæ ei conueniunt in præsentia eorum ab eis imprimi censendum est, sed sola frigiditas hoc modo conuenit aeri: ergo hæc sola est ei naturalis. Probatur minor, quia in hieme, & ferè in noctibus totius anni frigidus est aer, cuius ratio solum potest esse absentia Solis, per præsentiam eum calefacientis, eo vero absente se reducit ad naturalem frigiditatem, sicut de aqua est manifestum: ergo sicut hæc naturaliter est frigida, calida vero ab extrinseco, pari ratione de aere censendum est. Probatur etiam ratione, quia illa sola qualitas censetur naturalis elemento, quæ circa centrum, vel medium eius semper ei conuenit, nam in centro, vel circa illud censetur natura eius suam habere puritatem, præsertim cum ex hac parte magis sit ab intrinsecis contrariis remotum; sed aer in media regione semper est frigidus, immo frigidior

frigidior multò, quàm in suprema, & infima: ergo negari non potest, quod frigiditas sit ei naturalis. Minorem probat euidens experientia; nam videmus in regione illa generari niuem in hieme, æstiuo autem tempore grandinem propter nimiam frigiditatem aeris.

Tertiam opinionem tenet Aristoteles capit. 2. huius libri, textu 16. & 4. Metheo. capit. 1. quibus locis singulis elementis tribuit duas qualitates, videlicet igni calorem & siccitatem; aeri calorem & humiditatem; atque frigiditatem & humiditatem; & terræ siccitatem, & frigiditatem. Et hæc est communis sententia Scholę, & videtur nobis probabilior, & sequenda. Et prima eius ratio desumitur ex situ, & collocatione elementorum in Vniuerso, cuius partes, quasi integrantes sunt; atque etiam ex fine, cuius gratia condita sunt elementa, nempe vt generentur ex eis mixta. Et ex hoc fine probatur, quòd singula habeant qualitates singulas, per quas sint contraria hoc modo. Generatio rei naturalis fit ex contrario, & generatio mixti ex elementis, quarum virtutibus constant pro dispositionibus ad introductionem suæ formæ: ergo necesse est elementa esse inter sese contraria per qualitates actiuas, & passiuas, per quas possint concurrere ad mixtionem, seque corrumpere, vt ex eorum materia eisdem qualitatibus disposita possit mixtum generari, contrarietas autem secundum vnam saltem qualitatem debet esse: ergo quodlibet debet habere vnam qualitatem, per quam alteri sit contrarium. Quod vero necessarium sit habere etiam alteram, per quam contrarium non sit, probatur ex situ, & collocatione, quia elementa ita sunt collocata, vt quodlibet habeat aliud sibi proximum, atque contiguum, iuxta quod conseruetur & à quo nec destruatur, neque illud destruat; alioqui talis collocatio contraria esset conseruationi totius mundi, cum per eam se destruerent partes eius; sed locus, in quo conseruatur corpus, debet habere qualitatem aliquam similem, aut consonam temperamento eiusdem corporis, alioqui, si omnes haberet contrarias, non bene conseruaretur in ipso, vel iuxta ipsum: necesse est ergo, vt quodlibet elementum aliam qualitatem habeat, per quam assimiletur alteri iuxta se collocato præter aliam, ratione cuius ei contrariatur, & consequenter duas primas qualitates actiuas, & passiuas. Secundo, elementa sunt prima corpora gen[illegible], & corruptibilia, & ideo inter se contraria, vt p[illegible] se corrumpere, & vnum transmutari in alterum, atque etiam omnia in tertium, quod est mixtum, si vero vna tantum qualitate contraria constatent, difficilis admodum redderetur mixtio, nec sufficeret

108

109

ceret duo, aut tria concurrere, sed necessarius esset concursus omnium, alioqui nec omnes quatuor qualitates possent concurrere, nec ideo mixtionem efficere à generatione distinctam: ergo necesse est alia constare non contraria illi.

110 Probatur deinde experientia in singulis elementis: nam ignem experimur esse calidum, atque etiam siccum, quia videmus humida, quæ calefacit, simul exsiccare. Præterea, quo corpus aliquod magis est siccum; melius, atque facilius in ignem conuertitur, & quælibet materia sicca magis est disposita, pro forma ignis in eam introducenda, quàm humida: siccitas ergo congrua dispositio censetur ad formam ignis. Quod nõ potest intelligi, nisi forma ignis eam tamquam sibi connaturalem postulet simul cum calore, de quo euidens est ei conuenire.

De aere etiam probatur primo, quod sit calidus ex propria natura. Primo, quia probatum est omnia elementa esse inter sese contraria; sed si aer non sit natura calidus, sed fortè frigidus, vt voluerunt alij, non esset aquæ contrarius: ergo calidus debet poni ex propria natura. Secundo, quia si aer non esset calidus, facile, & sine vlla resistentia conuerteretur in aquam, quæ per summam frigiditatem in eum sibi contiguum agit, & ideo in instanti, quia nullam potest habere resistentiam, nec successionem conuersio eius, si nullum habet calorem ex propria natura. Quod vero aer sit humidus, probatur primo; nam de igne probatum est esse calidum, & siccum; & statim probabitur de aqua euidenti experientia esse frigidam, & humidam, & ideo omnino ei contrariam: ergo duo alia elementa, nempe aer, & terra debent esse omnino etiam contraria, sed probabitur experientia terram esse siccam: ergo necesse est aerem esse humidum. Secundo, quia singula elementa sunt singulis contraria secundum aliquam qualitatem, vt probauimus: ergo aer est contrarius igni, non per calorem; cum probatum sit esse sua natura calidum: ergo per humiditatem, & ideo ex propria natura erit humidus, sicut ignis siccus. Quod tandem probat vsus respirandi, nam aere respiramus: ergo cum respiratio sit operatio vitalis; aere ex hac parte sustentatur, atque conseruatur vita; sed hæc consistit in calido, & humido: ergo humidus, & calidus debet esse aer eam conseruans.

111 Quod vero aqua sit frigida, probatur duplici experientia. Prior est, quia dum ab aliquo agente calido sibi approximato calefacta est, eo sublato statim absque aliquo infrigidante extrinseco, sed suæ naturæ relicta, se reducit ad antiquam frigiditatem: ergo à propria natura habet frigiditatem, & non ab aliquo extrinseco. Altera experientia est, quia aqua quæcumque non

non calefacta ab extrinseco calefaciente, vel eo remoto, à quo calefacta est, & suæ naturæ relicta infrigidat quæcumque alia corpora temperata: ergo ex propria natura frigida est. Probatur consequentia, quia ea, quæ semper contingunt, & non causantur ab aliquo extrinseco, naturalia censentur.

Probatur tandem, quod terra sit sicca, ex diuinæ Scripturæ verbis in principio Genesis, vbi refertur Deum statim ac terram condidit, eam vocasse aridam. Deinde ex definitione sicci, quam tradit Aristoteles in hoc 2. lib. text. 9. his verbis: *Siccum autem facilè terminabile proprio termino, difficulter autem terminabile alieno.* Sed euidens est terram per se terminari, vel consistere, etiam si à nullo alio corpore coarctetur: ergo ex propria natura debet reputari sicca. Et tandem experientia, quia sublato quocumque extrinseco eam humectante, statim se reducit ad siccitatem nullo extrinseco corpore eam exsiccante: ergo sua natura debet censeri sicca.

112 Ad argumentum primæ opinionis concedenda est maior, quod illa qualitas censenda sit naturalis corpori, quam retinet semper. Minor vero distinguenda; quod aër facile transmutetur à calore ad frigiditatem; nam transmutari ad frigiditatem contingit dupliciter; vel amittendo omnino calorem; & hoc modo neganda est; vel plus frigiditatis recipiendo, & maiori facilitate, quàm reliqua elementa recipiant qualitates sibi cõtrarias; & in hoc sensu conceditur: hoc autem habet propter humiditatem cum raritate, & subtilitate coniunctam: quarum ratione facilè subditur alienis impressionibus; sicut etiam facile mouetur localiter à quocumque extrinseco versus omnem differentiam loci: quare non probatur ex propria natura non esse calidum, sed solum, quod ita sit naturaliter calidus, vt facile ab eodem calore transmutetur, qui non adeo tenaciter ei inhæret, atque humiditas, quæ est qualitas ei propria, vt quæstione sequenti probabitur, à qua proinde remouetur difficilius.

113 Ad primum argumentum secundæ opinionis concedenda est etiam maior, sed minor neganda, quod frigiditas cõueniat aeri, remotis contrariis. Et quod dicitur ideo infrigidari aerem, quia postquam calefactus fuit à Sole, eodem Sole absente reducit se ad naturalem frigiditatem, sicut aqua semoto igne, negandum est; sed absente Sole infrigidatur ab aqua tunc valde frigida, atque etiam ex vicinitate terræ ex se frigidæ, & plus ab aqua infrigidatæ. Quare ex hoc non probatur aliquam frigiditatem naturalem habere: sed quamcumque habet, & quocumque tempore eam ab extrinseco infrigidante recipit.

QVÆSTIO VIII.

Quænam sit causa maximæ frigiditatis, quam habet aër in media regione.

SEcundum argumentum eiusdem opinionis quæstionem excitat de causa maximæ frigiditatis, quam habet aër in media regione. Præsupponit autem quæstio tamquam certum, aërem in media regione frigidissimum esse; nam experientia cõstat maximam ibi fieri condensationem nubium ex aëre, & vaporibus; & easdem nubes non solum conuerti in aquam, sed eamdem aquam ex eis genitam statim conuerti in niuem, & grandinem, per quandam congelationem, quæ omnia procedunt ex nimia frigiditate. Probatur euidenter, quia aqua non potest produci ex vaporibus, & aëre, nisi præcedente in materia eorum frigiditate maxima, quã pro dispositione petit forma eiusdem aquæ ad sui introductionem. Deinde aqua non cõgelatur, nisi crescente frigore: (vt in hac nostra regione videmus) ergo neque in media illa congelatur, vt ex ea fiat nix, & grando, nisi in eodem adhuc frigore crescente; & ex vtroque fit euidens, aërem in ea regione nimis esse frigidum. Quærit vero eadem quæstio, quænam sit causa illius frigiditatis.

114 Et prima opinio præcipuam causam eius esse docet naturam eiusdem aëris, quem putat summè frigidum à natura esse, & non calidum. Quam primo sequuti sunt Stoici, vt testatur Galenus lib. de Simplicium medicamentorum facultatibus c. 20. à quibus eam desumpserunt Seneca 2. lib. qq. naturalium cap. 10. Tullius 2. lib. de natura Deorum, Philo Iudæus in libr. de plantatione Noë, & Galenus lib. 8. de vsu partium cap. 3. vbi reprehendit Aristotelem, quod posuerit aërem ex propria natura calidum. Hæc opinio duo habet pro se argumenta satis efficacia. Primum est illud, cuius occasione excitatum est dubium, quia quodlibet elementum habet puritatem naturalem in medio, vel circa centrum, vbi minus potest à contrariis agentibus alterari: sed aër in media regione frigidissimus est: ergo summã habet frigiditatem ex propria natura, & non impressam ab aliquo agente cõtrario. Secundũ, quia nullum violentum potest esse perpetuum, vt testatur Arist. 1. lib. de cœlo, & mundo text. 15. & lib. 2. text. 18. sed nimia illa frigiditas, quam habet aër in media regione, est perpetua, nullo anni tempore deficiens, vt probant cõtinui effectus eius, pluuiæ, niuis, & grãdinis: ergo non potest esse violenta. Vnde sequitur eam non habere

habere aërem ab aliquo agente contrario, atq; extrinseco impressam, sed ex propria natura.

Hæc tamen sententia non solum est contra Aristotelem asserentem, aërem non esse à natura frigidum, sed calidum & humidum, sed etiam contra rationem, vt probauimus; ideo causa aliqua extrinseca frigiditatis eius in media regione quærēda est. Quam assignat secunda opinio asserens frigiditatem illam ex eo procedere, quod Sol minorē effectum illuminationis & calefactionis habet circa mediam regionem aëris, quàm circa supremam, & infimam; ac circa supremam quidem, quia fortius eam illuminat, & consequenter intensius calefacit tamquā proximiorē; iuuat etiam non parum, quod iuxta elementū ignis posita est, à quo etiam necesse est calefieri. Hæc vero infima regio aëris propter reflexionem radiorum solarium in terra, & aqua factam intensius illuminatur, & calefit, media vero ab his causis extrinsecis libera est, & propterea non est calida, sed frigida. His autem causis addunt Parisienses virtutē cœlestem particularem, à qua eadē media regio aëris infrigidatur. 115

Sed hæc etiam sententia ex ea parte, qua pro causa assignat minorem illuminationem, & calefactionem mediæ regionis à Sole, insufficiens est: ex alia vero, qua addit virturem cœlestem infrigidantem eamdem regionem mediam, parum probabilis. Ostendo primum, quia ex eo, quod minus illuminetur media aëris regio, quàm suprema, & infima, & consequenter minus calefiat à Sole, solum probatur, quod minus calida sit, magisque temperata, quàm suprema, & infima: non tamen, quod sit frigida, & multo minus, quod tam intensam habear frigiditatem, quantàm habere semper probant effectus pluuiarum, niuium, & grandinis: non ergo reddit causam huius intensæ frigiditatis, quam quærimus, & ideo insufficiens est. Quod vero influentia alicuius astri infrigidantis eamdem regionem sit causa, parum probabile esse sic ostendo, quia non est verisimile dari astrum potentius ad infrigidandum, quàm sit Sol ad calefaciendum corpora sibi approximata, præsertim in æstate, quo tempore maxime eleuatur: sed in æstate experimur mediam illam regionem magis tunc à Sole calefactam, frigidiorem esse, quàm alio quouis tempore anni: ergo verisimile non est, quod ab aliquo astro tantum infrigiderur. Secundo, quia tale astrum frigiditatem influens circa mediam regionem aëris, fortius eam influet circa supremā, immo circa ignem, cum proximiora sint ei, & frigiditatis capacia. Probatur cōsequentia, quia repugnat naturaliter agens agere in distans, quia eadē actione operētur in medium capax, quod vero in ignem, & 116

in supremam regionem aeris talem producat frigiditatem, repugnat: ergo nec pro imprimenda in media regione poni debet. Probatur tandem, quia non est credendum peculiare astrũ condidisse Deum pro sola infrigidatione huius regionis; cum sufficiant ad id præstandum alia inferiora corpora, vt statim ostendemus. Magis enim relucet diuina sapientia in eo, quod tam mirabilem effectum edere possit per solam ordinationem naturalem elementorum, quam si speciali creatione alicuius astri indiguerit ad illum præstandum.

117 Tertia opinio quorumdam recentiorum tenet, Deum ab initio mundi produxisse in media regione aeris frigiditatem valde intensam, quam perpetuo conseruat, vt possint ibidē generari pluuiæ, niues, & grando, producique cæteri effectus metheorologici propter commune bonum totius vniuersi; nam his alitur terra, vt fructus ferre possit, his etiam aluntur animalia, immo & homines. Huius opinionis mentionē faciunt Conimb. tract. 1. Metheo. cap. 2. Probant recentiores ex illis verbis Genesis c. 1. quibus dicitur secunda die fecisse Deum firmamentum diuidens aquas ab aquis; vbi nomine firmamenti intelligunt plures expositores infimā aeris regionem, quam videntur supponere non fecisse Deum secundum substantiā elementi aeris secunda die, sed hoc elementum cum terra, & cæteris produxisse prima die, secunda vero produxisse intensam frigiditatem cum densitate aliqua in eadem regione aeris mediæ: hanc vero infimam temperatam reliquisse cum minori frigiditate, & densitate, & ita generationi, & conseruationi animalium, atq; plantarum accommodatā, ineptam vero generationi aquarũ, & imbrium: & propterea media regio, in qua generantur hæc, vocata est firmamentum diuidens aquas ab aquis, hoc est quasi terminus diuidens aquas nubium ab aquis terrestribus.

118 Non est omnino improbabilis hæc opinio, sed non videtur mihi tenenda, propter hoc argumentum, plures dantur effectus in natura rerum his valde similes, quorum particulares causæ, & sufficientes difficile inueniuntur: sed probabili coniectura tamdem assignantur, & hoc sufficit, vt non sit ad Deum recurrendum, à quo solo producantur: ergo neque pro causa efficiente talis frigiditatis ad Deum recurrendum est tamquam ad propriam causam; sed satis esse debet, si probabili saltē coniectura inueniatur in corporibus, vt inueniri ostendemus. Minorem probo, quia satis mirabiles effectus sunt, quos experimur in aquis putealibus, qui in æstate vigente maximo calore Solis frigidiores sunt: in hieme vero, etiam si sit remississimus, calidiores: cum tamen aqua sua natura sit summè frigida.

Quare

Quare non videntur fieri posse ab aliqua causa naturali inferiori;immo neque à Sole,& cæteris vniuersalibus;sed adDeum esse recurrendum, qui eas calefaciat, & infrigidet suis temporibus,prout sibi placitum fuerit, & pro bono communi totius vniuersi necessarium.Et tamen nemo ferè ad Deū recurrit,sed sufficienter fieri posse per antiparistasim coniectantur; eodem igitur modo loquendum est de frigiditate, quam habet aër in media regione.

Ideo vltima opinio, quam sequuntur ferè omnes recentiores,præsertim Toletus in hoc 2.lib.q.5. ad 9. & Conimbr. tractatu 1.Metheor.cap.2.probabilior est,& tenenda,quod media regio aëris valde frigida sit,non ex propria natura, nec ex peculiari influentia cœlesti:sed nec à frigiditate producta ibidē à solo Deo in prima mundi conditione;sed per continuam, atque perpetuam antiparistasim factam ex nimio calore superioris,& inferioris regionis eiusdem aeris. Ita inuenio expressum apud Aristot.1.lib.Metheo.sum.3.c.3. vbi agens de generatione pluuiæ, niuis,& grandinis in media illa regione, ait: *Quoniam videmus, quod fit circumobsistentia calido, & frigido inuicem (quapropter) in temporibus frigida sunt inferiora terræ, & tepida in gelu oportet putare, & hoc in eo, qui sursum fieri loco, quare in tepidioribus anni temporibus circumobsistentiam passum in his frigidum, propter eam, quæ in circuitu est,caliditatem,aliquando quidem cito aquam ex nube facit, aliquando vero grandinem, &c.* Ita etiam sentit Diuus Thomas in commentariis eiusdem loci lectione 4.Sed vt ostendamus sufficienrem causam esse antiparistasim, quædam supponenda sunt tanquam certa,vel ex doctrina Aristotelis deducta. Primum est, supremam aëris regionem, hoc est partem illam elemento ignis contiguam, valde calidam esse, non solum propter calorem aëri naturalem, sed etiam propter ignem eam circumstantem, & propter intensam illuminationem, & calefactionem à Sole. Infimam quoque regionem (licet non tam intense calidam) tempore æstiuo non parum habere caloris, ex reuerberatione radiorum Solis in terra, & aqua facta resultantis, atque etiam ex multitudine vaporum & exhalationum, quas idemmet Sol extrahit ab vtroque elemento simul eas calefaciens. Secundo, supponendum est, mediam regionem eiusdem aeris liberam esse ab his causis ab extrinseco calefacientibus supremam,& infimam:nam neque ab igne calefit, neque à Sole per reflexionem radiorum, qui non possunt vsque ad illam ascendere,solum ergo calefit ab eo per actionem directam: & ideo remissa tantū calefactione;itaq; media illa regio prçter calorē, quem

119

quem habet à propria natura, parum recipit ab intrinsecis eam circumdantibus, ideo quasi tẽperata esset ex hac parte. Tertio, 120 supponendum est, solem sua virtute semper extrahere à terra exhalationes, & ab aqua vapores, & æstiuo tempore magnam copiam, quia intensius illuminat, & calefacit terram, aquam, & infimam regionem aëris, ideo fortior est virtus eius ad effectũ eos extrahendi, quos constat sua natura leues esse, & aëri valde similes præsertim in raritate, & leuitate, & propterea sursum ascendunt vsque ad mediam regionem aëris. Quarto supponitur, vapores sua natura esse frigidos, calidos vero ab extrinseco, nempe ab eodem Sole, qui cum eos media luce, & calore producto in aqua, & terra extrahat, necesse est eos calidos extrahere. Quod vero sua natura sint frigidi, docet Aristoteles, & probat ratio. Aristoteles quidem expresse satis loco citato, vbi generationem pluuiæ ex vaporibus explicans sic ait: *Manente autem terra, quod circa ipsam est humidum à radiis, & ab alia, quæ desuper est caliditate euaporans fertur sursum. Cum autẽ caliditas, quæ duxit ipsum sursum, derelinquit, & illa quidẽ dispergitur ad superiorem locum: hac autem & extinguitur, propterea quod suspenditur longius in aërem, qui est super terram, cogitur iterum vapor infrigidatus, & propter derelictionem caloris, & propter locũ, & fit aqua ex aëre, &c.* Et longe ab his, sed in eodẽ capite loquens de generatione niuis ex nube congelata in media regione aëris, & de generatione pruinæ ex congelato vapore in hac infima regione, hæc verba scribit: *Similiter autem, & pruina, & nix, cum enim congelata est nubes, nix est, cum autẽ vapor, pruina: quapropter aut temporis anni, aut regionis signũ est frigida: nõ enim vtique congelaretur adhuc multa inexistente caliditate, si nõ superuinceret frigus: in nube enim adhuc inest multum calidum, residuum ignis: qui euaporare fecit ex terra humidũ, &c.* Quibus docet expresse nubẽ, quæ non est aliud, quã vapor condensatus in media regione, calorem adhuc habere 121 derelictum quidem à Sole, qui eum illi impressit, dum extraxit ab aqua, & terra, quod est eum habere ab extrinseco agẽte, & sua natura oppositam frigiditatem. Quod docet etiam D.Thom. eodem loco his verbis: *Sic igitur deficiente calore calefaciẽte, & eleuante vaporem aqueum, vapor aqueus redit ad naturã suam, coadiuuante etiã frigiditate loci, & sic infrigidatur, & infrigidatus inspissatur, & inspissatus cadit ad terram, &c.* Sed probatur etiam ratione, quia aut vapores sunt eiusdem naturæ cum elemento, à quo extrahuntur, vel diuersæ; Si eiusdem, euidens est esse valde frigidos sua natura sicut elementum aquæ. Si vero sint mixta, valde tamen similia in natura eidem elemento, cum

ex eius

ex eius ſubſtantia proxime, ac cito oriantur: ergo participant qualitates eius, & præſertim frigiditatem, quæ in eis prædominatur, & calorem non poſſunt habere ex propria natura, quia aqua illum non habet naturaliter. Vnde fit ſolum ab extrinſeco agente, à quo extrahuntur, impreſſum calorem habere poſſe, quem ſurſum aſcendentes eum virtute propriæ naturæ à ſe expellunt (vt aſſeruit Ariſt.) & reducunt ſe ad naturalem frigiditatem.

122 Ex his præſuppoſitis hoc argumentum colligitur ad probãdum, quod per antipariſtaſim ſufficiens reddatur cauſa intenſæ frigiditatis, quam habet aer in media regione, etiamſi ex propria natura non ſit frigidus. Nam toto tempore anni aſcendunt vapores extracti ab aqua, & terra, & ſua natura frigidi, maioremque denſitatem habentes, quàm aer, aſcendentes vero quo plus ſeparantur ab hac infima regione calida, plus etiam deficit calor extrinſecus, quem à Sole, & à loco impreſſum habebant; & ad naturalem frigiditatem ſe reducunt; ac tandem ad locum mediæ regionis perueniunt: nec vlterius permittuntur aſcendere propter maximum calorem ſupremæ regionis circumobſiſtentem; ſed nec etiam deſcendere obſiſtente calore huius infimæ regionis: ergo neceſſe eſt maximam eorum copiam ibi condenſari, & per condenſationem eorum valde infrigidari aerem eiuſdem regionis, & ex condenſatione, & infrigidatione, tam ipſum, quàm vapores paſſim conuerti in nubes, & pluuiam. Vnde non eſt neceſſarium ad ſpecialem influxum cœleſtem, nec ad Deum per ſe infrigidantem eamdem regionem recurrere, ſed ex ſolo ordine naturali à Deo ipſo conſtituto in his corporibus ſufficiens redditur cauſa maximæ frigiditatis illius regionis. Quod ſatis efficaciter confirmatur ex magna infrigidatione aquæ putealis, & ſubterraneorum locorum æſtiuo tempore à ſimilibus cauſis ſufficiẽter facta (eiſdem aduerſariis concedentibus) & abſque dubio minorem efficacitatem habentibus; & propterea non tam intenſam frigiditatem cauſantibus, quanta producitur in media regione aeris propter efficaciores cauſas; ſed eodem modo operantes, vt expoſitum eſt.

123 Ad primum argumentum primæ opinionis neganda eſt maior, quod illa qualitas ſit elemento naturalis, quam habet circa medium; nam licet verum hoc ſit in elemento ſolido, quale eſt terra, quia non habet fluxum, & refluxum ſecundum partes, ſed ferè immobilis perſeuerat ſecundum omnes. & propter maximam denſitatem non facilem præbet ingreſſum aliis corporibus, & ideo non facile recipit impreſſiones eorum

ſecun

secundum partes propinquiores centro. Licet etiam sit verum in elemẽto magis actiuo, quale est ignis, qui propter maximam actiuitatem non permittit permixtionem aliorum corporum, & ideo non facile recipit qualitates eorum. In fluidis vero, & præsertim in aere non potest esse verum, & ratio est manifesta; quia cum aer non solùm fluat, sed adeo subtilis sit, facile cedit aliis corporibus, & transitum eis per se ipsum præbet: facile etiam eis permittit, vt secum permisceantur, si subtilia sint; facile etiam impressiones, vel qualitates extraneas ab eis recipit; & ideo non habent maiorem puritatem iuxta medium, quàm in extremis partibus. Vnde sequitur non posse deduci argumentum ex qualitate vigente circa medium eius ad probandum, quod ei sit naturalis, quia non minus potest eam recipere ab agente extrinseco secum permixto circa medium, quàm in aliis partibus extremis.

124 Ad secundum distinguenda est maior, quod nullum violentum sit perpetuum, & explicanda vniuersalis hæc propositio Aristotelis, quam fatemur in doctrina eius contineri. Violentum enim duplex est; vnum, quod ita est contra inclinationem rei particularis; vt nullo modo cedat in bonum particulare eius, ac totius vniuersi. Vt lapidem proiectum moueri sursum, aut aquam quomodocumque calefieri ab igne; ita enim motus isti sunt contra inclinationem naturalem horum corporum, vt nec cedant in bonum particulare eorum, nec in commune totius vniuersi, & dicuntur violenti simpliciter. Aliud est violentum ex parte vel secundum quid, quod licet sit contra inclinationem particularem corporis, cedit tamen in bonum eius particulare conseruationis propriæ, atque etiam in bonum commune totius vniuersi: & ex hac parte potius naturale est, quàm violentum, & propterea solum secundum quid, vel ex parte violentum, & potius dici debet naturale, quia ex ordinatione naturali partium vniuersi necessariò sequitur: & ita se habet frigiditas mediæ regionis aeris. Nam ex naturali ordinatione

125 eiusdem elementi cum cæteris necessariò sequitur continua, atque perpetua antiperistasis iam explicata, per quam illa pars aeris infrigidatur, & totus ipse aer non potest alio modo naturali conseruari in suo loco naturali, nempe infra elementum ignis, & supra elementum aquæ, nisi cum dispendio illo infrigidationis secundum illam partem. Quæ infrigidatio ordinatur ad bonum commune totius vniuersi, nempe ad generationem, & conseruationem plantarum, animalium, & hominum: vnde si rectè expẽdatur eadem infrigidatio, solũ ex ea habetur, quod elementũ aeris patiatur dispẽdiũ aliquod solũ in vna, vel

alia

alia parte propter bonum propriũ totius elemẽti, & commune vniuersi, quod solũ est violentum secundum quid etiam consideratum respectu eiusdem aeris:naturale vero simpliciter,quia solum est contra inclinationem vnius partis, sed conformis particulari inclinationi totius elementi aeris naturaliter inclinati in propriam conseruationem. Et hoc modo dari violentũ secundum quid, quod sit perpetuum in eisdem elementis,euidens est.Nam suprema regio aeris semper calidior est,quã petit sua natura, & semper partes aliquæ eius igni proximiores corrumpuntur ab igne, & in eum conuertuntur, quod patet esse violentum,& perpetuum eodem modo, ac infrigidatio mediæ regionis aereæ. Terra quoque secundum plures sui partes infrigidatur semper ab aqua super eam dilapsa: immò maxima ex parte aqua, & terra sunt semper extra proprium locum naturalem,quia cum aqua deberet circumscribere elemẽtum terræ,& terra deberet circũmscribi ab aqua:nec circũscribitur hæc ab illa:nec illa maiori ex parte eãdẽ terrã ambit.Axioma igitur Aristotelicum de priori violento solum intelligitur,quod naturaliter repugnat esse perpetuum:non de posteriori necessario incluso in naturali ordinatione vniuersi, nec solum ad bonum commune eius ordinato, sed etiã ad particulare eorumdẽ corporum, quod ipsum patiuntur solũ secundũ aliquas partes propter conseruationem totius.Et ideo ex naturali ordinatione,& constitutione vniuersi necesse est esse perpetuum, vt constat in aliis casibus diuersis ab infrigidatione mediæ regionis, & necessariò concedendis ab omnibus opinantibus.

126 Ad primum argumentum tertiæ opinionis respõdeo primo, nomine firmamenti diuidentis aquas ab aquis non esse necessariò intelligendam mediam aeris regionem,sed plura alia posse intelligi secundum diuersas expositiones illius loci, quas refert D. Tho. 1.p.q.62. artic. 1.vt cœleste corpus, in quo sunt sydera: vnde non potest efficaciter ex verbis Scripturæ sacræ aliquid colligi pertinens ad illam partem aeris. Secundo respondeo,quod licet probabile sit,per firmamentum factum secunda die intelligi mediam regionem aeris,ex hoc tamen non constat productam esse tunc in ea frigiditatem à Deo per se immediatè,quia licet densitas eius eam constituat, quasi solidam ac firmam, & ideo propter densitatem in ea productam, intelligi posset nomine firmamenti: non tamen propter frigiditatem tunc in ea productam: sed producta densitate relinqui potuit infrigidãda per virtutẽ causarũ naturaliũ,& antiparisticã actionẽ earũ iã explicatã. Quare nec etiã ex verbis Scripturæ intellectis de media aeris regione efficaciter colligi potest,

quod

quod frigiditas eius producta sit à Deo per se immediatè, vt contendit eadem sententia.

QVÆSTIO IX.

In quonam gradu habeat quodlibet elementum duas qualitates primas, quæ naturaliter ei conueniunt?

127 VT melius intelligatur difficultas quæstionis, tamquam certum est præsupponendum sermonem esse de elementis in sua puritate, ac naturali dispositione existentibus; nam vt superius adnotauimus, omnia ferè elementa secundum plures partes permixtas habent qualitates sibi extraneas, & aliorum elementorum proprias; quam permixtionem absque dubio habent ex vicinitate aliorum, quorum sunt contigua, vt aer ex vicinitate ignis habet superiorem regionem calidiorem, quam natura eius postulat, & ex vicinitate aquæ, & terræ mediam quidem frigidiorem semper (vt probauimus) infimam vero frigidiorem aliquando, & calidiorem sæpe ex reflexione radiorum Solis circa eadem elementa aquæ, & terræ facta: ideo non intelligitur quæstio de elementis, ita impuris, atque permistis, sed in sua puritate. & naturali dispositione existentibus,

128 quam secundum alias partes habere censendum est. Secundo, præsupponendum est ex præcedenti quæstione, quo cuilibet elemento sua natura conueniunt duæ qualitates primæ non contrariæ. Quibus præsuppositis difficultas quæstionis in eo posita est, an vtraque ei conueniat in summo gradu, vel vna tantum in summo, altera vero in minori gradu intensionis, quem vocare solent prope summum. Vt igni summus calor, & summa etiam siccitas: aeri vero humiditas summa cum summo etiam calore: aquę vero summa frigiditas, summaque humiditas; & terræ summa siccitas cum summa frigiditate. Vel certe igni conueniat calor summus, aeri humiditas summa, aquæ summa frigiditas; & summa siccitas terræ: cæteræ vero qualitates in minori gradu singulis, vt vltra medietatem latitudinis; videlicet secundum quinque gradus intensionis, aut quid simile.

129 Et prima opinio asserit vtramque qualitatem cõuenire singulis elementis in summo gradu, Ita Nimphus in hoc 2. lib. commen. 28. q. 4. & Aquilinus lib. 3 de elementis. Sed quia hæc sententia vniuersaliter sumpta euidenter est falsa, nam in aere saltem

ſaltem eſt contra euidentem experientiam dicere, quod ſit ita calidus, ac ignis, quia experimur ignem eo rariorem intenſius nos calefacere. Propterea alij videtur temperaſſe eamdem ſententiam, vt probabilis ſaltem exiſtimari poſſet, aſſerétes ignem habere vtramque qualitatem in ſummo gradu; aerem vero nullam in ſummo, ſed vtramque in minori; quia nec ita calidus eſt, ac ignis, nec ita humidus, ac aqua; ſed ſummè humidam eſſe hanc, non tamen ſummè frigidam, ſed minus, quàm terram; hanc vero ſummè frigidam eſſe, non tamen ſummè ſiccam, ſed minus, quàm ignem ſummam habentem ſiccitatem. Ita D. Thomas expreſsè lect.3. huius ſecundi libri; & quantum ad humiditatem intenſiorem in aqua, quàm in aere, eam ſequitur Bañez quæſt.2.& tribuitur Galeno lib.de Simplic. medicam.facult.capit.octauo. Probatur vnico argumento vniuerſali de omnibus elementis, quia ſi in quolibet eſſet vna tantum qualitas in ſummo gradu intenſionis, altera vero in minori; ſequitur quodlibet elementum ad minus habere tres qualitates, duas quidem inter ſe contrarias, alteram vero non contrariam, vt ignis calorem, & humiditatem cum ſiccitate, ſicque de cæteris ſecundum proportionem; quod patet eſſe falſum, quia iam eſſent mixta corpora, & non ſimplicia, haberent enim qualitates contrarias non in ſummo, ſed ad certum gradum attéperatas, quod miſtorum eſt proprium. Probatur prima conſequentia, quia latitudo cuiuſlibet contrarietatis debet eſſe completa ex vtroque, vel altero contrario, vt ſuperius oſtendimus, ſed quodlibet elementum habet latitudinem vnius cõtrarietatis completam ex vno contrario, ergo ſi habet aliam non completam ex vno, debet habere eam completam ex alio. Ita vt tot gradus humiditatis habeat ignis, quot ſiccitatis ei deficiunt; & ita habebit humiditatem, & ſiccitatem, quæ ſunt cõtrariæ qualitates ad certum gradum attemperatæ, ſicut habent mixta. 130

Secunda opinio aſſerit nullum elementum habere duas qualitates in ſummo gradu intenſionis, ſed quodlibet vnam tantum, aliam vero in minori gradu, videlicet vltra medietatem latitudinis hoc ordine diſtributas, vt ignis ſit calidus in ſummo gradu; ſiccus vero in minori: aer in ſummo gradu humidus, in minori calidus: aqua frigida in ſummo gradu, & in minori humida: & terra in ſummo gradu ſicca, & in minori frigida. Ita Alexander lib.Metheor.comm. 14. Albertus Saxoniæ in hoc 2.lib.q.1.Marſil.quæſt.6.Iacobus de Forliu.tractatu de intenſione formarum par. 2. Tolet.q.6.huius libri. Conim. c.3.q.5.art.1.ita etiã S.Patres Ambr.lib.4. Examerõ, c.4. Baſil. homil.4.in Geneſim, Damaſ.in ſuis cõmentariis Phyſicis c.12. 131

& est communis inter recentiores, & tanquam probabilior à nobis sequenda. Probatur testimonio Arist. id asserentis in hoc 2. lib. text. 23. his verbis: *Sed tamen simpliciter quatuor existētia, vnus vnūque est. Terra enim sicci magis, quàm frigidi, aqua autem frigidi magis, quàm humidi; aër autem humidi magis, quàm*

132 *calidi, ignis autē calidi magis, quàm sicci.* Et si dicatur non necessariò hæc intelligi de maiori intensione vnius qualitatis, quàm alterius, sed id solum significare quod vna qualitas prius conueniat elemento, quàm altera, & magis sit ei propria. Contra hoc sic arguo. Si vtraque qualitas in summa intensione conuenit igni, non propriè, immo nec verè dicetur magis calidus, quàm siccus. Probatur consequentia, quia magis, & minus in qualitatibus non propriè dicitur, nisi ratione intensionis, & remissionis gradualis. Secundo, quia si vtraque qualitas est in elemento perfectissima, non est maior ratio ob quam vna sit ei magis propria, quàm altera: ergo non possunt in hoc sensu intelligi verba Arist. Probatur antecedens: quia neutra qualitas potest dici propria, cum alteri sit communis, & in eadem perfectione, neque potest dici magis propria, vel prius ei conuenire, quia conuenit ratione alterius, quia humiditas non potest conuenire aeri ratione caloris, neque è conuerso, alioqui omne calidum esset humidum, & omne humidum esset calidum, quod patet esse falsum. Et eodem modo probatur, quod non possit magis esse ei propria, quia perfectior est altera: nam si hoc ita sit, falsum erit, quòd terra sit magis sicca, quàm frigida, vel aer magis humidus, quàm calidus. Probatur euidenter consequentia, quia frigiditas perfectior est siccitate, & calor perfectior humiditate; vt per se est manifestum.

133 Tria itaque asserimus, hanc sententiam explicātes. Primum, quod singula elementa habeant vnam qualitatem in summo gradu. Secundum, quod nullum elementum habeat duas qualitates in summo gradu. Tertium, quod singula habeant singulas qualitates in summo gradu, atque etiam singulas in gradu minori, quem vocant prope summum secundum distributionem superius assignatam. Probatur autem primum, quia quælibet alia qualitas à primis habet in aliquo subiecto summam perfectionem, aut intensionē, quæ sibi potest naturaliter conuenire, vt inductione constare potest: ergo qualitates primæ in aliquo subiecto habere debent summam perfectionem, vel intensionem eis naturaliter possibilem; sed eam non habent in mixtis corporibus: ergo in elementis. Probatur minor, quia mixta ex propria natura postulant quatuor primas qualitates in certo gradu attemperatas, quem vocamus remissum: ergo non habent

habent in eis summam intensionem. Quare necesse est eam habere in elementis, & ita singula habebunt, vt minimũ aliquam earũ in summo gradu. Probatur autem secundum, quod nullum habeat duas qualitates in summo, quia impossibile est duas formas substantiales specie diuersas postulare pro dispositione in materia eamdem qualitatem in eodem gradu intensionis; sed formæ substantiales elementorum distinguuntur specie: ergo non postulant eamdem qualitatem in eodem gradu pro dispositione, postularent verò, si quodlibet haberet vtramq; in summo, vt consideranti est manifestum. Probatur secundo, quia in vnoquoq; genere debet designari vnum primum, & maximum, in quo reperiatur perfectissima ratio illius generis, & ideo quod sit quasi caput cæterorum, vt in genere lucidorum Sol: ergo necesse est in genere calidorum dari maxime calidum perfectissimè participans rationem caloris. Vnde sequitur summum calorem in vno tantum corpore dari posse naturaliter, & non in multis. Nam si in multis daretur, iam multa essent capita talis generis, & pari ratione in genere frigidorum, humidorum, & siccorum. Tandẽ probatur in particulari, videlicet in aere euidenti experientia, quod non sit calidus in summo gradu, nam si ita esset, magis, ac vehementius calefaceret aer corpora sibi approximata, quàm ignis; sed experimur oppositum, nẽpe ignem intensius, ac vehementius calefacere: ergo aer non est calidus in summo gradu. [illegible]obatur maior, quia si esset calidus in summo gradu, haberet calorem in æquali gradu intensionis, & prætetea haberet maiorem densitatem, ratione cuius plus agunt corpora cum eadem intẽsione formæ, vt superius probauimus: ergo intensius ageret, quàm ignis. Et si dicatur calorem ignis intensius calefacere, quàm calorem aeris, propter coniunctionem cum siccitate, quæ valde iuuat actionem caloris, vt constat experiẽtia, nam in materia sicca citius, ac vehementius agit ignis per calorem, quàm in materia humida, quia quasi acuitur calor siccitate, per humiditatem verò hebetatur potius, & minus agit; ergo quamuis aer habeat summum calorem, minus aget, quam ignis propter coniunctionem eius cum humiditate. Respondeo quod si argumentum hoc aliquid valet, absque dubio probat summum calorem esse non posse in aere cum summa humiditate, quia si ex consortio humiditatis hebetatur calor, repugnat, quod eadem forma elementi vtramque qualitatem postulet in summo gradu, & ex consequenti, quod vtramque simul habeat; nam si vna nocet alteri, & retardat actionem eius, non potest naturaliter simul cum ea in summa perfectione postulari ab eadem forma substantiali; cum constet in

136

137

ordine ad actionē datas esse elementis has qualitates à natura.
.. Tertium,quod asserimus est,quod singulis elementis conueniant duæ qualitates,vna in summo gradu,altera in minori secundum illam distributionem explicatam. Hoc autem probandum est de singulis in particulari : & primo probatur de igne, quod sit summe calidus,quia calor debet habere summam perfectionem sibi naturaliter debitam in aliquo elemento:constat autem in nullo alio esse perfectiorem : ergo in igne habet perfectionem summam. Secundo , quia calor est prima qualitas omnium perfectissima : ergo conuenit simplici corpori omnium perfectissimo secundum maximam perfectionem sibi debitam , sed ignis est elementum perfectissimum:ergo ei soli conuenire debet in summo gradu. Minorem probo,ex subtilitate ignis,ex loco supremo sibi debito iuxta cœlum, & tandem ex maxima actiuitate, quæ signum est à posteriori euidens maximæ perfectionis in tali genere.

138

Quod vero ignis habeat prope summam siccitatem , probatur primo ex eodem summo calore, quia maxima actiuitas caloris naturaliter postulat consortium siccitatis , per quam ad agendum,quasi acuitur:per consortium vero aliarum qualitatum,vel totaliter impediretur,vel hebetaretur saltē, fieretque, vt minus ageret,quàm petit natura summi calidi:ergo tribuenda est ei siccitas , non summa , quia repugnat duas habere in summo gradu , vt probatum est : ergo prope summa. Secundo probatur ab effectu, nam experimur ignem simul calefaciendo corpora,eorum humiditatem consumere,eaque exsiccare.

139 Probatur deinde de aere,quod sit humidus in summo gradu ex definitione humidi tradita ab Aristotele cap. 2. huius libri. *Humidũ est,quod non bene proprio termino,sed alieno terminatur.* Sed hæc definitio maximè competit,& principalius aeri,quàm cæteris elementis:ergo primo competit ei esse humidum,atque adeo in summo gradu. Probatur minor : nam ignis propter summam actiuitatem , non facile terminatur termino alieno; sed nec terra propter soliditatem, & duritiem maximam,quarum ratione proprio termino consistit : aquæ vero conuenit quidem,minus tamen principaliter,quàm aeri propter densitatem,& fluxibilitatem maximam.

Contrarium nihilominus tenent multi putantes aquam esse humidiorem aere, & ideo humidam in summo gradu,vt Galenus lib 4.de simplicium medicamentorum facultatibus capit. 8. & 32. Albertus magnus in lib. de elementis capit. 12. Garbius in summa tract. 1.qu. 2. Primo propter verba Aristotelis in hoc 2. lib. text. 49. quæ ita habent : *Aqua autem inest mistis corpori*

corporibus, quia indigēt terminari: solā autem esse simplicium facile terminabilem, &c. Sed esse facile terminabile est definitio humidi: ergo sentit Aristoteles solam aquam esse humidam in summo. Et 4 Metheo. capit. 4. aquam asserit esse maxime proprie humidam, terram vero siccam. Secundo, propter experientiam, quia aqua magis humectat, quàm aer; & ex alia parte aer non solum humectat, sed exsiccat: ergo illa est magis humida, & iste non potest habere summam humiditatem, cum habeat siccitatem ei contrariam, sine qua non potest exsiccare Aqua etiam tempore pluuiæ humectat aerem: ergo est magis humida. Hæc tamen facile soluuntur. Nam Aristoteles aquam vocat maximè humidam ab effectu, quem intensiorem efficit in alia corpora, quam aer, non propter intensiorem humiditatem, sed propter maiorem densitatem. In quo etiam sensu dicitur ab Aristotele solam aquam esse facile terminabilem, quia mixta terminabilia efficit propter densitatem humiditati coniunctam; quod non præstat aer, quia densitate caret, licet habeat intensiorem humiditatem, & eumdem effectum præstat aqua in permixtione medicamentorum, & fortè ideo vocatur à Galeno humidior aere. Et ita respondetur experientiæ de maiori humectatione aquæ ob maiorem densitatem. Aer vero exsiccat aliquando, non quia naturalem siccitatem habeat, sed propter calorem, cuius virtute euaporare facit corpora: euaporationem vero siccitas consequitur. Aliquando etiam propter aliquam siccitatem receptam ab igne exsiccabit. Aqua vero non intendit naturalem humiditatem aeris nisi aliquos fortè gradus eius amiserit per actionem extrinseci contrarij. Tunc enim potest aqua ratione densitatis humiditatem eius remissam à contrario intendere. Quod vero idem aer calorem habeat prope summum, superius à nobis probatū est. De aqua nunc probandum est, quod summam habeat frigiditatem, & humiditatem prope summam. Probatur primum, quia experientia constat nullum aliud elementum frigidius esse aqua; ergo hæc est frigidissima. Probatur consequentia, quia in aliquo elemento debet habere frigiditas summam intensionem. Secundo probatur, quia terra constituta est commune domicilium animalium perfectorum, atque etiam hominum, vt in ea viuant, & conseruentur: sed si summam haberet frigiditatem, non posset esse conueniens eorum habitaculum; ergo non potest ei tribui summa frigiditas, & ex consequenti soli aquæ tribuenda est. Probatur minor, quia animalia hæc, nec viuere, nec conseruari possunt in aqua; præcipuè propter nimiam frigiditatem eius: ergo nec possent conseruari in terra, si summam

140

141

haberet frigiditatem. Quod verò prope summā humiditatem habeat aqua,euidens experientia docet,cum experiamur humectare alia corpora. Sed contra hoc videtur esse quod illud corpus debet esse maximè frigidum,quod maximè distat à summo calido;sed terra maximè distat ab igne,qui maximè calidus est: ergo summam habebit frigiditatem.Et præterea corpus maximè calidum,vt ignis summam habet leuitatem:ergo illud,quod habet summam grauitatem,debet habere summum frigus, sed constat terram esse grauissimam: ergo & frigidissima censenda est;& ideo summa frigiditas non erit aquæ tribuenda. Respondeo,maxima distantia duobus modis sumi potest,nempe secundum qualitatem,aut secundum locum. Et si modo priori sumatur,verum est, quod maximè distans à summo calido summam frigiditatem habere debet:si verò sumatur posteriori modo,nō est necessarium,immo nec verum,quia maxima distantia localis non prouenit immediatè,& per se à calore,sed à grauitate,& leuitate maxima.Vnde solum sequitur per locum ab intrinseco ex maxima distantia terræ ab igne, quod iste sit maximè leuis, illa verò maximè grauis. Et sicut summa grauitas terræ non procedit ex sola eius frigiditate, sed ex cæteris qualitatibus simul concurrentibus,nempe siccitate,densitate, & aliis;ita summa leuitas ignis non procedit ex solo calore,sed ex aliis etiam qualitatibus eius simul sumptis: quare nec sequitur per locum ab intrinseco, summū calidum habet summam leuitatem:ergo quod habet summam grauitatem,habet summam frigiditatem.

Probatur tandem,quod terra sit sicca in summo gradu. Primo ex definitione sicci tradita ab Aristotele in 2. capite huius libri,quæ ita habet:*Siccū est,quod facile terminatur termino proprio,difficile verò alieno.* Sed hæc definitio conuenit primo,& per se terræ propter soliditatem,& duritiem eius: nam licet igni etiam aliquo modo conueniat propter maximam actiuitatem, minus tamen,quàm terræ,aëri verò,& aquæ nullo modo: ergo primo, & per se conuenit ei siccitas,atque adeo in summo gradū.Secundo,quia siccitas debet habere summam perfectionem in aliquo elemento;sed constat eam non habere in aqua, & aëre, quibus assignatæ sunt singulæ qualitates in summo gradu à siccitate diuersæ:ergo summa siccitas soli terræ conuenire potest,& propterea Genes. 1. vocatur arida,vt adnotarunt sacri interpretes eiusdem loci,Basil.homil.4. Exameron,Ambros.lib.1. Exam.cap.4.& D.Thom.1.p.q.69.art.1. ad 5. Quod verò terra habeat frigiditatem prope summam, experientia conuincitur; nam videmus terram in sua naturali dispositione existente corpora sibi approximata infrigidare.

QVÆ

QVÆSTIO IX.

An qualitas elementi minus intensa habeat permixtionem contraria.

VNicum argum. primæ opinionis aliam quæstionem satis difficilem excitat, an qualitas illa, quæ non reperitur in singulis elementis, in summo gradu habeat permixtionem cõtrariæ qualitatis, ita vt quot gradus deficiunt tali elemento de qualitate illa ad complementum latitudinis, tot debeat habere ex contraria qualitate. Gratia exempli: habet ignis quinque, vel sex gradus siccitatis; quærimus, an necesse sit habere duos, vel tres gradus humiditatis, qui deficiunt vsque ad octauum, vel nullam habeat permixtam humiditatem; sicque de cæteris elementis. Et quæstio hæc solum habet locum apud eos, qui non tribuunt singulis elementis vtramque qualitatem in summo gradu. 144

Prima opinio asserit, qualitatem, quam habet elementum infra summum gradum, necessariò esse permixtam cum gradibus qualitatis contrariæ. Ita Marsil. q.4.& 6. huius libri, Altudillo q.4. Forliuius tractatu de inteusione formarum parte 2.& omnes fere Nominales; quam sequuntur Conimb. 2. lib. de Generat. cap.3. quæst. 5. art. 4. Probant testimoniis Aristotelis & ratione. Aristoteles enim 5. lib. Phys. text. 19. vniuersaliter docet, eo plus, vel minus vnius contrarij esse in aliquo subiecto, quo plus, vel minus habet de alio contrario his verbis: *Magis autem, & minus est ex eo, quia plus, aut minus contrarij inest.* Et eadem ferè verba repetit, 2. lib. de cœlo text. 37. quibus sentire videtur, non posse vnum contrarium dari in subiecto secundum gradus remissos, quin tot gradus permixtos habeat secum alterius contrarij. Probant deinde ratione. Primo ex vniuersali illo principio ab omnibus admisso, quod latitudo gradualis cuiuslibet contrarietatis primarum qualitatum debet esse expleta ex vno, vel vtroque contrario; ita vt, quod ex vno deficit, suppleatur, atque compleatur ex altero: ergo illa qualitas, quæ non habet summum gradum intensionis in singulis elementis, debet habere permixtos omnes illos gradus contrariæ qualitatis, qui ei deficiunt vsque ad octauum, vel nõ habebit completam latitudinem ex vno, neque ex vtroque contrario. Secundo, quia si non haberet talem permixtionem contrariæ qualitatis, duo sequuntur absurda. Primum, quod secundum illam qualitatẽ posset alterari illud elementũ in instanti vsque 145

ad summum gradum eiusdem qualitatis ab alio agente: & ex consequenti posset tale elementum corrumpi in instanti, quod patet esse falsum, cum alteratio sit per se successiua. Probatur vtraque consequentia, quia tota ratio, ob quā alteratio est successiua, est, quia fit cum resistentia contrarij in eodem subiecto existentis: deficiente igitur hac resistentia, deficiet successio, si ergo aer habet quinque, vel sex gradus caloris sine vlla permixtione humiditatis, in instanti poterit intendi calor eius vsque ad octauum gradum, & aer ipse corrumpi, atque in ignem

146 conuerti. Aliud absurdum est quod elementum, cuius qualitas remissa intenderetur à contrario, numquam posset intensionē illam à se expellere, quam contra propriam naturam semel recepisset, & cum esset ei violenta, sequeretur aliquid violentum esse perpetuum. Probatur prima consequentia, quia si intenderetur calor aeris ab igne vsque ad septimum gradum, non esset virtus naturalis in eo, à quo expelli possent duo illi gradus caloris, quos recepit vltra quinque sibi naturales: ergo nūquam posset eos expellere Antecedēs probo, quia nō potest per se expelli qualitas à subiecto, nisi à cōtraria, vel à natura ipsiusmet subiecti, à qua cōtraria qualitas oritur per naturalē emanationē; sed in aere nō datur frigus, à quo possit expelli, nec ex natura ei' emanat: ergo nūquā posset aer à se expellere illos grad' caloris.

Secunda opinio asserit, qualitatem illam, quæ est in elemēto minus intensa, quàm a lia, nullum gradum habere permixtū contrariæ qualitatis ex propria natura elementi, vt calorem aeris nullum gradum frigoris. Ita Alexand. 1. Metaph. cōment. 13. Saxonia q. 2. huius lib. Venetus ad textum 23. eiusdem lib. Fernelius 2. lib. Physicor. cap. 4. Zimar. theorem 18. Toletus q. 6. huius lib. & est communis inter recentiores, nobísque probabilior videtur, & ex doctrina Aristot. euidenter colligi pos-

147 se. Probo hoc secundum, quia Aristoteles cap. 3. huius libr. text. 16. distribuens quatuor qualitates primas secundum diuersas coniugationes pro constitutione elementorū, duas tantū tribuit singulis elementis; deinde exprefsè negat qualitates contrarias coniungi posse ad constitutionem elementi, & ideo duas coniugationes, quæ ex contrariis qualitatibus excogitari possent vt ex calore, & frigore, atque ex humiditate, & siccitate reiiciendas esse tanquam impossibiles, & quatuor tantum relinquendas ex duabus qualitatibus non contrariis singulas; ergo ex doctrina Arist. plane colligitur qualitatem minus intēsam in quolibet elemento nullam habere admixtionem cōtrariæ. Probatur consequentia, quia si eam haberet tribus qualitatibus constituentur elemēta ex propria natura. Capite etiā 4.

tex. 25.

tex.25.agens de mutua generatione elementorum affirmat,facilius generari vnũ elementũ ex alio symbolo,hoc est ex eo, cũ quo cõuenit in vna qualitate,quam ex dissymbolo, hoc est ex eo,cũ quo in nulla qualitate conuenit,vt ignis facilius generatur ex aere,cum quo cõuenit in calore,quàm ex aqua, cum qua nullam habet conuenientiam;& rationem huius reddit,quia vt generetur ex symbolo , vnã tantum qualitatem oportet corrũpi per se;vt autem ex dissymbolo,necessariũ est duas per se corrumpi. Ex quo euidenter sequitur nullum elementum habere contrarias qualitates ex propria natura, & ideo nec minus intensam admixtionem contrariæ.Probatur consequentia , quia si eam haberent,tot qualitates deberent per se corrumpi in generatione elementi ex symbolo, ac ex dissymbolo,vt consideranti est manifestum in generatione ignis ex aere,& ex aqua,in vtraque enim duas qualitates oporteret corrumpi per se, videlicet humiditatem,atque frigiditatem : nam in calore conuenit aer cũ igne,& aqua in siccitate,quã habet permixtã humiditati.Propterea existimo hanc sententiam non esse probabilẽ in doctrina Aristotelis. 148

Quod verò sit falsa , probo primo ex naturali constitutione elementorum,ex qua habent,vt sint corpora simplicia;simplicitas autem opponitur cuilibet compositioni,vel mixtioni ex contrariis,nam quod aliqua admittit compositionem,non potest simplex vocari in tali genere:ergo constitutio ipsa eleměti excludit quamcumque compositionem,seu mixtionem ex cõtrariis qualitatibus:mixtio enim in hoc genere compositio est. Et confirmari potest,ac declarari simul , nam corpus mixtum tale est, quia vtramque contrarietatem qualitatum permixtã habet in certo gradu ; sed quodlibet elementum iuxta sententiam oppositam naturaliter habet permixtionem vnius contrarietatis,postulans qualitates contrarias ad certum gradum attemperatas,atque permixtas:ergo negari non potest,quod ex medietate saltem sit mixtum , & ex consequenti non simplex. Secundo , quia elementa distinguuntur ab Aristotele , & tota schola in symbola , & dissymbola , hoc est in ea, quæ conueniunt in aliqua qualitate,& in nulla,sed omnino sunt contraria , sed iuxta primam sententiam omnia elementa sunt symbola,& nulla dantur dissymbola : ergo contra Aristotelem , & totam scholam reputari debet,& ideo falsa. Probatur minor, quia si in quolibet elemento qualitas minus intensa habet admixtionem contrariæ, omnia elementa cõueniunt in vna qualitate,vt consideranti patet. Quod vero huic argumento respondent quidam,videlicet symbola vocari elementa, non quæ 149

conueniunt in aliqua qualitate, sed in qualitate in excellenti gradu, & ideo non dici symbola, etiam si conueniant in qualitate remissa, friuolum est, & gratis confictum, quia symbolũ dicit quamcumque conuenientiam, & dissymbolum negat quamcumque, vt ex significatione vocabulorum, in qua accipiuntur ab omnibus, est manifestum: ergo absque fundamento negatur symbola esse eleméta, quæ conueniunt in aliqua qualitate remissa, & affirmatur esse dissymbola. Probatur tandem, quia per quamcumque humiditatem hebetatur actiuitas summi caloris, sicut per siccitatem acuitur: ergo ponere in igne naturalem humiditatem, contradicit summæ actiuitati eius: & ideo non debet admitti. Et tandem cum aqua sit frigida in supremo gradu, si aliquã haberet siccitatem naturalem, non posset dari in sua naturali dispositione, quin cõgelata daretur, quia sola siccitas deficere ei poterat ad congelationem.

150 Ad testimonia Aristotelis respondeo, loqui de successiua intensione qualitatis in subiecto cum remissione contrariæ, de qua verũ est plus, vel minus intẽsionis reperiri in eadẽ vna qualitate, quo plus, vel minus reperitur de opposita. In casu vero non daretur successiua intensio, quia deficit resistentia contrarij, & ideo nec plus, vel minus de vna qualitate, quo plus vel minus de opposita: quod patet in intensione lucis; in qua plus de luce datur in subiecto sine vlla admixtione contrarij.

Ad primum argumentum respondeo latitudinem gradualem cuiuslibet contrarietatis debere esse completam ex altero, vel vtroque contrario in subiecto, postulante vtrumque extremum contrarietatis, quale est mixtum, in quo repugnat naturaliter dari tot gradus vnius extremi, quin dentur de alio extremo, qui deficiunt vsque ad complementum latitudinis. Si verò subiectum non postulet vtrumque extremum contrarietatis, quale est elementum, sed alterum tãtum, & hoc in certo, ac determinato gradu intensionis, non est necessarium quod latitudo contrarietatis sit in eo completa ex altero, vel vtroque contrario: sed potest dari vnum extremum absq; vlla admixtione alterius, in quo nulla apparet repugnantia.

151 Ad primum absurdum, quod inferebat secundum argumentum de alteratione & generatione instantanea diuersis modis respondent. Et Toletus quidem asserit sufficere latitudinem qualitatis ad successionem alterationis, quia repugnat naturaliter totam latitudinem simul, vel in instanti introduci, nulla etiam contraria qualitate in eo existente. Alij vero ex iunioribus asserunt præter latitudinem qualitatis dari extensionem, aut diuisibilitatem subiecti, quæ sufficit ad successionẽ motus:

nam

nam qualitas corporea non poteſt intendi,niſi in eodem ſubiecto,aut parte eius diuiſibili: ſufficit autem extenſio ſubiecti,vt non poſſit ſimul intendi , vel produci qualitas in eo , ſed prius in vna parte quàm in alia, & ideo ſucceſſiuè.Alij denique aiunt reſiſtere formam ſubſtantialem, vel naturam eiuſdem elementi,quæ non poſtulat maiorem illam intenſionē eiuſdem qualitatis,ſed determinatam, quam prope ſummam vocant. Sed duæ priores ſolutiones hoc argumento oſtenduntur inſufficientes, & falſæ. Lumen habet latitudinem , intenſionis , & producitur,aut intenditur in ſubiecto,vel parte eius diuiſibili , & nihilominus tota intenſio,quām poteſt producere luminoſum,introducitur ſimul,vel in inſtanti in omnibus partibus , vt patet, ſi luminoſum non adducatur,per motum localem,ſed in inſtāti collocetur in aëre,vel in cubiculo;tunc enim totum ſimul,& omnes eius partes intra ſphæram actiuitatis contentas illuminabit,& ſecundum totam intenſionem,quam poteſt producere ex eo ſolum , quod contrario caret in ſubiecto:ergo in inſtanti etiam intenderetur qualitas remiſſa elementi in toto ſubiecto diuiſibili,& in omnibus partibus eius nullum habens contrarium in eodem ſubiecto. Tertia verò ſolutio non eſt minus inſufficiens,& falſa,quia natura elementi non reſiſtit per ſe reſiſtentia formali,nec effectiua:ergo nullo modo,euidens eſt cōſequentia, quia non datur alia reſiſtentia præter has. Sed probatur antecedens,quod non effectiua,quia hęc non diſtinguitur ab actione;ſed ſubſtantia non agit per ſe immediate,niſi mediis accidentibus attingat ſubiectum , atque effectum in eo producendum;ſed nec reſiſtentia formali,quia reſiſtentia formalis fit per informationem incompoſſibilem ; ſed informatio formæ ſubſtantialis elementi non eſt incompoſſibilis cum informatione cuiuſcumque qualitatis : ergo falſum eſt, quod reſiſtat formaliter ſubſtantialis forma elementi.

152

Concedendum igitur eſt talem alterationem fieri in inſtanti,quamuis nō generationem, vel corruptionem elementi, quæ præter illam qualitatem petit aliam non in inſtanti , ſed in tempore producendam naturaliter.Et dum dicitur alterationē eſſe per ſe ſucceſſiuam, diſtinguendum eſt;nam alteratio dupliciter ſumi poteſt , videlicet ſub communi ratione abſtrahente ab ea,quæ verſatur circa qualitatem habentem contrarium in ſubiecto, vel non habentem,aut certe non habentē in tali ſubiecto;&hoc modo nō poteſt eſſe per ſe ſucceſſiua,ſed potius cōprehēdit ſucceſſiuā,& inſtantaneā.Alio modo ſumitur pro ea, quæ verſatur circa qualitatem habentē cōtrarium in ſubiecto circa quod verſatur,& ſic accepta per ſe eſt ſucceſſiua,nō quidē

perſeitate

perseitate essentiali, ita vt contradictionem inuoluat fieri in instanti, sed perseitate naturali; ita vt naturaliter repugnet. Vt enim in nostris commentariis Physicis ostendimus, non repugnat, quod tota resistentia contrarij simul superetur ab agente supernaturali, & introducatur tota latitudo contrariæ qualitatis in instanti: & ex consequenti alteratio etiam circa subiectum, in quo reperitur contraria qualitas, in instanti fiat.

153 Ad aliud verò absurdum, quod inferebatur, videlicet numquam posse elementum, cuius qualitas minus intensa intenderetur ab agente extrinseco, illam intensionem, quam semel recepisset, à se expellere, & ideo semper in eo permanere violentum: respondeo, elementum ipsum non posse, sed sicut ab vno agente extrinseco talis intensio recepta est, poterit ab alio agente contrario expelli; vt si calor aeris intendatur ab igne, poterit remitti ab aqua, vel terra per infrigidationem aeris: & ita non semper in eo permanebit, sed nunc habebit qualitatem sibi naturalem magis intensam, quàm propria natura postulat; postmodum verò habebit contrariam, à qua remittatur: & ita violentum non erit perpetuum.

QVÆSTIO X.

An qualitates symbolæ elementorum sint eiusdem speciei?

154 SYmbolæ qualitates vocantur in elementis illæ, quæ duobus elementis sunt communes, vt calor ignis, & aeris; humiditas aeris, & aquæ: frigiditas aquæ, & terræ: & siccitas terræ, & ignis: de quibus quærimus, an vterque calor sit eiusdem speciei, vel calor ignis distinguatur specie à calore aeris. Sicque de humiditatibus, ac cæteris. Et prima opinio distinguit in elemẽtis duplices qualitates, virtuales, & formales. Virtuales quidem priores à substantiis elementorum proximè emanantes, per quas elementa producunt in se formales. Et de qualitatibus symbolis virtualibus affirmat specie distingui, vt calor virtualis ignis à calore virtuali aeris; sicque de reliquis: de formalibus verò esse eiusdem speciei, vt calores formales, & frigiditates. Ita Albertus Saxoniæ 2. lib. de gener. q. 5.

Secunda opinio est omnino opposita non ponens qualitates virtuales, sed affirmans qualitates formales symbolas non solum specie differre, sed contrarias esse, vt calorem ignis contrarium esse calori aeris. Huius opinionis meminit Toletus 2. lib. de

lib. de gener. q. 7. sed nullum pro ea authorem citauit. Probatur autem his argumentis. Primo à priori, quia qualitates primæ sunt quasi proprietates elementorum naturaliter emanantes ab eorum substantiis: sed qualitates symbolæ emanant à substantiis elementorum specie diuersis, vt calor ignis à substantia eius, & calor aeris à substantia aeris: ita vt repugnet hunc emanare à substantia ignis, vel illum à substantia aeris: ergo distinguuntur specie. Secundo probatur ex effectibus. Nam qualitates symbolæ producunt sæpe effectus specie diuersos, ergo specie distinguntur. Euidens est consequentia, quia repugnat effectus specie diuersos prouenire à causis eiusdem speciei. Sed probatur antecedens, quia humiditas aeris (quam constat prædominari in oleo) fouet, & nutrit flammam ignis, humiditas verò aquæ extinguit potius; vt docet experientia. Nam dum aqua extinguit ignem, non ratione frigiditatis id præstat, cum vehementer calefacta illum quoque extinguat, sed ratione humiditatis: ergo habet effectus, non solum specie diuersos, sed oppositos. 155

156 Hæc sententia parum probabilitatis habet, & in doctrina Aristotelis nullam. Probo hoc secundum ex duobus, quæ asserit expresse Aristoteles cap. 4. huius libri. Primum est, quod ex vno elemento symbolo potest generari aliud symbolum, vt ex aqua aer. Secundum, quod facilius generaretur elementum symbolum ex alio symbolo, vt aer ex aqua, quam dissymbolum ex dissymbolo. Cuius rationem reddit, quia pauciora corrumpuntur per se in generatione symboli, vt ex aqua ignis, sed vtrumque est falsum secundum hanc sententiam: ergo in doctrina Aristotelis non est probabilis. Minorem sic probo, quantum ad primum, quia si ex aqua potest generari aer per actionem ignis circa ipsam, vel corrumpitur humiditas aquæ in tali generatione, & producitur humiditas alia specie diuersa, & aeri propria, vel permanet in aere humiditas aquæ secundum speciem, vel numerum. Si permanere dicatur, non distinguentur specie humiditas aquæ, & aeris, nisi dixeris permanere humiditatem aquæ, & produci aliam distinctam specie de nouo in aere. Et tunc maius absurdum sequitur, videlicet in aere genito dari naturaliter duas humiditates specie diuersas, atque cōtrarias: ergo necesse est dicere, quod humiditas aquæ corrumpatur: & tunc necessarium est aliam specie distinctam produci in aere genito, cum sit dispositio necessaria ad formam aeris introducendam: sed nullum est agens à quo possit produci: ergo nec erit impossibilis generatio aeris ex aqua. Quia forma non potest introduci naturaliter sine sua naturali dispositione. Minorem

norem sic probo, quia vel produceda esset ab igne, vel ab aqua. Ab hac non poteŭ produci, quia desinit esse, nec etiam ab igne nullam habente humiditatem, per quam possit eam producere: ergo à nullo produceretur, nec sequetur generatio aeris.

Quod verò secundum sit falsum, euidentius probatur, quia si calor ignis, & aeris distinguntur specie, & contrarij sunt: ergo vt generetur ignis ex aere, necesse est vtramque qualitatem aeris corrumpi à suo contrario, nempe calorem à calore contrario, & humiditatem à siccitate contraria, quod est vtramq; corrumpi per se. Tot igitur corrumperentur per se in generatione symboli, ac in generatione dissymboli. Probatur consequentia, quia duæ tantum qualitates contrariæ deberent corrumpi, nempe frigiditas, & humiditas aquæ, vt idem ignis generaretur ex ea.

157 Quod verò falsa sit eadem sententia secundum se, probatur primo ex effectu, quia vt experientia docet, calor ignis intendit calorem productum ab aere in aqua, vel in manu, & sic de cæteris qualitatibus symbolis, ergo sunt eiusdem speciei. Probatur consequentia, primo, quia calor intensus, & remissus eiusdem speciei sunt; ergo calor ignis, & aeris producunt effectum eiusdem speciei, & quidem tanquam causæ vniuocæ, quia calor vniuoca causa caloris est. Quare non possunt distingui specie, quia impossibile est causas vniuocas producentes effectus eiusdem speciei specie differre, vt per se est manifestum. Probatur etiam eadem consequentia, quia ea quæ sunt specie diuersa, coniungi non possunt, neque vnum perficere alterum in eodem ordine, ergo nec possunt se intendere: quia ea quæ se intendunt

158 se perficiunt, & constituunt vnum per continuationem. Secundo probatur, quia ipsimet calores, & quæcumque aliæ qualitates symbolæ vicissim se intendunt; nam ignis intendit calorem aeris, & frigiditas aquæ frigiditatem terræ: ergo sunt eiusdem speciei. Euidens est consequentia, quia qualitas intensa, & remissa sunt eiusdem speciei: ergo intensio caloris, quam producit ignis in aere, est eiusdem speciei cum calore aeris: sed est etiam eiusdem speciei cum calore ignis, quia producitur ab eo tamquam à causa vniuoca; ergo de primo ad vltimum calor ignis, & aeris sunt eiusdem speciei, quia habent identitatem specificam cum intensione caloris producti ab eodem igne in aere, & quæ sunt idem specie cum aliquo tertio, necessario debent esse eiusdem speciei inter se. Sed probatur antecedēs, quòd vicissim se intendant, quia dum ignis calefacit aerem, vel producit calorem eiusdem speciei cum calore aeris, & ita intendet illum, quia accidentia corporea eiusdem speciei continuantur

in eodem

in eodem subiecto, & fiunt idem numero, & ita se perficiunt, vel intendunt; aut producit calorem specie diuersum, atque contrarium, & tūc non intendet calorem aeris, sed destruet illum, quia contraria se expellunt circa idem subiectum. Quare aer calefactus ab igne, non erit magis calidus, quàm prius; quia licet productus sit nouus calor, expulsus est præexistens, & secūdum eamdem intensionem. Hoc autem euidenti experientiæ contradicit: ergo hæc sententia falsa est. Quod tandem probatur: quia ex ea sequuntur tria absurda. Primum, quod vni sint plura contraria; nam eidem frigiditati aquæ contrarij essent calor ignis, & aeris specie diuersi. Secundum, quod non dentur elementa symbola, sed omnia sint dissymbola contra communem sententiam omnium Philosophorum. Probatur hoc sequi, quia in nulla qualitate conuenirent, nam illa, in qua nomine ipso conueniunt quælibet duo elementa, vt calor, vel frigus, aut quæuis alia, specie diuersa est, atque contraria in vno, & in alio. Tertiò sequitur, quod nullum elementum habeat virtutem conseruandi aliud. Probatur consequentia, quia vnum omnino contrarium alteri non conseruat illud, sed destruit; sed elementa essent omni ex parte contraria specieque diuersa: ergo nullum posset conseruari iuxta aliud. 159

Vera igitur sententia est, quod neque qualitates virtuales, neque formales symbolæ distinguntur specie, illæ quidem, quia non dantur; de his vero probatum est efficaciter non distingui. Et eisdem argumentis probatur, quod licet virtuales darentur, non essent specie distinctæ. Ita Aristoteles, vt vidimus. Diuus Thomas in quæstione de spiritualibus creaturis artic. 3. ad 19. Marsil. in hoc 2. libro quæstion. 4. Toletus vbi supra, Conimb. capite 3. huius libri quæst. 6. artic. 1. & est communis in schola, ita vt nemo aliam sequatur. Sufficienter vero probata est argumentis, quibus oppositam refutauimus: quare solum restat argumenta eius soluere.

Ad primum negandum est antecedens, quod primæ qualitates ita emanant à terra elementorum, vt emanant propriæ passiones à suis subiectis; sed ita emanant, vt non solum eis, sed aliis etiam corporibus conueniant, & ab eis etiam in gradu aliquo remisso aliquando emanare possint, nec solum ex participatione eorum, sed etiam ab alio agente productæ, nempe à Sole, Luna, & aliis cœlestibus influentiis. Quare potius sunt communia accidentia elementorum, quàm proprietates, vel passiones, & ideo possunt conuenire, vel emanare ab elementis specie diuersis, etiamsi eiusdem speciei sint. Quod vero dicitur calorem ignis non posse emanare à substantia 160

aeris,

aeris, verum est, sed hoc solum est propter gradualem intensionem, quia ignis postulat calorem in summo gradu, aer vero in minori: constat verò gradualem intensionem non efficere differentiam specificam qualitatis, sed solùm accidentalem.

Ad tertium distinguendum est antecedens, quòd qualitates symbolæ elemētorum producant effectus specie diuersos; nam duplex est effectus earum, primarius, & secundarius. Primarius effectus caloris est calefacere. Secundarius vero consumere humiditatem per extractionem vaporum, vel aliquid huiusmodi. Et ex primario effectu bene colligitur distinctio specifica, non ex secundario, quem non semper producunt, sed iuxta dispositionem subiecti. Qualitates igitur symbolæ elementorum semper habent effectus primarios eiusdem speciei, vt calor ignis, & aeris calefacere, & ideo eiusdem speciei sunt, quamuis aliquando habeant effectus secundarios specie diuersos propter diuersam dispositionem subiecti, ex quibus non bene colligitur distinctio specifica earum.

CAPVT IIII.

TEXTVS ARISTOT.

Quoniam autem determinatum est prius, quòd simplicibus corporibus ex se inuicem generatio, &c.

Breuis expositio textus.

EXplicata in supeririobus capitibus natura primarum qualitatum, & constituto numero quaternario elementorum, intendit Aristoteles in præsenti exponere modum, quo inter se eadem elementa transmutētur, hoc est, quomodo vnum, generetur ex altero, aut ex pluribus, illo, vel his corruptis. Caput autem non eget alia diuisione; solum enim proponit quatuor regulas, vel modos, quibus mutua eorum transmutatio fieri potest.

Prima regula est vniuersalis, asserens, quodlibet elementum, siue symbolum sit, vel dissymbolum, posse in aliud trāsmutari, vel conuerti, ita vt ex eo generetur aliud, & ita mutuam esse, vel reciprocam inter elementa conuersionem. Probat hoc argumento. Quæcumque contraria, sunt transmutabilia, cum ex propriis conditionibus contrarietatis conentur se destruere; sed omnia elementa sunt ad inuicem cōtraria: ergo ad inuicem transmutabilia Minorem probat, quia si sint dissymbola, cōtrariantur

riantur secundum vtramque qualitatem, vt ignis, & aqua, aer, & terra; si vero symbola, contrariantur saltem in vna, licet conueniant in altera, vt ignis, & aer.

Secunda regula, inter elementa symbola facilior est trāsmutatio, quàm inter dissymbola, vel facilius generatur elementū symbolum ex alio symbolo, vt ignis ex aere, quàm ex alio dissymbolo, vt idem ignis ex aqua, vel aer ex terra. (Vocat enim symbola, vel similia elementa illa, quæ conueniunt in vna qualitate, vt ignis, & aer, dissymbola vero, vel dissimilia, quæ in nulla conueniūt, vt ignis, & aqua, aer, & terra.) Probat hac ratione. Eo facilior est mutatio vnius in alterum, quo pauciora corrūpi oportet; sed vt fiat elementum symbolum ex alio symbolo, pauciora oportet corrumpi: vt autem fiat elementum dissymbolum ex dissymbolo, plura: ergo illa est facilior transmutatio, vel generatio. Minorem sic probat. Elementa symbola conueniunt in vna qualitate; & secundum aliam contrariantur: ergo vt vnum fiat ex altero, vt ignis ex aere, non est necessarium corrumpi eam, in qua conueniunt, nempe calorem, sed solum eam, in qua contrariantur, nempe humiditatem; vt autem generetur dissymbolum ex dissymbolo, vt ignis ex aqua, vtraque corrumpenda est, nempe frigiditas, & humiditas, quia secundum vtramque contraria sunt: ergo plura ad hanc generationem corrumpi debent, quàm ad illam.

Tertia regula, ex duobus elementis dissymbolis facilius generatur tertium respectu vtriusque symbolum, quàm vnum ex altero, vt ex igne, & aqua pugnantibus facilius generatur aer, vel terra, quàm ex aqua ignis, vel ex igne aqua; quod est dicere, duo elementa dissymbola facilius transmutari in tertium, quā inter sese. Probat eodem fere argumento, quo probauit regulam præcedentem, nam vt vnum elementum dissymbolum conuertatur in alterum, necesse est duas qualitates ex eodem corrumpi, quia secundum vtramque cōtrariantur, vt patet in igne, & aqua: vt autem ex vtroque fiat tertiū, solum est necessarium singulas ex singulis corrumpi, quia duæ aliæ sunt naturales elemento tertio generando; vt pugnantibus igne, & aqua, solum est necessarium, vt generetur ex vtroque aer, quod corrumpatur frigiditas aquæ, & siccitas ignis, quia calor & humiditas conueniunt naturaliter aeri. Et vt generetur terra, solum est necessarium corrumpi calorem ignis, & humiditatem aquæ; nam siccitas, atque frigiditas naturales sunt terræ; sed facilius est corrumpi singulas ex singulis, quàm vtramque ex vno; sicut facilius est singula se corrumpere, quam duo corrumpere alia duo, vt per se est manifestum: ergo facilior est generatio tertij

elementi ex duobus dissymbolis, quàm vnius dissymboli ex alio dissymbolo. Probat præterea Aristoteles exemplo flammæ, quæ nihil est aliud, quàm fumus aere permixtus, atque inflãmatus habens summum calórem: fumus verò exhalatio terrea; & ita ignis generatur ex terra, & aere corrupta frigiditate terræ & humiditate aeris.

4 Vltima regula est, ex duobus elementis symbolis non posse generari tertium, vt ex igne, & aere, vel ex aqua, & terra. Probat hac ratione, quia pugnantibus duobus elementis symbolis, vt igne, & aere, vel corrumpitur qualitas symbola, nempe calor, vel corrumpitur qualitas contraria: (necesse est enim vtrũque corrumpi, vt generetur tertium) sed neutro modo potest generari tertium: ergo ex duobus symbolis non est generabile tertium. Minor probatur, quia si corrumpitur qualitas symbola, remanent duæ contrariæ, ex quibus impossibile est elemẽtum constitui. Si verò his corruptis permanet qualitas symbola, non potest ex ea constitui elementum; quod constat ex vna sola qualitate non posse constitui, sed ex duabus: ergo non est possibilis generatio tertij elementi ex duobus symbolis.

CAPVT V.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Sed tamen adhuc, & sic considerabimus de eis, signum est naturalium corporum materia, &c.

Breuis expositio textus.

5 INtendit Aristoteles cap. præsenti docere, quodnam sit principium materiale, aut subiectum mutuæ generationis elementorum, nempe an aliquod ex eisdem elementis, vel plura eorum, aut medium aliquod corpus inter elementa igne densius, & aere rarius; vel terra rarius, & aqua densius; vel nullum detur tale corpus, quod sit ens completum, & omnium generationum elementarium subiectum, vel materiale principium; sed solum detur incompletum, & potentiale, nempe materia communis omnibus elementis, quæ transmutetur per diuersas formas eorum. Caput verò diuiditur in duas partes. In prima reiicit vniuersales opiniones eorum, qui ponebant vnum, vel plura elementa, vel aliquod medium corpus inter ipsa esse principium. In secunda reiicit specialem aliorum, qui determinatè assere

asserebant media elementa non esse principium, sed solum elementa extrema, vel dissymbola.

Fuerunt igitur plures Philosophi ponentes corpus aliquod, quod esset ens completum esse principium, quidam vnum, vel alterum ex quatuor elemẽtis, vt aerem vel aquam. Alij duo ex ipsis, vt aerem, & ignem, vel aquã, & terram. Alij denique nullum ex eis, sed corpus aliud medium, vel inter ignem, & aerẽ, illo quidem subtilius, hoc verò crassius. Aut inter aquam, & terram, hac subtilius, & crassius illa. Contra hos omnes probat Aristoteles, nihil horum esse principium, hoc discursu. Si vnũ aliquod elementum, vt aer, esset cæterorum principium, ita vt generationis eorum commune subiectum sit, sequitur nullum elementũ generari posse ex eo; sed quas vocamus generationes elementorum, solum esse alterationes quasdam eiusdem principij, & non mutationes substantiales; & ideo illud solum elementum dari in rerum natura diuersis modis alteratum, & nõ plura, quod est absurdum. Consequentiam sic probat, quia subiectum alicuius mutationis debet manere integrum sub vtroque termino eius, à quo, & ad quem: ergo si est integrũ, atque completum elementum materia & forma constans, integrum quoque, & completum manebit in termino ad quem mutationis, & solum mutabitur secundum diuersa accidentia. 6

Quod verò tale principium non sint duo, vel plura elementa, vt aer principium generationis ignis, & aqua principiũ generationis terræ, & ita ignis, & terra fierent ex aere, & aqua tãquam ex principio, probat. Quia si ignis fieret ex aere, duo essent necessariò concedenda, nempe, quod aer maneret in igne secũdum legẽ principij materialis generationis, quod permanere debet in re genita, & ignis, quòd generatur ex suo contrario, generaretur iuxta generationis legem, quod semper debet ex contrario fieri. Ex quibus sequitur contrarietatem dari inter ignem genitum, & aerem, ex quo generatur, & vnum extremũ huius contrarietatis habere ignem, alterum verò aerem; sed aer cum sit principium, ex quo generatur ignis, permanet in igne genito: ergo & extremum contrarietatis in eo existens, & ignis, habet etiam aliud: ergo continebit in se vtrumque extremum contrarietatis, & ita contraria erunt simul in eodem, quod est absurdum. Et si dicatur ignem, & aerem esse distincta, & ideo non sequi, quod contraria sint in eodem, sed in diuersis: Probat Aristoteles, non nisi in eodem esse, quia principium materiale generationis non est compositum distinctum ab eo, quod ex illo generatur, sed potius efficit cum eo vnum compositũ: ergo si aer est principium materiale, ex quo generatur ignis, 7

facit cum eo vnum compositum. Vnde si aër habet humiditatem,& ignis siccitatem habebit vtramque qualitatem contrariam ignis,& erunt contraria simul in eodem.

8 Probat tandem, quod principium materiale non sit corpus medium inter ignem,& aërem,vel inter aquam,& terram, quia si tale corpus esset principium, aut habet qualitatem aliquam ex primis contrarietatibus elementis propriis, nempe calorem, frigiditatem,humiditatem,aut siccitatem, vel non. Si aliquam habere dicatur,eo ipso erit aliquod ex elementis,& non corpus medium inter illa. Probatur consequentia, quia qualitates istæ sunt veluti proprietates elementorum,saltem quantum ad emanationem ex natura eorum: ergo nullum corpus potest habere aliquam à natura, quod non sit elementum. Si vero nullam habet contrarietatem primam, sed omnibus priuatur,& ideo quasi infinitum est,non limitatum per aliquam qualitatem(vt voluerunt aliqui) sequitur adhuc non posse esse sine aliqua qualitate ex primis contrariis,& ideo necessariò debere esse aliquod ex elementis. Probatur consequentia, quia priuatio semper est adiuncta alicui extremo positiuo contrarietatis,vt priuatio caloris adiuncta est frigiditati,& priuatio humiditatis adiuncta est siccitati: ergo non potest habere priuationem contrarietatis, quin habeat formam, quæ sit extremum eius. Ex his colligit Aristoteles elementa esse prima corpora sensibilia, quia si nullum aliud potest dari corpus,quod sit principium ipsorum, ex quo generentur: ergo nullum potest dari corpus sensibile prius ipsis. Quare ipsa sunt prima corpora sensibilia.

9 In secunda parte capitis reijcit aliam sententiam antiquorum asserentium,quod licet extrema elementa,vel dissymbola non possint esse principium materiale aliorum,bene tamen media, ita vt aer possit esse principium ignis;& aqua principium terræ. Et fundamentum eorum erat, quia non omnia elementa sunt ad inuicem transmutabilia, sed media quidem conuerti posse in extrema, hæc verò non in media, vel licet in media conuerti possint, non tamen inter sese, hoc est vnum non in aliud, vt aqua potest conuerti in terram, & aer in ignem; sed nec terra rursus in aquam, nec ignis in aerem, vel si possent ita conuerti saltem non inter se,ita vt ex terra posset generari ignis, vel ex igne terra,& ita nullum ex his extremis elementis posset esse commune principium materiale omniũ, quamuis media principium omnium esse possint. Vt autem hanc positionem reijciat Aristoteles,reijcit prius fundamentum quasi per modum dubij proponens,an omnia elementa sint ad inuicem transmutabilia,vel aliqua tantum, vt dicebant isti, nempe media,

media,& non extrema, vel vt dicebat in Thimæo Plato, sola terra sit intransmutabilis, & respondet omnia esse adinuicem transmutabilia, ita vt quodlibet ex quocũque possit generari. Probat hac ratione. Transmutatio,vel generatio est inter contraria,sed omnia elementa contraria sunt; nam vel in vna qualitate contrariantur,si sunt symbola, vel in vtraque, si dissymbola,vt experientia notum est:ergo quodcumque potest ex alio generari. Vnde falsum est fundamentum eorum. Ad reijciendam verò eorum sententiam præsupponit duas esse contrarietates in elementis,ita vt nec plures sint, nec pauciores, nempe calorem, & frigiditatem,humiditatem,& siccitatem. Et ex his duabus contrarietatibus, quatuor elementa, & non plura constitui, quia ex quatuor qualitatibus contrariis quatuor tantum combinationes geri possunt,cum contrarias coniungere in eodem repugnet. 10

Probat iam neque media elementa,neque extrema posse esse principium aliorum hac ratione.Omnia elementa sunt ad inuicem generabilia, ita vt quodlibet possit ex quocumque alio generari: ergo nullum potest esse aliorum principium. Consequentiam probat,quia principium generationis non potest esse generabile, & præterea,quia cum omnia sint generabilia, non est maior ratio ob quam, vnum, quàm aliud possit esse principium generationis omnium. Secundo, probat in particulari de extremis,atque etiam de mediis,quod nullum eorum possit esse principium;de extremis quidem hoc argumento.Principium ex quo aliquid generatur,debet permanere in re genita secundum propriam essentiam: ergo si extrema elementa sunt principia generationis omnium,sequitur in quibuscumque rebus genitis permanere secundum proprias formas, & ideo omnia erunt ignis,vel terra;aut ex his secundum proprias formas composita,quod patet esse absurdum. Vt autem probet de mediis,vtitur quibusdam literis pro elementis,atque etiam qualitatibus contrariis non actiuis,quibus obscurior fit ratio, sic ergo erit clarius formanda. Primum principium materiale, ex quo generantur cætera,non potest esse transmutabile per generationem; alioqui si generabile sit, ex alio principio materiali priori generari debet: quare iam non erit primum principium, ex quo generentur omnia;sed media elementa sunt transmutabilia per generationem: ergo non possunt esse principia; sed nec extrema, nam si ex mediis generantur extrema:ergo sunt eis contraria;quidquid autem contrarium habet, generabile est, quia generatio versatur inter contraria. Hanc autem rationem præsupponere ait, quod in generatione aliorum elementorum ex 11 12

extremis non procedatur in infinitum versus partem superiorem, ita vt ex igne generetur aliud elemētum superius distinctum ab his quatuor, nec versus partem inferiorem, ita vt ex terra generetur aliud eadem terra inferius, sed vt reciprocus sit circulus generationum à mediis ad extrema, & ab extremis ad media, atque inter sese, & in eisdem extremis sistat vlterius non procedens. Hoc enim supposito, probat ratio facta æqualiter se habere in ordine ad mutuam generationē vnius ex altero extrema elementa, & media, & ideo æqualiter repugnare vtrisque esse primum principium materiale omnium generationum. Si vero vltra elementa extrema procedat generatio in infinitum, sequeretur in singulis elementis multiplicandas esse infinitas contrarietates, tam versus partem superiorem, quàm versus inferiorem, quia cum quodlibet generetur ex suo contrario, si aliud elementum superius generaretur ex igne per extremum ei oppositum tanquam ex contrario, noua alia contrarietas esset multiplicanda, cuius vna qualitas esset in illo, & alia multiplicanda in igne; & hæc remaneret in his nostris elementis, dum ex eodem igne generarentur. Quare in omnibus multiplicanda esset talis qualitas, & infinitæ multiplicarentur in omnibus. Et eadem ratione versus partem inferiorem, si aliud extremum elementum generaretur ex terra. Ex hoc autem inconuenienti, quod infinitæ dentur contrarietates in singulis elementis colligit alia. Primum, quod nullum elementum sub ratione elementi possit definiri, quia infinitæ proprietates non sunt explicabiles. Secundum, quod nullum elementum esset genetabile, quia ad generationem eius necesse est infinitas contrarietates pertransire, infinita verò pertransiri non possunt. Tertium, quod neque vllum elementum poterit transmutari in aliud sibi proximum propter eamdem rationem infinitatis contrarietatum impertransibilis. Quartum, quod elementum quodcunque esset omnia elementa, vel quod omnia essent illud vnum, quia in quolibet concurrunt qualitates omnium. Ex his omnibus infertur veritas præcipuè intenta ab Aristotele, quod nullum detur corpus, vel ens completum, siue elementum sit vnum, vel plura, siue medium inter elementa, quod sit primum principium materiale omnium generationum, vel omnium elementorum; sed hoc primum principium nec esse corpus, nec elementum, neque ens completum, sed incompletum, & potentiale, nempe materiam primam omnibus elementis communem & puram potentiam constituentem singula elementa cum singulis formis substantialibus eorum.

CAPVT

CAPVT VI.

TEXTVS ARISTOT.

Admirabitur autem aliquis dicentes plura vnò elementa corporum, &c.

Breuis expositio textus.

INtentum Aristotelis capite præsenti est probare aduersus Empedoclem, quod elementa sint transmutabilia, vt docuit capite præcedenti. Diuiditur autem caput in duas partes. In prima, quadam diuisione præsupposita côtradictionis arguit Empedoclem. In secunda aliis argumentis ad impossibile ducentibus ostendit falsitatem opinionis eius. Opinio Empedoclis fuit, quod nullum elementum sit transmutabile, ita vt ex eo aliud generetur, vel ipsummet ex altero. Ita autem dicebat intransmutabilia esse, vt vicissim comparari possint, & æqualia vocabat. Probat autẽ primo Aristoteles hæc duo inter se pugnare, nempe quod comparabilia sint, & non transmutabilia, nam potius vnum ex alio sequitur, nempe ex comparatione transmutabilitas, & ex transmutabilitate comparatio, & argumentũ præsupponit hanc diuisionem. Tribus modis possunt comparari corpora secundum quantitatem, quo pacto dicuntur æqualia, si habeant quantitatem eiusdem mensuræ, vel inæqualia, si diuersæ: aut secundum virtutem vel potentiam actiuam, secundum quam comparationem dicimus tantum pondus posse portare vnum, atque alterum. Sed comparatio hæc duobus modis fieri posset, aut secundum qualitates diuersæ speciei vt si dicamus, tantum posse infrigidare aquam, quantum calefacere ignem. Aut secundum qualitates eiusdem speciei, vt dum dicimus minus infrigidare terram, quàm aquam. Qua supposita, sic procedit, elementa sunt inter se comparabilia, vt concedit Empedocles: ergo sunt transmutabilia. Probatur cõsequentia, quia quæcumque comparatio ex illis tribus infert transmutabilitatem. Et de duobus vltimis euidens est. Sed probatur etiam de prima, nempe quantitatiua, non quidem formali, sed virtuali, quam concedebat Empedocles in elementis; dicens tantam molem continere vnum terræ pugillum, quantum quinque pugillos aquæ, vel decem aeris, hæc enim virtualis est continentia, non formalis; sed non reperitur, nisi in corporibus habentibus materiam communem, & in quantum ex vno potest fieri aliud: ergo necessario infert transmuta-

bilitatem extremorum. Probatur minor, nam ideo pugillus terræ continet decem aëris, quia ex pugillo terræ conuerso in aërem resultabunt decem aëris. Vbi adnoto argumentum hoc Aristotelicum ad hominem esse, hoc est procedere aduersus Empedoclem supposita hac æqualitate virtuali elementorum, quam eis tribuebat, & ideo de hac sola procedere, & non de formali, quæ sumitur ex nuda quantitate, ex qua non sequeretur transmutabilitas, cum inter partes cœlorum reperiatur, quę intransmutabiles sunt.

15 Deinde probat falsitatem eiusdem sententiæ in secunda parte capitis argumentis ad impossibile ducentibus, quorum primum est. Si elementa sunt intransmutabilia, tollitur prorsus argumentatio eorum, & solum crescere poterunt per iuxtapositionem, ita vt vna pars ignis solum fiat maior, quia ei adiungitur altera, non per conuersionem alterius elementi in se, quod patet esse contra experientiam. Arguit secundo, quia si elementa sunt intransmutabilia, non potest reddi ratio generationis naturalium corporum. Probatur consequentia, quia Empedocles solum dicebat quædam generari, & alia corrumpi per coniunctionem elementorum, quam tamen constat, non sufficere, nisi elementa ipsa transmutentur & aliqua noua forma in materia introducatur: hæc est enim, quæ confert speciem rei genitæ, vt lapidi, ligno, vel alteri corpori. Et si dicatur, aliam quoque reddidisse causam Empedoclem, nempe, litem, & amicitiam; amicitiam vocantem coniunctionem elementorum in vnum locum, hoc est, in chao illo, quem ponebat: litem vero separationem ab illo, per quam vnumquodque tendit in suum locum naturalem. Probat Aristoteles non esse sufficientem causam, quia siue elementa coniungantur, siue separentur, impossibile est aliquid nouum generari, nisi detur noua forma substantialis introducta in materia, & ideo vera transmutatio vnius corporis in alterum. Ex quo infert primo stultum fuisse Empedoclem in eo, quod existimauit litem segregasse elementa ab illo chao, & per hanc segregationem mundum fuisse factum, itaque causam mundi asserit fuisse litem. Quod tamen ait Aristoteles stultitiam esse, nam si alicui ex his, nempe liti, vel amicitiæ tribuenda esset constitutio mundi, amicitiæ potius, quam liti deberet tribui, quia amicitia bonum quid est, lis vero malum; sed effectus adeo bonus bono potius auctori, quàm malo debet tribui; ergo amicitiæ potius quam liti. Secundo infert adhuc insufficienter locutum fuisse de lite, & amicitia, ponens eas tamquam causas mouentes eleméta ad constitutionem mundi, quia non explicuit,

16

quisnam

quisnam esset motus amicitiæ, & quis etiam motus litis, & quomodo se haberent, sed solum in vniuersali, & in confuso de his egit. Tertio infert male adhuc de lite, & amicitia locutum fuisse in eo, quod asseruit, amicitiam vocari congregationem elementorum ex eo factam, quod elementa mouentur à propriis locis ad chaos, vel aliud, vbi coniungantur, litem verò dum à loco coniunctionis separantur, & ad propria tendunt. Nam ex hoc sequitur litem esse secundum naturam eorum, & amicitiam violentam, vel naturis eorum contrariam. Probatur consequentia, quia naturalis motus elementi est tendentia in proprium locum, vt terræ in locum deorsum, & ignis in locum sursum: ergo violenta est separatio ab illo. Colligit quarto falsum esse, quod asseruit, non dari motum, nisi vbi est lis; nec dari quietem, nisi vbi est amicitia; nam ex hoc sequitur, vnicam, & sufficientem causam motus & quietis esse litem, & amicitiam: nec aliam assignauit causam motus. Probatur autem hoc esse falsum, non solum secundum veritatem, sed etiam ex duobus aliis quæ simul asserebat. Primũ asserebat ipse litem separare elementa, post separationem verò vnumquodque se conferre in suum locum, non per se, sed à fortuna, & ita aliquando fuisse aerem, vbi modo est terra. Vnde sequitur, litem & amicitiam non esse causam motus sufficientem, sed addendam esse fortunam. Asserebat secundo perpetuum dari circulum inter chaos, & mundum; ita vt mundus moueretur modo ex chao, deinde chaos ex mundo. Et huius motus semper similis non reddit pro causa litem, & amicitiam, nec possunt ab his procedere, quia repugnat motus similes procedere ex causis contrariis, quales sunt lis, & amicitia: ex quo etiam sequitur non omnem motum procedere ex amicitia, & lite, nec esse sufficientes causas omnium motuum, sed assignandam esse aliam huius motus circularis perpetui inter mundum, & chaos, nempe primum principium omnium rerum, omniumque motuum. Et tandem asserit eumdem Empedoclem abuti elementis, dum affirmat, cætera omnia ex eis esse composita, non solum corpora, sed etiam animam. Quod probat esse falsum, nam si anima ita componitur ex elementis, vt sit ipsa aliquod elementum compositum, vt ignis, vel terra, sequitur non habere alias proprietates, aut passiones, nisi ignis, vel terræ, si vero non sit elementum, sed corpus aliud ex corporeis elementis compositum, non habebit nisi passiones corporum; quod probatur falsum, quia esse musicum, recordari, obliuisci, & aliæ similes, non sunt passiones corporum, vt in libris de anima se ostensurum promittit.

17

TRACTATVS DE MVTVA GENERATIONE ELEMENTORUM.

QVÆSTIO I.

An quodlibet elementum possit ex quocumque alio immediatè generari?

18 TAnquam certum fundamentum præsupponendum est illud, quod aduersus Empedoclem docuit, & probauit Arist. in his capitibus, præsertim in 6. videlicet elementa omnia esse transmutabilia transmutatione substantiali, ita vt generari, & corrumpi possint, quod receptum est in tota schola Peripatetica. Et probari adhuc potest, quia quodlibet elementum, cũ sit actiuum, habet virtutem producendi sibi simile ex materia capaci suæ formæ, vt ignis producendi ignem, ex tali materia: sed elementa omnia habent materiam communem, & ideo capacẽ formæ cuiuslibet elementi: ergo ex ea potest quodlibet generare sibi simile inducendo proprias dispositiones in materia alterius, & consequenter propriam formam expulsa alia, quod est quodlibet elementum posse aliud corrumpere substantialiter, & ex materia eius sibi simile generare. Et tandem experientia id ostendit, cum videamus ex aere aquã fieri, & ex aere ignem, sicque de reliquis censendum est. Secundo, certum est eiusmodi transmutabilitatem conuenire integris elementis, hoc est, non solum partibus cuiuscumque, sed toti ipsi elemento; quamuis supposito ordine vniuersi solum possit exerceri secundum partes, vt adnotauit D. Thom. in 2. d. 19. q. vnic. art. 1. ad 2, & 2. lib. contra Gentes, cap. 9. & cum eo Ferra. ibidem, atque etiã Marsil. in hoc 2. lib. q. 9. & Saxonia q. 7. Probatur euidenter vtrũque. Primum quidem, quia totum elementum secundum omnes suas partes est eiusdem naturæ: ergo eodem modo conuenit toti ratione totius, & partium ratio generabilis & corruptibi-

19 lis. Secundum vero, quia si integra elementa se corrumperent, dissolueretur constitutio vniuersi, & si inferiora conuerterent in se superiora, vt aqua, & terra ignem, & aërem, ad minorem locum ea reducerent, cum inferiora minorem locum occupent ratione densitatis, & ideo pars loci à superioribus occupati relinqueretur vacua. Si vero superiora cõuerterent in se inferiora, extenderẽt ea ad maiorẽ locũ, vel certè maiorẽ occuparent conuersa

conuersa in superiora propter maiorem raritatem, & ideo non posset spatium hoc sublunare ea capere naturaliter. Hoc igitur supposito, solum potest esse quæstio, an quodlibet possit immediatè conuerti in aliud? Ita vt ex quocumque possit quodlibet sine vllo medio generari; vel non immediatè in aliud elementum conuerti possit, sed necesse sit prius in mixtum: vt hoc medio in aliud elementum conuertatur, vt aqua prius in vapores, vel in aliud corpus mixtũ conuertatur, quàm in ignẽ. Deinde illud corpus medium conuertatur in ignem, & ita aqua in eumdem ignem mediatè.

Et prima opinio negat vllum elementum posse immediatè conuerti in aliud, sed vt ex vno generetur aliud necessarium esse, quod prius conuertatur in vaporem, aut exhalationem, vel aliud corpus mixtum, quod postmodum in elementum transeat. Huius opinionis meminit Toletus q.8. huius lib. pro qua neminem refert. Probatur de elementis symbolis, in quibus facilior est transitus, & ideo euidens erit, quod si ex nullo elemento symbolo potest immediatè generari aliud, quod nec ex dissymbolo poterit, & ideo ex nullo. Primo, quia omnia elementa symbola contraria sunt secundum alteram qualitatem, quæ debet corrumpi per se ab alia; corruptio autem fit per alterationem successiuam includentem actionem, & reactionem secundum easdem qualitates, vt superius ostendimus: ergo prius quàm corrumpatur vna qualitas secundum eum gradum, qui requiritur ad generationem alterius elementi, peruenire debet corruptio eius ad minorem gradum, & contraria qualitas alterius elementi, à quo corrumpitur, debet etiam remitti per repassionem: ergo attemperabuntur ad certum gradum, in quo erunt conuenientes dispositiones pro forma alicuius mixti, saltem imperfecti, & non requirentis omnes qualitates elementorum remissas, sed duas tantum, & ita necessarium erit, quod prius elementum corrumpendum conuertatur in mixtum, quàm in aliud elementum, etiam symbolum. Secundo, in elementis symbolis extremis videtur efficacius probari, vt in aqua & terra hoc modo. Terra cum sit densissima, non potest naturaliter conseruari sub ea raritate, quæ est minimum quod sic raritatis requisitę ad generationem aeris, sed prius quã perueniat ad raritatem ignis, debet necessariò peruenire ad minimum raritatis aeris: ergo corrumpetur tunc, non in ignem, quia nondum habet raritatem ignis, sed in exhalationem aeri similem, quæ ideo postulat similem raritatem, & proinde nunquam poterit conuerti immediatè in ignem.

Secunda opinio est omnino contraria; quod ex quocumque

elemento

elemento potest fieri immediatè quodcumque aliud, siue symbolum, siue dissymbolum. Ita Marsil. q. 9. huius lib. Saxonia q. 7. Nimphus comm. 46. q. 1. Toletus q. 8. Conimbric. in hoc 2. lib. c. 4. q. 1. art. 2. & ex iunioribus plures. Probant primo expresso testimonio Aristotelis cap. 4. huius lib. textu 24. vbi vniuersaliter docet, & probat aduersus antiquiores Philosophos, elementa omnia esse vicissim transmutabilia; ita vt quodlibet possit ex quocumque generari, his verbis: *Quod autem omnia possint ad inuicem transmutari, manifestum est. Generatio enim inter contraria, & ex contrariis: elemēta autem omnia habent cōtrarietatem ad inuicem, &c.* Quod autem de immediata transmutatione loquatur, manifestum est, & ex ratione eius colligitur; nam elementa ait esse transmutabilia, quia sunt contraria; sed sunt immediatè contraria, quia absque vllo modo opponuntur ignis, & aqua, & aer, & terra: ergo sunt immediatè trāsmutabilia, ita vt sine vllo medio possit ex quocumque generari quoduis aliud, siue symbolum sit vel dissymbolum. Probatur deinde ratione, & experientia. Ratione quidem primo, quia si aqua non potest immediatè cōuerti in ignem, ideo erit, quia non potest tam cito consumi humiditas eius, quàm frigiditas, ex eo quod calor ignis lōge actiuior est frigiditate aquę; vnde consumpta frigiditate, & parua humiditate conuertitur prius in aerem. Sed hoc non obstat, quia fieri potest, vt prius quàm ignis accedat ad agendum in aquam, sit exsiccata ab aliquo frigido, & sicco, vt a terra; tunc ergo cito consumi poterit ab igne parua illa humiditas in ea permanēs, & siccitas à terra impressa augeri; & ideo simul erit disposita materia aquæ per calorem, & siccitatem sufficientem ad introductionem formæ ignis: poteritq; in ignem proxime conuerti. Secundo, quia euidens est per actionem ignis in aquam generari vapores, sicut per actionē eiusdē in terram generantur exhalationes; sed vapores non distinguūtur substantialiter ab aqua, sicut nec exhalationes à terra: & conuertuntur istæ immediate in ignē per facilem inflāmationem, vt experientia est manifestum: ergo non potest negari, quod ex aqua fiat immediatè ignis. Experientia vero, quia gutta aquę in fornacem ignis sparsa cōuertitur, non in aerem, sed in ignem.

22

Tertia opinio est media inter has extremas affirmās ex elemento symbolo immediatè generari aliud symbolum, sed ex dissymbolo non posse generari dissymbolum; sed prius transire in mixtum, vel elementū symbolum, & hoc medio statim posse generari dissymbolum. Ita Themistius 5. lib. Phys. ad textum 9. Sotus 4. Physic. q. 2. art. 1. Vallesi. ibidem cap. 5. ad finem, & multi ex recen

ex recentioribus. Quam sententiam asserit Nimphus vbi supra esse doctissimorum virorum, videturque nobis probabilior, & nullo modo cõtraria doctrinæ Aristotelis. Vt autem eam probemus, præsupponẽdum est duobus modis in se inuicem agere elementa dissymbola: primo, ita vt vtrumque corrumpatur, & tunc certum est non generari vnum ex altero immediatè, sed vel elemẽtum symbolum, vel mixtum. Ita docuit expressè Aristoteles cap. 4. huius libri textu 27. his verbis: *Si autem vniuscuiusque alterum corruptum fuerit, facilis quidem erit, non autẽ in se inuicem transitus, sed ex igne quidem, & aqua, erit terra, & aer, & ex aere vero, & terra ignis, & aqua, &c.* Secundo modo possunt applicari ad agendum, ita vt non corrũpatur vtrumque, sed vnum sit superius, & corrumpat alterum. Et in casu isto consistit tota difficultas quæstionis, an ex tali corruptione alterius generetur alterum immediatè, vel necesse sit transire in mixtum, vel in elementum symbolum: ex quo dissymbolum generetur. Et secunda sententia asserit immediatè posse generari; nostra vero non posse naturaliter, sed necessariò transire ad mixtum, vel ad elementum symbolum, vt ex eo generetur. 23

Probatur autem ratione, & experientia. Ratione quidem, quia vt corrumpatur aqua ab igne, necesse est, vtramque qualitatem eius, nempe frigiditatem, & humiditatem remitti prius vsque ad quatuor gradus, paulo plus, vel minus, quam totaliter expellantur, cum successiuè expelli debeant; sed non possunt remitti frigiditas, & humiditas aquæ, nisi per introductionem caloris, & siccitatis in eisdem gradibus: ergo necesse est, vt prius quã corrumpatur aqua, perueniat ad talem dispositionem, in qua habeat omnes quatuor qualitates ad quandam mediocritatem attemperatas, quo pacto sunt dispositiones cõuenientes ad formam mixti: ideo necesse est hanc prius introduci in materia aquæ, quam formam ignis, pro qua introducenda multo magis deberet crescere intensio dispositionum. Sed quia posset quis dicere, multo fortius agere ignem per calorem, quam per siccitatem, quia calor est actiuus in summo gradu, siccitas vero in infimo, & ideo in eodem tempore, quo producet vnum, vel duos gradus siccitatis in aqua, producet sex gradus caloris; quæ non videntur efficere posse conueniens temperamentum pro forma mixti. Respondeo satis probabile hoc esse, & fortassis verum. sed talis dispositio conueniens est pro forma aeris, quia permanerent in materia aquæ cum sex gradibus caloris, sex vel septem gradus humiditatis, & ideo non dicimus ex elemento dissymbolo generari aliud dissymbolum medio mixto prius genito, sed medio mixto, vel elemento symbolo: & fortè hoc 24

secundum

secundum frequentius accidere iudicabimus, si consideremus excessum actiuitatis inter duas qualitates contrarias, per quas vnum elementum dissymbolum agit in aliud dissymbolum.

25 Secundo, quia vniuersaliter verum est non posse rem transire naturaliter de extremo ad extremum, nisi per medium, si ergò vna forma maximè distet ab alia secundum dispositiones, quas postulat in materia, non poterit ad illã transire, nisi per aliam mediam illi similem secundum easdem dispositiones, vt videmus in semine, quod non potest transire immediatè in hominem, nec homo in terram propter maximam dissimilitudinem dispositionum: sed illud transit media forma embrionis, homo verò in terram media forma cadaueris, quæ postulant dispositiones similes, & minus distantes; sed elemẽta dissymbola maximè distant, & valde sunt dissimilia secundum dispositiones, quas exigunt in materia: ergo non potest naturaliter vnum transmutari in aliud immediatè, sed per medium aliquod minus dissimile, quare erit mixtum postulans temperamentum quasi mediũ, vel elementũ symbolum vtrique extremo simile.

26 Probatur deinde experientia, quia aquam etiam vehementer calefactam ab igne diu in eam agente, videmus nunquam in ignem conuerti, sed in vapores resolui, & eodem modo continget in terra, & aere; nam hæc per resolutionẽ in exhalationes consumitur ab illo: ergo euidens signum est nunquam ex elemento dissymbolo generari immediatè aliud dissymbolum, sed in mixtum prius vel elementum symbolum transire. Sed respondebunt aduersarij, vapores non esse corpora mixta, sed elementum aquæ secundùm substantiam, & exhalationes esse terram, & ideo potius hac experientia probari eorum sententiam, quod dissymbolum elementum immediatè transeat in aliud dissymbolum. Hoc tamen iam fuit à nobis superius refutatum capite vltimo præcedentis libri, vbi probauimus vapores, & exhalationes mixta corpora esse, quamuis imperfecta. Et certè absurdum videretur dicere, quod aqua, & terra (ex propria natura maxima grauitate præditæ) ascendunt sursum motu naturali, sicut videmus vapores, & exhalationes ascendere, & in loco sursum detineri, nubesque aquam esse formaliter, & substantialiter, & solum eis deficere quædam accidentia, vt condensationem, vel quid simile, & ideo nec mutari substantialiter, dum conuertuntur in aquam, sed solum alterari, & tamen si quodam facili vento dissoluantur, necessariò concedendum est mutari substantialiter in aerem: valeat ergo solutio hæc tanquam parum probabilis.

27 Vt soluamus primum argumentum primæ opinionis, præ-
suppo

supponendum est tanquam certum, quod vt ex vno elemento symbolo generetur aliud, non sic debent applicari, vt corrumpatur vtrumque, sed vt vnum superet alterum, & ita possit illud in se conuertere. Quo supposito, negandum est, quod assumitur in argumēto, nempe prius peruenire materiam elementi corrumpendi ad dispositiones conuenientes formæ mixti, quàm alterius elementi; immo oppositum est necessarium. Gratia exempli: si ignis agat in aerem per calorem, & siccitatem, necesse est calorem aeris fieri summum, & simul acquirere siccitatem, per quam expellatur eius humiditas; cum summo autem calore, & aliqua siccitate non potest generari vllum mixtum, cum cōstet has non esse dispositiones temperatas, vel conuenientes formæ mixti, sed crescente siccitate, & aliis dispositionibus cum summo calore introducetur forma eiusdem ignis, & ita immediatè conuertetur in elementum symbolum.

28 Propter tertium argumentum tenent iuniores quidam elementum symbolum extremum non posse ex alio extremo symbolo immediatè generari, vt ignem ex terra, vel ex igne terram, sed necessarium esse prius in mixtū aliquod imperfectum, vel in aerem transire, & hoc medio in extremum elementum. Omnes tamen auctores secundæ, & tertiæ opinionis tenent omnia elemēta symbola proximè trāsmutari posse in quoduis aliud symbolum, siue extremum sit, vel medium. Et ita tenendum est, quia ratio efficaciter probat de omnibus, nam per actionem vnius in alterum potest illud, quod superius est, inducere primariam dispositionem requisitam, & sufficientem ad introductionem propriæ formæ in materia, nempe primam qualitatem sibi propriam in gradu intensionis requisito, & sufficiente, vt ignis summum calorem, aliam vero qualitatem vtrique communem continet aliud, quamuis secundum aliquem excessum. Nec prius peruenit materia ad dispositiones mixti proprias, quàm ad has: ergo non est necessarium per formam mixti transire vnum ex his elemētis ad aliud, sed immediatè potest in aliud conuerti, quod in igne, & terra sic potest declarari. Nam ignis agit in terram per calorem expellendo frigiditatem eius, & cum successiuè agat, prius introducit tres, vel quatuor gradus caloris, totidemque frigiditatis remittit, sed cū summā adhuc retineat siccitatē terra, licet habeat calorem, & frigiditatem temperatam, non erit materia eius conuenièter disposita ad formā mixti, quæ cum summa siccitate non potest introduci, & longe minus postquā ignis intendit calorē terræ impressum, vsque ad summū, vel certe vsque ad gradū requisitum, & sufficientem pro introductione propriæ formæ; sed tunc

sed tunc disposita erit materia per calorem valde intensum, & summam siccitatem, quæ sunt conuenientes dispositiones ad formam ignis, solum habentes aliquem excessum siccitatis, quod non impedit introductionem formæ. Quare non est necessarium extremum elementum symbolum prius transire ad mixtum, quàm ad aliud elementum symbolum, etiam extremum, sed immediatè potest in hoc transire.

29 Neque argumentum illud probat oppositum. Quod vt melius intelligatur, adnotandum est dispositiones requisitas ad introductionem formæ esse in duplici differentia; nam quædam sunt primariæ, nempe illæ, per quas proximè, & formaliter expelluntur dispositiones formæ oppositæ; tales sunt qualitates primæ in elementis, per quas proximè expelluntur oppositæ, vt primariæ dispositiones pro forma ignis sunt calor summus, aut valde intensus, & prope summa siccitas, & ex his ea censetur principalior, quam elementum postulat in summo gradu. Aliæ sunt secundariæ, quæ ex tali coniunctione illarum sequuntur, & ideo vocantur qualitates secundæ, vt in elementis raritas, & densitas, grauitas, & leuitas. Quamuis autem requirantur dispositiones primariæ, & secundariæ ad introductionem formæ elementaris, sed præcipuè primariæ, quæ si adsint, introducetur forma, non quidem omnino sine secundariis, sed bene cum aliquo gradu illarum; qui non est adeo determinatus, sicut in primariis dispositionibus. Et hoc quidem iudicandum est secundum aliam distinctionem, nam elementa, atque etiam cætera corpora naturalia duplicem statum essendi habent, vnum sibi commodum, quod possumus vocare omnino naturalem; alterum incommodum, & magna ex parte violentum, quia patiuntur in eo cōtrarias dispositiones. Et dum in statu naturali sunt, certum postulant gradum vtriusque dispositionis tam primariæ, quam secundariæ, sed in statu violento cum longe minori conseruari possunt; & eodem modo possunt generari in vno, vel alio statu secundum exigentiam formæ contrariæ expellendæ, & dispositionum eius. Et si generentur in statu commodo, requiritur certus gradus dispositionum ad introductionem formæ; si vero in statu violento, cum multo minori dispositione potest forma introduci.

30 Vnde sequitur, quod licet forma ignis requirat ad sui introductionem in statu naturali maiorem leuitatem, quam forma aeris, etiam in statu naturali, atque etiam in statu violento requirat maiorem, quàm eadem aeris in eodem statu violento: potest tamen eadem forma ignis introduci cum multo minori raritate, quàm postulet forma aeris ad sui introductionem in statu naturali. Et par est ratio de

cæteris

cæteris elementis secũdum proportionem, atque etiam de cæteris dispositionibus iuxta primam distinctionem primariæ, & secundariæ dispositionis. Et ex hoc patet iam solutio argumenti. Distinguenda est enim maior, quod necesse sit terram prius peruenire ad leuitatem aeris, quàm conuertatur in ignem; nam si intelligatur de leuitate, quam requirit forma aeris ad sui introductionem in statu naturali, neganda est, si verò de leuitate requisita, & sufficiente ad introductionem eiusdem formæ aeris in statu violento, concedenda, quia terra dum ad talem peruenit leuitatem, in statu violento est; talis autem leuitas longè minor est leuitate eiusdem aeris in statu naturali, & tamen sufficiens, vt introducatur forma ignis in eodem statu violẽto, quia adsunt aliæ dispositiones ignis, & non aeris; & ideo potius introducitur in materia terræ cum illa leuitate forma ignis, quàm aeris.

31 Ad testimonium Aristotelis pro secunda opinione adductum respondeo, intentum eius in his capitibus solum esse probare aduersus antiquiores Philosophos, quod elementa omnia sunt transmutabilia secundum substantiam, ita vt corrumpi possint, & ex eis alia generari, non solum mixta, quod probauerat capite vltimo primi libri, sed etiam alia elementa, quòd verò immediatè, vel medio alio corpore prius ex eis genito, quod tandem potest in elementum conuerti, non fuit necessarium explicare, aut probare, & ideo nec verbum de immediatione locutus est.

Sed aduersus hanc expositionem potest argui hoc modo. Aristoteles cap. 4. huius libri docuit transitum inter elementa symbola faciliorem esse, quam inter dissymbola, quia pauciora corrumpuntur, nempe vna sola qualitas ex singulis, difficiliorem verò inter dissymbola, quia plura corrumpi debeat, nempe vtraque qualitas singulorum, quia secundum vtramque contrariantur. Sed hoc discrimen non habet locum, nisi detur immediatus transitus inter dissymbola: ergo ex mente eius dari debet.

32 Probatur minor, quia æqua facilitate fit transitus inter dissymbola per mixtum, vel symbolum elementum, ac inter symbola: ergo non habet locum talis differentia. Probatur antecedens, quia ad talem transitum solum debet corrumpi vna qualitas ex singulis, vt ex igne siccitas, & ex aqua frigiditas, & generabitur aer calidus, & humidus, vel mixtum, ita ergo est facilis mediatus iste transitus inter dissymbola, ac immediatus inter symbola. Respondeo, transitum inter elementa dissymbola non solum includere generationem mixti imperfecti, vel elemẽti symboli,

li, quo medio vnũ transit in alterum, & corruptionem eiusdem elementi dissymboli, ex quo debet generari, sed etiam corruptionem eiusdem medij, & generationem elementi dissymboli ex eo. Ad corruptionem verò vtriusque, nempe dissymboli, ex quo fit generatio alterius dissymboli, & medij, per quod fit transitus ad generationem alterius dissymboli, necesse est vtramque qualitatem corrumpi, & ideo difficilior semper est transitus. Nec infertur bene ex ratione Aristotelis, elementa sunt transmutabilia, quia sunt contraria, sed sunt immediatè contraria: ergo immediatè transmutabilia, quin potius ex eo, quod sunt per extremum contraria, & ideo extrema maximè distantia omni ex parte, non possunt esse immediatè transmutabilia inter se, sed necesse est prius ad medium aliquod perueniat materia cuiuscumque secundum dispositiones, quàm transeat ad dispositiones, & formam alterius.

33 Ad primum argumentum neganda est maior, quod illa sit causa ob quã non possit generari proximè ignis ex aqua, sed alia longè diuersa, quam attulimus probantes nostram sententiam.

Ad secundum concessa maiori, quod ex aqua priusquam corrumpatur omnino, generentur vapores ab igne, sicut producuntur exhalationes ex terra; neganda est minor, quod vapores sint substantialiter aqua, aut exhalationes sint substantialiter terra, sed sunt mixta quædam imperfecta, vt in primo libro ex professo probauimus.

QVÆSTIO II.

An facilior sit transitus inter elementa symbola, quàm inter dissymbola?

34 EXpressa est in hac re sententia Aristotelis capit. 4. huius libri textu 27. vbi asserit elementa symbola facilius transmutari, quàm dissymbola, quod probauit hoc argumento. Transitus ab vno ad aliud extremum, eo est facilior, quo pauciora sunt vincenda impedimenta ad eum perficiendum, & eo redditur difficilior, quo plura extant impedimenta: sed transitus inter elementa symbola pauciora habet impedimenta vincenda, & trãsitus inter dissymbola habet plura: ergo facilior ille est, & difficilior iste. Minorem probat, quia vt ex vno elemento symbolo generetur aliud, vna tantum qualitas necessariò corrumpenda est, in qua contrariantur, nam in altera

ra conueniunt, quæ ideo non debet, nec potest corrumpi, cum non sit contrarium, à quo corrumpatur; transitus verò inter dissymbola duas habet qualitates contrarias impedientes, & ideò necessariò corrumpendas: plura igitur habet impedimenta necessariò superanda, vt fiat; & propterea difficilior est, sed facilior alter.

Sed hæc sententia Aristotelis videtur falsa, & ratio eius friuola. Probatur primum, quia elementa ideo sunt transmutabilia, quia contraria, vt docuit idemmet Aristoteles eodem capite 4. aduersus antiquiores Philosophos: ergo quo magis sunt contraria, magis erunt transmutabilia, & consequenter facilius; sed euidens est dissymbola esse magis contraria, cum contrarientur secundum vtramque qualitatem: ergo erunt magis, ac facilius transmutabilia. Quare facilior erit transitus inter ea, quam inter symbola. Secundo, quia in generatione terræ ex aqua, terra agit in aquam per solam siccitatem parum actiuam: in generatione verò ignis ex eadem aqua agit ignis, non solum per siccitatem, sed per calorem maximè actiuum: ergo citius, atque facilius conuertet ignis aquam in se, quàm terra eandem aquam in se, & ideo facilior, & breuior erit transitus inter elementa dissymbola, quàm inter symbola. Probatur secundum, quia non est difficilius corrumpi duplicem qualitatem à duplici agente contrario, quàm vnam ab vno; sed in transitu elementi dissymboli corrumpuntur duæ qualitates à duobus agentibus, & in transitu elementi symboli vna ab vno: ergo æquè faciles, vel difficiles erunt. Antecedens probatur, quia si duplicatur effectus, vel difficultas impedimenti vincendi ex parte passi, duplicatur etiam virtus actiua ex parte agentis, per quam duplicatus effectus sine maiori difficultate producetur. Quare non est intelligibilis maior difficultas in vno, quàm in alio. 35

Argumenta hæc satis difficilia, varias, atque diuersas opiniones excitarunt inter authores circa modum defendendi sententiam Aristotelis. Non tamen referam omnes, sed eas tantum, quæ sunt alicuius momenti; & prima asserit faciliorem esse transitum inter elementa symbola, & difficiliorem inter dissymbola, quia illa immediatè transmutantur; hæc verò non, nisi prius conuertantur in mixtum, vel elementum symbolum. Vnde conuersio horum duplicem includit transitum, nempe, elementi dissymboli in corpus medium, & huius in aliud dissymbolum, notum est autem conuersionem duorum corporum difficiliorem esse conuersione vnius, & prolixiorem, & ideo trāsitus inter dissymbola vtroque sensu est difficilior, vt docuit

Aristoteles. Ita recentiores quidam interpretes. Sed hic modus dicendi in primis non potest esse ad mentem Aristotelis; quod

36 sic probo. Aristoteles ideo dixit transitum inter elementa dissymbola difficiliorem esse, quia plura debent vinci impedimẽta, nempe plures qualitates contrariæ corrumpi, pauciores verò in transitu elementi symboli, non quia immediatus sit vnus, & mediatus alter, vel quia vnam, vel plures includat conuersiones corporum: ergo aliena est hæc sententia ab eius mente. Et prætera non soluit argumentum in principio factum, quia duo agentia maioris virtutis, videlicet duæ qualitates contrariæ, per quas agit elementum dissymbolum in aliud dissymbolum, breuiori tempore, vel saltem in eodem possunt transmutare duo corpora, ac vnum agens transmutat vnum corpus, nempe elementum symbolum in aliud symbolum per vnam tantum qualitatem.

37 Ideo secunda opinio tenet faciliorem esse transitum inter elementa symbola, quia vna illa qualitas contraria elementi symboli minus resistit alteri elemento symbolo agenti per alteram ei contrariam propter coniunctionem cum alia qualitate, in qua conueniunt. Gratia exempli: humiditas aeris propter coniunctionem cum calore, in quo conuenit cum igne, minus resistit siccitati eiusdem ignis, quàm humiditas aquæ coniuncta cum frigiditate contraria calori eiusdem ignis, & ideo facilius, ac breuius conuertit ignis in se aerem, quàm aquam, & eadem est ratio de cæteris elementis symbolis, atque dissymbolis. Ita Toletus quæst. 9. huius libri, vbi pro se citat Diuum Thomam in Commentariis 4. capitis; immeritò tamen, quia verba Diui Thomæ valdè diuersa sunt ab hoc sensu. Asserit enim faciliorem esse transitum inter symbola, quia qualitas, in qua conueniunt, non resistit, in dissymbolo verò resistit vtraque qualitas contraria. Hic etiam modus dicendi non est ad mentem Aristotelis, quod sic probo. Aristoteles ideo asserit transitum inter symbola faciliorem esse, quia pauciora corrumpuntur, hoc est in symbolo vna, & in dissymbolo duæ: sed quod illa vna in symbolo plus, vel minus resistat, non est plura, vel pauciora corrumpi, nec aliquid efficit ad corruptionem plurium, vel pauciorum: nec si minus resistat, verum est pauciora corrumpi, nec minus esset verum, si plus, vel æqualiter resisteret: ergo hæc minor resistentia, quæ pro ratione

38 affertur, aliena est à mente, & ratione Aristotelis. Sed probatur quod sit falsa, quia qualitas illa, per quam resistit elementum symbolum, non solum est ei naturalis, sed naturaliter coniungitur cum alia, in qua conuenit cum alio elemento symbolo,

symbolo, & sæpe est principalis, hoc est per se primo, atque in summo gradu conueniens tali elemento: ergo sicut habet in eo eandem vim agendi, immo & maiorem, quàm in alio, in quo coniungitur cum qualitate contraria eidem elemento, ita habet eandem, aut maiorem resistentiam, præsertim cum coniuncta esse soleat cum maiori densitate. Gratia exempli: si aqua agat in terram, non minus resistet ei siccitas terræ, quàm resisteret siccitas ignis, si in eum ageret; quia intensior est in terra; quàm in igne, & coniuncta cum summa densitate, & magis naturalis est terræ, quàm igni; cum per prius ei conueniat, igni vero secundariò.

Tertia opinio distinguit faciliorem aut difficiliorem transitum hoc modo. Transitus in duplici sensu potest vocari facilior, vel difficilior: in primo quidem, prout facilior idem sit, quod breuior, aut velocior, vel in minori tempore factus. In secundo verò, ita vt facilior non sit idem, quod breuior, sed idem, quod cum minori difficultate factus, & iuxta hanc distinctionem dupliciter potest intelligi, quod transitùs inter elementa symbola facilior, aut inter symbola difficilior sit in primo, vel in secundo sensu. Et si in primo sensu intelligatur pro breuiori, non est verum: si verò intelligatur in secundo sensu, verum est esse faciliorem, quia cum minori difficultate factus, & sic debet intelligi opinio Aristotelis; quia in alio sensu non potest esse vera, nec oportet ad alium sensum eam reducere. Ita Mars.q. 10.huius lib.Saxon.q.8.Nimphus Cōmen.46.q.2. & in recognitione eiusdem Commenti, vbi eam tribuit Philopono asserenti hunc sensum valde consentaneum esse textui Græco. Probant primo hunc esse sensum Aristotelis ex ratione, qua id probauit. Nam plura, vel pauciora esse corrumpenda in vno, vel alio transitu, solum potest significare maiorem, vel minorem difficultatem eius, non maiorem vel minorem breuitatem temporis. Deinde ratione, quia si vnum aliquod spatium percurrendum asperum sit, aliaque habeat impedimenta; aliud verò planius, minoraque impedimenta habeat, bene quidem sequitur difficilius esse pertransire illud, quàm hoc, & ideo transitum illius difficiliorem esse, huius verò faciliorem, quia plures sunt difficultates vincendæ in illo, pauciores in hoc. Non tamen sequitur hunc fieri necessariò in minori tempore, illum verò in maiori, vel longiori: ergo licet sequatur transitum inter elementa symbola faciliorem esse, quàm inter dissymbola, quia plures qualitates contrariæ ad illum perficiendum necessariò debent corrumpi, pauciores verò ad perficiendum hunc, non sequitur faciliorem, hoc est breuiorem esse.

Probatur minor, nam cætera patent, quia spatium illud asperum, poterit homo maiori agilitate præditus velocius percurrere,& proinde transitu breuiori, quia plures difficultates breuiori tempore vincet, quàm multo minorem habens agilitatem: ergo cum elementum dissymbolum agens in aliud dissymbolum sit agens maioris virtutis, cum agat per duas qualitates, & alteram aliquando summæ actiuitatis,& semper summæ intensionis,sequitur posse in minori tempore,vel saltem in eodem corrumpere vtramque qualitatem resistentem, quàm elementum symbolum minoris longè virtutis ad agendum, vnam qualitatem resistentem. Quare non potest esse vera opinio Aristotelis de transitu faciliori pro breuiori.

41 Nostra tamen sententia est huic opposita,quod transitus inter elementa symbola in vtroque sensu facilior sit ex natura rei,& ideo semper, & necessariò, ita vt non solum cum minori difficultate fiat,sed etiam breuiori tempore.Hæc est expressa apud Aristotelem, quia in vtraque translatione expresè habetur vtrumque verbum,nempe facilius,atque velocius. Ita enim habentur verba in antiqua. *Differt autem in citius, & tardius, & facilius, ac difficilius; quacumque enim habent symbolum ad inuicem:velox horum est transmutatio,quacumque autē non habent,tarda.* Alia verò translatio ita habet. *Different tamen celerius, & tardius,item facilius, difficiliusque,alia aliis transmutationem subeunt.*Immo in textu Græco habetur expresè vtrūque verbum;dicitur enim θᾶττον,quod est celerius,& ῥᾷον,quod est facilius. Ita etiam sentit Diuus Thomas in commentariis eorumdem verborum. Ita Toletus, licet alia ratione eam defendat,quam refutauimus,& plures recētiores. Probatur autem opinio ratione D.Thomæ vbi supra, quia qualitates elementorum oriuntur à formis substantialibus eorum: illa ergo elementa, quæ maiorem habent conuenientiam in qualitatibus, habent etiam maiorem conuenientiam in formis substantialibus,& consequenter in dispositionibus requisitis in materia ad introductionem:& huiusmodi sunt elementa symbola,vt per se

42 est manifestum. Vnde sequitur materiam vtriusq; similes præhabere dispositiones magna ex parte ad recipiendam formam alterius; sed in materia præhabente similes dispositiones alicui formæ,minor gradus sufficit illius dispositionis, quæ deficit, atque contraria est, vt introducatur talis forma, & ideo facilius, ac velocius introducitur in ea, quàm in alia præhabente omnino dissimiles, atque contrarias dispositiones, etiam ab agente minoris virtutis: ergo facilior, & breuior erit transitus inter elementa symbola, quàm inter dissymbola. Probatur

consequentia, quia illa præhabet similes dispositiones, hæc verò prorsus dissimiles, & omnino contrarias; quæ ideo facilius ac breuius introducetur. Quod hoc exemplo declarari potest, vt vis argumenti melius percipiatur. Calor, qui est in ferro candente, non sufficit ad introductionem formæ ignis in materia eius, & minor sufficiet ad eam introducendam in materia stupæ, quod patet euidenter, cum idem calor ferri sufficiens sit ad introducendam eandem formam ignis in stupa, & ratio huius differentiæ non potest esse alia, quàm quæ ex parte dispositionum, quæ præhabentur in materia, sumitur; nam in ferro est frigiditas maxima cum maxima densitate, atque etiam aliqua humiditas: quæ omnes contrariæ sunt dispositionibus ignis; in stupa verò dantur siccitas, raritas, & aliæ, quę similes sunt dispositionibus eiusdem ignis: & propterea cum minori calore, & facilius, ac velocius introducitur in eam forma ignis, quàm in materia ferri, & ita contingit in elementis symbolis, atque dissymbolis; nam aer præhabet plures dispositiones similes dispositionibus ignis, nempe calorem, raritatem, leuitatem, &c. quibus caret omnino aqua, immo præhabet omnes contrarias, & 43 ideo necesse est, vt siccitas, quæ deficit, in minori gradu sufficiat; atque etiam parua illa intensio caloris, & raritatis, ac leuitatis, & ideo facilius, ac breuiori tempore producatur, etiam ab vno solo agente, & introducatur forma. Elementum verò dissymbolum præhabet omnes dispositiones non solum diuersas, sed omnino contrarias, per quas materia eius valde inepta est ad recipiendum proprias elemẽti dissymboli, vt aqua habet non solum frigiditatem summam, & prope summam humiditatem, sed densitatem magnã; ratione cuius fortius resistit dispositionibus ignis, & propter hanc ineptitudinem materiæ maiorem intensionem contratiarum qualitatum debet imprimere ignis in aquam ad introductionem propriæ formæ, & hinc fit; vt etiam per vtramque qualitatem operetur, non solum difficilius propter plura contraria corrumpenda, sed tardius propter maximam indispositionem materiæ ex eisdem contrariis qualitatibus, & aliis resultantem.

Secundò probatur, quia summum summo modo difficilius 44 vincitur, quam non summum, vel quam summum, non tamen summo modo, sed vt ignis fiat ex aqua, vincenda est summa frigiditas aquæ, & summo modo, hoc est per productionẽ caloris secundum summam intensionem, vel certe paulo minorem, vt autem fiat ex aere non est vincendum summum summò modo, nec etiam per tantã intensionẽ oppositæ qualitatis, sed per lõge minorẽ, quia ignis nõ requirit summam siccitatem, sed

prope summam,& cum minori adhuc gradu intensionis introduci potest forma propter similes dispositiones,quas reperit in materia,& ideo non solum facilius, sed breuiori tempore.Vnde in vtroque sensu,quem exprimunt verba Aristotelis,vera est eius sententia.

45 Ad primum argumentum in principio propositum concedendum est antecedens, quod probauerit Aristoteles possibilem esse transmutationem inter quæcunque elementa, quia omnia sunt contraria;sed neganda consequentia quod vbi maior est contrarietas,facilior sit transmutatio,quia licet contrarietas ex vna parte sit necessaria ad actionem,& passionem, ac transmutationem, ex alia vero continet repugnantiam inter formas,& dispositiones; ratione cuius illæ agunt, vt eas expellant,& istæ resistunt, ne expellantur,& resistentia hæc retardat actionem, & transmutationem, & quo maior est contrarietas magis;& hinc fit transitus difficilior,atque prolixior inter elementa dissymbola propter maiorem conrrarietatem,& facilior ac breuior inter symbola propter minorem.

46 Ad secundum distinguendum est antecedens, quod non sit difficilius expelli duo contraria à duobus contrariis agentibus,quàm vnum ab vno solo agente; nam vbi cætera sunt paria, hoc est si eodem prorsus modo se habeant in omnibus, vnum, & duo ex parte agentis,& passi, verum est;non tamen si sint disparia, quia diuerso modo se habent,& ita contingit in proposito. Nam vt ignis conuertat in se aërem, sola siccitas debet vincere humiditatem eius,licet summam; non tamẽ debet eam vincere summo modo, sed longè inferiori eam vincere sufficit: nam cum materia aëris præhabeat plures gradus caloris,quos in instanti intendit ignis vsque ad summum nullum contrarium inueniens, præhabeat etiam magnam raritatem,minor intensio siccitatis sufficit ad introductionem formæ ignis in materia affecta similibus dispositionibus:aqua verò nullam dispositionem similem præhabet in materia,sed omnes dissimiles, atque contrarias,& præterea frigiditatem aquæ debet vincere calor summo ferè modo,quia in materia sic inepta maior intensio caloris requiritur ad introductionem formæ, atque etiam siccitas eadem ratione debet in suo genere perfectius vincere humiditatem aquæ,quia propter indispositionem materiæ maior intensio eius requiritur ad introductionem formæ;densitas etiam aquæ iuuans resistentiam frigiditatis, & humiditatis ex parte sua retardat victoriam, quæ

47 ideò difficilior est,& tardius consequenda. Aristoteles verò,dũ probauit faciliorem esse transitum inter elementa symbola, quia

quia pauciora corrumpantur, nempe vna sola qualitas,intelligit plane pauciora illa,vel plura corrumpenda,vt se habent naturaliter in elementis,in quibus non sunt cætera paria modo explicato,& ideo ratio eius efficaciter probat, non solum esse faciliorem ex eo,quod cum minori difficultate fiat, sed etiam quia velociorem,vel breuiori tempore necessariò efficiendum. Quod verò vtraque etiam qualitas corrumpenda sit in symbolis:nihil obstat,quia vna tantum per se,alia per accidens: corruptio verò per accidens nullam penitus difficultatem addit, & ideo nec Aristoteles vllam mentionem eius fecit,sed absolutè in sua ratione asseruit pauciora esse corrumpenda in transitu elementi symboli,quod patet intelligi de corruptione per se: hæc enim sola deseruire poterat ad intentum probandum.

Ad tertium concedendum est antecedens,quod ignis ad cóuertendum in se aerem agit per solam siccitatem parum actiuam, & ad conuertendum ignem per calorem maximè actiuã: sed neganda est consequentia,quod citius, atque facilius conuertat in se aquam,quam aerem,quia obstat maxima ineptitudo, atque indispositio materiæ aquæ,à qua plus retardatur conuersio, quàm iuuetur ab excessu actiuitatis eiusdem caloris.

Ad testimonium Aristotelis pro secunda opinione adductum iam responsum est,probare quidem transitum inter symbola faciliorem esse, quia pauciora corrumpuntur,loquens de qualitatibus corrumpendis, vt sunt in elementis, quo pacto non solum pauciores qualitates corrumpuntur, sed breuiori tempore, vt probauimus.Ad argumentum verò concedendum est antecedens, posse dari transitum difficiliorem in eodem tempore factum, non tamen in elementis; in quibus propter modum,quo superantur impedimenta, necessarium est, sicut difficiliorem, ita prolixiorem esse transitum inter dissymbola, vt iam fuit explicatum.

QVÆSTIO III.

An vnum elementum possit producere aliud specie à se diuersum.

VNum præsupponit quæstio tanquam certum, & ab Arist. superius probatum, & aliud tamquam dubium quærit. Præsupponit quidem quodlibet elementum posse generare aliud sibi simile in specie,vt ignis ignem,& aer aerem,sicque de cæteris. 49

Et inquirit, an possit quodlibet elementũ generare, vel producere aliud specie à se distinctum, vt ignis aerem, aut aquam; & hæc ignem, vel terram, & id quidem tanquam causa efficiẽs eius; sicut potest generare aliud sibi simile in specie. Et prima opinio affirmat posse. Quam videtur tenere Tolet. q. 8. huius libri ante primam conclusionem. Probatur testimonio Arist. & ratione. Arist. enim c. 4. huius libri asseruit, & probauit elemẽta omnia esse transmutabilia, non solum ab aliis corporibus, sed à se inuicem; ita vt quodlibet possit ex quocumque generari, & concludens sententiam hanc text. 26. eiusdem capitis, ita ait: *Quapropter manifestum est, quod circularis erit generatio in simplicibus corporibus.* Sentit ergo quodlibet posse generare aliud, & ab eo generari; sed generans aliud est causa efficiens eius: ergo ex mente eius tanquã causa efficiẽs potest quodlibet indifferenter producere aliud, nõ solum eiusdẽ, sed diuersæ speciei.

50 Probatur deinde ratione. Primo. Quatuor primæ qualitates sunt quasi semina elementorum, quia sicut virtus seminis inducit formam viuentis, sic istæ qualitates inducunt formas elementorum: ergo omne illud, quod potest inducere has qualitates, potest etiam inducere formas substantiales eorum, sed quodlibet elementum potest producere vnam saltem qualitatẽ alterius elementi specie à se distincti, vt ignis siccitatem, quæ est virtus terræ, & aer calorem, qui est virtus ignis: ergo consequenter poterit idẽ elementum producere. Secundo, quia Aristoteles 1. lib. Metheo. summa 4. cap. 1. asserit ex aëre intra cauitates terræ detento generari aquam, & causam huius generationis esse terrã, quæ sua frigiditate destruit calorem aeris, & inducit frigiditatem sufficientẽ ad introductionẽ formæ aquę; sed non potest esse terra causa tantum materialis talis generationis: ergo tanquam efficiens generat aquã specie à se distinctam. Probatur minor, quia frigiditas summa est propria virtus aquæ: ergo quod producit eam efficienter, censetur producere efficienter aquam; sed terra producit efficienter intensam frigiditatem in materia aeris, ad quam sequitur introductio formæ aëris, & generatio eiusdem: ergo est causa efficiens aeris specie à se diuersi. Præterea non datur ibi alia causa efficiens

51 aquæ ex aere genitæ, præter terram effectiuè inducentem vltimam dispositionem: ergo illi debet tribui talis effectus, tanquam causæ efficienti, & non solum materiali. Probatur tertio, quia maiorem virtutem habet vnum elementum ad producẽdum aliud, quàm mixtum, præsertim infimi ordinis, qualia sunt ferrum, & lapis, sed hæc possunt producere elementum ignis, quòd constat specie differre ab eis: ergo à fortiori poterit vnũ

elemen

elementum producere aliud specie à se diuersum. Probatur minor, quia per collisionem ferri, & silicis, generatur ignis, qui non potest tribui alteri tanquam efficienti, cum nihil ibi reperiatur, à quo possit ignis generari: nisi velis recurrere ad causas vniuersales, quod videtur absurdum.

Nostra sententia opposita est, & tria asserit. Primum est, quod nullum elementum possit producere aliud specie à se distinctum tanquam causa efficiens per se. Probatur primo, quia vnum elementum non potest producere aliud specie distinctum tanquam causa vniuoca, neque tanquam causa æquiuoca: ergo non potest esse causa efficiens eius. Euidens est consequentia, quia causa efficiens adæquatè diuiditur in vniuocam, & æquiuocam secundum communem consensum totius scholæ. Antecedens etiam per se notum est de causa vniuoca, quia hæc solum se extendit ad productionem effectus eiusdem speciei. Probatur autem de æquiuoca, quia causa æquiuoca duo habere debet respectu effectus. Primum, quod sit essentialiter eo perfectior. Secundum, quod eum contineat eminenter. Et ex primo sequitur euidenter, quod elementa minus perfecta non possunt esse causæ æquiuocæ elementi perfectioris, vt terra respectu ignis, sicque de reliquis imperfectioribus. Ex secundo verò sequitur, quod etiam perfectiora nõ possint esse causa æquiuoca imperfectorum. Probatur consequentia, quia non continent ea eminenter, vt ignis non continet terram, neque aquam, vt ex duobus conuinci potest. Primo ex parte formæ substantialis cuiuslibet elementi perfectioris, quæ particularis est, & limitata ad propriam speciem, vt cætera corpora sublunaria, etiã longè perfectiora elemẽtis, quæ licet perfectiora sint aliis corporibus inferioris ordinis, vt homo perfectior cæteris animalibus, nullum tamen continent eminenter, neque producere possunt; quia continere eminenter inferiora corpora solum conuenit vniuersalibus corporibus, vt cœlestibus, à quibus ideo produci possunt. Secundo, ex parte dispositionum, quia euidens est nullam causam efficientem posse producere formam, vel educere eam de potentia materiæ, nisi possit materiam sufficienter disponere pro tali forma in ea introducenda; sed nullum elementum potest inducere in materiam dispositiones sufficientes pro forma alterius specie à se diuersi introducenda: ergo euidens est, non posse illud producere tanquam causam eius efficientem. Probatur minor, quia nullum elementum continet dispositiones sufficientes alterius specie diuersi: ergo non potest materiam disponere pro forma eius recipienda.

Asserit secundo nostra sententia; quod nec duo elementa possint

51

52

possint esse causa efficiens per se elementi tertij, quod de duobus elementis symbolis docuit expressè Aristot.c.4.& est per se euidens. Nam cum conueniant in vna qualitate: & in duabus aliis contrarientur, vel corrumpitur illa, in qua conueniunt, & remanent duæ contrariæ, & tunc nullum generabitur elementum, quia ex contrariis qualitatibus constare non potest, vel corrumpuntur duæ contrariæ, & remanet cõmunis, ex qua minus potest constare elementum, quod ex duabus saltẽ constare debet. Quod verò non possit ex duobus elementis dissymbolis generari tertium, probatur eisdem ferè rationibus. Prima, quia nullum ex his elementis continet eminenter aliud specie à se diuersum; ergo nec vtrumque simul potest illud continere. Antecedens iam probauimus. Consequentia verò sic probanda est. Primo, duo elementa simul concurrentia non efficiunt vnum tertium per se substantialiter perfectius singulis eminẽter aliquid continens, quod non continerent singula per se: ergo nec possunt tertium elementum effectiuè producere. Secundò, quia nullũ corpus potest continere aliud eminẽter, nisi ratione eminentioris formæ; sed constat duo elementa simul sumpta non habere eminentiorem formam, sed duas tantum eiusdem ordinis: ergo non possunt eminenter continere aliud elementum specie distinctum ab vtroque, neque illud producere. Et si dicatur posse illud producere tanquam partiales causæ: ita vt singula disponant materiam secundum vtramque qualitatem
54 requisitam, & ideo sufficienter disponatur ab vtroque. Probo hoc esse falsum. Primo, quia tales dispositiones non producuntur per se in ordine ad formam tertij, sed ad proprias: forma vero tertij per accidens sequitur: ergo non sunt causa per se. Secundo, quia formam elementi generandi in materia introductam naturaliter, & necessariò sequitur qualitas in summo gradu, vt formæ aëris summa humiditas, sed talem qualitatem in summo gradu neque continent, neque possunt producere duo elementa dissymbola, etiam vt partiales causæ: ergo nec tertium elementum continebunt, aut producent tamquam causæ efficientes, vt ignis, & aqua non habent summam humiditatem aeri propriam: ergo nec possunt eam producere, & ex consequenti, neque formam substantialem eius. Probatur tandem, quia quomodocumque duo elementa concurrant, non possunt esse causa per se alterius elementi ab vtroque distincti, quia præter intensionem vtriusque sequitur: ergo ad summum possent esse causa per accidens. Probatur antecedens, quia quodlibet intẽdit per se assimilare sibi passum, & sibi simile producere: ergo quodcũque aliud à se diuersum sequitur per accidẽs.
Asserit

Asserit tandem nostra sententia, nullũ corpus mixtum posse producere elementum, tanquam efficientem causam per se. Quod probari potest hoc modo. Nullum mixtum, vt tale continet eminenter elementa: ergo nec potest tanquam efficiens causa ea per se producere. Antecedens probatur, quia si mixtum contineret eminenter elementum, vel formam eius; necessariò deberet continere dispositiones necessarias, easque inducere posse in materiam, vt illis mediis, educeret eamdem formam de potentia eius; sed nullum mixtum, vt tale continet dispositiones necessarias pro forma elementi: ergo nec potest eam educere de potentia materiæ, nec elementum producere. Probatur minor, quia qualitates sufficienter disponentes pro forma elementi debent esse summę intensionis vel propè summæ, aut certè magnam habere intensionem; sed nullũ mixtum habet primas qualitates sub magna intensione, sed remissas, & temperatas: ergo non potest disponere materiam pro forma alicuius elementi introducenda. 55

Restat igitur, vnum elementum solum posse esse causam efficiẽtem per accidens alterius specie distincti, vel aliquo modo materialem inducendo aliquam dispositionem in materia pro forma talis elementi introducenda; & insufficientem quidem, vt in solutionibus argumentorum explicabitur.

Ad testimonium Aristotelis respondeo, intentum eius solum fuisse probare aduersus antiquiores Philosophos, quod elemẽta sint transmutabilia, ita vt quodlibet possit corrumpi ab alio, atque etiam corrumpere aliud, & ex quocumque possit etiam quodlibet generari per se. In quo consistit circulus elementarium generationum; sed ex hoc non sequitur vnum esse efficientẽ causam per se alterius distincti à se specie, sed solũ, quod ex quocumque tãquam ex termino à quo possit aliud generari. 56

Ad primum argumentum concedendum est antecedens primi enthymematis, quod primæ qualitates sunt quasi virtutes seminales elementorum; sed distinguendum consequens, quod agens potens eas producere, poterit etiam producere elementa ipsa: nam si possit vtramque qualitatẽ cõuenientem eidem elemento producere in eo gradu intensionis, quo sequuntur naturaliter formam elementi in materia, vel certè in eo, in quo sunt dispositiones sufficientes in materia ad introductionem formæ eius, poterit elementum ipsum producere, non tamen ex eo, quod possit vnam tantum, præsertim si non sit prima, quæ conuenit elemento in summo gradu, quod vero nullum elementum hoc possit probauimus, & ideo non sequitur, quod possit producere elementum distinctum à se specie.

Ad secun

57 Ad secundum concessa maiori & minori, neganda est consequentia, quod terra sit causa efficiens per se aquæ productæ ex aere; sed solum est efficiens per accidens, in quantum inducens frigiditatem, vt aerem in se conuerteret, per accidens consecuta est productio aquæ; nec sufficeret, terram produxisse frigiditatem, etiam per se ordinatam ad generationem aquæ, vt esset causa efficiens eius, quia non ex vi solius frigiditatis, nisi humiditate præsupposita in materia. (cuius constat terram non fuisse, nec potuisse esse efficientem causam) consecuta est generatio aquæ, quia, vt aliquid dicatur educere formam de potentia materiæ, & producere compositum, non satis est aliquam inducere dispositionem in materia conuenietem formæ, nisi inducat sufficientem, ita vt eam necessariò sequatur forma. Cuius ratio est, quia vt sequatur forma, integra requiritur dispositio: ergo vt agens sit causa formæ, necesse est, vt integram possit producere.

58 Et si dicatur ex hac solutione saltem sequi, quod duo elementa possint esse causa tertij. Probatur consequentia, quia vtrumque simul, tanquam vna causa totalis poterit vtramque qualitatem producere, & consequenter integram, atque completam dispositionem materiæ, & ideo educere formam de potentia eius, & producere compositum, vt si ignis, & aqua inter se agant, & corrupta frigiditate aquæ, & siccitate ignis permaneant in materia humiditas, & calor, quæ sunt propriæ dispositiones aeris. Respondeo in tali casu vtrumque corrumpi, quare euidens est, neutrum esse posse causam tertij, cum iam nō sint, dum tertium sequitur, neque aliquid eorum permaneat præter nudam materiam; quod autem non est, nullam potest efficientiam habere. Si vero corrumpatur aqua, & permaneat solus ignis, neutrū potest esse causa per se aeris propter duo. Primum, quia præter intensionem vtriusque sequitur: ideo solum possunt esse causa per accidens. Secundum, quia de aqua non permanente certum est, & de igne non minus certum, cum non inducat sufficientes dispositiones. Quod verò humiditas aquæ permaneat, quæ est virtus eius, non sufficit, nam præterquam, quod non est sufficiens dispositio pro forma aeris, nec potest esse causa efficiens, etiam instrumētalis, quia licet virtus agentis in eo existens sit causa efficiens instrumentalis substantiæ, quæ generatur, sed dispositio producta in materia solum potest esse causa disponens, quæ ad materialem reducitur, vt in primo libro probauimus.

59 Ad vltimum de generatione ignis ex aere per collisionem ferri, & silicis, negandum est, quod ab his corporibus mixtis produ

producatur tãquam à causis efficientibus per se. Nam siue producatur ignis ex eo, quod exsiccatus iam aer per admixtionem terrestris exhalationis,& distractus ad maiorẽ locum per impulsum ei impressum ab eisdem corporibus,& ideo nimis rarefactus, & per rarefactionem dispositus ad suscipiendum intensiorem calorem causatum per accidẽs ex motu:quæ dispositiones sufficientes esse censentur ad introductionem formæ ignis in eadem materia aeris.Siue producatur per siccitatẽ causatam in aere ab eisdem corporibus, nempe lapide,& ferro,& per nimium calorem,& raritatem ei impressam per motum.Aut non producatur ex materia aeris,sed ex materia alicuius exhalationis terrestris in poris eiusdem silicis inclusæ. Vel tandem ex materia alicuius particulæ eiusdem lapidis,quæ intensam siccitatem habeat,vt ostendit eius durities, & cuius calor intendatur per motum. Quocumque inquam ex his modis fiat, non potest fieri à ferro, & lapide tanquam à causis efficientibus per se, sed omnino per accidens,quia non sunt causa per se intensarũ dispositionũ; quidquid enim caloris, raritatis,aut siccitatis producunt in aere per motum, per accidens efficiunt,quia motus non est causa per se caloris, vel aliarum qualitatum ; sed solum per accidens,vt per se notum est,& consequenter, neque corpora ipsa per collisionem, quæ motus localis est. Causa igitur per se educens formam ignis de potentia huius, vel illius materiæ, & producens consequenter ignem ex ea sunt virtutes cœlestes,ad quas pertinet supplere omnes defectus particularium causarum. Constat autem nullam dari particularem causam per se effectus producti in casu illo: ergo necesse est ad vniuersales recurrere; quemadmodum recurritur necessariò in generatione animalium imperfectorum ex putrefactione terræ: habent autem influentiæ cœlestes virtutes producendi elementa; cum constet posse ab eis produci, & in diuersis casibus verè produci omnes primas qualitates, quæ sunt dispositiones sufficientes pro formis elementorum, & eas cõsequuntur naturaliter in materia. Et quod de igne producto in casu isto dicimus, dicendum est de elementis productis ex materia aliorũ, ita vt quotiescũque ex vno elemento, vel duobus producitur aliud diuersæ speciei,causa per se educens formam de potentia materiæ, & producens tale elementum sint cœlestes virtutes, quia nec elementa ipsa, (vt probauimus)possunt esse causa efficiens principalis per se, neque instrumentalis per dispositiones in materia remanentes, quas probauimus,non posse efficienter cõcurrere ad introductionem nouæ formæ,nec expulsionem antiquæ, sed solum in genere causæ materialis.

60

CAPVT

CAPVT VII.

TEXTVS ARISTOT.

De elementis autem ex quibus corpora constituta sunt, &c.

Breuis expositio textus.

1 CApite præsenti agit Aristoteles de generatione mixtorum ex elementis, & hoc est intentum eius. Diuiditur autem in tres partes. In prima, proposito dubio de generatione mixtorum ex elementis, refert duas opiniones iuxta quas poterit dubium solui; ostenditque difficultatem vtriusque. In secunda parte soluit dubium iuxta veriorem. Et tandem in tertia docet & probat quodlibet mixtũ cõstare quatuor elemẽtis.

Proponit ergo dubium, an, & quonam modo mixta possint generari ex elementis. Pro cuius solutione præsupponendum esse ait, duplicem fuisse opinionem de elementis. Vna eorum, qui asserunt elementa omnia habere communem materiam, & ideo esse transmutabilia, immo eo ipso, quod transmutabilia sunt, necessarium esse, vt habeãt communem materiam. Altera fuit, Empedoclis negantis elementa esse transmutabilia secundum substantiam, & consequenter integra concurrere ad compositionem mixti secundum materiam, & formas substãtiales, sed diuisa in partes minutissimas, & secundum eas permixta. Sed arguit aduersus vtramque opinionem, vt difficultatẽ eius ostendat. Et primo aduersus hanc secundam, quia ex ea (ait) tria sequuntur inconuenientia. Primum est, quod nec daretur vera mixtio, neque corpus vere mixtum, sed vtrumque secundum solam apparentiam; & ideo respectu imperfectioris sensus non percipientis distinctionem partium minimarum diceretur mixtum; non secundum apprehensionem sensus perfe-

2 ctissimi, qui eas distingueret, perciperetque non esse mixtas. Secundum inconueniens est, quod etiam si daretur verum mixtum, non possent saltem dari in eo similares partes, vt caro, & os, quod probat, quia partes istæ sunt homogeneæ, & eiusdem rationis, sed elementa secundum proprias substantias sunt diuersæ rationis; & vt sic diuersa ea componunt: ergo impossibilis est talis compositio. Tertium verò inconueniens sequitur ex ea, quod non ex quacũque parte mixti possent generari omnia quatuor elementa, sed ex vna parte vnum, & ex altera alterum, quemadmodum si ex vna parte ceræ fiat circulus, & ex altera

altera figura piramidalis,quæ probauit esse falsa capite 10. primi libri docens, quod sicut quælibet pars mixti est mixta, & ideo constat quatuor elementis; ita ex quacumque possunt generari quatuor elementa,quemadmodum ex qualibet parte ceræ potest formari quælibet figura. Ex quibus sequitur iuxta hanc opinionem non posse ex elementis generari mixtum.

Sed arguit etiam aduersus aliam, probatque nec iuxta illam esse possibilem talem generationem hoc modo. Dum elementa concurrunt ad generationem mixti, vel corrumpuntur omnia,vel aliquod tantum,& permanet aliud. Si dicatur primum, sequitur nihil permanere ex elementis in mixto præter solam materiam, ex sola autem materia non potest fieri mixtum; & iam quod fieret per introductionem formæ mixti, nihil commune haberet mixtum cum elementis, cum materia illa elementorum tantum sit, non mixti. Si verò dicatur secundum, sequitur non dari mixtionem veram, sed quæ vocatur mixtio, erit corruptio vnius, & generatio alterius,sicut dum generatur ignis ex aere, aut quid simile: quare nec iuxta hanc opinionem poterit mixtum generari ex elementis. 3

In secunda verò parte respondet dubio proposito duobus præsuppositis,quorum primum est,quod quatuor primæ qualitates, quæ sunt virtutes elementorum, habent latitudinem intensionis,& remissionis. Præsupponit secundo; dupliciter posse aliquid esse,aut denominari calidum,sicque de cæteris qualitatibus; vno modo actu,& simpliciter, quando habet in se totam latitudinem caloris,hoc est,totam eius intensionem, vt ignis, dum est in sua naturali dispositione dicitur actu, & simpliciter calidum,& calidum hoc modo sumptum solum est frigidum in potentia,quia nihil caloris,actu habet,sed habere potest.Secundo modo aliquid dicitur calidum,actu quidem,non tamen simpliciter,sed secundum quid, quia aliquid caloris habet actu; & quod ita calidum est,potest etiam aliquid frigoris habere actu, & vocabitur calidum frigidum.

His suppositis respondet dubio hac distinctione: elementa duobus modis applicari possunt ad agendum.Primo,ita vt omnino vnum superet aliud. Secundo,ita vt non omnino, sed secundum diuersas qualitates,ac secundum quandam proportionem vnum superet aliud, & superetur ab eo. Et si applicentur primo modo,non sequetur mixtio,sed generatio vnius, & corruptio alterius.Si verò secundo modo,ita agent,& patientur,vt propriæ qualitates eorum remittantur, & ad certum gradum attemperentur; sub quo temperamento conseruari non poterunt, quia in maiori gradu intensionis postulant qualitates ad 4

sui conseruationem: corrumpentur ergo, & introducetur in materia eorum forma mixti, cuius dispositio conueniens sunt quatuor ipsæ qualitates sic attemperatæ;& cum qualitates istę attemperatæ habeant latitudinem intensionis, secundum eam habet latitudinem tale temperamentum; nã attemperari possunt, ita vt calor vno gradu, aut dimidio, aut minori parte intensionis excedat frigiditatem, vel vt excedat duplici gradu, vel vno cum dimidio, vel cum minori parte. Et eodem modo potest frigiditas excedere calorem; sicque de humiditate, & siccitate, & secundum hos excessus actiuos, & passiuos diuersa sunt temperamenta, & secundum diuersa temperamenta introducitur in materia elementorum forma huius mixti, vel illa, quæ tale, vel diuersum temperamentum postulant; & generantur diuersa mixta. Et his modis potest mixtum fieri ex elementis per veram mixtionem iuxta primam opinionem in principio capitis adductam, quæ propria est ipsius Aristot. & vera. Secundum opinionem verò Empedoclis nullo modo fieri potest vera mixtio, neque verum mixtum ex elementis, vt argumento illo ad tria impossibilia ducente probatum est, quod ideo non soluit, quia conuincere arbitratur illam opinionem esse falsam.

5 Sed respondet duplici argumento contra propriam sententiam à se proposito: Et ad primum ait concedendum esse, quod elementa applicata ad mixtionem non omnino corrumpũtur, sed per mutuam actionem, & reactionem remittit virtutem, vel qualitatem, aut qualitates eorum, ita vt sub ea sic remissa conseruari non possint, & ideo omnia corrumpuntur, & generatur mixtum, cuius propria dispositio sunt quatuor qualitates ad talem gradum remissum attemperatæ. Negandum verò est solam materiam elementorum permanere, quia etiam permanent qualitates, quasi refractæ, aut remissæ, eædem quidem secundum speciem, vel numerum iuxta diuersas opiniones de subiecto accidentium. Ad secundum, negandam quoque esse consequentiam docet, quod mixtum non fiat ex elementis, neque elementa ex mixto, quia materia elementorum communicatur mixto, & præter materiam qualitates attemperatæ disponentes eam ad introductionem formæ substantialis eiusdem mixti, & ratione vtriusque verè, & propriè dicitur mixtum fieri ex elementis: & cum elementa per propriam materiam, & virtutes proprias permaneant in mixto, verè, & propriè etiam dicitur ex mixto fieri, dum per corruptionem conuertitur in elementum.

CAPVT

CAPVT VIII.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Omnia autem mixta corpora quæcumque circa medij locum sunt, &c.

Breuis expositio textus.

BReue admodum est caput hoc, cuius intentum est probare, 6 quod mixta omnia contineant quatuor elementa. Diuiditur autem in duas partes. In prima probat intentum duplici ratione. In secunda verò docet inter elementa omnia solū ignem nutriri. Probat ergo in prima parte, quod in mixto sint omnia quatuor elementa secundum proprias virtutes. Mixta, quæ fiūt in terra, constant quatuor elementis; ergo idem est de cæteris. Antecedens sic probat. Hæc mixta constant terra, & aqua: ergo etiam aere, & igne, quæ sunt eis contraria. Consequentiam probat, quia generatio ex contrariis debet fieri; & contraria idem subiectum respiciunt, circa quod possunt se expellere. Antecedens verò sic ostendit. Hæc mixta conseruantur in terra, & ad illam mouentur naturaliter, si separata sint: ergo participāt naturam eius, quia simile à suo simili conseruatur, & ad ipsum naturaliter mouetur. Terra verò sicca admodum est, & ideo quasi coagulari indiget, vt figuram mixti recipere possit, & iuxta naturam eius consistentē, ac terminabilem fieri; ita vt nisi humido foueatur, cōuertatur in puluerem: hæc autem ab aqua debet accipere, quæ non solum humida est, sed partes terræ subintrare, & quasi persuadere potest: quod nō habet aer, etiam si in summo gradu sit humidus, & ideo necesse est, mixta nō solum aqua, sed terra constare; igne verò, & aere, quia contrarij sunt. Secundo 7 probat ex nutritione per quam producitur pars substātiæ similis eidem substantiæ viuenti, cui superuenit, & producitur per conuersionem alimenti: ergo alimentum eisdem constare debet, ac substantia corporis viuentis; vt ita verum sit, quod ex eisdem nutrimur, ex quibus geniti, vel compositi sumus: sed nutrimentum constat quatuor elementis: ergo etiam mixtum, quod ex eo nutritur. Minorem probat argumento à maiori in plantis; nam si aliquod esset alimentum simplex, maximè alimentum plantarum, quæ magis terrestres sunt, & ideo alimento maximè ad terræ simplicitatem accedente nutriri debēt; sed alimentum plantarum constat quatuor elementis: ergo quodcumque aliud Minorem probat experientia agricolarum, qui,

vt plantas nutriant, ac foueant, aquam terræ permisceant, vt ex vtraque permixta alimenta eis præparent, & applicent. In secunda parte docet ignem solum inter elementa nutriri, quod probat, quia nutrimentũ sic se habet ad nutritum tanquam materia, cum in ipsum conuertatur: nutritum verò quasi forma eius est, cum ei præbeat formam; sed ignis inter omnia elementa est formalis; ergo maximè conuenit ei nutriri. Minorem probat ex motu eiusdem ignis, per quem tendit in orbem Lunæ, qui quasi forma est corporum sublunarium, cum ea terminet, atque contineat. Vnde sequitur ignem ei esse similem, quia vnumquodque mouetur naturaliter in suum simile tanquam in terminum sui motus, & ideo esse formalem, sicut ille formalis est. Nutritio verò, quam asserit Aristoteles conuenire igni, non est propria; quia non fit per intus sumptionem, sicut nutritio viuentium, sed per iuxta positionem pabuli.

TRACTATVS DE MIXTORVM TEMPERAMENTIS.

QVÆSTIO I.

Quidnam sit, vel in quo consistat temperamentum mixtorum.

8 TEmperamentum mixti (vt à nominis significatione incipiamus) vocatur congrua illa dispositio, quam forma substantialis mixti corporis postulat, vt introducatur, & conseruetur in materia. De qua merito dubitamus, quidnam sit? vel in quo consistat? Præsupponendum est autem non consistere in proportione primarum qualitatum formaliter sumptarum pro relatione. Nam temperamentum mixti significat congruam dispositionem præcedentem in materia pro introductione, & conseruatione formæ substantialis eius; sed relatio nihil ad disponendam materiam confert, & longè minus ad conseruationem, quia nec materia præparatur relationibus ad suscipiendam formam; nec forma conseruatur relationibus, sed qualitatibus: ergo temperamentum non in relatione, sed in qualitate vna, vel multis consistere debet. Secundo, quia in mixtis dantur contraria temperamenta, per quæ agere possunt,

& pati;

& pati; sed relatio contrario caret, & actiua non est: ergo in ea non consistit temperamentum; sed in qualitatibus vtrumque habentibus.

Quo supposito, prima opinio tenet temperamentum mixti esse vnam simplicem qualitatem distinctam à primis, quæ ex corruptione earum sequitur. Itaque sicut in mixtione corrumpuntur formæ substantiales elementorum, & succedit eis vna forma substantialis mixti, in qua virtute continentur, ita corrumpuntur omnino qualitates elementorum, vt non permaneant in mixto, neque eædem numero, neque specie, sed eis succedat vna qualitas distincta, in qua virtute contineantur. Ita Auicena 1. Sufficientiæ capit. 10. Albertus Magnus 2. Physic. tract. 2. cap. 1. Scotus in 2. distinct. 15. quæst. vnica. Diuus Thomas in his Commentariis lect. 24. ad finem. Probatur primo ex dispositione corporis viuentis; nam effectus adeo diuersi, qui fiunt ab anima, caloréque naturali tanquam instrumento eius, non possunt fieri per solam proportioné primarũ qualitatum, etiam si diuersa hæc sit in partibus heterogeneis viuentis: ergo necesse est ponere diuersas qualitates in diuersis partibus pro diuersis effectibus præstandis. Probatur minor, quia etiam si eadem esset, vel diuersa proportio primarum qualitatum in pede, aut brachio, quæ est in stomacho, non fieret in eis chylus pro sanguinis productione: ergo ponenda est peculiaris qualitas distincta à primis, immo distincta in singulis membris corporis viuentis, vt produci in eis possint effectus adeo diuersi. Secundo, quia si temperamentum mixti consisteret in proportione primarum qualitatum, in indiuisibili consisteret, cum proportio consistat in indiuisibili, sicut æqualitas; sed temperamentum non potest consistere in indiuisibili: ergo neque in proportione primarum qualitatum, sed in qualitate ab eis distincta habente latitudinem. Probatur minor, quia si temperamentum consisteret in indiuisibili, quælibet mutatio alicuius primæ qualitatis secundum intensionem, etiam minimam dissolueret temperamentum naturale mixti: & cum sanum sit corpus, dum habet temperamentum sibi naturaliter debitum, sequitur sanitatem quoque consistere in indiuisibili; & ideo statim, ac tantisper calor intenditur, vel quælibet alia qualitas sanitatem amittere, morbúmque incurrere, quod est contrarium communi consensui Medicorum omnium, atque euidenti experientiæ; nam experimur sæpe hominem per excessum motus, vel alia de causa nimis incalescere, & tamen nec debitum temperamentum amittere, nec præhabitam sanitatem.

Secunda opinio nõ tollit quatuor qualitates primas à mixtis, sed

sed addit præter illas alteram, ita vt illæ quasi fundamentum eius sint, temperamentum verò nõ consistat formaliter in proportione illarum, sed in quinta illa qualitate. Pro hac nullum auctorem inuenio, sed solum rationem hanc non contemnendam. Si temperamentum mixti consisteret in sola proportione primarũ qualitatum, sequeretur passim interire quodlibet mixtum, quod est absurdum. Probatur consequẽtia, quia proportio primarũ qualitatũ debilis est, & parum firma, facileque mutatur à causis extrinsecis, vsque adeo, vt propter nimiam intensionem caloris, facile extinguatur frigus, & è contra propter intensionem frigoris extinguatur calor, sed vna qualitate extincta, extinguitur omnino temperamentum in proportione omnium consistens, & consequenter extinguetur mixtum, non valens consistere sine temperamẽto, quo medio conseruatur forma in materia: quare necesse esse ponere quintam qualitatem sua virtute continentem omnes quatuor, in qua consistat temperamentum, & per quam possint defectus omnes primarum reparari, & quælibet earum si nimis remittatur intendi, & corroborari; & ita diu conseruetur temperamentum in eisdem primis qualitatibus fundatum, & ex consequenti mixtum.

12 Tertia opinio est quasi media inter has duas extremas, nam ex vna parte tollit à mixto quatuor primas qualitates elementorum. Ex altera verò ponit duas alias, vnam mediam inter calorem, & frigus; & alteram inter siccitatem, & humiditatem. Ita Saxonia quæst. 19. huius libri. Fundamentum huius sententiæ est, quia per has qualitates medias commodius possunt fieri effectus omnium primarum qualitatum, quàm per ipsas primas: quæ ratione contrarietatis formalis, quam habent, possunt ab aliis agentibus intendi, & remitti, & ideo intẽsiores, vel remissiores effectus præstare, quàm naturæ corporis mixti cõueniat.

Vltima opinio tenet temperamentũ mixti consistere in proportione primarum qualitatũ, nec præter eas aliam qualitatem ponendã, quæ sit temperamentum. Ita Marsil. q. 22. huius libri. Fernelius lib. 2. Philos. c. 3. Tolet. q. 18. huius libri, Conimb. c. 8. huius lib. q. 1. art. 1. & est cõmunis inter recentiores, & tãquam probabilior tenenda. Et in primis videtur expressa D. Thom. 1. part. quæst. 76. artic. 4. ad 4. vbi nullam aliam qualitatem præter primas attemperatas ponit, quas dicit esse sufficientem dispositionem pro forma mixti. Sed probatur ratione. Primo aduersus primam sententiam, quia temperamẽtum non est aliud, quàm debita dispositio, per quam conseruatur forma in materia, sed debita hæc dispositio conseruans non potest esse aliud præter primas qualitates attemperatas ad certum gradum: ergo

13

in hac

in hac proportione,seu temperie primarum qualitatum,& non in alia qualitate superaddita consistit temperamentum.Probatur minor,quia per eamdem dispositionem conseruatur forma in materia,per quam introducitur in ea, quia introductio ordinatur ad conseruationem;sed primæ qualitates, ita proportionatæ sunt conueniens, & naturalis dispositio pro forma mixti introducenda, atque etiam sufficiens, ita vt non sit necessaria alia qualitas disponens præter illas: (quod etiam fatētur aduersarij,cum nemo sit,qui aliam qualitatem præter quatuor primas ponat ad introductionem formę mixti necessariā) ergo nec alia debet poni pro eadem conseruanda, & ideo nec pro tēperamento mixti.Secundo,quia Medici omnes,immo & omnes Philosophi asserunt viuentia omnia corporea ex propria natura afferre secum internam causam morborum omnium,atque etiam senectutis,& corruptionis, & hanc causam esse,quod ex cōtrariis,& inter se pugnantibus sit compositum: quod patet esse falsum, si vna tantum qualitas sit temperamentum eius,& primas qualitates elementorum non habeat, quia contrarietas in vno solo non saluatur, sed duo extrema,vt minimum requirit. Et si dicatur qualitatem illā virtute continere contrarias. Probatur id non sufficere, quia sicut non est sibi contraria propter virtualem continentiam contrariorum, ita non potest esse principium corruptionis,quæ in sola contrarietate consistit.Tertio, ad mutuam actionem, & passionem; ad mutuámque actionem, & reactionem,atque etiam veram passionem,& corruptionem necesse est ponere in mixto qualitates formaliter contrarias,quales sunt primæ elementorum, quæ si non ponantur, non poterit resistere elementis in se agentibus, sed in instanti corrumpetur ab eis. Probatur aperte, quia formalis,& actualis resistentia non potest dari, nisi inter formaliter,& actualiter contraria; sed illa qualitas non est actu,& formaliter contraria alicui:ergo per illam non potest actu,& formaliter mixtum resistere. 14

Probatur deinde,quod non detur quinta qualitas, quæ sit temperamentum existens in mixto,cum quatuor primis contra secūdam opinionem, quia operationes qualitatibus elemētorum proprias,exercere potest mixtum per primas qualitates; immo per has potest resistere contrariis, & se defendere ab illis,& non per illam, vt probauimus: ergo superflua est talis qualitas, quia sine necessitate ponitur.Probatur consequentia, quia nec ad reparandos defectus primarum qualitatum requiritur; sed sicut in elementis ad recuperandam intensionem amissam cuiuslibet qualitatis non requiritur alia qualitas, sed

virtute propriæ formæ substantialis, se reducit elementum ad intensionem sibi debitam, nisi impediatur; ita mixtum potest virtute propriæ formæ se reducere ad intẽsionem amissam suæ qualitatis; & hoc satis est, vt non facile extinguatur. Quod si contraria sint potentiora, extinguetur, quia corruptibile est: quare corruptio eius non debet pro inconuenienti adduci.

15 Probatur tandem non dari in mixto duas illas qualitates medias inter primas pro temperamento mixti aduersus opinionẽ tertiam, quia per experientiã tactus cognoscimus mixtum habere calorem, & frigiditatem in suo statu naturali; sed mediæ illæ qualitates nõ possent causare sensationem caloris, & frigiditatis: ergò falsum est eas ponere pro extremis. Probatur minor, quia sicut solus formalis calor, vel lux potest sentiri per visum, & formalis sonus per auditum; ita solum formalis calor, & frigus possunt sentiri per tactum.

Ad primum argumentum primæ opinionis negandum est antecedens, quod non sufficiat diuersa proportio primarum qualitatum, vt per diuersa membra corporis viuẽtis possit anima per suas potentias, & instrumenta præstare effectus diuersos. Sed reuera fiunt diuersi effectus in diuersis partibus propter diuersum tèmperamentum primarum qualitatum, simul cum secundis ex eo procedentibus.

16 Ad secundum concesso antecedenti, quod naturale temperamentum in indiuisibili consistat, neganda est prima consequẽtia, quod per quemcunque excessum caloris, aut frigoris ex illis causis prouenientem dissoluatur, nã cum temperamentũ sit secundum se permanens, cum sit dispositio naturalis corporis, non quicunque excessus ex causa facile superueniente, & cito transeunte procedens, dicitur illud dissoluere, nã statim à propria natura reducitur ad naturalem statum: quod si diuturnus sit, dissoluetur quidem, & mixtum non habebit statum naturalẽ, sed violentũ, & censebitur esse in via ad corruptionem. Secũda vero consequentia de sanitate, & morbis concedenda est; sed distinguendũ consequẽs; nam sanitas, & morbus dupliciter possunt sumi, nempe in rigore Philosophico, & sic verum est sanitatem in indiuisibili consistere, & per quemlibet excessum, vel defectum intensionis ex causa aliquantulum permanente procedens, tolli, & morbum incurri. Sed non sumitur sub hac Physica formalitate à Medicis, sed prout notabiliter lędit, vel proxime lædere potest operationes corporis, & mẽbra eius grauare, ne proprias possint functiones, aut munera exercere. Et hoc modo posset forte vocari morbus practicè: ille vero videtur esse morbus quasi speculatiuus tantum, de quo cura est Medicis

solum

soli in gymnasiis, vbi de natura eius disputant. De morbo verò in alia acceptione agunt Medici cum infirmis,& ideo hunc solum communi modo loquendi morbum vocant, ex quo potest eis lucri aliquid prouenire. Fundamentis vero aliarum opinionum satisfecimus in confirmatione nostræ,& ideo non oportet solutiones repetere.

QVÆSTIO II.

An detur in mixtis temperamentum æquale ad pondus?

DVplex temperamentum distinguunt Medici atque Philosophi;vnum vocant temperamentum iustitiæ, vel æquale quoad iustitiam;& est illud, quod constat primis qualitatibus in eo gradu intensionis,aut in ea proportione, quæ conueniēs est formæ mixti, etiamsi in gradu inæquali contineat omnes qualitates. Ideo enim vocatur temperamentum iustitiæ, quia quod debitum est alicui,ex iustitia ei confertur: ergo illud tēperamentum,quod debitum est formæ mixti, merito vocatur æquale,vel conueniens quoad iustitiam. Aliud potest excogitari temperamentū æquale ad pondus, quod cōstat ex quatuor qualitatibus in gradu intensionis omnino æquali,nempe calore vt quatuor,frigiditate vt quatuor;& pariter de cæteris. Et de temperamento iustitiæ nulli dubiū est, quin detur in mixtis; sed certum est dari in omnibus,quæ sunt in statu naturali, hoc est naturæ suæ conuenienti; ideo de solo temperamento æquali ad pondus quærimus,an detur in mixtis, vel saltem in aliquo. 17

Et prima opinio negat omnino dari tale temperamentum in aliquo mixto. Ita Auicena sent. 1.doct.3. c.10. Auerroes 1.lib. de cœlo comment.7. 10.Meta.comm.21.4.Metheo.com.10.& 2.lib.de Gener. comm.48. quem sequuntur omnes Arabes. D. Thom.in 2.dist.19.q.vnica art.4.& in 3.distin. 16.q 1. art. 1. Michael de Medina in sua Parænesi,Conciliator dif.18.& hanc ferè sequitur Tol.q.11.huius libri, apertè asserens tale temperamentum vix dari posse in rerum natura. Probat Auerroes primo, quia ad mixtionem non possunt concurrere qualitates in æquali gradu intensionis; ergo neque ad mixtum. Euidens est consequentia,quia temperamentum mixti resultat ex mixtione elementorū,per quam corrumpuntur:ergo si mixtio non fit ex qualitatibus in æquali gradu intensionis cōcurrentibus,nec temperamentum mixti potest ex eis in æquali gradu constare. Sed probatur minor,quia si qualitates elementorū cōcurrerent 18

ad mixtionem in gradu intẽsionis æquali, nõ sequeretur actio: nec fieret mixtio, quia ab æquali proportione non sequitur actio. Quod potest confirmari quia vel mixta sunt perfecta, quæ constant quatuor qualitatibus elementorum; vel imperfecta, quæ non omnes habent. Si perfecta; omnia sunt fortia, atque consistentia, in quibus prædominatur terra, vt patet in omnibus, quæ degunt in terra; sed prædominante terra, debent prædominare qualitates eius, quæ sunt siccitas, atque frigiditas: ergo repugnat in his mixtis dari temperamentum æquale ad pondus. Si vero sint mixta imperfecta, quæ non constant omnibus qualitatibus elementorum; euidentius patet prædominari in eis elementum, à quo extrahũtur, vel ex quo generãtur, & ex consequenti qualitates eius, vt patet in vaporibus, in quibus prædominatur aqua, in quam facilè conuertuntur: in exhalationibus vero terra, vt probat siccitas maxima earum: quare neque in his dari potest temperamentum æquale ad pondus.

19 His argumentis alterum longe difficilius addere placet, quia si detur temperamentum mixti æquale ad pondus maxime in viuentibus, vel possibile foret, non est dubium, quin perfectissimum esset, quia mixtis perfectissimis conueniret, qualia sunt viuentia; sed repugnat viuentibus: ergo nulli mixto potest cõuenire. Probatur minor, quia viuentia habent partes diuersas, per quas exercent diuersas operationes, & ideo in his partibus postulant temperamentum diuersum; sicut animalia in corde, aut iecore calorem maximum propter sanguinis, atque spirituum vitalium generationem; in cerebro vero maximam frigiditatem, vt oportet ad generationem spirituum animaliũ, atque etiam ad species sensibiles retinendas, operationésque sensitiuas exercendas, sicque de reliquis partibus pro ratione suarum operationum: ergo repugnat his mixtis temperamentum æquale ad pondus.

20 Secunda opinio est quorundam Medicorum, inter quos refertur Hugo Senensis, qui quatuor videntur temperamenta distinguere in animali. Primum vocant naturale innatum, & est illud, quod fuit conueniens dispositio ad introductionem formæ mixti in materia, & ideo sub quo fuit genitum animal. Et hoc negant posse esse æquale ad pondus. Secundum temperamentum vocant influxum, quia resultat ex influxu quarundam partium in alias. Cum enim corpus animalis diuersa habeat organa pro operationibus exercendis valde diuersis, diuersa etiam postulat temperamenta in eis, quia repugnat per membra eiusdem temperamenti exercere. Exemplũ esse potest in corde, & cerebro; nam illud est quasi sanguinis, & spirituum vitalium

vitalium officina,hoc vero quasi totius sensationis, & spirituũ animalium fons; ad species vero intentionales producendas, recipiendas, & retinendas requiritur abundantia frigiditatis, sicque de cæteris membris,quæ vicissim se temperãt membris calidioribus frigidiora calefacientibus, & frigidioribus refrigerantibus calida. Nihilominus secundum hoc temperamentũ influxum asserunt animal magis esse calidum,&humidum,quã frigidum, & siccum: ex vtroque autem temperamento videtur resultare tertium, quasi mixtum ex vtroque, quia qualitates influxę coniunguntur cum naturalibus,& videtur temperamentum quasi totale constituere æquale ad pondus, quia inæqualitatem primi temperamẽti naturalis reducit temperamẽtũ influxum ad quandam æqualitatem,quam in cute circa quã primo fit tactus ostendi aiunt habente omnes quatuor qualitates ad æqualem gradum intensionis attemperatas. Vltimum temperamentum dicunt esse quasi aggregationem omnium qualitatum, vel totius intensionis earum in partibus animalis existentium. Et hoc dicunt esse æquale ad pondus in toto animali,quia æqualis est intensio omnium qualitatum,ita vt tantam habeat intensionem caloris totum animal simul accipiendo eam,quam habet in omnibus membris simul sumptis,quantam habet intensionem frigoris, & cæterarum qualitatum. 21

Vltima opinio concedit,naturaliter esse possibile temperamentum æquale ad pondus secundum primas qualitates,ita vt ex omnibus in eodem gradu intensionis constet. Autor huius opinionis fuit Galenus lib. 1.de temperamentis cap.9. & lib.2. cap.1.quibus locis nòn solum dari posse tale temperamentum docet.sed esse omnium optimum,quæ potest mixtum naturaliter habere,& ideo in specie humana,in qua reperitur mixtum perfectissimum dari. Ita sentiunt cum Galeno Fernelius lib. 8. Philosophiæ cap.4.Thomas de Garuio in summa titulo 2. de complex.q.9. Vallesius li.1.Controuers.c.7.Isaicus cap.1.dietarum vniuersalium,& Medici omnes,Marsilius,&Saxonia vbi supra.Conimb.2.lib.de Gener.cap.8.q.2.ar.3. & est communis inter recentiores Philosophos,& videtur nobis tanquam probabilior sequenda,ad quam reduci potest alia sententia distinguens temperamentum æquale ad pondus secundum qualitates alteratiuas,& motiuas,negánsque posse dari vtramq; simul, & concedens quod naturaliter possit dari, quodlibet separatũ ab altero,quã tenent Albertus Saxoniæ q.11.huius lib.& Mar. q.15.& de qua agemus inferius. 22

Pro eius autẽ explicatione distinguenda sunt temperamẽta mixtorum secundũ genera,species,&indiuidua,sicut distinguit 23

ea

ea Galenus vbi supra, non quod qualitates ipsæ,quibus temperamenta constant differre posse genere, aut specie,cum constet solum posse differre temperamenta secundum diuersos gradus intensionis,aut remissionis earumdem qualitatum,qui nō possunt efficere differentiam specificam, sed distinguuntur diuersa genera,& species temperamentorum, quia cum ratio temperamenti consistat in proportione primarum qualitatum,diuersi modi quibus proportionari possunt, dicuntur diuersa temperamenta genere quidem,si sint vniuersaliores, sub quibus minus alij vniuersales, minúsque diuersi contineantur:specie vero,si sub vniuersalioribus cōtineantur immediatè, & sub se cōtineāt alios minus diuersos,minusque vniuersales ad similitu-
14 dinem indiuiduorum.Ad nouem igitur temperamenta reduxit Galenus omnia,quæ naturaliter possunt conuenire mixtis corporibus. Ex quibus primū est quasi atoma species, & octo alia quasi genera (quia æqualitas intensionis in omnibus qualitatibus consistit in indiuisibili,& ideo non habet sub se alias temperamentorum species, sed solum indiuidua.)Sub quibus plures cōprehendantur temperamentorū species, & sub speciebus plura temperamentorum indiuidua,hoc ferè modo.Vel temperamentum est omnino æquale, hoc est constans omnibus qualitatibus in æquali gradu intensionis,vel inæquali, ita vt constet omnibus qualitatibus non in gradu æquali intensionis. Si primum modum habeat, erit primum temperamentum, quod vocatur æquale ad pondus,& de quo disputamus , an solum sit excogitabile,vel etiam naturaliter possibile. Si vero inæquale sit temperamentum,vel inæqualitas est in vna tantum contrarietate,& ita resultant duo quasi temperamentorum genera secundum duas qualitates se expellentes,quia vel solus calor excedit frigiditatem, & est primum genus,vel sola frigiditas calorem;& est secundum (in vtroque enim humiditas,& siccitas reperiuntur in eodem gradu intēsionis.) Si vero excessus repetiatur in alia contrarietate humiditatis, & siccitatis,calore, & frigiditate in eisdem gradibus intensionis concurrentibus resultant duo alia genera , quia si excedat humiditas, erit tertiū, si vero siccitas,quartum ; deinde si excessus sit ex parte vtriusq; contrarietatis , resultabunt quatuor alia genera; & ita exple-
25 bitur nouenarius numerus.Nam vel excedunt calor,& siccitas, & resultat sextum genus,quod vocatur temperamentum , vel complexio ignea;aut excedunt calor,& humiditas , & resultat septimum,quod vocāt complexionē aeream : vel excedunt frigiditas,& humiditas,& resultat genus octauum , quod vocant complexionem aqueam. Vel denique excedunt frigiditas , &
siccitas

siccitas,& resultat nouum, & vltimum, quod appellatur complexio terrea. Nec sunt alia genera temperamentorum possibilia, quia cum qualitates istæ contrariæ non possint esse simul in eodem subiecto, nisi in gradibus remissis, repugnat ambo extrema eiusdem contrarietatis excedere, vt calorem, & frigiditatem excedere humiditatem,& siccitatem;nam vel excederent in gradu infra medietatem, ita vt calor, & frigus essent vt quatuor; duæ vero aliæ in minori gradu, & ita latitudo huius contrarietatis non esset expleta; vel excederent in gradu vltra medietatem,& tunc darentur contraria in eodem subiecto secundum gradus intensos,quod est impossibile naturaliter,sicut est etiam impossibile non esse expletam latitudinem alicuius contrarietatis ex vno,vel vtroque contrario,vt superius statutum est.

26 Sub quodlibet autem horum generum continentur plures species temperamentorũ,quia secundum maiorem,vel minorem excessum qualitatis, vel qualitatum excedentium distingui possunt plures differentiæ temperamentorum, vt in primo genere,in quo solus calor excedit;distingui possunt plures species,vna si calor excedens sit vt sex,& frigiditas vt duo;alia si calor sit vt quinque,& frigiditas vt tria, sicque de cæteris gradibus secundum latitudinem caloris, & frigiditatis per partes aliquotas, & ita de cæteris proportionibus aliorum generum censendum est. Sub qualibet etiam specie temperamentorum continentur diuersa numero temperamenta inæqualia, nam quælibet species temperamenti certam habet latitudinem gradualem inter duos terminos maximum, & minimum contentam, quod experientia probari potest. Quia sicut inter elementa datur actio,& reactio,sic suo modo inter mixta:ergo in quolibet mixto potest remitti, aut intēdi aliqua qualitas absque sui corruptione substantiali,& ita contingere potest,quod intra eamdem speciem temperamenti diuersa indiuidua diuersa habeant temperamenta,& inæqualia iuxta maius,vel minus prædominium eiusdem, vel earumdem qualitatum; quod in specie humana sic potest declarari, vt si temperamentum ei debitum sit æquale ad pondus, non est intelligendum sic in pro- 27 portione illa indiuisibili qualitatum consistere, vt non possit sine illa conseruari,sed verè potest,cum possit remitti vna,vel alia qualitas sine corruptione subiecti;sed ita debet intelligi, vt perfectissimum temperamentum huius speciei consistat in omnimoda illa æqualitate intensionis omnium qualitatum, quod temperamentum non habebunt, nisi illa indiuidua, in quibus sic reperiantur; habebunt tamen imperfectum eiusdem speciei

ſpeciei excedente aliqua qualitate vſque ad certum terminum, vltra quem non erit iam temperamentum humanæ ſpeciei, nec poterit indiuiduum aliquod eius ſub eo conſeruari. Hæc autem diuerſitas temperamentorum, ſeu complexionum indiuidualium ſub eadem ſpecie prouenit abſque dubio ex diuerſa perfectione indiuiduali formarum ſubſtantialium eiuſdē ſpeciei, iuxta quam diuerſæ formæ indiuiduales diuerſum quoque temperamentum poſtulant in materia ad ſui introductionem, & conſeruationem in ea. Hęc autē omnia ſic intelligenda ſunt, vt ſicut temperamentorum genera octo tantum ſunt, ita temperamentorum ſpecies ſint actu finitę, quamuis in lōge maiori numero. Et ratio eſt manifeſta, quia exceſſus vnius, vel plurium qualitatum ſumitur ſecundum partes aliquotas, & non ſecundum proportionales: conſtat vero partes aliquotas latitudinis cuiuſcumque qualitatis finitas eſſe. Et par eſt ratio de numero indiuiduorum quantum ad numerum actualem, qui ſemper eſt actu finitus ſub qualibet ſpecie, paſſim tamen extinguūtur hæc, & incipiunt de nouo alia. Ex qua parte non eſt vſquequaque certus eorum numerus, ſed quodammodo multiplicantur in infinitum, cum tamen numerus ſpeciorum ſemper ſit idem, & propterea aſſeruit Porphyrius. cap. de ſpecie, finitas eſſe ſpecies, ſed indiuidua procedere in infinitum.

28 His præſuppoſitis communem ſententiam his tribus aſſertionibus explico: prima eſt, temperamentum æquale ad pondus naturaliter eſt poſſibile in mixtis. Probatur teſtimonio Ariſtotelis, & ratione. Ariſtoteles enim ſectione 5. Problematū quęſt. 22. docet expreſſe, corpora ad æqualitatem temperata facile in morbum incidere, atque etiam facilè curari: quæ vero non ſunt ad æqualitatem temperata, ex oppoſito non facilè infirmantur, nec facile à morbo curātur, ſed difficile ſanitatē conſequuntur. Ex quibus ſequitur plane ſentire, quod naturaliter dari poſſit, & detur temperamentum æquale ad pondus. Ratione vero primò.

Quia non eſt impoſſibile naturaliter primas qualitates in gradu æquali intenſionis vt quatuor dari in eodem ſubiecto; ergo non erit impoſſibile, quod ab aliqua forma mixti in tali gradu poſtulentur. Probatur conſequentia, quia ſi dantur formę mixti poſtulantes eaſdē qualitates in gradu inæquali ſuperiori, & inferiori; cur non poterunt dari aliæ eaſdem poſtulantes ſub gradu æquali? certe nulla poteſt ratio impoſſibilitatis afferri. Quod efficaciter probari poteſt ſecundo, nam ad rationem mixti pertinet habere qualitates primas ad temperiem redactas, ſed quo magis accedunt ad æqualitatem intenſionis, magis

magis attemperantur: ergo si omnimodã æqualitatem habeant, dicentur summo ac perfectissimo modo attẽperatæ. Et ex consequenti dicetur mixtum perfectissimam habere temperiem, atque adeò perfectissimam rationem mixti, vt mixtum est, & tale temperamentum erit perfectissimum, & ideo naturaliter possibile.

Secunda assertio in genere animalium, præsertim in specie humana, aut in vno, vel multis indiuiduis eius datur temperamentum æquale ad pondus. Ita Galenus cum cæteris, quos pro communi sententia retulimus. Sed egregie D. Thomas 1. par. qu. 91. artic. 1. in corpore his verbis. *Dissimilitudine vero cœlestiũ corporum habet homo elongationẽ à contrarijs propter maximam æqualitatem complexionis: elementa vero secundum substantiam: ita tamen quod superiora elemẽta prædominãtur in eo secundum virtutẽ, scilicet ignis, & aer, quia vita præcipue consistit in calido, quod est ignis, & in humido, quod est aeris. Inferiora vero elementa abundant in eo secundum substantiam, aliter enim non posset esse mixtionis æqualitas.* Et in solutione ad 3. ita ait. *Quod si ignis, & aer, quæ sunt maioris virtutis in agẽdo, etiam secundum quantitatem in compositione humani corporis abũdarent, omnino ad se traherent alia, & non posset fieri æqualitas commistionis, quæ est necessaria in compositione hominis ad bonitatẽ sẽsus tactus, qui est fundamẽtum sensuum aliorum.* Et tandem art. 3. ad primum docens hominem excedere cætera animalia perfectione tactus, excedi vero ab ea perfectione aliorum sensuum, ita ait. *Et similiter potest assignari ratio, quare quædam animalia sint acutioris visus, & subtilioris auditus, quàm homo propter impedimentum horum sensuum, quod necesse est consequi in homine ex perfecta cõplexionis æqualitate.* Sed probatur duplici testimonio Aristotelis, quorum primum habetur 2. lib. de partibus animalium c. 16. in vltimis verbis, quibus docet hominem inter omnia animalia habere perfectissimum sensum tactus, & ita habent. *Itaq; carne instituta sunt, eaque mollissima, qualis caro hominis est, scilicet, quod maxime omniũ animalium valet sensu tactus.* Secundum vero habetur 2. lib. de anima c. de tactu tex. 118. vbi docet sensum tactus non sentire qualitates tãgibiles in eo gradu, in quo eas habet, sed solum in maiori vel intensiori: & est idem, quod dici solet, tactum solum sentire excellentias qualitatum tangibilium. Ex quo colligit sensorium tactus habere tẽperiem, vel complexionem æqualem ad pondus. Verba autẽ eius hæc sunt. *Calidũ aut frigidũ, durũ aut molle non sentimus, sed exuperãtias, tãquã sensu, velut medietate quadam existẽte eius, quæ in sensibilibus contrarietatis, & propter*

29

30

hoc

hoc discernit, ac iudicat sẽsibilia: medium enim iudicatorium est, fit enim ad vtrumque ipsorum alterum vltimorũ. Ex quibus desumitur primum arg. pro nostra assertione hoc modo. Sensus tactus, cum sit potissimus ad rerum experientiam capiendam, cui maiori ex parte innituntur scientiæ humanæ, merito vocatur sensus scientiæ, quo sensu, aut perfectione eius homo scientiarum capax inter animalia, debuit omnia excedere; & ideo habere perfectissimum tactum; sed ad perfectionem tactus necessarium est temperamentum æquale ad pondus: ergo hoc dabitur in corpore humano, per quod dispersus est sensus tactus, & maxime viget in cute eiusdẽ corporis, vt docet idẽ Aristot. in eodem c. de tactu. Probatur minor ex posteriori testimonio Aristotelis; quia ad excellentiam tactus pertinet posse percipere omnes excellentias tangibilium, sed non posset omnes sentire, nisi ad mediocritatem esset organum eius temperatum, quia si in aliqua excelleret qualitate, non posset eamdem sentire excellentiam, vt 2. lib. de anima cap. de tactu probatur: ergo homo secundum sensorium tactus per totum corpus dispersum debet habere temperamentum æquale ad pondus.

31 Secunda ratio continetur in secundo testimonio Diui Thomæ, & est talis. Illud censendum est optimum temperamentum primarum qualitatum, quod maxime distat ab extremis earum omni ex parte, nempe à summa intensione omnium; sed temperamentum æquale ad pondus maxime distat ab extremis, cum cõsistat in eadem mediocritate omnium qualitatum: ergo optimum censeri debet, & mixto omnium perfectissimo cõuenire, quod est homo. Probatur maior, quia temperamẽtum dissoluitur, si ad extrema perueniat, nempe ad summam intensionem primarum qualitatum: ergo illud erit magis stabile, & optimum, quod plus ab eis recedit; nam eo difficilius poterit ad ea reuocari. Hoc vero temperamentum æquale ad pondus tribui debet primo homini à Deo immediatè condito: decet namque diuina opera ab eo solo immediatè constituta perfectiora esse aliis, quæ ab eodem mediis secundis causis procedunt. Deinde maiori ratione tribuendũ est sacro corpori Christi in visceribus Deiparæ à Spiritu sancto formato, quia cum sit omnium corporum perfectissimum, optimum omniũ temperamentum debet ei tribui, præsertim cum summæ dignitati eius congruat, quam habuit ex vnione ad diuinum verbum: nec derogет merito operum eius infinito, aut redemptoris muneri. Quod etiã probari potest ex his, quæ docet Galenus vbi supra de hoc temperamento æquali ad pondus, videlicet esse saluberrimum omnium: quare Christo Domino tribui debet, in quo

nullus

nullus erat futurus morbus, vt docent Scholastici Doctores in 3.dist.15.& 16.cum D.Thom.3.par.q.14. art.4.

Sed eadem ratione videtur tale temperamentum non esse tribuendum Christo Domino, quia de corporibus ita temperatis docet Aristoteles sectione 5.Problematum q.22.facile in morbum incidere,atque etiam facile ad sanitatum reuocari, & merito,quia cum hoc temperamentum consistat in maxima æqualitate intensionis omnium qualitatum, facile est ab ea recedere per excessum quemcumque eiusdem mixti, vel per actionem alicuius extrinseci contrarij: ergo non potest tribui corpori, quod ex propria dignitate numquam ab eo recessurum erat. Respondeo, conseruationem temperamenti naturalis maxima ex parte dependere ab eodem mixto regulas cum primis temperantiæ non transgrediente: deinde quantum humana prudentia fieri potest à contrariis agentibus recedente, ne ab eis lædatur, vtrumque autem præstitisse Christum Dominum, certissimum est. Nullum enim locum in eo habuerunt excessus intemperantiæ: à contrariis verò agentibus propriæ saluti infestis,non solum quantum humana prudentia fieri potuit, sed per diuinam recessit,per quam,si aliqua nihilominus secundum naturæ ordinem ei nocere poterant, prohibita sunt, vt sic nullum morbum contraheret. Nec Aristoteles absolutè docet de corporibus ad æqualitatem attemperatis facile in morbum incidere, sed comparatiuè tantum, hoc est comparatione corporum inæqualiter temperatorum; de quibus asserit, quod sicut difficilius morbum contrahunt, ita etiam difficilius ab eo reuocantur,& sæpe extinguuntur,cum tamen æqualiter temperata facile curentur:diuturnior verò censetur sanitas, quæ facile recuperatur,etiam si frequentius(leuiter tamẽ)amittatur, nam minus longè periculum incurritur per leues morbos, etsi frequentes, quàm per grauiores minus frequentes. Ex quibus intelligitur verum esse omnibus consideratis, quod Galenus docuit temperamentum æquale ad pondus saluberrimum omnium esse,nec ei contrarium, quod de eodem temperamento asseruit Aristoteles.

32

33

Tertia assertio. Naturaliter est impossibile dari mixtũ temperatum ad pondus secundum omnes suas partes. Veritas huius assertionis ex explicatione potius dependet, quàm ex aliis rationibus:ideo explicanda est,& eo ipso efficaciter probata censebitur. Et imprimis supponendum est, temperamentum æquale ad pondus in solis mixtis perfectis, qualia sunt viuẽtia reperiri. Viuentia verò ex propria natura sunt heterogenea corpora habentia diuersa organa pro diuersis operationibus exercendis,

34

vt in animalibus constat habentibus cor, vel iecur pro officina sanguinis, & spirituum vitalium; cerebrum pro officina totius sensationis. Diuersa item organa, vel sensoria pro diuersis sensibus externis, vt organũ visus, quod sunt oculi, sicque de cæteris sensibus. Eius verò organa, vel partes, sicut diuersam habent figuram ad propriam operationem exercẽdam accommodatam, & diuersum modum operandi illam, ita requirunt diuersa temperamenta. Nam cor debet esse calidissimum, cerebrũ frigidissimum, & pariter singula organa sensuum debẽt habere particularem temperiem propriæ operationi accõmodatam: quæ cum sint diuersæ, non possunt per organum eiusdem temperamenti exerceri. Quare repugnat has partes habere idem temperamentum, vel æquale ad pondus, quia eo ipso, quod in corde, atque etiam in iecore nõ prædominaretur calor, non possent esse sanguinis, vel spirituum officinæ, & eo ipso, quod in cerebro non prædominaretur frigiditas, non posset esse officina sensitiuę virtutis, & operationum, & nisi organum tactus esset ad æqualitatem temperatum, non posset talis potentia percipere omnes excellentias qualitatũ tangibilium. Ex quibus euidenter sequitur non posse corpus organicum secundum omnes suas partes esse temperatum ad pondus; necessarium tamẽ est temperatum esse ad iustitiã, & saltem quantũ ad plures eius partes, eas præsertim, in quibus residet sensus tactus, esse æqualiter ad pondus temperatum. Ratione vero inæqualitatis temperamenti, necesse est vt quælibet agat in aliam sibi proximam, & ab ea patiatur, & per hanc mutuam actionem, & passionem se temperent. Et temperiem hanc resultãtem appellarunt alij influxam, quia per influxum, & actionem vnius partis in alteram cõsequitur eam corpus secundũ plures partes. Primam vero temperiem, quam postulat corpus ad sui generationem, quam dicimus esse ęqualem ad pondus in aliquibus mixtis; vocant innatam, quia à sua constitutione naturali eam habet corpus. Ex vtraque vero simul sumpta sequitur, quod cum in quibusdam partibus talis mixti multum prædominetur calor, in aliis multum prædominetur frigiditas, in aliis humiditas, & tandem in aliis siccitas, consideratis omnibus simul, & quasi in quadam aggregatione resultet in toto mixto quædam æqualitas ad pondus, quia tantum caloris habere videtur, quantum frigoris, atque etiam quantum humiditatis, & siccitatis; ita vt non plures habeat gradus intensionis ex vna qualitate, quam ex aliis. Et temperamentum hoc aggregationis vocant, quia ex omnibus partibus corporis diuerso modo temperatis, sed quasi in vnum aggregatis resultat. Et his explicantur omnes nostræ assertiones, iuxta quas communis

sententia

sententia defendenda est,ad quam reduci potest secunda de quatuor temperamentis,vt ex dictis facile intelligi potest.

Ad primum argumentũ Auerrois negandum est antecedens, quod non possint elementa concurrere ad mixtionem secundum æqualem gradum intensionis, nam licet in gradu æquali concurrentes agere, & pati possent:quia vt bene D.Tho.vbi supra,ea quæ magis sunt actiua,vt ignis, & aer applicarentur in minori quantitate;minus vero actiua in maiori,& prætèrea hęc sub maiori densitate iuuante actionem,illa vero sub minori,& ita applicata proportionarentur, ageréque,& pati possent,& se corrumpere. 36

Ad argumentum Toleti ex eodem testimonio D.Tho. respondendũ est distinguendo antecedens,nempe mixta perfecta, quæ generãtur in terra fortia ,atque stabilia esse,& ideo in omnibus prædominari terrã,& qualitates eius. Nam duobus modis ait D.Tho.prædominari posse eleměta in mixto,aut secundum maiorẽ magnitudinem,vel copiam substantiæ,quæ requiritur ad consistentiam,& soliditatem corporis,& membrorum eius, aut secundum intensionem qualitatum,quibus constant. Et modo priori prædominari ait terram,& aquam; quia si materia,ex qua fiunt corpora hæc,non esset similis substantiæ terræ per cõmixtionem aquæ,quasi coagulatæ,sed substãtię aeris, & ignis,non possent ex ea solida membra,& aliquando densiora , ac duriora formari.Sed modo posteriori non esse necessarium, quod prædominentur elementa hæc,sed hanc, vel illam qualitatem prædominari secundum diuersitatem membrorum, atque organorum desumendam ex diuersis operationibus animæ per illa exercendis;ita vt in his prædominari debeat calor, in illis frigus,in aliis humiditas,& in aliis siccitas. Gratia exẽpli:cor calidissimũ esse oportet,frigidissimum cerebrum,ossa,& cartilagines valde sicca,sensoria visus,& gustus magna ex parte humida ; cætera autem membra omnia,in quibus residet sensus tactus æqualem intensionem qualitatum postulant. Et vniuersaliter loquendo dicendum est membra omnia,quæ toti corpori præbent consistentiam,licciora.ac frigidiora esse debere,vt ossa & cartilagines.Secundo,membra omnia.in quibus vigent opera vitæ,quia vel sunt officinæ sanguinis,vel spirituum vitalium, calidiora,& humidiora,vt sunt cor,& iecur:illa vero in quibus vigent sensus,quia ab eis deriuatur sensitiua virtus, valde frigida vt cerebrum.Et illa tandem, in quibus viget tactus, qui est scientiarum sensus æqualiter temperata ; & hæc sunt quasi vniuersalia membra corporis, ex quibus dependent alia, & quibus hoc modo distribuendas esse qualitates natura censuit,quia 37

in hac proportione oportet eas habere, vt apta sint ad vniuersaliores functiones exercendas. De temperie verò particularium membrorum, iudicandum est secundum naturam operationis, quam exercent. Ex quibus infero sensum illius propositionis Aristotelicæ, *Quod vita consistit in calido, & humido*: non esse, quod in viuente debeant prædominari calidum, & humidum secundum plures gradùs intensionis, nam plura sunt viuentia sua natura frigidiora, vt de salmandra, cicuta, papauere, & mandragora refertur. Nec etiam est sensus, quod in quacumq; parte viuente, debeant prædominari calor, & humiditas secundum maiorem intensionem, quia sensus iste in cerebro, & ossis probatur falsus; sed vel significat prædominari debere calidum, & humidum in præcipuis membris viuentium perfectorum, sanguineque præditorum, in quibus vigent opera vitæ: vel certè sensus esse potest, quod duæ istæ qualitates calor, & humiditas præcipue concurrunt ad operationes vitæ: nam calor naturalis generale instrumentum est vitalium operationum, & alimentum, quod quasi obiectum, vel materia earum est, magna ex parte postulat intensam humiditatem. Ad formam igitur argumenti respondeo, in omnibus mixtis in terra genitis prædominari terram secundum copiam, & similitudinem substantiæ, sed non in omnibus secundum intensionem suarum qualitatum.

39 Ad primum verò argumentũ ex nostris concedenda est maior, quod si possibile sit temperamentum æquale ad pondus, debet conuenire viuentibus. Sed minor neganda, quod his non cõueniat. Et quod deinde dicitur viuentia habere partes diuersas, & diuerso modo, atque inæquali temperatas, concedendum. Quod verò ex eo infertur, videlicet non habere temperamentum æquale ad pondus, distinguendum: nam secundum omnes, & singulas partes verum est. Habet tamen maiori ex parte, quia in omnibus, per quas dispersus est sensus tactus, & constat per totum ferè corpus esse dispersum, & ideo absolutè, & sine addito tribuimus illi hoc temperamentum; & in hoc sensu intelligitur ab omnibus opinio communis, quam sequimur.

QVÆSTIO III.

An sit possibile temperamentum æquale ad pondus secundum qualitates motiuas?

40 DVplicem sensum habere potest titulus quæstionis. Primum, an naturaliter sit possibile tale temperamentum constans æquali grauitate, & leuitate. Secundum, an saltem dari possit

possit per potentiam Dei absolutam. Et in primo sensu tenet prima opinio naturaliter dari posse. Ita Marsil.& Saxonia locis citatis in præcedenti quæstione, quod probant hoc argumento. Posse dari naturaliter temperamentum æquale ad pondus secundum qualitates actiuas efficaciter probatur ex eo, quod dato quocumque temperamento inæquali possunt intendi, vel remitti qualitates, quarum ratione inæquale est, & reduci ad eosdem gradus intensionis aliarum; sed dato quocumque temperamento inæquali secundum qualitates motiuas, nempe grauitate,& leuitate potest quælibet earum intendi, vel remitti ab agente extrinseco, quousque perueniat ad gradum intensionis alterius, & hoc sine corruptione eiusdem mixti, quemadmodum sine corruptione eius possunt intendi, & remitti primæ qualitates vsque ad æqualem gradum intēsionis: ergo sicut potest dari naturaliter temperamentum æquale ad pondus ex primis qualitatibus; pari ratione ex motiuis, nempe grauitate, & leuitate. Secundo probatur, quia grauitas,& leuitas sunt secundæ qualitates, quæ sequuntur ex mixtione primarum, vt docet expressè Aristoteles 4.lib.Phys. text.85.& c.1.huius libri: ergo ex permixtione primarū qualitatum in æquali gradu intensionis sequentur grauitas,& leuitas secundum æquales gradus intensionis, sed talis permixtio primarum qualitatum naturaliter est possibilis, cum constituat temperamentum æquale ad pondus: ergo possibile quoque erit temperamentum æquale ad pondus ex grauitate, & leuitate.

41 Secunda opinio negat tale temperamentum in qualitatibus motiuis esse naturaliter impossibile; & est communis inter iuniores,& vera. Probatur primo à priori hoc modo. Summa leuitas non procedit ex solo summo calore, vel summa humiditate, nec summa grauitas ex sola summa frigiditate, aut ex sola summa siccitate, vt euidenter constat in elementis; sed summa leuitas ex summo calore superante siccitatem, vt patet in igne: & summa grauitas ex summa siccitate superante frigiditatem, vt patet in terra: ergo leuitas media non procedet ex calore medio, nec media grauitas ex siccitate media; sed potius ex medio calore superante siccitatem:& hæc ex media siccitate superante frigiditatem; sed euidens est medium calorem superātem siccitatem,& mediam siccitatem superantem frigiditatem non efficere temperamentum æquale ad pondus, cum dicant inæqualem intensionem qualitatum; immo euidens est, non esse possibile tale temperamentum primarum qualitatum, quia includit euidentem contradictionem: nam ex parte grauitatis includit mediam siccitatem,& ex parte leuitatis minorē, quia inferio-

in hac proportione oportet eas habere, vt apta sint ad vniuersaliores functiones exercendas. De temperie verò particularium membrorum, iudicandum est secundum naturam operationis, quam exercent. Ex quibus infero sensum illius propositionis Aristotelicæ, *Quod vita consistit in calido, & humido*: non esse, quod in viuente debeant prædominari calidum, & humidum secundum plures gradus intensionis, nam plura sunt viuentia sua natura frigidiora, vt de salmandra, cicuta, papauere, & mandragora refertur. Nec etiam est sensus, quod in quacumq; parte viuente, debeant prædominari calor, & humiditas secundum maiorem intensionem, quia sensus iste in cerebro, & ossis probatur falsus; sed vel significat prædominari debere calidum, & humidum in præcipuis membris viuentium perfectorum, sanguineque præditorum, in quibus vigent opera vitæ: vel certè sensus esse potest, quod duæ istæ qualitates calor, & humiditas præcipue concurrunt ad operationes vitæ: nam calor naturalis generale instrumentum est vitalium operationum, & alimentum, quod quasi obiectum, vel materia earum est, magna ex parte postulat intensam humiditatem. Ad formam igitur argumenti respondeo, in omnibus mixtis in terra genitis prædominari terram secundum copiam, & similitudinem substantiæ, sed non in omnibus secundum intensionem suarum qualitatum.

38

39 Ad primum verò argumentũ ex nostris concedenda est maior, quod si possibile sit temperamentum æquale ad pondus, debet conuenire viuentibus. Sed minor neganda, quod his non cõueniat. Et quod deinde dicitur viuentia habere partes diuersas, & diuerso modo, atque inæquali temperatas, concedendum. Quod verò ex eo infertur, videlicet non habere temperamentum æquale ad pondus, distinguendum: nam secundum omnes, & singulas partes verum est. Habet tamen maiori ex parte, quia in omnibus, per quas dispersus est sensus tactus, & constat per totum ferè corpus esse dispersum, & ideo absolutè, & sine addito tribuimus illi hoc temperamentum; & in hoc sensu intelligitur ab omnibus opinio communis, quam sequimur.

QVÆSTIO III.

An sit possibile temperamentum æquale ad pondus secundum qualitates motiuas?

40 DVplicem sensum habere potest titulus quæstionis. Primum, an naturaliter sit possibile tale temperamentum constans æquali grauitate, & leuitate. Secundum, an saltem dari possit

possit per potentiam Dei absolutam. Et in primo sensu tenet prima opinio naturaliter dari posse. Ita Marsil.& Saxonia locis citatis in præcedenti quæstione, quod probant hoc argumento. Posse dari naturaliter temperamentum æquale ad pondus secundum qualitates actiuas efficaciter probatur ex eo, quod dato quocumque temperamento inæquali possunt intendi, vel remitti qualitates, quarum ratione inæquale est, & reduci ad eosdem gradus intensionis aliarum; sed dato quocumque temperamento inæquali secundum qualitates motiuas, nempe grauitate,& leuitate potest quælibet earum intendi, vel remitti ab agente extrinseco, quousque perueniat ad gradum intensionis alterius, & hoc sine corruptione eiusdem mixti, quemadmodum sine corruptione eius possunt intendi, & remitti primæ qualitates vsque ad æqualem gradum intēsionis: ergo sicut potest dari naturaliter temperamentum æquale ad pondus ex primis qualitatibus; pari ratione ex motiuis, nempe grauitate, & leuitate. Secundo probatur, quia grauitas,& leuitas sunt secundæ qualitates,quæ sequuntur ex mixtione primarum, vt docet expressè Aristoteles 4.lib.Phys. text.85.& c.1.huius libri: ergo ex permixtione primarū qualitatum in æquali gradu intensionis sequentur grauitas,& leuitas secundum æquales gradus intensionis,sed talis permixtio primarum qualitatum naturaliter est possibilis, cum constituat temperamentum æquale ad pondus: ergo possibile quoque erit temperamentum æquale ad pondus ex grauitate, & leuitate.

41 Secunda opinio negat tale temperamentum in qualitatibus motiuis esse naturaliter impossibile; & est communis inter iuniores,& vera. Probatur primo à priori hoc modo. Summa leuitas non procedit ex solo summo calore, vel summa humiditate, nec summa grauitas ex sola summa frigiditate, aut ex sola summa siccitate, vt euidenter constat in elementis; sed summa leuitas ex summo calore superante siccitatem, vt patet in igne: & summa grauitas ex summa siccitate superante frigiditatem, vt patet in terra: ergo leuitas media non procedet ex calore medio, nec media grauitas ex siccitate media; sed potius ex medio calore superante siccitatem:& hæc ex media siccitate superante frigiditatem; sed euidens est medium calorem superātem siccitatem,& mediam siccitatem superantem frigiditatem non efficere temperamentum æquale ad pondus, cum dicant inæqualem intensionem qualitatum; immo euidens est, non esse possibile tale temperamentum primarum qualitatum, quia includit euidentem contradictionem: nam ex parte grauitatis includit mediam siccitatem,& ex parte leuitatis minorē, quia inferio-

in hac proportione oportet eas habere, vt apta sint ad vniuersaliores functiones exercendas. De temperie verò particularium membrorum, iudicandum est secundum naturam operationis, 38 quam exercent. Ex quibus infero sensum illius propositionis Aristotelicæ, *Quod vita consistit in calido, & humido*: non esse, quod in viuente debeant prædominari calidum, & humidum secundum plures gradus intensionis, nam plura sunt viuentia sua natura frigidiora, vt de salmandra, cicuta, papauere, & mandragora refertur. Nec etiam est sensus, qnod in quacumq; parte viuente, debeant prædominari calor, & humiditas secundum maiorem intensionem, quia sensus iste in cerebro, & ossis probatur falsus; sed vel significat prædominari debere calidum, & humidum in præcipuis membris viuentium perfectorum, sanguineque præditorum, in quibus vigent opera vitæ: vel certè sensus esse potest, quod duæ istæ qualitates calor, & humiditas præcipue concurrunt ad operationes vitæ: nam calor naturalis generale instrumentum est vitalium operationum, & alimentum, quod quasi obiectum, vel materia earum est, magna ex parte postulat intensam humiditatem. Ad formam igitur argumenti respondeo, in omnibus mixtis in terra genitis prædominari terram secundum copiam, & similitudinem substantiæ, sed non in omnibus secundum intensionem suarum qualitatum.

39 Ad primum verò argumentũ ex nostris concedenda est maior, quod si possibile sit temperamentum æquale ad pondus, debet conuenire viuentibus. Sed minor neganda, quod his non cõueniat. Et quod deinde dicitur viuentia habere partes diuersas, & diuerso modo, atque inæquali temperatas, concedendum. Quod verò ex eo infertur, videlicet non habere temperamentum æquale ad pondus, distinguendum: nam secundum omnes, & singulas partes verum est. Habet tamen maiori ex parte, quia in omnibus, per quas dispersus est sensus tactus, & constat per totum ferè corpus esse dispersum, & ideo absolutè, & sine addito tribuimus illi hoc temperamentum; & in hoc sensu intelligitur ab omnibus opinio communis, quam sequimur.

QVÆSTIO III.

An sit possibile temperamentum æquale ad pondus secundum qualitates motiuas?

40 DVplicem sensum habere potest titulus quæstionis. Primum, an naturaliter sit possibile tale temperamentum constans æquali grauitate, & leuitate. Secundum, an saltem dari possit

possit per potentiam Dei absolutam. Et in primo sensu tenet prima opinio naturaliter dari posse. Ita Marsil.& Saxonia locis citatis in præcedenti quæstione, quod probant hoc argumento. Posse dari naturaliter temperamentum æquale ad pondus secundum qualitates actiuas efficaciter probatur ex eo, quod dato quocumque temperamento inæquali possunt intendi, vel remitti qualitates, quarum ratione inæquale est, & reduci ad eosdem gradus intensionis aliarum; sed dato quocumque temperamento inæquali secundum qualitates motiuas, nempe grauitate, & leuitate potest quælibet earum intendi, vel remitti ab agente extrinseco, quousque perueniat ad gradum intensionis alterius, & hoc sine corruptione eiusdem mixti, quemadmodum sine corruptione eius possunt intendi, & remitti primæ qualitates vsque ad æqualem gradum intẽsionis: ergo sicut potest dari naturaliter temperamentum æquale ad pondus ex primis qualitatibus; pari ratione ex motiuis, nempe grauitate, & leuitate. Secundo probatur, quia grauitas, & leuitas sunt secundæ qualitates, quæ sequuntur ex mixtione primarum, vt docet expresse Aristoteles 4.lib.Phys. text.85.& c.1.huius libri: ergo ex permixtione primarũ qualitatum in æquali gradu intensionis sequentur grauitas, & leuitas secundũm æquales gradus intensionis, sed talis permixtio primarum qualitatum naturaliter est possibilis, cum constituat temperamentum æquale ad pondus: ergo possibile quoque erit temperamentum æquale ad pondus ex grauitate, & leuitate.

41 Secunda opinio negat tale temperamentum in qualitatibus motiuis esse naturaliter impossibile; & est communis inter iuniores, & vera. Probatur primo à priori hoc modo. Summa leuitas non procedit ex solo summo calore, vel summa humiditate, nec summa grauitas ex sola summa frigiditate, aut ex sola summa siccitate, vt euidenter constat in elementis; sed summa leuitas ex summo calore superante siccitatem, vt patet in igne: & summa grauitas ex summa siccitate superante frigiditatem, vt patet in terra: ergo leuitas media non procedet ex calore medio, nec media grauitas ex siccitate media; sed potius ex medio calore superante siccitatem: & hæc ex media siccitate superante frigiditatem; sed euidens est medium calorem superãtem siccitatem, & mediam siccitatem superantem frigiditatem non efficere temperamentum æquale ad pondus, cum dicant inæqualem intensionem qualitatum; immo euidens est, non esse possibile tale temperamentum primarum qualitatum, quia includit euidentem contradictionem: nam ex parte grauitatis includit mediam siccitatem, & ex parte leuitatis minorẽ, quia inferio-

in hac proportione oportet eas habere, vt apta sint ad vniuersaliores functiones exercendas. De temperie verò particularium membrorum, iudicandum est secundum naturam operationis, quam exercent. Ex quibus infero sensum illius propositionis Aristoteliex, *Quod vita consistit in calido, & humido*: non esse, quod in viuente debeant prædominari calidum, & humidum secundum plures gradus intensionis, nam plura sunt viuentia sua natura frigidiora, vt de salmandra, cicuta, papauere, & mandragora refertur. Nec etiam est sensus, quod in quaeumq; parte viuente, debeant prædominari calor, & humiditas secundum maiorem intensionem, quia sensus iste in cerebro, & ossis probatur falsus; sed vel significat prædominari debere calidum, & humidum in præcipuis membris viuentium perfectorum, sanguineque præditorum, in quibus vigent opera vitæ: vel certè sensus esse potest, quod duæ istæ qualitates calor, & humiditas præcipue concurrunt ad operationes vitæ: nam calor naturalis generale instrumentum est vitalium operationum, & alimentum, quod quasi obiectum, vel materia earum est, magna ex parte postulat intensam humiditatem. Ad formam igitur argumenti respondeo, in omnibus mixtis in terra genitis prædominari terram secundum copiam, & similitudinem substantiæ, sed non in omnibus secundum intensionem suarum qualitatum.

Ad primum verò argumentũ ex nostris concedenda est maior, quod si possibile sit temperamentum æquale ad pondus, debet conuenire viuentibus. Sed minor neganda, quod his non cõueniat. Et quod deinde dicitur viuentia habere partes diuersas, & diuerso modo, atque inæquali temperatas, concedendum. Quod verò ex eo infertur, videlicet non habere temperamentum æquale ad pondus, distinguendum: nam secundum omnes, & singulas partes verum est. Habet tamen maiori ex parte, quia in omnibus, per quas dispersus est sensus tactus, & constat per totum ferè corpus esse dispersum, & ideo absolutè, & sine addito tribuimus illi hoc temperamentum; & in hoc sensu intelligitur ab omnibus opinio communis, quam sequimur.

QVÆSTIO III.

An sit possibile temperamentum æquale ad pondus secundum qualitates motiuas?

DVplicem sensum habere potest titulus quæstionis. Primum, an naturaliter sit possibile tale temperamentum constans æquali grauitate, & leuitate. Secundum, an saltem dari possit

possit per potentiam Dei absolutam. Et in primo sensu tenet prima opinio naturaliter dari posse. Ita Marsil.& Saxonia locis citatis in præcedenti quæstione, quod probant hoc argumento. Posse dari naturaliter temperamentum æquale ad pondus secundum qualitates actiuas efficaciter probatur ex eo, quod dato quocumque temperamento inæquali possunt intendi, vel remitti qualitates, quarum ratione inæquale est, & reduci ad eosdem gradus intensionis aliarum; sed dato quocumque temperamento inæquali secundum qualitates motiuas, nempe grauitate,& leuitate potest quælibet earum intendi, vel remitti ab agente extrinseco, quousque perueniat ad gradum intensionis alterius,& hoc sine corruptione eiusdem mixti, quemadmodum sine corruptione eius possunt intendi, & remitti primæ qualitates vsque ad æqualem gradum intẽsionis:ergo sicut potest dari naturaliter temperamentum æquale ad pondus ex primis qualitatibus; pari ratione ex motiuis, nempe grauitate, & leuitate. Secundo probatur, quia grauitas,& leuitas sunt secundæ qualitates,quæ sequuntur ex mixtione primarum, vt docet expresse Aristoteles 4.lib.Phys. text.85.& c.1.huius libri: ergo ex permixtione primarũ qualitatum in æquali gradu intensionis sequentur grauitas,& leuitas secundum æquales gradus intensionis,sed talis permixtio primarum qualitatum naturaliter est possibilis, cum constituat temperamentum æquale ad pondus: ergo possibile quoque erit temperamentum æquale ad pondus ex grauitate, & leuitate.

41 Secunda opinio negat tale temperamentum in qualitatibus motiuis esse naturaliter impossibile; & est communis inter iuniores,& vera.Probatur primo à priori hoc modo.Summa leuitas non procedit ex solo summo calore,vel summa humiditate, nec summa grauitas ex sola summa frigiditate,aut ex sola summa siccitate,vt euidenter constat in elementis;sed summa leuitas ex summo calore superante siccitatem, vt patet in igne: & summa grauitas ex summa siccitate superante frigiditatem, vt patet in terra: ergo leuitas media non procedet ex calore medio,nec media grauitas ex siccitate media; sed potius ex medio calore superante siccitatem:& hæc ex media siccitate superante frigiditatem;sed euidens est medium calorem superãtem siccitatem,& mediam siccitatem superantem frigiditatem non efficere temperamentum æquale ad pondus, cum dicant inæqualem intensionem qualitatum; immo euidens est,non esse possibile tale temperamentum primarum qualitatum,quia includit euidentem contradictionem: nam ex parte grauitatis includit mediam siccitatem,& ex parte leuitatis minorẽ, quia inferio-

vt in animalibus constat habentibus cor, vel iecur pro officina sanguinis, & spirituum vitalium; cerebrum pro officina totius sensationis. Diuersa item organa, vel sensoria pro diuersis sensibus externis, vt organũ visus, quod sunt oculi, sicque de cæteris sensibus. Eius verò organa, vel partes, sicut diuersam habent figuram ad propriam operationem exercẽdam accommodatam, & diuersum modum operandi illam, ita requirunt diuersa temperamenta. Nam cor debet esse calidissimum, cerebrũ frigidissimum, & pariter singula organa sensuum debẽt habere particularem temperiem propriæ operationi accõmodatam: quæ cum sint diuersæ, non possunt per organum eiusdem temperamenti exerceri. Quare repugnat has partes habere idem temperamentum, vel æquale ad pondus, quia eo ipso, quod in corde, atque etiam in iecore nõ prædominaretur calor, non possent esse sanguinis, vel spirituum officinæ, & eo ipso, quod in cerebro non prædominaretur frigiditas, non posset esse officina sensitiuę virtutis, & operationum, & nisi organum tactus esset ad æqualitatem temperatum, non posset talis potentia percipere omnes excellentias qualitatũ tangibilium. Ex quibus euidenter sequitur non posse corpus organicum secundum omnes suas partes esse temperatum ad pondus; necessarium tamẽ est temperatum esse ad iustitiã, & saltem quantũ ad plures eius partes, eas præsertim, in quibus residet sensus tactus, esse æqualiter ad pondus temperatum. Ratione vero inæqualitatis temperamenti, necesse est vt quælibet agat in aliam sibi proximam, & ab ea patiatur, & per hanc mutuam actionem, & passionem se temperent. Et temperiem hanc resultãtem appellarunt alij influxam, quia per influxum, & actionem vnius partis in alteram cõsequitur eam corpus secundũ plures partes. Primam vero temperiem, quam postulat corpus ad sui generationem, quam dicimus esse ęqualem ad pondus in aliquibus mixtis; vocant innatam, quia à sua constitutione naturali eam habet corpus. Ex vtraque vero simul sumpta sequitur, quod cum in quibusdam partibus talis mixti multum prædominetur calor, in aliis multum prædominetur frigiditas, in aliis humiditas, & tandem in aliis siccitas, consideratis omnibus simul, & quasi in quadam aggregatione resultet in toto mixto quædam æqualitas ad pondus, quia tantum caloris habere videtur, quantum frigoris, atque etiam quantum humiditatis, & siccitatis; ita vt non plures habeat gradus intensionis ex vna qualitate, quam ex aliis. Et temperamentum hoc aggregationis vocant, quia ex omnibus partibus corporis diuerso modo temperatis, sed quasi in vnum aggregatis resultat. Et his explicantur omnes nostræ assertiones, iuxta quas communis

sententia

sententia defendenda est, ad quam reduci potest secunda de quatuor temperamentis, vt ex dictis facile intelligi potest.

Ad primum argumentũ Auerrois negandum est antecedens, quod non possint elementa concurrere ad mixtionem secundum æqualem gradum intensionis, nam licet in gradu æquali concurrentes agere, & pati possent: quia vt bene D.Tho. vbi supra, ea quæ magis sunt actiua, vt ignis, & aer applicarentur in minori quantitate; minus vero actiua in maiori, & prætereа hęc sub maiori densitate iuuante actionem, illa vero sub minori, & ita applicata proportionatentur, ageréque, & pati possent, & se corrumpere. 36

Ad argumentum Toleti ex eodem testimonio D.Tho. respondendũ est distinguendo antecedens, nempe mixta perfecta, quæ generãtur in terra fortia, atque stabilia esse, & ideo in omnibus prædominari terrã, & qualitates eius. Nam duobus modis ait D.Tho. prædominari posse eleméta in mixto, aut secundum maioré magnitudinem, vel copiam substantiæ, quæ requiritur ad consistentiam, & soliditatem corporis, & membrorum eius, aut secundum intensionem qualitatum, quibus constant. Et modo priori prædominari ait terram, & aquam; quia si materia, ex qua fiunt corpora hæc, non esset similis substantiæ terræ per cõmixtionem aquæ, quasi coagulatæ, sed substantię aeris, & ignis, non possent ex ea solida membra, & aliquando densiora, ac duriora formari. Sed modo posteriori non esse necessarium, quod prædominentur elementa hæc, sed hanc, vel illam qualitatem prædominari secundum diuersitatem membrorum, atque organorum desumendam ex diuersis operationibus animæ per illa exercendis; ita vt in his prædominari debeat calor, in illis frigus, in aliis humiditas, & in aliis siccitas. Gratia exẽpli: cor calidissimũ esse oportet, frigidissimum cerebrum, ossa, & cartilagines valde sicca, sensoria visus, & gustus magna ex parte humida; cætera autem membra omnia, in quibus residet sensus tactus æqualem intensionem qualitatum postulant. Et vniuersaliter loquendo dicendum est membra omnia, quæ toti corpori præbent cdnsistentiam, \siccіora, ac frigidiora esse debere, vt ossa & cartilagines. Secundo, membra omnia in quibus vigent opera vitæ, quia vel sunt officinæ sanguinis, vel spirituum vitalium, calidiora, & humidiora, vt sunt cor, & iecur; illa vero in quibus vigent sensus, quia ab eis deriuatur sensitiua virtus, valde frigida vt cerebrum. Et illa tandem, in quibus viget tactus, qui est scientiarum sensus æqualiter temperata; & hæc sunt quasi vniuersalia membra corporis, ex quibus dependent alia, & quibus hoc modo distribuendas esse qualitates natura censuit, quia 37

possit per potentiam Dei absolutam. Et in primo sensu tenet prima opinio naturaliter dari posse. Ita Marsil.& Saxonia locis citatis in præcedenti quæstione, quod probant hoc argumento. Posse dari naturaliter temperamentum æquale ad pondus secundum qualitates actiuas efficaciter probatur ex eo, quod dato quocumque temperamento inæquali possunt intendi, vel remitti qualitates, quarum ratione inæquale est, & reduci ad eosdem gradus intensionis aliarum; sed dato quocumque temperamento inæquali secundum qualitates motiuas, nempe grauitate,& leuitate potest quælibet earum intendi, vel remitti ab agente extrinseco, quousque perueniat ad gradum intensionis alterius, & hoc sine corruptione eiusdem mixti, quemadmodum sine corruptione eius possunt intendi, & remitti primæ qualitates vsque ad æqualem gradum intẽsionis: ergo sicut potest dari naturaliter temperamentum æquale ad pondus ex primis qualitatibus; pari ratione ex motiuis, nempe grauitate, & leuitate. Secundo probatur, quia grauitas,& leuitas sunt secundæ qualitates, quæ sequuntur ex mixtione primarum, vt docet expresse Aristoteles 4.lib.Phys. text.85.& c.1.huius libri: ergo ex permixtione primarũ qualitatum in æquali gradu intensionis sequentur grauitas,& leuitas secundum æquales gradus intensionis, sed talis permixtio primarum qualitatum naturaliter est possibilis, cum constituat temperamentum æquale ad pondus: ergo possibile quoque erit temperamentum æquale ad pondus ex grauitate, & leuitate.

41 Secunda opinio negat tale temperamentum in qualitatibus motiuis esse naturaliter impossibile; & est communis inter iuniores,& vera. Probatur primo à priori hoc modo. Summa leuitas non procedit ex solo summo calore, vel summa humiditate, nec summa grauitas ex sola summa frigiditate, aut ex sola summa siccitate, vt euidenter constat in elementis; sed summa leuitas ex summo calore superante siccitatem, vt patet in igne: & summa grauitas ex summa siccitate superante frigiditatem, vt patet in terra: ergo leuitas media non procedet ex calore medio, nec media grauitas ex siccitate media; sed potius ex medio calore superante siccitatem:& hæc ex media siccitate superante frigiditatem; sed euidens est medium calorem superãtem siccitatem,& mediam siccitatem superantem frigiditatem non efficere temperamentum æquale ad pondus, cum dicant inæqualem intensionem qualitatum; immo euidens est, non esse possibile tale temperamentum primarum qualitatum, quia includit euidentem contradictionem: nam ex parte grauitatis includit mediam siccitatem,& ex parte leuitatis minoré, quia inferio-

rem medio calore: ergo impossibile est tale temperamentum
42 æquale ad pondus ex qualitatibus motiui. Secundo, quia non potest dari naturaliter corpus, cui non conueniat aliquis locus naturalis in mundo, & iuxta eum motus naturalis, per quem ad eum moueatur; si per violentiam extractum fuerit; sed tale corpus æqualis grauitatis, & leuitatis nullum haberet locum naturalem, nec etiam motum: ergo non potest dari naturaliter. Probatur minor, quia nō posset quiescere naturaliter in loco ignis, & aeris propter æqualem grauitatem, à qua inclinaretur ad motum deorsum; nec in loco aquæ, & terræ propter æqualem leuitatem, à qua inclinaretur ad motum sursum: ergo nec locum, nec motum haberet naturalem. Sed respondent locū naturalem eius fore mediū inter loca sursum, & deorsum, sicut grauitatem, & leuitatem ad medietatem temperatas haberet, & talis locus
43 esse inter aquam, & aerem. Hæc tamē solutio falsa est, quod sic probo. Locus aeris non potest esse naturalis illi corpori, propter grauitatem, quam habet, nec locus aquę propter leuitatem: ergo nec locus medius inter vtrumque elementum. Antecedens euidens est. cōsequentia verò probatur, quia aer, & aqua ex propria natura sunt immediata, & ideo docuit Arist. 4. lib. Phys. & cum eo omnes concauam superficiem aeris esse locum naturalem aquæ, quod non posset esse verum, nisi hæc duo elementa essent immediata, sicut quodlibet corpus locatum cum suo loco circumscribente: ergo tale corpus mixtū non posset habere locum medium inter aerem, & aquam, quia non est dabilis naturaliter talis locus medius, nisi dicatur ex parte esse in vtroque elemento tanquam in loco, nempe medietatem eius in aqua, & medietatem in aere, & ita diceretur quodammodo habere locum naturalem medium inter vtrumque elementum. Sed quod locus iste non esset ei naturalis, sic ostendo. Corpus illud est mixtum sicut ex primis qualitatibus alteratiuis; ita etiam ex motiuis. nempe grauitate, & leuitate, & est mixtum habens vtramque qualitatem ad medietatem intensionis, nempe leuitatem vt quatuor, & grauitatem quoque vt quatuor: ergo quælibet pars eius habet easdem qualitates ad medietatē, sicut habet ad medietatem primas. Probatur consequentia, quia quælibet pars mixti debet esse mixta; sed totum corpus nō potest esse naturaliter in sola aqua, nec in solo aere; ergo nec medietas eius, quæ
44 eiusdem naturæ, & grauitatis, ac leuitatis est cum toto. Tertio probatur ex motu, quia corpus habens locum naturalem non solum quiescit in eo naturaliter, sed si ab eo extrahatur per violentiam, aut quomodocumque extra illum inueniatur, naturaliter potest moueri ad illū; sed si tale corpus daretur æqualiter graue,

graue,& leue,poneretur in terra, non posset moueri ad locum medium inter aerem, & aquam: ergo talis locus non esset ei naturalis. Probatur minor, quia à proportione æquali non datur actio, sicut nec à proportione minoris inæqualitatis;sed vt agens possit agere, necesse est virtutem eius actiuam superare;leuitas autem non superaret vllo modo grauitatem; ergo non posset corpus illud sursum ferre contra sistentiam æqualis grauitatis. Quod prætereà probo testimonio expresso Aristotelis 1.lib.de cœlo, & mundo cap.1.text.7. vbi hoc discrimen ponit inter motũ naturalem eleméti,& mixti,quod illud motu simplici à simplici eius natura procedente mouetur naturaliter;mixtum vero motu quodammodo mixto ab elemento prædominante procedente,hoc est,à principio motus naturalis,quod est grauitas;aut leuitas prædominãs;sed in tali corpore nullum ex his principiis prædominaretur:ergo nec posset tale corpus mixtum moueri naturaliter,& ideo nec esset naturaliter possibile.

45 Ad primum argumentum contrariæ opinionis concessa maiori distinguenda est minor, quod dato mixto inæqualis grauitatis, & leuitatis,posset intendi, vel remitti quælibet harum qualitatum ab agente extrinseco; nam istæ qualitates motiuæ non sunt actiuæ,nisi solius motus localis;ideo non possunt immediatè intendi,vel remitti, nisi facta mutatione circa primas qualitates,ex quarum permixtione sequuntur.Vnde nec potest agens extrinsecum alio modo eas intendere, vel remittere,nisi prius efficiat mutationem circa primas qualitates; sed non est possibile temperamentum primarũ qualitatũ, ex quo sequatur grauitas,& leuitas ad medietaté,vt probauimus; ergo nec erit possibile tẽperamentũ æquale secundũ has qualitates motiuas.

Ad secundũ concesso antecedente, neganda est consequentia quod ex temperamento primarum qualitatũ æquale ad pondus sequantur grauitas,& leuitas æqualis inteńsionis,sed necessariò sequuntur in gradu inæquali,vt prima ratio nostra probauit.

46 Circa secundum vero sensum, an per potentiã Dei absolutam dari possit corpus æqualis grauitatis, & leuitatis, vtraque pars videtur difficilis; & ratio dubitandi pro negatiua est hoc argumentum.Intrinsecum est corpori naturali habere principium motus:ergo implicat contradictionem dari corpus naturale,quod non sit naturaliter mobile;sed corpus ęqualis grauitatis, & leuitatis non esset mobile: ergo nec esset corpus naturale. Quare repugnat dari corpus naturale habens temperamentum æquale ad pondus qualitatum motiuarum. Minorem probo,quia non esset maior ratio, vt moueretur sursum, quàm

deorsum, cum æqualem habeat inclinationem ad vnum, & alterum motum: ergo neutro moueretur à propria natura. Et si dicatur moueri naturaliter motu qui partim esset sursum, & partim deorsum, nempe ad locum medium; probatur esse falsum, quia sicut æqualis est inclinatio ad vtrumque motum in tali corpore, ita esset æqualis repugnãtia; ex parte quidem grauitatis ad motum sursum; ex parte vero leuitatis ad motũ deorsum, non solum extremum, sed etiam medium. Vnde si esset in superioribus locis, non posset moueri ad locum medium repugnante leuitate, & si esset in inferioribus repugnante grauitate; vbi autem est æqualis actiuitas, & æqualis resistentia, non potest naturaliter sequi motus, sicut à proportione ęquali non sequitur actio in qualitatibus alteratiuis; præterquam quod repugnat dari locum naturalem medium, vt probauimus.

47 Pro affirmatiua verò parte, quod tale corpus dari possit, extat hoc argumentum. Quia non sufficit repugnantia naturalis, vt dicatur effectum aliquem dari non posse in rebus per potẽtiam Dei absolutam, sed requiritur omnimoda implicatio cõtradictionis, sed tale corpus dari non inuoluit contradictionem, quia grauitas, & leuitas non opponuntur contradictoriè, quod omnino requiritur, vt non habeant medium respectu eiusdem rei, sed solum opponuntur contrariè: contraria verò medium habent respectu eiusdem subiecti, vt per se patet: ergo licet argumentum oppositæ partis probet repugnantiam naturalem, non probat implicationem contradictionis; & ideo negari non debet, quod tale corpus sit possibile.

48 Communis sententia recentiorum tenet dari posse tale corpus. Ego vero hac distinctione respondeo, dari corpus naturale æqualis grauitatis, & leuitatis, dupliciter intelligi potest. Primo, ita vt æqualitas ipsa vtriusque qualitatis sit ei naturalis, videlicet dispositio quam naturaliter postulat forma eius in materia, quemadmodum naturalem esse dicimus igni summam leuitatem, & terræ summam grauitatem. Secundo modo potest intelligi, ita vt eędem qualitates ad medietatem non sint ei naturales, sed diuina virtute ei impressæ. Et in primo sensu existimo implicare contradictionem, quod detur tale corpus, quod sic probo. Grauitas, & leuitas sunt qualitates naturaliter procedentes ex permixtione, vel concursu primarũ qualitatum; sed repugnat prorsus dari temperamentum primarum qualitatum, ex quo procedant ad medietatem intensionis grauitas, & leuitas, vt probauimus per primam nostram rationem contra primam illam opinionẽ concedentẽ dari posse naturaliter corpus temperatum ad medietatem secundũ grauitatem, & leuitatem: ergo

ergo implicat contradictionem dari corpus postulans easdem qualitates ad medietatem. Idem probat efficaciter argumentũ pro ratione dubitandi ex parte negatiua propositum;quia licet non conuincat implicare cõtradictionem,quod detur tale corpus in rerum natura, conuincere tamen videtur implicare cõtradictionem,quod ita detur,vt naturaliter postulet vtramque qualitatem ad medietatem intensionis.

In secundo verò sensu assero posse dari tale corpus per potentiã Dei absolutam, vt si Deus aliquid tollens de grauitate lapidis eam reduceret ad quatuor gradus,& quatuor alios gradus leuitatis ei imprimeret,in quo nullam inuenio repugnantiam. Et hoc solum esse possibile conuincit argumentum propositum pro parte affirmatiua,non tamen primum: quare neutrum argumentum indiget solutione.

CAPVT IX.

TEXTVS ARISTOT.

Quia vera sunt quadam generabilia,& corruptibilia,&c.

Breuis expositio textus.

IN capite isto,& sequenti tradit Arist.vniuersas causas generationis,& corruptionis,in isto quidem in communi, & hoc est intentum eius,in sequenti vero in particulari. Diuiditur autem in duas partes. In prima enumerat triplicem causam necessariò ponendam pro generatione rerum naturalium, materiam,formam,& efficientẽ.In secũda refert,& reiicit duas opiniones circa causam efficientem,ex quarum refutatione probatũ relinquit necessariò esse ponendã præter materiã, & formã. 49

Ex cælestibus(ait Aristoteles)posse nos efficax argumentum sumere ad probandum,quod præter materiam, & formam ponendum sit efficiens,vt res naturales possint generari. Nam vt cœlum possit aliquid efficere,non sufficiunt materia, & forma eius,sed præter has requiritur mouens seu efficiens,nempe intelligentia: ergo pari ratione in his inferioribus præter materiam & formam necessaria est efficiens causa, à qua istæ suo modo moueantur, vt forma educatur de potentia materiæ, & in ea introducatur,& ita fiat generatio rei naturalis. Supposito quod necessaria sint tria hæc, explicat naturam singulorum incipiens à materia,asseritque esse potentiam ad esse, & non 50

esse, & ideo principium, quo res generantur, & intereunt. Nam res ait duplices esse, quædam, quæ necessario non sunt, vt chimera, & aliæ, quæ nec sunt necessario, nec semper, sed possunt esse, & non esse, & aliquando sunt, aliquando non; vt sublunaria corpora: & materia est principium à quo habent, vt generari, & corrumpi possint. Et hoc est esse potentiam ad essendum, & non essendum. Per receptionem namque formæ in materia generantur, & sunt, & per expulsionem eiusdem formæ à materia corrumpuntur, & non sunt. Formam vero esse actum huius potentiæ, à qua res accipit esse, atque etiam talem speciem eiusdem esse, & quasi fons generationis. Quia id, cuius gratia agens operatur circa materiã, est eductio formæ de potentia eius, & introductio eiusdem formæ in ea per quam generatur compositum.

51 Circa causam vero efficientem asserit, antiquos Philosophos allucinatos esse, quia licet aliquid de ea dixerint, naturam, & rationem eius, & multo minus necessitatem non attigerunt. Et in primis Plato in Phædone introducens Socratem de generatione rerum loquentem asserit, res generari per idearum impressionem, vel quasi sigillationem, ita vt cuiuslibet speciei detur idea quædam, quæ est substantia separata imprimens materiæ formas indiuiduales talis speciei ad similitudinem sigilli, ex cuius impressione relinquitur figura in cera, distincta quidem ab eodem sigillo in proprio esse permanente, & per talem impressionem formæ res generatur, & permanet permanente impressione, sed abolita impressione delentur ipsæ, vel corrumpuntur. Vnde præter impressionem non videtur ponere causam efficientem. Ideo hanc sententiam duplici argumento reiicit. Primo quidem, quia idem in quantum idem, & eodem modo se habens semper facit idem; sed idea, vel species rei efficiendæ est eadem, & eodem modo se habet semper: ergo impressio eius eadem erit semper, & eodem modo se habebit; sed materia etiam eodem modo se habet, cum semper sit apta, & quasi parata ad recipiendum: ergo fient semper impressiones formarum, & generationes rerum semper res durabunt, & numquam corrumpentur, quod patet esse falsum. Secundo, quia ars imitatur naturam, sed in operantibus per artem, & quasi per impressionem formæ, præter impressionem, formam impressam, & materiam vel subiectum recipiens, datur efficiens causa educens eamdem formam de potentia materiæ, vt præter sanitatem, & subiectum. Medicus ergo præter impressionem idealem formæ, & materiam debet poni causa efficiens, à qua forma producatur, & infundatur materiæ, résque integra generetur.

Secunda

Secunda opinio fuit aliorum Philosophorum, qui materiã ipsam posuerunt pro efficiente, in quantum operatur, & quasi se mouet per qualitates tamquam per organa, vel instrumenta, vt per calidum, & frigidum, & ideo ab ea tamquam ab efficiente rem generari. Hanc tamen opinionem falsam esse probat duplici argumento. Primum est, quia materia ex propria natura est pura potentia passiua nullum habens actum: sed passiuæ potentiæ non est agere, sed solum pati recipiendo, cum constet nihil agere, nisi in quantum est in actu: ergo non potest materiæ tribui ratio causæ efficientis. Secũdo, quia in operibus artis non se mouent instrumenta, nisi manu artificis moueantur, & applicentur ad opus: ergo qualitates illæ, quas ponunt in materia pro instrumẽtis eius ad efficiẽdam generationem, non se mouent, sed moueri debent à principali efficienti, quod non potest esse materia, cum nullam habeat virtutem actiuam, sed passiuam tantum: quare necesse est præter illam ponere efficientem causam à qua moueantur. Quod patet ex igne habẽte summam actiuitatem, & nihilominus agere non potente, nisi moto ab vniuersalioribus causis, nempe à corporibus cœlestibus: ergo multo minus qualitates illæ materiæ poterunt rem generare, nisi à causis efficientibus vniuersalioribus mouẽatur.

CAPVT X.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Amplius autem quoniam secundum latitudinem motus demonstratum est perpetuus, &c.

Breuis expositio textus.

Refutatis capite præcedenti opinionibus antiquorum circa causam efficientem generationis, & corruptionis, intendit Aristoteles in præsenti proponere propriam: & ex ea ostendere in particulari, quænam sit talis causa generationum naturalium. Diuiditur autem caput in tres partes. In prima repetit ea, quæ alibi de hac re docuit. In secunda proponit contra ea dubium, & soluit, proponẽs propriam sententiam. Et in tertia non nihil agit de vnitate primi motoris, & primi motus, cuius continuitatẽ simul cum continuitate temporis paucis explicat.

Principio igitur asserit se 8. lib. Phys. probasse dari vnum primũ motorẽ, atque vnũ primũ motũ circularẽ per se continuũ, atque

atque perpetuum, & hunc, vel potius primum motorem per ipsum esse causam perpetuitatis generationum, & corruptionum rerum naturalium; quod nunc probat hoc breui argumento. Motus circularis est primus omnium motuum, & mutationum, & est per se continuus, atque perpetuus, vt 8. libro Physic. probatum est: ergo est causa vniuersalis generationnm, & corruptionum. Probatur consequentia, quia id, quod est, potius debet esse causa eius, quod non est, quàm è conuerso id, quod non est, sit causa eius, quod est; sed primum mobile, quod mouetur motu circulari, atque perpetuo, semper est; ea verò, quæ generantur, & corrumpuntur non sunt, vel certe non semper, cum incipiant esse, cum prius non fuerint, & desinant esse, cum aliquando fuerint: ergo illud potius per suum motũ erit causa rerum generabilium, & generationis perpetuæ earum, quàm istæ sint illius causæ.

2 Sed aduersus hæc proponit dubium in secunda parte capitis, quia non videtur primum motum esse sufficientem causam generationum, & corruptionum propter duo: Primum; quia idem in quantum idem, & eodem modo se habens, semper facit idem; sed primum mobile est vnum, & semper idem, & pari ratione motus eius: ergo semper producent eumdem effectum, quare vel semper erunt generationes rerum, vel semper corruptiones, & nec succedet corruptio generationi, nec generatio corruptioni, quod euidenti experientia patet esse falsum, cum videamus, nunc generari vnam rem, postmodum vero corrũpi. Secundò, quia contrariorum effectuum contrariæ debent esse causæ, sed generatio, & corruptio sunt contrariæ, vt per se patet; ergo contrarias causas habere debent, & ideo non vnam, sed plures; constat vero primum mobile vnum esse, & motum eius vnicum: ergo repugnat esse sufficientẽ causam generationis, &

3 corruptionis. Respondet Arist. hac distinctione, motus cœlestis duplex est, vnus, qui semper se habet eodem modo, & iste est motus primi mobilis ab Oriente in Occidens, qui absoluitur spatio viginti quatuor horarum, & per quem primum mobile rapit secum omnes inferiores cœlos, & facit eos moueri ab eodem puncto Orientis, vsque ad idem punctum Occidẽtis eodem tempore. Alter est motus proprius Solis per circulum quemdam obliquum (quem Zodiacum vocant) & iste non absoluitur, nisi per annum integrum duodecim mensium, ita vt per sex menses accedat Sol à Capricornio ad Cancrum, & per sex alios recedat à Cancro ad Capricornium: primisque sex mensibus propinquior nobis fiat: sex vero aliis à nobis recedat. Accessus distinguitur in ver, & æstatem, recessus vero in autũ-num, &

num,& hiemem. De motu igitur primi mobilis concedit Arist. non esse causam generationum, & corruptionũ, de motu vero solis proprio negat. Et rationem assignat, quia motus solis continet accessum eiusdem solis ad hæc sublunaria corpora, per quem influit virtutem in omnia ad generationem, efficitque sua luce, & calore, vt arbores, & alia semina, atque etiã animalia suos fructus, suosque partus edãt, quod est sibi similia generare, per recessum vero decrescente tali influxu corrumpuntur res; vnde merito accessus vocatur tempus generationum, recessus vero tempus corruptionum: idem itaque motus proprius solis continet partes quasi oppositas, nempe accessum, & recessum, & ita potest esse causa oppositorum effectuum, nempe generationum, & corruptionum, & ita fit satis duobus argumentis propositis. Priori quidem, quia licèt Sol sit idem agens, atque etiam motus eius idem, non tamen eodem modo se habens semper, sed diuerso per accessum, & recessum, & ita non sequitur semper efficere idem, sed diuersa efficere potest. Posteriori vero, quia concessa maiori, & minori, neganda est consequentia, quod non possit Sol esse causa generationis, & corruptionis per proprium motum habentem partes oppositas, & quodammodo contrarias, nempe accessum, & recessum. Ex quibus tria colligit: primum, finitum esse, atque determinatum tempus vitæ singulis viuentibus, quo absoluto corrumpuntur; sed tempus non semper, nec respectu singulorum est idem, sed aliquando diuersum, ita vt longiorem vitam aliquibus natura concedat, breuiorem vero aliis propter diuersas causas particulares facilius, vel difficilius disponentes, & modificantes influxum causarum vniuersalium. Vnde fit, vt rebus, quibus aspectus vniuersalium causarum longiorem promittebat vitam, breuior concedatur propter diuersam modificationem particularium causarum. Secundò, colligit dependentiam omnium sublunarium corporum à causis superioribus, & vniuersalibus, quia consonum est naturis rerum, vt inferiora regantur, & gubernentur per superiora, ab illisque dependeant, vt docuit, & probauit idem Aristot. 1. lib. Metheor. cap. 2. Tertio colligit perpetuas esse posse generationes, & corruptiones, quia causa efficiens earum, quæ est Sol per motum proprium, perpetua est. Et finis, quem intendit, dum generationes, & corruptiones causat, est perpetuitas, quam perpetuitatem, quia non potest consequi in indiuiduis determinatis, quæ cum sint corruptibilia, non possunt semper durare, eam saltem consequitur in speciebus semper durantibus, per continuam, & numquam intermissam generationẽ nouorum indiuiduorum corruptis succedentium.

cium. Reddit autem rationem ob quam nō omnia corpora sublunaria perpetua sint in indiuiduo, sicut cœlestia corpora, quia inquit hæc magis appropinquare primæ causæ per essentiam perpetuæ, sublunaria vero magis esse ab ea elongata, & ideo non posse eādem perpetuitatem participare eodem modo, sed modum aliquem eius participant imperfectum, videlicet specificam perpetuitatem, non indiuidualem, cum tamen illa tamquā proximiora vtramque participent. Sed veri alicui posse, ait, nec istam perpetuitatem in specie consequi posse sublunaria corpora, quia non videntur generationes, & corruptiones eorum posse durare semper, nam per corruptionem separantur elementa à mixtis, & tendunt in propria loca; ergo per continuam corruptionem tandem eo res deueniet, vt omnino separata sint à mixtis, & reducta in loca propria: & ita cessabunt generationes, & corruptiones, & definiens omnino res generabiles, & ita neo in specie poterunt perpetuitatem consequi. Et
5 respondet non ita contingere, sed idem Sol, qui per recessum causat corruptionem, & quasi reducit eleméta ad propria loca, extrahit iterum, etiam reducens ab eisdem elementis vapores, & exhalationes pro nouis generationibus ex eisdē in pluuiam conuersis efficiēdis, quod est quasi eadem elementa à propriis locis iterum extrahere, eaque confundere: nam vapores & exhalationes naturā, & qualitates elementorum participāt: & facile in eadem elementa conuertūtur, & per conuersionē eorum iterum in pluuiam terra fœcunda redditur, vt sic non solum ipsa, sed mixta etiam in ea degentia nouos partus ferre possint in accessu eiusdem solis. In vltima parte capitis eamdem causam perpetuitatis generationum, & corruptionū à se traditam reducit ad primam causam per has consequentias. Motus est: ergo motor est, deinde motus semper est: ergo motor semper, ac perpetuo est. Rursus, motus est perpetuo continuus: ergo motor est vnus immobilis, ingenerabilis, & inalterabilis, quas omnes cōsequentias probatas relinquit 8. lib. Phys. Solam continuitatem, & perpetuitatē motus explicat, & probat hoc loco asserens eam sumere motum ex continuitate sui mobilis, nēpe sphæræ cœlestis, quæ cum mobilis sit, & motu circulari moueatur, qui non fit per spatium, sed circa centrum terræ sine loco, & spatio (loquitur enim de motu primi mobilis tamquam de
6 primo) ideo non potest ab spatio, aut loco continuitatem sumere, sed à subiecto hoc modo. Partes circuli sibi succedenter continuæ sunt: ergo motum circularem semper continuum efficiunt: & motus ita continuus ratione subiecti facit à priori tēpus perpetuo cōtinuū; sed à posteriori (inquit) cognoscimus,

& proba

& probamus eumdem motum esse cõtinuum,atque perpetuum per tempus perpetuo continuum, quia tempus non est aliud, *quàm numerus motus secundum prius,& posterius*,vt 4.lib. Phys. ostensum est.

CAPVT VIII.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Quoniam autem in his, quæ continue mouentur secundum generationem, aut alterationem, &c.

Breuis expositio textus.

INtentũ Aristot. cap. præsenti est probare, quod generationes, & corruptiones sunt perpetuæ,non secundũ lineã rectam,sed reflexam,& circularem, ita vt ab eodem procedant, & in illud idem reuertantur,à quo iterũ procedant, & in illudmet reuertantur sine vllo termino.Diuiditur autẽ caput in tres partes in prima duobus propositis dubiis, duo ex solutione eorum præsupponit ad intentũ probandum,quibus addit tertiũ aliud præsuppositum. In 2. probat intentũ,quod generationes, & corruptiones sint perpetuæ in circulo. Et tandẽ in 3. duo dubia proponit,& soluit,Cum probatũ sit 8.lib. Phys. seriem, vel fluxum perpetuum generationum, & corruptionum esse necessarium, merito posset quis dubitare. Primo, an omnes istæ generationes perpetuo futuræ sint necessariæ,vel aliquæ earum in particulari cõtingentes,ita vt possint esse,& non esse: nam si omnes in particulari sunt necessariæ,facile potest intelligi,seriem,vel fluxum omnium esse perpetuum ac necessarium: si vero aliquæ earum in particulari,vel omnes sint contingentes, non videbitur seriem omnium esse necessariam, atq; perpetuam, sed fieri posse,vt terminũ habeãt,vltra quẽ non procedant. Respondet, præsupponendum esse ad probãdũ intentũ, quod aliquæ generationes in particulari sint necessariæ, ita vt non possint non fieri, & aliæ contingentes, ita vt possint fieri, & possint non fieri. Probat duplici argu.& primum desumit ex communi vsu loquendi; nam ad loquendum de rebus futuris duplici vocabulo vtimur,dicimus enim hoc esse futurum aliquando, & tũc significamus esse contignens, ita vt possit non esse, aliquando vero dicimus, hoc erit, & tunc significamus determinate esse futurum, hoc est,necessario futurum, vt dum dicimus, quod crastina circulatio solis erit:ergo in rebus futuris,quasdam esse contingentes existimamus, alias vero necessarias, & idem erit de

7

erit de generationibus earum. Secundò probat à priori, quia generatio rei ordinatur ad esse eius; sed dantur quædam res habentes esse necessariũ, vt quod Sol sit in Cancro, vel quid simile; aliæ cõtingentes, vt cursus Petri: ergo dabũtur etiã in particulari generationes necessariæ, atque etiam contingentes.

8 Aliud dubium est, quonam modo inueniatur necessitas in generatione rerum corruptibilium, videlicet, an sicut ex generatione posterioris sequitur necessitas generationis prioris, ita è conuerso ex generatione prioris sequatur necessitas generationis posterioris. Et respondet hac distinctione, si posterius sit in se necessarium, sequitur quidem ex generatione eius necessitas generationis prioris, vt si necessarium sit domum esse, vel fieri, necessario etiam sequitur poni, vel positum esse fundamentum: & ex positione fundamenti necessario sequitur positio luti, & lapidis. Atque etiam è conuerso ex positione fundamenti sequitur positio, vel cõstructiò domus, diuersa tamen ratione, quia ex positione, vel constructione domus sequitur absoluta necessitate generatio, aut positio fundamenti: ex hac vero non sequitur necessario generatio domus absoluta necessitate, sed solum ex suppositione necessitatis, quam habet ex se, & hoc est secundũ præsuppositum. Tertium est, duplicem progressum generationum, & corruptionum esse excogitabilem, rectum, & circularẽ: rectus est, cum omnia quæ generantur successiue vnum post alterum, sunt diuersæ speciei: vt cum ex terra fit aqua, ex aqua aer, & ex aere ignis, & ita procedat generatio ad res semper specie diuersas tendens: progressus vero rectus est, cum non omnia, quæ generantur, differunt specie, sed fit regressus ad aliquam eiusdem speciei: & dum ex terra madefacta fiunt vapores, & ex vaporibus pluuia, & per generationẽ pluuiæ iterum madefit terra, & rursus generantur ex ea vapores.

9 His præsuppositis in prima parte capitis probat intentum, in secunda videlicet generationes nõ esse necessariò perpetuas per progressum rectum, sed per circularem, hoc arg. Si generationes essent necessario perpetuæ per progressum rectum, vel essent finitæ, vel infinitæ: non finitæ, quia nõ possent esse perpetuæ. Probatur consequentia, quia finitum semper procedens absque repetitione tandem consumitur, nec etiam possent esse infinitæ, quia tunc nulla daretur vllo modo necessaria, hoc est nec in indiuiduo, nec in specie. Probatur consequentia, quia in his, quæ sibi inuicem succedunt, non potest generatio prioris esse necessaria, nisi præsupposita necessitate posterioris, sicut nõ potest esse necessaria positio fundamenti, nisi supposita necessitate absoluta domus; sed nec sequitur necessario posterius

ex virtute

ex virtute, vel positione prioris, vt nō sequitur generatio domus ex vi generationis fundamēti, nisi præsupponatur necessaria in se, sed in infinitis non datur prius, nec posterius, cum nec detur primum, & vltimum: ergo nec potest esse necessaria series generationum per progressum rectum infinitarum rerum. Restat igitur, vt sit necessario perpetua per circulum, ita vt ad idem saltem secūdum speciem fiat regressus. Quod hoc 10 discursu probat. Existentia mundi est æterna: ergo corpora cœlestia, atque elementa in ea dispositione, quam modo habēt, æterna sunt: ergo ab æterno Sol extraxit vapores ex aqua, aut ex madefacta terra: ex vaporibus autem facta est nubes, & ex nube genita est aqua, & madefacta terra; & ex aqua iterum generantur vapores, & sic datur perpetua, atque infinita regressio, quia cum circularis sit, & ab eodem in idem procedat, semper potest esse perpetua simul, & necessaria. Et ratio necessitatis (ait D. Thom.) est, quia ea quæ generantur, ita se habent, vt prius sit tota materia posterioris, & è conuerso: quare supposita perpetuitate necessaria agentis, necessaria est perpetuitas generationis circularis. Quod alia etiam ratione probat Aristot. quia cum Sol per motum circularem sit causa perpetuitatis generationum, sicut circulare est agens, & circularis motus, ita effectus eorum, qui sunt generationes ipsæ, & res genitæ per modum circuli fieri, & procedere debent semper, ita vt ab eodem procedant, & in idem, saltem secundum speciem, reuertantur. Quam perpetuitatem circularem esse debere confirmat ex tempore, in quo fiunt, quod asserit esse perpetuum per repetitionem circularem dierum, mensium, & annorum.

Proponit tandem duo dubia, primum est, quare generatio 11 per circulum, in quibusdam locum habeat, ita vt vnum ex altero generetur, & ex eo aliud, quousque ad idem redeat progressus generationum, vt in vaporibus, nube, & pluuia: in aliis vero non habeat locum talis circulus generationum, vt in hominibus. Et respondet, quod in his, in quibus vnum non est tota materia alterius, generatio procedit in rectum, & non in circulum, & ideo perpetua non est, nec necessaria; sed in his solum habet vtrumque, in quibus vnum est tota materia alterius, vt patet in exemplo aquæ, quæ est tota materia vaporis, & vapor tota materia nubis, & hæc tota materia eiusdem aquæ, patet tamen non est tota materia filij, nec filius tota materia nepotis, & ideo in his generationibus non habet locum regressus ad idem, etiam secundum speciem.

Secundum dubium est, an ita sit generatio perpetua, vt re- 12

greſſus, vel circulus ſit ab eodem in idem ſecundum numerum; & ita eadem res numero redeat, vel ſolum ſecundum ſpeciem. Et reſpondet hac diſtinctione, in rebus perpetuis, vel incorruptibilibus, quæ non mutatur ſecundum ſubſtantiam, ſed ſecundum aliqua accidentia, regreſſio fit ad eamdem rem numero, vt patet in ſole, qui idem numero permanet in vna, & alia circulatione. In rebus vero corruptibilibus, quæ mutantur etiam ſecundum ſubſtantiam, non fit regreſſus generationum ad eamdem rem numero, ſed ſpecie, vt dum ab aqua procedit Sol generãs ex ea vapores, & ex vaporibus nubem, atque ex nube aquam, non eſt eadem numero aqua tandem genita cum ea, à qua extracti fuere vapores, ſed alia eadem vera ſecundum ſpeciem.

TRACTATVS DE REPRODVCTIONE eiuſdem rei ſecundum identitatem numericam.

Capite præſenti docuit Ariſtoteles ſeriem generationum, & corruptionum eſſe neceſſario perpetuam, non per progreſſum rectum, ita vt ſemper generentur res nouæ, atque diuerſæ ſpeciei; ſed per progreſſum circularem, ita vt ad eamdem rem ſecundum ſpeciem fiat regreſſus in generationibus ſubſtantiarum, non tamen ad eãdem numero. Circa hæc igitur tractatum noſtrum inſtituimus de reproductione eiuſdem rei ſecundum numerum.

QVÆSTIO I.

An eadem numero res permanens ſemel corrupta naturaliter reproduci poſſit.

Circa hanc quæſtionem fuit poſitio quædam antiquorum aſſerentium, non ſolum eaſdem res numero redire poſſe, ſed redituras eſſe omnes poſt cõpletam circulationem octauæ ſphæræ cœleſtis (quæ circulatio iuxta probabiliorem opinionem Aſtrologorum durabit per 49000. annos.) non ſolũ ſecundum ſubſtantiam, ſed ſecundũ omnia accidentia numero, quæ prius habuerunt. Hæc ſolet tribui Platoni, & eam tribuit

tribuit Democrito, Plinius, lib. 2. historiæ naturalis capit. 7. tribuitur etiam Origeni 1. lib. Periarchon. qui eam probat ex cap. 1. Ecclesiastes, vbi sic dicitur: *Quid est, quod fuit? Ipsum quod futurum est: quid est quod factum fuit? ipsum quod faciendum est: nihil sub sole nouum: nec valet quisquam dicere, ecce hoc recens est, iam enim præcessit in seculis, quæ sunt ante nos, &c.* Ab antiquioribus vero probatur eo supposito, quod post completam circulationē octauæ sphæræ redituri sunt cæteri omnes orbes cœlestes ad idem met punctum, à quo moueri cœperunt. Ex quo ita arguunt, incipientes moueri ab eodem puncto, eumdem numero motum repetent, quem prius fecerunt; ergo eosdem numero effectus producent. Probatur consequentia, quia redeuntibus eisdem numero causis, & eodem prorsus modo operantibus, necesse est redire eosdem numero effectus, iuxta vulgatum illud ab omnibus Philosophis receptum. *Idem in quantum idem, & eodem modo se habens semper facit idem.*

14 Hæc tamen sententia falso imprimis fundamento innititur, & licet verum esset, sufficienter ex eo colligit intentum. Probo primum, quia licet verum esse concedatur, quod octaua sphæra post completam illam prolixissimam circulationem ad idem punctum à quo moueri cœpit, reditura sit, falsum tamen est, quod reliqui orbes cœlestes ad idem etiam redirent punctum, à quo moueri cœperunt, vt certissimis obseruationibus, & computationibus probant Astrologi contra Platonem. Probatur secundum, quia etiam si ad idem punctum redirent vniuersi orbes, non bene ex eo colligitur, quod eosdem numero motus repeterent, ac fecerunt à principio; & consequenter, quod neque eosdem numero effectus producerent, quia licet corpus, quod mouetur per hoc spatium, ad idem punctum redeat, à quo moueri cœpit, & ab eodem etiam iterum moueri incipiat, non efficiet eumdem numero motum, sed numero diuersum, quia identitas numerica motus non ex solo eodem puncto accipitur, sed ex tempore eodem, atque ex aliis, vt 5. lib. Physicor. ostenditur: ergo nec sequitur orbes cœlestes ad idem punctum redeuntes eosdem numero motus, atque effectus efficere. Contra fidem etiam Catholicam est eadem positio.

15 Nam primo tollit omnes actus liberos, nam si redituri sunt iidem numero effectus: ergo necesse erit ad eosdem vitiosos actus redire omnes in posteriori sæculo, quos habuerunt in priori, atque etiam ad eosdem actus bonos, vel indifferentes, nec posse statum mutare, quem habuerunt in sæculo priori, ita

vt qui in eo duxit vxorem, in hoc permaneat in cælibatu, quod patet esse absurdum. Secundo tollit statum beatitudinis, in quo consistit summa fœlicitas hominum; de ratione enim beatitudinis est perpetuitas. Sed secundum eamdem sententiam necesse foret vt omnes, qui in priori sæculo fuerunt beati, redirét in posteriori ad eum iem statum viatorum, quem habuerunt etiam in eo: ex quo necessario sequitur, quod desinerent esse beati, aduersus illud Pauli primæ ad Thessalonicen. 4 Et sic semper cum Domino erimus.

16 Ad testimonium vero Scripturæ, quod pro eadem sententia affertur, respondet Diuus Aug. lib. 12. de ciuitate Dei capit. 13. sensum eius esse; quod nihil sit nouum sub Sole, quod non præcesserit vel idem numero, si à prima sua conditione inuariatum permansit, vel idem saltem genere, aut specie.

Secunda sententia asserio naturaliter posse eumdem numero effectum reproduci, si eadem materia numero iterum approximetur eidem agenti, vt si eadem materia seminis subiciatur actioni eiusdem agentis naturalis, poterit idem homo numero reproduci, ita Scotus in 4 d. 43. q. 3. & videtur consentire Richar. q. 1. ad 6. immo & D. Tho. art. 1. quæstiuncula 3. eiusdem distinctionis, quam probabilem reputauit Tolet. q vltima huius lib. concl. 2. Probatur primo, quia idem numero agens, & passum cum eodem numero virtute actiua & passiua, a quibus productus fuit hic numero calor, iterum cóiungi possunt: ergo eumdem numero effectum producere. Anteceden s euidens est in hoc igne calefaciente hanc aquam. Consequentia vero probatur, quia calor productus in aqua secundum suam entitatem procedit à calore existente in igne, sed aqua est eadem numero, eadem etiam potentia passiua eius, ignis etiam est idem numero, atque eius calor: ergo erit etiam idem numero calor productus in aqua, quia a quo res habet suam entitatem, habet etiam suam vnitatem numericam. Et si dicatur, non esse idem tempus vtriusque calefactionis, & ideo non esse eamdem numero, sed diuersam, & consequenter diuersum numero esse

17 calorem productum. Contra hoc est primo, quia calor, & quicumque alius effectus non pendet à tempore in sua indiuiduatione, cum tempus sit ei extrinsecum: ergo diuersitas temporis non est sufficiens, vt dicatur numero diuersus. Secundo, idem ignis potest conseruare diuersis temporibus eumdem numero calorem à se productum: ergo poterit producere eumdem numero calorem diuersis temporibus, quia si idem numero effectus non dependet in conseruati ab eodem tempore, nec dependebit in esse, & fieri. Antecedens vero constabit, si postquam

quam ignis calefecit aquam, remoueatur ab ea, & approximetur eidem aquæ aliud calidum, à quo tantisper conseruetur idem calor productus ab igne, postmodum vero remoto illo calido conseruante, accedat idem numero ignis, à quo calor ille fuit productus, & eum conseruet.

Tertia opinio negat omnino, quod aliquis effectus iam corruptus possit per virtutem naturalium causarum idem numero reproduci. Hæc est expressa sententia Aristotelis cap. præsenti, & Sth. 4. lib. contra gent. c. 80. vbi & Ferra. atque etiam Scholasticorum ferè omnium in 4. d. 43. & 44. vbi Capreol. Palud. Sotus, & reliqui omnes, præter citatos pro secunda sententia, Pater Suarius 3. p. disp. 44. sect. 6. Conimb. q. 1. huius capitis, art. 3. Toletus q. vlt. & est iam communis in schola, & vera. Sed difficile est rationem inuenire, per quam efficaciter probari possit, ideo in modo eam probandi non omnes sequuntur eamdem viam. Sed quidam rationem eius esse dicunt, quia causa secūda ex se est indifferens ad producendū hunc, vel illum numero effectum, determinari vero ad hunc, & non ad alium producendum à prima causa, a qua determinatur ad producendū diuersos effectus, & non eumdem diuersis temporibus, & propterea non potest eumdem numero effectum reproducere. Hic tamen modus probandi insufficiens est, quod sic probo. Vel ratio indiuidualis effectus postulat hoc determinato tempore produci, vel non, si postulare dicatur, iam reducitur identitas numerica effectus ad identitatem numericam temporis, in quo producitur, potius quàm ad Deum determinantem Si vero idem numero effectus non postulat produci hoc determinato tempore, potius quàm alio, non erit maior ratio ex parte eius, ob quam determinetur secunda causa à prima, potius ad hunc, quàm ad alium effectum, & ideo ita poterit ad eumdem numero producendū determinari ac potest determinari ad alterum, quare sicut potest naturaliter alterum producere, ita poterit producere naturaliter eumdem numero. Præterea in actionibus liberis hoc non potest esse verum, quod à Deo determinetur agens ad hunc actum malum, cum Deus nō determinet voluntatem ad peccandum. Propterea probant alij eamdem sententiam, quia idem numero effectus semel productus ab agente non manet amplius in potentia actiua eius, quare non potest illum reproducere. Et ratio hæc satis efficax esset, nisi falsum supponeret, quia aperte falsum est, quod effectus semel productus ab aliquo agente, etiamsi corruptus iam sit, non amplius maneat in potentia actiua eius. Quod sic probo, potētia actiua agentis, vel est forma substantialis eius, vel accidens superaddi-

18

19

tum, sed euidens est entitatem vtriusque non minus integram permanere, postquam produxit hunc effectum, quam ante productionem eius, neque aliquid esse ei detractum: ergo virtutem habet ex parte sua iterum producendi illum, non minus, quàm habebat prius, quàm eum produceret. Secũdo, quia si idem effectus semel productus non manet in potentia actiua agentis naturalis: ergo effectus qui producitur à Deo, & semel corrumpitur, non permanebit in potentia eius, & ideo nec de potentia absoluta eum poterit reproducere, quod patet esse falsum. Probatur tandem, quia eadem numero forma semel educta de potentia materiæ, & iam extincta, permanet in potentia passiua eiusdem materiæ: ergo etiam in potentia actiua agentis. Euidens est consequentia propter necessariam correspondentiam potentiæ passiuæ cum actiua. Sed probatur antecedens, quia potentia passiua materiæ non est aliud, quàm entitas eiusdem materiæ: sed euidens est de entitate materiæ integram manere post eductionem alicuius formæ ex illa: ergo continet eamdem formam iam extinctam, sicut continebat prius, quam educeretur.

20 Propterea probant alij, quod non possit agens naturale reproducere eumdem numero effectum ex propria eius natura, à qua determinatur ad producendum effectus certo quodam ordine, ita vt primo loco hunc, & non alterum, & secundo loco alterum determinatum; & sic cæteros. Vnde sequitur, quod non possit semel productum, atque corruptum, iterum producere, quia post productionem primi necessariò debet succedere secundus, & sic cæteri in suo ordine, quare non potest habere locum reproductio alicuius. Hic tamen modus probandi, non solum inefficax est, sed fundamento rationis caret. Probatur, quia virtus agentis semper est eadem: ergo ex parte sua semper potest, quidquid poterat prius; sed prius poterat producere hunc numero effectum: ergo etiam potest illum ex parte sua reproducere, postquam extinctus est; falsum igitur est, quod producto primo, non possit, nisi secundum producere. Secundo, quia sine fundamento supponit subordinationem effectuum omnium eiusdem speciei in ordine ad productionem. Probatur, quia nullus dependet ab alio, cum sint numero diuersi, nec vnus sit pars alterius, vel aliquid eius, sicut ergo euidens est nullam habere dependentiam in esse, ita neque in fieri.

21 Quare alij ex recentioribus asserunt, agens ex propria virtute actiua indifferens esse ad producendum plures numero effectus, per plures actiones, indifferens etiam esse passum, vt ex potentia eius educantur. Determinatur autem à Deo, tanquam à primo agente ad hanc numero actionem, & hunc numero effectum

ctum producendum,potius,quàm alterum,non quidem per puram,vel solam eius libertatem,sed quia natura ipsa causæ quodammodo exigit talem determinationem, in quãtum ex se inclinatur ad operandum tali modo, & ordine, vt nunc postulet talem actionem & concursum,postea vero alium:iuuant etiam cœlestes influẽtiæ,quæ diuersæ sunt pro diuersis effectibus. Et tandẽ iuuat bonũ commune totius vniuersi, ad quod pertinet, vt plures ac distincti effectus producãtur semper, & non repetantur iam producti,atq; extincti, nam ex hoc plures habebunt indiuidua species, in quibus cõseruentur,& mundus longe maiorem decorem,& ornatum. Propter hæc igitur omnia exigit ordo rerum naturalium, vt Deus determinet causas secũdas ad diuersas numero actiones,& effectus producendos,& nunquam ad eamdem numero actionem repetendã,vel eumdem numero effectum producẽdum,& quia illa cẽsentur fieri à Deo naturaliter,quæ fiunt ab eo secundum exigentiam, ac dispositionem rerum naturalium;& quæ fiunt præter hanc exigentiam,ac dispositionem,dicuntur fieri ab ipso supernaturaliter, ideo verũ est,quod secundum ordinem naturalem, ac potentiam Dei naturalem,vel ordinariam,idẽ numero iam corruptum nõ possit reproduci. Hæc tamen sententia insufficiens censenda est, quia per hæc omnia non reddit sufficientẽ rationem, propter quam nunquam possit per virtutem naturalem redire, vel reproduci idem numero semel corruptum.Probatur hoc discursu discurrente per singula:imprimis falsum est,quod causa particularis secundum se sit inclinata ad hanc numero actionem, & hunc numero effectum producendum potius, quàm aliud, quod sic probo.Ignis secundum se omnino indifferens est,vt applicetur ad operandum circa hoc subiectum potius quàm circa illud,ad operandum hoc tempore potius quàm alio, ad operandũ cum hoc concursu vniuersaliũ causarũ, atque ipsius Dei potius quã cum alio,& sic de cæteris circumstantiis,à quibus determinari possit; ergo secũdum se non est vllo modo determinatus,immo neque inclinatus ad hãc numero actionem, vel effectũ potius quàm ad alterum,sed sicut æquè primo continet omnes, ita ex se est æquè indifferens ad omnes, & singulos producendos, ad omnẽsque,& singulas actiones,per quas producẽdi sunt,quare nec ex se exigit hũc concursum potius,quã alterum, immo nec hoc tẽpore potius,quam altero operari. Vnde sequitur nec secundum se exigere productionẽ noui,at que distincti effectus, potius quam eiusdem iam extincti,sed æquè indifferens est ad eamdẽ numero actionẽ,& effectũ producendum,sicut ad distinctam actionem,& effectũ,cum eodem prorsus modo vtrumque

22

contineat, vt probauimus. Et tandem, quantum ad bonum vniuersi, & ornatum eius pertinet, duo existimo esse certa, primũ, quod postulet productionem distinctorum effectuum. Secundo, quod id non postulet semper. Probatur vtrumque ex conseruatione specierum, & ornatu, ac decore eiusdem vniuersi: nã si eadem semper indiuidua repeterentur, non possent conseruari species, & mundus ornatu illo, & decore priuaretur, quẽ ex
23 multitudine indiuiduorum consequitur. Quod vero non semper exigat talem distinctionem, his exemplis probatur: nã quod candela hæc eadem numero illuminatione, & lumine producto illuminet eumdem numero aërem huius cubiculi, hac hora, & sequenti, vel numero diuersis ad eosdem fines, impertinens est. Quod calefacta aqua ab igne, & extincto nondum calore in ea producto, diuersa numero calefactione, & diuerso numero calore iterum post horam calefiat, vel eadem numero calefactione, & calore, nec dici, nec excogitari potest, quod propter conseruationem speciei caloris, vel luminis, vel propter bonum totius vniuersi, aut ornatum eius exigatur: quid enim boni, quid ornatus, quid conseruationis speciei alicuius prouenire potest ex distinctione numerica talis actionis, & effectus, potius quã ex numerica identitate vtriusque? nihil profecto. Cõstat igitur ex toto hoc discursu, quod licet aliquãdo, vel in aliquibus exigat ordo rerum naturalium aut conseruatio specierum, vel bonum, atque ornatus eiusdem vniuersi distinctionem numericã actionum, & effectuum, non tamen semper, sed aliquando non magis ad eosdem fines conducit distinctio, quàm identitas: ex quo efficaciter colligitur, quod in his casibus reducenda sit determinatio causarum ad solam, & liberam Dei voluntatem, ita vt non magis natura rerum exigat, quod ad distinctas actiones, & effectus determinentur ab ea, quàm ad easdem numero actiones, & effectus extinctos repetẽdos per reproductionem: sed id, quod non exigit natura, ac dispositio rerum, non dicitur determinari à Deo secundum ordinem naturalem: ergo non probatur necessarium, quod semper producantur distincti numero effectus, & consequenter nec redditur sufficiens ratio, ob quam non possint naturaliter produci sæpè iidem numero, sicut producuntur diuersi propter determinationem causarum à diuina voluntate.

24 Nostra igitur sententia asserit, hac sola ratione posse efficaciter probari, quod idem numero effectus non possit reproduci virtute naturali, quia vt idem numero effectus iam corruptus reproducatur virtute causæ naturalis, necesse est eamdẽ numero actionem redire; sed hoc repugnat; ergo etiam illud. Maiorem

probo,

probo, quia actio est mediũ, per quod effectus procedit à causa, & ab ea dependet, vel est dependentia ipsa; ergo repugnat, quod idem numero effectus redeat, nisi redeunte eadem numero dependentia reali, eadémque numero actione, alioqui posset idem numero effectus naturaliter dependere à causa diuersis numero dependentiis totalibus & adæquatis, diuersisque numero totalibus, & adæquatis actionibus, quod est absurdum. Minor vero, quod non possit redire eadem numero actio, probatur ex 5. libr. Phys. vbi docet Aristoteles, tria requiri ad vnitatem numericam actionis, vel motus, nempe vnitatem numericam subiecti, termini, & temporis, ita vt quomodocunq; horum variato, non sit eadem numero actio, sed diuersa: constat autem non posse redire naturaliter idem tempus iam transactum; ergo nec potest redire eadem numero actio, neque idem numero effectus.

Ad primum argumentum oppositæ opinionis concesso antecedente, neganda est consequentia, quod ignis producat in aqua eumdem numero calorem, quia non potest iterum agere in eamdem numero aquam; per eamdem numero actionem, sed necessariò per diuersam propter diuersum tempus; & ideo necesse est diuersum numero calorem producere, non enim potest naturaliter recipere hanc numero entitatem effectus ab hac entitate numerica causæ, nisi media hac numero dependentia, & actione, per quam ab ea producitur, atque dependet. Argumenta verò, quibus probatur effectum non dependere à tempore in sua identitate numerica, vel indiuiduatione, hac distinctione soluuntur. Dupliciter potest sumi effectus, vel secundum propriam entitatem permanentem, quam iam habet extra causas, & hoc modo iam non dependet à tempore, neque à tali numero actione, per quam productus est extra causas, sed à propria entitate indiuiduatur. Posteriori modo sumitur, prout fit à sua causa, & hoc modo à tali numero actione dependet, quod hic numero, & non alius exeat, vel egrediatur ab eadem causa, nisi enim per hanc numero actionẽ exiret ab hac causa, talémque virtutem eius participaret, non haberet hanc numero entitatem in facto esse, à qua indiuiduaretur simpliciter. Dependet igitur identitas numerica eius quantum ad fieri à tali tempore, quia ab eo dependet identitas numerica actionis per quam eum producit. Cuius ratio à priori est, quia licet tempus sit extrinsecum, dependentia agentis corporei ab illo in suis motibus, & actionibus intrinseca est, saltem modo naturali, & ideo ex tali dependentia ab aliquo extrinseco desumi potest indiuiduatio actionis eius, atque effectus, pro

vt exiit ab illo, ficut etiam fumitur à fubiecto agente, & termino fibi extrinfecis. Hac igitur diftinctione applicata eifdem argumentis, ad primum negandum eft, quod identitas numerica effectus quantum ad fieri non dependeat prædicto modo à tempore. Ad fecundum, conceffo antecedente, neganda eft cõfequentia, quia diuerfa eft ratio de productione, & conferuatione, nã hæc præfupponit rem iam exiftentem, & indiuiduam, & ideo non dependentem in fua identitate numerica ab hac, vel illa actione, per quam conferuatur, & propterea poteft per eandem actionem, vel diuerfam conferuari ab eodẽ, vel diuerfis agentibus, eodem, vel diuerfis temporibus: de productione vero conftat ex fententia omnium non poffe naturaliter eamdem rem numero produci à diuerfis agẽtibus totalibus, nec per diuerfas numero actiones totales. Vnde non fequitur ex conferuatione eiufdem effectus ab eadem caufa diuerfis temporibus, vel etiam à caufis diuerfis, quod poffit produci, & reproduci ab eadem, vel diuerfis per virtutem naturalem.

26 Et fi quis nobis obiiciat illud, quod docuimus in 1. lib. ca. 4. tract. de alteratione, nempe omnes gradus intenfionis eiufdem qualitatis effe eiufdẽ prorfus rationis, & ideo non magis vnũ, quam alterum expelli per alterationem contrariam, fed determinari à Deo expulfionem huius gradus potius, quã alterius, ficut determinatur productio talis gradus qualitatis oppofitæ, à quo expelli debet, & vniuerfaliter agentia omnia ad tales actiones, & effectus producendos. Refpondeo folutionem illam affignatam fuiffe à nobis iuxta fententiã eorum, qui determinationem caufarum particulariũ in fuis actionibus, & effectibus producendis reducunt ad primũ agens; ab eis enim procedebat arg. & ideo foluendũ fuit iuxta eorundẽ opinionem, quã licet nunc reiiciamus, adhuc tamen folutio illa in fuo robore permanet; nam licet verum fit, quod nunc afferimus, videlicet agens particulare, atque etiam primum, vt cum eo concurrens determinari ad hanc numero actionem, & hunc numero effectum ab hoc tempore, in quo operantur, nihilominus eadẽ numero actio hoc tẽpore elicita, & hic numero gradus formæ per eam productus adhuc funt indifferentes ad expulfionẽ huius, vel alterius gradus formæ oppofitæ: quia fuppofito, quod omnes funt eiufdẽ prorfus rationis, nõ eft maior ratio, ob quã vnus, quã alter expellatur ab hoc gradu formæ oppofitæ, & per hãc numero actionẽ, vel motũ, fed gradus ifte productus, & hęc numero actio, per quã producitur, tanquã effectus primarius, determinãtur ad expulfionẽ huius gradus oppofitæ formæ potius quã alterius tãquã ad effectum fecundariũ à Deo tamquam à primo

à primo agẽte, propter vniuersalem regulam, quod ad primum agens pertinet determinare secundum, quando nec à se, nec ab aliquo alio determinari potest, & quia ad secundarium hũc effectum qui est expulsio talis gradus, neque ab actione tali, neque à tali tempore, vel tali parte subiecti, circa quam operatur determinari potest, sed hæc omnia adhuc indifferentia manent ad expulsioné huius, vel illius gradus, ideo necesse est determinari à primo agẽte, quamuis ad talem actionẽ, & talẽ effectũ primariũ à tali tempore determinentur cæteris præsuppositis.

QVÆSTIO. II.

An possit naturaliter reproduci, vel resurgere idem homo iam mortuus.

Affirmatiua pars probari potest primo, quia post mortem hominis permanet eadem numero materia cũ eadem inclinatione, & appetitu naturali ad recipiendam eamdem animam permanentẽ quoque cum eodem appetitu naturali informandi eam; ergo necesse est dari in rerum natura virtutẽ actiuã naturalem alicuius causæ efficientis secundæ, vel saltem primę, per quam possit reuniri eidem materiæ, quia cuicumque potẽtiæ passiuę naturali debet correspondere naturalis actiua, à qua possit reduci in actum, & si in casu isto non datur, permanebit anima separata à corpore, & priuata appetitu informandi in statu violẽto, & perpetuo quidẽ, cũ sit ipsa incorruptibilis, & ita aliquid violentũ erit perpetuũ. Secundo, quia quælibet res naturalis potest naturaliter consequi proprium finẽ naturalẽ; ergo per aliquod mediũ naturale, quia media debent esse proportionata fini, sed non potest homo mortuus consequi propriũ finẽ naturalẽ, nisi per solũ medium resurgendi in eadem identitate numeriea; ergo resurrectio naturaliter est possibilis; & ideo reproductio eiusdem rei. Probatur minor, quia finis naturalis hominis, quẽ naturaliter appetit, est beatitudo saltẽ natura lis in eo posita, quod habeat omne bonũ suæ naturæ proportionatũ, & careat omni malo eidẽ naturæ cõtrario; sed hanc beatitudinẽ nõ potest cõsequi naturaliter in hac vita præsenti innumeris plena miseriis; ergo naturaliter debetur ei altera, in qua eã consequatur, quã cõstat habere non posse iam mortuum, nisi per reunionem animæ ad corpus, ex qua resultabit idem numero homo, quare reproductio eius naturaliter erit possibilis. Quod videtur sentire plures ex sãctis patrib. vniuersaliter asserentibus resurrectionẽ corporũ debitam esse naturæ hominũ. 17

Commu

28 Communis tamen sententia Scholæ à nobis tenenda asserit resurrectionem hominis, vel reproductionem eius in eadem numerica identitate non esse possibilem per virtutem naturalium causarum, etiam Dei, vt causæ primæ naturalis. Ita sentiūt Scholastici omnes in 4. d. 43. & 44. D Tho. Ricard. Durand. Palud. Sotus, & alij, Henric. quodlib. 7. q. 16. Ægid. theorem. 1. & probari posset testimoniis sacrarum literarum, & sanctorum Patrum, nisi Philosophicum institutum excederet. Id tamē egregiè præstitit P. Suarius 3. p. disp. 44. sect. 6. probatur vero tribus argum. ex tribus etiam capitibus desumptis. Primum ex parte materiæ hoc modo, vnitas numerica compositi Physici sumitur ex hac materia, & ex hac forma: sed repugnat naturaliter mortuo homine iterum informari materiam eius ab anima propria; ergo repugnabit naturaliter hunc hominem reproduci. Probatur minor, quia vt eadem numero materia iterum informetur ab eadē anima, necesse est ita coniungi partes eius, & ita applicari simul agenti naturali, vt possit denuo organizari, & omnino disponi pro introductione eiusdem animæ, sicut fuit organizata, ac disposita in prima generatione hominis: sed talis coniunctio, & applicatio, talis organizatio, talisq; dispositio naturaliter est impossibilis; ergo & reproductio eiusdem hominis. Probo iterū minorem, quia materia hominis per cōtinuas transmutationes naturaliter dissipatur, atque etiam diuiditur, & commiscetur aliis, & à diuersis formis informatur, & quod certissimum est, ad remotissimas dispositiones, & formas transit respectu earum, per quas disponi debet ad recipiēdam eandem animam, ita vt non detur agens naturale potens eam ab his remotissimis dispositionibus, & formis reuocare, vt possit recipere proximas, vt consideranti mortem hominis, & statum corporis eius post eam in dies magis remotum ab ea dispositione quam habuit in prima generatione eiusdem hominis, satis erit per se manifestum.

29 Secundò probatur ex parte dispositionum, nam etiam si eadem numero materia posset applicari agenti naturali modo conuenienti, repugnat naturaliter, quod agens easdem numero dispositiones inducat in eam, repugnat etiam naturaliter eamdem animam iterum reuniri eidem materiæ, nisi eisdem numero dispositionibus organizatæ; ergo naturaliter repugnat talē reunionē fieri. Probatur minor, quia non possunt produci ab agente naturali eædem numero dispositiones, nisi per eamdem numero actionem, sed non est possibile naturaliter redire eamdem numero actionem: per quam disposita fuit materia in prima generatione hominis; quia identitas numerica actionis

nis corporeæ, ac naturalis dependet à tali tempore determinato, quo variato non est eadem numero, sed alia; ergo nec possunt redire eædem numero dispositiones. Quod vero sit necessarium easdem redire, & non sufficiant aliæ numero diuersæ manifestum est, quia naturalis est correspondentia inter generationem substantialem, & alterationem, ac dispositiones præ-requisitas in materia pro introductione eius, ita vt sicut talis forma numero postulat talem numero generationem, per quam producatur vel vniatur materiæ, ita talis generatio tales numero præexigat dispositiones, sine quibus nō possit naturaliter fieri, nec talis forma introduci. Ex his autem duabus rationibus colligitur tertia desumpta ex modo operandi. Dei, vt agentis cum causis naturalibus, Deus vt auctor naturæ nihil in rebus operatur, nisi secundum exigentiam, & quasi debitum naturalium causarum; ita vt, quod præter hanc exigentiam efficit supernaturale, aut miraculosum dicatur, sed reunio animæ, & productio eiusdem hominis non est secundum exigentiam, & debitum alicuius causæ naturalis; ergo nec est factibilis à Deo naturaliter. Minor probanda est, discurrendo per quatuor genera causarum, non est enim debita materiæ, quia licet habeat potentiam vniuersalem & remotam ad recipiendam eamdem animam, non tamen proximā, & determinatam, ad quam determinatur per tales dispositiones, quas probauimus naturaliter impossibiles, nec reunio debita est formæ, nempe eidem animæ, quia licet naturalem habeat inclinationem ad informandam hanc materiam, non certè, nisi vt talibus dispositionibus præparatam. Causæ vero efficienti nulli debetur, quia sicut non potest easdem numero dispositiones efficere in materia, ita nec potest reunionem animæ attingere, quare nec eam dicitur exigere naturaliter. Nec tandem est debita causæ finali, quia sola fœlicitas vel beatitudo naturalis potest esse debita naturæ hominis, quam in operando secundum perfectam virtutem posuit Aristoteles 1. lib. Ethic. c. 10. hæc enim sola finis naturalis eius est, & cum homo sit ex propria natura corruptibilis, non est ei debita adhuc ista beatitudo perpetua, sed pro tempore vitæ eius, vt docet expresse idem Aristoteles eodem cap. atq; his verbis. *Inerit igitur id quod quæritur it si, fœliciterque per totam vitam: semper enim vel maxime omnium ea aget, & contēplabitur, quæ sunt secundum virtutem.* Animæ vero separatæ, quia perpetua est ex propria natura, debetur etiam beatitudo naturalis in actibus perfectæ virtutis consistens: perfectissima vero beatitudo, quæ in aggregatione bonorum omnium. & in carentia omnium malorum vniuersaliter loquēdo posita est, non

30

31

est,non est homini, aut animæ eius naturalis, nec naturaliter debita, sed ex gratia Dei supernaturali consequenda, ad quam necessaria erit reunio animæ,& resurrectio corporis per supernaturalem virtutem efficienda. Ex quibus intelligitur naturali fini hominis solum esse debitam imperfectam illam beatitudinem, secundum totum quidem hominem temporalem, & secundum animam, æternam, ad quam patet reunionem animæ non esse necessariam, sed solum ad beatitudinem perfectam, atque perpetuam, quæ supernaturalis est, & ideo neque homini, nec animæ eius naturaliter debita, sed ex supernaturali gratia Dei, atque ex meritis propriis adultis, paruulis vero ex meritis Christi tribuenda, & consequenter nec reunio ad eam habendam secundum integrum hominem necessaria, erit naturaliter debita, sed supernaturalis censenda.

32 Et ex toto hoc discursu facile soluuntur duo argumenta in contrarium proposita, nam ad primum distinguendum est antecedens: quantum attinet ad potentiam naturalem materiæ pro recipienda iterum anima, nam de vniuersali, & remota verum est eam habere; sed hæc communis est, & æqualiter respicit omnes formas, & ideo non magis animam, quam habuit prius materia, quàm cæteras, & cum constet non posse naturaliter aliquam ex cæteris recipere, nisi præparata sit per tales dispositiones, ita debet esse certum de anima, sed non potest ab agente naturali præparari eisdem numero dispositionibus, quas habuit prius, & per quas dicitur habere proximam ac determinatam potentiam ad eandem animam potius, quàm ad alias: ergo nec poterit naturaliter eam iterum recipere, nec tenebitur Deus, vt author naturæ ad reuniendam ei animam, sicut nostro modo loquendi teneri dicimus ad eam vniendam in instanti generationis, quia tunc est sufficienter disposita, habetque proximam, ac determinatam potentiam ad recipiendam hanc animam potius quàm alias formas, & ideo debita est ei naturaliter introductio eius. Ad secundum de fine constat solutio ex

33 vltima nostra ratione. Ex qua intelligitur, quod etiam si anima numquam reuniretur corpori, non diceretur habere statum violentum, quia violentum est à principio extrinseco passo non conferente vim, vt definiuit Aristoteles, constat vero animam habere naturalem potentiam, vt sit separata à corpore, quia ex vna parte est perpetua, & ex altera est forma corruptibilis corporis, cui euidens est vniri vnione non solum naturaliter dissolubili, sed naturaliter dissoluenda, ex cuius dissolutione sequitur animam habituram aliquando naturaliter statum separationis, & ideo non violentum. Quod vero naturalem

habeat

habeat appetitum informandi materiam,non probat, quod separata sit in statu violento, quia cum simul habeat potentiam ad statum separationis, videtur natura eius vtrumque statum complecti, ita vt quilibet per se sit quasi inadæquatus ei. Et hoc satis est,vt neque in vno, neque in altero patiatur violentiam,sed de hoc agemus ex professo Deo adiuuante in nostris commentariis ad libros de anima. Quod vero aliqui ex sanctis patribus asserere videntur, reunionem animæ ad corpus, vel resurrectionem nostram debitam esse humanæ naturæ, de debito pro congruitate accipiendum est, non pro necessitate naturali.

QVÆSTIO III.

An per potentiam Dei absolutam eadem numero res permanens semel corrupta reproduci possit.

DE solis rebus permanentibus quærit titulus quæstionis, quia de successiuis, quales sunt motus, & tempus, agendum erit quæstione sequenti; & non de potentia naturali, de qua egimus quæstione præcedenti, sed de absoluta Dei. Vnde idem est ac si inquiratur, an eamdem rem permanentem iam corruptam reproduci in eadem numerica vnitate, quam prius habuit, implicet contradictionem, vel non, sed factibile sit à Deo per absolutam potentiam. 34

Et imprimis præsupponenda est veritas Catholicæ fidei docens eosdem numero homines resurrecturos in fine mundi: & aliquando etiam eumdem numero hominem ad vitam fuisse reuocatum, vt ex historiis sacræ paginæ constat. Ex qua veritate refutatur error multorum existimantium impossibile omnino esse, quod eadem res numero semel corrupta reproducatur. Quod imprimis videtur tenuisse Aristo. cap.præsenti negans in continua, atque perpetua generationum serie easdem res numero redire posse; quod vero ipse reputauit impossibile per virtutem causarum naturalium,contradictionem implicare absque dubio intellexit, cum non cognouerit aliam potentiam præter naturalem. In eodem fuit errore Plinius lib. 2. historiæ naturalis c.7.& lib.7.c. 55. idemque fuit error Stoicorum, & Epicureorum, vt refertur Actorum 17. qui Paulum resurrectionem hominum prædicantem vocarunt nouorum dæmoniorum annuntiatorem.Idem tandem senserunt Saducæi ex Iudæorum natione,vt refertur Matthæi 22. & Actorum 23.

Hac

Hac igitur veritate fidei præsupposita, & refutatis ex ea erroribus prima opinio Catholicorum tenet, hominem quidem reproduci posse, sed præter ipsum nihil aliud. ita Duran. in 4. d. 43. q. 3. Masi. q. vltima huius libri. Ioánes de Neapoli, quodlib. 31. q. 6. à qua non videtur dissentire D. Tho. in 4. d. 44. q. 1. art. 2 quæstiuncula 1. ad primum & 3. p. 3. p. q. 77. art. 5. nam in primo loco asserit, ideo hominem semel mortuum posse eumdem numero redire, quia permanet non solum materia eius, sed anima, cuius esse communicatur toti homini, & ideo per mortem (ait) non interrumpi esse hominis, sed semper durare, & propterea iterum produci posse per diuinā potentiā, non tamen res alias, quorum esse omnino perit ipsis pereuntibus, & cōsequenter interrumpitur: quare redire non potest vllo modo. In secūdo vero loco negat vniuersaliter rem semel anihilatam à Deo, redire posse eamdem numero.

Sed probat Duran. Primo, quia ea quæ non possunt produci per eamdem numero actionem, sed necessario per diuersam, non sunt idem numero, sed diuersa: quia enim actio sit dependentia effectus à causa, necesse est diuersas actiones esse diuersis dependentias, per quas repugnat procedere eumdem numero effectum, sed repugnat eamdem numero actionem semel trāsactam redire, sicut repugnat redire idem tempus iam transactum, à quo identitas numerica eius dependet: ergo non minus repugnat redire eumdem numero effectum.

35 Secundò, quia repugnat eamdem rem bis esse, aut duplicem habere durationem vel duplicem existentiam; nam iam non esset eadem, sed diuersa: sed hæc eadem sequuntur, si eadem res numero reproducatur: ergo impossibile censendum est. Minorem probat, quia priusquam corrumperetur, fuit, & post corruptionem iterum producitur, ergo iterū est, nam secunda productio non minus ordinatur ad esse, quàm prima. Fuit etiam heri, & erit die crastina, cum tamen hodie non sit, duo autem dies interrupti sunt duo tempora, cum sint discontinua: ergo habebit duplicem durationem; & hinc sequitur habere duplicem existentiam, quia duratio non est res distincta ab existentia rei, vt multi asserunt.

Tertiò, si Deus ageret ex necessitate naturæ, sicut ignis agit, & non liberè, non foret potentia eius minus infinita, ac est modò, cum libertas nullam potentiam Deo conferat, sed infinitam præsupponat, sed Deo agente ex necessitate naturæ implicaret contradictionem eamdem numero rem corruptam iterum produci: ergo eodem modo erit impossibile, etiam si liberè operetur. Minor probatur, quia agere ex necessitate

naturæ

naturæ est agere ex determinatione ad vnum: ergo id quod hoc modo agit, vel vnum numero producit semper, vel numquam, sed semper diuersum, quare non poterit modo diuersa producere, modo eadem, quia hoc ex libertate dependet; sed in tali casu produceret sæpe diuersa numero, vt per se est manifestum: ergo nunquam posset reproducere idem numero iam corruptum.

37 Secunda opinio affirmat non solum eumdem numero hominem semel mortuum, sed quamlibet aliam rem permanentem semel extinctam posse eamdem numero reproduci per potentiam Dei absolutam. Ita sentiunt omnes ferè Scholastici, in 4. d. 43. Scotus q. 1. D. Bona. q. 5. Capreol. q. 1. Palud. quæst. 2. & 3. Sotus d. 44. quæst. 1. & D. Thom. expresse, quodlib. 4. artic. 5. opusc. 6. cap. 82. & 4. contra gent. cap. 81. & ibidem Ferra. Henri. quodlib. 7. q. 16. Ægid. theorem. 1. P. Suarius 3. p. tom. 2. disput. 44. sect. 6. & cæteri omnes tam antiqui, quàm recentiores, estque communis, & vera. Probatur primo, quia eamdem rem numero iam extinctam iterum produci non repugnat ex parte diuinæ potentiæ, nec ex parte eiusdem rei; sed neque ex parte eiusdem actionis, vel temporis: ergo ex nullo capite repugnare potest, & ideo censendum est posse fieri. Antecedens probo, quia postquam Deus aliquam rem creauit, & extincta est, eadem numero permanet in potentia diuina, quæ integra permansit, postquam rem produxit, non minus, quàm erat ante productionem. Et hinc desumpserunt sancti patres præcipuum argum. ad probandam hanc communem sententiam, præsertim Aug. 22. lib. de ciuitate Dei capite 20. & serm. 19. de verbis Apostol. vbi ita ait, *Si in nihilum rediremus, facere Deus poterat, vt essemus, sicut fecit, cum antea numquam fuissemus.* Atque etiam Greg. homil. 18. in Euang. his verbis. *Longe minus est Deo reparare, quod fecit, quam creasse, quod non fuit.* Quod vero non repugnet ex parte ipsius 38 rei iterum producendæ, probatur, quia vel producenda est per creationem, vel per eductionem de potentia materiæ: si primo modo, nullam potest habere repugnantiam ad essendum: postquam ad nihilum reducta est, magis quam habuit, priusquam crearetur, quia in se nihil est, & solum potest esse in potentia actiua Dei, ex parte cuius nulla potest esse repugnantia, vt iterum fiat. Si vero producenda est ex potentia materiæ, nec ex hac parte potest esse repugnantia, quia etiam est euidens in potentia materiæ contineri, non minus postquam extincta est, quàm continebatur prius quàm produceretur, cum potentia materiæ non sit aliud, quàm entitas eiusdem materiæ, quam constat non esse diminutam, ex eo, quod semel educta fuit eadem res ex

eius potentia. Sed tandem probo, quod non repugnet ex parte actionis, vel temporis, quia licet Deus agens per causas secundas à tempore dependentes, suam actionem (quæ nō est alia ab actione creaturæ) tempori accommodet, per se autem agens non dependet in sua actione à tempore; quare poterit eamdem rem extinctam iterum producere per eandem actionem, qua eam primò produxit, quia propria eius actio non induiduatur à tempore, neque ab aliqua duratione, atque etiam (vt ego existimo) poterit id præstare per diuersam actionem, prout sibi placuerit, quia si non repugnat Deum simul applicare plures causas totales, & adæquatas ad producendum eumdem numero effectum, per plures numero actiones, & dependentias adæquatas; vt 2. lib. Physicor. probauimus, multo melius poterit ipse pluribus actionibus eumdem effectum, nunc, & postea producere, & reproducere; nec repugnabit, quod pluribus dependentiis ab eo dependeat.

39 Secundò probatur argum. euidenti ad hominem contra primam opinionem, ex resurrectione hominis, per quam fide catholica confitentur patroni eius eumdem numero hominē reproduci. Ex quo sic arguo, siue resurrectio hominis sit eadem actio cum prima generatione eius, vel diuersa numero ab ea, sequitur non minus posse Deum reproducere quamlibet aliam rem. Probatur consequentia, quia si est eadem: ergo per eamdem numero actionem potest Deus producere, & reproducere eamdem rem; si vero sit actio diuersa, poterit per diuersas numero actiones eamdem rem numero producere, ac reproducere. Discrimen vero illud inter reproductionem eiusdem hominis, & cuiuscumque alterius rei, nullius momenti est, quia licet esse rei, vel existentia eius interrupta fuerit per annihilationem, vel desitionem aliam, permanet tamen esse iam extinctum in potentia diuina, & hoc sufficit, vt reproduci possit per creationem, vel alio modo, quia diuina potentia ex nullo præsupposito potest idem esse reproducere: sicut primo illud produxit ex nullo præsupposito.

40 Ad primū Durandi concessa maiori, distinguenda est minor de identitate numerica actionis, nam actio est agentium depēdentium à tempore, qualia sunt Physica, suam induiduationem accipiunt ab illis tribus, vel quatuor, nempe subiecto, termino, tempore, & agente, & actio etiam Dei cum his agentibus corporeis concurrentis (cum sit eadem cum actione eorum) ab eisdem induiduatur, & ideo non potest eadem redire transacto tempore, & de hac actione loquebatur Aristoteles, quia non cognouit aliam. Sed Deus agens per se sine his causis, nō depēdet in

in sua actione à tẽpore nec ab eo indiuiduatur, sed ex sua propria entitate sine respectu ad tempus, quare bene potest eamdem suam actionem repetere, & per eam producere eamdem rem,& iam extinctam reproducere. Ad secundum neganda est maior, quod repugnet eamdem rem bis esse, & habere plures durationes; nam ex hoc non sequitur, quod habeat plura esse, vel plures existentias, sed solum eamdem diuersis temporibus repetitam, in quo nulla est implicatio contradictionis. Nam neque existentia,nec actio Dei,per quam primo producitur, & iam extincta reproducitur,indiuiduantur à tempore,& propterea nec repugnat vtrumque habere distinctas durationes,quia istæ extrinsecæ prorsus eis sunt.Quod vero de distinctione durationis ab existentiis rerum dicitur, non est verum de tempore, quod concedunt omnes distingui realiter ab existentia rei permanentis;vnde non sequitur ex duplici tempore duplex existentia. Dubium vero solum esse potest de distinctione propriæ durationis cuiuscumque rei ab existentia eiusdem, vt æui ab existentia Angeli, de qua probaui 4. lib. Physicor.distingui ex natura rei, ideo non potest sumi argum.ad probandum plures existentias ex pluribus durationibus, quia non implicat contradictionem has multiplicari illis non multiplicatis, cum distinguantur ab eis realiter.

Ad tertiũ neganda est maior, quod si Deus ageret ex necessitate naturæ,non esset virtus eius minus infinita,ac modo est liberè agens,nam repugnat Deum esse virtutis infinitæ simpliciter,& agere ex necessitate naturæ,quia ad virtutem infinitè perfectam pertinet posse agere perfectissimo modo, qui est cũ libertate, & ideo non potest intelligi virtus infinita simpliciter agens ex necessitate naturæ : ad summum ergo potest intelligi, quod si Deus ageret ex necessitate naturæ,haberet infinitã virtutem solum secundum quid, hoc est solum infinitam ad certum genus operandi ex determinatione ad vnum,per quam bene probat argum.quod non posset eamdem rem numero reproducere. Non tamen probat, quod habens virtutem infinitam simpliciter,hoc est ad quemlibet modum agendi(vt re vera habet)non possit rem semel extinctam reproducere.Et quod tandem dicitur operationem liberam non conferre Deo potentiam, sed eam præsupponere, verum est, quia operatio libera Dei nihil reale addat supra substantiam eius,sed solum connotationem rei extra productæ,quod est esse fundamentum relationis rationis ad illam; posse tamen libere operari virtutem realem, & intrinsecam dicit in Deo;ex qua habet substãtia eius nostro modo intelligendi, quod sit virtus agendi simpliciter,

41

vel omni modo infinita, & ideo quod possit idem numero iam extinctum in quocumque genere, vel specie reproducere.

Et ad D. Thom. respondeo testimonium ex 3. p. bene posse intelligi de potentia Dei ordinaria, atque etiam duo priora, in quibus etiam si clarius negaret, quod possit Deus de potentia absoluta reproducere quamlibet rem, standum esset posterioribus testimoniis à nobis adductis duplici de causa. Prima quidem, quia ex professo de hac re disputans clarissimè explicat mentem propriam: cum tamen in aliis locis obiter tantum verba illa proferat. Secundo vero, quia testimonium ex summa contra gentes posterius est aliis, quæ ex quarto sentent. referuntur, & ideo ei standum esset.

APPENDIX DVBIVM.

An actio per quam Deus eamdem rem numero iterum produceret, esset naturalis, & eiusdem speciei cum prima eius productione.

42 NOn intelligitur dub. de actione, per quam reproduceretur res in alio statu supernaturali, qualem habebit homo reproductus per generalem resurrectionem, nempe statum immortalitatis, nam de hac suo loco docent Theologi, quonam modo sit supernaturalis actio, sed solum intelligitur de actione, per quam reproducitur in eodem statu, qualis fuit actio per quam Christus Dominus, & sancti eius mortuos ad vitam reuocarunt mortalem, hoc est iterum morituros. De qua duo quærimus. Primum, an sit naturalis, vel supernaturalis. Secundo, an sit eiusdem, vel diuersæ speciei, eadem vel diuersa numero cum prima productione eiusdem rei.

Et circa primum videtur ex vna parte talem actionem esse supernaturalem, quod sic probo. Supernaturale vocamus illud, quod non potest per virtutem naturalem fieri; sed talis est reproductio eiusdem rei, vt quæstione præcedenti probauimus: ergo erit actio supernaturalis. Sed ex altera parte probatur esse naturalem hoc modo: naturalis dicitur actio, per quam producitur res naturalis; sed illud, quod reproducitur, habet esse Physicum, & naturale, cum sit compositum ex materia, & forma, si sit substantia corporea, vel naturalem habeat inhærentiam in subiecto, si sit accidens: ergo naturalis est actio, per quam reproducitur. Præterea, actio per quam reproducitur, est eadem numero cum prima productione eius; sed de prima productione constat

constat fuisse actionem naturalem: ergo reproductio naturalis actio esse debet, alioqui eadem numero actio esset naturalis, & supernaturalis, quod repugnat.

Respondendum tamen est dubio proposito hac distinctione. Dupliciter potest considerari reproductio rei. Primò secundum entitatem, vel substantiam: secundò quantum ad modum quo fit, videlicet præter exigentiam, & ordinem naturalium causarum, atque extra tempus naturaliter requisitum: & his de causis non potest fieri virtute naturali, etiam diuina operante cum causis naturalibus, sed supernaturali. Priori ergò modo considerata naturalis est, vt probant argumenta pro ratione dubitandi posteriori proposita. Quibus hoc adiungi potest, quia productio rei, & conseruatio eius ab eodem agente sine interruptione eadem numero actio est: ergò si naturalis est vna secundum entitatem, erit etiam naturalis altera; sed actio, per quam Deus conseruabat hominem iam à se reproductum, erat naturalis, sicut entitas, atque existentia eiusdem hominis extra causas: ergo reproductio quoque naturalis erit secundum entitatem. Considerata vero reproductio quantum ad modum quo fit, supernaturalis vocanda est, & hoc probat argum. pro ratione dubitandi priori positum. Et si quæsieris, an simpliciter sit dicenda naturalis, vel supernaturalis. Respondeo naturalem esse vocandam simpliciter, quia modus ille extrinsecus est, & ideo denominatio ab eo proueniens, etiam est extrinseca, quare non simpliciter, sed tantum secundum quid supernaturalem efficit actionem, entitas vero cum sit ei intrinseca, & naturalis, naturalem denominationem simpliciter ei tribuere debet. 43

Secundum quod petebat dubium est, an reproductio sit eadem actio secundum speciem cum prima productione eiusdem rei, atque etiam, an sit eadem numero. Et quantum ad identitatem specificam videtur non esse eamdem, sed specie distinctam, quia distinctio specifica actionis sumitur ab agente, vel forma eius, per quam agit, vt docet expresse D.Th. 12.q.1.art.3. Sed propria productio rei ex propria natura fit aliquando ab vno agente, vt si sit generatio ignis ab igne, reproductio vero ab alio specie distincto, nempe à Deo: ergo actiones istæ distinguuntur specie. Secundò quia licet fiant ab eodem agente, diuerso tamen modo iam explicato, cui addi potest, quod prima productio rei potest esse eductio formæ de potentia materiæ, vel subiecti, reproductio vero ex nihilo, vt per se est manifestū, sed distinctio specifica actionis non sumitur ab entitate eius, quæ videtur esse quasi materialis ratio, sed potius à modo, quo 44

 fit,

fit, qui est ratio formalis eiusdē: ergo semper, & necessario distinguetur specie reproductio à prima productione. Ex altera vero parte videtur non posse distingui specie, quia idem est terminus ad quem productionis, & reproductionis, nō solum specie, sed numero, vt præsupponitur: ergo non possunt distingui specie. Secundo, quia siue motus sumatur vt actio, siue vt passio, dicit intrinsecum ordinem ad terminū per se à quo sumit speciem: ergo repugnat actiones distingui specie, nisi termini ad quos distinguantur specie, quod patet in productione, & reproductione eiusdem rei non reperiri, vt in generatione hominis, & resurrectione eius. Et ita tenendū est non differre specie productionem, & reproductionem eiusdem rei, sed solum accidentaliter. Quod efficaciter probant duo hæc posteriora argumēta; nam, quod eis posset responderi differre specie actiones ipsas, & terminos productos per modum diuersum, quo fiunt iam explicatum, non satisfacit, quia cum sit extrinsecus, & accidentalis, non potest distinguere eas specie.

45

46 Ad primum argum. pro alia parte positum distinguenda est maior, nam actio non respicit agens, vel formam eius secundū se sumptam, sed tamquam principium à quo procedit, & cōsequenter res, quæ agit, nō respicit actionem, nisi tamquam principium quasi emittens eam à se, quod est eam respicere tamquam dependentiam termini à se, & de primo ad vltimū actio non respicit agēs, nec agens actionem, nisi vt continet sua virtute terminum à se procedentem media eadem actione. Vnde sequitur actionem sumere vnitatem, & distinctionem specificam ab agente, vel forma eius, vt principio à quo procedit terminus, & proinde cum ordine intrinseco ad illum, & non alio modo. Et iste est germanus sensus verborum D. Thom. quod actio, vt actio sumat speciem ab actu agentis, vt principio termini, passio vero ab eodē termino, vt recepto in passo ab agente. Quem modum distinguendi actionem, & passionem inter sese, & à motu, copiose explicuimus in nostris Commentariis super 3. lib. Physic. & si eum applicemus ad materiam argum. propositi, constabit esse solutum, nam licet aliquando prima productio rei, & reproductio eiusdē procedant à diuersis agentibus, non certe, vt diuersa sunt, sed vt continent sua virtute eumdem terminū ab vtroque productum, principiumque productionis eius sunt, & ideo per actiones eiusdem speciei, & solum diuersas secundum modum accidentalem, atque extrinsecum iam explicatum.

47 Ad secundū arg. respondeo in casu illo produci accidēs cum nouo modo essendi, simili modo essendi per se substantiæ; & ideo

Ideo produci per actionem specie distinctam. Dum autem dicimus productionem, & reproductionem esse eiusdem speciei, intelligimus supposito, quod reproducatur res cum suo modo essendi naturali, quem habuit prius, & non cum alio modo supernaturali. De vnitate vero numerica productionis, & reproductionis eiusdem rei, hac distinctione loquendum est, nam si vtraque fiat à Deo per se immediate, erit eadem actio numero, quia licet fiat diuerso tempore, nihil refert, quia Deus per se immediate agens non dependet à tempore, neque ab eo indiuiduatur actio eius. Si vero fiat productio rei ab agente creato, & reproductio à solo Deo, non possunt esse eadem numero actio, sed diuersa, cuius ratio est manifesta, quia actio dependet per se immediate ab agente tamquam modus eius: ergo repugnat eamdē actionem procedere à diuersis numero agentibus totalibus, & adęquatis, sicut repugnat eumdem modum esse diuersarū rerum. Et vnitas numerica actionis sumitur ab eodē numero agente, vt probauimus 5. lib. Phys. ergo repugnat à diuersis numero agentibus procedere eamdem numero actionē.

QVÆSTIO IV.

An res per se successiua semel extincta, possit eadem numero reproduci per potentiam Dei absolutam.

Specialem habet difficultatem reproductio eiusdem rei successiuæ propter specialem modum essendi eius non permanentem, sed continuo fluentem, ratione cuius videtur semel transacta non posse redire, vt postquam effluxit hic numero motus, vel hoc numero tempus, nō videtur possibile, quod iterū fluat, vel reproducatur. Propterea conueniūt omnes nō posse id naturaliter fieri, vel per potentiam Dei ordinariam. Solum ergo potuit esse quæstio, an contradictionem implicet, & ideo nec per potētiam Dei absolutam fieri possit. Et prima opinio tenet non implicare contradictionem, sed fieri posse à Deo: Ita Aureolus apud Capreolum in 4. d. 43. q. 1. art. 2. Mayronius d. 44. q. 3. Bernardus contra Henricum, quodlib. 7. q. 14. & q. vltima huius libri, & ex iunioribus non pauci. Probatur primo, quia non implicat contradictionem, quod eadem actio instantanea redeat: ergo nec implicabit contradictionem, quod redeat eadē actio successiua, quæ est motus, atque eadem duratio eius, quæ est tempus. Consequentia videtur euidens, quia nulla 41

potest assignari differentia: quantū pertinet ad hoc inter actionem successiuam, & instantaneam. Sed probatur antecedēs, quia eamdem illuminationem instantaneam potest Deus conseruare per horam continuā: ergo potest eam in medietate horæ interrumpere, & in fine horæ iterum eam producere. Probatur consequentia, quia non requiritur maior virtus ad conseruandum, quam ad producendum, nec ad conseruandū tempore interrupto, vel continuo: ergo qui potest vnum, poterit alterum, & ita poterit producere, & reproducere eamdem actionem in extremis partibus horæ, etiāsi in medio tempore fuerit interrupta. Quod cōfirmari potest ex quæstione præcedēti, vbi probauimus, Deum posse reproducere eumdem numero effectum per eamdē actionem, quam potest repetere; ergo non repugnabit, quod possit eamdem numero actionem bis ponere in rerum natura. Secundò, motus accipit speciem à termino, sed potest Deus reproducere eumdē numero terminū motus; ergo poterit reproducere eumdem numero motum. Probatur minor, quia bene potest Deus reproducere idem numero corpus cū eadem numero præsentia locali, quam acquisiuit per motū: ergo poterit producere eumdē numero motum, per quem eam acquisiuit.

49 Tertiò, quia si repugnaret reproduci eumdem motum, ideo esset, quia non potest reproduci idem tempus, à quo sumit suam identitatem numericam, sed hoc non est necessarium: ergo reproduci poterit. Probatur minor, quia vel repugnat produci eumdē numero motum, quia repugnat produci idē numero tēpus verum, & reale, quod sequitur eūdem motum, vel quia non potest correspondere diuersus numero motus eidem tempori imaginario; sed vtrumque horū est falsum: ergo nulla est propter hoc repugnantia. Probatur minor de tempore reali, & proprio, quia intrinseca indiuiduatio huius motus non potest sumi ab hac eius duratione, quæ posterior saltem naturæ, vel ratione est eo, & ideo illū præsupponit indiuiduum. Et multo minus potest indiuiduari ab hoc tēpore imaginario, quod prorsus extrinsecum est motui, & ex consequenti tēpori reali, quare non potest dependere ab eo indiuiduatio intrinseca horum. Et certe si ab illo dependeret, sequeretur etiam Angelū dependere in sua indiuiduatione ab æuo imaginario (quod etiā datur, sicut imaginarium tempus) & ideo implicaret contradictionem, quod Deus reproducat eumdem numero Angelum, cuius oppositum docuimus q. præcedenti. Probatur consequentia, quia non minus dependet existentia Angeli ab eius duratione reali, quæ est æuum, & hoc ab æuo imaginario, quàm motus à propria duratione successiua reali, & hæc à tempore imaginario:

ergo

ergo sicut non potest redire idem motus,nec eadem eius duratio,quia non potest redire idem tempus imaginarium,cui correspondent,pari ratione non poterit redire idem numero Angelus,neque idem numero æuum eius.Et tandem probant,quia argum. in oppositum solui possunt,quod sufficeret, vt Deo nõ denegaretur.

50 Secunda opinio putat contradictionem implicare, quod idem numero motus, & tempus reproducantur, & ideo non posse fieri etiam per potentiã Dei absolutam.Ita D.Tho.quodlib.4.art.5. Henric.quodlib.7.q.16. Duran.in 4.d. 43. q.3.Capreol.& Palud.ibidem q.1.Ferra.4. lib.contra gẽtes c.81.& Sotus 4.lib.Phys.q.4.conclus.3.& in 4.d.44.q.1.ar.1.& plures alij, & videtur nobis probabilior.Sed probari solet quibusdam argum.minoris momenti,quæ ideo facile soluuntur ab aduersariis.Primo quidem,quia ad præteritum non datur potentia:ergo impossibile est præteritum tempus redire.Cui bene respondent diuersa esse illa duo,& propterea qui concedit primum,nõ tenetur concedere postremum.Dari enim potentiam ad præteritum,non est aliud,quàm fieri posse,quod præteritum non fuerit,& hoc apertã contradictionem inuoluit,quare nullo modo fieri posse.Quod vero idem numero tempus reproducatur, non est, quod desinat esse præteritum ; sed quod cum vere fuerit præteritum,iterum redeat,hoc est,iterum fiat præsens, atque præteritum, in quo nulla apparet repugnantia.

51 Secundò probant,quia si successiuum potest reproduci, poterit etiam conseruari, sed hoc repugnat cum intrinseca eius successione,quia si conseruaretur,eo ipso permaneret, & fluere desineret;ergo etiam repugnat reproduci. Et confirmat Sotus, quia repugnat successiuum non fluere, dum est : ergo repugnat iam transactum redire.Probat consequentiam,quia facilius videtur detinere illud, quod fluit, quàm reproducere quod iam non est.Nam quod fluit iam supponitur esse. Sed respondent negando vtramque consequentiam, quia conseruari, vel detineri successiuum pugnat cum ratione intrinseca successionis, quare implicat contradictionem; sed in eo, quod postquam effluxit,iterum fluat,nulla videtur esse repugnãtia.Et ita intelligitur non esse facilius detinere successiuum, ne fluat, quàm illud de nouo producere, postquam effluxit,& desiuit esse, vt putauit Sotus.

Tertiò probant,quia si pars præterita temporis reproducatur, sequeretur simul esse cum parte præsenti, aut futura eiusdem temporis,&consequenter duas partes tẽporis simul fluere, quod patet esse impossibile,quia partes eiusdem temporis di-

stinguuntur tamquam priores,& posteriores, vt ex definitione eius constat, quia dicitur esse: *Numerum motus secundū prius, & posterius.* Sed probatur consequentia, quia partem præteritam reproducere,non est aliud,quam efficere, vt iterū fluat;sed iterū fluere,est iterum fieri futuram;& præsentem : ergo simul fluentem eum futura,& præsenti. Cui facile respondent negādo consequentiam,quia si reproduceretur pars præterita, suspendenda esset futura,ne fieret præsens, & loco eius poneretur reproducenda,& ita hęc sola fieret præsens immediatè post instans,quo terminabatur,& sola flueret,non cum alia.

52 Probant tandem , quia intrinsecum est tempori habere partes reales priores,& posteriores, nempe præteritum, & futurū: ergo intrinsecum est ei,quod ex præterito,& futuro copulatis instanti præsenti,atque efficientibus vnum numero tempus per cōtinuationem componatur,sed nihil horum habebit tempus, si pars præterita reproducatur;ergo impossibile reputādum est. Probatur minor,quia si pars præterita reproducatur,fieri poterit immediatè futura post instās præsens, & ita eadem pars erit præterita,& futura,nec poterit futura coniungi cum præterita per instans præsens,quia idem non coniungitur realiter sibi ipsi, nec secum continuatur continuatione reali,quæ diuersitatem realem continuatorum dicit.Immo sequitur, quod breuissima pars temporis possit fluere semper;ita vt mille anni,immo & omnes corruptibiles in ea includantur , vel solum sint breuis illa pars semper repetita per reproductionem , quæ videntur impossibilia. Respondent tamen hæc omnia aliena esse à consuetudine temporis decurrentis, nec esse naturæ eius consentanea,sed non implicare contradictionem, quia satis in illa parte temporis reproducēda saluaretur distinctio realis præteriti, & futuri,& vnio realis,vel continuatio earum, non est tamē necessarium hanc distinctionem partium dari in tota extensione temporis, sed suppleri potest per reproductionem, & replicationem eiusdem partis.

53 Aliis ergo efficacioribus arg. probanda est communis sententia,quam sequimur, & sit primum: indiuiduatio motus sumitur ex quatuor,vt docet Arist. 5. 7.& 8.lib.Phys.nēpe ex subiecto,ex termino,ex tempore, & agente:ita vt quolibet horum variato, varietur idem numero motus , & sit alius numero distinctus; sed ad reproductionem eiusdem motus , atque eiusdē temporis,quod est propria duratio eius,necesse est variari tempus imaginarium , per ordinem ad quod sumitur indiuiduatio motus;ergo implicat contradictionem,quod reproducatur idē numero. Euidēs est consequētia,quia euidēs est,variari eūdem

numero

numero motum variato eodem numero agente subiecto, vel termino, de quo nemo dubitat: ergo non est minus euidens variari variato tempore, quia ab omnibus simul sumitur vnitas numerica eius secundum Aristotelem, & omnes eius interpretes tam Graecos, quam Latinos. Sed respondent tempus esse extrinsecum motui, & ideo non esse tam necessariam dependentiam ab eo, quã à caeteris, quare bene potest Deus eumdem numero motum reproducere in diuerso tempore imaginario. Sed contra hanc solutioné sic arguo: in toto ordine naturali rerum adeo reputatur necessaria dependentia motus à tempore imaginario, vt hoc variato necesse sit actionem, motum, atq; effectũ variari, quae omnia fatentur etiã aduersarij; ergo motus secundũ suã naturam intrinsecũ ordinem dicit ad tempus, & hic motus ad hoc tempus imaginariũ; gratis ergo & sine fundamẽto rationis asserunt talem dependentiã à tempore extrinsecam esse motui, potius quàm dependentia ab aliis tribus. Quod autem tempus extrinsecum sit, nihil refert, nam etiam subiectũ est extrinsecum cuique accidẽti, & ex consequẽti motui: quare hac ratione posset esse idem numero motus variato subiecto, quod tamen negant omnes, quia licet extrinsecum sit subiectũ, intrinsecus est accidenti respectus dependẽtiae ad ipsum; eodem ergo modo licet extrinsecum sit tempus imaginarium motui, intrinsecus tamen est eidem motui respectus dependentiae ad ipsum, cuius ea est ratio satis efficax, quia agentia corporea intrinsecam habent dependentiam in suis operationibus à tempore, quare hoc variato necessario variantur. 54

Secundo probatur, quia sicut corpus per suam extensionem permanentem est praesens spatio imaginario loci, ita motus per suam extensionem successiuam durationis est praesens spatio imaginario durationis. Quod probatur euidenter, quia licet coelum quiesceret, & Deus suspẽderet propriam durationé motus particularis corporis (quod certum est posse, supposito quod propria duratio motus distinguitur ex natura rei ab eo) nihilominus idem motus particularis haberet extensionem durationis extrinsecae, atque imaginariae; vnde sequitur implicare contradictionem dari motum, qui non sit praesens spatio durationis imaginariae, sicut implicat dari corpus extensum in loco, quod nõ sit praesens spatio imaginario loci; sed implicat cõtradictionem, quod idem corpus per eamdem praesentiã simul sit praesens duobus spatiis imaginariis loci, vel per eamdẽ praesentiam vtrumque repleat; ergo etiam implicabit cõtradictionem, quod idẽ motus per eamdẽ numero durationem sit praesens diuersis spatiis durationis imaginariae, vel quod vtrumque repleat; 55

repleat; sed repugnat, quod reproducatur idem motus, quin sit præsens duobus spatiis imaginariis durationis; ergo impossibile reputandum est, quod reproducatur. Minorem sic probo, hæc pars motus præterita per suam durationem est præsens huic parti spatij imaginariæ durationis, sicut hoc corpus per suam extensionem est pręsens huic parti spatij imaginarij loci, si vero reproducatur hæc pars motus, necesse est fieri præsentem alteri parti eiusdem durationis imaginariæ, quia repugnat eidem parti esse præsentem, cum hæc pars durationis imaginariæ transeat non reditura; vnde sequitur repugnare, quod eadem pars motus cũ sua propria duratione reproducatur, alioqui eadem pars motus, per hanc durationem esset præsens duabus partibus imaginariæ durationis, quod repugnat, sicut etiam repugnat, idem corpus per eamdem præsentiam localem simul esse præsens diuersis partibus spatij imaginarij.

56 Huic etiam arg. conãtur respondere recentiores quidam, assignato duplici discrimine, vno quidem inter tempus verum ex vna parte; & imaginarium ex altera. Alio vero inter spatiũ imaginarium loci ex vna parte, & spatium imaginarium temporis ex altera. Et differentia inter tempus verum, & imaginarium in hoc dicunt consistere, quod spatiũ imaginariũ fluẽs, quod vocatur tempus imaginarium, concipitur, vt omnino necessarium, & immutabile in suo fluxu, & ideo pars eius, quæ cõcipitur semel præterita, non potest concipi, vt iterum fluens, vel iterum rediens. Et huius ratio est, quia spatium imaginarium concipitur, vt non causatum, & propterea concipi debet, vt habens fluxum, & ordinem suarum partium à se, & non ab alio, quod est esse necessarium, & immutabile, & hine prouenit, quod pars semel præterita non potest concipi, vt iterũ rediẽs, tempus autẽ verum, & reale non habet à se ordinem, & successionem suarum partium, sed dependentem à sua causa efficiẽte, à qua dependet in suo esse, & ideo neque omnino necessarium, & immutabilem, sed dependentem, & variabilem, quare non repugnat eamdem partem iam transactam, iterum fluere.

57 Et hinc etiam fit, vt licet sit necessarium, atque intrinsecum tempori, & motui habere partes successiuas priores, & posteriores, non tamen est alicui earum intrinsecum esse priorem, vel posteriorem, sed variari potest ordo, ita vt quæ nunc prior transiuit, postmodum sit futura, atque adeo posterior eadem. Ex hoc etiam discrimine intelligitur, quod pars tẽporis realis dupliciter potest sumi, primo, vt correspondet parti temporis imaginarij, & quasi spatiũ durationis eius replet, & hoc modo considerata non potest semel transacta redire vel reproduci,

quia

quia cum pars illa temporis imaginarij ireuocabiliter trãseat, & iterum non possit redire, etiam pars veri temporis ei comparata irreuocabiliter transit, & redire non potest sub tali reduplicatione coëxistentiæ. Secundo consideratur, secundum propriam entitatem, quo pacto accidentalis est ei, atque extrinseca comparatio illa cum parte temporis imaginarij, quia non conuenit ei secundum se, sed in quantum sub ea concipitur ab intellectu nostro. Secundum discrimen inter spatium imaginariũ tẽporis, & spatiũ imaginariũ loci in hoc dicunt esse positũ, quod spatium locale concipitur vt permanẽs, & immutabile, & ideo corpus non dicitur fieri præsens diuersis partibus eius, nisi per sui mutationem, & consequenter per acquisitionem alicuius modi essendi sibi inhærentis. Spatium vero temporis imaginarij concipitur vt successiuũ, & fluens, atque transiens: Et hinc fit, quod vt intelligatur idem motus, vel tempus coexistere illi, non est necessarium vt distinctos modos reales, aut durationes in se habeat, sed solum, vt iterum, atque iterum fiat, acciditque illi, vt coexistat huic, vel illi parti eiusdem imaginariæ durationis. Deinde sicut duratio vera vt coexistens maiori, vel minori parti eiusdem imaginariæ durationis concipitur à nobis, vt maior, vel minor, licet in se maior, vel minor non sit, vt patet de æuo, quod in quantum coexistit maiori, vel minori tempori, concipitur à nobis vt maior, vel minor durario, licèt in se formaliter nõ sit maior, vel minor, sed indiuisibilis; ita duratio eiusdem motus, quæ est tempus, si bis extendatur per reproductionem, vel extendi concipiatur, coexistere potest duabus partibus eiusdem temporis imaginarij, & tamquam maior concipi propter talem coexistentiam, etiã si in se non sit realiter maior, aut distincta secundũ partes, sed eadem, æquiualens tamen duabus, aut tribus per repetitionem. Ex tota igitur hac doctrina (quam summatim collegi) respondent ad formam nostri argum. negando maiorem, quod sicut se habet præsentia localis corporis ad spatium imaginarium loci, ita se habeat duratio motus ad spatium imaginarium durationis, quod vocatur tempus imaginarium. Et ratio differentiæ est, quia corpus non fit præsens spatio imaginario loci, nisi per aliquẽ modum sibi intrinsecum, & ideo per sui mutationem, & propterea non potest per eamdem præsentiam fieri præsens diuersis spatiis: motus vero, & tempus non coexistunt tempori imaginario, per aliquid sibi intrinsecum, sed solum per comparationem nostri intellectus ei accidentalem, & extrinsecam, quæ ideo variari potest, & ita non repugnat per locum ab intrinseco, quod eadem pars repetita per reproductionem possit

58

correspon

correſpondere diuerſis partibus eius.

59 Hæc tamen doctrina, ex qua ſoluitur arg. apparentiã quidem veritatis habet, diligentius tamen conſiderata, tria vel quatuor in ea inuenio difficilia, & quæ mihi videntur falſa, & ſolũ excogitata ad eludẽdũ arg. Primũ eſt, quod cõparatio motus per ſuã durationẽ realẽ cum ſpatio imaginario durationis, ſit ei extrinſeca, & non neceſſario, neq; per aliquid intrinſecũ ei cõueniens, ſicut cõparatio corporis cũ ſpatio imaginario loci conuenit ei per aliquem modum ſibi intrinſecũ. Quod vero hoc ſit falſum, probo, quia corpus per ſuã entitatẽ, vel extenſionem permanentem, tãquam per fundamentum ſufficiens intelligitur præſens ſpatio imaginario loci, & per præſentiam formalẽ intelligitur præſens formaliter; ergo motus per ſuã entitatẽ ſucceſſiuam, vt ſucceſſiua realis eſt, tãquam per fundamentum ſufficiens intelligitur pręſens ſpatio imaginario durationis, & per ſuam durationẽ formalem, & ab intrinſeco ſucceſſiuam intelligitur præſens formaliter. Probatur conſequentia, quia quemadmodum extenſioni permanenti corporis debetur præſentia permanens in ſpatio imaginario loci, ita vt contradictionem implicet eſſe ſine illa, ita etiã entitati, atq; extenſioni ſucceſſiuæ debetur præſentia in ſpatio durationis imaginariæ, vt cõtradictionem implicet eſſe ſine illa. Probatur efficaciter paritas rationis, quia entitati reali exiſtenti extra cauſas debetur ex ſe, & ab extrinſeco propria præſentia in ſpatio imaginario, ſine qua eſſe non poteſt per vllã potentiã, corporea quidem ſi ſit entitas corporea, ſpiritualis vero ſi ſit entitas ſpiritualis. Quod adeo neceſſariũ reputãt recentiores oppoſitã ſententiã defendentes, vt affirment, tot præſentias deberi cuicumq; corpori, quot habet accidentia realia, aut reales entitates diſtinctas; ſed motus habet entitatem realẽ extra cauſas per ſe, & per ſuam durationẽ realem; ergo debetur ei ab intrinſeco, & per aliquid reale ſibi etiã intrinſecum realis præſentia in ſpatio imaginario, nõ præſentia permanẽs, cum ſit entitas realis ab intrinſeco ſucceſſiua,

60 nec in ſpatio loci, quia ſpatium loci ex ſua propria ratione eſt permanens, hoc eſt, per modum permanentis conceptum; ergo debetur ei præſentia ſucceſſiua, & fluens in ſpatio imaginario ſucceſſiuo, & fluente, quod eſt ſpatium durationis imaginariæ. Et ratio huius à priori eſt, quia extenſio realis eius non eſt permanens, ſicut extenſio corporis, ſed ſucceſſiua, & fluens & ideo occupatiua ſpatij fluẽtis, quod nõ eſt loci, ſed durationis. Vnde ſequitur, quod ſicut non poteſt idem numero corpus habere eãdem præſentiã in duabus partibus ſpatij localis ſibi adæquatis, etiam ſi per potentiam Dei abſolutam ponatur in eis, ſed neceſſa

necessariò debet habere præsentias distinctas; pari ratione implicat contradictionem, quod idem motus per eandem durationē sit præsens diuersis partibus spatij imaginariæ durationis sibi adæquatis,& cum hoc sequatur euidenter ex reproductione eius, vt concedunt aduersarij, sequitur esse omnino impossibilē.

Ex his infero primo, falsum esse, quod in eadem doctrina dicitur, nempe motui,& tempori cōuenire respectum ad spatium imaginarium per solā coexistentiā, vt cōuenit mēsuræ indiuisibili respicere diuisibilem per solam coexistentiā, vt æuo respicere tempus, sed re vera cōuenit illi per intrinsecā, atq; sibi essentialem rationem præsentiæ, in quo etiā differunt à corpore respiciente spatium imaginarium loci: nam licet respectus ad spatium loci sit intrinsecus, atque essentialis ipsimet præsentiæ quam habet corpus in spatio, corpori tamen non est essentialis præsentia ipsa, nec ideo talis respectus in ea inclusus ad spatiū, quia prius præintelligitur cōstitutus in suo esse essentiali, quam intelligatur præsens, quamuis per suammet entitatem debeatur ei præsentia, motui vero,& durationi eius, non solum debetur præsentia in spatio, tāquam ei præsuppositis, atque constitutis in sua essentia, vel entitate reali, sed pertinet ad essentiam eorum, quare sine illa non possint vllo modo reperiri. Quod sic probo; essentialis est motui,& tempori extensio successiua partium realium priorum,& posteriorum, sed per hanc extensionem occupant,& quasi replent spatium successiuū imaginariæ durationis, & illi fiunt præsentia; ergo talis præsentia essentialis est eis, & ideo occupatio determinatæ partis eiusdē spatij imaginàrij, & præsentia ad illam intrinseca est determinatæ parti motui,& tempori, sine qua nec potest esse in rerum natura, neque intelligi. Et propterea pertinet ad intrinsecā indiuiduationem eius, sicut ad indiuiduationem talis præsentiæ localis pertinet respectus ad tale spatium, & in hoc puto principaliter distingui has duas opiniones; nam illa putat hāc præsentia in spatio imaginario durationis extrinsecā, & accidentalē esse motui,& tēpori, nos vero dicimus esse ei intrinsecam, neque conuenire illi per aliquem modū realē sibi inhærentem, sicut præsentia in spatio loci, cōuenit corpori, sed per suam entitatē,& rationem intrinsecam, in quibus includitur, eo modo, quo respectus ad spatium conuenit ipsimet locali præsentiæ corporis, vt probat efficaciter nostra ratio facta. 61

Secundo infero falsum esse, quod dicitur, spatiū quidē imaginariæ durationis habere modū,& ordinē suarū partiū fixum, & stabilem, seu immutabilē,& necessarium; ita vt semel transacta parte, vel semel præterita non possit vllo modo fieri iterum futura, 62

futura, aut præsens, aut quæ semel est prior, fieri posterior, & ideo nec illo modo redire, tempus autem verum, & reale non habere modũ, & ordinẽ suarum partium realium necessariũ, & immutabilẽ, sed variari posse, ita vt pars semel præterita possit fieri iterum futura, & præsens, & quæ semel est prior, potest fieri posterior per reproductionẽ, cuius rationẽ assignãt, quia spatiũ imaginariæ durationis concipitur non vt factum, sed quasi à se habens esse, & ideo vt independens ab alio, & consequenter à se habens modum, & ordinẽ suarum partium, & non depẽdentem ab alio, & propterea nec mutabilem, aut variabilem; sed tempus verum habet esse dependens à suis causis, præsertim à prima, & consequenter non omnino immutabile, & necessarium, sed variabile, & pari ratione modũ, & ordinẽ suarum partium variabilem habet modo explicato. Falsum autem dicimus esse discrimen hoc, atque etiã rationem eius, sed dicendũ verum tempus habere esse dependens à causis, quantum ad actualem existentiã extra illas, ita vt potuerit non fieri, vel non esse, & postquam factum est realiter, desinat, sed quantum ad rationem intrinsecam, non solum specificã, sed indiuidualem suarum partium, & consequenter, quantũ ad modũ, & ordinem earum immutabile, & necessarium esse, nõ minus, quam tẽpus imaginarium, immo hoc talem habere immutabilitatem ab illo. Quod sic probo, tempus imaginarium non est factũ, cum non sit reale, & verum, sed suum esse in eo consistit, quod ad similitudinem veri actu existentis, vel possibilis excogitatũ sit, alioqui imaginaria eius ratio non esset veritati cõformis, sed quasi tragica, & sine fundamẽto cõficta, vt cõfingere solemus chimerã, vel hircoceruũ, sed de imaginario concedunt habere esse, & ordinẽ, ac modum suarũ partium immutabilẽ, & necessariũ: ergo necesse est eadẽ habere tempus verũ, à quo ea in cogitatione desumit.

63 Secundò, spatiũ imaginariæ durationis excogitatur quasi fluẽs, atque cõpositum ex partibus futuris, præsentibus, & præteritis & ideo nondum existentibus, actu existentibus etiã non extantibus, sed hæc non potest habere, nisi in quantum per similitudinẽ ad tempus verum eas habens, vel ex propria, & vera ratione essentiali postulans: ergo nec potest habere modum, & ordinem tãquam immutabilẽ, & necessariũ excogitatum, nisi quia eum habet, vel postulet tẽpus verum, & ex hoc colligitur, quod sicut de parte temporis imaginarij asserunt, quod semel transacta nullo modo potest redire, nec etiam, quæ semel est præterita, fieri futura, vel præsens, aut quæ semel est prior, fieri posterior, ita asserẽdũ sit de parte tẽporis veri, quod nõ possit semel transacta redire per reproductionem, nec semel præterita fieri futura

futura aut præsens, nec semel prior, fieri posterior. Ad primum argum. oppositæ sententiæ distinguenda est maior, quod eadem numero actio instantanea possit reproduci, nam si sit agentis naturalis, & corporei, negandum est, quia vnitas numerica eius ab intrinseco dependet à tali instanti temporis, in quo fit, & cum non possit reproduci idem instans temporis iam transactum, sicut neque idem tempus, nec potest reproduci eadem numero actio in eo facta. Non est autem eadem ratio de actione diuina non dependente à tempore, sed ex hoc non sequitur posse reproduci eamdem actionem successiuam, quia ab intrinseca pendet vnitas numerica eius ex tali tempore, in quo facta est. Et dum dicitur, posse Deum conseruare eamdem actionem corpoream per horam continuam, concedendum est, sed negandum, quod infertur, nempe posse interrumpere conseruationem eius per secundum quadrantem eiusdem horæ, & iterum eamdem numero illuminationem ponere in rerum natura per tertium, & vltimum quadrantem, quia semel interrupto tempore, vel duratione, in qua actio illa conseruatur, non potest eadem numero reproduci, vt probatum est propter intrinsecam dependentiam ex tali tempore.

64 Ad secundum distinguenda est minor, nam præsentia localis quam corpus acquirit in motu, duplex est, vna adæquata, & indiuisibilis, quam acquirit in singulis instantibus temporis, in quo fit motus, alia inadæquata, & diuisibilis habens latitudinem secundum proportionem diuisibilem ad spatium, quam acquirit corpus per partes motus, & per totum, vnde eam non habet nisi dum actu mouetur, illam vero non potest habere dum mouetur; sed in primo non esse partis motus præcedentis, vel in primo non esse totius motus si sit vltima; cum præsentia igitur adæquata quam prius habuit, potest Deus reproducere corpus iam corruptum, cum præsentia vero inadæquata atque diuisibili repugnat. Et ratio differentiæ est, quia hæc est proprius terminus motus, ex sua intrinseca ratione habens, quod non possit acquiri, vel haberi nisi successiue, atque in motu, & per motum; vnde sicut non potest reproduci idem numero corpus cum eodem numero motu, quem prius habuit, ita nō potest reproduci cum eadem numero præsentia inadæquata, quam semel habuit. Præsentia vero adæquata, & indiuisibilis nō est proprius terminus motus, sed sine motu etiam haberi potest, vt eam habuerunt corpora omnia in prima sui productione, quare bene potest produci à Deo non solum sine motu, sed etiam sine actione dependente à tempore, quod si per motum, vel actionem dependentem à tempore producenda esset, impli-

caret contradictionem semel extinctam reproduci.

65 Ad tertium neganda est minor, quod dependentia motus à tempore non sit sufficiens ratio, propter quam repugnet eumdem motũ numero reproduci. Et cum quæritur, an indiuiduatio motus dependeat à propria eius duratione, vel ab imaginaria. Respondeo tam motum, quam propriam eius durationem indiuiduari, per ordinem ad spatium imaginarium durationis, ad quod intrinsecum respectum dependentiæ dicit, eo prorsus modo, quo pendet talis præsentia localis corporis, vel tale corpus sub ratione præsentis per illam à tali spatio imaginario, vnde sicut repugnat, idem corpus habere eamdem numero præsentiam in diuerso spatio, ita repugnat eumdem motũ, eãdemque durationem esse præsentem diuersis partibus spatij imaginariæ durationis. Et hæc est ratio propter quam repugnat idem numero reproduci, quia ex hoc sequeretur per locum ab intrinseco diuersis partibus esse præsens. Et quod tandem infertur de æuo, difficultate prorsus caret, propter duplex discrimen inter æuum ex vna parte, & tempus cum suo motu ex altera, nam æuum cum sit duratio ex propria natura indiuisibilis, & ordinis superioris, hoc est non sublunaris, nec dependet à tempore vero, nec etiam imaginario, quare non indiuiduatur ab eo, nec ab aliquo eius instanti. Præterea licet sit duratio permanens tamen, & non fluens, nec intrinsecam habens successionem, quamuis sua virtute possit coexistere cuicumq; durationi inferiori, etiam successiuæ, veræ, aut imaginariæ. Et propterea etiam ex hac parte non potest dependere indiuiduatio eius ab spatio tẽporis imaginarij, sicut nec ab eo dependet indiuiduatio rerum permanentium, vt permanentes sunt, vel vt in suo esse, & non in suo fieri consideratur. Non ergo sequitur, quod repugnet eumdem numero Angelũ cum eodem numero æuo prius annihilatum reproduci, quia iterum creari potest à Deo, per actionem non dependentem à tempore, neque ab æuo imaginario, motus vero, & tempus quomodocumque fiant, intrinsecam habent dependentiam à tempore imaginario, vt probauimus, & ideo implicat cõtradictionem reproduci. Et hæc sint satis de hac quæstione perdifficili, ac de tota commentatione horum librorum Aristotelis de ortu, & interitu rerum naturalium: faxit Deus optimus, & maximus, vt quæ in ea scripsimus grata sint ei futura, & reipublicæ litterariæ vtilia, & ita in laudem, & gloriam ipsius, ac Deiparæ virginis, necnon Angelici Doctoris Diui Thomæ cedant.

LAVS DEO.

IN

INDEX RERVM OMNIVM NOTABILIVM, QVÆ IN his commentariis continentur.

Qualitas.

Rarefactio, & condensatio.

Resistentia.

Reflexio.

FINIS.